
CORONA
FLORIDA

Aquilla Smith.

1 Vol.. Cost £ . 1 . 4 .

10 A 27 21681

John Knott.
M.D.

"Antonius Gazius, Patavinus, vixit sub Venetorum dominio, A.C 1504. juxta alios 1490. Justus in Chronol Medic. Florida Corona. Lugduni apud Gilbertum Villiers, 1514, in 4to: apud Scipionem de Gabiano, 1534 in 8vo." Vide Vander Linden de scriptis Medicis. Editio tertia. Amstelredami 1662. Pagina 43. A.S

"Antonius Gazius of Padua, wrote a book concerning health and long life, which was published anno 1491, by the title of Corona Florida; but this work is little known, and is not to be met with in any of ~~our~~ public libraries"
McKenzie's History of health p 234.

Florida Corona: que ad sanitatis hominum conseruationem ac longeuam vitam perducendam sunt pernecessaria continens.

Ab Anthonio Gazio Patauino medico doctissimo composita. Non mediocri vigilãtia et labore recẽter Impressa. Et mendis quibus plurimum scatebat expurgata. Feliciter Incipit.

¶ Venundant Lugduni In vico Mercuriali: apud Scipionem de Gabiano: sub Signo fontis.

1534

The 25th of Henry the Eighth

Hen Ware

Incipit tabula

per quā facillime poteris inuenire scđm numerū foliorū Capitula libri huius solennissimi qui Corona Florida medicine: siue conseruatio sanitatis. intitulatur.

Tabula

¶Finis tabule libri huius.

¶Hi sunt autores principales quorum sententie et verba in ppria forma hoc ĩ opere sunt adducta ad dictorum eius confirmationem.

¶Medici sunt hi.

Hipocrates.
Diascorides.
Galienus.
Serapio. *
Auenzoar.
Bugeris.
Filius arsaianis.
Humaim.
Joannitius.
Sindisar.
Ruffus. *
Mesangue.
Habir.
Oribasius.
Archagenisius.
Cratin.
Paulus.
Alchanzi.
Costa. *
Baldach. *
Alexander.
Rabi moyses.
Filius mesuai.
Menesitheus.
Priscianus.
Mabal. *
Hali rodoam.
Rogerius.
Isaac.
Theogius.
Rasis.
Bimmasui.
Masarguith.
Haliabas.
Commentator sectarum.
Auicenna.
Muserie.
Damascenus.
Tabri. *
Mesue.
Auerrois.
Petrus de albano.
Gentiles.
Fulgentius.
Symon iannensis.
Bartholomeus montag.
Auctor pandectarum.
Johannes arculanus. *
Michael sauonarola.
Platina.

¶Philosophi sunt hi.

Plato.
Catho.
Aristoteles.
Diogenes. *
Etharus..
Socrates.
Leno.
Chilon.
Solon.
Auerrois.
Ptholomeus.
Hali abenragel. *
Albertus.

Huius libri.

Tullius.
Seneca.

¶Ecclesiastici sunt hi.

Hieronymus.
Augustinus.
Gregorius.
Salomon.
Ambrosius.
Dauid.
Chrysostomus.
Johannes apostolus.
Beda.
Isidorus.
Theophilus.
Remigius.
Origenes.
Paulus apostolus.
Cassiodorus.

¶Hi sunt poete et alij.

Terentius.
Uirgilius.
Lucanus.
Boetius.
Ouidius.
Ualerius maximus.
Horatius.
Statius.
Tullius.
Seneca.

Pluresque alij quos adducere permolestum esset longeque magis tediosum eorum opera recensere. Ex quibus excerpimus cum ex solius Galieni sex et octuaginta voluminibus acceperimus ex plurimis quoque Hippocratis: Rasis: Auicenne: et aliorum vt clarissime legentibus est manifestum. quare etc.

¶Finis.

¶ Florida Coro
na Medicine: omnibus sanitatem
affectantibus vtilis et necessaria:
edita per antoniū Gazium Pata=
uinum: artium ac medicine profes
sorem minimum.

¶ Capitulum primum in quo au
ctor innocat altissimi ꝛ sanctorū
eius adiutorium.

Dicamus cū
Boetio in tertio
de cōsolatione sic
scribente: vt Pla
toni placet in mi
nimis quoqꝫ re=
bus diuinū presi
dium debet implorari: ideo innoca
candū censeo omnium rerum pa=
trem: quo pretermisso nullū recte
fundatur exordiū. Quod etiā sen=
sit Haliabas in sue theorice princi
pio dicens. Omnibus que incipiū
tur in rebꝰ ꝛ habitudinibꝰ equissi
mum ac dignissimum est laudare
deum altissimū ꝛ nomē eiꝰ glorifi=
care ꝛ ei confiteri. ꝛ subdit deinde.
Ipsi ergo sit gloria creature creato
ri: per potentiā suam plenitudinis
datori: per miam suam de suis co=
gitanti seruis: sua excellentia qui
dat eis quo suaꝫ possint informare
vitam ac aptare hoc in seculo glo=
riāqꝫ adipisci in futuro: animuꝫ. s.
qui totius est boni causa clauis to
tius vtilis: via totiꝰ spei quo etiaꝫ
supereminentē deus fecit hominē
super omnia que condidit anima=
lia et plantas ꝛc. Auenzoar quoqꝫ
in scdo sui teisir tractatu tertio .ca.
j. sic ait. Laus sit et gloria deo qui
cuncta facit et disponit. et in libro
tertio eiusdē tractatu ꝛ ca. secūdis
inquid. Omnis res procedit ab il=
lo qui est summe ꝛ vltime scientie.
scilicet a deo viuo ꝛ vero et benedi
cto. Cum ita sit igitur ꝙ omne bo=
nū ab eo procedat: vt etiaꝫ Auicen
na retulit in libro de viribꝰ cordis
capitulo. ij. dicēs. Uita q̄cūqꝫ perfe
ctio et omne bonum quibus res
distinguuntur non nisi a prima ve
ritate sunt q̄ omnium bonorū pri=
ma est ꝛ vniformis manatio: at ve=
ro receptabilia sunt carentia dispo
sitionibus ad receptionem ipsorū.
et infra dixit. De omnibus rebus
scimus quoniam ad actum essen=
di perueniunt a principijs actiuis
quorum causa est deus benedictꝰ.
Et Rasis in primo libro suorum
aphorismorum prope principium
dixit Retributionem a deo expe=
cto qui mihi prestabit auxilium: si
ne ipso enim nulla res habet effe
ctum. Quod etiam Joānes inquit
primo capitulo. Omnia per ipsum
facta sunt: ꝛ sine ipso factum est ni
hil. Quam ob rem supplex inqꝫ om
nipotens ac sempiterne deus visi=
bilium ac inuisibiliuꝫ omniū crea
tor clementissime sine cuius nutu
folium arboris in terram non ca=
dit exaudi me peccatorē ꝛ adiuua
q̄uis indignꝰ sim te deprecari ne=
dū abs te exaudiri: in tuā nihilo=
minꝰ ineffabilē clemētiā me facit
cōfidere tuꝰ apostolꝰ ad Hebreos.
iiij. c. dicens. Adeamus cū fiducia
ad thronū gratie vt miam cōsequa
mur ꝛ grām inueniamꝰ in auxilio
opportuno. Salomonis quoqꝫ sa=
pientia capitulo. j. di. Querite dn̄ꝫ
quoniam inuenitur ab illis qui fi=
dē habent in illū. Multoqꝫ magis
sperare de tua gratia suadet quod
ore ꝑprio dixisti. Querite ꝛ inuenie
tis: pulsate ꝛ aperiet vobis. pulso
igitur in presentia ad ostium tuuꝫ
ꝛ deprecor sicut orauit Rasis i suo=
rum aphorismorū initio dicēs. Ti
bi deo grates reddimꝰ ꝛ laudes re

ferimus: ⁊ exoramus vt nobis sciē-
tiam augmentes qm̄ tu dn̄s es di-
ues magn⁹ preter quē nō est ali⁹:
⁊ vt sis nostri gubernator: vt idem
in prohemio scripsit diuisionum.
Ne opus salutiferum qd̄ intendo
ad laudē tue maiestatis cōpilare ⁊
ad vtilitatē: necnō ad omniū salu-
tem legentiū errorē quēpiam icur-
rat aut finis terminū nō attingat.
Quod iam incipio in noīe sanctissi
me trinitatis tue patris ⁊ filij ⁊ spi
ritussancti: ⁊ beatissime marie vir-
ginis: sanctorū apostolorū Petri et
pauli: beatorū confessorū Hierony-
mi. Francisci: et magdalene et con-
stantissimarū martyrum Katheri-
ne ac Justine virginū. Quorū ⁊ qua
rum deuotissimarū mearum inter
cessione possim qd̄ aggredior inci-
pere: et inchoata demum feliciter
perficere.

¶ Capitulum secundū in quo
auctor se excusat eo q̄ presens
opus in iuuentute cōpilauit: ⁊
ipsum ediderit.

Non ignoro] profecto
vt dicam cū Galie-
no in. ij. de crisi. ca.
viij. q̄ nō pauci hūc
meū librū vitupera
bunt ⁊ reprehēdāt:
cū hoc de esse libro-
rū nō sit res noua immo antiq̄ val-
de adeo q̄ Plato dixit eam ⁊ sciuit
ipam. s. q̄ soluat aliqs librorū a vi
tuperatiōe vituperātiū: ⁊ ppterea
nō messatet q̄ pleriq3 mihi parant
detractores q̄3 pluresq3 illusores ⁊
accusatores q̄ hūc librū cōpilaue-
rim dicētes inuicē irridēdo. Quid
noui hic nr̄ auctor fecit: nōne scri-
pta sunt hec ⁊ lōgemeli⁹ a sapiētis
simis pcessorib⁹ nr̄is a quib⁹ oia
furat⁹ est. Vilipēdat ergo presum
ptuosus iste. Quib⁹ me excuso ⁊ fa
teor q̄ quecūq3 scripta sunt in hoc
libro a sapiētioribus medicorū ⁊
antiquiorib⁹ sunt accepta non mō
in sententia verūetiā in ppria ver
borū forma. nec furat⁹ sum cum li-
brū vbiq3 ⁊ capitulū annotauerim
secūdū q̄ in antiquissimis auctorū
codicibus reperi: vt eorū dicta non
mihi: s3 auctorib⁹ ipsis ascriberen
tur. Nec hoc mihi. s. q̄ a veteribus
medicis acceperim dedec⁹ esse exi
stimo cū dicat Gal. in lib. ij. Memi
ri. c. de dolore capitis. Maximū aūt
est hoc. s. esse diligētē post alios et
scire que dixerunt ipsi hoc em̄ fieri
d3 ab his discere volunt aliquā ar
tem rationalem: ⁊ maxime si fuerit
prudētes ⁊ eruditi ab etate infan-
tie in primis disciplinis. Et in se-
ptimo eiusdē libri tractatu causaz
dicti huius reddidit dicēs. Uerum
est dicere q̄: quecūq3 a senioribus
inuēta sūt optime scripta sunt. Et
ad id qd̄ obijciunt si scripta sunt q̄
dixisti cur iterū scribis. Rn̄deo q̄
ea que in diuersis ac plurib⁹ volu
minib⁹ ⁊ capitulis dixerūt antiq̄
de vna re ⁊ in diuersis propositis
ego in vnū collegi. ⁊ nō oia ipsorū
dicta sed pulchriora ⁊ vtiliora hc
legenti hūc librū asserēs vtilitatez
q̄ in vno quoq3 capi. videt. ⁊ intel-
ligere pōt sub breuitate quicquid
in illo pertractatū sit erit ac si cum
magno labore oēs libros medici-
ne perlegisset. Que res est multuz
vtilis his qui tot ⁊ tāta volumina
medicorū nō possunt legere nec in
telligere in hoc igitur nō me repre
hendant. Sed si dicerent si hec res
erat vtilis ⁊ necessaria cur patres
ac maiores et te sapientiores viri
hanc: quam tu tam temere es au-
sus non aggressi sunt ipsis em̄ re-
linquēda erat hec puincia. Quib⁹
ego assentio q̄ q̄plures doctissi-
mi ac sapientissimi viri longe me

doctioꝛes hoc facere debuerãt: nullus tñ id hacten⁹ fecit aut q: maioribus dediti curis aut amplioꝛib⁹ impediti negocijs opus hoc minime aggredi potuerũt. Adeo etiã ꝙ nõ parua foꝛsitã infirmoꝝ visitatiõe detẽti sibi hoc haud cõpilandi datũ est ociũ. Qd̃ si fecissent ⁊ pfecti⁹ ⁊ oꝛnati⁹ ⁊ q̃dẽ cõpẽdiosi⁹ expleuissent. Hoc tñ ꝙ ipsi nõ fecerit nõ ostẽdit me tale opus dimittere debuisse. Dicẽt foꝛsitan ⁊ alij ꝯtra me si tibi sic agẽdũ videbat̃ debebas saltẽ in senectute cõponere et nõ in tã iuuenili etate cũ pro certo sciam⁹ ꝙ nõdũ octauũ ⁊ vigesimũ annũ adept⁹ sis. Quib⁹ etiã rñdeo ꝙ verũ est qd̃ asserũt. s3 quis mihi ꝓmittet qd̃ ad eã etatis plenitudinẽ possim deuenire cũ teste Seneca in tragedijs suis. Nemo tam diuos habuit fauẽtes crastinũ vt posset sibi polliceri. De quo etiã si certus foꝛe3 q̃s sit si tãta vis mihi tũc adesset vt tãtũ laboꝛis ꝑpeti possem quantum in pñtia: ⁊ q̃s intelligit si tũc mihi ociũ ⁊ tẽpus scribẽdi affuerit: salusq3 coꝛpis cũ dicat Ouidi⁹ l. xiiij. methamoꝛphoseos libꝛo. S3 iam felicioꝛ etas. Terga dedit tremuloq3 gradu venit egra senect⁹. Que dom⁹ est obliuiõis: vt dixit Haliabas in pꝛimo Theoꝛice. Tũc igit̃ sensus defecti ⁊ virt⁹ debilis quare ⁊c. S3 alij detractoꝛ dicent: ⁊ si volebas in iuuẽtute scribere op⁹: tñ nõ edere vsq3 l senectute vel post moꝛtem: vt alij faciunt. Quibus dico ꝙ ita faciendu3 erat pꝛoculdubio si laudẽ et opere meo expectarem: sed quia magis vtilitatem ac amicoꝝ salutem desidero: non dubitaui ipsum in hac etate edere et eo libentius ꝙ eoꝝ dictis me tutari possint quoꝝ ex numero meus quasi totus extat libellus. Qui si bene locuti sint diju dicent ipsi. Si autem in eo quid diminutu3 reperitur id mihi ascribatur quoniam id mea causa factũ esse cõfiteoꝛ nec pꝛopter hoc aliqua quis afficiatur admiratione: quoniam velle aliquid enũciare ⁊ pꝛetermittere nihil signu3 est aut multe stultitie. aut multe pꝛomptitudinis: vt inquit Aristo. in secũdo celi textu commenti. xxxiiij.

¶ Capitulum tertium declarat ⁊ exponit titulum libꝛi huius.

FLoridam coꝛonam hunc meu3 libꝛum volui appellare cum sit pꝛecise velut sertum ex diuersis pulcherrimis floribus hincinde magno cum laboꝛe collectis ꝯtetenui filo et foꝛti ac solido ligno fabꝛicatu3 delectabilibus varijsq3 floꝝ coloꝛibus depictum: sic enĩ hec mea coꝛona seu sertũ vt manis dicere: est cõstituta peracta: ex quibus multo cu3 sudoꝛe flosculos varios collegi: sunt Hipocrates: Aristoteles: Galienus: Auenzoar: Rasis: Haliabas. dioscoꝛides: Hali: Serapio: Auicenna: Isaac: Auerrois: Damascenus: Mesue ⁊ ꝗ̃plures antiquoꝝ alij: quos hactenus videre potui: ex modernioribus vero Conciliatoꝛ Gentiles Michael: multiq3 alij viri quippe sapientissimi quoꝝ volumina legi sepius: ex priscis tamen conatus sum excerpere: et eis magis adherere Quoꝝ sententie verbis parue ac per bꝛeues sunt ponderose tñ ac maxime virtute. Et he sũt mee floꝛes coꝛone. q̃s sup solido ligno firmaui qd̃ ẽ artis medicine ꝟa ac firmaꝟitas. Tenui tñ

De titulo huius libri.

Filo ligati sunt flores hi:qui filus
est humilis inornatusqꝫ mens di=
cēdi mod9.Qui si disertis oratori=
bus non acceptus existit aliis ta=
men eloquentiam non profitenti=
bus cū sua placeat rusticitate.Ua=
rietas autem colorū qua hāc meā
coronam depinxi est multiplex sen
sus:ac diuersa auctorum verba di
uersimode dicta in vnum tamen
sensum conuenientia:et sic ipsum
perfeci q̄ vnicuiqꝫ vt opinor: erit
grata cum dicat Comentator secta
rum. Quod magnum est deside=
rium omni homini ad sanitatis
factricem ⁊ custoditricem artē me=
dicine festinare.Et propterea om=
nibus hominibus:vt Titulus pro
mittit sanitatem affectātibus erit
vtilis ⁊ necessaria:pro quanto de=
claret quecunqꝫ fieri ⁊ que euitari
oporteat in sanitate corpis oppor=
tuna.Qualē scilicet medicū vnus=
quisqꝫ sibi debeat eligere et quo
modo ab eo cōseruari:in quo aere
et loco habitare.Qualiter quando
⁊ quantū exercitando sit:quid ve
comedendum et quid reiiciendū:
quid bibere:quomodo ⁊ quantum
dormire: quantumqꝫ vigilare et si
quolibet anno purgādum:et quo=
modo.et cum quibus id medicus
facere debeat.a quibus accidenti=
bus anime abstinere oporteat:et
demum quomodo curari conue=
niat corp9 si in egritudines cadere
contigerit.⁊ hoc tantummodo quo
dam vniuersali ex quibus grandē
accipiunt vtilitatē:potētes ⁊ pau=
peres:⁊ iuuenes.⁊ senes:vnusq̄sqꝫ
breuiter nō solū eruditissimus:sed
etiam q̄ grāmatice p̄cepta parum
perlibauerit . Sic itaqꝫ doctrina
non solum imbutis omnibus sed
per eos etiam quibuscūqꝫ aliis erit
hic liber vtilis quippe ⁊ necessa=
rius non minusqꝫ medicis iunio=
ribus qui tot ⁊ tāta videre nō po=
tuerūt cōcordāt iam dictorum pro
eorū collegiis ⁊ cōsiliis cōficiēdis:
⁊ ꝑ aliis:q̄ꝫ plurib9 reb9 sibi neces=
sariis:hinc sine ipsoꝝ labore dige=
stā atqꝫ ꝑfectā materiā accipiant
corrigētes q̄cq̄d mali aut diminuti
reperiēt ꝑut vnicuiqꝫ libuerit. Cē=
sure etenim omniū recte facientiū
meū presens opus subeundū tra=
do exponoqꝫ q̄libentissime.

¶ Capitulū q̄rtū ostēdit q̄ mors sit necessaria ⁊ q̄ auxilio medicorum minime possit remoueri.

NEcessitas:cā ⁊ princi
piū interit9 nr̄i est cō
trarietas elemētorū
ex q̄b9 sum9 cōstituti
q̄ si nō eēt ꝑfecto im=
mortales ⁊ eterni fuis
sem9 quemadmodū corpa celestia
sunt īfinita duratiōe:vt dixit Auer.
in.ii.celi cōmēto.lxxi.⁊ hoc q2 ipsa
nō sunt cōposita ex quatuor elemē
tis:vt idē voluit in.i.eiusdē cōmē
to.xix.Nos aūt durare non possu=
mus.quia ex illis sumus fabricati
vt omnes sapiētes antiqui volue=
re:vt ait Isaac i vniuersalib9 dietis
capitulo.xiii.cū inq̄t nulli phisyci
dubitauerūt q̄n q̄tuor elemēta aia
liū oim arboꝝ ⁊ herbarū sint exor
dia.Qd̄ sensit Auicēna.in.ii.Cano
nis capitulo p̄io dicēs:Oim cōpo
sitoꝝ mineraliū ⁊ vegetabiliū ⁊ vi
uētiū elemēta sunt materie:q2 fuit
sn̄ia Galieni in quarto de Simpli=
ci medicina.distinctione tertia ca=
pitulo quarto sic dicētis.esse oīū cor
porū nō est nisi ex q̄tuor elemētis ⁊
in p̄io elemētoꝝ capitulo vltimo
ait.Oia q̄ gn̄ant ex elemētis fiūt.⁊
in p̄io de febrib9 ad Glauconē.ca
pitulo secūdo dixit.Si oia diligen
ter animaduertas mundū ipsum
ex quo sumus ⁊ viuimus ex contra

rũs sibi elementis firma: ꝛ ꝑpetua
compaginatiõe scias cõstare vt pri
mi sapiẽtes dixerũt. Hi aũt sapiẽ-
tes licet ipse nõ expresserit fuerũt
Hipocrates primo in secũdo capi-
tulo libri de hũana natura dicẽs.
Si vnꝰ eẽt homo: nũꝗ̃ vti doleret
nõ enim est a quo doleat vnũ exi-
stẽs. ꝛ infra subiũgit. Primũ quidẽ
igit necesse est gñationẽ fieri non
ab vno: qũo eñ vnũ existẽs vnum
gñabit nisi alicui misceat. Aristo-
teles etiã i libro tertio de celo textu
cõmenti. lxvij. inqt. In timeo scri-
ptũ est ꝙ sicut est oẽ recipiẽs. i. ma-
teria sic opꝫ elemẽta putare quem
admodũ materiã esse compositis.
Sumus ergo ex cõtrarijs cõstituti.
cũ aũt cõtraria sint adinuicẽ corru
ptiua. vt dixit Aristote. in prio Phi
sicoꝝ textu ꝯmẽti. lxxx. Bellãt inui
cẽ semꝑ: ꝛ corrũpũt se in nobis ele-
mẽta. Corruptis vero principijs
ex qbꝰ cõficimur necesse est et nos
interire: ꝛ nõ solũ nos: sed ꝛ ꝗcunꝗ̃
alia q̃ ex illis sunt generata ad fi-
nẽ: ꝛ ad corruptionẽ veniũt de ne-
cessitate. sicut voluit Philosophus
i tertio Physicoꝝ textu cõmẽti. xxx.
dicens. Quodcũꝗ̃ sit necesse est ac-
cipere finẽ: ꝛ finalitas oĩs est corru
ptio. ꝛ in tertio Metaphysice textu
cõmenti. xij. inquit. Sensibilia oĩa
corrumpunt ꝛ in motu sunt: ꝛ nul-
lũ taliũ ẽ sempiternũ. a quo Galie-
nus videt accepisse cũ scripsit i. vi.
de regimine sanitatis. Mortale est
omne genitũ corpꝰ: cũ tale igit sit
corpꝰ nostrũ nõ est possibile aliquo
medicoꝝ cõsilio: aut medicaminuꝫ
beneficio posse mortẽ naturalẽ eua
dere oĩno: nec omnifariam prolon
gari. sicut etiaꝫ ꝓbat Cõciliator in
differentia. cxiij. per plures rõnes
et auctoritates: quas adducere et
longũ ꝛ ꝓmolestũ esset. Si qs aũt
eas videre voluerit ad illũ se trãs-
ferat locũ: sufficit aũt in pñtiarum
cõcludere cũ Principe Auicẽ. in ter
tia primi. c. primo dicente. Ars qui
dẽ sanitatẽ custodiendi nõ est ars
que a morte securos nos faciat: nec
corpus ab extrinsecis nocumentis
muniat: neꝗ̃ vnũquodꝗ̃ corpꝰ ad
vltimã vite lõgitudinẽ ꝓducat: que
est secũdũ hoĩeꝫ absolute: dicẽdũꝗ̃
est cũ Cõciliatore loco allegato: ꝙ
multiplex reperit cõtrarietas mor-
tis causatiua oĩno: vt qualitatũ pri
marũ sibi adinuicẽ aduersantium
caloris naturalis agentis in humi
dũ: q̃ per accidẽs se tandẽ duplici-
ter perimit: tũ humidũ cõsumẽdo
nature: tum etiã q꞉ ꝓpter hoc hu-
mor cõsurgit aqueus suffocãs quã
titate ac qualitate: extinguens fri-
gida. In hoc quoꝗ̃ operatur conti
nens nõ parũ corpora continue re-
soluens stellarum virtute in ipsuꝫ
suscepta quod ꝛ alie res adiuuant
nõ naturales corporibus extranee
ꝛc. Et cõcludit quare ex causatis
de necessitate cõuincit vitã tandẽ
deficere oportere.

¶ Capitulũ quintum in quo au
ctor ostendit mortẽ naturalẽ pos
se bñficio medicoꝝ retardari: et
vitã consequenter prolongari.

Licet in capitulo p̄ce
denti diximus ars
medicine nos nõ fa
ciat a morte securos
vt Princeps inqt in
tertia primi. c. j. põt
tñ subsidio medico
rũ retardari. vt colligit ex his que
subdit ipse ibidẽ dicẽs. Sꝫ de dua
bus rebꝰ securitatẽ p̄bet putrefa-
ctiõis penitꝰ ꝓhibitione ꝛ defen-
sione: ne humiditas cito resoluat.
Et in ipsius quidẽ fortitudine cõ-
sistit vt ipsum vsꝗ̃ ad debituꝫ tem
pus secundũ suam primam com-

plexionē ꝑmanere faciat: ꝛ hoc qui dē erit ꝑpter regimē rectū ꝛc. Qđ dupliciter fit vt Cōciliator inquit sicut ꝛ duplices mortis sunt cause. Quātū enim ad primā: cōtra poni tur regimen ꝓhibēs dn̄iū causarū siccitatē faciētiū accelerare: causis exceptis facientib⁹ illaȝ occurrere necessario. Cōtra secundā vero ad ducit regimē ꝓhibitiuū gn̄atiōis putrefactionis ex corporis tutela a potestate caloris extranei intrinseci ꝛ extrinseci. Qđ sensit Gal. in libro de tabe cum dixit. Senectutis tabē impossibile fore deniqȝ ꝓhibere: sed auxiliari vt in plurimum extēdere possibile. subditqȝ demū. Si quidē ergo possibile est humidiorē opari substantiā corpis cordis: ꝛ sic ꝑpter epar accidet super extendere. Si vero nullū sufficiēs est: vt neqȝ epar humidius seipso facere: neqȝ cor sȝ necessariū in subsequēti tēpore siccius fieri alterūȝ ipsoꝝ neqȝ viscera solum: sed arterias ꝛ venas ꝓhibere q̄dē senectutem impossibile videt̄: qđ de vno Homeri sermone cōfirmat ꝑ cibū: potū: balneū: mollē lectū: ꝛ somnū: cor: epar: ꝛ vniuersaliter totū corpus exhumectat̄. Per hm̄ōi ergo humectationē morti oppositā docet senectutē extendere qđ nō esset si mortē nō esset possibile retardari. Hec quoqȝ fuit. Hali rodoā s̄nia in tertio tegni. cōmēto. xxvj. dicēs. Possibile est vt sint etiā medicine q̄ ꝓhibeāt a velocitate senectutis: scȝ a frigore ꝛ siccitateq mēbroꝝ: et ꝓlonget̄ ꝑ illud vita hoīs qn̄ regimē ei⁹ fit bonū: sicut dicit̄ ꝙ hoīes vixerunt cētū annis: ꝛ vnūquodqȝ inuenit̄ in illo cum medicina inda q̄ noiat̄ Trifera: ipsa nāqȝ bonam efficit digestionē: et colorē bonū: et prolongat iuuentutem ex tempore longo qn̄ cū vsu eius bonū est reliquū regimē ꝛc. Et infra cōcludit ꝙ lȝ possibile sit qđ dictuȝ est: verūtn̄ nō est possibile oīno inuenire medicinā ꝓhibētē a morte vllo mō: ꝛ cōseruantē vitā semꝑ. Et ꝙ hec opinio vera sit pōt etiā rōnib⁹ probari sic. Omne illud cui⁹ principia possunt ꝑ perfectiora conseruari ac vigorosiora bn̄ficio quodaȝ: idipsum poterit diuti⁹ perdurare. Sȝ principia corpus humanū cōstituentia sunt hm̄ōi: ergo ꝛc. Cōsequētia ptȝ in tertio prime: maior est euidēs: ꝛ minor declarat̄. Naȝ humidū pōt restaurari: ꝛ calidū defendi: ꝛ cōtēperari per artē ne frigiditas ꝛ siccitas accelerēt: vt ē manifestum de melancolico corpore versus tēperatū: vel sanguineū reducto: cū longioris vite efficiatur ꝙ̄ naturaliter sit ꝛc. Similiter calores extranei humidū exiccātes possunt obtemperari: quo facto vita ꝓlongabitur sine dubio. Plurib⁹ etiā alijs rationib⁹ hoc posset ostēdi: quas ne tediū legēti afferā ꝑtermitto. Qui plura cupit padubanēseȝ videat. Hoc aūt bonū regimen nō nisi ab optimo ac sapiēti medico est ordinādū dirigendumqȝ scđm cōplexionum: etatū: regionū: ↄsuetudinū: ac ceterarū rerū huiusmodi diuersitateȝ. Et ꝑpter hoc vnusquisqȝ precipue potens: sibi debet ad hoc medicuȝ sufficientē reperire: virtutib⁹ ꝛ cōditionibus in sequentibus capitulis dicēdis insignitū ac ipsi bene persoluere ꝛ eū honorare. iuxta illđ Ecclesiastici. xxxviij. dicentis. Honora medicum propter necessitatem: etenim creauit illū altissim⁹: a deo em̄ est oīs medela: ꝛ a rege accipiēt donationē. Et post aliqua subiunxit. Et nō discedat a te: q: opera eius sunt necessaria ꝛc.

Capitulū sextum in quo an-

ctor ostendit q̄ sint falsi et appa
rentes medici et non eligendi
pro tali sibi vite prolongatiōe.

Cum dictū sit in superioribꝰ q̄ bono regimine vita possit prolongari: rectū aūt regimē a bono et pfecto medico dirigendū: et ppterea oportunū esse a potētibꝰ pcipue optimū medicū sibi reperire qui de sua sit sollicitus sanitate. Quis aūt et qualis medicꝰ sit eligēdus ad hoc sufficiēs dicēdū esse necessario indicaui: ppterea q̄ sapiētiores etiā ciuitatū psepe q̄ meliores sint medicorū soliti sint hesitare: vulgꝰ similiter vt inqt Hippocrates pri° regiminis acutoꝝ textu cōmēti. x. peritū ab iperito nequit discernere cū hic vnū ille alteꝝ iste quoq3 aliū sapiētissimū et expertissimū esse pdicet: quod euenit ppter multas ac diuersas medicoꝝ simulatiōes: vt etiā Rome Gal. tempore accidisse cōperi: quēadmodū ipe testatꝰ est in libro de pronosticatione p pulsum. c. j. dicēs. Quidā existimari magis q̄3 esse student: non scdm medicinā solū: s3 etiā secūdū alias artes. Et ideo vnusquisq3 eorū istruit his qbꝰ psperabit apud multos: et qd dicere: et qd agere ad delectationē: et blandiri: et adulari: et salutare q̄libet die diuites et potētes in ciuitatibꝰ: et pcedere et pmittere cū domum eunt: vt honorabiliter ab eis recipiant: quidā aūt eorū nō his solū: s3 etiā vestiū ac anuloꝝ varietate: et multitudine assequentium: et vasorū argenteoꝝ preparatione: idiotas putare suadēt dignos imitatione se esse ex quibꝰ omnibus hinc quidem igitur allicientes: hinc aūt stupere facientes hoies inexpertos veri iudicij rerū: ipsi quidem putant q̄ multis bonis potiantur: ego aūt animo eos non veris bonis: sed falsis potiri: hec ipse ad literam. Et postea in sequēti capitulo dixit. Quod horum omnium malorum causa est diuitum et potentum in ciuitatibus delicia: qui delectationem virtuti preferentes in nullo verbo extollunt eos qui aliquod bonum nouerunt etc. Nostris quoq3 temporibus etiam plurimi talium inueniuntur qui cum nobilibus diuersis eorum astutijs degunt quotidie eis gratis seruientes in omnibus vt ab eis extollantur et in merito commendentur. Quod tandē consequuntur nonnulli vero alij altero tramite ascendere conantur: bonam habentes vocem clamant illico opponentes vnicuiq3 etiam clarissimo antiquorum dicto: quod eis forsitan allegaueris: et in porticibus et apotecis inquantum possunt vociferant: vt a vulgaribus auditi sapientiores existimentur: et hi sophiste dicuntur hironice: quasi plus alijs omnibus intelligentes cum tamen nihil intelligant aut omnino parum: et propter hoc sepius ab auctoribus nostris detestantur cum circa nomina vim omnem eorum faciant: vt voluit Gal. in pronosticorum commento. v. dicens. Sophiste finiunt vitam suam in sermone et propter ea eorum ignorantia de egritudinum cognitione est maior q̄3 ipsorum ignorantia de quantitate altitudinis maris eo q̄ sunt medici locutionis: vt idem ait vbi supra s3 cōmento. xij. Et in secundo regiminis auctorū cōmēto secundo dixit. In questionibus sophistarum non est iuuamentū aliquod addiscentibus et ob hāc causam rei veritatem nō aspiciunt s3 adeo in alie=

nationem tranſeūt ꝙ ſi inueniunt
id qđ inuentū eſt dicunt eſſe quaſi
non inuentū: vt idem etiā dixit in
vj. de ingenio ſanitatis. c. vj. ⁊ poſt
pauca inquit dimittam igitur ſo=
phiſtas alienare ſicut eorum con=
ſuetudo eſt. ꝙ etiā huiuſmodi me=
dici ſint ignorantes ipſe oſtēdit in
quarto Terapentice. ca. ij. dicens.
Idiote quemadmodum ab ipſa re
rum natura edocti agunt melius
ſophiſtis. in libro quoq; de ſimpli=
cibus farmacijs ait. Sophiſta om=
nis idiota melior ſi em̄ nihil aliud
tamen eas que ſcđm naturam in=
tentiones idiote ſaluant pereunti
bus ſophiſtis. Et in. j. de differen=
tijs febrium. c. ij. ſic de eis ſcripſit.
Sophiſte ſunt cetus hominū opi=
nantiū ſe ſapientes eſſe ſ; ignorā=
tiam ſuſpitionē vero doctrine ha=
bentium. cui concordat Ariſto. in
quarto methaphiſice textu cōmen=
ti. xv. dicēs. Sophiſta eſt apparēs
ſophia ⁊ nō exiſtens. ⁊ infra. Sciē=
tia ſophiſte eſt ſeciētia deceptoria
tantū: ⁊ poſt aliqua ſubiunxit. So=
phiſta exiſtimat ſe ſcire ⁊ neſcit in
rei veritate. damnauit eos iterum
Galienus. in. j. de ſimplici medici=
na diſtinctione tertia capitulo q̇n=
to dicens. Sophiſte cōcludūt que=
ſtiones ex queſtionibus ⁊ ex eo cu=
ius nō eſt declaratio: illud cui non
eſt declaratio. Et in capitulo octa=
uo eiuſdē ait. Nobis magis cōue=
niens eſt vt conuertamus ſtudiu;
noſtrum in affirmādo ſenſum ſem
per vt per ipſum faciamus mendo
ſos ſophiſtas qui negant illū ⁊ vi=
tuperāt. ⁊ i capitulo nono loci p̄al=
legati ſic dixit. Iſti deſtruunt iſta
duo ſimul: ſc; ſenſum rationē ⁊ cō=
fundunt ⁊ permiſcent oia qđ cum
ita ſit recte quide; de ipſis ſcripſit
Ariſtoles in primo celi textu cōmē
ti. lxxviij. dicēs. Sapientiā ſophi=
ſtarū eſt negare prima principia ⁊
deſtruere ſapientiā ideo concl uda
mus cū Galieno in tertio interiorꝫ
capitulo ſexto dicēs. Sophiſtici ſūt
medici nequeūtes ⁊ neſciētes quo
inueſtigēt deuerſitates morborꝫ et
pugnāt de illis que palā ſunt ⁊ fi=
niunt vitā ſuā in quibꝰ nō oportet
ſc; in litigationibus ⁊ queſtionibꝰ
et argumentationibus ⁊ volūt de=
ſtruere ordinē ⁊ pulchritudinē di=
ctorū antiquorū: ⁊ in primo de vir
tutibꝰ naturalibus capitulo. xiiij.
dixit. Sophiſte medicos ſeip̄os ap
pellāt cū nihil ſciētes ſint alij vero
philoſophos nihil intelligentes ſe
nomināt q̇ cōtradicere tentātes de
ficere mihi multum a virtute vete=
rum viſi ſunt. Quamobrē vel nihil
vel omnifariam parū quidē profi=
cient nō ignoro: ꝙ plura quidē in=
uenio ꝑfecte demōſtrata a veteri=
bus: neq; vero ſcita a multis ſophi
ſtis neq; itellecta ꝓpter imperitiā:
ſed neq; tētata cognoſci neq; ſi co=
gnoſcant ab aliquo iuſte examina
ta vt idē refert in tertio de virtuti=
bus naturalibus capitulo decimo.
In pleriſq; etiā alijs locis tales ſo
phiſticos medicos reperi ab aucto
ribus noſtris reprobatos. Et pro=
pterea nec qui dicti ſunt in princi=
pio a potentibus: ꝓ ſanitatis cōſer
natione ſunt eligēdi: ſed illi qui in
fra ſcribēdas habuerint ꝯditiōes.

¶ Capitulū. vij. pertractat de cō
ditionibꝰ veri medici eligendi q̄
ſe tenēt ex parte anime.

PRincipaliſſima conditio
nū in medico eligēdo re
quiſitarū eſt illa quā Cō
ciliator poſuit in ſua dif
ferentiarum. ſecundo di
cēs. Medicus dei primitus d; eſſe
amator ac ip̄m in cūctis operibus
ſuis p̄ponat ⁊ timeat vt plenā ha=

beat sapiētiā que a dño deo est qui prebet eā dili gētibus se:sicut i primo Ecclesiastici capitulo scriptum est. Diligat igitur medicus creatorē suū ꝛ timeat qm̄ initium sapientie est timor dñi. ꝛ si timet eū bonā habeat conscientiā ꝛ peccatis ipm non offendat:qm̄ vt Salomō inqt in malivolā animā non introibit sapiētia nec habitabit i corde subdito pctis. Qđ etiā sensit Galien⁹ in primo de creticis diebus. capitulo septimo dicēs. Manifestū est ꝙ ille cuius mens est debilis et cui⁹ aīa est pessima non addiscet disciplinā huius scientie nedum quod antecedat ꝛ indicet aliquid eorum que diximus. Sacer ergo sit medicus qꝛ vt dixit Hipocra. in lib. de lege. Sacre res existentes sacris hoībus ostenduntur. prauis autē nequaꝗ̄ priusꝗ̄ perficiantur. Medicina autem est res sacra cum dicat Ecclesiasticus. xxxviij. capitulo. Altissimus creauit de terra medicinā ꝛ ab ipsa est omnis medela. Cui cōsentit Rasis in. v. libro suorū aphorismorū dicens. Medicina tota est dei et est res venerabilis et grates deo reddim⁹ eo ꝙ nos fecit aptos in ea vt veneratores ꝛ custoditores ipsius ꝛ qꝛ fecit nos imunes a sciētijs vilibus ꝛc. Hoc idē Mesue sensisse videt̄ cū inquit. Sanat sol⁹ lāguores deus ꝛ de fragilitatis solo ꝓduxit in largitate sua medicinā benedictus gloriosus ꝛ excellus tātum tñ auxiliari nō desinens curādi doctrinā timentibus eum explicauit. Totus igitur dei timor preueniat ꝛ principiet opera tua ꝛ felicitabit ea tamē cōsidera ne te amor odium circumueniat vt declines a recto:est enim excelsus gloriosus q̄ indicat sunt:ꝛ celi q̄ arguūt: et elementa que seruiunt. et si non aliud superest in posterum cruciatus gehēne. Et infra dixit. Deū in cūctis ꝓpone ꝛ ipe ꝓponet te honora eū ꝛ honorabit te:time eū ꝛ secur⁹ cūcta experieris ꝛc. quia igit̄ de⁹ est creator oīm vt dixit Almāsor in primo. Medicus iure merito debet eū timere ꝛ honorare preceptaꝗ̄ eius obseruare:non sicut ꝗ̄plures nr̄m faciūt qui nunꝗ̄ in ecclesijs videntur:sed mūdanis oībus delitijs dediti:gule:auaritie:luxurie ceterisꝗ̄ talibus derident quē bonū aliqđ facere fuerit inuiti. Debent ꝑterea medici misericordes esse ꝛ pij humilesꝗ̄ ac mansueti pauperibus gratis medentes vt voluit Rasis in libro. xxv. cōtinentis capitulo nono. dicens sic autoritate iudei. Medicus debet esse pius sup egros:miserator ipsorum:sepeliens reuelatū consilium ei atꝗ̄ priuatum. ꝛ in fine dicti capituli inquit. O vos medici nolite reuelare secreta magnificorum quotiens interfueritis cū ipsis quia perijt ide turba magna medicorū ideo secreti sint fideles ꝛ pij dicente quoꝗ̄ Cōcilitore nostro. Non velis pauperes opprimere neꝗ̄ egenos saltē intuitu pietatis deserere cū inde laudabilis cōsurgat fama. Qđ enim abundāter accepistis his velis gratis prime amore bonitatis ipartiri. ꝛ fuit sententia Mesue clamantis. O tu corporū curā gerens auxiliari ne differas qꝛ semel pereunti nulla inde prosunt suffragia:ratio clamat ad iudicium si misericordiam deseris stulte:si de largo tributis gaudeas et parua negas tristē igitur ne cerne habentem irritum donū dei vt si abundanter de ipsius largitate susceperis ne parcus esto. hec ipse. Sint itaꝗ̄ medici misericordes et pij quia pietas ad omnia vtilis est promissionem habēs vite que nūc est et future vt inquit Paulus ad

thimotheum capitulo quarto. Iob quoqꝫ dixit. Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita eñ fiet vt nec a te auertatur facies domini quod non minus p̄cedit Galienus in libro de motibus liquidis. capitulo ſeptimo dicēs. Hoc erit in ſermone dei ſublimis inuocanti viro comminētis tempore neceſſitatis preſenti amico aut pauperi nō ſubuenienti in hunc moduꝫ dicentis. Nunquid tu preſens fuiſti ac amico quidē tuo in mortis articulo iaꝫ cōſtituto nō ſubueniſti: deinde me fraudulenter adoraſti diſgredere a meo ſancto altari. Beatus igitur ē qui intelligit ſuper egenū ⁊ pauperem in die mala liberabit eum dominus. feneratur enim dño q̄ miſeretur pauperis ⁊ viciſſitudinem ſuam reddet ei. Beati ergo iterum miſericordes qm̄ ipſi miſericordiā conſequentur. teſte Saluatore noſtro in quinto. Matthei. Nullꝰ ita qꝫ omnino crudelis medicꝰ eligat̄ neqꝫ aliquo alio vitio deprauatus ſed bonis anime virtutibꝰ inſignitus. Et propterea dixit Conciliator. ſit medicꝰ verax: fidelis. fortis: pudicus: caſtus: mā̄ſuetus: miſericors: pius: ⁊ viſitator infirmorū ſolicitus: nō inuidus: non cupidus: non auarus: nō deſidioſus: nō luxurioſus: non vinoſus: non timidus: nō audax aut p̄ſumptuoſus: nō hipocrita: non verbo ſed opere medicus: nō laudator non fenerator aut aleator: nec venereorum neqꝫ aborſuū perpetrator vlla occaſiōe aut doctor dicente Auenzoar in ſecundo libro ſui Teiſir. capitulo quīto. Quilibet doctor in medicina non debet aliquem diſcipulum docere niſi prius ipſum iurare faciat ꝙ vllo modo medicinis non vtat̄ mortiferis vel venenoſis: et pater meꝰ cum eſſem puer: ⁊ diſcipulus eius in medicina fecit me iurare vt nullatenus medicinis venenoſis vel mortiferis vti deberē. Nec ſit medicus ambitioſus aut vana glorioſꝰ nec vni hereſi cōſtitutus ⁊c. Ex quibus apparet ꝙ medicus eſſe debet velut ſacerdos immo velut angelꝰ cum dicat Galienus in vltimo primi de ingenio ſanitatis. Oportet medicos ſicut antiquitus dictū eſt vt angelis aſſimilētur. Qui igitur medicus prefatas omnes laudabiles habuerit anime cōditiōes erit pre ceteris eligendus.

¶ Capitulū octauū oſtendit que ſcientie ⁊ doctrine ſint medico eligendo neceſſaria.

SEcunda principalis conditio eligēdi medici ⁊ ei neceſſaria ē hec ſcilicet vt in liberalibꝰ artibꝰ ſit eruditus dicēte Raſi in xxv. continētis capitulo nono. Debet ſcire medicus geometriā ⁊ ſciētiam aſtrorūꝫ: ſin autem ignorabit diuiſiones temporum ⁊ diſpoſitiones regionum: etiam debet ſcire logicam: ſin autē ignorabit diuiſiōes generū morborū addens ipſorū et etiā ignorabit ſequi veritatē ⁊ falſitatē illius qui ſequi voluerit duo regimina cōpoſita inſimul: etiam ſcire dꝫ pronoſtica: ⁊ ſemꝑ proferre digna verba ⁊ digna vocabula exercitatꝰ in libro Hippocra. ⁊c. hec ipſe. Hoc etiā noſter inquit Conciliator in differentiarū ſuaꝝ prima dicēs. Grāmatice: logice: rethorice: arithmetice: geometrie: muſice: aſtrologie: philoſophie naturalis: metaphiſice: ⁊ oīm bonaꝝ artiū opꝫ medicū dignationē hr̄e: licet omnino peritum in eis non oporteat medicum eſſe: et exquiſitam ipſarum habere cognitionē: ſꝫ ſufficit

si aliqualem earum habuit in cōmuni: sicut etiā Haliabas in sue Theorice initio sentire videt. Et Galienus etiā in scđo interiorū. c. vij. dicēs. Necesse est vt sit medic⁹: nō solū medicus verūetiā liberalium artiū magister: vt possit plurima explanare ꝛ ostēdere. Rasis q̄ꝗ in. vj. libro suorū aphorismoruꝫ sic ait. Qui ex sciētia naturali ꝛ philosophia aditus nō fuerit: nec ex canonib⁹ logice dubitabilis dꝫ eē ꝛ maxime medicine. Est autē astronomia ei pre ceteris maxime necessaria cum sit indiciorꝫ eius directiua: vt ad plenum declarauit Cōciliator: ꝛ nos in speciali quodam nostro tractatu: ꝛ fuit sententia Hippocratis in libro de aere: ꝛ aqua ꝛ regionib⁹: vbi ait. Qui recte tenent ꝛ credunt: norint astronomiam non minimam partē esse medicine. Quod etiam clarius expressit Galienus in vno librorum suorum de spermate intitulato qui diuersus est ab eo qui impressus p̄mitus fuit dicens. Scire debet medicus planetam ꝛ signum in quo est cum egrotare ceperit quis tp̄s ipsum diem atꝗ horam similiter. Nam si infirmitas fuerit secundū planetam et signum: sed accidētaliter ex actione signi ꝛ planete tūc habet aliā euentionem. ꝛ subdit. Opus nostrum est cognoscere omnem physicam operationem superiorum corporum: ꝛ inferiorum: et generationem ꝛ operationem eorum: ꝛ colligātiam: ꝛ operationem ipsorum per numerum planetarū quibus preconitis notantur enim in quib⁹ infirmitatib⁹ quisꝗ laborat: ꝛ q̄bus farmacijs doceat curari secundum sui corporis naturā. hec ipe retulit Galienus Hippocratis auctoritate. Longe aūt magis i sciētia medicine dꝫ medicus enutrit⁹ esse: atꝗ vt ita dixeri fundatus peroptime ne ei accidat qđ Cōmētator Auerroys in scđo Metaphysice. cōmēto. xv. asseritvni immaturo medico ꝯtigisse dicēs. Qui intēdit medicari hominē: ꝛ iterꝫ addiscit medicinā ei accidet: sicut cuidā cōtigit qui cū ad infirmū accessit: ꝛ ꝓpinauit ei medicinā: ꝛ inspexit post librū: ꝛ cū redijt mortuū reperijt infirmū. Et ꝓpterea Cōmētator sectarū sic ait. Oportet peritū esse medicū quatenus oēs causas inueniat egritudinū: ꝛ virtutes remediorū: vt cū his operari valeat ꝛ ratiocinari. Qđ sensit Galienus in lib. de experimētis. c. primo dicēs. Nos nō laudamus hominē ignorantem artem quia habeat experimenta quoniam vellet prodesse ꝛ forsitā noceret: ꝛ propter hoc oportet hominē scire cōplexiones causas ꝛ accidētia: ꝛ vt cognoscat egritudines ꝛ earū accidētia quoniā q̄ hec ignorat nō est securus quin noceat plurimum ꝛ ꝑ maiori parte ꝛ si aliquādo proderit hoc erit ex fortuna. Et idē i li. vj. meamir sic scripsit. Ostēdi vobis vtrūꝗ eorū q̄ dicebat Erophil⁹ verū eē: ait eñ ipe quoniam si dixerit aliquis nihil esse farmaca sola per seipsa congrue dicet: nihil enim sunt nisi habeant eum qui recte vtatur eis. Si vero rursus velut manum dei dixerit esse farmaca recte dicet: conferunt eñ valde si habuerit vtenteꝫ eis exercitatum in logica theorica ꝛ cum hoc natura sciēticū. Ex quibus dat intelligere ꝙ qui medici volunt appellari debent esse in medicina periti ꝛ studiosi vt sciāt oportuna cognoscere ꝛ causam reddere vniuscuiusꝗ dicēte eodē Galieno i sexto aphorismorꝫ commēto. xvj. Oportet medicū studiosum eē ne aliquid absolute dicat ꝛc. Cū autē

medicina immēsa sit profunditas vt dixit Damascenus in suorum aphorismorū prohemio. Debet medicus esse solers ac lector assiduus neqꝫ die neqꝫ nocte studio deficiēs ⁊ meditator indeficiēs: vt etiā scripsit Conciliator. Quid autem meditari ↄbeat] expressit Auicēna in prima primi capitulo scđo dicens. Ea de quibus debet medicus ratiocinari sunt egrititudines ⁊ eaꝝ cause particulares ⁊ earū signa et qualitas egritudinis remoueatur ⁊ sanitas conseruetur: ⁊ cuiusqꝫ earum esse occultum fuerit ad illud declarandum debet demonstrationem afferre: ⁊ non debet medicus in rebus mundanis occupari: quoniā qui deditus est omnino secularibus negotijs ac mundi delitijs negligit fundamētum medicine ⁊ philosophie ac artiū doctrinā: ⁊ ꝑpterea non est ei fides adhibenda: vt Damacenus inquit vbi supra. Debet qꝫ: vt rasis ait in sexto suoꝝ aphorismorum ꝙ plures doctorū libros legere ⁊ secreta eorum inspicere: quoniam hoc ei nimium cōfert eo ꝙ qlibet philosophus aliquid habet sibi cōueniens. quod qui non faciunt illitterati existūt. Medicorū autem illiteratorum luxui subiacentium plurimi sunt homicide: vt dixit Damascenꝰ ⁊ iō tales nō sūt eligēdi: sꝫ docti tātūmō ⁊ studiosi.

¶ Capitulū nonū in quo declaraẗ ꝗs libros medicus eligēdꝰ legere debeat ⁊ intelligere.

In fine precedētis capituli dictum est ꝙ ꝙ plures doctores libros legere medico nimiū cōfert. Qui aūt sint hi libri Rasis nō expssit. nos vero dicimus ꝙ medicꝰ libri pcipue ātiqꝛū legere debet dicēte Gal. l. iij. de virtutibꝰ naturalibꝰ. c. x. Oportet medicū velut insaniētē: neqꝫ die: neqꝫ nocte deficere studentē: ⁊ cointensum addicere quecūqꝫ a gloriosissimis dicta sunt veteribꝰ ⁊c. In primis igitur libros Hippocratis sapientissimi ac vetustissimi medici legere ac intelligere debet: qm̄ ipe precipuꝰ iter clarissimos patres sꝑ ⁊ fuit ⁊ habitꝰ est. vt ex verbis Galieni in infinitis fere locis colligi pōt. Dixit em̄ de eo in introductorio medicoꝝ libro sic. Hippocrates q̄ oēs superexcessit primus in lucē duxit perfectā apud grecos medicinalē artē. ⁊ in tertio pronosticorū cōmēto. xliiij. sic de ipso ait. Hippocrates nō dimisit dicere aliquā ex rebus de qua fuerit nobis dignuꝫ existimare ꝙ sit falsa: ⁊ q̄cq̄d dicit nō sine causa dixit. ⁊ in. iiij. đ ingenio sanitatis in fine sic inq̄t. Uolo reuerti ad fontem veritatis: scꝫ ad Hippocratē: ⁊ dico ꝙ miror inuestigationē tāti viri eo ꝙ nihil eoꝝ q̄ ad adiutoriū i morbis denotādis accōmodat: inuestigauit: qđ nō solū in vno verūetiā i oībus fecit: sꝫ maxime studiū eiꝰ fuit in itētiōe q̄ sumitur a periculositate morbi. in. v. ēt eiusdē tractatu sic ait đ eo. A Hippocrate oīs nostra auctoritas ⁊ lumē est ꝑ quā rectā ⁊ artificialē viā habuimus. ⁊ in. vj. eiusdē. c. iiij. sic quoqꝫ scripsit. Querēda sunt Hippocratica dicta: qꝛ ipe primus oīm rectā viā ostēdēriū existit. Nec nō in pmo Terapētice. c. ij. inq̄t. Hippocrates omniū nobis bonoꝝ prebet semina q̄ idigēt bonis agricolis q̄ seminat ea: ⁊ augeāt: ⁊ consumāt cōueniēter. Et in primo virtutū naturaliū. c. xiij. dixit de eo. Hippocrates quē scimus medicorū ac philosophoꝝ omniū primū esse: sicut aiūt ⁊ primꝰ sic vtiqꝫ agnoscēs

certissime opera nature: quas ad minat semp: et nimis eā extollit in stā nominās: et solā sufficere ad oīa. In scdo quoqꝫ decreticis.c.j.sic ait. Oēs medici cōuenerūt sup hoc qꝫ Hippocrates fuerit ex omnibꝰ hoīnibꝰ vnus ex magis veridicis: et veratior in sermone: et fortior super experientiā. Et in libro de ꝟtutibꝰ animalibꝰ.c.ix.iterū sic ꝺ eo inqt. Hippocrates omniū fide dignissimꝰ ē testis si qs testificet sicut qbusdā ē mors: suorū dogmatū veritatē ego aūt nō vt testi credo huic ꝟo sicut alij multi: sꝫ ꝓpterea qꝛ demōstrationes eius inuenio certas: ꝓpter hoc etiā ipsuꝫ laudo. hec ipe Gal. in pluribꝰ quoqꝫ alijs locis ipm cōmēdauit: modo admirabilē: modo diuinissimū: et quādoqꝫ bonoꝝ omniū ducē nihil vnqꝫ falso: nec fabulose dixit appellauit. Nec solū Ga. sꝫ etiā Auicē. in pria.iiij.tractatu. ij.c.vl. laudauit ipsuꝫ ꝑmaxime. cuius textꝰ seriē ob traducentis defectum intricatā et vix intelligibilem nō adduco sed loco eius gentilis expositionē: qui principem sic velle dilucidat dicens. Cōcedere qꝺ dixit Hippocrates est concedera rem visam: rem auditam: et rem expertam: et rem physice probataꝫ: ipse eñ fuit philosophus et expertꝰ qui non scripsisset si non vidisset et audiuisset quod scripsit. Ecce igitur qꝫtum a viris dignis Hippocrates cōmendetur: bene ergo diximus supra qꝫ in primis medicꝰ debet legere libros eius: post illos vero Gal. volumina sunt ab eo ꝑlegenda: que et si plura qꝫ cētum existant: nullus tñ ex eorum multitudine terreri debet: qꝛ i eis tota atqꝫ perfecta medicine scientia cōtinetur dicēte eo de seipō in prio regiminis acutorū.ꝯmēto.xliij. qꝫ secutus fuit i oībꝰ q̄ scripsit snias Hippo. q̄ sūt sciētie certe valde. i libro quoqꝫ secretoꝝ suoꝝ in rubrica q̄ ē ad dolorē capitis et ad lachrimas oculoꝝ dixit. Qui vult esse prudēs in arte ista.s. medicine legat libros meos: et tūc vtatur istis medicinis quas ego cōposui et expertꝰ sū post qꝫ cognouerit cōplexiōes vtētiū eis quō aūt medicus legere debeat libros suos docuit ipse i.iij. iteriorū c.iij. dicēs. Precor videntes meos libros illā inuestigationē et impedimentuꝫ dimittere qꝺ faciunt illi q̄ sophisticam intētionē inuestigāt: quia hec intentio nō generat nisi bellum et rabiē absqꝫ vllo ꝓficuo: et cōuertant se ad indagationē veritati ꝑtingētē. ipse ꝓfecto secūdꝰ post Hippo. nō immerito habitus fuit: et sua doctrina sapientis nomen sibi vēdicauit. vt ipsum Auicē. et Rasis sepius appellarūt dicētes inqt sapiēs Gal. et c. Et certe ipse medicinalē artē ꝑfecit dicēte sectarū Cōmentator. Hippo. veluti semina nobis tradidit. Gal. antē semina illa excoluit: et propagauit: et perfectionē imposuit: et nō solū hi sed precipuus medicoꝝ stimulus Auerro i ij. colliget.c. de mēbris hanelitꝰ eū plurimū commēdauit dicēs. in maiori parte rerū de quibꝰ opinantur hoies qꝫ Gal. cōtradicat Arist. non est vera cōtradictio: sed sicut additiones et cōplementa. Et in.v. colliget: iterū dixit de eo qꝫ fuit verax et legalis experimentator in hac arte s. medicine: et nullus est qui possit ei comparari. Debet etiam medicus videre libros Auenzo. q̄ gloriosus fuit medicꝰ: vt Rasis est testificatus cui in hac sciētia dꝫ concedi corona: qꝛ vixit centū et triginta qnqꝫ ānis: et in.xl. āno in hac arte operari cepit: et i bono obijt statu: et in ambitu sciētie vidit quāta videre et cognoscere potuit: ꝙ suis libris cre

dendū est: ⁊ suo testimonio. inquit Auerro. de ipso colliget .iiij. ⁊ i. vij. libro eiusdem ait de eo ꝙ in libris Auenzo. medicine thesaurꝰ patꝫ manifeste. Debet similiter medicꝰ legere ⁊ videre libros Rasis: Haliabatis: Auicēne: Isaac: Mesue: ⁊ ceterorum sapientū antiquorum: q̄ quāta laude digni sint nō est opus dicere cū satis admodū eorum opera quales quātiqꝫ fuerint manifestissime declarēt: circa quorum volumina omnē operā ⁊ omnem industriā: vt ea intelligat: dꝫ medicꝰ adhibere: quoniā antiq̄ teste Gal. in. j. de crisi. c. vj. cōuertebāt oīa studia sua ad cognoscēdūꝫ ipsorum rerū veritatē. Illi aūt q̄ nostri temporis sunt oēs preter paucos cōsumūt etates suas in nominibꝰ: et ꝑtermittūt res quas nomina significāt. Et idō postqꝫ veteres viderit ⁊ intellexerit ap.pbatos etiā modernos legere nō pigeat his regionibꝰ ⁊ tēporibꝰ accōmodatos et consolantes magis antiquorum medicamina.

Capitulum .x. in quo auctor ostendit medicum eligendum practicum siue expertum ac boni iudicij esse oportere.

Cum vniuersalia ad medici eligēdi pfectionē nō sufficiāt: sꝫ etiā particularia requirūtur. idō necesse ē vt medicꝰ etiaꝫ sapientissimꝰ: si pfectus dici mereatur: vt i suo magisterio operatꝰ fuerit: cū dicat Hali i tertio tegni cōmēto. cxcviij. ꝙ medici secundum veritatem sunt medici operationis: et eorum occupatio est in operatione et nō in verbis ⁊ sermone. quod sensisse videtur Galienus. in. vj. libro de ingenio sanitatis. capitulo primo di. Non est verum aliquem esse medicuꝫ eo ꝙ scit separationem iuncture cuiuslibet membri solidari debere: medicꝰ eniꝫ est si sciuerit cū quibꝰ solidatio fiat. ⁊ in. ij. terapētice. capitulo vltimo inq̄t exercitatū ad oīa ⁊ natura prudētē oportet esse medicū. In. iij. de crisi. c. iiij. sic ait. Necessariū est vt sit medicꝰ acuti sensus ⁊ iam plurimo exercitatus exercitio. Ex qua quidē sentētia ⁊ ex verbo illo plurimo innuit nobis Galienus medicū etiā expertuꝫ esse debere: ⁊ apprime quidē quoniā experiētia est illa que artem fecit: inexperiētia vero casum teste pho in primo methaphisi. vbi postpauca subiūxit si sine experimento quis rationem habeat ⁊ vniuersale quidē cognoscat hoc autē singulare ignoret: multotiens quidē curatione peccabit: a quo sumpsit Auer. in. j. commento canticorum Auicēna. di. non sufficit in medicina ratio sine experimento neqꝫ experimētū sine ratiōe sed vtrumqꝫ exigitur simul. ⁊ idem in. vij. colliget sic ait. In arte medicine necessaria est preter rerū vniuersaliū cognitionē: experientia ꝓpter quam particularis principia habeantur in eo quod i vnoquoqꝫ indiuiduo fieri debet. ⁊ infra dixit ars medicine ē magis appropriata experiētie qꝫ rōni: ⁊ ꝓpterea laici ⁊ iuuenes q̄ res nō sunt experti interfectores existūt: vt Rasis inquit in. vj. suorum aphorismorum a quo sumpsit Damasce. cū inq̄t nulli credēdū est studioso medico nisi etatis sit cōprobato: q̄propter cōcludēdū est cū nr̄o padubanēsi dicēte nō ꝟbo sꝫ opere medicū esse oportet: studiosum scilicet. ⁊ magis exercitatū quem bonum practicum vulgares solent appellare. Hic equideꝫ ꝑter scientiam ac practicam debet existimatiōis ⁊ naturalis iudicij bōitatem habere: que quantum sit medicantibus oportuna declarauit.

Hali rodoan in.iij.tegni. cōmento cv.dicens. Melior medicorum est ille cui⁹ existimatio artificialis est propinquior veritati: et nō preparatur illud nisi cum multitudine studij in operatione huius artis & bonitatis scientie precedentis per ingenium sanitatis &c. qđ sensisse videtur Galienus in.j.de creticis c.xj.cum ait. Necessarium est vt nō sit medicus q̄ medicatur recte:nisi ille qui iudicauit prius, super eū recte:q: optim⁹ medicus est antecedēs cū iudicio. & ppterea in.ij.de crisi.c.iiij.sic iquit. Medicus q̄ nō valet discernere inter febrem tertianā et quartanā a prio.die egritudinis ipse nō est in aliquo gradu medicine. Rasis quoq; i.vj.suorum aphorismorum lib.sic ait. Cōplexio boni ingenij hois opere medicine & philosophie & cogitatiue preualet. a quo sumpsit Damasce. cū dixit. Ingenium naturale medici cū paruo etiā artis fundamēto adiuuat naturā innaturale vero cōtrariū. Nec sine causa pfecto dixit naturale:q: hmōi ex natura tantū: et nō ex arte fieri solet. prout dixit Gal.in.ij.de crisi.c.vij.in hūc modū. Si medicus hʒ aliqđ de cōprehensione & existimatione & de intellectu:aut non habeat nō inest vnicuiq; hominum nisi ex natura et non acquisitum. Qua de re bonus et eligendus medicus hanc inter ceteras conditione necessarias debet habere.s. vt bonum ac perspicax habeat ingenium:iudicium rectum integrumq; : atq; perfectam existimationem:que in multis sue artis rebus eum plurimum adiuuant.

¶ Capitulum.xj.in quo ponūtur conditiones medici eligēdi se tenētes ex pte corporis.

Conditiones medici eligendi ex parte sui corporis cōsiderāde: & pro posse in eo reperiende sunt in duplici differentia. Alique em̄ ptes corporis respiciunt:qdā vero totū corpus cōcernūt. De primis dicam⁹ q medicus caput sanum et oculos precipue illesos debet habere: caput qdem bene cōplexionatum optimeq; cōpositionatū.quēadmodum ostendit Gal.in lib.tegni. et in.x.de iuuamētis membrorū.c.vlti.vt vētriculis capitis eius debite distictis et separatis existentib⁹ bonū ingeniū tenacēq; memoriā:cogitatiuā: & ceteras virtutes iteriores pfectas habeat: vt bn̄ discurrere ac bn̄ apprehēdere:meliusq; recordari de reb⁹ sibi necessarijs possit: visum similiter seu oculo⁊ aciē sine defectu aliquo:vt vrine et contētorū in ea: ac reliquo⁊ exeuntiū differentias bn̄ valeat intueri:aliter em̄ colores et reliqua talia nō bn̄ posset ppēdere. & hoc est qđ sensit Hali in.iij.tegni.cōmento.cv.dicēs. Oportet vt medicus sit memorās fortis bone & velocis solertie : sani intellectus ac bone visionis. Similiter & in cūctis sensibus sit pfectus:& maxime in sensu tactus:vt acuitates et remissiones caloris febriū: pulsuum quoq; differētias & eo⁊ diuersitates facile pcipiat. Boni etiā auditus eē dʒ: vt si qđ occultū voluerit ei infirm⁹ reuelare:possit sol⁹ audire:boni quoq; gust⁹ sit vt vinorum qualitates:& reliquo⁊ taliū p infirmis:cōsiderandas valeat cōprehēdere. Non minusq; sani odoratus ipsuʒ esse oportet vt fetores exeuntiū cognoscat q̄ multa ei mōstrabūt significātia:sit etiā lingua expeditus vt ab infirmo & ab astantibus intelligatur;sufficiēs etiā bn̄ inter

rogare patientes:qđ sibi est maxi-
me necessarium:licet ꝙ plures no-
strum id non obseruēt. Et ꝙ ita sit
patet per Rasim in libro .xxv.con-
tinentis.c.ix.dicētis auctoritate in
dei.Debet esse medic⁹ hilaris bo-
ne facultatis:locutionis:et nō dis-
solute:nō iracūdus:non velox:non
appetens: neqꝫ cupidus in diui-
tijs ⁊c. Patet etiā scđm quod dixi-
mus per Damascenū in suis apho
rismis dicentem. Gloriosorum su-
perbiam et naturale multiloquiū
si sapias cōtemnas: nec te egrum
iterrogare per omnia pudeat: nec
esse debet sine prudentia: interitū
vllo modo significans patiēti: im-
mo sibi cauere debet ne verbū ali-
quod proferat suspectum et inad-
uertenter et si mori iā patiētem in
tueretur: quinimmo poti⁹ semper
ipsum confortet:cū iubeat Rasis
in.vi.suorū aphorismorū hoc maxi-
me debere obseruari dicēs.Docto-
res medicine egros debent conso-
lari etiam si signa mortis perpen-
dant.qđ similiter voluit Dasmasce
nus cū ait.Oportet te infirmo salu
tem promittere semper: nec illum
vnqꝫ a spe deponere et si ipse de-
speres:neqꝫ sit medicus hanelitus
vel sudoris fetidi:vt patet manife-
ste totum similiter corpus sanū ha
beat:et forte vt continuo studio ac
infirmorum sollicitudini possit in
cūbere:et sepius eos visitare:⁊ per
maxime acute laborantes dicente
Rasi in.x.Almansoris.c.j.Febrici-
tantes acute necesse est vt medicus
sepe videat:et propterea medici cō
plexio: vt idē dixit in aphorismis:
debet esse temperata.s.sana et for-
tis et nō imbecillis ⁊c.Debet pre-
terea medicus mediocris esse ha-
bitudinis et stature:neqꝫ sit valde
pulcher et decor⁹:neqꝫ cōptus vt fe
mina:neqꝫ turpis aut đformis adeo
vt ab hoib⁹ aspernatur:neqꝫ gygā
tes aut homūculus:sed medius vt
noster dixit padubanēsis.qđ sensit
etiā Damascen⁹ i suis aphorismis
dicēs.Medic⁹ mediocris qualita-
tis dz eē:vt nō nimis mūd⁹.i.orna
tus ⁊ cōptus admiretur: neqꝫ ex to
to aspernatur:et ꝙ ita glosandum
sit verbū illud mund⁹ apparet ex
his q̄ dixit Rasis in li.xxv.cōtinē-
tis.c.ix.cū ait.dz esse medic⁹ mun-
dus in corpe:facie:capillis:et alijs
mēbris ei⁹:et indumēta ipsius de-
bent esse mūda:hoc em̄ conueniens
est:sicut superfluus ornat⁹ vitupe-
rat.iuxta illud.Sint pcul a nobis
iuuenes vt femina compti. Debet
etiā bn̄ vestitus et satis ditat⁹ esse
medic⁹:⁊ nō indigere adminiculā-
tibus bonis fortune:sine quib⁹ nō
cōtingit esse felicem . Et si pauper
sit et studiosus: a potentib⁹ dz ad-
iuuari ne idigētie causa nephādū
aliquod coactus sit perpetrare ⁊c.

¶Capitulū duodecimū docet
eligere medicū ex vita eius: et
complet sermonem de medicis
et eorum electione.

Hoc capitulū erit tanqꝫ
superiorū breuis epilo-
gus:vtilis equidē ⁊ sen
tētia plen⁹ cū acceperis
ipsum ex.iiij.Almāso.c.
vltimo dicētis.valde cōsiderari dz
in quib⁹ vitā suā expedit medic⁹:⁊
in qbus illud qđ de suo preterijt tē
pore exercuit:atqꝫ de qb⁹ stādo sol⁹
cogitat. Si em̄ sue vite spaciū me-
dicorū ac philosophorū libros pscru
tādo preterijt:eiusqꝫ studiū est quā
do sol⁹ stat:eos diligenter intueri:
bona de eo haberi pōt suspitio et
psequitur.Si aūt vite sue spaciū in
alijs q̄ i hijs quorū fecim⁹ mētionē
pterijt: ac sol⁹ stādo i cātilenis et
in instrumētis musicis,delectatur:
inebriari

inebriari quoq atq his similia cõ cupiscit: nõ nisi de eo mala põt ha beri suspitio. Postq aũt scitũ fue rit q ipse frequenter libros intuea tur: cõsiderãdũ erit qualis sit eius astutia atq ingeniũ: et an cũ loqua cibus et oppositorib' sit cõuersat': et si in eo sit potẽtia perscrutandi et medicãdi: vel non. Et postq eum libros legere atq intelligere notũ fuerit: perquirẽdũ erit an infirmo rum cura laborauerit: et eis medica tus fuerit: atq si hoc in ciuitatib' famosis vbi medici ac infirmi mul ti sunt egerit diligẽter erit perscru tandũ: an non. Qui autez hec duo habere inuent' fuerit: sapiens erit et aliis pferri dz: qd si contingat ali cui vnũ istorũ deesse: cõuenienti' est vt operãdi magisteriuz ei desit: ita tñ q non penitus eius expers existat etc. Et post aliqua subiunxit Si quis aut huius doctrine nomẽ sit adeptus qui literas non nouit: vel si literas nouit verba nõ intelli git: nec etiã cũ sapientibus mora tus fuerit: non est cõfidendũ in eo: neq sue sapientie credendũ: immo sciendum est eũ nullo modo posse proficere: impossibile est enim vnũ hominẽ etiã si longo tẽpore viuat huius doctrine per se maximã con sequi partẽ nisi secundũ preceden tium incesserit regulã. Huius eñ doctrine quantitas vite hominis mensuram excedit plurimum. Et post pauca etiã subdit. Qui autem de hac doctrina vsq nunc aliquid sunt cõsecuti: nõ pauci fuerũt: nec in breui hoc consecuti sunt: sed fue rũt mille: et in mille annis hoc ade pti sunt. Quorũ libros si q frequen ter perscrutatus fuerit in breui om nes videre videbit ac si illis mille annis vixisset: et illorũ laborẽ mille annis ptulisset hec ipse. Ex quib' colligi põt q studiosus et lector as siduus debet medicus esse: practi cus etiam et reb' secularibus mini me deditus: queadmodũ et nos in superiorib' declarauim'. ego autẽ pcor hunc meũ librũ legẽtes: si de hac materia longũ ac tediosum fe ci sermonẽ plusq forsitam decens erat: veniã mihi tribuãt: rẽ eñ exi stimaui pmaxime neccessariã posse scire virũ talẽ inuenire in manib' cuius vita rebus omnibus carior preciosiorq confidenter et absq pe riculo reponatur.

¶ Capitulũ decimũtertiũ osten dit q medicus electus debeat cõplexionẽ sui domini natura lẽ cognoscere et quomodo.

Postq igitur medicus ele ctus fuerit vt supra dixi mus: debet primitus cõ plexionẽ dñi sui natura lẽ cõsiderare et ipsam op time intelligere: tñ qz ipam conser uet si sana sit: vel in meli' reducat si valde a tẽperamẽto lapsa fuerit: tũ qz sciat egritudines curare: si in aliqs dñs inciderit. Qd minime fa cere posset nisi naturã et naturalez cõplexionez sui dñi cognouerit: vt voluit Gal. in introductorio medi corũ cũ ait: neq in sanitate custodi re neq in egrotantibus causiolo gizare: neq significare: neq curare recte poterit vtiq quis: qui nõ per scrutatus fuerit ex qb' elementis cõsistat hõ: et qliter euersis his que a principio natura fiunt. Et in. iii. de ingenio sanitatis. capi. quarto sic dixit Curatiões fieri nõ possũt nisi cũ scientia cõplexionũ corporũ medicandorũ. aliter enim non pos sumus ad complementũ artis per uenire. et in. c. ix. eiusdẽ inquit. pri mitus quod oportet cõsiderari ab essentia morbi sumendum est. hoc autem fieri non potest nisi primo

complexio totius corporis infirmi cognoscatur. Cui⁹ causam ꝛ rationē innuit in tertio terapentice.ca. xij. dicēs. Naturā noscere oportet ei⁹ quod curatur corporis vt q̄tū amota eius egritudo a cōmoderatione scientes imponam⁹ ei qualitatē illā infrigidet mensurā palam est ergo naturā infirmi necessario esse inuestigādā: vt idem ait in septimo eiusdē.cap. Cōcludamus ergo cū eodē in secūdo de accidēti ꝛ morbo.cap. tertio dicēte. Necesse est vt studeas in sciendis naturis corporū ꝛ eorū cōplexionem in quibus dispositio efficit. Et nō oportet esse de numero illorū de quib⁹ facit mētionē in tertio terapētice.cap.penul. dicēs. Nōnulli neq̧ querūt neq̧ cognoscūt cōplexione infirmorū ꝛ scd̄m puerbiū vna forma calcei oēs calceant. Debet igitur medicus complexionem sui dñi totis virib⁹ idagare qm̄ nō facile cognoscitur: vt Gal. ostēdit in decimosecundo.ca. libri preallegati dicēs. Dignoscere decet cōplexiones corporum. est aūt valde difficile hoc tale et alibi per multas ꝛ difficiles cognitiōes vniuscuiusq̧ particularū cōplexio inuenitur ꝛ coniecturatiue magis q̄ disciplinatiue. Ex quo modum inueniendi cōplexionē nobis ostēdit: scilicet vt prius complexiones particularū corporis notem⁹, ꝛ precipue principaliū sicut etiā docuit Auer. in quarto colliget cap. primo dicens. Cognitis mēbrorū principaliū cōplexionibus poterim⁹ iudicare super cōplexionē totius. Debet igitur medicus inuestigare primo cōplexionem cordis quod nobilissimum est membrorū: vt dixit Cōmentator in secūdo celi.cōmento. lxxiiij. Ipsum em̄ ē princeps primus ꝛ sequit ipsum in principatu cerebrū: deinde epar: postea vero testiculi: vt etiā Hali refert in secūdo tegni.cōmento.xcj. Considerās ergo si dñs sit impiger ad actiōes: si audax: si irascibilis: si pilosus: si habeat pectus amplum carnosum et hmōi. et tunc arguat cordis caliditatem maiorē ꝛ minorem scd̄m signorum intensionem vel remissionem. Si vero his contraria percipiet sup frigiditatē sui cordis iudicabit: ꝛ per alia hmōi signa posita a Gal. in secūdo tegni. textu cōmēti. lxiij. ꝛ a Rasi. in secundo Almansoris capitulo decimo. ꝛ ab Auicē. in secundo primi. necnon ab Auerroi in quarto colliget. Consideret preterea cerebrū qd̄ domus est rationalis anime: vt dixit Galienus in. j. de regimine sanitatis. ꝛ notet ingeniū et memoriā: mobilitatem mentis: faciei colorem: capillos rubeos vel nigros: ꝛ eorū crementū ꝛ crispitudinē vel planiciē: ꝛ consideret etiā si ex odorib⁹ ꝛ calefacientibus ledatur: ꝛ videat si orta a cerebro sint grossa ampla: caputq̧ bene formatū: poterit ex his iudicare super caliditatē cerebri: et per contraria sup frigiditatē. Cōsimili modo per magnitudinē venarū ꝛ earū amplitudinem ꝛ longitudinē digitorū ꝛ citrinitatē ꝛ ardorē exeūtiū et nocumentum cōsequēs ex reb⁹ calidis ꝛ per operationes et talia huiusmodi signa posita a Galieno in secundo tegni. textu commenti, lxxviij. ꝛ scd̄o Almansoris capitulo secūdo. poterit iudicare sup caliditatē epatis: ꝛ per opposita sup frigiditatem. Et cōsimiliter p proportionalia signa cōprehēdere disposi tiones renum ꝛ testiū: debet quoq̧ cōplexionē stomachi intelligere: q̄ licet nō sit mēbrū principale: est tū principalib⁹ deseruiens: ꝛ primus membrorū cocus per appetitum: sitim: digestionem: eructuationē, lin

gue colo: em: saporem oris: vomitū ꝛ per nocumentū vel iuuamentū3 ab extrinsecis illatū facile intelliget an calidus vel frigidus humidus vel siccus stomach⁹ extiterit. Sic igitur oibus cōsideratis: computū faciat: quid ex tali summa resultet ꝛ sciet que sit totius corporis habitudo ꝛ complexio: cū toti⁹ habitudines assimilētur cordi ꝛ epati ꝛ ceteris: vt Galien⁹ inquit in secundo tegni. textu commenti. xcū. Uñ si principalia mēbra calida fuerint ꝛ humida corpus inde resultabit sanguineū: si vero calida ꝛ sicca colericū: ꝛ sic de alijs suo mō vt bñ exptus ꝛ studiosus medicus intelligit quē nō vt edoceam hec scripsi sed vt dominus eius cognoscat eū recto calle procedere: cum ordinem quem scribimus obseruauerit.

¶ Capitulum decimumquartū ostendit q medic⁹ debet cognoscere ꝛ intelligere cōsuetudinē et vitam domini sui ꝛ demū qd ipse agere debeat.

NEcessaria est medico rerum naturalium cognitio vt preter naturalia possit facile cum oporteat remouere: vt sensit Gal. in secūdo de ingenio sanitas. capi. quarto dicens. Si naturalia non agnoueris eorū que sūt extra naturam noticiā nullatenus habebis. Est quoq3 necessaria vt naturale sit custodiendū ꝛ confirmandū3 qd aūt est extra naturā expellendū vt idē inquid in tertio lib. eiusdē3. Considerata ergo cōplexione ꝛ corporis cōpositione: cōsequenter erit itelligēda ꝯsuetudo cū altera sit natura: vt Cōmentator ait in primo phisycorū3 cōmento. lxxj. ꝛ Aristo. in libello de memoria: ꝛ in plerisq3 alijs locis. Qd etiam voluit Gal. in tertio de ingenio sanitatis. capi. septimo dicens. Antiqui studuerūt in scienda consuetudine quia per eam sciebant proprietatem nature infirmorum. ꝛ in tertio terapentice cap. penul. ait. Non paruā quādā ꝛ ignobilem intentionē in auxiliorum inuentione existimamus esse cōsuetudinē. in lib. quoq3 de assuetudinibus iterum de ea sic scripsit. Oportet multā cōsiderationem facere de assuetudine ꝛ dissuetudine debentē scdm modū mederi. ꝛ si nō debet in multis eorꝫ que scdm medicinā claudicare: ꝛ subdit. hec quidem gloriosissimi medicorū Erasi. ꝛ Hippo. dixerunt de virtute assuetudinū nō rōni inuentionē eorum attribuētes: s3 ex aperte apparentibus docti. quēadmodū3 quippe et alios hoies qcūq3 nō sicut sues vel asini viuūt s3 assequunt a quibus iuuantur ꝛ nocentur: licet audire quotidie dicentes assuetos esse circa hūc cibū ꝛ hūc potū: ꝛ ꝑpter hoc nō est posse relinquere eos: etenim nocent. scdm trāsit⁹ ꝛc. hec ipse. ꝛ ꝑpterea dixit Rasis in libro. vj. suorꝫ aphorismorꝫ. Decet magistrū egri cōsuetudinē cogscere i sanitate: vt cū res ipsi placētes in sanitate cognouerit ei ꝑmittat cū ab egritudine erept⁹ fuerit. Intelligat igitur medic⁹ qꝫtū dñs eius exercitare se cōsueuerit quoue exercitiū gñe quibus vti cibarijs qꝫtūq3 comedere: qꝫtūq3 dormire ꝛ vigilare ꝯsueuerit. Quib⁹ rebus delectetur: qbus iuuet: ꝛ a qb⁹ ledi solitus sit: ꝛ q̄ sint illa bene perpendat ꝛ silia inuestiget. Interroget etiā si nocumentū aut lesionē in oculis: dētib⁹: stomacho: splene: renib⁹: vesica: vl i aliq̄ alio mēbrorꝫ suorꝫ sentiat in ꝑtia rū vl alias i eis passus sit. si q3 egrotare sit ꝯsuetus et in quo tpe anni quibusq3 remedas sanari exami-

net. Intelligat quoq₃ si quolibet anno flobotomari vel aliquo mō purgari sit cōsuetus: similiter ₇ de oibꝰ talibus: cumq₃ hec oia bene notauerit debet cōsiderare denuo si cōplexio sua talis: aut alicuius mēbrorū valde lapsa fuerit a temperamento vt si stomachū male dispositū vel renes ₇ hmōi inuenerit ante omnia si tēpus anni ₇ cetera cōsentiant purget si opus fuerit ₇ cōfortet: postq₃ malā illam dispositionem pro posse suo remouerit ₇ postea preseruet ipsum ne iterum recidiuet. si autem corpus totum omnēq₃ partē eius sanā inuenerit a temperamēto tñ lapsaz notabiliter: ₇ de eius reductione spē habeat reducere debet in instantū cōtinens contēperātias minuēdo in q̄ntum eucrasia corrupta fuerit ꝓm q̄ docuit Galienus in tertio tegni textu cōmēti. xxviij. ₇ textu cōmenti. l. vbi sic inquit. Si velis permutare corpus puta calidum ₇ siccuz non sunt administrande calide et sicce diete: sed que tantū eucrata crasi frigidiores ₇ humidiores quātū natura eius erat calidior ₇ siccior: ₇ sic de aliis suo modo. Si ꝟo corpus scđm se totū sanū ₇ robustū satisq₃ bene cōplexionatum et compositionatum inuenerit: sit medici studiū conseruare ipsum ꝑut reperit offerendo sibi similia iuxta illud Gal. in tertio tegni dicentis. Oportet vt offeras similia similibus qñ seruare vis corporis crasim qualē accepit. Et sic ei oia ꝓportiōnabilia ₇ ꝯseruātia administrabit: ꝯtria queq₃ ꝓhibebit q̄ si ꝑut virū sapientē dz gubernare ₇ ꝯseruare ipm sciuerit ₇ dñs obediens fuerit ꝑculdubio vitā dñi sui per multos annos sine aliquo nocumēto nedū absq₃ aliqua infirmitate prolongabit.

¶ Capitulū. xv. demonstrat q̄ regimē sanitatis sit vnicuiq₃ hominum quantūuis sanissimo necessarium.

Quam plures equidez: vt pleriq₃ faciūt quotidie dicēt. Si sanus sum totꝰ ac bñ cōplexionatꝰ atq₃ fortis q̄d opus est medico cōseruāte nonne ipsa natura se sola sufficiens est cōseruare? De quorum secta fuit ille veronensis plinius q̄ medicos animarū negotiatores ausus est appellare. Quibus dico q̄ errant profecto si regimen cōseruatiuū sue fortitudinis ac roboris a medico dirigendū neglexerint: propterea q̄ talis gubernatio est vite vniuscuiusq₃ necessaria cuz corpus nostrum quantūuis sanissimū facile irregulatū cadat in egritudinē: vt ipsa docet experientia. Quod tñ nō esset nisi corpꝰ mutabile foret dicēte Gal. in lib. de ꝯstitutione artis medicatiue. c. x. Non eñ indigeret corpꝰ arte ꝓcurāte custodito in eo. i. habitu: sed hoc ipm est cā in indigendo ꝓcuratiua arte sc₃: qm̄ diaforat: ₇ nō ꝑmanet tale quale erat ante: quod etiam voluit in tertio tegni cū ait. Quod si impassibile esset ₇ immutabile corpꝰ ₇ semꝑ maneret in optima compositione. tunc nihil indigeret arte cōstituente ipsum: qm̄ vero immutat ₇ corrumpitur et conuertitur nō seruans quā habebat a principio cōsistentiam procuratione scđm hoc indiget: propter hoc igit quot modis alteratur corpus totidem ₇ genera procurationis habebit: hoc est conseruantiū causarū. Et post pauca subiunxit alteratur corpus a quibusdā ex necessitate: a q̄busdā vero nō ex necessitate: dico aūt ex necessitate q̄dē q̄bus impossibi

le est ipm nõ approximare: namq̃ semper incontinenti immorari et comedere: ꝛ bibere: ꝛ vigilare: necessarium est ei: gladijs vero ꝛ bestijs: non necessariũ est vti: vnde in priori quidẽ genere causarũ circa corpus ars cõficit: circa vero scdm nequaq̃. Et postea enumerãs has causas dixi eas sex esse: scilicet aer: motus: quies: cibus ꝛ potus somnus ꝛ vigilia inanitio ꝛ repletio: ꝛ accidentia anime quorũ singulũ si indigenti corpori adducat: ꝛ in cõpetenti quantitate ꝛ qualitate salubre sit: nihil vo indigẽti oĩno oblatum: aut nõ incõpetenti mensura ꝛ quantitate egrũ constituitur. hec Gal. ad literã. Que fuit etiam sententia Aristotelis in. xix. pblematum. problemate. xxxviij. dicentis. Laborãtes ꝛ bibentes ꝛ comedentes ordinate saluamus. ꝛ augem⁹ naturã ꝛ virtutem: inordinate aũt rumpimus ꝛ stupefacimus ipsam. Que autem sit hmõi ordinatio nõ est possibile scire nisi a peritissimo in hac arte: ꝛ propterea est necesse vt medicus sapiens qualis est. quẽ supradiximus p tali regimine necessario habeatur: ꝛ cõtinue ex suo sapienti cõsilio gubernetur. Et ipe diriget oĩa quecũq̃ scripta sunt in hoc libro: ꝛ appropriabit ea cõplexioni: etati. cõsuetudini: regioni: et ceteris talib⁹ dñi sui in debita ꝛ sibi pportionata q̃titate: ꝛ qualitate: q vero ppter impotẽtiã medicũ cõtinue in domo sua nõ poterit habere hũc saltẽ librũ sibi emat i quo regimẽ omne traditur sanitatis ꝛ ipsum legat persepe ꝛ obseruet q̃cunq̃ legerit tanq̃ maxime in sui salutem necessaria prout illustres antiquorũ scripserũt: quorũ sñias ꝛ verba in ppria forma apposui vt q̃ lectores mee iuuenili nõ crederẽt etati dictis sapientũ allegatis fidẽ adhiberẽt. Scribã igit primo de aere ꝛ de ei⁹ annexis: deinde de exercitio: postea de cibis ꝛ potib⁹ ꝛ sic de alijs successiue scdz q̃ supra dictũ est de mẽte Gal. vt vnusquisq̃ intelligat quot ꝛ quanta sint in eis obseruanda in sue sanitatis custodia. Cũ quib⁹ si se recte gubernauerit proculdubio nunq̃ medicinis indigebit: sanusq̃ p suas discurret etates vsq̃ ad suũ vite terminũ quẽ preterire nõ poterit. iuxta illud. Constituisti terminos ei⁹ ꝛc. Quod ei cõcedat omnipotẽs ac sublimis oĩm rerũ creator trinus ꝛ vnus. Amen.

¶ Capitulum decimumsextum ostẽdit q̃ aeris dispositiones cõsiderande sint ratione multorũ ex eis prouenientium nocumentorum.

Volens medicus sanitatem sui dñi cõseruare dz postq̃ ea que supra diximus examinauerit considerare aeris illius regionis dispositionẽ ꝛ qualitatẽ: et quecũq̃ alia sibi pertinentia. iuxta sñiam Haliabatis i quinto Theorice. c. ij. dicentis. Necessario inheret medico aeris agnoscere habitudines singulis temporibus et singulis locis causas etiã quibus immutatur. Quod etiam sensit Hippocrates in libro de aere et aqua dicens. Si quis ad medicine statũ accedere curat: necesse est prius vt anni tempora ꝛ que in eis generantur attente requirat ꝛ idẽ in libro de lege ait. Congruit enim si q̃s dz medicinalẽ sciẽtiã vere doceri participẽ esse nature discipline doctrine loci: aptitudinis laboris ꝛ temporis. Et ppterea Gal. in libro de sectis inquit. Rationabilis medic⁹ dz scire naturas hominũ: aquarũ

locorũ ꝛc. Auicē. quoq; l.ij.j. sic ait. Medicus debet scire tēporũ diuersitatē q̃ in vnoquoq; climate cõmoueri solet ꝑ naturã eñ tēporũ anni stat sanitas plusq̃ ꝑ alias causas. teste Auerroy in.ij. colliget.c. vltimo. Et propterea de his oibus dicendũ est. De aere igitur in primis inchoãtes dicemus ꝙ duplex existit: purus.s.ꝛ impurus. Purus eñ ꝙ est elementũ est corpus simplex cui⁹ naturalis locus est vt sit supra aquã ꝛ sub igne: cuius natura calida est ꝛ humida ꝛc. vt Auic. inquit in prima primi. ꝛ hũc aerez non habemus. Alter vero impur⁹ aer existit: ꝛ est hic quē inspiramus ꝛ respiramus. de quo Princeps ait in.ij.j. doc.ij.c.ix. Aer q̃ nos circundat non est purus: sed est corpus ĩ sua substãtia cõmixtum ex aere, certo ꝛ partibus aqueis vaporosis: et partibus terreis in fumo ꝛ nubib⁹ surgētibus ꝛ partibus igneis etiã ꝛ huius aeris dispositiones dꝫ medicus cõsiderare. vt voluit Hippocrates loco superius allegato dicens, Cum medicus tēperantiam aeris tēporumq; discordiã prenotauerit: scientia sua semꝑ erit vtilis ad sanitatis ingenium: in curãdis quoq; egritudinibus confert dicēte Gal. in tertio libro de ingenio sanitatis.c.viij. in morborũ curatione inquirendũ est aeris cõplexiones eo ꝙ afficiunt corpus, sicut medicina: imo etiã plus cũ nobis continue adhereat: nec eius alterationē fugere possimus. vt idē inqt in tertio Terapētice.c.v. cum ait. Alias quidem materias ꝛ eligere ꝛ fugere possumus: an autem materiam q̃ ex continente nos nõ possibile est fugere sed necessariuꝫ est vti ea que est presens qui licet frigidus sit in cõplexione cõparatione spiritus innati: vt dixit Auicen. in.ij.j. doc.ij.c.ij. Cuꝫ ꝓhibeat spm̃ ne ad igneitatem conuertatur: ex qua ad maliciã perueniat existens elementum nostrorũ corporũ ꝛ spirituum: ꝛ emanatio nostris adueniēs spiritibus: ꝛ causa meliorationis eorũ vt tēperans: vt idem dixit vbi supra. Tamen eius frigiditas non peruenit apud nos in terris habitatis tanta quin aliquo modo resoluat: imo in oibus resoluit dispositionibus ꝓpter illud quod in eo existit de virtute solis ꝛ stellarũ vt idem refert loco allegato. Quod etiam voluit Gal. in quarto de accidēti ꝛ morbo.c.vij. cũ inquit. Aer q̃ vicinus est cuti dissoluit membra sub cuti existentia ita ꝙ inaniunt. Sua igitur caliditati natu rali et quandoq; accidentali aer nos resoluit cum calidus sit: vt ꝓbat Cõciliator in sua decimaquarta differentia. Et plus nocet q̃ꝫ cibi ꝛ potus: vt idem ostendit rationibus ꝛ auctoritatibus in differētia.cxiiij. Et propter hãc causam debet medicus in cõseruatiõe sanitatis suas optime qualitates considerare: et nocentes eius dispositiones vt corrigere ꝛ rectificare possit que incõuenietes sunt ꝛ bonas eligere.

¶ Capitulum decimumseptimum docet cognoscere qui aer bonus sit eligendus: ꝛ q̃ malus existat fugiendus.

NOn est dubium supradictorũ ratione ꝙ qui suaꝫ vult cõseruare sanitatem vt in bono aere viuere, debeat. Quis vero bonus ꝛ quis malus sit in hoc capitulo dicendum est vt vnusquisq; bonum ac laudabilē a non bono possit distinguere. Incipiamus igitur cum Principe nostro Auicē. in.ij.j. dicēte. Aer q̃dē dũ est temperatus ꝛ cla

rus: neqꝫ substantia extranea com plexioni spūs contraria ei admisce tur. est sanitatem efficiens: ipsam conseruans: cū vero est econtrario contrarium operatur. ⁊ infra subiunxit. Aer bone substantie est ille cui non admiscetur ex vaporibus: neqꝫ ex fumis res extranea: ⁊ q̄ discoopertus est celo: neqꝫ constrict⁹ in parietibus siue muris qui permanet clarus longinquus a loco in quo oriūtur caules ⁊ eruca: aut nuces: aut ficus: ⁊ ab oleribus putridis: ventis bonis insufflagantibus discoopertus. Cui cōcordat Haliabas in quinto Theorice. c. x. dicēs. Aeris complexionis immutatio ꝓpter vapores hmōi est: si em̄ habitatio sit in loco in quo stagna ⁊ paludes sint oleraqꝫ et arbores putride: sessioqꝫ in speluncis aut domibus plurime humiditatis ⁊ muscidis aliisqꝫ talibus que aerē alterant ⁊ corrūpunt eius loci populus multorū est morborū putridarūqꝫ febriū q̄ multe in eis emergunt: colores eorū in croceū mutātur: nec cibos digerunt bene. ⁊ vires habēt paucas ⁊ debiles ⁊ mēbra eorum eneruata. Quod etiam sensit Galienus in primo de regimine sanitatis cū inquit. Bonus aer est qui certissime est purus. est aūt talis qui neqꝫ stagnorum: neqꝫ paludum euaporatione turbatur. Aer itaqꝫ bonus vt Princeps voluit vbi supra: est ille q̄ non est retētus in terra profunda: qui cito calefit cū sol oritur: ⁊ cito infrigidat cum occidit: neqꝫ est strictus inter parietes qui parum est ꝙ fuerunt constructi ⁊ nondum integra ad ꝑfectā siccitatē deuenerunt: neqꝫ suffocat guttur cum attrahit. Aer vero malus erit qui opposita iam dictis: cōditiones habuerit: vt qui distēperat⁹ fuerit valde in qualitatibus suis. Nā calidus aer dissoluit et laxat: si caliditas eius multa fuerit: ⁊ colorē efficit citrinū ⁊ resoluit qđ de sanguine ad exteriora trahit: ipse quoqꝫ multū efficit sudorē ⁊ minuit vrinā ⁊ digestionē debilitat ⁊ sitim facit. Et in. ix. c. doct. ij. sic ait de eo. Calefacit iuncturas ⁊ laxat: ⁊ humores resoluit: ⁊ spm̄ deiicit ⁊ virtutes: ⁊ ꝓhibet digestionē: ꝓpterea ꝙ calorē innatū occultū resoluit: qđ instrumētū aīe existit ⁊ nature. Aer quoqꝫ distēperatus infrigiditate multū nocet debilibus imbecillē eorū calorē cōgelando. porosqꝫ cōstipando multis infert nocumentū dicente Auicē. vbi supra ꝙ hmōi est mortificans ⁊ multū cōtinet materias ⁊ facit catarrū: ⁊ debilitat neruos: ⁊ tracheā arteriā magno impedit nocumēto. Aer etiā humidus cutim lenit ⁊ corpus humectat: siccus vero denigrat cutē ⁊ eam exiccat. Sic igit aer quilibet distemperatus aliquo modo nocet vt Princeps dixit loco allegato. Similiter aer turbatus tristificat animā ⁊ cōmiscet humores. vt idem refert in eo loco. Quod sensit Galienus in primo de febribus ad glauconem. c. j. dicens. Lucidus nimis ⁊ calidus locus relaxat corpus. Frigidus autem ⁊ obscurus cōstringit: mediocriter autē ex his temperat⁹ mulcet: oblectat: et temperat. Et ideo concludendū est cum eodem in primo de regimine sanitatis dicēte. Malus aer est qui ex putrefactione animalium: vel olerum: vel leguminū: vel stercorē inquinatur: ⁊ q̄ nebulosus est ꝓpter fumū vel stagnū vicinū. Debet ergo aer boni odoris esse: ⁊ propterea aer propinquus flumini in quo linum ⁊ huiusmodi macerantur est illaudabilis eo ꝙ turbidus humidus: ⁊ fetidus: ⁊ ꝓpterea fit

causa malarũ febrinz ⁊ pestilentie quandoqꝫ. vt Auicen. voluit in prima quarti. tractatu. iiij. Expressiꝰ aũt id in. ij. tractatu eiusdẽ quarti sensisse vr̃ cũ inquit Qđ putredo fit qñqꝫ ꝑpter dispositiones extrinsecas ex aeribꝰ malis: sicut est aer pestilentie ⁊ aer lacunaꝝ ⁊ locoꝝ infusorũ in quibus madefiũt res: vt linum ⁊ aspaltum: fugiatur itaqꝫ talis aer omnino: ⁊ ille eligatur q̃ oibus melior existit q̃ est clarus: et est subtilis in quo neqꝫ multi existũt vaporos: neqꝫ quietus: neqꝫ ꝑsocatus inuenitur: sed venti boni venientes ad ipsum cõmouẽt eum atqꝫ attrahitur delicatus sentitur qui velociter post solis occasum in frigidatꝛ vt Rasis inquit in almansoris. iij. capitulo vigesimo quinto.

¶ Capitulum decimũoctauum ostendit locũ: sitũ ⁊ conditiões eligende habitationis pro sanitatis conseruatione.

Postq̃ igitur bonum aerem a malo sciuerimus secernere vt supra dictum est debet vnusquisqꝫ suam volens conseruare sanitatem bonũ aerẽ eligere malumqꝫ euitare: atqꝫ in bono aere suã reperire habitationẽ. Que ꝑ posset has habeat conditiones vt sit remota ab oleribus malis ⁊ a locis putridis vt pretactũ est: aliter eñ in bono aere nõ existeret. Deinde oportet vt sit in loco ciuitatis sane altiori: qm̃ loca habitabilia alta producunt hoies sanos ⁊ fortes: laboꝛes multum patiẽtes ⁊ diu viuentes, queãdmodum per oppositũ in locis habitabilibus ꝓfundis morãtes it vaporositate existunt multa ⁊ epatis habent debilitatẽ: vt dixit Auicen. in. ij. j. doc. ij. c. x. Multo qꝫ diffusius Haliabas in quinto theorice. c. nono cum ait. dico ꝙ regiones alte ⁊ elate et loci similiter eorũ aer est clarus ⁊ frigide cõplexionis. Uẽtus enim borealis illas ab altis ꝑflat locis. Et ideo populus inhabitãs est decẽs facie: ⁊ coloris fortis: sanus paucoꝝ morborum: corporaqꝫ eorũ hoim magna: aerẽ enim respirant clarũ qui ab altis venit locis: vnde viri sũt amicitie ⁊ mansuetudinis ⁊c. Econtra aũt se habẽt qui in profundis ihabitent locis vt idẽ diligenter scripsit ibidẽ. Quorũ oia causa quidez ⁊ ratio est qm̃ loca alta sunt euẽtabilia ꝓfunda autez minime. Habitantes autẽ euentabiles regiones ⁊ loca tarde senescunt. in palludestribꝰ vero velociter: vt placuit magno philosophorũ Aristoteli. in decimo quarto problematũ: ꝓblemate septimo. Cũ quo cõcordare videtur Rasis i primo libro suoꝝ aphorismorũ dicens. Nõ euadit homo qui mari vicinus existit ⁊ lacunis vt prolongetꝛ in etate nec a debilitate mẽbrorũz nec ab amissione luminis ⁊c. Sit itaqꝫ locus habitationis altior q̃ esse possit. Sed si quis obijceret. hoc verũ esse nõ videtur: ꝑpterea ꝙ quanto locus altior erit tanto calidior cũ soli magis ꝓpinquus ⁊ ignis elemento existat. In locis autẽ calidis habitantes digestiuam habẽt debilitatẽ: ⁊ cũ in eis magna sit resolutio minuitꝛ eorum humiditas ⁊ cito i pũs aduenit senium: sicut habitantibus in terra nigrorum accidit: quibus aduenit seniũ annis triginta et eoꝝ corda sunt timida ꝑpterea ꝙ multũ spiritus resoluitꝛ vt inquit Auicẽ. vbi supra. non igitꝛ loca alta cõuenire vr̃. Quibus respondeo ꝙ totũ ex altitudine loci oppositũ contingit nec est sicut dictum est: cũ plus faciat

ad refrigeriū altitudo q̄ profundi tas ratione distantie reflexorū so lis radiorū ꝛ ratione vētorum ibi magis q̄ in humili loco spirantiū. Et q̄ ita sit patet per Auicē. in.ca. octauo. Fen alligate dicentē. Loc⁹ qui est profundus est calidior et lo cus altus semꝑ est frigidior. Quod etiā docet experientia cū media re gio aeris sit frigidior causans in estate q̄ calidissima grandines et huiusmodi. Locus igit̄ altus erit frigidus magis q̄ profundus. Et propterea magis faciens ad sa= nitatē cū dicat Princeps loco supe rius allegato. Q̄d in locis habita= bilibus frigidis morantes sūt for= tiores ꝛ audacie maioris ꝛ melius digerentes ꝛc. Debet etiā habita= tio: siue domus in tali loco fabrica ta has etiā duas habere conditio= nes: quarū prima est vt naturaliter per montē aliquē aut per aliā hui⁹ terre eleuationē: aut artificialiter ꝑ parietes ꝛ talia sit v̄sus meridiē ꝛ occidentē cooꝑta discooperta vero suas habēs fenestras versus orien tē septentrionē. Cui si vicinū fuerit flumē bone ꝛ laudabilis aque tan to melior fiet iuxta sententiā Auic. vbi supra sed. c. octauo dicētis. Ci= uitates magis temperate ex parte mōtiū sunt q̄ ab oriente discooper= te sunt ꝛ a septētrione: et cooꝑte ab occidēte ꝛ meridie. Q̄d etiā voluit Rasis in tertio Almāsoris capitu= lo vigesimosexto dicēs. Ciuitates meliores sunt ꝛ temperatiores que cū ab oriēte sint discooperte: ab oc cidēte cooperte inueniunt̄. Et idē est iudiciū de domo vna vt patet ꝑ ipsum Auicen. infra in. cap. quinto dicente. Oportet vt fenestre ꝛ porte sint orientales: fitq̄ illud vnde ma gis sollicitari debes vt venti oriē tales stricturas ingredi valeant vt sol ad vnūquēq̄ locū intrare queat qui ibi existit qm̄ ipse est qui aerē rectificat. et subdit. Uicinitas quo q̄ aquarū dulciū mobiliū curren tium mundarū ꝛ que hieme infri gidantur ꝛ estate calefiunt ꝛ diuer se ab eis que occultant̄ scilicet pu teales est res conueniens ꝛ adiuto rium prebēs scȝ habitationi. Et li cet ipse nō expresserit de fenestris versus septentrionē requisitis id tamen intelligendū est per ea que de vētis septentrionalibus ꝛ vtili tatibus eorū dixit: vt infra patebit cum de ventis mentionem facie= mus. Ueruntamen si cōparent̄ lu cem facies orientalis ꝛ facies septē trionalis habitationis ꝓculdubio vtilior ꝛ magis necessaria erit oriē talis: vt etiam sensisse videtur Hip pocrates in libro de aere ꝛ aqua. ca pitulo secundo dicens. Urbs que ortu posita securior est: q̄ que in se ptētrione est: vel in calidi vēti flatu posita: in illa eū calor: ꝛ frig⁹ mino ra ꝛ sicciora. Morbus quoq̄ minor ꝛ lenior necnon ꝛ aqua que secūdū solis est ortu clara ac leuis existit: aer vero ibi nunq̄ grossus habetur et nimirum presentia solis prohi betur ꝛc. Et post pauca dixi. Quod habitantes in tali loco facies ha bent per pulcras: et lenes et colo= res perlucentes splendidos voces claras et acutas ꝛc. Sic igitur ta= lis habitatio orienti exposita ab omnibus opprobatur: causa autē huius et quare nō sit exposita me ridiei vel occidenti in sequenti ca= pitulo declarabitur. Quare ꝛc.

¶ Capitulum. deci mūnonū reddit cau sam eorum que di= cta sunt in superio ri ca. et bonitatem et malitiam vento rum ostendit.

SEd cũ oportet medi
cum studiosuz esse vt
nõ aliq̃d dicat abso-
lute teste Galieno in
vj.aphorismorũ com
mento.xvj.Ideo dice
re nõ sufficit ꝙ ita sit vt supra sed
oportet causam dictorũ in superio
ribus assignare iuxta illud philo-
sophi in.viij.phisicorũ textu cõmẽ
ti.xv.Enũcians aliquid nõ debet
tantummodo asserere ꝙ ita sit sed
causam dicti exprimere inducẽdo
aut demõstrando quã ob rem cau-
sam assignemus iam dictoruz. scz.
Quare habitationes versus meri-
diẽ fabricate fenestras habẽtes il-
li expositas similiter ⁊ que versus
occidẽtẽ nõ approbentur licet ꝙ̃-
plures ⁊ facte sint ⁊ indies a bonis
etiã architectorib⁹ fiant vt forsitã
lucidiores sint tota die ob opposi-
tam eis solis presentiã. Nõ intelli
gunt tamẽ ꝙ cum sol tales habita
tiones supfiue calefiat: reddat eas
insalubres: cũ locus calid⁹ nimis:
nõ pauca vt in precedentibus: di-
ctũ est in corpus humanũ ꝓducat
nocumenta. cũ morantes in eo mẽ
bra habeãt lassa ⁊ debilia ⁊ sensus
graues ⁊ desideria comedẽdi ⁊ bi
bẽdi debilia ⁊ stomachus ⁊ capita
grauia ⁊c. vt in.x.c.dixit Auic. vbi
supra. Et hec est prima reprobatio
nis earũ domorũ ⁊ habitationum
causa. Scõa vero ex parte ventorũ
in eas flantiũ accipitur. Nam ea q̃
meridiei domus est exposita facile
ventũ meridionalẽ recipit q: au-
strinus a medicis nuncupat mal⁹
⁊ morbosus existens domũ ⁊ habi
tantes consimiliter efficit ꝓpterea
q: veniẽtes a locis siccis ⁊ calidis
vt Aristo. inq̃t in.ij. Metheororum.
Transiens sup maria vapores: et
humiditatẽ illaudabilẽ acq̃rit ⁊ ꝓ
pterea vẽti tales grauãt auditũ ca
liginosi existentes caput grauan-
tes pigri dissoluẽtes: ⁊ multa alia
mala facientes: vt dixit Hipocra-
tes in.iij.aphoris.vj. cui concordat
Rasis in.iij.almansoris.ca.xxv. di.
Uentus a polo veniens meridia-
no corpora dissoluit: sensus turbat:
atq3 dolorẽ capitis. ⁊ oculorũ egri-
tudinem facit: epilepsiã quoq3 an
cõsueta tẽpora accelerare facit: fe-
bres itidẽ parit propter suam pu-
tredinem. et concludit. est etiam
plus omnibus ventis egritudinẽ
paratus inferre: a quib⁹ Princeps
in.ij.j. videtur accepisse cũ ait. Uen
tus meridionalis lassat fortitudi-
nẽ: ⁊ aperit poros: ⁊ turbat humo-
res ⁊ egritudinẽ efficit ⁊ debilitat
⁊ facit febres putridas ⁊c. Quod
nõ facit ꝓpter aliud nisi q: scdz plu
rimas ciuitatũ est calidus ⁊ humi
dus: ꝓpterea ꝙ a locis calidis ⁊ su
pra mare venit ideo lassat: dixit idẽ
vbi supra. sed. in. c. viij. Et ꝓpterea
concludendũ est etiã cũ Aristo. in
prima ꝓblematũ ꝓblemate. xxiiij.
dicente. Quod in ventis austrinis
hoies grauius se habẽt ⁊ impoten
tius. Et ob hanc causam venti ta-
les domos meridiei expositas fa-
ciunt salubres. Similiter ⁊ occidẽ
tales reprobant cũ frigidi sint et
humidi ⁊ in pluribus locorũ sint
causa pluuiarũ in eis cõtingẽtium
teste Auerroi in canticis ⁊ in eoruz
cõmento. cx. Et ꝓpter hoc faciunt
aerem grossum vt idẽ ait ibidẽ. Et
fuit snia Auicenne. in.ij.j.c.viij. di
centis. Occidentales venti sunt hu
midi quoniam super maria trans-
eũt: ⁊ q: sol eos suo diuersificat mo
tu. ideoq3 non tantum resoluit eos
sol q̃tũ orientales. Quod etiã sen-
sit Rasis in.iij. Almansoris. ca.xxv.
dicens. Uentus qui est ab occiden
te deterior et grossus magis exi-
stit. Et propter facies occidenta-

lis habitationis nõ approbatur. Queadmodũ septẽtrionalis: ratione vẽtorũ borealiũ qui corroborãt indurãt: ⁊ q̃ manifeste fluũt ꝓhibẽt digestiuã fortẽ efficiũt ⁊ aerẽ putridũ sanãt vt idẽ inq̃t Princeps vbi supra. Qd̓ accipit a Rasi loco superius allegato dicẽte. Uentus a polo veniẽs septentrionali a ꝑte videlicet minoris vrse: frigidus ẽ ⁊ siccus corpora efficiẽs dura ⁊ reddens robusta: sensus quoq; atq; caput leuia facit ⁊ ipse etiã omnib⁹ ventis melior existit: ⁊ plus putrefactionem prohibet licet quãdoq; tussim faciat ⁊ hoc q: frigidus est ⁊ siccus ⁊ secũ odorifera portãs sicut austrin⁹ humid⁹ est: ⁊ qd̓ fert secũ abominabile est ⁊ grauis odoris teste Isaac in vniuersalib⁹ dietis. c. viij. dicẽs. Boreas enim si flauerit corpora confortat ⁊ indurat spiritus clarificat ⁊ humores cerebri sanat. ⁊ sensus mũdificat ⁊ subtilia: motũ confortat: appetitũ auget digestionẽ corroborat ⁊c. Sicut auster corpora lassat ⁊ neruos humores conturbat ⁊ spiritus ac sensus vnde grauitatem parit auditus: defectũ visus pigritiam nutrit motum eneruat ⁊c. Que fuit sentẽtia Hippocratis vbi supra dicẽtis. Quod ex vẽto boreali corpora redduntur fortiora: ⁊ bene mobilia ⁊ bene colorata ⁊c. Et ideo bonum est ⁊ salutiferum ꝙ habitatio per fenestras septentriõi exposita tales ventos boreales recipiat ⁊ ꝑ eos purgetur ⁊ flabeletur longe etiam melius vt ventos orientales assumat qui calidi sunt ⁊ sicci aerem clarificantes ⁊ ipsum subtilem efficiẽtes: vt Auerrois inq̃t i cõmẽto cãticoꝝ allegato. Auicẽ. et l. ij. .j. sic d̓ eis scripsit. Oriẽtales q̃dẽ vẽti iter caliditatẽ ⁊ frigiditatẽ sũt tẽperati ⁊ occidẽtalib⁹ sicciores quod sensit Rasis in almãsoris capitulo prenotato concludens deinde ꝙ ventus qui ab oriente ad nos tẽdit melior est alijs quoniã tẽperate cõplexionis existit: ⁊ corpora i eo tẽperata sunt media ⁊ sana: vt dixit Haliabas loco ⁊ c. preallegatis. Propter has itaq; causas rationabiliter dictũ est ꝙ habitatio discooperta eẽ dꝫ ab oriẽte ⁊ a septẽtrione ratiõe tẽperãtie solis: ⁊ laudabiliũ vẽtorũ. Cooperta vero ab alijs propter oppositas causas ⁊c.

¶ Capitulũ. xx. ostẽdit quomodo rectificãdus ⁊ alterãdus sit aer in omni anni tẽpore atq; q̃liter viuendũ sit in vere: estate: autũno. ⁊ hyme.

Posset mihi q̃spiã dicere si tñ aeris q̃litas magnificas ꝙ dicere nõ dubitasti ꝙ vẽti q̃dã q̃ etiã raro ꝑflãt sũmopere sint vitãdi vt meridionales ⁊ occidẽtales q̃bus obstare poterimus cũ vitreatis fenestris et talibus: aut omnino domos eligẽdo habẽtes facies suas v̓sus alias ꝑtes vt docuisti. Sꝫ q̃d dices d̓ aeris impressione naturali ãnuatiz facta ab estate q̃ calida ẽ ⁊ sicca humores resoluẽs vt dixit Princeps i ij. j. doc. ij. c. iij. ⁊ Hippocrates i li. d̓ aere ⁊ aqua ⁊ ꝓpterea ipsa extraneus calor dñator ꝓpter qd̓ putrefiũt magis oĩa i ea q̃ꝫ in hieme vt Aristo. ait in. ij. ꝓblematũ ꝓblemate. xxxiij. Et cũ humores resoluãt ⁊ v̓tutes debilitẽt ⁊ opatiões naturales cã multe resolutiõis in tantũ ꝙ humores fiũt cinis vt pnceps ait vbi supra: q̃d i ea faciẽdũ sit postulabit itidẽ. Nũq̃d mediciali ꝯsilio hec possit ꝓhiberi: qualitasq; estatꝫ

sis ꝛ impssio talis remoueri. Silr in hieme q̄ frigida est ꝛ humida vt flegma in nobis teste Gal. in .j. de febrib⁹ ad glauconē. c. ij. ꝛ Hippocrates loco preallegato in qua sanguis minuitur ꝛ flegma augeť vt dixit Auicē. in. ij. j. Et plura etiam alia fiant in ea nocumenta sue superflue frigiditatis ꝛ hūiditatis rōne p̄sertim in debilib⁹ cōplexionibus ꝛ in corporib⁹ paucā carnē habētib⁹ quid sit in ipsa faciendum quomodo ne sua impressio sit fugienda exposcet aliquis vt dixit. Cui respondebo q in rei veritate difficilius est hec talia subterfugere q̄ ventorū ꝛ solis impressionem eo q modo quodam vniuersali ꝛ diutius durent q̄ ea que in precedenti. c. dicta sunt. Tn̄ ꝛ his pro posse omni erit obuiandū eū cōtrarijs alterando aerē meliori modo quo nobis erit possibile in estate quidē vt Princeps ait in. ij. primi doc. v. c. j. Minuēdo. ex cibis ꝛ potibus ꝛ exercitio ꝛ maneat tunc hō quietus: ꝛ extinguentia bibat ꝛ si potuerit semper in vmbra moreť ꝛ loco cooperto: irorando etiā habitationem cuȝ aqua fontis frigida. Et si potens sit cū aqua violarum: neufaris: ēdiuie: lactuce ꝛ similiū. Silr aspergendo follia plātarū: frigidaꝝ ꝛ hūidaꝝ vt sunt folia vitis ꝛ lactuce ꝛ portulace ꝛ similiū. Itē cū florib⁹ ꝛ fructib⁹ frigidi. In hieme vero econtra cum calidis ꝛ siccis odoriferis faciendo ignē ex lignis laudabilibus ꝛ suffumigijs ꝛ talibus cauendo se ab immenso frigore: precipue vero flante borea qm̄ vt bene dixit noster platina ꝛ est antiquorū ex pluribus hincinde locis recollecta: vt i nimio calore cōcoctio interimitur. Somn⁹ aū fertur resoluitur corpus: ac mens iacet ita nimio frigore hebetantur sensus ꝛ destitutū prope fomento naturali stupet ingeniū. ꝛ subdit. igne itaqȝ eo tpe anni. s. hieme fouēda sunt mēbra: nō tn̄ diu foco inherēdum ne ꝛ corpus pigrescat ꝛ debiliteť ingeniū ꝛ malis vaporibus: q fieri solet: cerebrū repleať: attractis per ignē ad caput humorib⁹ quos greci catarros ꝛ reumata: nostri autem flores ꝛ distillationes appellant. Et vt vno omnia cōprehēdam verbo a frigidis omnibus tūc abstinēdum ac calidis ꝛ siccis vtēdum est: res grossiores ꝛ ad dirigēdum duriores comedēdo: ꝛ plus se exercitādo q̄ in alijs qbuslibet anni tēporib⁹ iuxta sententiā Auicenne in tertia primi doctrina quinta capitulo primo dicētis. In hieme multū laborare debent: ꝛ copiosus comedere nisi fuerit meridionalis scilicet calida. nā si sic fuerit exercitiū erit augmētādū ꝛ cib⁹ minuēdis. Oportet preterea vt triticū pāis hiemis sit forti⁹ ꝛ fortioris soliditatis q̄ panis estatis. Et silr illud qđ est de carnibus ꝛ q̄ sūt sicut ipe. Et vt fuit olera qb⁹ vescunť sicut caules ꝛ sicla ꝛ apiū ꝛ non attriplices neqȝ blitis ꝛ portulaca neqȝ scariola ꝛ silra. In autunno vero cauēdo a coitu ꝛ ab omnib⁹ alijs exiccantib⁹ ꝛ a fructib⁹ illi⁹ tēporis. In vere aūt a calidis ꝛ humidis abstinēdū. Et sic q̄lidi tatib⁹ tēpoꝝ excessiuis cū ꝯtrarijs erit obuiandum.

¶ Capitulū. xxj. cōtinuat dictis dicēda ostēdēs qđ sit exercitiū ꝛ qđ eius oppositum.

Postq̄ medic⁹ aerem atqȝ habitationē salubres ac dn̄o suo ꝯuenietes inuenerit dȝ ꝛ ei ꝯpetēs exercitiū ordinare dicēte Gal. i li. d

dissolutiõe ɔtinua. ꝙ oportet pē it⁹ eum q̃ vult custodire sanitatem ad duas res intentionē suam dirigere: quarū vna est ad corpus cū cibo cõueniēte loco eius quod dissolutū est de ipso: & de hoc nos postea dicemus. Alia est mundificatio ab ipso eius qđ generatū est de superfluitatib⁹ ciborū: ideo dicamus ꝙ cum per exercitium balneum & huius natura corporis iam dictis sit solita euacuare superfluitates propterea conuniēs est vt prediximꝰ ꝙ medicus electus faciat dominū suum exercitare considerans illud Rasis dictum in almansoris quarto capitulo primo sic scribentis. Sanitas conseruatur bonitate mēsurationis motus et quietis atqꝫ comestionis et potus &c. Quod sensit Galienus in secundo de regimine sanitatis. capitulum primū dicens. Si volumus custodire optime sanitatem incipiamus a laboribus: deinde sequantur cibi et potus deinde somni: deinde siysi sint venereis venerea. Et hec omnia sint moderata. hec ipse. Hunc processum igitur obseruabimus deinceps: quia primo de exercitio: & con siderandis circa ipsū scribemus: deinde de cibatione et cibis omnibus postea vero de potu et sic de alijs successiue. Uerum cum dicat Aristo. in. xxj. problematum problemate. xj. ꝙ omne iuxta contrarium magis videtur contrariorū. et in tertio de anima textu commenti. xxv. ꝙ vna pars contrarietatis seipsam et alteram sufficiens sit iudicare sicut rectum quod index est sui et obliqui: vt in primo dixit eiusdem a quo commentator Auerrois accepit in tertio prealle gati libri cõmēto. xxj. cū inq̃t ꝙ oppositū intelligit̃ ꝑ suū oppositum: Cū ita sit igitur mihi videtur ꝙ volēti tractare de exercitio debeat ēt cõuenienter tractare de sui opposito: scilicet de quiete: & quia ita est ꝙ cū quis vult aliquid iuestigare oportet vt nomen eius diffiniatur vt dixit Gal. in primo de ingenio sanitatis capitulo quito. Et fuit sententia Aristo. in primo posteriorū dicentis. Ante omnem demonstrationem opportet ꝓcognoscere q̄d est & quia est &c. Diffinire igit̃ oportet vnū quodqꝫ istorū si de eis aliquid ratiocinari vel demonstrari voluerimus. Quoniā tunc afferimus rationē cū diffinimus aut demonstramus: vt philosophus ait in primo de anima textu cõmenti xlviij. Diffiniētes ergo exercitium primitus dicemus cum Auicenna in tertia primi doctrina scđa capitulo p̄io. Exercituū ē mot⁹ volūtarius propter quē hanelit⁹ magn⁹ & frequēs est necessarius. & istud videtur sensisse Gal. in secundo de regimine sanitatis capitulo primo dicēs. Exercitiū ē mot⁹ vehemēs ĩ tm̄ vt alteret respirationē ĩ mai⁹ vł min⁹ velocius vł spissi⁹. Auerrois vero in sexto colliget sic ipsum descripsit. Exercitiū vniuersalit̃ ē mēbrorū mot⁹ aliqua volūtate. & hoc fit ꝓprie ĩ mēbris motū volūtariū habentib⁹. Sꝫ Fulgēti⁹ volēs exercitij iuuamēta & vtilitates explicare sic ipsū diffiniūt. Exercitiū ē humane vite ɔseruatio: caloris naturalis lima. & exercitatio dormitā tis nature: supfluitatū ɔsumptio & virtutū roboratio: tēporis lucrum: ocio inimicū: iuuētutis debitū: senectutis gaudiū: ille ergo sol⁹ se ab exercitio abstineat q̃ sanitatis gaudio vult carere. q̃ descriptiões lꝫ ĩ ṽbis differāt ĩ vna tñ sentētia ɔueniūt dicēte Gal. in p̄io de igenio sanitatis. c. vj. ꝙ vnū qđqꝫ diuersis diffinitiõib⁹ pōt diffiniri in

nobis tñ differentib⁹ ꝛ nõ in signifi
catione ꝛc. Ex quib⁹ satis haberi
potest quid sit quies ꝛ priuatio ex
ercitij tamen dicemus cũ Aristote.
in octauo phisicorum textu commẽ
ti . vij. dicentis. Quies nihil aliud
est nisi priuatio motus vt in presen
ti proposito spectat priuatio exer=
citationis et laboris. Que ocio=
sitas potest appellari ex qua tot ꝛ
tanta: cum superflua fuerit in cor=
pus: ꝓueniunt nocumenta quod ꝛ
quantas exercitium potest afferre
vtilitates. Post posito igitur exer=
citio ꝛ eius differentijs que quin=
quagintaquinqꝫ sunt: vt declarat
Conciliato: in differẽtia. cxviij. de
quibus nihil intendo dicere. Nec
de omnibus speciebus eius q̃ fere
sunt infinite: vt Auicena dixit in
tertia primi scribemus: sed tantũ
quod magis vtile videbitur prose
quemur de quiete itaqꝫ in primis
agam⁹: deinde de exercitio.

¶ Capitulum vigesimũ secũdũ
pertractat de nocumẽtis ex ni=
mia quiete ꝛ ex ocio prouenien
tibus.

Iuuamenta exercita=
tiõis clarius appare
bũt si pri⁹ nocumẽta
qetis ostẽdem⁹ q̃ ꝛ si
inumerabilia existãt
tñ i genere loquẽtes
de ipsis dicemus in primis cum
Auerroi in commento canticorũ.
clxxxiij. dicens. Quies et ocium
infrigidant corpus: quoniam ex
omissione motus augetur et mani
ficatur fumosa superfluitas super
calorem naturalem. et ex ea sic ex=
tinguitur sicut ignis cum fumo
premitur et supra ipsum domina
tur: est enim necessaria calori natu
rali inspiratio sicut igni euentatio
quod sensit Auicẽna i textu dicẽs.
Quiete ifrigidatᷣ calor sicut ꝛ flãma
fumo extinguitur: cum ita sit igi=
tur ꝙ quies infrigidet corpus ve=
rissima est illa Isaac sententia in vni
uersalibus dietis capitulo. xx. dicẽ
tis. Nihil inimicabilius regende
sanitati existit ꝙ ociositas ꝛ quies
quod accepisse videtur Auerroys
in sexto colliget cũ inquit. Omni=
moda quies corpis nõ ingreditur
viam sanitatis. ex quo satis liquet
ꝙ viam ingreditᷣ egritudinis cum
ad plures perducat infirmitates ꝛ
ad ethicam precipue senectutis di
cẽte Auicenna in tertia primi doc.
secũda. capitulo primo. Exercitiũ
relinquens in ethicam frequenter
in currit quoniam membrorum de
bilitantur virtutes: propterea ꝙ
motum dimittunt qui innatũ eis
defert spiritũ qui vite cuiusqꝫ mẽ
bri instrumentum existit ex qua
ethica magna cum difficultate et
in longo tempore vix potest suble=
uari cum dicat Hipocrates in secũ
do regiminis acutorum textu com
menti. lj. Si corpora cõtra cõsuetu
dinẽ suam magis torpuerint quie
te nõ possunt statim cõfortari ꝙ si
quieuerint ꝛ requieuerint ꝑ longũ
tẽpus postea vero q̃ ad laboris ex=
ercitia fuerint trãslata malũ ꝛc. Et
propterea dixit Aristote. in prima
problematũ ꝓblemate. xiiij. quies
ventrẽ impinguat aliud vero cor=
pus subtiliat: idest macrefacit. mo
tus aũt ꝛ operatiões oppositũ ope
rãtur. q̃ textus vt nobis videtur sic
est exponend⁹: quies ventrẽ impin
guat: idest interiora corporis ex
quiete plurib⁹ malis humoribus
ꝛ frigidis replẽtur: cui expositioni
videtur concordare Auicenne sen
tentia in textu cõmenti canticorũ
cxlv. dicens. Ultima quies est in=
conueniens neqꝫ est iuuamentũ
in vltimitate eius: immo ipsa re=
plet corp⁹ humiditatib⁹ neqꝫ dispo

nit corpus et aliquem cibũ. cum ita sit ergo quod quies ad deiectionẽ perducat appetitus: et ad malarũ humiditatũ repletionem que cũctorum morborum sunt semina et principium iure merito cum Aristotele concludendum est dicente in .xiiij. problematum problemate .vij. quod putrescit quiescens quod autem est in motu aut omnino impu trescibile aut minus hoc patitur et quo videtur accepisse. Ouidius in primo libro de ponto dicens. Cernis vt ignauũ corrumpit inertia corpus. Ut capiunt vitium ni moueãtur aque. Cõcludendũ est etiã cum Galieno in libro de euchimia et cachochimia capitulo .iij. dicẽte Maximum enim est malum ad sanitatis custodiam quies corporis sicut maximum bonum moderata motio. Cuius dicti rationem assignat ipse in libro de Tipoiectigatione et tremore dicens. Quies est corruptio corporibus quibus conuenit moueri. Quomodo autẽ sit corruptio sic deduci potest corruptio ad putrefactionem sequitur: putrefactio vero ad malorum humorum collectionẽ. Que collectio humorum illaudabilium ex nimia prouenit quiete: igitur a primo ad vltimum. Quies fuit causa et principium corruptionis corporis: vt ex iam dictis patet. Et propter ea nullus quiescere debẽ hora qua rationabiliter exercendum esset: sic enim quies reprobatur et non absolute: quod ille metrificans sensit cũ ait. Ocia nullus amet nisi sint coniuncta labori. Nam nimia requie mortificatur homo.

¶Capitulum .xxiij. ostendit que sint Iuuamenta et vtilitates exercitij: in animam et corpus peruenientes.

Semper si vnum cõtrariorum est malum reliquum est bonum: quemadmodum dixit Aristote. in postpredicamentis capitulo secundo. Ideo dicendum est quod quiete mala existẽte motum siue exercitium bonum esse: et sicut illa pessima, hoc optimum fore ad sanitatis conseruationem cũ non solum eius vtilitas ad corpus sed vsque ad animam ipsam perueniat: vt sensit Gal. in libro quem de exercitio cum parua spera nominauit. ca. illius secundo dicẽs. Exercitiorum enim quoddam non solum corpus sed animam letã reddere potest Et post pauca subdit. Tante enim in ipso potens fit anima motionis quod multi quidem liberati sunt ab egritudinibus ganisi solum. Et post aliqua subiunxit. Lando exercitium quod corporis sanitatem prebet: et partium cõformitatem et anime virtutem. Et postea inquit. Ipsum enim scilicet exercitium animam potens est ad omnia iuuare: et corporis partes etc. Et in libro de assuetudinibus sic ait. Que exercitantur particule corporis fortiores simul et solidiores fiunt: et secundum hoc possũt ferre proprios motus alijs melius quecũque propter inexercitationẽ molliores sũt et imbecilliores. Hippocrates quoque i libro de aere et aqua hoc voluisse videtur cũ ait. Exercitiũ laboris tolerãtia prestat. Quies autẽ et requies timorẽ et ignauiã. Labor vero et agitatio animositatẽ ministrat. a quibus accepit Auerroys in sexto colliget cũ dixit. Iuuamentum exercitij tẽperati vniuersale est: quia spiritũ intrisecũ augmẽtat: et superfluitates mẽbrorum nutrimẽti expellit et resoluit. Sic igitur nõ solũ corpori: sed iteriori aie exercitiũ videtur cõferre. For

tificat preterea exercitium calorem naturalem et ipsum augmentat dicente Auicenna in tertia primi.doctrina secunda.capitulo primo.Exercitium est id qđ calor innatus renouatur: ꝛ corpori leuitatis cõfert vsum:ipsum namqȝ subtilem facit colorem ꝛ quod ex superfluitatibꝰ cõgregatur quaqȝ die dissoluit.Et subdit.Et preter hoc ꝙ calorem innatũ accrescere facit iuncturas et chordas duras efficit. Quã obrez operatiões efficere possũt:ꝛ a passionibꝰ secure fiunt:ꝛ mẽbra apta reddit ad nutrimẽtuȝ recipienduȝ:et eoꝝ duriciẽ resoluit:ꝛ ipsa facit leuia:ꝛ humiditates subtiliat:ꝛ poros dilatet ꝛc.Qđ etiã sensit Haliabas in.v.Theorice.capitulo.xij.dicẽs. Necessariũ fuit exercitiũ triũ causa vtilitatũ. Prima est vt naturalẽ expergefaceret calorẽ ꝛ expergefactũ augeret. Unde cõfortatus cibos fortiꝰ traheret:velociusqȝ digereret:illosqȝ mẽbra susciperẽt: secũda supfluitates quoqȝ corporis dissolueret:tertia quo mẽbra eo indurescerẽt ꝛ cõfortarẽtur: alioꝝ cũ aliјs repressiõe:iõqȝ ꝛ in suis cõfortarẽtur actionibꝰ:remortioraqȝ fierẽt ab incõmodoꝝ susceptiõe.Que quidẽ fuit sentẽtia Galieni in secũdo de regimine sanitatis.c.prio dicẽtis.Utilitates exercitij sunt due ad euacuationẽ supfluitatum ꝛ ad bonam valitudinem solidoruȝ corporum:quia exercitiũ est vehemẽs motus: et ideo necesse est hec tria fieri in exercitato corpore:duricieȝ organorum inuicem contritorum quare sequitur impassibilitas eoꝝ ꝛ ad actiones robur:augmentatio nemqȝ caloris naturalis ad quam sequitur relictorum attrahatio fortis:ꝛ alteratio paratior: ꝛ nutricatio melior: ꝛ effusio omnium corporũ q̃ solida quidem mollificantur. humida ỽo subtiliant̃:ꝛ pori latiores efficiũtur:spiritusqȝ fortiorẽ motũ ad quẽ sequitur demũ euacuatio superfluitatum.Et infra sic inquit.Commune est omniuꝫ exercitiorum naturalem calorem animalibus ex ipsis proprijs animalium corporibus augere concludẽdum est igitur ꝛ aliud exercitij iuuamentum cum Gal. in secundo libro de accidenti et morbo.ca.iij. dicente.Calor naturalis confortatur et augmẽtatur ex motu ad quã caloris innati confortationem cetere in corpus proueniunt vtilitates et operationum perfectiones quarum vtilitatum prima est virtutum corporis. fortificatio dicente Gal.in secundo aphorismorum commento.xlviij.Utile exercitium nam commouet naturalem calorem et validas facit: que in membris sunt virtutes naturales animales et vitales: fortificando igitur naturales carnosum reddit corpus:vt dixit Auicẽ.in canticis textu commenti.cxliiij. Exercitiũ disponit corpꝰ ad hoc vt nutriat̃:ꝛ disponit paruum vt augeatur .Quod sensit Aristote.in.v. problematum problemate.xiij.superius allega. dicentis.Motus et fricationes vẽtrem quidem subtiliant.aliud vero corpus ingrossant sicut quies oppositum facit: augendo autem virtutes animales et vitales exercitium mundificat et expellit a corpore superfluitates: et per consequens a futuris liberat infirmitatibus longe melius ꝙ̃ si cum medicinis farmacis corpus purgaretur:vt infra scilicet in sequẽti capitulo dicemus.

¶Capitulum.xxiij.ostendit ꝙ exercitium conseruet optime sanitatẽ ꝛ meliꝰ ꝙ si corpꝰ dieta vl̃ solutiuis purgaret̃ medicinis.

Quam

Quam preciosus sit sanitatis thesaurus dixit Ecclesiastic⁹ in.c.xxx. sic inquiēs Melior est pauper san⁹ ꝛ fortis virib⁹ q̄ diues imbecillis et flagellat⁹ malitia:salus aie in sanctitate insticie maior est omni auro ꝛ argēto:ꝛ corp⁹ validū q̄ census immensus:q: non est census sup censum salutis corpis. Qd etiā sensit Commētator sectaꝝ cū ait. Sanitate nō inuenit aliqd vtilius:q: sine sanitate nec carpentarius opat:neq3 rector exponere pōt neq3 grammatic⁹:ꝛ vt ampli⁹ dicat nulla ars sine sanitate persici pōt.ꝛ fuit in paucis verbis Gal. cōprehensa snia in.ij. alimētoꝝ.c.x. dicētis.sanitas est res dignissima studēti viuere scdm naturā.preciosum igit iure merito atq3 dignissimū id dicēdū erit quod sanitatis erit conseruatiuū:quemadmodum est exrcitiū dicēte Auicē.in.iij. primi doc.ij.in principio qd plurimū regiminis cōseruationis sanitatis est vt nos exercitemur.ꝛ fuit snia Almansoris in quarto.c.j.dicētis. Sanitas cōseruat bonitate mensuratiōis mot⁹ ꝛ quietis ꝛc.Et in.ij. c.ciusdē inquit.Sanitatē cōseruare volenti ante comestionem moueri necesse est. idem quoq3 sensit Isaac i vniuersalibus dietis.c.xx. dicens.Exercitia ad digerēdum et ad sanitatem optima sunt ꝛ Auenzoar in suo Teisir.c.primo idē voluit cū ait.Conueniūt medici ꝙ exercitium tēperatū:siue fiat pedib⁹: siue equo adiuuat in conseruatiōe sanitatis dūmodo tēpus excedat: ante quos oēs Gal.dixerat in libro de euchimia ꝛ cachochimia.c.j.sic. Amicoꝝ meoꝝ quicūq3 vacāt circa exercitia ꝛ ordinatiuā dietatione3 oēs video semper sanos.ꝛ in.c.iij. eiusdē sic etiā inquit.Maximū em̄ est malū ad sanitatis custodiā qes corporis:sicut maximū bonum est moderata motio:neq3 em̄ egrotabit oīno debite dietatus ꝛ exercitatus.a quo sumpsit Auerroys id qd in.vj.colliget scripsit.s.cū ait. Uniuersaliter tēperatū exercitium conseruande sanitatis mirabilis causa existit:ꝛ malicia que propter priuationem exercitij accidit in:carceratis manifestat:q: eoꝝ facies cacetice fiunt:ꝛ eoꝝ color est impur⁹: et oēs ipsoꝝ operatiōes sunt lese: quoꝝ omniū causa ꝛ principiu3 a principe philosophorū Aristotele declaratur in prima problematū. problemate.liij.vbi dixit. Nō oportet densare carnē ad sanitatē:s3 rarificare:quemadmodu3 ciuitas sana ꝛ locus bene euētabilis : ꝓpter qd ꝛ mare sanum est:ita et corpus bene exabile magis sanū est : oportet em̄ in eo aut nullā existere supfluitatem:aut ab hac quidē velocissime alteretur:ꝛ semper sic habere corpus ꝙ accipiens confestim expurget superfluitatē:ꝛ esse in motione ꝛ nō quiescere:qd em̄ manet nō putrefit quēadmodū aqua que mouetur:putrefacta aūt egritudinem facit:qd aūt expurgat priusq̄ corrūpatur separet:hoc aūt cōdensata carne nō fit:ecce igit quantū ad sanitatis custodiā faciat exercitiū. ¶Qūo aūt hoc faciat ꝛ qualiter melius q̄ purgantes medicine queret quispiā:cui dicem⁹ cū Gal. in primo de regimine sanitatis circa finem dicente.Exercitium soluit ꝛ euacuat per poros supfluitates. et infra subiunxit Melius est euacuare superfluitates corporis que in cute exercitio q̄ attenuatiuis cibis vel farmacijs.Qm̄ farmacie calide sunt ꝛ sicce:et quib⁹ exiccātur carnes ꝛ attenuant solida:in exer-

citio vero nihil nocet corpus: imo roborātur organa calore naturali reuiuificato: et ea que adinuicē membrorum rarificatione: duricie: et impassibilitate innata. qđ etiā dixit Auicen. tertia primi doc. ij. c. j. Qui exercitatur secundum modum sue equalitatis: et in hora sua nullo indiget eorū medicamentorū que materialibus sunt necessaria egritudinibus. Et in canticis suis textu cōmēti. cxliij. sic quoq; ait. Ex exercitijs decet qđ sit moderatū tēperatum et equale: nam equat et tēperat corpora: et efficit egressum superfluitatum: qđ cū ita sit cōcludemus cū Auerroi in cōmento. cxlvij. canticorum. q corpus exercitatū non indiget proculdubio in aliquo euacuatiōe facta per farmaciā vel phlebotomiā. similiter cum Gal. in tertio aphorismorum. cōmento. xxj. dicente. Exercitia mūdificando corpus a futuris liberant infirmitatibus: et per cōsequens sanitatē cōseruāt. et iure merito preciosissima sunt dicenda: sicut nos ea initio huius capituli appellabamus.

¶ Capitulum. xxv. ostendit que corpora se exercere nō debeant et que moueri nō possunt quid loco eius facere habeat.

Exercitiū quantū est ex se est vnicuiq; vtile et necessariū: vt in capitulo visum est superiori. quantum in quā est ex se: quia merito indispositorū exercitantiū potest non modo nō iuuare: sed et plurimum nocere: et causam esse quamplurimū infirmitatum et interitus etiā eorū quia facile quēadmodū cibus in se semper bonus famelico cōfert: repleto vero nō modicū nocet. quāobrem dicendū esse deinceps mihi videtur necessarie que corpora exerceri nō debeant vt errare nō contingat: sicut sepenumero vidi nonnullos a semita veritatis deuiare credentes exercitij iuuamēta vnicuiq; equaliter esse cōmunia. dicamus ergo cum Gal. in tertio aphorismorum cōmento. xxj. sic scribente. Corpora repleta aliquo malo humore exercitari nō debent antequā euacuentur: quēadmodum enim mordacissimi canes cum dormiunt nō sunt irritandi: sic et mali humores exercitio nō apti euacuati non sunt cū eo cōmouēdi ne moti et alterati putrescant et aliquam egritudinem faciant. Quod voluit etiā Auicē. in tertio primi doc. secūda. c. iiij. dicens. Hora qua inceptio exercitij preparatur oportet vt corpus sit mundū et ne in partibus intraneorum et venarum chimi siluestres et mali existant quos exercitiū in corpore diffundat. Repleta igitur et non pura corpora sunt ab exercitio prohibita. Similiter inanita et gracilia habētes corpora nō sunt exercēda secundum Hypocratis sententiam in secūdo aphorismorū aphorismo. xvj. dicentis. Ubi indigentia nō oportet laborare. et Auicen. in parte secunda canticorū textu cōmēti. xlv. idem sensisse videtur cum ait. Macer non debet exercitari: ne ipsius dissolutio augeatur. Et per macros intelligit etiā corpora colerica: vt inquit Auerrois ipsum exponendo. Nos aūt sic putamus superaddendum esse forte scilicet exercitio: quoniam moderatū nō dissoluit nec debile: vt manifestū est. Aliqui etiā vt valde senes et egri et cōualescentes et huiusmodi cōuenienter exercitari non possunt: qui tamen Gal. consilio vti debent dicentis in libro de euchimia et cachochimia q quicūq; propter etatē nō possunt exercita=

ri ante cibum:hi abstineant a grossis cibarijs:quicunq; vero sunt omnino ociosi: neq; ipsi accedant ad tales cibos quinimmo appensionibus vel deambulationibus pro fortioribus vtatur exercitijs. In libello vero de exercitio cum parua spera sic inquit. Qui conuenienter exercitari non possunt fricationibus mollibus vel balneis calidis vti debent hoc enim suauissimum est et quiescere egentibus oportunissimum et ibecilli:et seni:et puero valde conferens. Nec vlla quis effici debet admiratione si non potentes exercitari fricari debeant:quia fricatio est ac si esset altera pars exercitij que cum fuerit mollis laxat si autem multa macrescere facit:si vero temperata: ingrossat: vt voluit Auicen. in tertia primi doctrina secunda.c.iiij.et fuit sententia Aristo. in.xxxviij.problematum probleme te primo dicentis. Fricationes augent carnem et faciunt caliditatem sicut quodam exercitio vt idem ait in.xxxij.eorundem particula probleme mate secundo. Non solum autem debilibus sed etiam reliquis exercitandis fricatio videtur vtilis necessaria cum Auicenna in tertia primi doc. secunda.c.ij.sic scripserit. Oportet vt qui exercitatur prius fricatione preparetur que naturam viuificat et poros dilatat:que cum re aspera fiat et fuit sententia Gal. in secunda de regimine sanitatis dicentis. Qui exercitandus est non confestim fortiter est monendus nisi ante fricationem preparetur:hoc tamen et si vtile sit non in vsu habetur obseruandum tamen esset. Nec minus illud memorie tradendum est vt qui se exercet confestim fortiter non moueatur:sed paulatim motum augendo continue procedat sicut etiam in sequenti capitulo dicemus. Et hec de non debentibus exerceri dicta in presentiarum sufficiant.

¶ Capitulum.xxvj.ostendit que et quot fieri oporteat antequam exercitandus suum incipiat exercitium.

Preterea que dicta sunt in calce precedentis capituli de fricatione que fieri debet ante exercitium: et de successiuo labore augmentando sunt et hec alia obseruanda scilicet anteq; ad exercitium quis etiam exercitandus accedat quorum primum est vt exercitium faciendum proportionetur cibo assumpto secundum q; voluit Isaac in vniuersalibus dietis capitulo.viij.dicens cum aliquis exercitans carnibus pullorum dietet se vel perdicum cito dissolute inde generantur debilitates:et in vltimo capitulo preallegati libri sic ait in magnis exercitijs si dieta accipiat subtilis velociter deficiunt:et consumuntur carnes:et ptisim incidunt. Volentes itaq; fortiter laborare grossiori se reficiant dieta: subtili vero qui debiliter seu parum:media vero qui mediocriter. Aliud ab exercitando omnino obseruandum est vt antequam incipiat laborare proposse conetur communes expellere superfluitates sicut iubet Auicenna in tertia primi doctrina secunda capitulo tertio dicens. Oportet vt qui exercitatur superfluitates prius ab interioribus expellat:scilicet intestinis et vesica deinde se exercitet:que fuit Galieni sententia in secundo de regimine sanitatis cum inquit. Ac exercitia sunt agenda cum minxerint et egerint ne quid horum robore caloris qui in exercitijs ad ambitum corporis reducatur:per has igitur principales dedit et alias intelligere superfluitates nasi sci-

licet oris &c. Debet preterea exercitandus antequam ad motum perveniat suffultas: graves & suffocantes: si quas habuerit vestes deponere iuxta sententiam Aristotelis in secunda problematum p. xxx. dicentis cum indumento enim quis valde moderate quis laborabit cito sudat propter caliditatem que est ab indumento & propter hoc magis colorati fiunt nudi currentes etate eis qui in indumentis: quare quemadmodum omnes in bene eventabilibus locis habitantes magis bene colorati sunt eis qui in suffocatis habitant sic & ipse seipso quando homo in bono spiraculo est & tunc magis coloratus est quando suffocatus fuerit & commotus ab aliquo estu multo quod magis figit indumento curenti. hec ipse Rationem autem dictorum assignans Petrus padubanensis noster in commento dicit. Est autem corpus indutum hic intelligere vestitum coopertum tis multis calidis tale enim cum exercitationibus quodam estu inflamabile statim & plus superfluitatum eliquatione movebunt quam possint dissolvi & expelli: ita quod intus remanentes mote declinabunt in articulorum vacuitates: & motum difficilem reddent. Si ergo regula dispositione corporis ad exercitium ut neque sit omnino nudum neque vestimentis estuantibus coopertum. ¶ Attendendum est postremo quod si exertitandus aliquod membrorum suorum habuerit infirmum vel debile: non erit omnino movendum aut parum exercitandum sicut inquit princeps in loco superius allegato cum ait. Exercitio utens sibi cavere debet ne exercitij calefactio ad id quod ex membris suis est debile perveniat nisi secundum modum consequendi: & exemplum posuit de varicosis qui superiora magis quam inferiora debent exercere. Quod & de alijs pariter est intelligendum: quare &c.

¶ Capitulum. xxvij. declarat quod nec hora repletionis neque hora omnimode inanitionis sit exercitandum.

Una de rebus maxime ante exercitium considerandis est hora: de qua duo facienda sunt capitula. Primum quorum ostendet qua hora non sit exercitandum: secundum vero declarabit qua hora securissime sit laborandum. Dicamus ergo de primo quod qui horam sui laboris inconvenientem elegit longe magis peccavit quam si omnino quietus permansisset quemadmodum plerique post crapulam dubitantes se tantam cibi & potus non posse dirigere quantitatem confestim forti se exposuerunt exercitio ex quo infirmati sunt: & nonnulli eorum interiere: eo quod repleti laboraverunt & propter hoc dicemus primo quod nullo pacto post cibum donec digestus fuerit se debet quis fortiter exercitari ut voluit Isaac in universalibus dictis capitulo ultimo dicens. Si exercitia ad dirigendum & ad sanitatem optima sunt: que post cibum erunt maxime sanitatem impediunt: quoniam antecedentem cibum calefaciunt & ebullientem antequam excoquatur eijciunt. qui cum ad epar crudus & indigestus veniat in venis epatis humores adunantur grossi: & postea concludens ait. Quare oportet post cibum exercitia & labores vitare: sicut & requies ante cibum fugienda erit. quod etiam sensit Avicenna. in tertia primi doctrina secunda. capitulo septimo di. Illico post comestionem non est dormiendum cibo natantem. & a forti motu quantum plus possibile est abstinendum: ne cibus antequam digeratur penetret aut sine digestione labatur: aut propter inundationem corrumpatur. & infra in doctrina quinta. c. secundo dixit. Amplius equitare non debet

quis plenus ne cibus corrumpatur &c. Quãto igitur minus alio fortiori motu nõ est laborandũ. hoc etiam voluit Rasis in quarto Almãsoris. c. secũdo sic scribẽs. Post comestionẽ a forti motu ac longi temporis omnino est cauendũ: sicut em motus ante comestionẽ factus sanitatis est cõseruatiuus: ita post comestionẽ egritudinis inuenitur generatiuus cuius quidẽ causaz posuit Gal. in secũdo de regimine sanitatis cũ ait. si enim anteq̃ cib⁹ digestus sit exerceatur cũ exercitiũ cõferat redditionib⁹ ciborũ cũ crudi & indigesti cibi in ventre vel epate cõtineantur quare nõdũ digesti attrahuntur ad oia mẽbra & eis totũ replebitur corp⁹. qđ clarius in libro de euchimia et cachochimia. c. tertio expressit dicẽs. Ad sanitatis custodiaz maximũ bonũ erit moderata motio cũ hoc tñ intelligatur ꝗ nemo vllo moueatur motu forti supra cibũ q2 sicut est maximũ bonũ ad sanitatẽ exercitiũ añ cibũ: ita est nociuissim⁹ ois mot⁹ supra cibũ. distribuitur enim ex vẽtre cib⁹ anteq̃ digeratur: & exinde multitudo crudoꝝ humorũ aggregatur scđm venas ex quib⁹ assueuerũt egritudines omnimode fieri: vñ intelligendũ est ꝗ nõ sine causa dixerit Galien⁹. Nemo vllo moueatur motu forti post cibũ: quoniam leui deambulatione post cibũ põt absq̃ vllo nocumẽto se quisq̃ mouere dicente Auicẽ. in tertia primi doctrina secunda capitulo septimo queadmodũ oportet motũ q̃ est ante comestionẽ debilẽ nõ esse: ita necesse est ei ne mot⁹ q̃ est post ipsam sit nisi molliter et suauiter. & in eodẽ. c. iterum dixit. Ruffus inquit incessus hic: scilicet mollis & suauis mihi placet & proprie post prandium: quoniam bonitatem operationis cene preparat. Sic igitur post cibum suauiter erit deambulandũ et non fortiter laborandũ. Dicimus etiaz secũdo principaliter ꝗ in anitionis tempore & postq̃ famis aduenit desiderium si nihil aliud impedierit non sit exercendũ: vt colligitur ex dictis Hippocra. in scđo aphorismorum aphorismo. xvj. dicens vbi indigentia non oportet laborare: & Galienus in commento. & in tertio Techni. ex sentẽtia Auicenne in tertia primi dicẽtis. Quãdo forte exercitiũ necessariũ est: bonũ est ne sit stomach⁹ vehementer inanitus: immo sit in eo paucũ nutriẽs. Et infra dixit. Amplius qui exercitatur si plenus est: melius est q̃ si exercitetur qñ est vacuus: & ly melius exponendũ est: scilicet minus malũ. qđ expresse dixit etiã Galienus in loco preallegato parte illa. Melius est calefacto q̃ infrigidato: & repleto magis q̃ euacuato &c. Ex quib⁹ patet ꝗ hora inanitiõis est deterior: & exercitio incõuenientior q̃ hora repletiõis: licet vtraq̃ sit damnanda.

¶ Capitulũ. xxviij. docet cognoscere horã electã: & ad exercitandũ cõuenientez: & quãdo ipã sit per sua signa.

Diximus supra que sint hore illaudabiles ad exercitãdũ: nũc vero dicẽdũ q̃ hora sit ab auctoribus ad illud approbata: siue vt aliĳ dicũt electa: & dicem⁹ ꝗ exercitandũ est post prime & secũde digestionis celebrationẽ q̃ hora motui cõuenientissima existit vnicuiq̃ etati: & cõplexioni: sexui: & regioni. iuxta sententiam Conciliatoris nostri in differentia. cxviij. Quequidez fuit Principis Auicẽ. in tertia primi dicẽtis. Oportet vt

in hora exercitij corpus sit mundū et vt cibus exterius iam sit digest⁹ in stomacho: ꝛ epate: ꝛ venis: ꝛ vt alterius cibi hora iam aduenerit. Qđ etiā voluit Auerrois in⁹ cōmēto. cxliij. cāticorū dicēs. Cōueniēs tēpus ad exercitandū est cū cōpleta fuerit digestio: nā cū sit ante cōplemētū digestiōis ipm qđ est ceteris rebus nocibili⁹: ꝛ hoc qꝛ tūc facit egredi ꝛ transire cibū indigestum: ꝛ in summa corrūpit ipsum. quod innuit etiā Galie. in secūdo de regimine sanitatis cū inqt. Si volumus custodire optime sanitatē incipimus a laboribus: deinde sequant̄ cibi ꝛ pot⁹: deinde somni ꝛc. Et infra clarius hoc idē expressit dicēs. Tēpus exercitij est optimū qñ hic extremus cibus pfecte fuerit digest⁹ duab⁹ digestionib⁹: ꝛ que in vētre: ꝛ q̄ in epate: ꝛ alteri⁹ instat cib⁹. Si vero añ exerceantur cibi nōdū digesti attrahuntur ad o'a mēbra: ꝛ eis totū replebit̄ corpus. Et in libro de dissolutione cōtinua sic quoqꝫ scripsit. Quādo motus sequit̄ cibū descendit cibus de stomacho preter digestionē suam: et intrat venas sine mutatione: et adducit in epate opilationem: ꝛ renib⁹: ꝛ reliquis mēbris morbū ꝛc. Sꝫ dicet quis qñ hanc horam aduenisse cognoscemus: hoc profecto non poteris explicare cuꝫ tanta sit etatum complexionum: stomachorum: ciborumqꝫ comestorum diuersitas: cui respondebimus dicendo ꝙ in rei veritate tale tempus tribus: nec quatuor: nec quinqꝫ: et sic de alijs horis non potest explicari vt bene p opponentē obijciebat̄: sꝫ tunc sciemus certissime talē horaꝫ aduenisse quando signa ipsuꝫ demonstrantia apparebunt obijciebatur: sed tunc que in vrina videbuntur: vt Gal. voluit loco superi⁹ allegato dicens. Cum vrina moderate citrina fuerit significat tunc secundam factam esse digestionem: et tunc exercitandum. Cum autem aquosa. s. non citrina: sed sicut aqua vel rubea: idest ignea minime. Ignea enim apparet vrina post famis aduentum et post laborem immoderatuꝫ: vt princeps voluit in secunda primi. Cum auteꝫ talis apparuerit vrina non est exercitandum: sicut idem iussit in tertia primi docto. secunda. c. iij. cum ait. Horam exercitij et complementi primarum digestionum declarat vrine secundum substantiam et colorem maturatio. et subdit. cum enim iam longe fuerit et natura aliquo tempore in nutrimento ministrare desierit et igneitas in vrina accensa fuerit ꝛ citrinitas naturalis terminum transierit: exercitium impediens erit: quoniam virtutem deijciet: tunc igitur non erit aliquo pacto exercitandum: sꝫ potius cum cibo et potu virtuti succurrendum: hoc itaqꝫ obseruetur: vt anteqꝫ ad exercitium accedamus. vrinam nostram inspiciamus que si aquosa fuerit et alba velut aqua nondum aduenit hora laborandi: quia digestio non est perfecta. Si autem erit ignea iam hora pertransiuit. Si vero citrina non dubitemus de hora quoniam tunc est presens: ꝛ precipue si stomachus percipiatur alleuiat⁹ non inflatus nec extensus: non grauis habens rugitum eructuationem eiusdem saporis cū cibo preassum pto: neqꝫ singultū aut grauitatem in capite ꝛ hmōi: vt dixit princeps in. xiij. tertij. c. xvij.

¶ Capitulū. xxix. oñdit qđ gen⁹ exercitij vnicuiqꝫ ꝯplexiōi: etati: sexui ꝛc. ꝯueniēs sit ꝛ necessariū.

Cum q̄plura sint exercitij gn̄a: vidēdū ē de inceps qđ maxie faciat ad sanitatis custodiā ꝛ ad ipsius cōseruationez vt vnusquisq; intelligat quo gn̄e laboris sit ei exercēdū atq; vtēdū. Dicam⁹ ergo ꝙ oim sapientū intentio sit vt id laudabile sit exercitiū in quo singule corpis ptes equaliter se mouēt ꝛ exercent quemadmodū dixit Gal. in li. de exercitio cū parua spera. c. iiij. cū ait exercitiū i quo ptes equaliter exercitant̄ maxie q̄dē ad sanitatē cōfert ꝛ cōmēsuritatē habitus opat̄: neq; immēsuratā carnositatē neq; superexcellētē q̄titatē ferēs: s; ad robur indigētes act⁹ sufficiēs ꝛ oib⁹ q̄ velocitate indigēt aptissimū qđ ꝛ in tertio Techni textu cō. xxxix. replicauit di. Ex exercitio quidē opz vt eligat̄ species in qua moueant̄ mēbra oia corporis scđm ꝓportionē: ꝛ nō laboret aliquod eoꝝ plus, ꝛ aliqđ eoꝝ min⁹. ꝛ in secūdo de regimine sanitatis sic etiā ait. Oia mēbra sanis cōseruāda sunt mouēda. ꝛ iterū in libello de exercitio cū parua spera sic scripsit in iij. c. Opz veꝝ dicere: solū enim illud iustissime laudabile est exercitiū qđ mouens est oēs corpis particulas. Et infra dixit. Si ad sanitatē examines inquātū inequaliter exercitate sunt particule corpis in tantū: nec sanatiuū est exercitium. Necesse enim est ita has quidē superflue laborare: alias vero in ocio manere oino: neutrū aūt eoꝝ ē bonū: sed vtrūq; egritudinū subnutrit semina: ꝛ virtutē imbecillē operat̄. Hec igit̄ est rō ꝓpter quā vniuersale opz esse exercitiū ꝛ singulis partibus corporis cōe. Nec ex hoc dz q̄spiā admirari: q2 vnūqđq; membrū exercitiū hz sibi ꝓpriū. vt ait Auicē. in. iij. j. c. sepi⁹ allegato. nō solū enim exteriora mēbra pñt exerceri vt vnusquisq; satis intelligit: sed etiā interiora: pectus enim ꝛ membra hanelitus: ꝛ os: ꝛ ligua exercentur voce graui ꝛ magna: et qn̄q; acuta: ꝛ iter eas mixta: vt ꝑinceps ait vbi supra. vbi docuit vt de minori ad vocē maiorē in vociferādo sit paulatim trāseūdū dicēs. Ad legēdū ꝑterea suauiter est incipiēdū: deinde vox ordinate est exaltāda: postea vero cū vox fortior facta fuerit ꝛ crescit: ꝛ longa fuerit tp̄s ipsi⁹ ponēdū erit tēperatū: qm̄ tūc magnū affert iuuamētū ꝯsit' vi sus exercet̄ res inspiciendo minutas: et quandoque ordinando ipsum: vt res luminosas leuiter intuatur. Auditus vero sonos auscultando occultos: ꝛ quandoq; auscultando magnos et sic de reliquis intelligi potest suo modo. Qua autem exercitij specie hec omnia perfici possint sciendum ꝙ nulla accommodatio reperitur quemadmodum est illa exercitij species que ludendo cum parua spera: siue pila perficitur: in qua quidem si bene cōsideratur membra omnia corporis se mouēt. Et propterea Gal. librum de tali labore composuit: quem sepius in superioribus allegauimus: in quo libro inter cetera dixit. Laudo exercitium quod et corporis sanitatem prebet: et partium conformitatem et anime virtutem quemadmodum est illud quod per paruam fit speram: animam enim est potens ad omnia iuuare: ꝛ corporis partes consimiliter ꝛc. Laudauit etiam Gal. in eo libro aliud predicto fortius exercitium pro robustiorib⁹ omnibus dicens. Quicunq; canum ductiones ꝛ altam venationem adinuenerunt delectatione: ꝛ gaudio: ꝛ curialitate: enim qui in ipsis laborem temperantes: valde sapien-

tes fuerũt:ꝛ naturã hũanã certiſſi me docti. Hoc tamen genus exerci tij ꝓ delicatis ꝯuenire nõ videt̃ ali quo pacto. Et ꝓpterea Auicen. vbi ſupra dixit ꝙ corporis debilis exer citium oportet vt ſit debile:ꝛ corpo ris fortis vt ſit forte:ꝛ ideo vnuſq̃ſ qꝫ homo ſcđm ſe habet exercitium ſibi propriũ ꝛ cõſuetũ:vt idẽ dixit ibidem. quo conſueto ꝛ ſibi conue-niente ſe debet vnuſquiſqꝫ exerce-re:ſicut etiã precepit Raſis in.iiij. Almanſoris.c.ij.cũ ait. Sanitatem cõſeruare volẽti ante comeſtionez moueri neceſſe eſt:motu aũt quiſqꝫ vti dꝫ ſibi cõſueto q̇ vires ipſi⁹ nõ excedat. Et ideo nõ q̃litercunqꝫ oĩs homo ſe debet exercitare vt nõnul li idiote ſũt opinati. Quare ꝛc.

¶ Capitulũ trigeſimũ oſtendit que quantitas ꝛ mẽſura:ſiue q̇s terminus exercitij vniuſcuiuſqꝫ eſſe debeat.

Sicut vtile fuit in ſupe-rioribus de qualita te exercitij determi nare non minus ne ceſſariũ i preſentia-rũ exiſtimo de quã-titate ipſius pertra ctandũ eſſe:quoniã aliqui poſſent opinari ꝙ quodcunqꝫ bonũ ꝑ au-gmentum eius nõ ſolum in meli⁹: ſed etiam in optimum poſſet deue nire:qđ cum ita ſe crederent facile putarent bono:ꝛ intantũ a nobis laudato exercitio q̃ꝫ maxime:ꝛ etiã vltra proprias vires forſitan exer-cendũ eſſe qui nõ ſolũ deciperẽtur: ſꝫ hoc faciẽtes i breui vitã cũ mor-te cõmutarent:quãobrẽ intelligãt quod ſicut moderatũ exercitiuꝫ ad corporis facit ſalutẽ: ſic ad ꝑniciez adducit ſuperfluũ et immẽſuratũ ſcđm ꝙ ſenſit Auicen. in textu com menti.cxlv.canticorũ dicẽtis. Im-moderatũ exercitiũ proprie dicitur labor:quiquidez ſpiritum euacuat ꝛ educit:ꝛ emacerat pingues ꝛ car noſos violẽtia dolorũ:ꝛ faciat cor-pus ſeneſcere ante etatem ſenectu tis. ꝛ in parte ſecunda eorũdẽ ait. Non eſt exercitandũ exercitio ma-gno et forti ꝛc. Cuius ratio a Gal. exprimitur in tertio de regimine ſa nitatis dicente. Nihil relinquitur in corpore niſi ſiccitas ex immode rato motu. Et in quinto libro eiuſ dẽ ſic inquit. Acuta exercitia quoꝝ motus ſunt veloces attenuãt cor-pus. Et infra iterũ dixit. Multa ex ercitia ſiccãt:moderata vera carnẽ faciũt. Qđ et in quarto de ſimplici medicina replicauit dicens. Exer-citium forte ſuperflue fortitudinis et ſolis facit acquirere corpora ca-lida fortia ſuperfluã fortitudinem corpora vero que nõ ſunt ita exerci tium forte:et ſol faciunt acquirere debilitatẽ:ꝛ reſoluunt:et poſtremo infrigidant ipſa. In libro quoqꝫ de exercitio cũ parua ſpera.c.ij.ſic in quit. Fortaſſis exiſtimabit me quiſ piã laudare:ꝛ alia q̃cũqꝫ attenuãt corpus exercitia:hoc aũt nõ eſt ita: immenſuritatem enim ego vbiqꝫ vitupero:ꝛ oẽm artez exercere aio. Oportere qđ cõmenſuratuꝫ eſt ꝛ ſi quid mẽſura caret id nõ eſſe bonũ dicimus. Et cõcludẽs dicit. Igitur neqꝫ curſum laudo attenuãtem ha bitum:neqꝫ oĩno ab exercitio abſti nere iubeo. quã ſententiã ſecutus Haliabas in quinto Theorice.c.j. ſic inquit. Exercitio ſi q̇ temperato rũ corpoꝝ tẽperato vtantur modo ante balneum:ꝛ ante ciborum ho-ram:calor cõfortat̃ naturalis : ſuꝑ-flua a corporib⁹ diſſoluunt̃:mẽbra roborant̃:digeſtio ꝓcurat̃:fitqꝫ in naturaliũ numero que corporis fa ciunt ſanitatẽ. Si autez quiuis eo immoderatius vtatur : laboretqꝫ

plurimum calefit corpus eius: fe-
bres emergūt. Et si imoderate eiꝰ
vsui diutius operam dederit: calor
dissolnitur: naturalis virtus debi-
litatur ꝛ deficit: ꝛ ꝓpterea relictis
extremis mediū in omnibꝰ est eli-
gendū: cū autē metiri hoc mediuꝫ
sit difficile diuersorū anni tempoꝝ
complexionū: etatum: artiū: ꝛ con-
suetudinū diuersitate ꝓpterea pro
regula vniuersali ab vnoquoqꝫ te-
nendū est ꝙ tunc ad debiti ꝛ cōue-
nientis exercitꝫ terminū deuentū
est: cū incipit ad motionē consequi
corporis defatigatio scōm senten-
tiā omniū antiquoꝝ. dixit em̄ Ra-
sis in quarto Almansoris. c. secun-
do. Motu tam diu nemo presumat
donec fatigationē ꝛ multā sentiat
grauedinē. Sed cū vtitur motu ex
quo laxari senserit dimisso motu
statim anteqꝫ aliquā inde conseq̄-
tur lesionē quiescat. quod etiā vo-
luit Hipocrates i scdo aphorismo-
rum aphorismo. xlviij. dicēs. In oi
motione corporis cū ceperit q̄s do
lere: quiescere statim remediū est. ꝛ
Galienꝰ in tertio Techni parte il-
la in gymnasijs q̄n primū incipit
dolere corpus ꝛc. Et in libro de ex-
ercitio cū parua spera cū ait. Quā
tum scōm vnamquāqꝫ vtilitatē in-
tendit ꝛ remitti debeat exercitium
scribere quidē nō est possibile: quā
titasem̄ in vnoquoqꝫ indicibilis ē
in ipsis vero operibus inuenire et
ostēdere possibile est in quo ꝛ ma-
xime dominat̄ ꝛc. Auicen. aūt i ter-
tia primi. ca. sepius allegato clariꝰ
de hac materia locutꝰ est dicēs. In
quātitate exercitꝫ tres res sūt cōsi
derāde. Una ē calor q̄n dū in ipso
bonitas augetur adhuc est hora. s.
exercendi. Secunda est motus q̄n
dum leues perseuerāt adhuc ē ho-
ra. Et tertia est mēbroꝝ dispositio
scōm ipsorum in inflammationeꝫ:
q̄n dum ipsoꝝ augetur inflamma
tio adhuc est hora Cum autem iste
dispositiones ceperint ꝛ sudor va
poralis ꝛ resudatio liquida facta
fuerit dimittendū erit exercitium:
ꝛ finiendū. Que oia in sanis et bn̄
cōplexionatis corporibus sunt in-
telligēda cū in sua naturali dispo
sitione cōseruari voluerint q̄n nō
bene cōplexionata corpora vt fleg
matica quā doqꝫ dictum terminuꝫ
debent p̄terire precipue q̄n perdu-
ci ad melioram dispositionem desi
derarent: quare ꝛc.

¶ Capitulum. xxxj. ostēdit. Que
ab exercitatis sint obseruanda
post exercitium conueniens in
qualitate ꝛ q̄titate.

Quid faciendum sit:
quidqꝫ obseruandū
post exercitium a la
borātibus nolumꝰ
sicco calamo preteri
re: cū ad p̄sentis ꝓ-
positi faciat comple
mentū ꝛ longe magis ad sanitatis
cōseruationē vt ferme cunctorum
hominū error intelligat̄ qui postqꝫ
laborauerint illico ad corpus refi-
ciēdū prolabunt̄. Qd tamē est con
tra philosophorū ac medicoꝝ oim
sententiā cū dicat Aristo. in prima
problematū ꝓblematibus. xxviij. ꝛ
xxx. Qd exercitatis nō debemꝰ con
festim cibum offerre: ꝛ causam sub
iunxit dicēs: q: adhuc nō requieuit
laborās: neqꝫ segregate sunt super
fluitates: in quoꝝ quidē problema
tum vltimo cōmento Petrus padu
banensis noster sic ait. Scias ꝙ il-
le qui exercitatur dummodo fuerit
forte exercitiū seu labor nō debet
statim comedere aut bibere etiam:
immo oportet prius corpus quieta
ri: q: tunc superfluitatibus adhuc
purgatur: tum q: ꝓpter calorē eius

disseminatū p totū nō posset cibos digerere assumptos: cū in digestione oporteat calidū circa vētrē aduenari: vñ ipsi sc3 cibi in superfluitates ⁊ nō in nutrimēta corporis cōuertuntur. ⁊ ideo regula est in regimine sanitatis ꝙ in nimio exercitio positis ante cibū parū quiescere oportet. que sunt verba Damasceni in suis aphorismis ad literā. ⁊ postea in calce cōmenti sic subiūxit. Laborās ⁊ qui exercitat vniuersaliter nō sedatus est a motu adhuc: lz enim videat quiescere exterius mēbra tñ adhuc mouent: ⁊ titillant ꝓpter virtutē mot⁹ impressam sibi ab anima: neq3 etiā superfluitates segregate per motū: sunt expulse oīno. hec ipse. Quiescendū igitur erit post exercitium aliquantulper vt calor naturalis paulatim ad intrinseca retrocedat: postea vero comedendū erit atq3 bibendū secure: dummodo cibi boni post motū assumant dicente Gal. in tertio de regimine sanitatis. ꝙ oēs laboriosi euchimo indigent cibo. Et in tertio de alimentis. c. xxix. Omniū aūt dictoꝝ piscium alimentū optimū nō exercitantibus: ⁊ senibus: ⁊ debilibus: ⁊ cōualescentib⁹: quoniā qui exercitantur magis nutritiuis cibis indigēt. a quo sumpsisse videtur Princeps cum in tertia pmi doctrina. ij. c. vij. dixit. Pisces et que eis assimilantur post laboriosum exercitium comedendi non sunt: corrumpentur enim et corrūpent humores. Et post multa i eodem capitulo expressit. Quid celauerat in eo verbo: ⁊ que eis assimilant. loquens de fructibus sic ait. Si exercitati alijs regant rebus et nō istis. s. fructib⁹ recentib⁹ eis melius erit: qm̄ oīs res que sanguinē implet aquositate q̄ incorpore ebullit sicut succus fructus: licet ea hora iuuamētū p̄stet tamē ipsum scilicet corpus ad putrefactionem parat: qđ autē de his explicauit: et de alijs cachochimis cibis dedit itelligere: qui aūt sint huiusmodi: ⁊ qui euchimi siue boni: ⁊ quomodo vtēdi sint in sequētib⁹ dicemus si omnipotēti placuerit: verūtamen q2 actus coitus vna species exercitij videt esse cum in eo notabiliter corpus laborat: ⁊ in eo consimilia his que de exercitio diximus sunt obseruāda ⁊ fere quātū ad oia cū exercitio videtur cōuenire: ideo de ipso cōsequēter quedā nō inutilia subiungemus: nō ignorātes tamē ꝙ secundū Haliabatē ⁊ Johannitium coitus ipse sub euacuatione contineatur. secundū vero Hali. et Gal. in Techni sub accidentibus anime. Nobis tamē placuit in presentiarum ipsum sub motu collocare ante dicta iam ratione.

¶ Capitulum. xxxij. ostendit qđ sit coitus: ⁊ de qua specie ei⁹ sit determinandū: postremo declarat appetitus mulieris ad venerem insatiabilitatem.

Mordebunt me meliuoli: satis scio qđ de re obscena ad virum castissimū ⁊ cōtinētissimum scripserim. Qui bene cōsiderant ꝙ in verbis turpitudo nō existit: ⁊ ꝙ res ista ad operis hui⁹ faciat integritatē ⁊ ad sanitatis amicorū faciat cōseruationē, itelligēt id poti⁹ scribēdū esse q̄ silētio ꝑtereūdū. Sz ipsis dimissis ad ꝓpositū meū deuenio ⁊ dico cū Cōciliatore i differentia. cxxiiij. ꝙ coitus est maris et femine in membris generationis applicatio: qua superfluum expellitur quātū ad finem speciei vel indiuidui ordinati. Cui⁹ duplex exi-

rit finis. Uenus quidē principa- lior. s. in speciei generationē: vnde in. v. Theorice. c. xxxvj. Haliabas inqt. Natura coitū in animali cō- stituit generādi cā: vt inde species permaneret animaliū. Et iō dixit Isaac in. vj. viatici. Deus in ani- malib⁹ in coitu admirabilē ac in- sepabilē (al's insuperabilē) delecta tionē exhibuit: ne forte coit⁹ abo- minatiōe dstrueret̄ generatio. Per vim nāq; generatiuā species diui no ꝛ imortali esse participātinquā tū possunt. vt in de aīa ꝛ de genera tione animaliū secūdis dixit Ari- sto. vnde Auerrois cōmētator sic ait. Solicitudo diuina cū nō potue rit facere scđm indiuiduū aīal per manere: miserta est dādo ei virtutē qua posset pmanere in specie. hec ipse in. ij. de aīa commēto. xxxiiij. Ali⁹ quoq; coit⁹ finis ē secūdari⁹: ꝛ hic qdē est duplex. Unus qdē vt necessarius ꝛ approbādus ꝛ ad re gimē sanitatis ordinatus: de quo p̄sens propositū determinabit. Al ter vero inutilis magis ꝛ illicit⁹ vt propter delectationē ꝛ paruā ꝯsue tudinē peractus: quē vt finē opti- mū p̄ponunt aliȷs necessariȷs plu rimi. vn̄ Haliabas i. v. Theorice c. superi⁹ allegato ait. Maioris p- tis hominū in appetēdo coitū de- lectationis cā p̄ponit̄: paucorū ꝟo finis ꝛ propositū est liberorū ꝓdu- ctio: de quo etiā coitu in p̄senti ser mone nō intēdo verba facere: pari ter nec de illo q̄ a natura ꝛ a legib⁹ fuit ꝓhibit⁹. de quo Auicē. i. xx. iij. c. v. sic inqt. Coit⁹ quidē cū infanti bus est fedus apud multitudinez gētiū: ꝛ ꝓhibitus in lege. Sz volo de eo coitu dicere qui catholicis ē cōcessus: ꝛ inter maritū ꝛ vxorē ne cessarius: i quo nō solū quo ad ani mā: sed quo ad corpus grauissima ꝛ q̄ plurima cōmittunt̄ peccata su perfluitatis ꝛ inordinationis rōne. Nesciunt enim pleriq; quātum de linquāt: qđ equidē intelligēt si hūc meū librū quādoq; plegerint: ꝛ de sua magis curabūt salute: q̄ꝫ d̄ sua etiā formosissime mulieris delecta tione. Que forsitā erit vt ꝛ alie mu lieres naturaliter isatiabiles. sicut in. xxxix. puerbiorū Salomonis. c. colligit̄. cū tria insatiabilia expo- neret. que fuit sententia Aristo. in iiij. problematum: pblemate. xxvj. in cuius cōmento Petrus paduba nensis noster sic inquit. Mulieres sunt insatiabiles: ꝛ maxime iuuē- cule quarū meatus adhuc sunt an gusti eo q̄ modica est humiditas que cogitur expelli mota ꝛ liquata per fricationē: q̄ quia modica est: cito infrigidatur non potens ex- pelli ꝓpter qđ iteruz appet unt fri cari vt expellatur. Nō est igitur tu tum velle cum eis contendere: ne- dum velle: vt nōnulli faciunt eas superare: q: isatiabiles ꝛ masculis luxuriosiores existunt. iuxta ilind Nasonis de arte dicentis. Molli- bus ī ꝑtis admugit femina tauro Femina: cornipedi semp adhinit equo Fortior in nobis nec tam fu riosa libido est: Legitimū finē flā ma virilis habet. Et fuit sententia Auicenne in. xxj. tertij. capitulo se cundo dicentis. Multiplicatur de- lectatio mulierum in coitu super delectationē virorum propterea q̄ ipse delectantur ex motu sperma- tis viri in ore matricis earum de- scendēdo: ꝛ propter motū qui acci dit matrici: ꝛ propter fricationem. Idem quoq; dixit in nono libro de animalibus vbi inquit. q̄ dupla- tur delectatio feminarum ꝛc. Idē Haliabas in qnto Teorice. Padu banēsi tn̄ nostro placuit i. xv. cōmē to. iiij. problematū q̄ mulierū dele ctatio maior sit extēsiue: itensue ve

ro ea que masculorū maior.quicqd tñ sit:certū est q plurimū delectāt ⁊ in tantū q viri sapientes nō debent velle earum insatiabilē appetitum adimplere:ne superflue coeuntes in nocumēta:⁊ egritudines infra dicendas incidāt:⁊ p̄cipue si ad hoc apti minime existūt : vt in processu scribemus.

¶Capitulū.xxxiij.ostēdit iuuamēta ⁊ vtilitates coitus moderati:⁊ d̄clarat nocumēta que accidūt ex dimissione eius cum assuetus fuerat.

In hoc capitulo viri castissimi religiosi ac ꝯtinētissimi nō igrediūt:tū q̄ iassueti:tū q̄ sobrij:ie iunātes ⁊ ꝓmonētia ad venerē fugientes:⁊ vinū precipue potens in quo:vt Apostolus inq̄t:est luxuria.Sz id qd̄ scribimus ad eos dirigit:oppositū eius qd̄ dictū est faciūt:⁊ ad hos p̄cipue q̄ venerē exercere cōsueuerūt.Qui si eā dimittāt ⁊ ociosam ac lautā mēsam nō reliquerint:intelligāt eis aduenire qd̄ scripsit Galie.in.v.Theorice.c.xxxvi.vbi ait.Si huius sup̄fluitas.s. spermatica:suis aucta in vasis coitu nō purgat:nec poterit eā expellere natura in inguinib⁹ fit ⁊ alijs simul extēsio:omnisq̄ i corpore grauitas sepeq̄ suis sperma calefit in vasis fitq̄ febris qm̄ mēbra hec q̄dem post illa calefiūt donec cordi calor ille cōtinuet:nonnūq̄ aūt ei⁹ ascēdunt ad cerebrū vapores: vbi ⁊ pessimos generāt morbos. ⁊ infra magis addidit q dimissio coitus hebetudinē sensuū ⁊ intellect⁹ parit.⁊ capiti accidit grauitas ⁊ visui tenebre:⁊ frāgit corp⁹:⁊ appetitus iminuit ciborū:⁊ nōnunq̄ cōplexio declinat a statu suo.Aliquotiēs etiā patit maniā ex vaporib⁹ spermatis ad cerebrū ascēdētib⁹ sepe quoq̄ fit corpori frigus:⁊ nō nūq̄ tremor p̄cordiorꝫ pectoris attractio:sepeetiā scotomia ⁊ vertigo ⁊c.Cui⁹ simile dixit Hali rodā in iij.techni.cōmento.xxxi.cuius hec est series.Si superfluitas aggregata in corpore ex spermate:⁊ non egredit per coitū coarctat in corpore:⁊ generant ex ea egritudines male.qd̄ est q̄ ex coarctatione seminis generant ex eo vapores mali q̄ ascendūt ad cor ⁊ cerebrū et stomachū ⁊ corrūpunt sanitatē illorū membrorꝫ ⁊ generāt egritudinem.Et fortasis ex eo est aliqd simile veneno viperino:sicut accidit ei q̄ cōsuenit cultū ⁊ dimittit eū lōgo tempore ex debilitate appetit⁹ cibi ⁊ pigritia a motibus a generatiōe humoris melācholici ⁊ fortasse corrūpitur ⁊ exiccat ex eo qd̄ est simile virtuti veneni:sicut illud qd̄ accidit viduis ex suffocatiōe matricis:⁊ multis virorū qui moriunt ex eo subito.hec ipse Hali ad literā a q̄bus videt princeps accepisse in p̄ia tertij tractatu quinto capitulo octauo cum dicit.Quādoq̄ accidit homini vt in vasis suis seminalibus aggregetur sperma plurimū ⁊ corrumpatur et infrigidetur et conuertatur ad qualitatem venenosam et accidit ei sicut epilepsia. Et in vigesimo tertij .capitulo decimo sic ait . Plurimorū quorum complexio requirit coitum : cum ipsum dimittunt infrigidat corpus et cadit appetitus cibi:ita vt ipsum etiam non recipiat.⁊ postea subdit.Et quandoq̄ accidit viro ex dimissione coitus ⁊ abundātia spermatis ⁊ frigore eius et conuersione ipsius ad ventositatē:⁊ forsitā vult dicere ad venenositatez vt mittat sperma ad cor ⁊ cerebrū va-

porē malū vētosuz: vl' magis credo venenosuz: sicut accidit mulierib⁹ ex coartatiōe matricis. Et itē in xxj. tertij. capitu. ij. sic ait. Retētio spermatis est mala valde. Et in cā ticis etiā dixit Coit⁹ cōmēdat iu= uenib⁹: quaten⁹ p eū a nocumētis pniciosis liberent. in cui⁹ comēto scilicet. cliij. dixit Auerrois. Si coi= tu vsi nō fuerint attingēt ei morbi magni ꝛ illaudabiles. Quod etiā sensit Haliabas loco superi⁹ allega to cū ait. His itaq; de causis si vta tur cū opus sit hō coitu ꝛ cū i suis huiusmodi supfluitas auget vasis sentitq; in corpore grauitatē ꝛ titil lationē: stat im vt celebrauerit alle uiatū sentiet corp⁹ i pigritiā: vētu tēq; ꝛ ei⁹ auget appetitus. Deinđ subiūxit. Si ergo coitu vt oportet qs vtat: cogitatiōes cedūt: ira miti gat: melācholie pdest passioni: p= dest etiā phlegmaticis morbis: sō= niorūq; medet multitudini ꝛ appe titū ɔfortat. Et propterea dixit Al māsor in libro quarto capitulo sex to Uiri pterea ac mulieres cū ap= petūt coire debēt: qđ qdē faciāt na ture nō repugnātes. Cui⁹ causaz ꝛ rōnē idē subiūxit i cap. xvij. eiusdē libri cū ait. Coit⁹ corp⁹ repletū al= leuiat ꝛ animā hilarē ꝛ letā efficit eiusq; auget leuitatē. Irā quoq; se dat: ac cogitationē remouet. Et in fra. Coit⁹ pterea caput alleuiat at= q; sensus. Que qdem fuit sentētia Aristo. in. xxx. problematō proble= te primo dicens. Post venerea plu rimi magis leti fiunt quicunq; superfluitatem multam emittunt cum spermate: alleuiantur enim a superabundantia superfluitatis: ꝛ hec ē. s. cā letitie. a q sūpsit Auer rois cū scripsit i. vj. colliget. Coit⁹ moderato vsu ɔueniēs existit. Qđ nō cōcedim⁹ nisi q: sperma ē vna supfluitas pparata a natura vt ex pellatur sicut ꝛ alie supfluitates: ex cepto q̄ i se bona est ꝛc. Hec quoq; fuit sapiētis Gal. sentētia in sexto de regimine sanitatis. Cōmune ve nereoꝝ actuū cōmoderatio. naz in culpabilib⁹ cōstructionib⁹ corpis neq; oportet omnino a venereis ab stinere. Et in. vj. iterioꝝ. c. iiij. Uir= tus spmatis fortis est: in mulieri= b⁹ aūt frigidius ꝛ humidi⁹: ideo q; necesse est a mulierib⁹ emitti mul= tā spermatis q̄ntitatē habētib⁹. Qđ etiam viris necessariū est ꝛ sangui neis maxime q nisi nubant caput eoꝝ aggrauatur: febricitant: appe= titus ꝛ digestio debilitantur. Co= gnoui ego quosdā: q cum abstine= rēt se pp̄ter venerabilitatē infrigi= dati sunt. Alij vō ceciderūt in tristi ciam absq; vlla cā. ꝛ in fallas cogi tatiōes: sicut melancolici: ꝛ appeti tus et digestio infirmate sunt. Ui= di quoq; alios pp̄ter angustiā vxo ris sue abstinuisse: q fuerāt assueti sepe coire: vnde appetitus eoꝝ de= ficit: ꝛ paululū comedebāt: ꝛ nō di gerebat sz multū vomitu eijciebat. Qđ cōsiderās certificauit cōtinen= tiā coeundi magis q̄ mēstrua no= cere. maxime corporib⁹ in quibus mali humores sunt: ꝛ assuetis re= quie. Et postea subdit Diogenes in hmōi abstinentia fortissim⁹ fuit coitu tamē semp vsus est: cū sciret nocumētum a spermate sibi nō fo= re modicū si abstinētia pateretur: fertur eñi pueris iussisse meretricē accersiri: q cū moraretur mēbrū fri cās polluisse. Cūq; meretrix venis set. ait: qđ volui manus mea fecit. Unde mōstratur q̄ venerabiles nō faciūt hoc causa delectatiōis: sz vt supfluitatē emittāt: hec ipse Galie n⁹. Fidelib⁹ tamē innuptis nō licet hmōi ppetrare. et pp̄terea dicebat Apostol⁹ prio ad corithios septimo. Qui nō se cōtinēt nubāt, ꝛ prio ad

Timotheū.v.Uolo aūt iuniores nu bere ꝛ filios procreare ꝛc. Qui aūt nubere nolunt aut nō possūt: vt qꝛ sacerdotes sint ꝛ a venere abstinere voluerint sine lesione debēt ab inducētibꝰ eam ꝛ promouētibꝰ infra dicēdis se precauere. vt in duobus vltimis de hac materia capitulis ostendemus.

¶ Capitulum .xxiiij. declarat que nocumenta proueniant ex superfluo coitu ꝛ frequentato: in membra ꝛ totum corpus.

Nocumēta supflui coitꝰ sunt lōge plura ꝙ̄ vtilitates ꝛ iuuamēta moderati. Unde licet superius moderatus coitꝰ sit approbatꝰ ad salutē corpis robusti ꝛ iuuenis cōseruādā: sic ipresentiarū supfluus ꝛ frequētatꝰ coitus detestatur: cū nō solū aliqbꝰ partibꝰ: sed etiā toti corpi nocumenta eiꝰ sint cōmunia. Nocet eñ oculis primo: vt voluit Auicē.i tertio tertij.c.v.cum dixit. Multiplicatio coitꝰ est nocibilior res oculo ꝛ similiter multiplicatio ebrietatis ꝛc. Qd̄ etiā sensit Rasis in quarto almāsoris.c.xvij.dicēs.q̄ coitu sepe vtitꝰ oculoꝝ hꝫ cōcauitatē. Et ifra. Coitꝰ multꝰ ꝛ frequens oculos fortiter ledit. Que etiā fuit Aristo.sentētia i quarto ꝓblematū ꝓblemate.ij.dicētis. Plurimo coitu vtētes manifestissime in oculis ꝛ anchis patiūtur. ¶ Nocet quoqꝫ neruis coitꝰ plurimꝰ: vt dixit princeps i scd̄o tertij.c.j.ꝛ Rasis vbi supra.atqꝫ neruosis mēbris oibꝰ.ꝛ ꝑcipue stomacho dicēte Auicē.i.xiij. tertij.c.vltimo ꝑmi tractatꝰ. Coitꝰ est ex rebꝰ magis nociuis stomacho ꝛ dimissio eius est ex rebꝰ maxime cōferentibus ei. Et in decimo eiusdē capituli.v.inquit Dimissio coitus est cōuenientior res ei q̄ habet stomachū debilē.ꝛ deuitēt ipsum de mulieribꝰ q̄ abortū patiūtꝰ. Que fuit sentētia Aristo.i.iiij.problematū problemate.xvij.di. Coitꝰ infrigidat vētrē ꝛ exiccat. ¶ Nocet ꝓterea etiā coitus faciens accelerare senectutē.vt inqt Hali in.iij. Techni.cōmento.xxxvij.dicēs. Et nō factus est error multis in coitu nociuus: nisi qꝛ ꝓpter multitudinem eius accidat in corpore senectꝰ festina ante horā suā: ꝑcipue ille cuius cōplexio testiculorū est frigida ꝛ sicca. Qd̄ etiā ꝯfirmat Auerrois, i.cātico.ū cōmēto.clvj.dicēs. Nō solū hoc dicimus ꝙ multus coitus debilitat corpus quinimmo qd̄ diminuat ꝛ abbreuiet valde vitā: faciatqꝫ eā valde breuiter ꝛ celeriter terminari. Aristoteles enim asserit ꝙ animalia multi coitus sunt breuioris vite probās hoc ꝛ cōfirmās ex passeribus.que non viuunt nisi per annū solū inducens super hoc probationē: quoniā nō apparet nigredo super guttur illoꝝ q̄ videtur in autūno q̄ quidē nigredo significat super senes ex eis. Aristote. quoqꝫ.iiij.problematū problemate.xxi. inquit. Coeuntes exoluūtur ꝛ infirmiores fiunt vt frequenter. Et ꝓpterea multus coitus debilitat corpus: facitqꝫ ipm hereditare varias species nocumētorum ꝛ dolorum: vt inquit princeps in canticis textu cōmenti.clvj.ꝛ in.xxiij.tractatu primo.c.quinto sic ait. Coitus euacuat de substantia cibi postremi: quare debilitatē affert cuius simile alie non afferunt euacuatiōes: ꝛ euacuat de substantia spiritus rē plurimā propter delectationē. Et propter illud qui plus delectantꝰ plus sunt cadentes in debilitatē: ꝛ coitus quidē velociter facit peruenire illum qui plurimum eo vti

tur ad infrigidationem sui corporis causa sui: et ad resolutionem caliditatis inate et ad mortificationē virtutis: et preparat ipsum in primis ad caliditatē fumosam adeo donec multiplicentur sup ipsuz pili. dei nde succedūt ei infrigidatio cōpleta et debilitas sensuuz: visus auditus: etc. et ad multas pducit egritudines vt idē ibi dixit. q quidem fuit sententia Almāsoris loco allegato dicens. Est etiā valde obseruāduz ne quis coitu sepe vtatur: et precipue q ex eo velociter debilitatē incurrit ac appetitiue consequtur destructionē. et post aliqua subiūxit Quo etiā si quis vsus fuerit ethicam incurret: coitus etiā multus et frequēs neruis magnū infert nocumentū: oculosqz fortiter ledit et corpis vires destruit: corpusqz corrūpit ac debilitat: ad seniū quoqz cito adducit. hec ipse. Nō solū aūt cito senescere facit: sz etiā mori qz facile supflue ipso vtētes dicēte Galie. in scdo de spermate. c. penultimo hec vba. Nō solum a serosa humiditate priuarioēs animales particulas accidet ex supfluo coitu: sedet de vitali spiritu. Etenim et de hoc ex arterijs euacuat cū spermatica humiditate. Quocirca nullum mirabile est ibecilliores effici coeuntes multū priuato vniuerso corpore ab alterutro purissimo: adueniente aūt et delectatione: q est in ipso q p se sufficit exoluere vitale robur: nā quidā superflue delectati mortui sunt. hec ipse Sed vt cum Conciliatore nostro in differentia. cxxiij. oia vnico cōprehēdā verbo. dico qz omnē corpi dispositionē acquirit prauā coitus supfluitas et frequētia: et ad summū totā animam dissipat et corpus corrūpit. Cuius quidē rō est qz coitus est emissio pure et naturalis caliditatis. vt i quito dicitur de animalibus. Et ideo ppter paruuz errorem euacuationis ipsius fit magnum nocumentum. vt Auerrois inquit in. vj. colliget. Et fuit sentētia Haliabatis i. v. Theorice. c. xxxvj. dicētis. Nō ē em sperma quemadmodum alie superfluitates: qbus oino natura non indiget qlia sunt emūctiones: sputa sudor: vrina: et similia sed ex meliori fit q i corpore est substantia ac laudabiliori. Et post pauca subiūxit. Generatur etem sperma ex claro puroqz sanguine: quo principalia et prima pascūtur mēbra. postea cōcludit dicēs. Cuz igitur coitus mēsuram excesserit: licet non tanta eo quantitatis vt phlebotomia vel aliter euacuetur: vehemētior tamē accidit inde virtutis dissolutio. Et ppter hoc quādo de homine sperma exiuit: multum discoloratur et debilitat suum corpus magis qz si quadragesies exierit de eius corpore sanguis tātus: qz sperma est res habilitata vt trāseat in mēbra. sicut in. iij. lib. dicitur de animaliuz generatione. Et ideo q vxores habēt perpulchras: qztū delinqnunt intelligāt. Et in senectute si ad eā peruenerit: podagras expectēt: qm coitus nocet neruis: et ē magis adiuuās ad hoc vt fiat podagra. sicut Rasis inqt i libro diuisionū. c. cxx. et fuit sentētia Gal. i. vj. aphorismoz. cōmēto. xxx. dicētis. Coitus est fortis causa in generāda podagra. Simus itaqz hac i re tēperati: ne podagras et alias supradictas incurramus infirmitates: aut mortem ipsam sicut aliquos quos nouimus interiere.

¶ Capitulum trigesimū quintum ostendit quibus naturis seu cōplexionibus coitus maxime noceat: et in quo anni tempore.

Ut error superflui coitus omittatur: ꝛ presertim ab his quibus maxime nocinus existit: mihi videtur tanquam vtile ꝛ necessariū scribendū esse: q̄ sunt hmōi quibus plus aliis plurimi coitus frequētia sit interdicta. Et dicemus prio q̄ vt sentiūt sapiētes: hi maxime sunt q̄ sicce ꝛ frigide cōplexionis existūt: ꝛ q̄ melācholice macilēti ꝛ debiles naturaliter sūt fabricati: modicū sanguinis ꝛ carnis habētes. Et q̄ ita sit ptz per Haliabatē in.v. Theorice dicētem. Cū vero est corporis frigida ꝛ sicca cōplexio: ꝛ hois eiusdē cōplexionis testes corpus exile color viridis albus aut croceus eiusq̄ i corpore sperma ꝑpaucū: si hmōi coitū exerceat refrigeratur corpus: naturalis debilitatur calor: ꝛ rarefactum enervatur: nervi imbecilles fiunt: supervenit illi tremor aie marcor cardiaca: appetitus ciboꝝ defectio sicci fiūt illi morbi: artetica: pectoris passiōes ac pulmonis. In cuius vsu si fuerit frequēs corpus cōsumitur ꝛ deficit spasmus accidit. Et cōcludit deide. Quare ab hmōi dominio cōplexiōis cavēdus est coitus. Sed iam dictis nō minus mala in quā brevibus adduxit Hali rodoā i iij. Techni cōmento.xxxvij. cū ait. Ex multitudine coitus accidit senectus in corpore festina ante horam suam: precipue illi cuius complexio testiculoꝝ est frigida ꝛ sicca. Quod etiam sensit Avicen. in canticis textu commenti.xix. dicens. Coitus nequaq̄ concedat macris: senibus: aut debilibus. Et Averroys in.vj.colliget.c. de regimine corporū calidoꝝ in fine sic inquit. Et coitus nocet plus ceteris oibus complexionibus: supple q̄ calidis: maxime aūt frigidis ꝛ siccis. Et inter cō plexiōes calida ꝛ humida supfluū potest levius tolerare: ꝛ q̄ peiores sunt frigide ꝛ sicce: humidi vero.s. phlegmatici medio mō se habēt circa illōs. q̄ fuit sentētia Rasis in.iiij. Almansoris.c.xvij.dicētis. A coitu etiā corpa habētes sicca: vt ab inimico interficiēte: sibi cavere debēt quo etiā si q̄s.s.macer multū vsus fuerit: ethicā incurret: convalescētes quoq̄ ac debiles atq̄ macri: et quoꝝ nervi sunt debiles: coitū omnino vitare debēt. Et nos addimus de auctoꝝ intētiōe in prescripto.c. q̄ debilē habētes stomachū aut visuꝫ: aut auditū: aut aliquē alioꝝ sēsuꝫ: ad coitū frequentē nō accedāt. Et similiter q̄ debilitatē appetitus patiūtur: aut calculos ꝛ hmōi: quoniā inde manifestissimum ꝑcipiēt nocumētū: rōne etiā etatis cōsiderata grādiores cōtineātur a coitu supfluo inquantū possunt. Seniores vero caveāt coitū omnino. Similiter ꝛ insueti ꝛ precipue in autumno fugiēdus est coitus quoniā est tēpus nature ac vite cōtrariū cū calor i eo naturalis debilitetur: ꝛ siccitas fiat fortior. dixit Avicē.i.ij.f. summa de pulsibus.c.ix.ꝛ.f.iiij.tractatu.ij.c.viiji.ꝛ fuit sentētia Gal.i iij.aphorismoꝝ.cōmento.xxiij.dicētis. Stomachus ꝛ intestina maxime patiūtur in autumno: cū frigidū ꝛ siccū tēpus sit: in quo maxima est gravitas ꝛ intēperies. vt idē iquit in libro de spermate. et ꝑpterea est tēpus mortiferū. teste Aristo. i prima problematum. problemate.xxvij. In eo itaq̄ maxime coitus est fugiendus: ꝛ presertim a macilentis ꝛ debilibus vt dictū est: quia facile egrotarent. Similiter licet non tantum in estate: audacius antem in hieme et vere: semper tamē hoc observando: vt potius raritati q̄ freqnētie ꝛ multitudini intēdatur.

Capitulū.xxxvj.

¶ Capitulū.xxxvj ostēdit qb⁹ naturis ⁊ corporibus coitus tēperatus maxime conueniat: ac superfluus ⁊ frequens minus noceat.

Volo vt ex hoc capitulo q̄ nondū vxorē duxit: bñ consulat si eaȝ ducere possit sine sui corporis ac sanitatis detrimento: lȝ vnusq̄sq̄ ferme sibi videat̄ fortē robustum: ac bene cōplexionatū esse: atq̄ȝ bene quotidiano coitu sufficienteȝ. In hoc tñ errant plerīq̄ qui post paucum ēt temporis spacium: postq̄ȝ vxorē duxerint ex venere frequentata discolorantur: debilitant̄: macrescūt: infirmātur atq̄ȝ non pauci (vt nostris visuȝ est tēporibus) interire. Quod ne reliq̄s accidat: animaduertant queso si infra dicendas has habuerit conditiones. Quaꝝ prima hec est: q̄ corpora habeant grossa rotunda: ⁊ sanguinem multū: ac venas amplas: ⁊ colorē rubeum: multosq̄ȝ pilos. vt Rasis inq̄t in iiij. Almāsoris.c.xviij. Que ēt fuit sententia Aristo. in.iiij. ꝓblematū ꝓblemate.xxj. ⁊ Galienus in sexto de regimine sanitatis dicētis. Innoxia venerea solis humidis ⁊ calidis ⁊ omnib⁹ q̄ natura multi sunt sparmatis: Nꝯissimi vero siccis cōplexionibus venerei actus: ⁊ ampli⁹ q̄to fuerit siccitas frigiditati cōmixta ⁊ precipue cuȝ crasis testiculoꝝ fuerit hmōi: vt in p̄cedenti patuit.c.v. talis cōplexio est semita ad mortē: vt in.ij. de cōplexiōibus idē dixit. Secūda cōditio respicienda est in qua etate sint cōstituti. Qm̄ vt consiliator inquit maxime conuenit iuxta adolescentie finē: cū corporis augmētum incipiat desinere ⁊ ante paꝝ ac in iuuentute demū ⁊ in reliqua adolelescentia. In prima tñ maxime nocet modicum etiā superfluus: cuȝ adhuc augmentum sit sufficienter intensum sintq̄ȝ diminuti adhuc ⁊ debiles. Deinde ⁊ minus cōpetit coitus in senectute scilicet prima minime vero in senio. Et fuit sententia Ga. in secūdo de regimine sanitatis cū dixit q̄ post labores sequi debēt cibi ⁊ pot⁹: deinde somni: postea v̄o venerea: debētib⁹ q̄dem venereis vti. ⁊ subdit. Alia nāq̄ȝ cuncta communia oīs sunt etatis: venerea vero adolescentiū solū. Et ideo hali abas ēt in.v. Theorice. Iuuamēta coitus omnia adolescenti ascripsit ⁊ iuueni primo: nec cuilibet tali: sȝ sanguineo rubeo forti ac sano: vt ptȝ ex serie ipsius in.c.xxxvj. Et ꝓpterea delirant senes qui puellas non sibi: sed alijs potius ducūt vxores: vl' filijs eorum adhuc crescentibus ac teneris feminas copulant: cum vtraq̄ȝ etas illa sit a venere ꝓhibita. vt diximus. cui⁹ vsus inordinatus: vt padubanensis inquit: precipue nocet sexui masculino: femelle vero parum: cum in eo laborent minime. Considerēt preterea nubere volentes si preter hoc quod carnosi ⁊ iuuenes fuerint bene colorati: ac naturaliter rubei vt sanguinei existant qm̄ vt idem ait Consiliator. ⁊ est mens antiquorum: coitus habētibus colorem rubeuȝ flauū precipue conuenit ⁊ per flauum intelligo hoc in loco rubeum obscurū ⁊ nō clarum qui cholerā ⁊ sanguinem subtilem: et non verū ⁊ bonum sanguinē ostendit in corpore dominare. Habentibus autem colorem albū qui phlegma significat vt Princeps ait in.ij. j. doct.iij.c. iij. coitus etiā interdicitur. Dicit eniȝ Auicēna ibidem. Albedo signum est priuationis sanguinis: aut paucitatis ipsius cum frigiditate quoniaȝ si cuȝ caliditate esset ⁊ humore cholerico: esset citrinitas. ⁊ subdit quod color rubeus significat multum sanguinis et ruffus ⁊ subruffus significant caliditatem: sed subruffus plus significat choleram rubeam: ⁊ ruffus significat sanguinem cholericum. Et per eo lorē

russum intelligimus illum quem dici: mus rubeum clarum. Qui igitur colo rem habuerit rubeū et nō russum aut subrussum: maiorē ꝛ laudabiliorē ha: bebit sanguinis quantitatē: ꝛ per con sequēs tutius poterit veneri indulge: re: qui autem colorē brunū siue fuscū habuerit minime: qm̄ vt Princeps ait vbi supra. Color fuscus vehementem significat frigiditatem: ob quā minui tur sanguis ꝛ congelatur: et ille pau: cus ad nigredinem tendit: et cutis mutat colorem. Demum considerent consuetudinē suam iam assueti assue: tos labores ferre: etiā si fuerint imbe cilles facilius ferunt. teste Hippocra: te in secundo aphorismorum. aphoris mo. xlix. His igitur obseruatis si om: nia consentiunt: aut plurima: secure quis ducet vxorem: si vero prohibue: rint: minime.

¶ Capitulum. xxxvij. ostendit in quo anni tempore: et in qua hora diei naturalis sit veneri operam dandum securius.

Quantum autumni tempo re noceat veneri indulgere in fine. xxxv. capituli dictū est. In qua aūt parte anni bene carnosi iuuenes et ce teri possint vti frequētiori coitu secu: rius: nondum dictū fuit: sed in presen ti dicemus: et in qua etiam hora diei hoc facere debeamus ostendemus: vt minime nostra causa errare cōtin: gat. Dicam⁹ igitur primo sicut in au: tumno plusq̄ȝ in alijs coitus nocet: sic in vere per oppositū confert: aut saltē minus nocet: cum ver sit sanissimū tē pus ꝛ minime morbiferū: vt dicit Hip pocrates i tertio aphorismorū. apho: rismo decimo. In cuius cōmento Ga: lienus inquit. Uer est ceteris tēpori: bus sanius: quia tēperatius alijs. Et infra. Uer (sicut diximus) in suis tem: peratum est cōplexionibus. Et in pri: mo de cōplexionibus. c. iiij. sic iterum ait. Qui existimat quod ver sit calidū ꝛ humidū: ꝛ non sit equale: errāt ma: nifeste: quod intelligēdū est respectu corporis tēperati: respectu tamē alio: rum temporū anni sine dubio calidū est ꝛ humidū: vt Cōciliator voluit in differētia sexagesimasexta. ꝛ fuit mēs Galieni in primo de febrib⁹ ad glau: conem. c. ij. dicentis. Uer calidum est ꝛ humidū: vt est sanguis i nobis. que etiam fuit sententia Aristot. in quar: ta problematū. ꝓblemate trigesima: prima dicentis. Natura veris calida est ꝛ humida: et propterea in eo ope: rationes nutritiue sunt perfectiores: ꝛ hoc non accidit nisi propter multi: plicationē caloris naturalis in corpo re. vt inquit Auerrois in. ij. colliget. c. vltimo. Et propter hanc rationem tu tius in vere possimus veneri indulge: re. In hyeme quoq̄ȝ satis etiā secure idem facere non dubitamus: licet fri: gida sit ꝛ humida. vt dixit Auic. in. ij. primi. et Galienus in primo de febri: bus ad glauconem. c. ij. Tamen quia calor in hyeme interiora ingreditur: ꝛ ibidē adunatur: propter hoc in hye: me digeritur multū: ꝛ per consequēs mult⁹ cibus est appetēdus. teste Ga: lieno in primo aphorismorū. cōmen: to. xv. ꝛ Auicenna in secūda primi. do ctrina secunda. c. sexto dicēs. Hyems ad digerendū est melior propterea q̄ frigus substantiam caloris innati cō: prehendit vnde fortior efficitur ꝛ non dissoluitur. ꝛc. Et ob hanc causam in hyeme coitus non prohibet: sicut per oppositas causas idem in estate no: cibilior ꝛ prohibit⁹ magis existit. In autumno autem omnino detestatur. Hoc est igitur quod dicimus de coitu respectu temporis anni. Sed de horis diei naturalis idem ferme asserimus quod de horis exercitij dicebamus. Unde coitus fieri non debet nisi cor:

pus eo modo quo ibi diximus prepa=retur: sicut nobis innuit haliabas in v.theorice.c.xxxvj.cũ ait. Si cibo homo repletus: aut potu coitu vtatur debilitas eius fit corpori: eneruatio neruie: dolor in genibus: aliarũq; continuationũ: viscerũ oppilatio: generanturq; abinde humores grossi: cuius vsus si hoc fiat modo frequẽs et assiduus hidropisis sequitur asma ꝛ tremor. Si vero famen patiens quis ad coitum accesserit: aut sitis molestia pressus: aut aliqua certa euacuationum specie exinanitus est: vt vomitu: solutione: phlebotomia ꝛ his similibꝰ aut statim post balneum: vel laborez vigiliasq;: aut etiam post grauem tristitiam: corpus consumitur ꝛ desiccatur: calor dissoluitur naturalis: ciborũ immutatur appetitus: tenebratur visus: oculi fiunt concaui: ꝛ nõnunq̃ defectus accidit ꝛ spasmus ꝛc. Et ꝓpter ea dixit Auicẽ. in.xx.tertij.c.x. Coitus bonꝰ est ille qui fit in hora anteq̃ superfluitatũ sequitur euacuatio ꝛc. Qđ dictum sic intelligendũ est: scilicet anteq̃ hora aduenerit in qua expellere oporteat superfluitates: quoniã cum ipse stimulant ꝛ exitum petunt: tunc iam hora coeundi pertransiuit. Et qđ ita sit: patet per ipsum dicentẽ in.c.ij. eiusdem. Et oportet ne coitus fiat necessitate fecis: aut mingendi mota: neq; cum exercitio et motu: aut post passionem animalem fortem ꝛc. Et postea subiũxit. Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem: quia prohibet digestionem et debilitat. neq; cocat aliquis cum adest vacuitas iterum: hoc enim est nocibilius ꝛ onerosius nature: ꝛ magis perncčãs calorem innatum: ꝛ magis attrahens liquefactionem ꝛ ethicam. imo oportet vt fiat cum cibus descendit a stomacho: ꝛ completur digestio prima ꝛ secunda: ꝛ mediatur dispositio in digestione tertia. Et oportet ne coitus fiat super satietatem nauseatiuam: et post euacuationes fortes ex vomitu ꝛ fluxu ventris ꝛ motus corporeos et animales ꝛc. Que fuit sententia Galieni in tertio Techni textu commenti.xxxviij. dicentis. Tempus vsus coitus est quando perfecte medium earum que extrinsecus omnium circunstantiarum: neq; super repletum corpus: neq; indigens: neq; infrigidatum: neq; supercalefactum: aut exiccatum: aut humectatum immoderate. Si vero peccet aliquando corpus: paruum esto peccatum melius vero id est minus malum est calefacto magis q̃ infrigidato: ꝛ repleto magis q̃ euacuato: ꝛ humectato magis q̃ exiccato corpore vt venereis hec ipse. Tamen periculosum est super repletionem ꝛ cenam vt communiter fit velle coire: quoniam incurrit podagras et dolores alios ille qui vtitur coitu immediate post cibum sumptum sicut dixit Auicenna in canticis textu commenti. clv. Recte igitur intelligatur verbum illud Gal. melius repleto q̃ euacuato corpore vti venereis. Obseruent itaq; ea que dixímꝰ de coitu qui suam incolumen cupiunt sanitatem conseruare.

¶ Capitulũ. xxxviij. ostendit que fugere debeant religiosi ꝛ que dimittere volentes a coitu abstinere.

Sed cum plerięq; viri continentes ꝛ religiosi reperiantur: qui suã omnipotẽti deo vouerũt castitatẽ: quibꝰ precedẽtia dicta de venere non modo nõ sunt vtilia: sed nec quidẽ ab eis legenda aut inspiciẽda sunt: cum

poti⁹ omni ingenio oiq3 diligētia mē
te ac corpore ea que venereis sunt fu
gere conent̃. his ergo hoc capitulum
cōpilaui nō modo eis vtile. verū etiā3
necessariū vt q̄ desiderant sine mole
stia ac sine aliqua tētationē facilius
consequi valeant. Quod tñ pluribus
est difficile eo q̄d que venerē ꝓmouēt
nō intelligant neq3 que ip̄a3 extingāt
mortificentq3 nō cognoscāt: quos in=
tendo in presentia docere dicens cu3
Aristo. in scd̄o posterioꝝ. c. j. q̄ causa
⁊ effectus seinuicē inferūt si vniuersa
liter ⁊ adequate sumant̃. Sic igit̃ vbi
erit sufficientia causarū alicuius effe=
ctus: proculdubio ipse ꝓducetur ab
eis in esse. ⁊ per oppositū vbi sufficiēs
erit destructio taliū causarū ⁊ talis ef
fectus adnihilabitur sine dubio. Desi
derantes ergo coitū fugere debent ⁊
causas ipsum ꝓmouentes auferre ali
ter eñ positis causis ⁊ effectus conse
quetur. Cause eñ in venerē producē
tes principales he sunt. s. ventositas
erigens ⁊ semen purgari ac expelli ꝓ
curans incitansq3 ad hoc sine aliqua
intromissione ⁊ precipue si multe fue
rit q̄titatis ex quibus desiderium sur
git ⁊ tentatio manifestatur. Quod cū
viderit diabolus: monti persuadet vt
turpia cōcipiat: feminas desideret: ce
teraq3 talis viris religiosis abomina
bilia. Hec autē tentatio sepius venit:
multosq3 aggredit̃: atq3 fragiles om=
nes corrūpit: fortiores aūt ⁊ bñ arma
ti viriliter resistentes vix illesi possūt
subterfugere. Quod tñ nō esset si cau
sas illas. s. ventositatem ⁊ semen non
admitterēt. Sed dicet q̄s hoc in nostra
potestate non cōsistit vt naturā suas
ꝓducere operationes impediamus:
si eñ aliquis calidos renes ac testes
plurimum sanguinis attrahentes: et
ipsum in semen conuertentes habue
rit quomodo prohibere poterit semi=
nis vel ventositatis generationē. Cui
respondebimus ⁊ dicemus quod fiat
illa caliditas erit naturalis aut acci=
dentalis: ⁊ quecunq3 fuerit illa remit
ti pōt cum frigidis rebus interi⁹ ⁊ ex
terius administratis fugiēdo supinū
decubitum ac grabati mollitie3 atq3
caliditatem: que aūt debeāt esse talia
infrigidantia: medicus electus s̄m cō
plexionem ac caliditatis intentione3
vel remissionem corporisq3 proprieta
tem: ⁊ vt sue sapientie videbit̃ ordina
bit. Multitudo autē sanguinis ab ea
membra trāsmissi medici opera nō in
diget sed patiētis parco regimine san
guinis calidi ⁊ acuti diminutiuo. Di=
minuitur aūt sanguinis superfluitas
superabundantiā nutrimēti prohibē
do: quoniā in repletione est venus vt
dicit Aristo. in decimo problematum
problemate. xlvij. ⁊ precipue si talis
repletio ex bonis ⁊ delicatis cibarijs
fuerit: ⁊ maxime sperma multiplican
tibus: vt carnes columbinorū passerū
hedi: ⁊ similiū. Vñ Auic. dicit in vige
simo tertij ca. xxj. Meliores ad sper=
ma cibi sunt q̄ fiunt ex carne hedi pin
guis masculi ⁊ carne ouina cicere ⁊ ce
pe ⁊c. Qua ēt sorbilia: lac pisces cum
aromatibus calidis ventosis: vt zin=
zibere pipere galāga ⁊ similibus. Cu
ius ratio ponitur a Gal. in quinto de
simplici medicina dist. sexta. c. secun=
do dicente. Res prouocantes sperma
sunt res que aperiunt: ⁊ earum calidi
tas tanta est q̄ non exiccat propter
hoc igitur predicta aromata faciunt
ad venerem. Similiter cepe: baucie:
faba: faceoli: cicer: enula: ⁊ talia vēto=
sitatem multiplicando. Anisu3 quoq3
⁊ feniculus: amigdale: phistici: auela
ne ⁊ hmōi vitari debent. ⁊ vinum pre=
cipue potens: ⁊ dulce in quo est luxu=
ria: vt Paulus inq̄t. ⁊ Ouidius de re=
medio cum ait. Quid tibi precipiam
de bacchi munere queres. Spe bre=
uius monitus experiere meos. Vina
parant animos veneri faciūtq3 libidi
nis aptos. Et fuit sententia Aristote.

in tertio problematū problemate pri=
mo dicētis. Vinū venereos facit. ⁊ re=
cte dicitur bacchus ⁊ venus adinuicē
sunt. Herbas quoqꝫ calidas vt erucā:
mentā: ⁊ huiusmodi dimittere opꝫ: si=
cut etiam nec cepas accipere est totū
vt diximus iuxta sententiā medicorū
⁊ Ouidij dicentis vbi supra. Dannis
an libicis bulbus tibi missus ab oris.
An veniāt megaris noxiꝰ omnis erit.
Nec minus erucas aptū est vitare sa
laces. Et quicq̄d veneri corpora nr̄a
parat. Quod etiā nobis innuit Auic.
in.c.xxxvj.sen.xx.dicens. Ex adiuuāti
bus ad coitū sunt quecūqꝫ sumuntur
ex cibis calidis acutis aut inflatiuis:
sicut sunt cicer ⁊ vua ⁊ vitellus oui et
illa q̄ aggregāt vtrāqꝫ rem sicut eru=
ca ⁊ vinum nouū in quo est ꝓprietas
generādi sperma ⁊c. Ab his ergo ab=
stineant: ⁊ a reliquis huiusmodi qui
suam castitatem illesam voluerint al=
tissimo conseruare.

¶ Capitulum.xxxix. ostēdit que facere oporteat eos q̄ a venereis nolunt molestari.

QUi suaz voluerit seruare
castitatē: dꝫ p̄terea que
in precedēti.c. dicta sunt:
⁊ hec q̄ in hoc dicemꝰ ob
seruare: vt securius suuz
laudabile votū cōsequatur. Quorum
primū istud existit: vt ꝓ posse nulla in
eo spermatica supfluitas generet̄ cū
abstinētia cibi ⁊ potꝰ: qm̄ sperma est
superfluitas digestionis quarte: q̄ fit
cū dispartitur cibus in mēbris resudā
do a venis tertia digestione iā exple=
ta: ⁊ est de summa humiditatis ꝓri=
me coagulationi ex qua nutriunt̄ mē=
bra dura ⁊c. vt princeps voluit in.xx.
tertij.c.iij. Ista igitur supfluitas exic=
cabitur ⁊ cōsumetur cū ieiunio ⁊ fame
vehemēti que debilitāt corpꝰ: vt Aui.
dixit i decimotertio tertij tractatu.v.
c.viij. ⁊ in.xvj.tertij tractatu.iij.ca.vj.
sic inquit. Fames et vigilie resoluunt
superfluitates. Similiter ⁊ cū forti la=
bore huiusmodi supfluitas: si qua erit
generata: resoluetur: vt supra patuit
de nocumētis immoderati laboris: si=
cut ocio ac continua requie oppositū
cōtingit: sicut Naso poeta singularis
in suo p̄mo de remedio cecinit. Ergo
vbi visus eris nostra medicabilis ar=
te. Fac monitis fugias ocia prima
meis. Hoc vt ames faciūt hec q̄ facere
tuent̄. Hec sunt iocūdi cā cibusqꝫ ma=
li. Ocia si tollas periere cupidinis ar=
cus. Cōtēpteqꝫ iacēt ⁊ sine luce faces.
Quā platanus riuo gaudet. q̄ꝫ popu
lus vnda. Et q̄ꝫ limosa cana palustris
humo: Tā venus ocia amat ⁊c. Sint
igitur in cōtinuo exercitio et forti qui
plus a venere molestari consueuerūt.
Necnon mortis future recordētur: tri
stitiam inferorū imaginātes: percutiē
tes quoqꝫ corpus: vt Hiero. ac reliqui
beati faciebāt. Istis em̄ remedijs nul
la prorsus tētatio aut q̄ꝫ rarissima per
cipietur: sicut placuit Aui. in.xx. tertij.
c. de aluminiati dicēti. Cura que con=
fert est illud qđ frāgit desideriū eorū
ex tristitia fame ⁊ vigilijs ⁊ carcere et
percussione. Hec quidē securior via exi
stit ⁊ ad sanitatē magis faciēs q̄ꝫ que
exiccātia ⁊ resoluētia: siue plurimā ex
tinguentia iubet assumere: vt semen
agni casti: rute: cimini: ⁊ hmōi calido=
rum ⁊ exiccantiū: vel coriādri: cāpho=
re: ⁊ taliū infrigidātiū ⁊ calorē inatū
congelantiū. Preterea que de pedibꝰ
nudis ⁊ de dormitione super res frigi
das ac duras dicitur tanq̄ꝫ de rebꝰ pe
riculosis ad sanitatem: imo ad vitam
ipsam perniciosissimis: similiter ⁊ que
de aspectu pulchrarū facierū dici so=
lēt tanq̄ꝫ de re manifestissima. ⁊ vtiqꝫ
ab omnibꝰ caste viuere volētibus ne=
cessaria nedū vtili nihil in presentia=
rum verba facere inutiliter: vt aliqui:
volumꝰ. Hec enim ⁊ similia satis qui

sane mentis fuerit per seipsum ꝛ sine doctore aliquo fore frigienda iudica bit: quare de hac materia hacten⁹ di cta sufficiant.

¶ Capitulũ .xl. declarat quid sit balneum ꝛ que conditiões debeant obseruari a volenti= bus in aqua calida artificiali ter balneari.

Vt de iuuamentibus et superfluitates cor poris euacuantib⁹ ser monem cõpleamus: reliquũ est vt de bal neo scribamus aliqua ꝛ ꝙ breuissime. Tum quia apud nos vsus eius existit: tum quia non sine periculo balneantur ꝗ in hoc delectari consueuerunt et ob hanc causam potius silendum ꝙ scri bendum esset de ipso ne omnino quis eo vteretur. Attamen quia nonnulli sine ipso viuere minime posse viden= tur ꝓpter eorum ad ipsum consuetu= dinem: sicut in quibusdã regionibus ꝛ nõ ignobilibus apparet: ideo de ipo aliqua non inutilia prout sapientib⁹ visum est in duobus capitulis addu= cemus. Sed quid balneum sit decla= remus dicentes cum Conciliatore no stro in differentia .cxxviij. ꝙ balneum est corpus subtile vel liquidum corpo ri circũferentialiter occurrens: ꝛ ipsi= us immutatiuũ. Cuius cum due sint species: scʒ aereũ qð stupha nũcupaꝛ: aliud vero aqueũ qð ex aqua dulci= fieri solet. ꝛ hoc iterum duplex est sci= licet calidum vel tepidum: aliud vero frigidum de quibus tantummodo in presentia dicemus: ꝛ primo de calido cuius multa videntur esse iuuamen= ta cum consuetum fuerit ꝛ debito mo do applicatum: dicente Auicen. in ter tia primi doc. secunda .c. v. iuuamen ta balnei sunt somnum facere: ꝛ ape= rire: ꝛ abradere: ꝛ resoluere: ꝛ dige= rere: ꝛ nutrimentum ad cutis superfi ciem attrahere ꝛc. Et in cãticis textu commenti .cliij. inquit. Utendum est balneo ad tollendum sordes ꝛ immũ diciaʒ: neqꝫ sis in hoc piger: si vis edu cere superfluitates a corporis super= ficie: et cutim ab accidentibus im= mundicie mundam facere. quod con firmauit Auerrois in commento ꝛ in vj. colliget. Et fuit sententia Alman= soris in quarto .c. xviij. dicentis. Sunt de iuuamentis balnei corpus hume= ctare ꝛ renouare porosqꝫ aperire: ac sordes ꝯgregatas detergere repletio nem quoqꝫ minuere: ꝛ ventositatem dissoluere: ꝛ ad somnum ducere ac hu mores subtiliare: balneũ preterea do lores reprimit: ventrem stringit atqꝫ lassitudinem remouet: corpusqꝫ cibis aptum efficit hoc quoqꝫ sensit halia bas in .v. theori .c. xiij. dicens. Balneo autem post exercitium ꝛ ante pran= dium vti sanis corpore magnas vti= litates confert: humectat enim corp⁹ ꝛ membra. calorem confortat natura lem: digestionem optimam reddit: angustiam si qua est effugat: poros aperit. superfluitates euacuat dolo= res mittigat: ꝛ vẽtositates dissoluit: ex qb⁹ apparet ꝙ balneũ nõ min⁹ sit ne cessarium ꝙ vtile qð equidem verum esse fatemur: et si nos in totius vite nostre tempore nunꝙ balneati fueri mus: ꝛ tamen sani dei gratia semper fuimus ꝛ propterea non absolute bal neum vituperamus: sed tãtũmodo illis qui inepti sunt ꝛ insueti: consue= tos enim exhortamur vt ad balneum accedant dummodo infra scribendas conditiones habuerint: sin autem mi nime. Quarũ ꝑma ẽ vt assueti sint sic balneari dicẽti. hipocrate in tertio regiminis acutorum. Qui balneum tamen vel saui consueuerũt eis maxi

me adhibendum est: hi namque ipsum desiderant: si ergo dimiserint ledun tur. Secunda conditio obseruanda est vt nullus plectoricus neque cachochimus balneo vti presumat. ne com moti humores aliquam faciant egri tudinem: quoniam Auicen. in quarto primi. c. xvij. dixit. Balneum solet facere vt ebulliant humores et spargan tur. quod etiam sensit haliabas in. v. theorice. c. xiij. cum inquit. Aliquotiens malis aliquo in membro positis humoribus. cum a balneo liquefacti fuerint decurrentes bonis miscentur humoribus: quibus secum corruptis malorum quantitates augentur: ideo corpora habentes repleta balneo nō expedit vti antequam eorum euacuentur corpora: et illi maturentur humores hinc itaque est quod apostemate fabricantes: et ab opthalmia molestati in morbi principis et antequam matueretur materia arcentur a balneis que fuit sententia Galie. in primo de febribus ad glauconem. et in quinto Terapentice cum inquit Quod inter reliqua a balneandis obseruanda oportet vt nulla principium particularum imbecillis existat: et quod multitudo crudorum humorum secundum primas venas non prohibuerit. et propterea concludit Rasis in. iiij. Almansoris. c. xxiij. quod si aliquid damni in balneis percipitur: istud est in corporibus impuris: quia puris nullum damnum euenire potest. et propter hanc conditionem omnes fere sunt ad balneandum suspecti. Tertia conditio attendenda circa horam balnei est vt nequaquam ante exercitium balneetur quis dicente haliabate in. v. theorice. c. preallegato Balneum etenim ante exercitium superfluitates cibi trāsmittit in membra quas indigestas inuenit. liquefacitque humores et superfluitates exire paratas: et vapores defluere ad aliqua facit membra: pariterque idem morbus etc. Quarta conditio vt dicebatur de exercitio. est quod ante comestionem balneari oportet: cum dicat Princeps in tertia primi doctrina secunda. capitulo. vij. Prius oportet balneari deinde cibari: ita vt comestio balneationem non precedat. que fuit sententia hippocratis in. iij. regimine acutorum textu commenti. lvij. dicētis. Nequaquam balneandum est parua tēporis mora post acceptum cibum vel quempiam potum: in cuius commento Galie. ait. Quod est quia qui vtitur aliquo potuum deinde balneatur post illud repletur caput eius. et qui sumit cibum deinde vtitur post ipsum balneatione repletur caput ipsius et reliquū corpus propterea quia attrahit cibum ad se ex stomacho ante digestionem eius a quo sumpsit Auicen. in secunda primi doctrina secunda. c. xix. cum dixit. Cum balneum ingrediuntur post saturitatem impingat propterea quod materiam ad exteriora trahit corporis. verumtamē oppilationes efficit propterquod sui causa a stomacho et ab etate nutrimentum ad membra trahitur non coctū. et propterea dixit vbi supra et in. vij. quarti tractatu quarto. c. ij. Qui sanitatem vult conseruare balneum ingredi debet postquam digestum quod est in stomacho et in epate. Nec tamen propter hoc credendum est quod cum hora sumendi cibum et famis aduenerit tunc balneandum sit: immo et hec hora pariter prohibetur vt de exercitio dicebatur: teste principe in secunda primi loco et capitulo superius annotato dicente. Cum balneum ingrediuntur ieiuni et vacui vehementer exiccat et macrescere facit et debilitat. Quinta conditio in balneo obseruanda est quod dum in eo sunt: neque comendant quid neque bibant quamuis oppositum plurimi faciant: que precipitur ab

hipocrate in.iij.regiminis acutoꝝ sic
scribente. Neq3 circa horã ipsam bal
nei propinandũ est aliquid cuius ra:
tio in quarta cõditione fuit expressa.
Sexta conditio circa spacium balneã
di est ꝙ in balneo longa mora non
est facienda propterea ꝙ resoluit et
debilitat dicente Auicenna in.ij. pri:
mi doc.r.c.predictis. Balneu3 exiccat
eos qui diu in ipso morantur propter
resolutionem ⁊ sudorem ⁊c. Et infra
subiunxit. Si quis multã in balneo fa
cit moram: timetur ne ei superueniat
sincopis propterea quia calefit cor et
commouetur inde sincopis.⁊ in sum:
ma secunda.c.ij. eiusdem sic inquit.
Multa in balneo mora ⁊ longo tem
pore: licet temperate calefaciat: infri:
gidat tamen calorem innatum suffo:
cando.⁊ in secunda tertij.c.vij.dixit.
Scias ꝙ longitudo spacij more in ti:
na siue sit aqua siue aliud est ex eis
que nocent propter mollificationem
virtuti.⁊ in tertia primi doc. secunda
c.v.sic quoq3 scripsit. Balnei impedi:
menta sunt debilitare cor si multum
morati fuerĩt ⁊ facere sincopim ⁊ nau
seam ⁊ humores quietos mouere et
eos ad putrefactionem preparare et
cum eis ad membrorum debilium re
ceptacula declinare a quibus accidẽt
apostemata membrorum occultoru3
et in eorum superficie: ⁊ propterea sit
Septima consequens ad predita con
ditio attendenda: que ponitur ab eo
dem in.xij.tertij tractatu quarto.cap.
x.de termino spacij ⁊ more in balneo
dicente. Oportet vt sit spacium bal:
neationis vsq3 dum perseuerat ⁊ in:
flatur ⁊ augmentatur corpus ⁊ inci:
piat de tumescere. Octaua conditio
post exercitium balnei obseruanda
est eiusdem principis in secũda primi
dicentis. Qui balneantur debent se
custodire ne rẽfrigidã actu bibãt in
egressione balnei aut in balneo qm̃
pori sunt apti quare frigiditas nõ tar
dat quin ad mẽbrorũ principaliũ cor
pora ꝓcedat ⁊ ipsorũ corrũpat virtu
tes ab oĩ quoq3 reuehemẽtis calidita
tis se custodire debent ⁊ precipue ab
aqua quoniam si eam sumpserint ti:
mẽdũ erit ne cito ad mẽbra penetret
ꝑncipalia: ⁊ inde accidat ptisis ⁊ ethi
ca.⁊ subdit. Caueant preterea ne cito
balneum egrediantur: ⁊ caput post
ipsum discooperiant: ⁊ ne frigiditati
se exponant sed bene cooperiantur
pannis: precipue si in hieme fuerit. et
in tertia primi do.secunda.c.vij. ad:
didit. Qui ex hominibꝰ pinguis exi:
stit: oportet ne illico cum egredit̃ bal:
neum comedat: sed expectet: ⁊ paru3
dormiat somnũ. Ecce igitur quod ob
seruanda sunt a volentibus balneari
si balnei iuuamenta ab auctoribus
dicta consequi voluerint: aliter enim
plus nocumenti ꝗ̃ vtilitatis ex bal:
neatione pcipient ⁊ ꝓpter hoc ꝙ tan
ta ⁊ tot a balneandis non obseruant̃:
ipsum suspectũ habemus: ꝗ̃uis in se
vtile sit ad sanitatis cõseruationẽ.

¶ Capitulũ.xlj.ostẽdit q̃ sint iu:
uamẽta balnei aq̃ frigide.⁊ q̃ pos
sint ⁊ qñ ipso vti secure: ⁊ demon
continuat dictis dicẽda.

VIsu3 est in supiori.c.quot
debeãt obseruari q̃ calide
aq̃ balneo vti voluerint: i
presenti aũt dicẽdũ duxi
de obseruandis a volen:
tibus in aqua frigida balneari: vt iu
uenes in estate balneãtes se intelli:
gant quibus hoc cõcessum sit ⁊ qui:
bus minime: dicamus ergo cũ Aui:
ce.i.iij.primi doc.secũda.c.vj.ꝙ ablu
tio que fit cum aqua frigida: cõueni:
ens non est nisi cuius regimen vndiq3
ꝯseruat̃ ⁊ cuius etas ⁊ virtus ⁊ figurã
⁊ tꝑs sunt ꝯuenientia: ⁊ neq3 fastidiũ:
neq3 vomitũ neq3 vẽtris fluxũ: neq3 vi
gilias: neq3 reumatismos h3 neq3 est

puer: neq̧ senex. ⁊ in hora in q̄ ipsius corpus est leue ⁊ motus conuenientes ⁊ est cū hoc q̄ fit post ablutionē aqua calida factā ad hoc vt exteriora fiant fortiora ⁊ vt calor retineat̄ naturalis: q̄d si volūtas affuerit vt istud fit oportet ne aqua sit multū frigida immo ve sit tēperata: ⁊ est qñ hoc fit post exercitiū ⁊ tūc quidē oportet: vt fricatio ante ipsam fiat fortior q̄ solebat: sed inunctio sit ex oleo quēadmodū solebat: ⁊ sit exercitiū post fricatione aut iūctionē tēperatā: aut sit parum velocius q̄ solebat: deinde post exercitiū in aq̄ frigida subito natet vt ipsius mēbra simul dura fiāt: postea pseueret in ea scd̄m mēsurā sue leuitatis: ⁊ quantū tollerare valet anteq̧ superueniat horripilatio. deinde cū egressus fuerit fricet̄ sicut nominabimus: ⁊ eius cibus augmētū suscipiat: et potus diminutionē: ⁊ consideret tēpus reuersionis sui caloris ad ipsum ⁊ caloris ei⁹: ex quo si velor fuerit scietur q̄ eius mora fuit moderata: ⁊ si tarda fuerit scietur q̄ mora prolixior fuit q̄ debuit. ⁊ subdit. Et q̄ hoc agere s. balneari in aqua frigida voluerit: gradatim in ipso procedat ⁊ calidiore die qui est in estate hora feruoris prius incipiat ⁊ sibi caueat ne ventus sit ibi ⁊ ne illud post coitum pergat: neq̧ post cibum qui nō sit digestus: neq̧ faciat hoc post vomitum neq̧ post euacuationem neq̧ post colicā passionem: neq̧ vigilias: neq̧ corporis debilitatem neq̧ stomachi: neq̧ post exercitium nisi qui illud agit sit valde fortis scd̄m modū quē diximus. Et concludit postremo. cum aqua igitur frigida secundum modos dictos lauari calorem naturalē subito ad interiora pellit postea ɔfortat ipsū vt fortior fiat: ⁊ egrediatur extra multum hec ipse. Et non solum hoc fuit principis sed etiā Halia. in. v. theo. c. xiij. dicētis. Suauis aque frigide balneum corpus refrigerat ⁊ humectat: calefacit quoq̧: sed per accidens spissat etem̄ poros: calorē interius in corpore recludit. Unde ⁊ suauis aque frigide balneum si post sumptum fiat cibum: digestionem adiuuat si carnosum fuerit corpus ⁊ etas iuuentutis ⁊ presens estas tunc enim augetur calor naturalis: ⁊ membrorū virtus digestionisq̧ bonitas. ⁊ post pauca subiunxit. Si sit autē corpus exile: ⁊ paucce carnis: frigus in profundo immergitur corporis: ipsumq̧ refrigerat donec etiam nobilibus cōtinuetur ipsa mēbris frigiditas: coagitatur itaq̧ naturalis calor: accidit q̧ illis q̄d serpētibus hyeme. Et post aliqua adhuc subdit. Cauendum est aūt aque frigide balneū post coitum ⁊ laborem diariamq̧ nisi quod superabundans fuerit: tunc etenim aque frigide balneū vtile est. Nec vero statim post vigilias aut vomitum fiat: nec post medicaminis laxatiui potum: quoniam in oībus his malū est que fuit etiam Gal. sententia in tertio de regimine sanitatis dicentis. Aqua frigida moderate nature corporis cōgrua: quousq̧ tamen augetur corpus eucratū frigida nō balneādū est ꝓhibet augmentationem adaucto vero iam sufficienter assue faciendum eo: quia totū corpus fortificat: ⁊ cutem spissam et duram perficit vt non ab exteriorib⁹ ledatur. Qui autem voluerit incipere balneari in frigida aqua: debet hoc incipere hora anni incipiente estate: vt vsq̧ ad hyemen iam assuefactus sit: et dies sit vt possibile est nō ventosus: sed calidissimus et meridies eius sit: et homo qui erit balneandus in medio quarti septēnij. s. circa vigesimumquartum annum: in nullo ab aliqua causa eo die vel precedente nocte alteratus suam constitutionem certissime custodiens sit: et animo non tristis immo letus maxi

me:tunc qui prius fricetur lintheis durioribus vel spertina vt equaliter fiat fricatio:deinde fricetur oleo: post vero exercitetur equalibus quibus assuetus erat exercitijs:sꝫ citiorib⁹.deinde repēte in aquā descendat vt momēto vno omnibus mēbris corporis circūfundit aqua:ne si paulatim descēdat rigor innascatur:sit autem aqua neqꝫ tepida:neqꝫ multū frigida:postmodū vero ꝛ hac vtetur. Egrediēte vero ab aqua pluribus manibus fricetur per oleū quousqꝫ calefiat cutis: ꝛ postea cibaria quidē plura sint assuetorum: minor vero potus offeratur:quia plura appetunt in frigido balneo: et digerunt melius:ꝛ sitiunt minus: ꝛ incedant in crastinū ad exercitia fortia ꝛc. Ex quibus manifeste patet ꝙ perpauci quidem reperiuntur qui hec omnia: sciant:possint ꝛ velint obseruare:ꝛ ꝓpterea infirmantur pleriqꝫ ex tali balneatiōe:iō piculosa est his q̄ tot ꝛ tāta vt dixim⁹ attēdenda nō obseruauerint:quare aut cōsueti dimittant: aut predicta ad plenū prosequantur. Reliquum est ꝙ postqꝫ in superioribus de aere exercitio coitu:ꝛ hmōi corpus inuamētib⁹(alias immutātibus)dixim⁹ vt deinceps de restaurātibus ipm scribamus:vt sciat vnusquisqꝫ quomodo ꝛ cū quibus resolutū ꝛ iam euacuatū corpus possit confortari:ꝛ qꝛ naturaliter ꝛ artificialiter generalia semp precedere debent specialia.vt dixit Gal. in.iij.aphorismoꝝ.cōmēto.xvj. ꝛ Aristo.in.ij.de generatione.Cognitis vniuersalibus facilius intelliguntur particularia:ideo rationabile nobis videtur vt prius declaremus quot et que circa refectionē vniuersalit̄ attēdēda sint necessario:deinde de cibis oībus in speciali sermonē faciemus:ostendētes q̄ cibi laudabiles sint ꝛ sanitatis cōseruatiui:ꝛ qui mali ꝛ egritudinales existant.digerēdi ꝛ appropriādi in q̄litate ꝛ quātitate vnicuiqꝫ cōplexioni:etati:regioni:ꝯsuetudini ꝛc. Scḋm ꝙ perito ꝛ iam electo medico videbit. Nunc autē ab vniuersalibus incipientes ostendamus propter quid comedere oportet quotidie.

¶Capitulū.xlij.ostendit causam necessitatis quotidiane refectiōis ex cibo ꝛ potu.

Quemadmodum lampadis flamma continue consumit ea que sibi apponūtur vt ipsaꝫ diu cōseruet ꝛ faciat: q̄uis non possit immortalē:sic ꝛ calor naturalis q̄ in nobis existit:incessanter agit in mēbra ꝛ corporis humiditates:ꝛ sicuti oleo deficiente flamma ipsa lychinū in breui tēpore cōburit ꝛ cōsequenter extinguitur: sic ꝛ nostra caliditas postqꝫ humidū nutriēs finierit partes corporis arefacit:ꝛ sic est causa extinguēdi seipsam accidētaliter:ꝓpterea ꝙ suā cōsumit materiā:vt inquit Aui.in tertia primi c.j.Et prima quarti.c.de ethica. Cum autē extinctus fuerit calor naturalis: necesse est vt ꝛ aīa corpe separet̄:qꝛ deficiente instrumēto nō potest artifex operari:sic ꝛ anima suas amplius nō pōt actiones exercere calore naturali adnihilatio:qḋ suū erat instrumētum vt ait princeps in prima primi doc.iij. c.iij.Et fuit sentētia Gal.in quinto de simplici medicina distinctione scḋa. c. v.dicentis.Calor innatus est illud qḋ nominamus spiritum:ꝛ est ille qui fixus est ꝛ plātatus in corpore cuiusqꝫ animalis:qui q̄uis non sit de substantia anime:est tamē primum instrumētorum eius:necesse est igitur volenti hunc calorem ꝛ vitam ipsam cōseruare vt eum nunqꝫ sine pabulo ꝛ nutrimēto relinquam⁹:qm̄ priuatum alimēto nō potest diu durare teste Aristotele in secūdo de anima textu cōmenti. xlviij.ꝛ Gal.in primo de alimētis. c.j.

vi. Sine alimēto nō est possibile viuere nec sanos nec egros. Cuius causam et rationem assignauit Rasis in. xxv. continētis. c. primo dicens autoritate Joannitij. Quia corpora nostra sunt continue dissolutionis ex aere circunferenti et caliditate innata que est in nobis: indiguerunt nutrimēto ad resistendum ei qđ dissoluitur diffusiusqꝫ haliabas in. v. theorice. c. xiiij. hoc sentiens sic ait. Dico ergo cum sit corporum animaliū rationalium et irrationalium substantiam eorū dissolui semper et continue naturalis causa qui in eis est caloris calidiqꝫ exterius qui illis obuius est aeris aut dissolutione leui: vt qđ a corporibus omnibus relaxatione dissoluitur aut certe manifesta: vt sputa: emunctiones: sudor: vrina et egestio: necessariā habuit naturā materiam ab exterioribus que eorum loco succederet que a corpore dissoluuntur. hec ergo materia sunt esca et pot⁹. Qui mihi videntur verba Galieni dicentis in libro de dissolutione cōtinua capitulo primo hoc modo. Quia corpora hominum sunt in cōtinua dissolutione: et propter calorem aeris circundantis ea extrinsecus: et calorem interius existentem fuit necessarium restaurare in eis qđ dissolutum est de ipsis: ideoqꝫ fuerunt necessarij cibi et potus: vno itaqꝫ verbo cum ipso etiam Auicen. in. ij. j. doc. summa. et. c. secundis. sic dicente. Nutrimento indigentes sumus: et nostre conseruatio sanitatis est ex nutrimento nobis conueniente quod equale existit etc. In summa igitur dictorum ratio hec est: quia si resolutio esset: restauratio autē non existeret: proculdubio vita cito finiret: sed posito calore resolutio sequitur: non posita autem refectione consumptio: propterea fuit necessarium vt nutrimentum partibus suppleret resolutis: multum vero aut paucum secūdū maiorē aut minorē resolutarum partium quantitatem dicente Auicenna in. xiij. tertij. tractatu. ij. c. vij. Necessitas cibi est vt suppleat locū eius quod resoluitur: cum ergo non est resolutio aut est resolutio parua: non est necessarius cibus extrinsecus. quod etiam voluit in cāticis textu cōmenti. cxxiiij. dicēs. Scias ꝙ Ꝟa cibi actio est augere augēda et restaurare omne depditū ex dissolutione corporis: et ad primum statum deducere. Resolutio itaqꝫ calore naturali et ab extrinseco proueniēs fecit refectionis et nutrimenti necessitatem: vt deperdita eo modo quo possibile est restaurarentur: quod dicimus propterea ꝙ restaurata nunqꝫ ad quātitatem: nec ad perfectionem dissolutorum attingūt: et ob hanc causam necesse est ad finem deuenire: et ꝙ ita sit patet per Gal. in primo de regimine sanitatis dicentem. Si possemus tale aliquid introducere qđ simile esset effluēti: hoc sanissimum et optimū esset: sed hoc impossibile est: quia id quod defluit ab vnoquoqꝫ membrorum: tale natura est quale ipsum membrum a quo defluit. Nihil autē eorū q̄ comeduntur aut bibuntur: tale est omnino quale id quod defluxit. a quo sumpsit Auicē. in prima primi de etatibus. §. illo. Amplius si hec virtus scilicet nutritiua infinita foret: et semper permutationem in corpore facere eius quod dissoluitur equaliter et vno modo: dissolutio tamen vno modo non esset: immo quotidie augeret͂ etc. Et ob hanc causam etiam optima comedētes: nutriuissima: et ea perfectissime digerentes: mori habent de necessitate: licet non tam cito sicut oppositum facientes. Et hec de necessitate refectionis dicta sint hactenus.

¶ Capitulum. xliij. ostendit que et quanta sit vtilitas refectionis cū cibo et potu.

Visa in precedēti capitulo refectionis necessitate: in presenti eius grandis vtilitas est vidēda: licet magna ex parte ex his q̄ in superiorib⁹ dicta sunt: cōprehēdi pōt. Attamē dicamus iterum replicādo q quāuis refectio quantuncūq optima nos non faciat a morte securos: cū due sint naturales corruptiones quas nullū generatū corpus effugere pōt. Una q semper magis desiccamur. Altera q semper vniuersa substātia nostra fluit ob innatū nobis calorē. vt primo de regimine sanitatis innuit nobis Gal. & in vj. eiusdē cū inquit. Si possibile esset semper custodire humidā cōplexionē corporis: immortales essemus: sed q naturalē viā eam q̄ ad desiceandū corpus fugere nō possibile. ppterea senescere necessariū est nobis: & corrūpi: & q̄uis a iam dictis ordinatissima & perfectissima dieta nos minime possit liberare: de his tamē duab⁹ rebus securitatē preb t putrefactionis penitus prohibitione: & defensione ne humiditas cito resoluat: & in ipsius quidē fortitudine cōsistit vt ipsum corpus vsq ad debitū tempus scdm suā primā cōplexionē permanere faciat & hoc quidem erit ppter regimē rectū restaurationis q̄ fit loco eius qd resoluitur secundū quātitatē possibilē &c. vt inquit Auicenna in tertia primi. c. j. cuius preallegata fuerunt verba. Si igitur hec duo fecerit. s. q putrefieri non permittat: & phibuerit ne cito humiditas resoluatur: diu & sanos viuere faciat omnes qui tali vsi fuerint restauratione prout sensit Gal. in. vj. de regimine sanitatis cum ait. Longeuissimus est vtiq qui minime desiccatus fuerit: et infra dixit In cōplexione longeuissimi omnium sunt qui humidissimi & nimirum & sani sunt cōsolidatum fuerit corpus &c. Quod etiam voluit Auicen. in loco superius allegato cū inquit. Corpus non permanet tempore quo pdurat: nisi propterea q ipsius innata humiditas prima resolutioni resistit caloris &c. O q̄ grādis est ergo refectionis vtilitas: que corpus a siccitate festinu preseruat: que siccitas in tantū est nostris corporibus inimica atq cōtraria: q incessanter augēdo procedit donec nos perimat. teste Principe, vbi supra. q̄ grande iterum erit refectionis commodum cum humanū corpus longeuum & sanū esse faciat toto suarum etatum decursu. si ipsa debita fuerit & ordiata refectio dicēte Galieno in libro d euchimia cachochimia. Amicorū meorū q̄cūq vacāt circa exercitia & ordinatiuā dietationem oēs video semper sanos esse: & iterum et in eodem. Non egrotabit omnino debite dietatus & exercitat⁹ &c. Sit itaq huius capituli hec cōclusio: q magna est debite ac ordinate refectionis vtilitas: quemamodū sapientissimi antiquorū in preallegatis locis voluere. Quas autem habeat conditiones que debita siue ordinata dieta dici meretur in sequentibus: deo volente scribemus: non appropriando ipsam huic vel illi complexioni aut etati: sed hoc iam electi medici iudicio relinquemus: q̄ sua sapientia qd vnicuiq cōueniens erit: iubebit offerre prout regio: natura: tēpus: anni: consuetudo: & huiusmodi expetere videbuntur: que oīa cognoscere & sufficientissime intelligere debet: cum dicat Galienus in libro de euchimia. Memorari autem te volo secundū omnes huiusmodi tractatus: quoniam neq auxiliorum: neq sanatiuarum: dietationum scito erit finaliter qui materiarū virtutes certitudinaliter didicit: nisi cognoscat corporū naturas quibus hec adducūtur. Quedā enim densa sunt & difficile transpirabilia. Quedam vero rara & de facili euacuabilia: & indigēt vt iam est: cibo

humidiori.ſicciori vero ſecunda:⁊ illa quidem groſſiori:illa autem ſubtiliori ⁊ illa quidem pauciori: illa vero ampliori:ita autem ⁊ quicunq3 melācho lichum habent ſanguinem: humidis ⁊ calidis cōplexione indigent cib.s:ſicut quicunq3 cholericū humidis ⁊ frigidis:que autem phlegmatici calidis ⁊ ſiccis ⁊c. Demum cōcludit. dignoſti cum igitur eſſe oportet cu3 qui recte debet vti cibis: ideo perito dirigente medico iam reperto: prout conuenit vtilis ſemper erit ad corporis ſanitatē refectio:ſicuti ab initio preſentis capi tuli intendebamus declarare.

¶Capitū.xliiij.oſtendit qualr ſub ſtantia reficientiū in bonitate vel malitia cōſideranda ſit ad ſanita tem.

Dicamus prima ⁊ princi palior reru3 circa refectio nem cōſiderandū ſit boni tas ſubſtātie cibor que ſi neglecta fuerit nō modo erit inutilis:ſed etiā pernicioſa Malitia enim ciborū hanc ſolita eſt habere naturā per ſpacium quoddam tem poris ſua celet ⁊ occultet nocumenta poſterius vero ea manifeſtiſſime oſtē dat dicēte Gallie.x.de iuuamentis mē brorum .c.j. Sicut animal quando fa meſcit inducit illud famis neceſſitas comedendū lutū limum:⁊ alia multa mala:ita eſt in quolibet mēbro quādo caret cibo ſibi conuenietī:inducit ei ci bi neceſſitas naturalis ad attrahendū humores malos quibus nutritur: ⁊ iſte ſuperfluitates que aggregātur in mēbro putrefiunt ſcdm ſpaciū tem poris quouſq3 adacuentur ⁊ calefiant ⁊ habent generare egritudines calidas ⁊ febres acutas ⁊ alias multas egritudines. Nō eſt igitur de propria digeſtiua:vt nonnulli faciunt confidē dum:cū male ſubſtātie cibaria cōmeduntur:quoniā princeps in tertia primi doc.ſcda.c.vij.ſic inquit. Ille ī quo mala digeruntur nutrictia ob hoc nō decipiatur quoniam poſt dies in ipſo mali generabuntur humores egritudines facientes ⁊ pernecantes. quod ſenſit Gal.in primo de alimentis.c. vl timo cum ait. Non oportet negligere pura facere omnia ad eſum preparan da cognoſcentes quamq̄3 id quod per ſingulos dies nocumētum non ſentia tur propter paruitatem tamen cōgre gatur ex ipſis tempore multo et inde manifeſtum fit aliquando in ſecundo etiam alimētorum.c.de cucumeribus in fine ſic inquit. Ab omnibus abſtine re conſulo cachochimijs edulijs et ſi facile digeſtibilia aliquibus ſint latet enim tempore multo prauus in venis chimus ex ipſis congregatus qui cu3 coctione modica ad putrefactionem deuenit febres mali moris operatur.⁊ propterea in.c.iij.libri de euchimia et cachochimia cōcludit dicens. Cachochimia cibaria omnimodo fugienda ſunt ſiue groſſos ſiue ſubtiles operen tur qui in nobis humores. Et libro de cura ictericie dixit: aſſumere q̄d no cinum propter delectationem nephā dum:qui autē ſint huiuſmodi mala ci baria:ipſe Galienus expreſſit in libro de diſſolutione continua dicens. Om nia cibaria que nō temperata ſunt nō generant ſanguinem purū: mundum clarum. Et cibarioru3 mali chimi tres ſunt ſpecies:eorum enim ſunt que ad dūt in phlegma:⁊ eorum que addunt in choleram:⁊ eorum quedam ſunt q̄ addunt in choleram nigram ⁊ oportet omnem hominem dimittere multi tudinem eorum ⁊ cōtinuationē aſſum ptionis ipſorum:⁊ ſi digerant ea:et ſi non inferant nocumentum cito. tamē addunantur in corpore continuantis acceptationē eorum in longo tempo re:chimi generantes egritudines ma las ⁊c. Et poſt pauca ſubiunxit hū

iusmodi sunt panis factus ex farina multi furfuris & frumenti antiqui aut farina mali chimi qui addit in cholera nigrã. Et caro pecudis ois q̃ addit aliq̃d in phlegma: & caro capre et multorũ annorꝫ. ois caro addit in melancholiã & similiter caro irci: caro bouis: & hmõi & de mẽbris aĩaliũ renes: & cerebrũ: & oẽs vẽtres & oua cocta in tegnamine: & caseus antiquus & fungi: & cicera: & lentes: & miliũ: & panicũ: & pisces duri viscosi: & similiter saliti: & fiscus sicce si multa summantur: et pira: & poma: & cucumeres: & cucurbita: & bateca cũ malũ chimũ in stomacho reperiunt: & olera oia sunt mali chimi ꝑpter multitudinẽ superfluitatum in eis & paucitatem nutrimenti: & cepe: & allia: & raphanꝰ: & rape: & pastinace: & caules: & his similia q̃bꝰ oibus abstinere manifestuꝫ est dicente Rasi in quarto Almansoris. c. xi. Saluus eristit a ciborum horum malitia qui nõ eis vtitur: q̃ si aliquem eis vti contingat sibi subuenire debet catari cum humorẽ ex eis generatum expellens sumendo &c. Quod ẽt breuius ꝑstrinxit Auicẽ. in tertia primi. c. superius allegato dicens. In princip. oportet vt sanitatis cõseruator studeat ne cibi ipsius substantia sit aliquod nutrimentũ medicinaliuꝫ sicut olera et fructus & reliqua ab ipsis: q̃m subtiliantia sanguinem sunt adurentia et grossa sunt ipsum phlegmaticum facientia. & corpora grauantia &c. Non sunt ergo hmõi cibaria male et illaudabilis substantie comedenda. Si tñ aliq̃n ꝑpter necessitatẽ aut inopiam quis alia ab his non haberet consilio principis Aui. vti debet dicẽtis in tertia primi. Si alicui necessariumt fuerit nutrientia comedere mala paucis vicibus & non frequentibus vtatur & cum eis misceat quod sit ipsis contrariũ vtputa calida cum frigidis & sicca cũ humidis vt infra diffusius scribemus: quapropter cibaria male substantie intantũ ab auctoribus detestata erũt iuremerito ab omnibus relinquenda: & per consequẽs que bone fuerint substantie & laudabilis chimi erũt ab hoibus eligenda vt ex iam dictis patet manifeste.

¶ Cap. xlv. ostẽdit q̃s modus substantie ciborũ eligendus sit ad sanitatem. s. an grossi vel subtiles cibi sint manducandi: & qui sint huiusmodi declarat.

Quia posset quispiã dubitare circa modũ substantie ciborũ: an. s. subtiles seu grossi magis cibi sint ad sanitatis conseruationem eligendi: & ideo in presentiarum de tali modo est aliquid dicendũ cuꝫ subtiles neq̃ grossi cibi absolute nõ fuerint ab auctoribus cõmendati: sed añq̃ hoc declaremus intelligẽdũ est iuxta haliabatis sñiam in. v. theorice c. xiiij. q̃s cibus subtilis & q̃s grossus esse dicat: inquit em̃ ipse eo in loco q̃ subtilis cibus est cuius q̃titas magna corpus pauco pascit nutrimẽto: grossus aũt dicit cuiꝰ q̃titas pauca corpus plurimo reficit nutrimneto: tẽperatus aũt inter grossum & subtileꝫ est: cuius moderata q̃titas moderate nutrit. Si aũt multa sit eiꝰ q̃titas multũ: & si pauca: parũ: postea exẽplificat dicens. Cibi subtiles sunt vt caro pullorꝫ: pisces parui: lactuca: & huiusmodi oportuni his qui parui sunt laboris & exercitij: grossi aũt cibi sunt caro vituli magni: & pisces grandes solide carnis: caseus recens & similes conuenientes his qui magni sunt laboris & exercitij: & q̃ virtutis necessarium habent augmentum: corporisq̃ corpulentiam: & ideo bene diximus a principio huius capituli q̃ absolute

neqꝫ cibi ſubtiles neqꝫ groſſi appro-
bentur a ſapientibus: ſm quod etiaꝫ
Iſaac in vniuerſalibus dietis ſenſiſſe
videtur cum ait in .c. vij. Mollia et
terrena digeſtibilia facile ſunt in ſan
guinē cōuertibilia ⁊ mēbris facile aſ-
ſimilanda: ſed incorruptiones trāſdu
ci leuiſſima ⁊ nō diu in membris per
manentia: ⁊ infra dixit. qualiſcunqꝫ ci
bus ſubtilis fuerit paruiſſimū ⁊ debi
liſſimum membris tribuit nutrimētū
cibaria vero dura ad dirigendū ſunt
corpus nutrientia ſi virtus naturalis
ſuperat ea: qđ etiā voluit princeps in
iij. primi doc. ij. c. vij. cum inquit. Nu-
trientia ſubtilia ſunt magis ſanitatis
conſeruatiua ⁊ virtutē minus iuuant
⁊ fortitudinē. Et groſſa ſunt iſtis con
traria. Et igitur qui fortitudine indi-
get nutrientis fortis chimi ſunt neceſ
ſaria. verūtamen ex eis nō multū co
medant: ideo vt digerantur. ne q̇s au
tem audiens quod nutrientia groſſa
magis virtutem confortent decipiaꝶ:
exiſtimās ea pre alijs fore accipiēda:
debet etiam conſiderare quod tardi
ſunt digeſtionis: ⁊ nō niſi exercitatis
conuenientia: quieſcentibus autē ma
xime inimica: vt iam ex haliabatis ſe
rie ſupra viſum eſt: ⁊ vt multo clari9
ex verbis Iſaac colligitur dicentis in
vniuerſalibus dietis. ca. viij. Cibaria
groſſa non ſunt laudabilia quietis ⁊
non habentibus exercitia in his eniꝫ
calore: quiete congelato talia nō dige
runtur: ideo cauenda ſunt. Que quo
qꝫ fuit ſententia Gal. in libro de euchi
mia ⁊ cachochimia. c. ij. dicentis. Ci-
bariorum que groſſos ⁊ viſcoſos ge-
nerant humores nutriuiſſima omniū
ſunt: ⁊ ſi digerantur bene in ventre:
valde benignum ſanguinem genera
re nata ſunt. Manifeſtum eſt autē ꝙ
qui in quiete permāſerint ea bene di
gerere minime poſſunt. Et propterea
ipſe eodem in cap. que media ſunt cō
mendauit his: ſcꝫ qui neqꝫ omnino
ocioſi ſunt neqꝫ fortibus ſunt aſſueti
exercitijs: dicens. Inculpabiliſſima ci
borum ſunt que inter ſubtiliantia et
ingroſſantia exiſtunt qualia ſunt op-
timi panum ⁊ carnes gallinarum et
faſianorum ⁊ perdicum ⁊ columba-
rum ⁊ turturum ⁊ merularum ⁊ par-
uarum auium omnium: adhuc autē et
⁊ petrinorum piſcium: ⁊ marinoruꝫ e
ceterorum nullum fetorem habentiū.
Et infra ait. Optimus cibus corpori-
bus noſtris eſt qui non eſt ex ſubſtā-
tia groſſa neqꝫ viſcoſa ex quo ſāguis
conſiſtentia moderatus generatur. ⁊
in libro diſſolutione continua ſic dif-
fuſiſſime hanc materiam pertracta-
uit di. Et qui eſt in corpore tempera-
tus ⁊ ſanus nec labor eius eſt mult9.
nec eſt labor in virtute: meliora ſunt
ei cibaria media inter ſubtilia ⁊ grof
ſa: quia ipſa ei conueniunt ⁊ non de-
bilitant ſubtilia nec generant crude-
litatem ⁊ oppilationem ſicut groſſa:
⁊ poſtea exemplificat. Quemadmo-
dum eſt omnis panis bene prepara-
tus arte: Ouum gallinarum: caro
hedi ⁊ animalis agni ⁊ pecudiꝫ ⁊ ca
ro pullorum ⁊ columbarum ⁊ parua
rum auium: licet hec duo ſanguinem
generent calidiorem ⁊ groſſioreꝫ ſan-
guine temperato: epata quoque pul
lorum anſerum ⁊ aſſelle ipſorum que
ſunt temperata: licet reliquum cor-
pus eorum ſit multarum ſuperflui-
tatum. ¶ Et omnis auis que eſt
multi motus. Et cuius paſcua ſunt
in loco boni nutrimenti et mundi ae
ris. ¶ Et ſimiliter omnia oua bene
preparata. Et maxime que ſunt pro
iecta ſuper aquam calidam. Et re
cipiuntur antequam indureſceant
ſunt temperate groſſitie. Et omnes
piſces non dure carnis. Nec multe
viſcoſitatis: Aut quibus non eſt vi-
ſcoſitas. Et ſunt boniſſimi saporis.

⁊ quoꝝ pascua sunt in aquis mūdis a sorditie:et qui in aquis fluminum sunt temperati et boni nutrimenti. Et de fructib⁹ vue ⁊ ficus qn̄ sunt bene mature sup arborē et cito discēdūt de corpore. Qd enim generat̃ ex eis tēperatū est i subtilitate. Et de olerib⁹: lactuca:endiuia:sparagi. Et omne vinum cuius color est granati clar⁹ nec est nimis antiquū ⁊c. Hec ergo inter cibaria sunt vtenda sicut grossa inter alia sunt maxime fugienda ⁊ ab ipsis etiam exercitātibus:q̄uis minus eis noceant q̄ quiescētibus:tum quia dura sint ad dirigendū tum etiam quia sanguinem generent grossum ⁊ oppilatiuum. Et ꝙ etiam in laborantibus sint suspecta apparet ex sentētia principis in.iij.j.capitulo allegato dicentis. Nutriens grossum qd exercitati ⁊ multi laboris comedūt propterea qd ab eorum epate rapitur cum nōdum sit digestum preparat eos ad egritudines perniciosas in fine vite aut in eius principio licet sint in sua cōfidentes digestiua. Et in.iiij.j.c.primo iterum ait. Et nos quidē terremur a nutriente grosso cum pro certo sciamus ꝙ ex eo accidant oppilationes ⁊c. Cōcludamus itaq̄ ꝙ ad sanitatē conseruandam cibi valde grossi sint ab omnibus euitandi subtiles vero a laborantibus:medij autem a medio modo se habentibus. Qui subtiliores et grossiores eligātur prout maioribus aut minorib⁹ appropinquauerint homines exercitijs dicente Isaac vbi supra. Membris confortandis cibi sunt necessarij grossi scilicet non multum ⁊ ad digerendum duri. Regimento vero ⁊ custodie sanitatis leues cibi ⁊ faciles ⁊ actioni nature obedientes ⁊c.

¶ Capitulum. xlvj. ostendit que sint cibaria grossa que delicatis proprie ⁊ quiescentibus maxime inimicantur. Et an duris vel mollibus cibis vtendum sit.

In precedēti.c.visum est ꝙ grossa cibaria:aut nemini cōueniant:aut solū his qui fortibus vtūtur exercitijs. Que aūt sint huiusmodi: ad plenū in eo minime scripsim⁹:sicuti in isto ea volum⁹ sufficiēter annotare:vt ab ipsis studiosi ⁊ q̄cūq̄ alij quotidie sedētes:⁊ parū aut minime laborātes possint ea cognoscere:⁊ cognita ꝑtermittere ne eoꝝ percipiāt nocumēta. Dicamus igit̃ primo q̄ hoīes ⁊ qn̄ grossa nutriētia possint securi⁹ māducare:⁊ qui minime. Gal. seriē aducētes in lib. de dissolutione continua sic scribētis. Cibaria grossa cū inueniūt corpus calidū multū laborās: ⁊ somnū multū post cibū: digerūt̃ ⁊ nutriūt corpus nutrimēto plurimo:adherent ⁊ cōfortāt cōfortatione plurima:⁊ meli⁹ est ꝙ sumātur hec cibaria i hyeme ꝓpter aggregationē caloris in īterioꝛib⁹ corpis ⁊ lōgitudine somnij: et qn̄ quis sentit in corpore suo dissolutionē manifestā. Hec ipe de cōditionib⁹ eoꝝ q̄ grossis nutriētib⁹ vti possunt. Sed q̄ hmōi nō fuerint: illis minime assuescere debēt: scribēte eodē in loco allegato sic. Si comedat aliq̄s cibos grossos:⁊ sit in corpe suo caliditas pauca: ⁊ ꝓpue in stomaco:⁊ labor ante cibū paucus:⁊ somn⁹ similiter paucus:nō perficit̃ digestio:sed generatur in corpore humor ex eis grossus nimiū crudus generās oppilationē in epate et splene. Ideo oportet euꝫ qui comedit cibos grossos:et preter necessitatem dominij appetitus eius:ꝙ paucos ex eis accipiat:incōmixtos nec assuescat eos. Deinde adducit q̄ sint hmōi a q̄bus cauere opꝫ dicēs. Ex eis sunt lēticule ⁊ glandes id est castanee ⁊ lepores:⁊ fungi ⁊ fabe asse:⁊ epata:⁊ oua dura elixa aut assata:et quod est fri-

xum ex

xum ex eis: z lac coctū coctionib⁹ plu-
ribus: z vbera: z vinum vue qđ est, co-
ctū: et specialiter qđ est ex vua grossa
in natura sua: qr caliditas in coctione
acquisiuit eis siccitatem z coagulatio
nem: z caro cerui z hyrci: z carnes bo-
uine z vētres z intestina. hec oia gros
sa sunt ꝓpter duriciē nature eorū: z eo
dē modo lupini: z rape: z faseoli: z pa-
nis furni in exteriorib⁹ est grossus pro
pter id qđ acquisiuit ei ignis ex siccita
te: z in interioribus est grossus ꝓpter
viscositatē que est in pane de natura
frumēti. Et oīs panis aut supflue de-
coct⁹: aut diminute decoct⁹: aut infer-
mētatus: aut subcinerici⁹: aut cū laga
na: z dactyli: z fungi: z cerebra, omnia
sunt grossa ꝓpter viscositatē q̄ in na-
tura eorū cōsistit: z pisces duri z visco
si: z carnes z case⁹ grossus: z aures: et
labia: z extremitates musculorum. Et
etiā gn̄at accidētaliter ex cibis frigi-
dis humor grossus ꝓpter debilitatez
caliditatis corpis z digestionis sue: si
cut accidit ex comestiōe fructuū ante
maturationē eorꝝ. Et ex comestiōe ci-
trulorū z cucumeris z carnis citri z la
ctis acetosi zc. Hec igitur z silia sunt a
nō laborātibus z debilib⁹ fugiēda: ꝓ-
pter nocumēta superius assignata. Et
ꝓpterea cōcludendū est ꝙ qui ꝑta-
ctas nō habuerint cōditiones: ista po
tius que dixim⁹ dimittere debēt q̄ȝ co
medere. Et quāuis ex iam dictis satis
cōprehēdi possit ꝙ circa siue dura z lu
brica viscosa siue mollia, eo ꝙ vt plu-
rimū grossa sint: pari rōne ꝑtermit-
tēda forent. Tn̄ dicem⁹ specialiter de
ipsis cū Gal. in. j. de differētijs febrū.
c. iij. dicēte. Quecūq; sunt lubrica z vis
cosa grossorū humorū gn̄atiua morbi
diora sunt: oppilare enim z obstruere
corpus sunt parata. Nō min⁹ aūt sic-
ca cibaria a sapiētibus q̄ȝ aquosa z lu
brica detestātur cū multorū sint gn̄a-
tiua nocumentorū dicēte Rasi in. xxv.
cōtinētis. c. j. auctoritate fabri. Super
abundans sumptio nutrimentorū sic-
corū tollit virtutē z colorē corpis mu-
tat desiccādo ventrē. Isaac etiā in. vij.
c. dietarū vniuersaliū sic inquit. Cib⁹
durus z siccus fit pessim⁹: z oībus que
dixim⁹ cōtrari⁹ dixerat em̄ supra ꝙ ci-
bus q̄ siccus nō erat nutritiu⁹ z ad dis
soluenduz de mēbris durus existebat
atq; qđ substātie mēbrorꝝ ꝑfecte assi-
milabať. Et in. c. viij. libri eiusdē iterū
dixit Sicca cibaria sunt pessima: qr cū
duricia digerēdi nutrimēta faciūt sic-
ca: vn̄ scđm medicinā z nō scđm nutri
mēta sunt dāda. Et ꝓpterea a ꝑad-
ductis auctorib⁹ nō discedēs Auicen.
in. iij. j. doc. ij. c. vij. sic ait. Nutriētia sic
ca assidue comedere fortitudinē cade
re faciūt que fuit Gal. sn̄ia in. v. de sim
plici medicina distinctiōe. vj. c. ij. dicen
tis. Oēs res q̄ exiccāt: finiūt humidita
tē sanguinis: quare ingrossant euz. Et
ꝓpter hāc causam minorāt ipm̄. Et si
sunt in naturis calide faciūt cū vehe-
mētioris caliditatis q̄ȝ fuit zc. Quam
obrem dicere possum⁹ breuib⁹ nos ex
pediētes ad sanitatis cōseruationem:
nec grossa valde cibaria: neq; subtilia:
neq; lubrica viscosa z valde mollia si-
cut nec sicca facere videnť. Sȝ iter dcā
que mediocria fuerint approbantur.

¶ Capi. xlviij. declarat ꝙ cibi sani-
tatis cōseruatiui non sint: nec esse
debeant valde calidi aut frigidi: si
cut nec valde hūidi vł sicci ꝟtualr.

Quia nō sufficit ciborū sub
stantiā intelligere ad con
seruationē sanitatis: nisi
etiā de qualitatib⁹ ipsorū
ꝑmis sufficiēs habeať co-
gnitio. Iō impresentiarū de ipsis ser-
monē faciem⁹ dicētes: ꝙ cibaria sani-
tatis ꝯseruatiua esse nō debeāt fortis
caliditatis i ꝟtute: ꝓpterea ꝙ calorē i
cēdūt naturalē: z hūiditatē corpis so-
leāt desiccare cū dicat Auicē. i. j. j. doc.

iij. capitul. j. caliditas maior q̄ debet: reddit corpus siccius q̄ oportet. et in iiij. j. c. ij. Oēs caloris cause cum super fluūt in exiccādo iuuāt. Et fuit senten tia Gal. in primo de cōplexionibus. c. ij. dicentis. Caliditatis nāq₃ cū vincit: ꝓprietas est vt destruat humiditatē: et cōsumat eā. Et in eodem. c. iterū ait. Necessariū est cum vincit caliditas in corpore: vt sequatur ea₃ siccitas &c. Et ꝓpterea cibi valde calidi vt plurimu₃ sunt etiā sicci: et per cōsequens calefaciunt et exiccāt corpus vltra q̄ op₃. Et ideo cibi tales valde calefacientes: aut nunq̄: aut raro: immo q̄ rarissime sumantur: et plus via medicine q̄ nutrimenti: nisi forsitā corpora valde frigida forēt hyeme et regione frigida dicēte Gal. in libro de dissolutione conti nua. Cibaria calida conueniunt ei cui dominat̄ frigiditas: et in tēporibus et partibus frigidis: et in ciuitatibus frigidis. Et vitare debet ipsa ille qui calide fuerit cōplexionis in tēporibus calidis: et in ciuitatibus calidis: quemad modū sunt frumentū coctū: panis frumēti: cicera: dactyli: sisamum: sinapis: vue dulces: apiu₃: ruta: raphanus: rape: canapis: pastinace: allia: cepe: porri: caseus antiqu⁹: vinū dulce calidū: et vinū antiquū citrinū. Aduertēdū quo q₃ est q̄ nō solum euitare op₃ cibaria que nimis calida sunt in virtute et in potētia: verumetiam temperatissima quādo actualiter multū calida perciperētur. scđm q̄d iussit Rasis in Almā soris. iiij. c. iiij. dicens. Est etiā abstinē dum a cibis calidissimis: quales sunt tūc cū ab igne remouētur: quibus nul lus vti d₃. Propter hoc tñ nullus intel ligat q̄ tepida debeāt esse que comedēda sunt: imo calidiora q̄ tepida: l₃ nō calidissima esse oporteat que accipiunt̄: ꝓpterea q̄ tepidū oē est mollificatiuū et resoluēs virtutē. teste Principe. j. iiij. c. xxvj. Et fuit sentētia Gal. in. ij. Terapētice. c. v. dicētis, Tepida oia soluūt robur ventris: ideo calida sufficiēter et non calidissima: neq₃ tepi da sint que mādūcam⁹. Cibaria etiā actu vel potētia valde frigida nullo pacto sunt comedēda: qm̄ sua frigiditas humane nature est valde contraria. cū dicat Isaac in vniuersalib⁹ dietis. c. v. Frigida velut nix sunt multū fugiēda: qm̄ et si in corporibus iuuenū non appareat nocumentū eorū: tamē malicia paulatim se adunat: licet ipsi non sentiāt: sed creūtes iuuētutem: et subeūtes senectutem multos et diuersos morbos incidunt: qui incurabiles sunt: et diu in visceribus permanēt: et in articulis et neruis: q2 frigiditas sem per mēbra percutit debilia et multum sensibilia. sicut etiā colligit̄ in. v. aphorismorū. aphorismo. xviij. dicēte. Frigidū est inimicū neruis: ossibus: dētibus: cerebro: spinali medulle &c. et Ga. in. iij. regiminis acutorū cōmento. xl. vi. Nocumentū aduenit neruis ex oibus rebus frigidis in naturis suis &c. Qua de re cōcludere possum⁹ cū Auicē. in. v. iiij. tractatu. ij. c. j. dicente. In omni dispositione op₃ vt vehemēter caueat̄ frigus: etiā in estate: qm̄ in eo est timor magn⁹. Nō ingrediat̄ ergo res aliqua actu vel potētia multū frigida nisi gratie medicine dicēte Gal. in libro de dissolutione cōtinua. Cibaria frigida debēt administrari ei q̄ est calidi corporis: et in tpibus calidis: et in ciuitatib⁹ calidis. Quēadmodū siccā cōueniūt ei cui⁹ corpore dñat̄ humiditas: et in tpibus: et ī ciuitatib⁹ humidis &c. Pro sanis tñ et bene complexionatis corporib⁹ eligant̄ cibaria in virtute tēperate humida: cū ipsa non modo ad vitā sunt vtilia: verūetiā necessaria: cū ex ipsis sicut flāma ex oleo calor noster interior pabulet̄: dicente quoq₃ philosopho in. j. Metaphysi. q̄ calido viuim⁹: et humido nutrimur. Et in. ij. Metheo. dixit. Calidi humidū est alimētū. a quo sumpsisse videt̄

princeps cũ ait i.j.j. Uita existit p caliditatẽ: ꝛ augmẽtũ per humiditatẽ: ꝛ caliditas in humiditate existit ꝛ ab ea nutrit. Et i.vij.iiij.trac.iiij.c.j. Uita nãq3 i humiditate existit: verũ op3 vt tu caueas ꝛ abhorreas eã in via sup̃fluitatis: l3 nõ appareat eius nocumẽtũ. Sint itaq3 cibi non sicci vel humidi superflue: sed mediocres: sicut ꝛ in caliditate temperati ꝛc.

Capi.xlviij. ostẽdit q̃ sapores ciborum considerãdi sint ad sanitatis conseruationem.

Cum vtile sit nõ min⁹ q̃3 necessariũ p̃ter p̃mas ciborũ ꝛ potuũ qualitates: secũdas etiã cõsiderare: que ex illis vt sapiẽtes dicũt fieri solent: ex quarũ numero sapores existũt: nobis vr̃ nũc de eis dicendũ esse: ꝛ eo magis q̃ ea q̃ scripsimus in p̃cedẽti capitulo: reddent per ea q̃ in hoc dicent clariora: cũ demõstrabim⁹ qui calidi ꝛ q̃ frigidi existãt cibi: ꝛ quantũ vnusquisq3 saporũ faciat ad corporis sanitatẽ. Sed i p̃mis videam⁹ q̃d sit sapor: ꝛ quõ fiat cũ ex vniuersalib⁹ ad singularia oporteat procedere tanq̃3 ex notiorib⁹ nobis. vt voluit philosophus in.j. phy si.tex.cõmẽti.iiij. Et in tex.lvij. iterũ dicat. Debemus incipere ab vniuersalib⁹: deinde ad particularia trãsire: q2 cognitis vniuersalib⁹ facili⁹ cognoscunt min⁹ cõia. vt idem sensit in.ij. de gñatione ꝛ corruptione tex.cõmẽti.lj. Dicam⁹ igit cũ Isaac in lib. de vniuersalib⁹ dietis.c.iiij. dicẽte q̃ sapor nihil aliud est q̃3 quoddã sensuale sensui gust⁹ deputatũ: qd̃ abhorret natura vel ex ipso delectat. Causatur aũt sapor p admixtionẽ substãtie sicce cũ humida: qñ coquunt p calorẽ decoctiõe determinata. vt inq̃t Auerro.i.iij.colliget. Et fuit snĩa Aristo.in xx.problematũ.p̃blemate.xx. vbi ait. Quecũq3 ỽo natura dulcia sunt p̃pter moderationẽ existẽtis humidi: quemadmodũ.s. reliq̃ sapores ex imoderata cõmixtiõe resultãt humidi cũ sicco: vt ex speciebꝰ eoꝝ fiet manifestũ. Que vt q̃busdã placet sunt nouẽ. Scd̃m ỽo alios tãtũmodo octo. sic em̃ de ipsis scripsit Auicẽ.in.ij.canonis.c.iij. Species saporũ sunt octo p̃ter insipidũ: scilicet dulcedo: amaritudo: acuitas: salsedo: acetositas: põticitas: siccitas: et vnctuositas. Auerrois aũt in.v.colliget pronũciauit esse nouẽ: inter quas spẽs insipidũ cõputauit. l3 Auicẽ. dixerit vbi supra: q̃ q̃ isipidũ saporẽ tenẽt eoꝝ isipida sunt ỽba. Quicq̃d aũt sit nolum⁹ impñsentiarũ hãc igredi qõnẽ: sed sapiẽtiorib⁹ p̃nũc relinquant: ꝛ adherebim⁹ opinioni Auic. dicẽtis in sequẽtib⁹ de illis octo specieb⁹ sigillatĩ: vt virt⁹ vniuscuiusq3 clari⁹ habeat: et summa quadã cũ facilitate eoꝝ distincta: ꝛ separata determinatio reperiat: si em̃ vellem⁹ de oĩbus in vno cap̃lo dicere: p̃lixũ esset admodũ cõfusũ3 p̃molestũq3: atq3 satis inutile. S3 iã ad dulcedinẽ tanq̃3 ad potissimũ ꝛ desideratissimũ in p̃mis transeamus: et de ipsa dulcedine ꝛ rebus dulcib⁹ simul: q̃ in diuersis ꝛ plurimis antiquoꝝ voluminib⁹: ꝛ in coꝝ varijs locis legim⁹ scribere incipiamus.

Capi.xlix. ostẽdit naturã ꝛ proprietates dulcedinis ꝛ rerũ dulciũ: tãgendo vtilitates iuuamenta simul cũ eorum nocumentis.

Quantũ ex dulcib⁹ reb⁹ humanus gustus delectet: q̃3 facile põt vnusq̃sq3 cõprehẽdere: p̃pter q̃d aũt hoc fiat: solũ scit q̃ nouit q̃3tu3 vnũqõq3 suũ sil'e appetat atq3 diligat. Grãdis q̃ppe est inter dulcia ꝛ humanam naturã similitudo dicente Isaac in vniuersalibus dietis. c. iiij. Constat saporosissimam humane Complexioni vicinantem esse dulcedinem

Et infra. Humores dulcedinis viscosi sunt ⁊ grossi tēperamēto vicini substā tiali humiditati corporis humani assi milatiui. Et post aliqua subiūxit. Pa= laz ergo fit rōni: ꝙ dulcedo mediocri tatem ⁊ tēperamentū significat inter calorē ⁊ humiditatē. Uñ etiā antiqui aque tepide ipsam assimilauere: que ꝯplexioni humani corpori assimilatꝛ. Et infra ꝯcludit. Cōstat dulcedinem ceteris saporib⁹ delectabiliorē ⁊ com plexioni nutriende viciniorē esse pro= pter naturalē humane ꝯplexiōis simi litudinē. Que fuit snia Gal'.in.iiij.de simplici medicina dist.iij.c.j. dicētis. Res dulces sunt in caliditate sua pro pinque corporib⁹ apud q̄ sunt dulces ⁊ in di.iiij.c.ij. eiusdē ait. Ois res dul cis est calida ⁊ humida ⁊ ꝓpterea ip sa est cōueniens nature corporis hu= mani: qm̄ corpus humanū est calidū ⁊ humidū cū equalitate. Sunt ergo res dulces valde delectabiles. tū pro pter ea que dicta sunt: tū ēt q꞉ huma= no corpi ⁊ similes ⁊ ꝯuenictissime sui tēperamēti rōne. Et ꝙ ita sit apparet etiā p Auic.in.ij.canonis.c.iij.dicētē. Dulce nō calefacit calefactiōe nociua imo delectabili: sicut ē delectatio aq̄ tēperate cū effuditꝛ supra corp⁹. Et ac cepit hāc sniam a Gal'.in.iiij.de sim= plicibus dist.c.iij.c.j.dicente. Ois res dulcis est calida: verūtñ nō vincit cali ditatē q̄ est in corpe hois victoria su= pflua ⁊ pportiōatꝛ aq̄ calide occurērti corpi nr̄o frigido: ⁊ i fi. eiusdē capl'i sic iterꝫ inq̄t. Dulcedo nō accidit nisi ab equalitate caliditatis. Hoc quoqꝫ sen sit Serapio dicens. Dulcis substātia est equalis ꝗ virtus oim dulcium est calida: nisi quia calor diuersificatꝛ in eis fm̄ paucum ⁊ multuz ideoqꝫ sunt diuersitates in dulc ib⁹ q꞉ qꝺ est dul= cius est calidi⁹. Et nō aduenit ex dul cis caliditate nocumētū calori innato sed est caliditas eius proxima corpo= ribus quibus apparet dulce: ⁊ sic ha= bemus que sit dulcedinis complexio: ⁊ q̄zta ipsius temperies quōcunqꝫ hu mano corpi similis. Sz videam⁹ mō q̄ztū faciat ad nutriendaz: vt ⁊ aliud eius iuuamentū notificetꝛ. Qō est ta= le atqꝫ tantū ꝙ nihil pōt humanum corpus nutrire nisi aliqua dulcedine participauerit: vt sensit Arist.in libel lo de sensu ⁊ sensato: cum inquit. Oia nutriuntꝛ dulci simpl'r: vel commixto. Et ex eo calidū augmentat ⁊ stri it nu trimentū: q꞉ qꝺ leue q̇dem est attra= hit: amarꝫ aūt ⁊ salsum relinq̇t ꝓpter grauedinem: vt in plantis in salsis ⁊ dulcibus terris plātatis est videre. ꝙ etiam voluit pn̄ceps in .ij.canonis.c. iij.dicēs. Impossibile est q̇n in oi nu triente apud medicos sit dulcedo ali= qua: lꝫ nutrimentū aliis indigeat ꝯdi tionibus p̄ter hāc dulcedinez ⁊c. Hoc etiam dixerat Gal.in loco preallega= to his verbis. Oē qꝺ nutrix est de ge= nere rerum delectabiliū dulciū. Et ꝙ ita sit Isaac. suꝑ hoc nobis adduxit signum istud in.c.iij. vniuersaliū die= tarum di. Mēbra ex delectatiōe cibo= rum dulciū eos attrahūt plurimū: et in intestinis remanet inde parū ⁊ pro pter hoc paruas accidentaliter feces dulcedo: salsitudo vero multas ob hanc etiā cām dulces cibi cito saturāt q꞉ cū mēbra delectēt: cogunt vt mul= to plus de eis sibi attrahāt: ⁊ venas ⁊ concauitates mēbrorū cito impleāt nullū ꝓpterea mirū est si naturaliter dulcia affectam⁹: cū tēperata sint et nobis cōueniētia plurimūqꝫ nutrien= tia. Hec solū toti: verūēt singulis fere partibus aliqꝺ prestēt iuuamentum dicente Auicen. Opatiōis dulcis sunt digestio. lenificatio: ⁊ multiplicatio nutrimenti. Et in.xiiij.tertij. Dulcia cōueniunt epati: quare impinguatur eis ⁊ magnificatur ⁊ confortatur ⁊c. Isaac quoque vbi supra sic ait. Dulcis sapor si fuerit pure dulcis om ni carens malitia acuminis ⁊ visco si=

tatis saporosior oibus alijs cibis erit qr naturaliter vicinior est sanguini mundificans ꝛ quasi lauans nocumētum gustus ꝛ sensus ventrem temperate humectās sine labore nature. vñ actio ei⁹ temperata est in digestione ꝛ a stomacho ꝛ intestinis egressione ꝛ in sequen. c. dixit. Dulce ſm nutrimentum nutrit multū: ſm vero medicinam grossos humores dissoluit: et mundificat: diuersas res tēperat: dura eñi mollificat humiditate sua. mollia indurat cū caloris sui subtilitate ꝛc. Ecce igitur quot bona dulces cibi in corpus nostrum efficiant: secur⁹ itaqꝫ eorum vsus videt̄ esse: dūmodo duas conditiones habuerint. Prima quarū est vt eorum dulcedo nō sit intenta immo remissa: vt postqꝫ digesti fuerint a naturali calore vere dulces efficiant̄ ꝛ nō in cholerā conuertant̄. Queadmodū voluit Galie. in. iiij. de simplicib⁹ di. iij. in fine cū ait. Hec res vera est ſm naturā qꝫ rei in qua multitudo dulcedinis est: nō est possibile vt addat̄ dulcedo in ipsa: ergo ꝑculdubio recedit a dulcedine apud conuersionē ꝛ permutationē. i. digestionē ꝛ ad saporē tendit q̄ est supra dulcedinē. s. ad amaritudinē rei aūt diminute dulcedinis expedit necessario qñ digerit̄ vt perueniat ad cōplementuz dulcedinis. Qđ aūt res dulcis] si amplius decoquat̄. reddat̄ amara: declarat ipse per exemplū dicēs. Sicut mel qñ approximat̄ extrinsecus igni tēpore lōgo fit amari saporis. Et similiter est eius proprietas in corporib⁹ hominum quando inuenit caliditatez fortem generat humorē colericū ꝛc. vt infra patebit. c. de melle ꝛc. Melius est igitur vt diximus: quod cibi remisse sint dulcedinis. ꝛ presertim fortem habentibus calorem. Et propterea mel: ꝛ hmōi valde dulcia magis senib⁹ videntur cōuenire: vt Rasis ꝛ Gal'. dicūt vbiqꝫ de eo loquentes. Secūda autez cōditio requisita ad hoc qꝫ dulcia nullum inferāt corpori nocumentū est vt subtilis sint substātie ꝛ non viscose. aut grosse dicēte Isaac in vniuersalibus dietis. c. iiij. Dulcedo viscosa epati ꝛ spleni maxime est nociua duplici ex causa. Una qꝫ oppilatio est durior ꝛ grossior. Altera qr citius putredini est vicina vñ augmentatiua inflationis: ꝛ rugitus: ꝛ est causa interpollationis febris cōmotiua facile ꝛ naturaliter in fumositatē cholericam: ꝛ in cholerica genera cōuersiua: ꝛ accidentaliter in putredinē ꝛ oppilationē ꝛc. quod etiā sensit Rasis in. iiij. Almansoris. c. j. cū ait. Dulce oppilationes generat ꝛ apostema in epate ꝛ splene ꝛ precipue si hec membra ad hoc fuerint preparata ventris ēt fluxus ex eo sequitur ꝛ mollificat stomachū ꝛc. Et patet qꝫ de grosso ꝛ viscoso dulci loquitur. Dulcia eñi grossa hñt oppilationes facere ꝑpter suā grossitiem: ꝛ propterea qꝫ nunqꝫ perfecte digerant̄ dicente Arist. in. xxj. problematum problemate. xij. Delectabilia plurima grossa quidem ꝛ dulcia ꝛ pinguia delectabilissima videntur esse nobis gustantibus hec autem omnia nutribilia ꝛ non digesta ꝛ supernatantia ꝛc. Quo in loco voluit qꝫ ꝛ si bene digerātur in stomacho: in reliquis tamen indigesta remaneant: ꝛ propter hoc oppilent. patet cū inquit. Dulcia ad primam operationem corpori digesta: vtjautem ad finem indigesta. Qđ ēt sensisse videtur Auicen. in. iij. j. doct. ij. c. vij. cum dixit. Res dulces ad faciendas oppilationes sunt veloces: quoniam eas natura trahit antequā digerantur. Et infra subdit. Scire debes quod dulce nutriens rapit natur ā antequam maturescat ꝛ digeratur: ꝛ corrumpit sanguinem. Quod et in. xiiij. iij. iteruz replicauit dicens. Licet dulcia confortent epar: verumtamen velocia sunt ad hoc vt faciant

euenire oppilationē: ꝑpterea ꝙ epar attrahit ea laboriose associās ea hūoribus aliis. Et post pauca expressit de quib⁹ maxime intelligeret dicens. Et nocibiliora dulcia sunt que sunt ex eis grossa: ꝑpterea q: faciūt accidere oppilationē ex quo ex eis sunt calida ꝑpter cōuersionē suā ad cholerā. Ideo nostro ꝯsilio iuuenes raro: ⁊ precipue cholerici: dulcibus rebus vti debent.

¶ Caplm.l. determinat de amaritudine ⁊ cibis amaris: ⁊ de eorum proprietatibus: iuuamentis: ⁊ nocumentis.

ETsi in reb⁹ dulcibus ꝗ plura dicantur esse pericula: et in grossis precipue atq̃ viscosis: vt in supiori visū est. c. Nō debet tñ ob hāc causam ꝗs existimare ꝙ reb⁹ amaris sit vtendū quasi duobus existētibus cōtrariis: si vnū periculosum qñq̃ sit: reliquū vero sit securissimū. Deciperetur equidē qui sic opinaretur: ꝑpterea ꝙ ꝗuis aliqđ dulce humano corpori sit nociuū: nullū tñ amari cuiuslibet cōparatiōe vr esse ꝓbandū: ⁊ hoc q: amara oīa quodammodo corpi inimicātur sua amaritudine: caliditate: siccitate: ⁊ nutrimēti prohibitione: oēs eñ antiqui philosophi ⁊ medici cōcordarūt in hoc ꝙ amara calida existerēt: preter Auerroim tenētem in. v. colliget: ꝙ etiā fieri possent a frigiditate: cui⁹ opinionē suis cū rationibus ⁊ fundamētis cōfutauit Conciliator in differētia. cxlv. Qui ⁊ si nūq̃ fuisset: adhuc magis sapiētiorib⁹ medicis erat credendū. Dixit eñ Serapio. Uirt⁹ prima amari est calida: nisi q: caliditas sua habet multas diuersitates: q: illđ qđ est amarū multa amaritudine est calidius: ⁊ illud qđ habet paucam amaritudinem habet paucū calorem. Princeps etiā in. ii. canonis. c. iii. sic ait. Nō est possibile vt sapores dulcis et amarus et acutus sint nisi in substātia calida. Et infra sic quoq̃ dixit. Amaritudo in substantia calida spissa ⁊ terrea fundat. ⁊ in. xiii. iii. Sapor oris amarus significat caliditatē ⁊ cholerā. que fuit sententia Aristo. in xx. ꝓblematū. ꝓblemate. xxix. dic. Oē amarū est calidū. a quo sumpsit Isaac in. iiii. c. vniuersaliū dietarū cū scripsit. Oīa amara calida sunt et sicca in tertio gradu: ⁊ terrestria. Et alibi. Amaritudo calorē suū in tertio gradu esse denūciat: ⁊ siccitatē in scđo: vñ in suis humoribus terrestreitas et grossicies dominatur. Hoc quoq̃ voluit Gal. in iiii. de simplici medicina distinctione ii. c. vi. di. Omnes res amare sunt calide: sicut myrra: baurac: ⁊c. Et in. c. vii. eiusdē ait. Res non fit amara nisi propter superfluitatem caliditatis ⁊ acuitatis. Et iterū in distinctione. iiii. c. ii. dixit. Sapor amarus est sequens substantiam calidam ⁊ siccam: terreā: subtilē ⁊c. Ecce ꝗ clare ⁊ vniuersales contra Auerrois opinionem clamant auctoritates. Cum ita sit igitur ꝙ intantum calida sint ⁊ sicca: nimirum si calefaciunt ēt desiccant fortiter: sanguinemq̃ cito ad adustionem perducūt: ⁊ ad maliciam: cholerā quoq̃ rubeā in sanguinem augmentant. vt Rasis inquit in Almansore capitulo sepius allegato. Alia etiam in corpus producunt nocumenta res amare: dicente Auicenna in secundo canonis. capitulo tertio. Abstergit ⁊ exasperat absolutum omne amarum: ⁊ ideo nocet visceribus: ⁊ ꝙ deterius est siccant corp⁹ amara vltra ꝗ oportet: vt dixit Gal. in. i. terapentice. c. vii. Et in. iiii. de simplici medicina distinctione. iiii. c. ii. sic de eis inquit Res pure amaritudinis est inimica omnib⁹ animalibus ⁊ plātis: quoniam in natura sua est sicca et perniciosa: sicut fumus que generatur

ex adustione. A quo videt accepisse Auerrois in.v.colliget cū ait. Amaritudo est in vltimitate contrarietatis nutrimēto aialiū: et est cōtrariū dulci ppter siccitatē solā: et ppterea interficit infantes qñ eo multū vtunt ppter ea q sunt in vltimo hūiditatis. Et subdit. Et vniuersaliter nō ingredit natura amaritudinis in re cibali ppterea q non est nisi medicinalis. Quod etiā voluit princeps vbi supra dicens q purū amarū non nutrit animal. Et ideo cōcludam q res amare nō pro cibis: sz p medicinis tātummō debemus accipere cū eis vti voluerimus. Plurimarū eñ ipsarū conferūt epati eo q stiptice sunt et aperitiue vt in.xiiij.tertij.ca.xx. pinceps inqt Auicē. De pprietate quoqz omniū rerū amararū est: q ipse abstergūt et lauāt et mūdificāt et incidūt qđ est in venis de humoribus grossis: vt dixit Gal.in.iiij.de simplicibus.cap.septimus anatato. Et i.v.eiusdē.ca.vltimo distinctionis .viij.sic q ait. Amarū apit et mūdificat meatus et abstergit et incidit hūores grossos pp caliditatē eius manifestā. Iterū ergo replicando via medicine potiusqz via cibi vtendum est amaris.

¶Capitulū.lj. ostēdit naturā salsedinis declarādo iuuamēta vtilitates: et salsorū nocumēta.

Quidā hominū adeo sunt salso sapore assueti: vt nequaqz aliqd sine sale et in notabili eius quātitate comedere possent. Alij vero reperiunt q p carne salita vel piscibus salsis quecūqz alia etiā pfectissima cibaria postponerēt. Qui omnes pfecto nō intelligūt q salsi cibi et si minus qz amari sint calidi: ab auctoribus tñ nostris probētur: cū illaudabiles in corpus pducāt opationes sue caliditatis et siccitatis ratione. Quia res salse terrestres sunt et calide et sicce in secundo gradu: vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis.c.iiij.in quo etiā sed infra sic inquit. Salsus sapor significat calorem et siccitatem sui esse in fine secūdi gradus: q sui humores inter grossos et subtiles sunt mediocres terrestribus vicinantes. vnde virtutem habēt pūgitiuā lauātem et mūdificantē. Qđ etiā voluit Serapio cū ait. Salsus sapor est ppe amarum: q ambo sunt terrei calidi. Et infra subiunxit. Et plurimū substātie salsi et terreum grossum. et fuit sñia Gal.in.iiij.de simplici medicina distinctione.iiij.c.ij.di. Sapor quidē salsus est pximus sapori amaro: qm̄ ābo sunt terrei calidi verūtñ differūt in hoc q res amari saporis plus calida est et sicca et adusta a quo sumpsit Auerrois in.v.colliget di. Super cōplexionē salsi dñat pars sicca adusta: in qua est mixta pauca humiditas etc. Cū igitur salsum pueniat ex resolutione amari in insipido aquoso teste Auicē.in.ij. canonis.c. superius allegato. parū ab amaro differre videtur. Et propterea salsorū nocumenta paulo minora ab eis que amarorū dicuntur esse scilicet calefacere desiccare: exasperare resoluere. et subtiliare. et q ita sit apparet p seriē Isaac in libro vniuersaliū dietarū sic dicentē in.c.viij. Salsa dissoluūt subtiliant et calefaciunt: similiter aggregant: oppilant et exiccant humiditatem propter calitatem superfluam et manifestam: vt Gal. ait in .v. de simplicibus distinctione. viij. c. vltimo. His itaqz de causis non parū nocere vident et maxime choleris et extenuatis corporibus. Non minus quoqz ratione nullius aut minimi sui nutrimenti. quemadmodū voluit Aristoteles. in libello de sensu et sensato

vbi dicit ꝙ calidū leue q̄dez attrahit: amarum aūt ⁊ salsuz relinq̇t propter grauedinē vt in plātis in salsis ⁊ dulcibus terris plantatis est videre. Qđ etiā replicauit in .xxiij. ꝓblematum ꝓblemate .x. cum inq̇t. Salsum q̄dē est graue: dulce aūt leue. Cōcludere igit̄ possumus ꝙ amara ⁊ salsa minime faciant ad nutrimenta ⁊ ad sanitatis ⁊ vite conseruationē: imo nature humane ⁊ vniuscuiusq̄ȝ animalis cōtrariari vident̄: dicente Gal. in li. de cholera nigra. Non em̄ vident̄ aīalia ex salcedine saturari cū nullū viuat aīal ex illa vt vocatū mortuū mare coniectura in quo ꝑ nimia salcedine ⁊ amaritudine nec pisces: nec aliqđ aliud animal viuere pōt: sic em̄ series ꝟborum ei⁹ ibi ip̄m demōstrat voluisse. ⁊ ideo dicimus ꝙ magis via medicine q̄ȝ via cibi humano corpori cōueniāt huiuscemodi: eo ꝙ salcedinis operationes sunt abstersio: ablutio: exiccatio: ⁊ ꝓhibere putrefactionē vt ait p̄n ceps in canonis .ij. quō aūt caro salita q̄n̄q̄ȝ an̄ cibū ꝯueniat rōne medicine ꝓuocantis appetitū apparebit infra .c. de salita carne.

¶ Capitulū .liij. ostēdit naturam acuti saporis: ⁊ nocumēta ꝓueniē tia ex acutis comestibilibus.

REs acute nō minuis imo lōge magis q̄ȝ salse vel amare sunt humanis corporis inimicantes ꝓpterea ꝙ calidiores ceteris oībus existunt cū in gradu quarto ⁊ postremo caliditatis reponant̄: vt voluit Isaac in li. vniuersaliū dietarū .c. iiij. dicens. Oīa acuta sunt calida ⁊ sicca in q̄rto gradu ⁊ post pauca subiunxit. Acuta calidiora sunt ⁊ sicciora ceteris saporib⁹. Et postea dixit. Natura ⁊ sensus minus fugit: salsa q̄ȝ amara: ⁊ minus amara q̄ȝ acuta, ꝓpter caliditatē eorum. Et iterū infra magis sic inq̇t. Acutus sapor calidus est in q̄rto gradu: q̄ȝ sua intentio est ignea: vnde est corrodens: incidēs ⁊ subtiliatiu⁹ magis ceteris saporib⁹. Hoc etiam sensit Auerroys in .v. colliget cū ait. Quod dn̄atur sup̱ acutū est multus calor cū multa siccitate ⁊ subtilitate: ⁊ ꝓpterea, calor illi⁹ est fortior reliq̇s oībus. Serapio quoq̄ȝ de hoc sapore sic dixit. Substātia acuti est ignea. Et post pauca subdit. Et ꝟtus ei⁹ prima est ꝟtus calidior oībus alijs. Que fuit snīa Gal. in .v. de simplici medicina. di stin. viij .c. vlt. dicentis. Acutū acre ē igneū: sicut salsum est terreū ⁊ cū ter r citate calidū. cum ita sit ergo ꝙ res acute in tm̄ calide sint ⁊ sicce: si plurimorum sint cā nocumentoꝝ dicente Auic. in .ij. canonis .c. iij. ꝙ acuta visceribus noceāt: ⁊ os stomachi ledant: ⁊ visum. cū dicat idē in .iij. tertij tractatu primo .c. v. de summa reꝝ nocibiliū oculo est oē qđ hȝ acuitatē: sicut porrū ⁊ andacocha: ⁊ oīa q̄ exiccāt superflue ⁊c. Et circa finē eiusdē capituli sic inq̇t. Cibi salsi ⁊ acres ⁊ vaporosi: q̇ ledūt os stomachi sunt: cepe: porri: et allia: ⁊ bedarūgi comesta. Cuius simile voluit Auenzoar in sui thesir loco primo tractatu .viij. c. xxj. dicēs. Et scire debes ꝙ oīa acuta hn̄t caput replere ex vaporibus ⁊ fumositatib⁹: sicut sūt cepe ⁊ alliū ⁊ his similia: quare visui potissime nocēt: ⁊ medicins oīno existunt orbitatis ⁊ cecitatis. et in tractatu .viij .c. viij. libri eiusdē iterum dixit. Necesse est vt ꝓhibeas in oī accidente malo cerebro superueniēte alliuz ⁊ cepe: qm̄ ꝓprietatē hn̄t maximā in ꝑturbando ⁊ destruendo cogitatiuaȝ. Rationem autem horum nocumentorum videtur assignare, Haliabas in .v. theorice .c. xiiij. dicens. Sinapis cepe: porrū: alliū: ⁊ omnis pūgitiuus cibus: amarus salsus ⁊ omnia talia superfluitates generant calidas: dicunturq̄ȝ cibi subtiliantes: quoniam

humores generant acutos cholericos qui exurũt z corrũpunt. nec ꝓsunt nisi illis in quorũ corpe supflui phlegmatici: et viscosi ac grossi existũt hũores: incidunt etem̃ z subtiliãt eos: diuturnosq; patiẽtibus morbos vtiles sunt: eo ꝙ materias morbos hos gñantes subtiliẽt: vt ait. Galienꝰ in libro de regimine subtiliatiuo. hec ipe. Quare relinquitur ꝙ pro medicina: z nõ pro cibo sint huiuscemodi comedẽda cũ nõ solũ cerebro: oculis: z ori stomachi talia acuta sint nocua: verũetiam z toti corpi dicẽte Gal. in scḋo libro de accidẽti z morbo. c. ij. ꝙ qui assuescũt allia porros z cepas z vinũ vetꝰ acutũ: aut medicamina que a veneno custodiũt febres patiant. qḋ qũo faciãt nobis innuit Rasis i. iij. almãsoris. c. j. di. Acutũ multo plꝰ calefacit ꝙ̃ amarũ vñ et calorẽ auget: z corpꝰ velociter inflamat: z sanguinẽ adurit: ipmq; priꝰ in cholerã mutat rubeã: postea aũt in nigrã: z ideo cõcludit in primo suorum aphorismorum dicẽs. Qui ab alleis z porris abstinuerit: nocumẽta malorũ humorũ euadet. Talibꝰ igit' rebꝰ vt diximus: nõ est vtẽdũ: nisi forsitã pro medicinis aliqñ z non pro cibis: scḋm quod etiã supra iusserat haliabas z Isaac in. c. viij. de dietis vlibus cũ ait. Cibaria acuta nõ iuuãt nisi quibꝰ humores phlegmatici abũdãt: viscosi et grossi z similes vitreis. Vñ semp sunt cauẽda: neq; frequẽtãda ne sanguinẽ incendant zc. Et fuit Gal. sñia in. ij. de alimẽtis. c. vltimo dicẽtis. Opz a continuo esu omniũ pungitiuorũ: z maxime qñ quis offert ipsa magis cholericis et siccis natura. solum em̃ his qui aut phlegmaticum humorẽ: aut crudum grossum et viscosum habuerint. idonea talia eduliorum sunt zc. his em̃ via medicine commendantur: propterea ꝙ acuitatis operationes sunt resolutio: incisio et putrefactio: teste ꝓncipe in. ij. canonis. c. iiij. z Gal. in. v. de simplicibus. c. vbi supra. di. Acutũ acre attrahit z resoluit. z infra. Acutũ acre subtiliat: z mundificat: z resoluit: z aperit: z attrahit: z adurit zc. Et ob hanc causam grossis humoribus z viscosis maxime cõueniũt sicuti cholericis z macilẽtis iuuenibꝰ nocẽt ꝓcipue.

Capitulum. liiij. ostendit naturam: iuuamenta: z nocumenta vnctuosarum rerum: simul et de insipidis et qualitatibus ipsarum ꝙ̃ breuiter perstringendo.

Cum perpauca velim de vnctuosis z simul de insipidis rebus minime ad sanitatis conseruationem vtilibus scribere: visum est mihi breuitatis gratia in vno. c. de ambobus aliqua declarare: cum quandam ad seinuicem habeant in qualitatibus cõuenientiam: z in virtute conformitatem: z eo magis ꝙ vnctuosorum pertractatio in. ca. de pinguedine et pinguibus infra ponendo complebitur: pro nunc tamen cum principe dicendum in canticorum textu commenti. xxx. dicente. Omne habens dominium pinguedinis z vnctuositatis est calidum z humidum: sua tamen caliditas est remissa: dicente Auerroi in. v. colliget ꝙ sapor vnctuosus dictus hoc habet: ꝙ in eo pars aerea dominatur cum modica aquositate: et propterea calor ipsiꝰ est minor ꝙ̃ calor dulcis. Quod etiã sensisse videtur Isaac in vniuersalibꝰ dietis. c. iiij. dicens. Constat ꝙ vnctuositas et dulcedo eiusdem sunt generis in caliditate: sed tamen differunt: quia humores dulcedinis viscosi sunt: z grossi temperamento vicini humiditati substãtiali corporis assimilatiui: humores autem vnctuositatis subtiles sunt z aeris humiditati similes zc. Et Auicenna in secundo canonis sic

inquit de ipsa: q cuz aeritate vnctuosi aquositas etiam satis notabilis est admixta: ꝛ ob hanc causaz stomacho non cõueniunt vnctuosa: vt voluit Rasis in .iij. Almansoris .c. sepius allegato: cum scripsit vnctuosum stomachũ mollificat: ꝛ ventrem fluere facit: ac satietatem affert anteq̃ȝ homo cibi quãtitatẽ sibi necessariã assumat ꝛ calefacit: ꝛ permaxime febricitantes: vel habentes epar aut stomachũ calida: corpus pterea humectat atq̃ȝ lenit: phlegma auget: cogitationẽ reddit hebetem ꝛ augmẽtat somnũ. Ex quibꝰ facile cõprehendi põt q vnctuosa non faciant ad sanitatis cõseruationẽ. Quare aut nunq̃ȝ. aut rarissime eis vtendũ est: ꝛ plus loco cõdimenti q̃ȝ cibi nutriẽtis: vt in .c. de pinguibꝰ ostẽdemus q̃ȝ diffusissime. De insipidis ṽo dicimꝰ q adhuc magis pretermittenda sint: cum nulli sua placeant qualitate: sunt enim ipsa magis humida ꝛ frigida q̃ȝ vnctuosa. teste Principe in .xxx. textu canticorum sic referẽte. Quod pure insipidum est: frigidum ꝛ humidũ existit. que videtur fuisse Gal. sentẽtia in iiij. de simplici medicina .c. iij. distic. ij. sic scribentis. Quãdo inuenimus rem quã sentimus de gustu aque: cui penitus non est sapor in aliquo succorum: tũc res in illo succo manifesta est: qm̃ ipse est egrediẽs ab omni caliditate ꝛ frigiditate manifesta: ꝛ q eius cõplexio: aut est media: aut decliuis ad frigidũ ꝛc. Demonstrauit autẽ insipidorum nocumẽta in distinctione .viij. lib. v. operis preallegati cũ ait. Res aque insipide ingrossant: ꝛ aggregãt: ꝛ mortificant: ꝛ stupefaciũt: ꝛ propterea nõ solum ad sanitatem conseruandam: sed nec ad vite perdurationem facere videntur: qua: de re pro posse dimittãtur: quemadmodum sunt cucurbita cucumeres: ꝛ multi aliorum fructuũ: de quibus infra deo concedente scribemus.

¶ Capitulũ .liiij. agit de sapore acetoso: ostẽdens vtilitates et damna ipsius: ꝛ rerum acetosarum.

Volumus hoc in loco aliqd de aceto scribere: cũ de ipso spãle capitulũ sit in sequẽtibꝰ faciendũ: sed tantummodo de rebus acetosis in vniuersali ipresentiarũ: prout saporũ materia requirit nõnulla q̃ȝ breuiter percurremus: vt intelligãt hi qui oĩa ferme volũt cũ eis manducare: quantũ errent nesciẽtes acetosoꝝ cõplexionem ꝛ nocumenta: neq̃ȝ quantũ infrigidẽt ꝛ exiccent: ꝓptera q forsitan nõ legerunt Auicẽ. in .xxx. canticoꝝ textu dicẽtez. Omnis sapor ponticus ꝛ acetosus frigidꝰ est ꝛ siccus: in quo autẽ gradu nõ subiunxit ipse: sed illud expressit Isaac in .c. iiij. dietarũ vniuersaliũ cũ ait. Acetosus sapor frigiditatẽ ꝛ siccitatẽ in secũdo gradu esse denunciat: qꝛ humores sui substãtiales sunt subtiles et penetrabiles: ꝛ partim terrestres: ideoq̃ȝ ꝓforat ꝛ incidit grossos humores: ꝛ appetitũ commouet ꝛc. Quod etiã sensit Serapio dicẽs. Substãtia acetosi est aquosa: ꝛ virtus quidẽ acetositatis absolute inuenit infrigiditatiua. ꝛ infra iterũ ait. Acetosi ergo substantia est subtilis pungens: ꝛ virtus eius prima est frigida. que quoq̃ȝ fuit sententia Gal. in .iiij. de simplici medicina .di. ij. c. iiij. sic scribentis. Acetosorum corpꝰ est subtile: ꝛ qualitas eorum est qualitas frigida. ꝛ in .c. vj. eiusdem sic etiaz inquit. Inuenies oẽs res acetosas infrigidare: ob hanc igitur causam res acetose q̃ȝplura in corpus ingerũt nocumenta: preter hoc q parum nutriãt ꝛ multas gerent superfluitates. vt placuit Aristotel. in .xxij. problematum. problemate .iij. dicentis. Acetosa quidem non sunt nutribilia: sed nutrimẽ

tum quidã medici habent: superfluitatem autẽ multã rc. Nocumẽta vero acetosorum hec sunt: q2 choleram nigram adiuuãt multiplicari: neruis nocent rc. vt colligitur ex dictis Hippo. in.iij.regiminis acutorũ tertu cõmenti.xl. in cuius cõmento Gal. sic inquit. Acetosum nocet oibus membris neruosis propter subtilitatẽ substãtie sue propter quã habet penetrationem in profundũ mẽbrorum: r penetrat in totum mẽbrum: ita vt non remaneat in eo pars cuius sit parua valde cui non noceat: secũdum hoc ergo nocet membris neruosis. hec ipse. A quo sumpsit Auicen. in secũda tertij.c.j. cum dixit. Omne acetosum est infrigidatiuum in potẽtia: r ideo nocet neruis. r in.c. iiij. eiusdem sic etiã dixit. Acetum est. ex rebus que neruis sũt nocibiliores. Preter hec etiam mala res acetose faciunt senectutẽ accelerare: dicẽte Principe in.iij.j.doc.ij.c.vij. Ex acetoso cibo r nutriẽte fit senium: r similiter ex acuto r salso rc. Rebus igitur acetosis pro cibis non est vtendũ. licet pro medicinis eis vti quãdoq3 possimus: eo q plura medicinalia habeãt iuuamenta: cum dicat Auicẽ. in secũdo canonis.c.iiij. Omne subtile acetosum est aperitiuum. r Isaac in iij.c. dietarum vniuersalium. Acetosi cibi viribus sunt incisiui sine calefactiõe rc. Et in.c.viij. earũdẽ sic quoq3 ait. Acetosa incidũt r subtiliant atq3 refrigerãt. r fuit Gal. sententia in.v. de simplici medicina distinctione.r.c. sepius allegatis dicentis. De proprietate acetosi est vt incidat r separet: r subtiliet: r aperiat: et mundificet preter quod calefaciat. In hoc tñ vltimo Auerrois in.v. colliget cum medicis nõ videtur cõcordare cũ dixit. Sapor acetosus fit cum frigiditate mixta cũ parte humiditatis: r nõ est remotus a calore: r propterea incidit r subtiliat: qui si debet a medicis saluari sic puto exponendum eius dictum. Acetosus sapor nõ est remotus a calore.s. plurimum: q2 frigidũ est in primo. vt etiam dixit Isaac expresse. r Rasis in.iij. Almansoris.c.j.di. Acetosum frigidum est: licet vehemẽtis non sit frigiditatis: choleram rubeã r sanguinem reprimit atq3 ventrẽ stringit: si stomachus r intestina munda fuerint. Si autem in eis phlegmatis erit multitudo ventris efficit fluxum: r corpus infrigidat: virtutem quoque debilitat: r digestiuam proprie inepate. Neruis etiam r neruosis membris et nocumentum affert: atq3 corpus desiccat rc. Quas ob res rarissime acetosis est vtendum: et magis gratia medicine q rc.

¶ Capitulũ.lv. ostendit cõplexionẽ: virtutẽ: vtilitates r nocumẽta stiptici r pontici saporum.

Cum sapor stipticus r põticus sint vnius nature: r nõ diuersi: nisi scdm magis r minus: vt dixit Auerro. in.v. colliget. Et Serapio cum inquit. Sapor stipticus est sapor põticus debilis: r nõ differũt nisi multa r pauca stipticitate. q̃ sunt verba Gal. in.iiij. de simplici medicina distinc.ij.c.vij. dicẽtis. Sapor stipticus nõ est nisi sapor ponticus debilis. propter hoc de ipsis simul in vno.c. scribẽdum esse iudicauimus. Incipiamus ergo a stiptico q̃ cõtrahit parũ de lingua respectu põtici q̃ eã exasperat. vt inqt Princeps in canonis.ij.c.iij. r dicamus cũ Auer. in.xxx. canticorum commento dicente. Sapor ponticus r stipticus generantur ex substantia frigida terrea r grossa: r propterea significant super cõplexionem fortis siccitatis r frigiditatis: r ponticus in hoc est fortior stiptico. vt idem refert in colliget. v. cui consonare videtur Isaac in vniuersalibus dietis.c.iiij. dicens. Unicuiq3 sapor ponticus aut stipticus com-

plexiones sue frigide erũt.ꝛ infra.Sti
ptici sapores semꝑ sunt siccitatis ꝛ fri
giditatꝭ significatiui.qđ sẽsit,Serapio
dicẽs.Et stiptici q̄dẽ substãtia ẽ terrea
grossa:ꝛ v̄tꝰ eiꝰ p̄ma ẽ frigida exiccati
ua.q̄ fuit Gal.snia in .iiij. de simplici
medicina di.ij.c.iiij.dicẽtis.Res stipti
ce sunt in essentia sue substãtie grosse
in qualitate aũt sua frigide.ꝛ.in. vj.c.
eiusdẽ sic ait.Omne corpꝰ stipticũ de=
nudatũ:ex reliq̄s saporibꝰ apud sen=
sum iuuenis semꝑ ꝑ experimẽtũ infri
gidare:cũ talẽ igitur complexionẽ ha=
beat omne stipticũ:q̄d mirũ si corpus
humanũ infrigidet ꝛ desiccet: carniũ
quoq; ac sanguinis minorationem fa
ciat:si q̄s eo mltotiẽs vtat: stomachũ
quoq; cõfortet:ac vẽtrẽ scđm plurimũ
cõstringat:ꝛ sanguinẽ generet melan
cholicũ.vt dixit Almãsor in lib.iij.c. j.
q̄ fuit snia Gal.in tertio de simplici me
dicina di.iij.c.v.circa finẽ sic scribẽtis.
Qñ stipticitas est fortis vehemẽs:tũc
ipsa stringit meatꝰ:ꝛ coarctat eos : et
aggregat substantiã cui occurrit ꝛ so
lidat eã:ꝛ prohibet res que humectãt
ꝛc.Et in.v.c.dist.viij.sic iterũ dixit.De
ꝓprietate stiptici est vt aggreget ꝛ fa
ciat solidum:ꝛ stipticet:ꝛ impleat:ꝛ in
grosset:ꝛ infrigidet:ꝛ exiccet : ꝛ ꝓpter
ea magis nomen medicine q̄ȝ cibi res
stiptice tibi vendicarũt. ¶ Rex simili=
ter põtice idẽ qđ stiptice in corpus hu
manũ operãtur:quodã tñ modo intẽ=
siorı:cũ ꝛ ipse in suis qualitatibus sint
illis intẽsiores dicente Auic . in cano=
nis.ij.c.iij.ꝙ ponticũ est frigidius sti=
ptico.ꝛ Gal.in.iiij.de simplici medici=
na distinctione.ij.c.iiij.di.Humor pon
ticus est stiptico frigidius proculdu=
bio.Et infra . Corpora pontica sunt
grossa:ꝛ propterea de proprietate hu
moris pontici est:vt aggreget linguã
ꝛ exiccet eam: et exasperet ipsam per
operationem sui manifestã.Et Isaac
in vniuersalibus dictis.c.iij.sic de eis
scripsit.Cibi pontici naturaliter sunt
stiptici humiditatis ingrossatiui ꝛ de=
siccatiui:id scilicet facientes,ventri ꝙ
calx coriis preparãdis facit:vnde sub=
tiliter digerere vel dictare volentibus
nociui sunt ꝛc.Et in.iiij. earundem sic
etiã inquit.Põticitatis humores sunt
pure terrestres ꝛ frigidi similiter:ꝛ sic
ci intantũ ꝙ necesse est vt in fine tertij
gradus sint:existant autẽ ei vicini vn
de ꝛ sua nutrimenta sunt paruissima:
ꝛ grossos humores facientia: ꝛ subti=
lis diete laudabilia:in sui tamen natu
ra desiderium cibi excitat:qꝛ in primis
cõstringit superiora:ꝛ exijt cõtenta ꝑ
inferiora ꝛc.Ex quibꝰ patet ꝙ huius=
modi stipticis ꝛ ponticis non sit vten
dum via cibi:cũ dicat Auenzoar li.pri
mo.c.sui Theisir autoritate zoar pa=
tris sui dicentis.Experimento noui ꝙ
omnia habẽtia fortem stipticitatẽ si=
cut sant pontica naturaliter sunt sicca
grossa:ꝛ dura:terrestria:dolorẽ stoma
cho generãtia:q̄ȝuis in eis virtus alt=
qua confortãdi stomachũ reperiatur:
qꝛ non cõferunt stomacho habentia
fortem stipticitatem:sed temperata ũ
sicut rose ꝛc.Postremo de ciborum sa
poribus mihi videtur concludendum
cum Isaac loco allegato dicente. Hor
ribilia saporosa humane complexioni
sunt cõtraria vt potẽtica:stiptica: ace=
tosa:amara ꝛ salsa:cuius quidẽ ratio
nem assignat in.c.v.cũ ait. Quicunq;
cibꝰ est grauis in odore:siue abomina
bilis in sapore nutrimẽti est pessimi:ꝛ
ꝓpterea si alicui necessariũ fuerit hu=
iusmodi mala nutrientia comedere in
pauca quantitate ꝛ paucis vicibus:ꝛ
nõ frequẽter vtatur.vt admonuit Aui
cen.in tertia primi.c.de eo quod come
ditur ꝛ bibitur ꝛc.

¶ Capitulũ.lvj.ostendit quantum fa
ciant ad sanitatis cõseruationẽ cibi et
potus delectabiles:ꝛ si aliqualiter fue
rint minus q̄ȝ commendati deterio=
res.

Delectabilitas reficientium oēm mūdi saporē vincere ꝛ superare dicit̄. Quā quidem delectationē autores medicine nō mediocriter magnifacere: ꝛ ideo rationabiliter et cōsecutiue de ipsa post saporum determinationē dicendū esse hoc in loco nō incōgrue existimaui. Tantā enī in cibis vim habet hec delectatio: ꝙ facere possit vt min⁹ boni plerūqꝫ magis bonis anteferātur: vt colligit̄ snīa hippocratis i. ij. aphorismoꝝ. aphorismo xxxvij. dicētis. Parū deterior cibus et potus delectabilior: melioribꝰ quidē ꝛ indelectabilibꝰ ē magis appetēdꝰ. In cuius cōmēto dixit Gal. Oīs enī cibus sapidus quo ꝗs delectat̄: cū accipitur a stomacho amplexus retinet̄: ꝛ cū magna delectatione digerit̄ plusqꝫ ꝗlibet aliꝰ ꝗ si fuerit abomiabilis fugit ide vomitꝰ fastidiū ꝛ inflatio gn̄at̄. A quo videt̄ assumpsisse Rasis i. xxv. continentis. c. j. cum dictum hippocratis preallegatū exponeret inquit. Quare scire debes ꝙ res que erit penes maiorem partē hominum mala modice: ꝛ penes vnū ipsoꝝ delectabilis eidem erit melior: qm̄ vbi fuerit delectatio: ibi sequit̄ bonitas digestionis. Et subiungit. Diximus enī si fuerit mala modice: qm̄ res delectabilis si fuerit in vltimate malicie: non debemus ea vti tunc frequenter ob delectationē ipsiꝰ: immo si fuerit malicia eius modica: ꝛ delectatio egri in ea sit abundantior magis qꝫ illa que nō habuerit ipsam maliciam: ꝛ similis debet esse cōditio in corpore sano. Et infra sic etiam subdit. Que cōsueuit vti aliquo nutrimento: illud erit eis magis conueniens licet non fuerit laudabile modice: et similiter est cōditio temporū sumptionum: eius delectatio enim ipsius nutrimenti in hoc dignitatē habet maximam: qm̄ quanto detestabilius fuerit nutrimentum: tanto magis vehementior erit digestio ipsiꝰ: quare sequi debes illud scōm consuetudinē approbatam ꝛ antiquā. hec ipse. Quod etiam sensit Auicē. in. iij. primi doc. ij. c. vij. dicens. Oportet te scire ꝙ nutriens melius est qđ melius sapit: propterea ꝙ stomachus ꝛ virtus nutritiua vehementer ipsi applicātur: cū bone fuerit substantie: ꝛ fuerint omnia principalia mēbra in suis operationibus sana. Nec minus hoc sensit Auerrois i parte. ij. canticoꝝ cōmento. xvij. dicens. Duoꝝ cibariorum ille qui minoris est iuuamenti magis tn̄ delectabilis: melior est minus delectabili ꝛ si sit maioris iuuamēti ꝛ in. v. sui colliget etiam hoc idē voluit cum ait. ꝙ qn̄ cibus est multū delectabilis: lesio que ꝓuenit ab eo nō est multū manifesta. Nō solum igitur sanis. sed etiā infirmis saporita ꝛ dlectabilia cibaria ꝯuenire videntur dicēte Isaac in vniuersalibus dietis. ca. vij. Cibi temperatissimi ꝛ iuuatissimi sunt maxime si saporiti sint: facilliores enim sunt ad digerendum ꝛ vtiliores in sanitate custodienda in sanis ꝛ infirmis reddēda. Non saporitos vero abhorret natura. Unde nō digestibiles sunt: immo stomacho nocētes ꝛc. Et infra sic iterū inquit. Si duo cibaria in natura sua vel i qualitatibꝰ equalia saporiora sunt stomacho vtiliora: ꝛ ad digerēdum velociora: nō saporita ꝟo econtrario. ꝛ adhuc in eodē c. dixit. Si duo cibaria eq̄lia sint in sanitate custodiēda ꝛ infirmis reddēda stomacho delectabiliora sunt ꝛ vtiliora. Ex qbꝰ satis eligere possumꝰ ꝙ cibis bonis ꝛ delectabilibꝰ sit vtendum semper. Reliqui vero tanqꝫ inutiles. ꝛ nociui pretermittantur.

¶ Capitulū. lvij. ostendit ꝙ reficiētia cum contrarijs debeant alterari: cum fuerint alicuius excellentis qualitatis: vel complexio assumentis distemperata.

AD cōplementū cōsideratiōnis nostre de ciborum qualitate: dicēdū est de vtilitate tēperātie reficiētium: que quidem non modo vtilis: verū ēt ad sanitatis cōseruationē necessario: eo q quādoq calida vel frigida nimis sint nobis oblata: similiter sicca vel humida q tñ sic incorrecta perniciabilia videntur esse ꝛ sepissime egrotare faciētia: vt supra visum est: cū de prima ciborū qualitate loquerem ur: quāobrē ne huiusmōi male vel excellētis qualitatis nobis nocere possint debemus ea corrigere ꝛ tēperare cū sibi cōtrariis. s. calida cū frigidis. humida cū siccis ꝛc. fm qd pcepit Auice. in. iij. primi doc. ij. c. vij. dicens. Frigidū nutriens sicut cucumer ꝛ cucurbita tempereť cū eo qd ei existit ꝯtrariū sicut allia ꝛ porri: ꝛ si fuerit calidū: cū eo qd est frigidū tēpereť: ꝛ si oppilatiuum fuerit: cum eo qd aperiat ꝛ euacuet ꝛc. ꝛ infra etiam subiūxit. Et cui res dulces nocēt: acetosa bibat: cui vero acetosum nocet rē dulcē post ipm comedat. Idē quoq in cātico rū parte. ij. textu cōmēti. xix. scripsit. Cibi sūt pmiscendi. s. humidi cū siccis: dulces cū acetosis: frigidi cū calidis ꝛc. Cui9 hec est series, Est aūt humidū ꝛ lubricū stiptico imponēdū. estq sapor dulcis acetoso vniēd9 ꝛ siccū cū humido rectificandū: ꝛ frigidū cū calido ꝛ ꝯtrario. Qd si timeať defedatio oleaginosi vel eius qd est male digestionis rōne pinguedinis addať sal eis aut aliquid acutū: nā hec iuuāt ad subtiliādū qd etiā voluit Rasis in. xxv. cōtinētis c. j. cum ait. Et si coact9 dederis alicui nutrimētū inconueniens misce cū eo aliqd cōueniens ad remouendum nocumentū ipsius mō quātitatis ipsi9 ꝛc. Hoc etiā sensisse videť. Isaac in vniuersalib9 dietis. c. xiiij. di. Caro q calida fuerit i sui cōplexiōe: cū vua acerba ꝛ aceto pomi citrini. s. arantij: aut limonis vel mali granati ꝛ ramis portulace apteť. Si vero accipiētis natura sicca fuerit: cū aceto: ꝛ cucurbite succo ꝛ succo cucumeris ꝛ citrulorū ꝛ lactucarum suū calorē temperantiū ꝛc. hoc igiť obserueť preceptum cōsiderata substātia ꝛ qualitate ciborū in seipsa cū tēperato corpori vel satis bñ ꝯplexionato exhibenť: nō minusq obseruandū est id qd diximus ex pte suscipientiū: iuxta sniam Gal. in lib. de euchimia ꝛ cachochimia sic scribētis. Sanatiuarū dietationū nemo scitor erit finaliter nisi cognoscat corporum naturas: qb9 nec adducunť. Quedā eni densa sunt ꝛ difficile transpirabilia. Quedā vero rara ꝛ de facili euacuabilia ꝛ indigēt vt palā est cibo hūidiori porosa: sicciori vero scda. Et illa quidem grossiori. illa aūt subtiliori: ꝛ illa quidē pauciori: illa vero āpliori: ita āt ꝛ quecūq melācholicū hñt sanguinē humidis ꝛ calidis cōplexiōe indigēt cibis: sicut ꝛ quecunq cholericū humidis ꝛ frigidis: similiť aūt ꝛ quecūq sunt phlegmatici calidis ꝛ siccis: quecunq vero sanguinem benignū aggregāt ampliorē paucioribus quidē cibis indigēt: apparentem aūt nullā hñtib9 virtutē minie: sz consistentib9 in medio ꝛc. Qd clarius innuit in lib. de dissolutiōe ꝯtinua: cum ait. Itaq opz qñ dñans est fm corp9 sanguis mūdus. q administrenť cibi equales i quātitate tēperati in naturis suis ꝛ qñ est phlegma dñans opz vt sint cibi calefacientes ꝛ exiccantes et nutriať cū his q addūt i caliditatē ꝛ ꝯsumant humiditatē. ꝛ qñ ei fuerit dñans colerā opz q nutriať cū his extinguūt ipam ꝛ addūt in humiditatē ꝛ qñ ei nigra cholera dñať: opz vt nutriať cibis calidis ꝛ humidis. ꝛ cū corpus est spissum tarde dissolutiōis opz vt nutriať cibis paucis ꝛ subtilib9 humidis qr paucū est qd dissoluiť de corpore: ꝛ qñ corpus fuerit raruz: opz vt nutriatur cibis multis grossis siccis ꝛ

viscosis ppter multitudinē ei⁹ qđ dis solitur de corpore ꝛ hoc regimē est conueniēs de necessitate nisi sit in ali quo corporis mēbrorꝫ lesio ꝛc.hec ip se.Et ideo tēperāda sunt reficientia: vt diximus altera iā dictarꝫ duarum ratione quare ꝛc.

¶Cap.lviij.ostēdit q̄ debeat esse refectiōis q̄titas:ꝛ que nocumen ta proueniant ex superflua.

Visa substantia ꝛ qualitate reficientiū:de q̄titate ipo rum volumus impresentia rum dicere cum paucioꝛes hoies si excessiua fuerit q̄ qualitas ipsa nō interimat:aut saltē ad pniciosas egritudines nō pducat. dicēte Eccl'ia.in.c.xxxvij. Propter cra pulā multi obierūt q̄ aūt abstinēs est adijciet vitā.Qđ sensit Aui.in.iij.pri mi doc.ij.c.vij.dicēs.Uehemēs reple tio in qualibet dispositione est perne cabilis siue ex comestione sit: siue ex potu:quot namq3 hoies supflue se re pleuerūt ꝛ suffocati interiere.ꝛ infra nihil est deterius q̄ fastidiū.s.sequēs repletionē ꝛ pprie cū fuerit fastidiuꝫ ex malis nutrientib⁹:ppterea q cum fastidiū puenerit ex grossis nutriēti bus hereditare faciet iūcturarꝫ dolo res:ꝛ renū:ꝛ dismā:ꝛ podagrā .ꝛ sple nis ꝛ epatis grossitiē ꝛ phlegmaticas egritudines ꝛ melancolicas:qđ fasti diū si ex subtiliātib⁹ acciderit nutriē tibus pueniēt ex ipso febres acute et erratice ꝛ maligne ꝛ apostemata ma la acuta ꝛc.hoc etiaꝫ sensit Ga.in.ij. de accidenti ꝛ morbo.c.iij.di.Sicut cā frigidi morbi plenitudo potus :sic ni mia abūdantia cibi:lꝫ em̄ corporis sit nutritiuus ꝛ ipsi cōueniēs cā tn̄ est frigidorꝫ morborū.ꝛin li.de dissolutio ne cōtinua sic etiā ait.Obseruāda est ciborū mensura:ita vt sint in mēsura virtutis digestiue:qꝛ ꝛ si est cibus in seipso bonus ꝛ corpori conueniens ꝛ est virtutem digestiuā debilitans q̄ titate sua generatur ex ipso nutrimē tū malū qđ diuersorꝫ morborꝫ est oc casio ꝛ precipue frigidorum vt dictuꝫ est.Modū aūt ꝛ principiuꝫ causandi tales infirmitates posuit Auicen.in canticis textu cōmenti.clxxxij.dicens vehemens saturitas ꝛ crapula calorē suffocat ꝛ extinguit queādmodū exce dens olei q̄titas extinguit flammaꝫ lampadis donec ipsum omnino suffo cet:vt inqt Auerroys in eius commē to.ꝛ propterea dicendū est cum Pe tro Apostolo. Fratres sobrij estote ꝛc.Et similiter cuꝫ principe in tertia pmi doc. ꝛ.c.vbi supra sic scribente. Ex cibo nullus est ita replēdus:vt nō sit ibi locus superfluus :sed ab eo est remouendus reliquijs desiderij ad huc in anima remanentibus hec em̄ famis relique post horam vnam de struuntur quoniaꝫ nulla est deterior comestio quam que stomachi graui tatem facit:vt idem ait ibi:sed paruꝫ infra que fuit sententia Aristo.in pri ma problematum pblemate.xlvij.di centis.Sanum est a cibo subtrahere ꝛ causaꝫ subiungit dicens.Quia egri tudinis causa est multitudo supeflui tatis.hec autem fit quotiens nutrimē ti superabundantia fuerit. ꝛ in eius commento Padubanensis noster sic inquit.Huius vero excessus superflui tatum causatur quocunque modo nu trimentum superabundauerit : Jta quod natura ipso non indigens non digerit:neque postea conuertit:sed in digestum permanens conuertitur in superfluitates que demum modica occasione commote mouentur ad pu trefactionem causantes egritudinem hec ipse.Et propterea dixit Rasis in xxv.continentis .c.primo quod satie tates nauseatiuas in aliquo tēpore se quuntur accidentia huiusmodi.s. in flatio:compūctio:solutio vētris:nau

ſea: defectus appetitus cibi: aut exercitio eiꝰ remiſſio corporis: groſſa mēs negligentia: ponderoſitas capitis: et auriū dolor: ⁊ ſtomachi anguſtia: impeditus intellectꝰ: calamitas: melancholia: colica: vitiū ſplenis: epatis et articuloꝝ: corpus laxum ⁊ febris. Et infra etiā dixit. De maioribus cauſis habētibus vim in corruptione ſanguinis ſunt ſatietates nauſeatiue illate frequēter q̄ quotiens fiunt de nutrimētis malis: peiores ſunt: ⁊ ſi fuerint de groſſis generāt morbos groſſos. Et ſi de ſubtilibus morbos calidos Quam obrem perutile nimis eſt cōſiliū ſurgere a menſa cum aliqua ſanus particula adhuc remāſerit ⁊ precipue obſeruandū ab habentibus frigidū ſtomachum: qui longe plus appetit q̃ꝫ bene digerere poſſit: teſte Gal. in .ij. Techni textu cōmenti.c.xxiij. ſic dicētis. Frigidus natura venter appetere quidē bonus: digerere vero nō bonus: ⁊ maxime quicūqꝫ difficile mutabiles ⁊ frigidi ciboꝝ fuerint: aceſcunt enim hmōi cito in ipſo ⁊c. Quē textū ſic gloſant hali ⁊ ceteri ipm exponentes ꝙ frigidꝰ ſtomachus plus appetit q̃ꝫ digerat ⁊c. In habētibus vero ſtomachū valde calidum appoſitum eſt faciendum .ſ. ꝙ aliquid vltra vires deſiderij eſt accipiendum: quia calidior natura venter digerit quidem melius q̃ꝫ appetat vt dixit Galie. vbi ſupra. perpauci tamen huiuſmodi ventrem habentes reperiuntur: plurimi autem frigidum: et propterea tanq̃ꝫ vniuerſalem regulaꝫ fecit philoſophus cū ait. Sanum quidem eſt a cibo ſubtrahere ⁊c.

Capitulum. lix. declarat que ſit competens refectionis menſura vnicuiqꝫ propria: ⁊ quotiens ſit comedēdum in die: ⁊ quando plus ⁊ quando minus.

Cum ciboꝝ ⁊ potuū nō parua ſit habentia ſollicitudo in robur virtutis: vt quātitate cōmoderati ⁊ qualitatibꝰ diligentiſſimi ſint: vt inquit Gal. in. vj. Terapentice.c. de tali ciborum menſura dicendū eſſe iudicauimus: cum ipſa ad ſalutē corporis ſit maxime neceſſaria. hec autē cōmoderata quātitas q̄ ſit in vnoquoqꝫ hoim nec lingua proferri: nec calamo ſcribi pōt: ſed ſola experiētia que magiſtra ſit virtutis: vt dixit Gal. in ſecundo de alimētis.c.x. Et illa q̄ debet hanc commoderatā quātitatē inuenire: ⁊ ipſaꝫ vnūquēqꝫ docere. Scire igitur debet vnuſquiſqꝫ: ꝙ intētio quātitatis in cibarijs eſt vt nunq̃ꝫ grauent ventrē: lꝫ difficile ſit hoc tale: ⁊ fortaſſis impoſſibile in valido ventre cuſtodiri penitꝰ: vt inq̄t Gal. in primo terapentice.c. vj. A quo ſumpſiſſe videt̃ Princeps i primi doc. ſecūda.c. vij. cum ait. Cibi quidem mēſuratio exiſtit ſcd̃m vſuꝫ ⁊ virtutem: ⁊ vt menſura eius in eo qui ſane eſt virtutis ſit talis cum ipſum recipit: ꝙ ei grauitatem non afferat: neqꝫ natet: ⁊ non accidat ex eo nauſea: neqꝫ caninū deſideriū: neqꝫ caſꝰ: neqꝫ igenij pigritia neqꝫ inſōnietas: neqꝫ ipſiꝰ ſapor in ructibꝰ poſt tp̄s reperiat̃ ⁊c. Aduertendū eſt igit̃ ꝙ cū aliqd̓ p̄dictorum affuerit preaſſumptā ciborum quantitatē oſtendet cōmenſuratā nō fuiſſe: ⁊ ideo cōſilio eiuſdem Auicen. vti debet dicentis vbi ſupra. ꝙ ſi aliq̄ die ſuperuenerit grauitas ex cibo precomeſto vel aliqd̓ predictorū. ſ. ſequenti die famelicus maneat: ⁊ ſomno vtatur prolixiore: ꝙ ſi ſomnus ei nō aduenerit: multo vtatur inceſſu ſuauiter et continuo in quo nō ſit quies ⁊c. Deinceps autē ſibi cauere debet a tanta ciborum quantitate egritudines et nocumenta que in precedēti. c. diximus incurrat. De mēſura autem numeri re

fectionis

fectionis in die naturali sciẽdũ q̄ cõsuetudo est maxime obseruãda cũ sit altera natura testib⁹ Hipocrate Aristo. Gal. ⁊ Auerroi in plerisq̧ locis: licet Auerrois ipse i. vj. colliget in. c. de regimine corporis tẽperati in fine sic dicat. Noui medici sentiũt q̄ cõueniẽtia tpa comedẽdi tẽperatis cõplexiõibus sunt: vt trib⁹ vicib⁹ refectio duob⁹ celebretur diebus: ⁊ isti mihi videntur veritati magis appropinquare: et etiã admirabilis Auenzoar huic assentire videt̃. hec ipse. Cuius dicti fundamẽtũ ⁊ rõnẽ posuit in pte secũda cãticorũ cõmẽto. xij. dicẽs. q̄ scđm q̄ quidã opinati sunt: act⁹ digestiõis tertie nõ pficit̃ nisi i decimooctaua hora: cõstat aũt q̄ laudabilior mod⁹ reficiẽdi est: cũ reficit̃ qs iã pfecta digestiõe cibi preassumpti. qđ etiã videtur voluisse Auicẽ. in textu preallegati cõmẽti: ⁊ in tertia primi cũ ait. Ex vicibus saciantis comestiõis est vt homo vna die semel: ⁊ altera bis: mane. s. ⁊ vespere comedat. ⁊ subdit. Verũ tñ in hoc vsus multũ est cõsiderandus: qm̃ ille q̃ bis in die comedere cõsueuit si semel comedit debilitabitur ⁊ lassabitur eius virt⁹. ⁊ psequit̃. Sꝫ q̃ digerẽdi debilitatẽ habet: bis comedere debet: ⁊ raro semel comedat in die: ⁊ q̃ semel i die comedere cõsueuit: si ad bis comedẽdũ redibit: accidet ei debilitas et pigritia et lassitas ⁊c. Que fuit snĩa Rasis. n. xxv. cõtinẽtis. c. j. dicẽtis. Nemo dꝫ mutare cõsuetudinẽ in numero tẽporũ comestionũ: qm̃ q̃est vsus comedere bis in die: si semel in die sumit cibũ debilitabit̃ valde ⁊ lassũ erit corp⁹ ei⁹: rubefiet vrina: et suspendent̃ eius viscera: ⁊ q̃ vsus est comedere semel in die: si bis sumit cibũ suũ: ille cib⁹ ponderosus erit sup stomachũ ipsi⁹: q̄ stomach⁹ ↄsueuit digerere cibum semel ⁊ nõ bis. ⁊ infra dixit auctoritate Rufi. Habẽs quoq̧ corpulentũ corp⁹ et lene: semel comedat in dimidio diei: sꝫ habẽs corp⁹ macilentũ comedat bis in die leuiter in prandio: ⁊ in cena abũdãter: q̃ oĩa dicta sunt etiã per Gal. in libro de dissolutiõe cõtinua sic scribẽtẽ. Antiq̃ pferebãt cenã prãdio pcipiẽtes q̄ sumeret̃ pl⁹ in cena ꝑpter aggregationẽ caloris in interiora corpis frigiditate noctis ⁊c. Et post aliq̃ subdit de horis comestiõis dicẽs. ⁊ cõsuetudo in eis addit partẽ magnã: qm̃ q̃ cõsueuit prãdere ⁊ remouet̃ ab eo ⁊ est cõtẽtus: cena magnificat nocumentũ cibi: ⁊ q̃ cõsueuit. sumere cibũ in aliqua hora determinata: ⁊ mutat̃ ad aliã preter istã horã declarabit̃ sibi hec pmutatio nociua ⁊c. Multa quoq̧ alia dixit de cõsuetudine hmõi horarũ: q̃ oĩno debet obseruari etiã si mala fuerit: ⁊ iam est antiquata ⁊ supermutari dꝫ nõ nisi paulatim. Cõcludamus igitur q̄ vsus est obseruand⁹ dicentes cũ Hippocrate. in primo aphorismorum aphorismo. xvij. sic scribẽte. Quib⁹ semel: aut bis: aut amplius: aut minus: aut scđm ptẽ: dãdũ est aliqd: tẽpori et hore ⁊ regioni ⁊ cõsuetudini: quare ⁊c.

¶ Ca. lx. ostẽdit q̄ diuersa cibaria in vna refectiõe nõ sint assumẽda: declarãs nocumẽta q̃ pueniunt ex ipsa diuersitate.

Quam plures sane viuere desiderantiũ q̃ dixim⁹ in pcedenti. c. conant̃ ad vnguẽ obseruare: peccãt tñ i multiplici reficiẽtiũ diuersitate: nõ cõsiderãtes eius nocumenta: ⁊ in hũc errorẽ potentes omnes fere nõ solum sepe: sed sem

per ⁊ quotidie solẽt incidere:⁊ ob hãc cãm multotiens infirmantur: qm̃ hmõi pluralitas:⁊ ciborũ ⁊ potuũ diuersitas nõ solũ nõ digerit: sed in stomacho vt pluribꝰ corrum pit:⁊ i prauos ⁊ pernecãtes humores cõuerti cõsueuit:corruptio aũt digestiõis est mater egritudinũ et origo chronicaꝝ infirmitatũ:vt dixit Aui.i.xiiij.tertij tractatu tertio. c.ij.Qđ cõsiderãs sapiẽtissimꝰ Salomon in fine.xxxvij.c.ecclesiastici sic cõsulit dicẽs.Noli auidꝰ esse in oĩ epulatiõe:⁊ nõ te effundas sup oẽm escã:i multis em̃ escis erit infirmitas.Unde Horatius.Nempe immacrescũt epule sine fine petite.ꝑpter hoc quoqꝫ exclamat Lucanꝰ in.iiij.dicens.O ꝓdiga rerũ luxuries paruo nunqꝫ gaudere paratu:Et q̃sitoꝝ terra pelago qꝫ ciborũ.Ambitiosa fames ⁊ laute gloria mẽse:Discite qꝫ paruo liceat ꝓducere vitã.Et qꝫt ũ natura petat.⁊c. Que quoqꝫ fuit medicoꝝ sñia.Dixit em̃ Gal.in.iij.regiminis acutorũ cõmento.xxxvij.ꝙ diuersitas rerũ q̃ comedũtur ⁊ ꝓprie qñ nõ sunt similes in virtutibꝰ suis facit stomacho inquietudinẽ.Et i.v.de regimine sanitatis idẽ sensisse videtur cum ait.Non debemꝰ nociuis vtile miscere cũ possumus ipso vti solo.Et in libro primo de iuuamẽtis membrorũ capitulo quarto circa principiũ sic inquit.Res cõpositeex multis rebus sunt velocioris corruptionis quam res cõposite ex paucis.Aquo sumpsit Rasis i.xxv. cõtinẽtis.c.dicẽs.Tps comestiõis nõ debet esse longũ ⁊ tardũ valde multiplicatis modis cibariorũ in eo:cũ primũ cibariũ sit diuersũ alteri in digestiõe dato in fine ⁊ grauefiat sup stomachũ ⁊c.⁊ princeps in.iij.primi doc.ij.c.vij.hos imitatus sic ait.Nihil deterius est qꝫ diuersa nutriẽtia simul adiungere:⁊ post in comedẽdo ips prolongare: quoniã cũ postremum nutriẽs aduenit primum iam incepit degeri. Nutrientis ergo partes in digerẽdo nõ assimilant̃ ⁊ infra dixit iteꝝ. Cibaria diuersa a duabꝰ ipediunt partibus.Una eaꝝ est ꝑpter diuersitatem eoꝝ in digerẽdo ⁊ quoniaꝫ quod ex eis est digestũ:ei admiscetur quod nõ est digestũ.⁊ scđa quoniam aliquis plus põt comedere ex vno cibario q̃ ex alio.Inꝰtpe em̃ antiquo q̃ exercitabant̃ iam fugierunt ab hoc:cõtẽti enim erant soliꝰ carnis comestione in mane:⁊ soliꝰ panis in cena.hec ipse.Sint igit̃ simplices aut perpauci ⁊ nõ diuersi cibi i genere:⁊ in specie vt bene digeri possint:⁊ inuicẽ se nõ impediant:quẽadmodũ in diuitũ cõuiuijs solet esse:in quibus valde diuersi existunt cibi:vt carnes plurimũ aĩaliũ ⁊ diuersimode preparate que specie tãtũ differre dici pñt post quas qñqꝫ pisces:lacticinia: fructꝰ:⁊ postremo cõfectiões admiscent in sui corporis qꝫ citissimũ interitum:quare ⁊c.

¶Ca.lxi.oñdit qs ordo i diuersoꝝ reficiẽt in assumptiõe sit obseruãdus:⁊ q̃ cibi anteponẽdi sint:⁊ qui postponendi.

Cum nolint potẽtes qđ diximꝰ de omissione diuersitatis ciboꝝ vllis psuasionibꝰ vel rationibus obseruare Cũ eis videret̃ ꝙ non solũ nobilitatẽ sed diuitias ipsas amisissent ⁊ eo magis ꝑpter hospitantes qui ad eorum domos non raro solent peruenire.Ideo dicendum est in hoc.c.ꝙ si omnino volunt ciborum diuersitatẽ in coruꝫ mensis habere:ordinem tamen de

bitum non aspernãt: qui & si omne nõ tollat nocumẽtũ diuersitatis: iuuat tñ plurimũ: sicut si negligat facile ad egritudines pducit: vt visum est Hipotetici in libro de pharmacijs sic scribẽti. Uane & negligẽter traditi cibi perturbant hoies & eos egrotare faciũt. Talis igit ordo est obseruandus: q semp cibi lubrici subtiles: et cito penetrabiles & facile digestibiles: similiter et cachochimi vt fructus aquosi &c. talia grossis & durioris digestiõis reficientib⁹ anteponant: & hoc fiat ne inuicẽ corrũpant dicente, Isaac I de vniuersalib⁹ dictis. c. iiij. Opz a cibis incipi leniozibus & ad digerendũ facilioib⁹: postea grossioribus & tardioribus dietare: vt cũ descendit subtilis digerat: & nõ offendatur: & nõ sit a quo retineat. Cui⁹ qdẽ rõnẽ in eo. c. assignauit, dicẽs. Cibus corrũpit cũ accipit ab initio grossus & ad digerẽdũ tardus: post aũt subit subtilior & digestiõi facilis: q ex leuitate sui cito digest⁹ & exire incipiẽs a grauiori egredi phibet: remanet ergo aliquãdiu & mutat in fumositatẽ: & gñat cholera in stomachis calidis: vel mutat in acetositatẽ putredinẽ quib⁹ stomachus est frigid⁹ Et ppterea i. c. xx. libri eiusdẽ sitt. Cõcordati sunt antiqui in hoc q cibaria q velociter sunt descendentia: facile venas penetrantia: ante cibum prio sunt danda: que aũt ad hoc tarda postrema. Cibus enim facile digerẽdus si extrem⁹ accipiat & digerat & exire festin⁹ sit: repugnat sibi grauis anterior cib⁹ & exire nõ pmittit Cũ aũt exire nõ possit innatat: & a calore grossi cibi calefit: et ebulliẽs velociter corrũpit & iõ postea cõcludit q ppter hoc molles cibi & liquidi ante duros sunt accipiẽdi. Hoc etiã voluit Rasis in. xxv. cõtinẽtis. c. j. & Auicẽ. in. iij. j. doc. scda. c. vj. cũ ait. Nutriẽtia ordine in sui receptiõe debẽt hre: in quo sanitatis cõseruator solicit⁹ esse dz: ne illud qd subtile est & qd cito digerit post forte nutriẽs qd sit i eo duri⁹ i cibo sumat: q: prius digerit q ipz: & sup illũ natabit nõ habẽs viaz q penetret: putrefiet ergo: & corrũpet & corrũpet illud qd ei admiscebitur &c. Fuit quoqz hec Gal. snia in pno terapẽtice. c. vj. dicẽtis. Suscipiendus est imbecillis cibus primũ vt & digestus sit cito & subeat ei⁹ supfluitas. & vacuo & puro vẽtri scdus cibus det. & in. ij. de Alimẽtis. c. x. ait. Utile est scire eoz q ad secessuz leitãt ediliox: qm posterica quidẽ opz sumere que tardi secessus: oim aũt prima que permeãt quidẽ celeriter corrũpẽda aũt si tardauerint in ventre. Et in. c. xviij. eiusdẽ. ij. sic etiã inquit Meminisse opz huius qd est cõe omnibus quecũqz cachocrimia humida et lubrica et facile subire potentia q comedere oportet ipsa priora alijs: sicut enim ipsa celeriter subeunt & illis viaz faciũt vl. aũt sumpta simul corrumpũt et alia. Clari⁹ quoqz hoc dixit in lib. de dissolutiõe, cõtinua his verbis. Debem⁹ pmittere ex cibarijs que opz pmittere & postponere: q: eniz aliqñ aggregat hõ cibos lenientes corpus in vna comestione & cibos stipticantes ipsum. Quod si ptemi sit lenitiuũ & secuti sunt ei alij: leuiter descendũt post digestionẽ cibi. Sed quando premisit stipticũ & secutus est leniens nõ descendunt sz corrumpitur totũ. et hoc ideo quia lenitius separatur inter stomachum & iter descensum cibi stiptici: remanens in stomacho post digestionem suam corrumpitur et corrumpit corruptione sua cibũ aliũ. Sed quando est cibus leniens

ante stipticum: leniēs descēdit post digestionē suam: ⁊ stipticū leniter p̱ vias descendit: ⁊ ideo si aggregat aliq̄s in comestiōe vna cibos velocis digestiōis: ⁊ alios dure et tarde digestionis: preponat cibos dure ⁊ tarde digestionis in fundū stomachi: ꝓpterea q̄ fundꝰ stomachi est calidior ⁊ potētior sup̱ digestionē ꝓpter multitudinē cōpactionis eius: que est in eo de partibus carnis ⁊ superius stomachi est neruosum frigidū debilis digestiōis ⁊c. hec ipse. Que q̄dē sane intelligēda sunt. s. qn̄ cibꝰ facilis digestionis: ⁊ cibus difficilis digestionis nō multū in hoc diuersificarētur. Qn̄ tn̄ valde forent diuersi: vt cōiter accidit: vt carnes ⁊ caseus: ꝓcul dubio carnes p̄poni debēt: ⁊ caseꝰ postponi: cū longe difficilioris digestionis sit caseus: vt ptz: ne carnibꝰ digestiuis ⁊ pernicare nō potētibꝰ corrumpant ⁊c. vt ipse Gal. Isaac. Auicē. ⁊ oēs cōuenere. Tutiꝰ tn̄ esse videt ꝓpter difficultatē cognoscēdi certissime hmōi mēsuram ⁊ q̄ntitatē grossis ⁊ subtilibus simul in vna mēsa nō vti: qm̄ ⁊ si subtilia in fundo stomahici: ⁊ postea reponant grossa: aliq̄d tn̄ inde ꝓuenit nocumentū dicente Auicē. in. iij. j. c. sepius allegato. q̄ sanitatis cōseruator nō primo comedere debet cibū labilē: ita vt post ip̄m cibū fortē ⁊ durū sumat: qm̄ cū ipso s. subtili labet cū ad itestina penetrabit eo. s. grosso nōdū tā itegre digesto q̄ntū debebat ⁊c. Ex q̄bꝰ satis pz q̄ nil securiꝰ ē q̄ diuersitatē ciborū dimittere vt oīs suspitio corruptiōis nutriētiū auferat: ⁊ sāitas cū paucitate ⁊ simplicitate ꝯseruet ⁊c.

¶ Cap. lxij. ostēdit qui cibi eligēdi sint ad sanitatis ꝯseruationem q̄ntum est ex parte eorum.

Quia posset mihi quispiā dicere: ꝓhibuisti in precedētibus q̄dā reficientia rōne substantie: quedam rōne qualitatis: alia rōne saporis: ⁊ nonnulla ꝓpter multitudinē: diuersitatem ⁊ indebitū ordinem. Que igitur cibaria dicis nobis cōuenire? Cui respondebimus dicentes q̄ illi sunt pre ceteris eligendi: qui bonum ⁊ laudabilē sanguinem solent generare: ⁊ qui sunt delectabiles (vt supra diximus) et qui complexioni: cōsuetudini: exercitio ⁊ temporibus anni proportionantur: dummodo in sua conuenienti hora quantitate ⁊ ordine recipiantur: quemadmodū pro parte visum est in superioribus: ⁊ p̄ pte in sequentibus dicendū. Qui aūt cibi sint boni sanguinis generatiui: q̄ pre alijs sint eligēdi rōne sui in hoc. c. manifestabimꝰ: vt ceteris cōsentientibus tantummodo ipsi assumantur. Dicamus igitur cum Auicē. i. ij. j. doc. ij. c. xv. q̄ cibi quorū natura vicinior substantie sanguinis: sunt sicut vinū: ouorū vitelli: ⁊ aqua carnes: ⁊ panis etiā: ⁊ caro: licet sint parū per lōgiora: nutrientia vero medicinalia sunt ab hoc longinqua. In tertia aūt primi doc. ij. c. vij. dixit. Oportet vt cibꝰ sit talis: qualis sunt carnes: ⁊ proprie sicut carnes hedorum ⁊ vitulorum lactentiū paruorū: et agnorum annualium: et triticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe sana fuerit collectum: et cui nullum accidit nocumentū: ⁊ res dulcis conuenientis complexiōis. et vinum bonum odorem bonum habens ⁊c. Hec enim p̱ sanis ⁊ mediocriter laborantibus magne cōuenire videntur: sicut que primi loco dixerat debilibus. Quod etiam

voluit Gal. i libro de euchimia cũ ait. Inculpabilissima cibariorum sũt que sunt inter subtiliãtia et ingrossantia: qualia sunt optimi panũ et carnes gallinarũ et fasianorũ et perdicũ et columbarũ et turturũ et merulorũ et paruarũ auiũ: ad huc aũt et petrinorũ pisciũ et marinorũ et ceterorũ nullũ fetorez habentiũ etc. Hi nãq; cibi et sibi similes generãt bonũ et laudabilem sanguinem: quo nihil est melius ad sanitatem custodiẽdam: vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. c. xviij. Et vt omnia hmõi cibaria vno cõprehendãtur verbo: dicendũ est cũ eodem capitulo quinto libri preallegati sic scribẽte. Nullus cib⁹ vtilior est in laudabili sanguine generãdo: q̃ qui perfecte digeritur in stomacho si enim cibus in stomacho bene digeratur: et in aliis membris similiter quo nihil meli⁹ dicẽte Galieno in libro de euchimia preadducto. Cibariorũ q̃ digerũtur magis meliores gignũt humores: nihil em̃ ad euchimã in oibus cibariis reperitur eque bonũ sicut digerere bñ in vẽtre. Digerũtur aũt bene cibi bone substãtie si cum bono desiderio siue appetitu accepta fuerint. Qui quãtũ faciat ad digestionẽ declarauit ipse in libro de dissolutione cõtinua cũ ait. Et appetitus in opere digestiõis cibi est maior pars: quia significat super conuenientiam et bonitatem ipsius: et quando sunt duo cibi equales in bonitate: et est necessitas appetit⁹ de eis ad vnum eorum declinans consentiemus dare rem appetitaz pre alia: quia cõuenientior est nature sue et leuior ea in digestiõe. Et quando duo cibi sunt: et vnus eorũ est melior altero: et necessitas appetitus in eo est ad peiorez declinãs: eligimus eum super meliorem eorum: dummodo non timeamus ex ipso nocumẽtũ plurimũ qđ eueniat ex ipso. Iuuamentũ autem accidit ex eo propter bonum sumere: et melius stomachum digerere ipsum hec ipse. Utendũ est igitur bonis cibis et cũ desiderio assumptis: vt bonus sanguis inde generet: qr nulli dubium est malum cibũ malum sanguinẽ generare: teste Galieno in secundo aphorismorũ cõmento. xxvj. Humores autem augmentati cause consistunt egritudinum: vt idẽ dixit. in. iij. Techni textu cõmenti. clxxxvj. Quare q̃ dicti sunt eligantur.

¶ Capitulum. lxiij. ostendit q̃ cibi et potus proportionati cõplexioni et consuetudini sint eligendi.

Cibi et pot⁹ cõplexiõi vniuscuiusq; conuenientes sunt: aut qr eã put est cõseruãt: aut in melius reducunt: aut qr appropriati. Et ppterea dixim⁹ q̃ si volumus presentẽ sanitatem et complexionẽ qualiscunq; fuerint cõseruare: sibi similia sunt eligenda. dicente Galieno in tertio techni textu cõmenti. xlviij. Oportet vt offeras similia similib⁹: qñ seruare vis corporis crasim qualẽ accepit. Cuius quidẽ rõ ab eodẽ assignat. iij. de ingenio sanitatis. c. iij. cũ inquit. Naturale custodiendũ est et cõfirmãdũ: vnde similia sunt semp ei necessaria. Et in. c. viij. eiusdẽ ait. Naturalia custodire et regere cũ similibus debemus: sicut que extra naturã cũ contrariis expellere. Cũ igit nobis intẽtio duplex sit circa sanos: aut custodire corp⁹ sanũ: scđm q̃ oportet et scđm crasim quã hz: aut hãc ipsaz meliorẽ facere. vt idẽ ait in. ij. Tera

pētice.c.vlti. Si ergo hoꝝ primum aggredi voluerimus: tēperata erūt dāda tēperatis: ꝛ intēperata discrasiatis. dicēte Isaac in.j.c. dietarū vniuersaliū. Tēperatis cōplexionibus cibaria tēperata: ꝛ etiā oī mala qualitate carentia: necesse est vt dent̄. Si vero distēperatū fuerit corpus: intm̄ ɔtēperātias minui opꝫ: inquantū eucrasia corrupta fuerit. Calidiora em̄ dādo calidioribus: frigidiora frigidioribus: ꝛ sicciora siccioribꝰ: hūidiora hūidioribꝰ: vt iussit Gal.i.iij. Techni. ꝛ i.vj. de regimie sanitatis vbi series eiꝰ talit̄ sonat. Scdꝫ q̄litatē familiaritates siquidē custodire volueris complexiones: humidisꝰ quidē humectantes cibi cōgrui: siccis vero sicci: si vero subalterare volueris cōtrarij congrui: ꝓpter hoc igit̄ si corpꝰ distenperatū voluerit ad meliorē reduci cōplexionē cōtrarijs cibis vti dꝫ: q̄tm̄ a cibo distēt tēperato: quantū ꝛ ipm ab eucrato corpore recesserit. vt docuit Gal. in.iij. Techni palle gato cū dixit. Si velis permutare corpꝰ siccū ꝛ calidū: nō sunt administrāde calide ꝛ sicce diete: sꝫ q̄ tm̄ eucrata crasi sunt frigidiores ꝛ humidiores q̄tū natura eiꝰ erat calidior ꝛ sicc̄or. Et ideo Princeps in iij.j.doc.ij.c.vij. dicebat ꝙ melācholicus nutriēte indiget vehemēter humectāte: ꝛ parū calefaciēte. Cholericus vero eo qꝺ humectat ꝛ ifrigidet. Et ille q̄dꝫ in quo sanguis calidus ꝛ bonꝰ: nutriētibꝰ indiget frigidis ꝛ parci nutrimēti. Et ille in q̄ sanguis generat̄ phlegmaticꝰ nutriētibꝰ pauci nutrimēti idiget in q̄bus caliditas sit et subtilitas. Securior em̄ via hec est in corporibus distēperatis vti.s.cōtrarijs: q̄ sibi similibꝰ vt etiā sensit Gal.i.ij. de virtutibꝰ naturalibꝰ.c.viij. dicēs. Propter hoc calida cibaria calidis natura: ꝛ iuuenescētibꝰ in cholerā ꝓpti trāsmutant̄: calido em̄ calidū appropinquans in imoderatione crasam desistit ꝛc. Et in sexto de regimine sanitatis etiā inq̄t. Facilius a similibꝰ cibis in morbosaꝫ discrasiā deueniūt: q̄ scꝫ a cōtrarijs. Et ꝓpterea cōtrarijs est vtendū: vt etiā de mēte eiusdē diximꝰ in.cap. lvij. vbi verba ipsiꝰ annotauimꝰ scripta in libro de dissolutiōe ɔtinua. Sciendū est ꝓpterea ꝙ talis q̄n̄qꝫ ꝓprietas cadit inter cōplexiōes et cibos aliq̄s: ꝙ quidā aliquibꝰ sunt cōuenientes: alijs aūt ɔtrarij: vt voluit Auicē. in.iij.j.c. superiꝰ allegato dicēs. Unaqueqꝫ hoīs cōplexio cibū hꝫ cōuenientē ꝛ similē: ad quē mutandū si volūtas ei affuerit: nocumentū ei faciet: ꝛ impedimentū. Et subdit. Ex hoībus quoqꝫ est cui aliqꝺ nutrientiū bonoꝝ ꝛ laudabiliū nocet: ipm ergo relinquere ē ei cōueniēs cui cōcordat Isaac in libro dietarū vniuersaliū.c.ij. cū ait. Eūdē cibū q̄busdā inueniemꝰ contrariū: quibusdā vero nō: quibusdā stipticū: q̄busdā solutiuū. vñ Arist. qꝺ Gal. cōfirmat. Quidā sem̄ inquit carnē vaccinā ꝛ similia grossa ꝛ ad digerendū tarda bñ digerūt: ꝛ citiꝰ q̄ perdicū ꝛ gallinaꝝ carnes: ꝛ pulloꝝ: seu laudabiliū pisciuꝫ. Et qui sint hi declarat Auicen. vbi supra di. Et est aliq̄s hoīm in cuiꝰ stomacho cibus corrumpit̄ subtilis: et q̄ cito digeri solet: ꝛ fortis q̄ tarde solet digeri in ipso digerit̄: ꝛ hic quidē est cuiꝰ stomachus est igneꝰ: et ex eis est q̄ huic existit cōtrariꝰ quorū quisqꝫ scdm̄ suū vsum est regendus. Qꝺ nō minus voluit Rasis in iiij. Almāsoris.c.iiij. cū ait. Sūmopere est obseruādū vt cibos sibi cōsuetos q̄sqꝫ accipiat: ꝛ totiēs edat quotiēs consueuit: nisi cōsuetudo preuia fuit a q̄ ɔino gradatiꝫ ꝑmu

tari dz. Et illã nõ repẽte sz ordinate et paulatim trãseundo ad bonaz deserire. Et in.xxv.cõtinẽtis.c.j.dixit etiaz auctoritate Gal.in.c.libri pmi de epidimia. In hoibus sũt aliq̃ singulares: q̃bus cibaria aliq̃ sũt cõferentia: et tñ maiori pti hoiz sunt nocentia: et nociua eis cõferũt. Et hoc in hmõi nõ põt bene cognosci: nisi per experientiam: quare cognoscere debes morẽ cuiuslibet: et illũ seq̃ scdm modũ ipsi⁹. Et sic cuz eo cõcludendũ est q̃ cõsuetudo est obseruãda: dũmodo multuz mala nõ fuerit. et hec fuit. Hippocratis sentẽtia in.ij.aphorismoꝝ aphorismo.l.dicẽtis. Ex multo tẽpore consueta etsi fuerit deteriora insuetis min⁹ molestare cõsueuerũt. Si aũt pessima foret cõsuetudo: paulatim corrigat: vt dictũ est. si aũt nõ multũ mala fuerit: potius obseruet q̃ subito permutet dicẽte eodẽ in secũdo regiminis acutoꝝ tertu cõmẽti.xx. Facile q̃dẽ ẽ cõprehẽdi q̃ mala dieta cibi et pot⁹ q̃ scdm simile fit: securior est in oi tpe tueri sanitatem: q̃ ea q̃ melior si in ea mutatio subita fiat. et ideo dixit Gal. in.iij. microtechni. Medici corrigere quidẽ debẽt ex multo studio paulatiz transferẽtes in melius: quoniã nõ sustinet natura repentinas mutationes etc.

¶ Cap.lxiiij. ostendit quõ cibi sint eligẽdi secundũ qualitatez et fortitudinem exercicij.

Ciborũ cõueniẽtia respectu facti vel faciẽdi laboris est sumenda: et ad illũ taliter cõparãda vt q̃le fuerit vel futuꝝ ẽ exercitiũ: et talis sit ipsa dicta et reficiendum q̃litas. Qui eñ laborauerũt multũ grossiori reficiẽdi sũt dieta dicente Rasi in.xxv.cõtinẽtis.c.j. Debes cõsiderare in quãtitate mot⁹ añ cibũ facti: q̃re si mot⁹ fuerit habundãs: nutrimentũ fiat grossum et viscosũ habundãs et tarde dissolutiõis: et debes seq̃ dictã ex cã appetẽdi eã. Tñ si mot⁹ fuerit factus ante cibũ modic⁹: dictã debes seq̃ cũ paucitate cibi et tenuitate ipsi⁹. Et si mot⁹ fact⁹ fuerit cõpetens: vti debes nutrimẽtis equalib⁹ in habũdãtia et mõ tenuitatis et grossitudinis ipsorum etc. Que fuit snia Gal. in libro de dissolutiõe cõtinua sic scribẽtis. Qñ est mot⁹ añ cibũ multus: ciba bñ nõ cibis mult' grossis: viscosis: ad siccitatẽ declinãtibus qui sint difficilis dissolutiõis: neq̃ iungas ei dietaz: q̃ parũ cõuenit ei. Et qñ nõ est añ cibũ motus: vel est pauc⁹ opz vt nõ sis cõtentus dieta. s. cum paucis cibis et subtilib⁹: imo adiutorio in purgãdo cũ medicina solutiua aut cũ balneo etc. Et postpauca subiũxit. Et qñ motus est conueniẽs dabim⁹ cibos tẽperatos i subtilitate et grossitie etc. Igit hec obseruet exercitat⁹ malos quoq̃ ac corruptibiles cibos post suũ exercitiũ nõ dz assumere: vt colligitur ex sententia Principis in tertia primi dicẽtis. q̃ pisces post laboriosum exercitiũ nõ sunt comedẽdi: q̃ corrũpent et corrũpẽt humores. Qd etiã de alijs pariter corruptibilibus intelligi dz: queadmodum in duob⁹ verbis preceperat Gal. i primo de regimine sanitatis cum ait. Omnes laboriosi enchimio indigent cibo Uia tamẽ medicine et propter refrigerium caliditatis in corpore remanẽtis post exercitium: etatis tempore: pauca fructuuz quãtitas poterit conuenire atq̃ concedi: vt in libro de euchimia et cachochimia.c.vltio voluit Gal. dicẽs. Ab-

ſtinendum eſt a cachochimis.niſi aliqñ laborātes hora eſtatis egeāt ſanare ſiccitatē ⁊caliditatē toti⁹ corporis.Jdonea em̄ ſunt illo tpe poma:⁊ pruna:⁊ ceraſa preaſſumpta. De citrolo aūt ⁊ melone ⁊ melopopone nō multum offerendū eſt ⁊c. Hec pauca de cibis cōuenientibus poſt exercitiū dicta ſufficiant:cū et de hoc aliqua ſcripta fuerint in.c. xxxi.libri huius.Qui aūt cibi conueniāt anteq̄ȝ fiat exercitium:dicamus:q̄ ſi exercitiū forte fuerit:cibi groſſi ſunt accipiendi:⁊ tāto min⁹ groſſi quanto ſuauis fuerit exercitiū:ſicuti ſubtiles penitus quieſcētibus ſunt conuenietes:vt placuit Jſaac in vniuerſalib⁹ dietis.c.j.cū inquit. Nullus phiſicus ambigit temperatū cibum iuuenū alterum eſſe q̄ȝ ſeniorū in excitantibus q̄ȝ ⁊ laborantibus aliud q̄ȝ inquiete. Laborantes em̄ ⁊ exercitantes expetunt groſſiorem cibuȝ:⁊ ad digerendū duriorē atq̄ȝ ad diſſoluēduȝ tardioreȝ.Quietis vero ⁊ ſilentib⁹ ecōtrario dandus eſt cibus ſubtilior:⁊ ad digerendū velocior ⁊ diſſolutioni de mēbris facilior. Et in ca.xx.eiuſdē libri ſic etiā ait.Oportet vt dieta groſſa ſi ſcd̄m exercitiū ⁊ labores ſepe enim fortiter exercitati ſicut athlete:⁊ ſimiles groſiſſimaȝ ⁊viſcoſiſſimā erunt patientes dietā.Et infra.Soli exercitātes et laborātes cibis groſſis indigent. Hoc quoq̄ȝ ſenſit Auicen.in tertia primi doctrina ⁊ capitulo ſepi⁹ allegatis:cuȝ dixit.Exercitati ⁊ multi laboris ſunt magis tolerantes nutrientia groſſa.Et in quarto primi capitulo primo ſic inq̄t. Eligimus cibū fortis nutrimēti ⁊ tarde digeſtionis ꝑpter eū quē cōfortare volumus ⁊ exercitijs fortibus preparare ⁊c.Cōcludamus ergo cum Gal.in libro de euchimia dicente. Soli illi qui vehemēter exercitant:⁊ viſcera nō habent male a natura facta:poſſibile eſt in pachichimis ⁊ groſſis cibarijs conuerſantes nō ledātur:alioꝝ aūt nullus ꝑpterea igitur ſi quis voluerit fortiter laborare:nō debet oua ſorbilia aut carnes hedi lactentis:aut pulli iuuenis ⁊ ſimilium manducare:ſed res groſſiores ⁊ ad digerendum duriores et cetera.

Cap.lxv.oſtēdit qui cibi ſecūduȝ vnūquodq̄ȝ tēpus anni ſint eligendi ad ſanitatem.

Nullus ambigit alteꝝ cibū debere eſſe in vere q̄ȝ in autūno: aliuȝ quoq̄ȝ in hyeme q̄ȝ in eſtate dixit Jſaac in p̄mo capitulo dietaꝝ vniuerſalium.Propterea ſciendū eſt q̄ȝ in ſubſtātia quantitate ⁊ q̄litate ⁊c.debēt cibaria ſcd̄m anni tēpora diuerſificari:vt voluit Gal.in j.de alimētis capitulo.xiij.dicens. Eadem aūt ⁊ de regionibus tēporibus ⁊ cōſiſtentijs itelligere oportet ſcd̄m vnū quodq̄ȝ edulium: pacentē quidē in autūno a melancholis cibarijs ⁊ exiccātib⁹ edulijs.Jn hyeme aūt vtentē calefacientibus ſicut ⁊ ſcd̄m eſtatē humectantib⁹ ⁊ infrigidantibus.Jn vere autem medie complexionis media virtutibus alimēta offerendū. Et in libro de diſſolutione cōtinua ſic etiā dixit.Et quando ſomn⁹ poſt cibuȝ mult⁹ fuerit:oportet q̄ donem⁹ cibos multos groſſos:⁊ hoc cōuenit fieri in hyeme ꝑpter longitudineȝ noctis et multitudinem ſomni.Et qñ ſomnus eſt paucus lenis:ſubtilibus nutriatur ſicut in eſtate propter prauitatē noctis ⁊ ſōmni paucitatē ⁊c.A qua ſumpſerunt poſteriores:⁊ Raſis primū qñ in.xx.cōti

nentis capitulo primo sic scripsit. Debes vti nutrimētis habundātibus ꝛ grossis in hyeme ꝛ econuerso in estate: ꝛ debes nutrire corpora equalia cū nutrimētis equalibꝰ ꝛc. Sed egrediētia modū nature cum intentione ꝛ contrarijs. Similiter Princeps Auicē. in scđa parte suorū canticorū accepit ab eo cū sic inqt. Tempore estiuo est cibi quātitas minuēda: estqꝫ tunc ad subtilitatē nutrientiū declinandū. Unde vitāde sunt tūc carnes grosse: ꝛ vtēdū est oleribus. ꝛ lactis speciebꝰ: et piscibus recentibus: hedo ꝛ agno mediocris etatis: ꝛ pullis gallinaceis ꝛ gallinis: carnibꝰ quoqꝫ colūbarū ꝛ coturnicū. ꝛ subdit. Sunt etiam ex cōficiētibus tūc sapores excoriādo: ꝛ agresta ꝯpositi ꝛ similes. Que autē sit huius causa exprimitur ab Auerroi in commento sic dicente. Hoc quidē fit rōne debilitatis caloris naturalis cōtingētis corporibus ex dn̄io calidi extranei sup corpora tēpore estiuo. Et ꝓpter eandē rationē sicut i hyeme nutriēs actu calidum est comedēdū: sic in estate frigidū: aut parue caliditatis: neqꝫ caliditas in hyeme: neqꝫ frigiditas in estate ad rem ꝑueniat quā sustinere nō possit: vt dixit etiā Aui. in iij. primi c. sepius allegato. et hec fuit sententia Almāsoris in. iiij. c. iiij. dicētis. Opꝫ preterea vt in hyeme sit cibus actualiter calidꝰ: in estate vero actualiter frigidꝰ. Est tn̄ abstinendū a cibis calidissimis q̄les sunt tūc cū ab igne remouent̄. Et ab illis qui sunt vehemētis frigoris sicut qui super niuē refrigerant̄: quibꝰ nullus vti dꝫ: cibo enim super niuem infrigidato nullo mō est vtēdū nisi in tpe magni caloris ꝛ corpore quasi inflāmato existente hec ipse. Nos tamē adimꝰ ꝙ preter suprascriptas cōditiōes debet esse iuuenis: carnosus. fortis: fortiū viscerū: ꝛ assuetꝰ: q̄ sine lesione rebꝰ adeo īfrigiditatꝫ vti voluerit. Aliter em̄ i cacolicā ꝛ alias egritudines facile caderet. ꝛ forsitā in ꝓprij ꝛ naturalis caloris extinctionem cū modicus esset ꝛc. vt patet ex his que in prima. iiij. de aqua frigida et de ipsius exhibitione a principe dicātur. Cibi quoqꝫ in nutrimēti quātitate differre debent: nā in estate nō debent esse tanti et tam grossi nutrimēti sicut illi q̄ in hyeme: dicente Aui. in. iij. primi. c. vij. doctrina secūda In hyeme quidem cibi pauci nutrimēti nō sunt edēdi sicut olera: sꝫ nutriēs magis est edēdū qđ est ex grauis ꝛ fortis soliditatis. ꝛ in estate cōtrariū. ꝛ in parte secūda canticorū etiā sic ait. In tpe q̄dē hyemali est vtendū cōtrarijs eis q̄ retulimꝰ vt obuiet̄ frigiditati ipsius. Uere aūt ꝛ autūno incedendū est inter estatem ꝛ hyemem. In cuius cōmento Auerrois sic inquit. Uere et autūno sunt corpora regēda regimine medio iter caliditatē ꝛ frigiditatem: congruit tn̄. regimen exiccatiuū i vere: ꝛ humectatiuū in autūno: vnde fugienda est exiccatio in eodem: vt dixit Aui. ibi. Que fuit snīa Rasis i. iiij. Almāsoris. c. xxvj. dicētis. qꝛ autūni tpis egritudines male sunt et pessime ad vltimū: tota intētio sit in corporis humectatiōe: i hoc. em̄ tpe hoc plus existit necessarium ꝙ̄ etiā in estate: hoc nāqꝫ tp̄s pro sue cōplexiōis malignitate errorē nō tolerat regiminis: vn̄ largis nō permittit vti cibis: neqꝫ dietā despicere. Qđ sensisse videt̄ Hippocrates in p̄rio aphorismorꝫ aphorismo. xviij. dicēs. Estate ꝛ autūno cibos grauissime fuerūt ꝛc. Horū aūt rō est: qꝛ autūnus est tp̄s nature ꝛ humane vite cōtrariū: qm̄ calor in eo

debilitat: et siccitas sit fortior: vt dixit Princeps. in.ij. primi. summa de pulsib⁹.ca.ix. Et ppterea ẽ tps morbiferũ: vt ait Aristot. in prima pblematũ problemate.xxvij. Et iõ in ipso nõ sunt accipiẽdi cibi mali aliquo modo. ppter qd aũt in vere regimen exiccatiuũ cõueniat dicẽdũ est: quoniã etsi ipz tẽperatũ sit: et de se sanissimũ et minime mortiferũ teste Hippocrate in.iij. aphorismorũ aphorismo.x. tñ in ipso mouent egritudines plurime: vt dixit princeps in.ij. primi. et Aristot. vbi supra. Et hoc qr sua caliditate et humiditate eliquat humores: et superfluitates cõgregatas in hyeme et pmiscet eas sanguini: vt Auicẽ. voluit in.j. tertij tractatu.iiij. c.xix. Et ppterea ccludit in.ij. primi doctrina secũda. c.vij. q: nulla res ẽ q̃ ita tueat ab egritudinib⁹ veris sicut phlebotomia et inanitio et diminutio comedendi et bibẽdi: et debilitatio potus inebriãtis: bñ igit dictũ fuit q siccatiuo in eo vtendum sit regimine.

¶ Cap.lxvj. declarat q̃ hora cõueniẽs sit ad reficiẽdũ corp⁹ tã ex pte corpis q̃ ex pte diei et tẽporis anni.

SI cũcta q̃ in supiorib⁹ capitulis dicta sunt: ad vngnẽ obseruarent: hora tñ debita comedẽdi nõ obseruata: paꝝ quippe ad sanitatis facerẽt cõseruationẽ. Et ppterea de ipsa tanq̃ de re maxime necessaria ad salutẽ tuẽdã dicẽdũ ẽ i pñtiaꝝ. Duplex aũt ẽ hora comedẽdi: vt dicũt autores. Quaꝝ pria ẽ hora diei artificialis recẽtior i q̃ lõge meli⁹ ẽ comedere q̃ i aliis ptib⁹ diei. et psertim in estate dicẽte Auicẽna in tertia primi doct.ij. c.vij. In estate qdẽ melior comedẽdi hora existit qua est frigidior. Qd etiã sensit Rasis in.iiij. Almãsoris c.iiij. dicens. Meliores quoq3 hore ad sumẽdũ cibũ sunt hore frigide: q si hore frigide esse nõ pñt mãsiones saltẽ frigidi sint. et in.xxv. cõtinẽtis. c. primo Meli⁹ tps nutricationis erit frigidũ: qr calidũ malũ est. Et si nutrimẽtũ nõ põt sumi in tpe frigido: sumat in loco aurore: qr caliditas circũferẽs corp⁹ nr̃m debilitat digestionem ꝛc. Que fuit Gal. snia in libro de dissolutiõe, cõtinua sic scribẽte. et melior horaꝝ in accipiẽdo cibũ ẽ hora frigiditatis ppter aggregationẽ caloris natura lis i iteriorib⁹ corpis. Sz i hora caliditatis opz q dimittatur acceptio cibi: qr caliditas aeris attrahit calorẽ naturalẽ ad exteriora corporis: et euacuat ab iteriorib⁹: et debilitat calor i iteriorib⁹ corpis ad digestionẽ et ppter hoc antiq pferebãt cenã prãdio: pcipiẽtes q plus sumerent in cena ppter aggregationẽ caloris i iteriora corpis frigiditate noctis ꝛc. Uespere igit. et mane reficiẽdũ est: et nõ in meridie vel circa vt nõnulli faciũt. Altera aũt hora comedẽdi obseruanda ex pte corpis est: vnq̃ comedam⁹ nisi cũ appetit⁹ mãducãdi insurrexerit: q̃ postq̃ aduenerit nõ ẽ tardãdũ ampli⁹: qm̃ tũc ẽ hora comedẽdi. vt voluit Princeps loco superi⁹ allegato cũ ait. Opz ne aliquis comedat nisi post dͤsideriũ: neq3 i hoc tardet cũ desideriũ ebullierit: nisi fuerit mẽdosũ nã tolerare famẽ stomachũ replet putridis hũorib⁹. qd voluit Rasis i.xxv. ctinẽtis. c.j. dicẽs. Exsiccatia plixa stomach⁹ replet de erugine mala. Et infra iterũ ait. Nõ debes remouere tps mot⁹ appetitus cibi: qm̃ si tardauerit tunc sumptio cibi: imminebũt male super-

finitates.ꝛ inde deficiet sibi appe
titus.que quoqꝫ fuit Gal.sententia
in libro de dissolutione continua
sic scribentis.Et dꝫ esse acceptio
cibi in hora motus appetitus:ꝓ=
pterea ꝙ qñ mouetur apppetitus:
ꝛ nō incipit accipere cibum:attra=
hit stomachus ex superfluitatibꝰ
corporis:que cū intrent stomachū
destruunt appetitum:ꝛ corrumpūt
cibum quādo adminiscetur ei ꝛc.
A quo videt accepisse Auicen.vbi
supra qñ sic scripsit.Cholera ru=
bea abundantibus ex tolerantia
famis accidit vt cholera rubea ad
ipsorū descēdat stomachum.Cūqꝫ
aliquid comederint ipsorū corrum
pentur cibi:ꝛ voluntatē comeden
di amittent ꝛc.Hanc autem horā
ne quis decipiat scimus aduenisse
vt dixit Auicen.loco allegato.qñ
stomachus ꝛ superiora intestina a
primo nutriente euacuata fuerint
Et hoc est qđ etiā volebat Rasis
in quarto Almansoris in princi=
pio cum inquit. Comedere opor
tet postq̄ cibi preteriti fex inferiꝰ
descēderit.Et pars vētris inferior
lenis efficitur:in qua nulla reman
sit tensio:ꝛ motus precessit conue=
niens:appetitiua quoqꝫ preualet
ꝛ tunc melius iudicatur.Et ꝓpter
ea dixit idem in.xxv.cōtinentis.c.
preadducto ꝙ inter prandiū ꝛ ce=
nā debent esse octo hore a prandio
sexdecim hore ꝛc.Auerrois etiā in
vj.colliget dixit.Hora cibādi erit
cum oēs digestiones fuerint cele=
brate.Et hi oēs a Gal.accipere di
cente in.j.Terapētice.c.vj.Tantū
rationabile est ꝙ primus cibus cer
tissime totꝰ sit digestꝰ anteq̄ scđs
accipiat.Cuius quidē rationē ipse
qđē assignauit i loco de dissolutio
ne continua dicēs.Assumptio cibo
rū dꝫ fieri in hora sua.Et ideo q̄ ac
cipit cibū scđm post descēsionē pri
mi:ꝛ secutꝰ fuit somnꝰ sufficiēs fit
bona digestio.Et q̄ accipit cibū et
remāserūt in stomacho eiꝰ:aut in=
testinis reliquie in q̄ntitate ex prio
ri cibo ꝑter digestionē:corrūpit ci=
bus scđs cū reliquijs primi ꝛc.Et
ab eo Princeps accepit id cōiter
allegatū qđ scripsit in.iij.j.sez.Qđ
in corpe est deteriꝰ:est vt nutriens
sup nutriēs:qđ nō est digestū mit=
tere.Cū eo itaqꝫ cōcludēdū est sic
vbi.s.scribēte.Oēs q̄ sanitatē cu=
stodire volūt nihil comedāt nisi de
sideriū fuerit certū:neqꝫ in hoc tar
det eū ipm ebullierit quēadmodū
ieiunātes faciūt:qm̄:vt dixit Auer
rois in.iij.colliget.qñ recipit cibꝰ
post ieiuniū in stomacho ꝛ epate:
ꝑmutabit ad calorē ꝛ siccitatē for=
tē ꝛ inducet stomachum ꝛ epar ad
eandē cōplexionē ꝛc.Et hec de ho
ra comedēdi dicta sufficiāt.

¶Cap.lxvij. ponit cōditiones
quas dꝫ habere triticū:ex quo
panis faciens ad sanitatem fie=
ri debet.

Visis vniuersalibus circa
refectionē attēdēdis:iam
tps est vt ad ꝑticularia
descēdamꝰ:ꝛ ad dicēdū
de singulis cibis i specie
hodierno tpe visitatis accedamus:
a pane priꝰ initiū faciētes:cū ipse
sit velut oīm ciborū fundamētū de
cuiꝰ bonitate maxie ꝓuidēdū ē:qm̄
si malꝰ fuerit:nō solū nullū bonū
opat i corpe:sꝫ nociuissimꝰ ē:teste
Gal.i.v.de regimine sanitatis.qđ
ēt ex dctō illo ꝑncipis colligi pōt i
iij.j.dicētis.Impedimētū panis cū
nō digerit est multū ꝛc.Jō vidēdū
est quale triticum prio esse debeat
ex quo panis conficiēdus est:nec
hac re tam vtili tamqꝫ necessaria
contingat dubitari:ꝛ quamuis ex
multis alijs panis fiat nos ta=

men de triticeo tanq̄ȝ de pfectiori ⁊ humano corpori cōuenientiori ſermonē faciemus dicentes cū Auerroi in.v.colliget.Cōcordati ſunt antiqui medici:ꝙ melior ex cibis terre naſcētibus hoibus naturalibꝰ:hoc eſt illis qui ſtant in quinto climate aut quarto.ſit triticuȝ artificialiter preparatuȝ.ſic enim de eo ſcrip ſit. Almanſor in.iij.c.ij.Triticū tēperamēto ē vicinū licet caliditati parū aitineat Et infra dixit.Triticum h ominibus quoqȝ omnibus alijs granis magis conueniens ⁊ magis propriuȝ inuenitur.⁊ ſanguis ex eo generatꝰ temperatior exiſtit. Ideȝ etiā ſenſit Haliabas in q̇nto theorice capitulo.xv.cuȝ ait. Triticum omnibus granis laudabilius eſt:⁊ magis temperantie proximum:niſi ꝙ ad calorem declinat paruin:ideoqȝ factum eſt conuenientius oibus granis:⁊ hominum corporibus conferentius ac laudabilior cibus ⁊c.Iſaac etiā i parti. die. ſic ait de ipſo.Granum tritici precipuus eſt cibus ad humani corporis nutrimentum:⁊ eius naturalit̄ ſimile ꝯplexioni.⁊ īfra īq̇t. Hȝ granū tritici ꝓprietatē ab oibꝰ granis exceptā:ꝙ nutribilꝰ ⁊ laudabilꝰ ē ꝓpter ſilitudinē ꝯplextionis noſtri corpis. q̄ fuit Gal.ſnia i libr.dietaꝝ dicētis. Granū frumēti ē magis iuuatiuū hoibus oi alio grano:⁊ illō qō eſt ex eo claꝝ:durū ⁊ firmū:⁊ nō de facili frāgit̄:ē valō nutritiuū ⁊ meliꝰ ⁊ nutribiliꝰ alio ⁊ illō qō ē diaphanū.⁊ leue ecōtrario.Ex q̇bꝰ apparet ꝙ has laudes nō omne triticū habeat:ſȝ tātūmō illō qō dixit.Gal.vbi.ſ̄.⁊ Iſaac ī loco allegato vbi īfra ſcriptas voluit habere cōditiones. Quarū prima hec eſt ſcilicet ꝙ ſit ſpiſſuȝ graue ⁊ frangi difficile: coloris exterius cerei: interius vero albi: ſuperficie lucidū et lene: ex cuius ſubſtantia et medulla farina exuberat plurima:cortex autem et furfur nō in multa quātitate:tale em̄ triticū maxime facit ad conſortationē mēbroꝝ ⁊ ad vires dādas ⁊c. teſte eodē vbi ſupra.quod etiā ſenſit Almanſor i libor.iij.c.ij.dicens. Triticum quod ponderoſius inuenitur et ſolidus maioris eſt nutrimēti.Idē etiā voluit Auerreois in v.colliget.et Serapio de auctoritate Diaſcoridis.Meliꝰ ex frumento ad ſanitatē hominū ē nouū:maturū:plenū:cuius color eſt aureus:⁊ poſt hanc ſpeciē eſt illud qō eſt medium inter tēpus ſue collectionis ⁊ tēpus ſeminationis:⁊ eſt triū mēſiū.que fuit Gal.ſententia in libro de ſubtiliāte dieta.c.vj.dicētis.Eſt aūt ⁊ triticoꝝ ipſoꝝ nō parua drīa ſcōȝ ſpeciē.Quodcūqȝ em̄ ipſoꝝ eſt ponderoſum et dēſum ⁊ xanctum nutritiuiſſimū eſt pachichimum ⁊ viſcoſum.Quodcūqȝ vero leue ⁊rarū et albū:ecōuerſo minus nutrit: ⁊ minus groſſum ⁊ viſcoſum generat humorem.Sic ergo quod aridū fuerit ⁊ leue:⁊ frāgi facile:et nō leue in ſuperficie:et cuius farina eſt modica et furfur multum:nō cōmēdatur:quāium ad primā cōditionem.Secūda conditio que prime cauſa exiſtit ⁊ principium eſt: ꝙ triticū i craſſa ⁊ pingui terra natū ſit qm̄ tale pigue graue i pōdere atqȝ nutribile magis eſt oi alio: quēadmodū.id qō i macra ⁊ ſicca terra naſcit̄ naturalit̄ ⁊accidētalit̄ macrū:⁊ ſic cū ſit leueqȝ in pōdere minuſqȝ nutrit:vt patet ō nato i nitroſa vl̄ ſalinaria terra ⁊c.Eodē Iſaac vbi ſupra referēte. Nec ōbet etiā natū eſſe i vmbroſa vel luculēta terra:qr frigide ē humideqȝ nature ⁊ multiplicādo humoꝝ ē cā q̇bus granū tume ſit:teneraſcit:atqȝ molleſcit:

cuiꝰ q̃dē interiora frigiditas exte-
rioris aeris pforãs calorē ip̄ius na
turalē extinguit. Et ꝑpter hoc me
dulle minuēde est cã ꝛ furfuris au
gendi. Tertia cõditio est: ꝙ triticũ
nõ sit nouũ: licet Serapio ꝛ Diasco
rides oppositũ sentire videant: ne
qꝫ etiã vetustũ ꝛ lõgitēporis: qm̃ ve
tustũ sic cũ est ꝛ parũ nutrit: ꝛ ad
digerēdũ est durũ: qm̃ cũ accidēta
lē eius humiditatē aeris calor pe
nitus exhauriat: naturalē quoqꝫ
plurimũ subtrahat. Nouũ vero bre
uisqꝫ tēporis ecõtra: ꝑpter humid i
tatē ac viscositatē terre humidũ est
atqꝫ viscosum: densuꝫ: digeri durũ
ꝛ inflatiuũ: vētositatē ꝛ rugitũ vē
tris faciēs. Et post multa ad hec
subiũxit Isaac. Tritici recētis ꝛ no
ui nutrimētũ parũ existit ꝛ crudũ:
phlegmaticũ ꝛ iflatiuũ ꝛ rugitũ do
lorēlateribꝰ cõmonet: ꝛ ĩ putredinē
cito cõuertit: manifestat aũt hoc ꝙ
videmꝰ lubricũ ꝛ cucurbitinorũ ge
nerationē: suã quoqꝫ superfluã ostē
dit humiditatē: hoc. s. ꝙ inpinguet
velociter corpus panis factus ex
eo: vt dixit Auicē. in scđo canonis
ca. cccccxxvij. Si igit̃ mediũ ĩ eta-
te: qm̃ eiꝰ humiditas iter multã et
paucã est media exhausta humidi
tate accidētali: quã aeris desicca-
uit calor: ꝑpterea hec species me-
dia laudabilior existit ꝛ melior bñ
naturã nutrit ꝛ cito digerit. Quar
ta ꝛ vltia ꝯditio ē: ꝙ triticũ mũdũ
eē dꝫ a zizania vl' lolio ꝛ cicerculis
ꝛ hmõi granis illaudabilibꝰ. Nec
aliq̃ mala sit affectũ q̃litate: dicēti
Principe ĩ. iij. i. doc. ij. c. vij. Opꝫ vt
sanitatis cõseruator studeat elige-
re triticũ ab ex̃neis rebꝰ purgatũ:
qđ ex messe sana fuerit collectũ: et
cui nullũ acciderit nocumentũ ꝛc.
Auerrois q̃ꝫ ĩ q̃nto colliget dixit
Melior ceteris ē panis factꝰ ex fari
na tritici in hũc modũ vt sit custo-
ditũ a malis accidētibꝰ eidē veni
re potētibꝰ ꝛc. Ex tali igitur superiꝰ
electo tritico graui: lucido: cereo:
mediocri: sano: puro: fieri debet fa-
rina pro pane sano ꝛc.

¶ Capitulũ. lxviij. ponit cõditio
nes quas dꝫ habere laudabi-
lis farina etiã ex electo tritico.

Farina tritici quãtũcũqꝫ
optimi nõ erit ad sanita
tē corporis laudãda: ni
si debite conditionata:
perfecteqꝫ molita: nõ au
tē transmolita: vt plerũqꝫ molēdi-
narij facere cõsueuerũt: volētes ꝙ
tantũ furfuris cõteratur: quãtum
optime farine sunt furati: inde fa-
rina ipsa nigrior redditur ꝛ peior:
ꝛ ad sanitatē minime faciēs ꝑpter
plurimam subtilis furfuris quan
titatē ei admixtã. ex qua nõ potest
fieri nisi panis furfuraceus: q̃ velo
citer de stomacho descēdit. vt Pri-
ceps ait in tertia primi. c. sepiꝰ al-
legato. et in scđo canonis. c. ꝓprio
sic etiã inquit. Panis opirus q̃ est
multi furfuris: velocis est penetra
tiõis: sꝫ est minoris nutrimēti ꝛ de
terioris: ꝛ preter hoc est durus ad
digerēdũ: ꝛ doloris ꝛ inflatiõis ge
neratiuꝰ: ꝛ nutrimēti illaudabilis:
vt dixit Isaac in vniuersalibꝰ die-
tis. c. xi. ꝛ in particularibꝰ sic etiaꝫ
inquit. Natura corticis triticei ca
lida est ꝛ sicca ac colatiua ꝛ mũdi-
ficatiua magis q̃ farina: nutrimē-
tũ tamē eiꝰ paruissimũ ē: quinim-
mo pessimũ cũ panis furfuraceus
generet melãcholiã. teste Auicēna
in cãticis textu cõmēti. cxxx. q̃ fuit
Gali eni sentētia vt refert Rasis in
li. xxi. cõtinētis. c. xxviij. dicētis. Pa
nis habēs multũ đ furfure nõ tra-
hit morã ĩ stomacho: ꝛ ē pauci nu-
trimēti: ꝛ ĩ quo est parũ de furfure
est econtrario. Et infra autoritate

Ruffi etiam sic inquit. Panis quāto mundior: tanto magis generat humorē meliorē: tamē est tardi descensus. Ille vero q̄ nō est bn̄ mundus et multi furfuris: generat malū humorē: et est velocis descensus. Et ꝓpterea farina debet esse sufficienter et nō supflue molita: vt cortices grossi remaneāt: et nō possint cū cribrātur cū farina p setacium trāsire: et inde mūdior et salubrior sit ipsa: dicēte Isaac in vniuersalibus dietis. c. allegato. Farina pfecte molita: et a furfure et cortice mūdata: melior est ad mutandū in stomaco et ad venas totūq3 corpꝰ penetrandū facilior: et mēbrorū totius corporis nutribilior: q̄ aūt non bn̄ molitur ecōtrario. Qḋ etiam sensit Ruffus vt idē refert in particularibus cū ait. Panis quanto mūdior est: tāto pluris est nutrimēti: et durioris egestionis. a quo videt̄ Princeps accepisse cū dixit in. ij. canonis. ca. cccccclxxvij. Panis de simila nutribilior est q̄3 alius: et eiꝰ nutrimentū est melius: sed est tardioris penetratiōis. et ab his sumpsit Auerrois in cōmento. cxxvj. cū ait. Sciēdū q panis ex simila tritici citioris est digestionis ceteris: et tardioris penetratiōis: egressiōis: et descēsus. scd̄m Gal. q̄ ꝓbat ipsū esse cite digestiōis ex magna mūdificatione et separatiōe ipsius a furfure: qḋ quidē omnino ē indigestibile. Et hoc quidē est causa tardi descēsus ipsius. nā furfur prebet pani velocitatem egressus. Ex hoc opinati sunt posteriores medici q panis ex simila cōpositus difficilis et tarde sit egestiōis. Ex quibus patet q farina debet esse mūda: et debito modo molita: q̄ pria erat cōditionū ad perfectionē farine reqsitarū. Scd̄a aūt cōditio est: q farina nō sit nouiter molita: nec etiā iā diu et p lōgum tēpus reseruata: sed media. cū dicat Isaac in particularibꝰ dietis. q farina q̄ vicina est molitiei et vicini tēporis: calefacit corpꝰ ventremq3 cōstipat: igneā eni naturā ex molēdini innolutiōe adepta est: vnde stomachū calefacit: et egestiōis humiditatē exiccat. Que vero lōginq̄ est tēpis: epar calefacit: et a stomacho eijcit cito. que vero medij est tēpis: prefatarū est media potestatū. Talis eni farina mūdaꝰ et (vt dictū est) molita: est illa q̄ comeditur: et in cōplexione est calida et humida: vt dixit Serapio l c. de maturatiua medicina. et fuit sentētia Gal. in. v. de simplici medicina distinctiōe. ij. c. v. Ex tali ita q3 farina. cū aqua sale: et fermēto (vt dicetur infra) panis est cōficiendꝰ ex quibus forma vna et complexio resultat: qua panis calefaciens est in primo gradu. vt inquit Haliabas in quinto Theorice. ca. xv.

¶ Capitulū. lxix. ostēdit quō et ex quibus panis laudabilis sit conficiendus.

Ad panem sanitatis conseruatiuum faciendum: tria maxime necessaria debēt obseruari. Quorū primum est: vt nullū pretermittatur ingredietiū que sunt hec. aqua. s. sal et fermētū icōpetēti quātitate: vt iussit Auerrois in. v. colliget. c. de cōplexionibꝰ ciborū cū ait. Quādo panis cōficitur ponitur de sale conuenienter: et conficit cū multa aqua ad hoc vt sit spōgiosus: et sit etiā competenter fermentatus. Et causam subiunxit dicens. Quia panis azimus est grossus et viscosus: eodē modo non est bonus qui est nimium fermētatus q: trāsmutatur ad humores putridos ꝓpter calorē extraneū generatum in eo. s. fermēto. Et ꝓpter hoc

quãtitas fermẽti ꝛ salis dꝫ esse mo
derata: qm̃ panis q̇ fermẽti super=
fluũ salisq; habuit: parũ nutrit et
nõ cõfortat: virtus em̃ salis humi=
ditatẽ ei⁹ exiccat: fermẽtũ aũt cõ=
mixtionẽ ei⁹ ratificat: vt inq̇t Isaac
vbi supra. Ponat̃ igitur bona quã
titas salis ꝛ fermẽti in pane: sꝫ nõ
superflua dicẽte, Rasi in tertio Al=
mansoris .c.iij. Panis q̇ ex tritico
fit melior redditur quãdo multum
salis habet ꝛ multũ fermẽti: ex qui
bus bene fermẽtatus citius digeri
tur ꝛ magis tenuis ꝛ subtilior in=
uenitur. q̄ fuit etiã Gal'. sententia
i.v. de regimine sanitatis dicẽtis.
Panis cõueniens nõ debet esse si=
ne sale: immo multũ salis ꝛ fermẽ=
ti habeat: ꝛ coctus sit diligenter. et
in primo de Alimẽtis. c. de fermen
to sic etiã dixit. Optim⁹ panis ad
sanitatẽ homini ẽ neq; inueni: ne=
q; laborãti q̇ plurimũ quidẽ fermẽ
tuꝫ habẽs: ꝛ plurimũ salis: pluri=
mũ a pistore laboratus ꝛc. Si quis
aũt quereret ad q̇d ponitur fermẽ=
tum in pane. Respõdet Auerroys
in quito colliget dicẽs. Propterea
ponitur fermentũ in pane: ad hoc
vt faciat ipsuꝫ spõgiosuꝫ: ꝛ vt in eo
dominetur aeritas: ꝛ sit facilis ad
digerendũ: ꝓpterea qꝛ corpus ae=
reũ leuius est ad permutandũ pro
pter suã humiditateꝫ. sicut substã
tia sicca est dura ad permutandũ
ꝛ digerendũ. Et quereñ ad q̇d sal
in pane, ponitur: respõdet Aristo.
in.xxj. problematũ preblemate.v.
dicẽs: Quia desiccat sal propter qꝺ
ꝛ saluantur imputridi saliti. consu
mitur em̃ ꝛ desiccatur humidũ ab
ipso qꝺ putrefit calido: et in pane
igitur cõsumitur humidũ a sale: et
exhalat extra: ꝓpter qꝺ veteres pa
nes leuiores sũt calidis frigidi exi
stẽtes: in nõ salitis aũt hoc humi
dũ plus existẽs facit grauiores ip
sos. hec ipse philosophus. In cu=
ius cõmento padubanẽsis nostra
sic ait. Causa hui⁹ est: qꝛ sal in sui
caliditate ꝛ siccitate habet desicca=
re illa q̇b⁹ admiscetur: ꝛ iõ panes
saliti saluãtur in putredinẽ: ꝑ sal
cõsumitur resolutiõe calidi: ꝛ desic
catur hũidum aqueũ qꝺ erat natũ
putrescere a calido. Et post multa
dixit: ꝙ in panib⁹ nõ salitis humi
dũ aqueũ cõseruatur in eis intrãs=
piratu: cũ nõ sit sal mouens ꝛ exic=
cans illud: reddit ergo eos grauio
res: et ideo falsi pistores panes nõ
saliũt neq; decoquũt sufficienter vt
põderi cõstituto a preside adequen
tur. ex his ergo q̄ diximus. s. ex aqua
fermẽto ꝛ sale cũ farina panis fiat
ꝛ nõ cũ oleo vl' alijs hmõi qm̃ pãis
sic impastat⁹ cũ oleo est mal⁹: qꝛ tẽ
pore decoctionis cõburitur oleũ et
tendit ad sulphureũ. testib⁹ Auer=
roi in.v. colliget. ꝛ Haliabate in.v.
Theorice. c.xv. Hoc igitur erat pri
mũ requisitũ ad panis cõfectionẽ:
vt ingrediẽtia iã dicta ꝛ nõ alia in
sufficiẽti ponerẽtur quãtitate. Se=
cũdũ aũt requisitũ est vt pasta bñ
malaxetur ꝛ domet̃ iuxta preceptũ
Auicẽ. in.ij. canonis. c. sepi⁹ addu=
cto dicẽtis. Et cõficiatur massa ip=
sius plurimũ: qꝺ fit vt panis inde
digestibilior reddatur querẽte em̃
Aristo. in. xxj. problematum. pro=
blemate. vij. Propter quid massa
quidem quanto vtiq; magis con=
ficitur difficulter diuisibilis fit: pa
nis autem facile diuisibilis. Ad
quod respondens ipse sic ait. Pro
pter id quod conficitur vehemen=
tius pasta ꝛc. Et quia series eius
est obscura ꝛ lõganimis: dimittam
ipsam: ꝛ loco eius adducamus cõ
mentum Petri de abano sic dicen=
tis. Quanto magis pasta confici=
tur ꝛ commassatur: viscosior reddi
tur: ꝛ cũ sufficienter decoquitur: ex

omni parte humidū cōsumitur et aufertur: cū ipm sit debilius ꝛ magis euaporari aptum propter diuisionem ipsius in partes minimas: quare ablato hinc humido a pane redditur amplꝰ frāgibilis: et in plures ptes diuisibilis quātūcūq; fuerit pasta magis d[illegible]cta ꝛ malixata: nā tali cōfectione adeo in partes paruas humidū redditur dispartitū: ꝙ idē frāgibilis fit panis ꝛ digestibilis optime: qꝛ trituratio cibi in ore cōfert ad digestionē. et hoc est qđ voluit Aristo. in textu cū inquit. Oportet em̄ qđ debet digeri diuidi in parua ꝛc. Tertiū cum predictis requisitū ꝛ obseruandū est. vt panes non multū parui: nec etiā multū magni fiāt: sed mediocres. quoniā dixit Isaac in particularibꝰ dietis. ꝙ panis paruꝰ ꝛ subtilis interiora ignis perforat: ꝛ humiditatē medulle exiccat: vnde parū nutrit: ꝛ tarde egreditur: ꝛ ventrē cōstipat: ꝛ precipue si sit vno vł duobꝰ diebus a coctione longinquus. Magnꝰ etiā panis nō laudatur: dicente ipso vbi supra. ꝙ forma panis magna medulle plꝰ habet: ꝛ corticē subtiliorē: ꝛ qꝛ medulla grossa est ꝛ viscosa ꝛ humida: vnde est inflatiua phlegma viscosuz generans: ꝓpterea parum nutrit hmōi panis ꝛ ad digerēdū est durus: humiditatē digestiōis excitās ꝛ ventrem soluit. Si aūt digeratur plurꝭ ē nutrimēti. ꝛ iō medie existat quātitatis ꝛ medie erit potestatis ꝛc. Cōcludēdū ē itaq; ꝙ panis q̄ pdictas nō habuerit conditiōes: mali sit humoris gn̄atiuus: dicēte Gal. i lib. đ euchimia ꝛ cachochimia. panes q̄cūq; neq; đfermēto: neq; đ salibꝰ sufficiēt habuerūt: neq; ad plurimū fuerūt elaborati cachochimiores sūt valde: cū viscositate nō pauca ꝑticipēt: quare fiāt vt diximus.

¶ Capitulum .lxx. ostēdit quomodo coquendus sit panis: et q̄ sint nocumēta eiꝰ cū azimus fuerit aut nō coctꝰ ad sufficiētiā.

Cum diuersimode panes decoq̄ cōsueuerint necessariū mihi videtur esse scribēdū de modis illis: cū aliqui ipsorum nō ad sanitatē: sed permaxime ad egritudinū faciāt generationem. Dicamꝰ igitur cū Galieno in pͥo de alimētis. c. de tritico sic scribente. Panes sup cratē assati: aut per calidū cinerē: aut ignis testa sicut clibano vtētes: praui oēs sunt ꝙ ir regulariter dispositi. similiter vero ꝛ q̄ extra ipsoꝝ superassati sunt: et in ꝓfundo sunt crudi subcineritiꝭ nominati ab eo ꝙ coquunt sub cineribꝰ sepulti. quibꝰ addit ꝛ cinis prauitatē: omniū panū sunt ꝑessimi. A quo sumpsit Isaac ī particularibꝰ dietis cū ait. Panis sub testis coctꝰ peior est: qꝛ focus tantuz in vna parte operatur: altera vero grossa ꝛ viscosa permanet: ꝛ iō ad digerēdū durus est. Si ergo comedatur post multū tēpus inflationē ꝛ dolorē lateris generat: peior aūt oībus est q̄ subtus carbones vel cineres coctus existit: q̄ velociter desiccatur extrinsecus: intrinsecus vero grossus remanet et viscosus: et multū cineris ꝛ terre ei admiscetur maxime autē si ligna mollia fuerint ꝛ cito incēdātur: vnde inflationes mēbroꝝ: ꝛ grauitates: ꝛ visus obscuritates hmōi panes faciunt. Quāobrem dicendū est cū Auicē. in. xiij. tertij. c. xxix. ꝙ panis in furno coqui dꝫ: nec etiam sit quomodocūq;: sed cū igne cōmēsurato: superexcellēs em̄ clibani calor vituperatur ab Isaac vbi supra dicēte. Magnꝰ focus desiccat et indurat exteriora panis: mica vero nō bene

cocta

cocta remanet: qz cortex velociter induratus nō pmittit focum penetrare ad interiora: inde duabus de causis est illaudādus: vel qz cortex est dur⁹: ꝛ inde nō nutriēs interiora vt feruore incēsus: vel qz grossa est ꝛ viscosa mica: ꝛ ita vtrūqꝫ indigestiuū ꝛ diuersoꝝ maloꝝ humoꝝ generatiuū: duricies em̄ corticis et intensio sui siccissimū sanguinē parit ꝛ cōstipat ventrē: viscositas vero ꝛ grossicies mice humores crudos ꝛ phlegmaticos faciūt: ꝛ solutiones vētris adiuuāt ꝛc. Qḋ sensit Haliabas in. v. Theorice. c. xv. cū inquit. Laudabilior oibus panis est cui⁹ farina optime pistata est: ꝛ in quo salis opportuna proijcitur quātitas: beneqꝫ fermētatus est: ꝛ in camino coquitur mansueti ignis tēperati: ꝛ nō nimiū calidi: q̄ exteriora panis vrat: interioribus indigestis, crudisqꝫ remanētib⁹ ꝛc. Et fuit Gal. snia i primo de alimētis. c. preallegato dicētis. Optimi panū p digestione sunt q̄ maxime fermētati: ꝛ qui assationem habuerūt a cōmēsurato igne in clibano: qm̄ amplior quidē ignis mox i prima applicatiōe exteriorē supficiēs adurens obstrachizat: et accidit secundū ambo prauū fieri panē: crudum quiddā ꝛ imperfectū int⁹ habentē ꝛc. Sic ergo tēperato ꝛ; sufficiēti calore clibani vel furni panis coqui dꝫ: et non debili vel remisso: qm̄ vt Isaac inq̄t vbi supra. Debilitas foci ex defectione sui penetrare interiora panis pigrescit. vnde diuti⁹ hꝫ immorari: si em̄ anteqꝫ coctus sit extraxeris eū: viscosus erit ꝛ fortis digeri: exercitātibus tñ necessarius: ꝛ si vsqꝫquo coquat̄ dimiseris: siccus ꝛ dur⁹ erit digestioni ꝛ stiptic⁹. Superi⁹ ēt dixit ꝙ panis nō bn̄ coct⁹ viscositatē creat ꝛ grossiciem: vnde durior ꝛ tardior ad digerendū. ppterhoc apt⁹ est exercitantib⁹ scꝫ forti ꝛ laborioso exercitio: in quibus habundātia caloris existit causa fortitudinis digestionis. qḋ etiā voluit princeps i. ij. canonicis. ca. cccccixvij. cuꝫ dixit. Ille panis q̄ nō decoquit̄ bene est plurimi nutrimēti: ꝛ similiter parū habēs fermēti: sꝫ ei⁹ nutrimētū oppilat: nisi illos q̄ plurimi sunt exercitij. ꝛ subdit. Et panis de patella est hui⁹ gn̄is: ei⁹ nāqꝫ par interior raro decoquit̄ bene. Et pptерea ꝯcludendū est ꝙ quietis ꝛ delicatis: et quoꝝ virt⁹ deficit sicut senibus: et ex egritudine resurgentib⁹: panis predictus. s. nō bene coct⁹ ꝯueniat minime: sꝫ tantū ille q̄ coctus est a tēperato foco: q̄ totū corpus panis equaliter perforat. vnde perfecte ꝛ scḋm oportet coquitur: vt ait Isaac vbi supra. Qui aūt azimus fuerit ꝛ nō sufficiēter coctus: a predictis quiescētib⁹ est fugiendus: sicut et qui iā dictus est: pptерea ꝙ ī. i psis dure digerit̄: tardeqꝫ de stomacho descēdit: ꝛ in ventre dolorem efficit ꝛ in epate oppilationē atqꝫ in renibus lapidem creat: vt dixit Haliabas in. v. theorice. ca. xv. Et Rasis in tertio almāsoris. c. iij. ꝛ in. j. suorū aphorismorum cū ait. Qui panē azimū comedit: grossas egritudines ꝛ magnas habebit: qm̄ panis azim⁹ est grossus ꝛ viscosus: teste Auerroi i. v. colliget. qḋ cōfirmauit Isaac i pria doctrina dicēs. Azim⁹ panis nimiū nutrit ꝛ diutissime digerit̄: pprietateꝫ hꝫ oppilationē et ventositatē gn̄andi. Idcirco oibus naturis icōueniēs est: nisi raro eis q̄ maximis laborib⁹ exercētes sunt vt messores ꝛ hmōi. Gal. quoqꝫ idē sensisse videt̄ cū in primo de alimētis. c. sepius adducto dicat. Athletis q̄dē idone⁹ panis ē: q̄ neqꝫ valde bene coct⁹: neqꝫ fermētū habet

multū:penitus tñ infermentatus nulli est vtilis. Quare de bona panis coctura ad tuendā salutem est valde procurandum ⁊c.

¶ Capitulū.lxxi. ostendit quis panis sit laudabilis ⁊ eligēdꝰ: ⁊ q̄ sint iuuamēta ⁊ vtilitates eiꝰ.

REliquū est ꝓ cōplemēto huius materie aliqua alia ad sanitatē de pane subiungamꝰ nō inutilia: qm̄ posset aliquis existimare ꝙ panis semꝑ bonꝰ esset: cū oēs p̄fatas habuerit cōditiones: ⁊ deciperetur cū nō sit ita: immo panis durus ⁊ exiccatꝰ vel adhuc calidꝰ reprobet̃: ⁊ si nullū eorū que dicta sūt ei desit: ⁊ ꝙ ita sit apparet ꝑ Auenzoar in primo capitulo sui theisir dicēte. Panis q̇ steterit post decoctionē suā etiā vltra vnū diē: suam tēperatā cōplexionē perdit: inquātū est panis: ⁊ incipit recipere alterationē ⁊ q̄to magis indurat̃: eius indigestio multiplicat̃: ⁊ eiꝰ siccitas auget̃: quare humores sicci ex ipso ꝓcreant̃: vñ ip̄m comedere ꝓhibeo. hec ip̄e. Qđ etiā in parti. dietis Isaac inq̇t cū ait. Panis siccissimus rarus est ⁊ leuis cā ablate humiditatis. vñ humiditatem corporis desiccat: dure a stomacho eijcit̃: cum diu oporteat immorari ⁊ inde generatur sitis: quia egestionē desiccat ⁊ ventrē cōstipat. Aui. quoqȝ in. ij. canonis. cap. ꝓprio dixit. Panis antiquꝰ siccus stringit etiaȝ si ei nō admiscet̃ aliud ⁊ fuerunt verba Serapionis dicētis. Et panis siccꝰ ⁊ vetꝰ stringit ventrē qñ sūmitur solꝰ. ⁊ similiter facit panis biscoctus: vt Rasis inq̇t. in. xxi. cōtinentis. c. xxviij. Cōsimiliter panē recētē ⁊ calidū oēs āntiqui ꝓhibuere ad sanitatē. de quo dixit Isaac vbi supra. Panis q̇ ea die comedit̃ minꝰ est nutritiuꝰ: velociter digerit̃: tarde descēdit: q: extrinsecꝰ infrigidatur: ⁊ poris clausis ⁊ calore recluso interiꝰ manet fumus: ⁊ inde exiere nō pōt poroꝝ oppillatione: ⁊ reuertēs inuenit aliā fumositatē: quibꝰ grossicies fumositatis ⁊ inflationis cōficit̃: ⁊ inde durus ⁊ indigestus et inflatiuꝰ stomacho reddit̃. Et ideo dixit Auenzoar loco superius allegato. Dicūt medici: ⁊ ē verū: ꝙ comedere panē cōuenienter fermētatū ⁊ optime malaxatū ⁊ coctū eodē die: post recessum tñ caliditatis acq̇site ab igne: iuuat in sanitatis cōseruatione. Et quēadmodum panē frigidū. post diē vnā. comedere nocet: ita ⁊ calidū: eo ꝙ si q̇s eū sic comederit: ifundit̃ ipsius calor igneꝰ i stomacho: ⁊ ip̄m corrūpit: ⁊ stomacho dñatur q: difficilis digestionis valde efficit̃. qđ sensit Auicē. i scđo canonis. c. cccccclxxvij. dicēs. Panis nō cōmedat̃ calidus sicut ē: qm̄ panis calidꝰ nō ē apud naturā receptibilis: ⁊ acceptio eiꝰ qui est de furno ⁊ reliquoruȝ similiū est mala. Et infra iterū ait. Panis calidus facit sitim sua caliditate: ⁊ natat ꝓpter suā hūiditatē vaporosaȝ: satiat velociter ꝓpter illđ: ⁊ est tarde descēsiōis. que fuit sñia Rasis in. xxi. continentis. capitulo xxviij. sic scribētis. Panis calidus hȝ caliditatē accidentalē ⁊ humiditatē vaporosam. Et ꝓpter caliditatē accidētalē iducit sitiȝ: ⁊ ꝑꝑ hūiditatē vaporosaȝ supernatat. Et erit difficilis digestionis ⁊ descēsus et influat: p̄ter illa duo q̄ diximꝰ: ⁊ replet velociter cā sue caliditatis et suꝑ natatiōis. Cōcludamꝰ ergo cū Haliabate in quinto theorice. capitulo decimoquinto. sic dicente. Panis calidꝰ cū ex camino extrahitur oibus reliquis peior est: qm̄ immo

ratur ci⁹ a stomacho descensus et sitim prouocat;⁊c. Et cũ Isaac i.p.d. sic scribẽte. Panis ille est melior: qui post primũ diẽ vel scdm accipitur:qm̃ intus ⁊ exterius frigiditas dominatur ⁊ ppterea hic laudabilis est nutrimenti:qz neq₃ grossus: neq₃ viscosus existit. Hic itaq₃ panis qui oẽm habuerit laudabilem conditionẽ:vere erit precipuus cibus ad humani corporis nutrimẽtũ:⁊ eius naturaliter simile cõplexioni cũ calid⁹ sit i secũdo gradu. vt Isaac ipse sic demonstrat. Triticum scdm sui naturã substãtialem in primo gradu calidũ est ⁊ humidum ⁊ siccũ mediocre. Panis ex eo factus calidior est in scdo gradu. adipiscit̃ em̃ id ex calore ignis et coctione:ad qd̄ addit sal ⁊ fermentum:⁊ testatur hoc elementorũ in reb⁹ actio. Verbigratia. Melones cũ in natura sint frigidi ⁊ humidi in scdo gradu.eorũ semẽ desiccatũ ad solẽ cõcipit siccitatẽ. Ordeũ aũt ⁊ faba cũ in ppria natura sue substãtie facta sint sicca:si coquant̃ in aqua humiditatẽ assumũt ⁊c. Et sic habem⁹ panis cõplexionẽ. Qui autẽ optim⁹ sit ⁊ eligẽdus panis ad tuendã sanitatẽ:licet ex iam prehabitis satis patere possit:attamẽ ad ampliorẽ intelligentiã dicem⁹ cũ Auerroi cõmẽto.cxxvi.canticorum sic dicẽte. Melior ex panib⁹ est ille q̃ sic pparatur: vt similis spongie efficiatur equaliter ⁊ temperate fermẽtatus ⁊ in clibano ꝯueniẽter decoctus.⁊ fuit snia Gal.in pmo Terapẽtice.c.vi.sic scribentis. Panis bonus dz esse clibanarius purus sine furfure:studiose q̃dem coctus: habẽs aũt fermentũ ⁊ sal sufficienter.⁊ in p:io de Alimẽtis ait. Optimi panum p digestione sunt q̃ maxime fermẽtati:⁊ qui assatione habuerũt a cõmẽsurato igne in clibano.⁊ in lib.de euchimia.c.ij. Euchimorũ cibariorũ tritici quidez sunt panes puri elaborati bñ cocti scdz certitudinem habentes cõmixtionem:⁊ fermentationẽ moderatã:et de sale cõsimiliter Huius itaq₃ panis iuuamenta q̃ moderatus est in omnibus supradictis hec sunt: scz in stomacho perfecte digerit̃:⁊ sanguinẽ in corpore clarissimum generat:vnde nature cõfortat actionez: propterea cõmodus est eis qui inquite sunt ⁊ delitiarũ delectatione: ⁊ eis quoꝝ digestio defectum patitur:⁊ seniorũ ⁊ egritudinem exeuntium ⁊c. Teste Isaac vbi supra. De pane aũt facto ex aliis granis dicimus cuz Auerroi in q̃nto colliget. q͛ hz illam virtutem: quam habẽt illa grana que cum omnia fere sil laudabilia sunt:⁊ panis ex eis confectus similiter.

¶ Capitulum.lxxij.ostẽdit quãta sit conueniẽtia carnis ad corpus hũanũ:⁊ preponit q̃ ꝯsiderãda et scribenda sint de carne.

Si homines antiquit⁹ erãt cõtẽti comestiõe glãdiũ ⁊ castanearũ: vt dixit Gal. in scdo Alimẽtoꝝ.hac tñ nr̃a etate valde ab eis degenerasse vidẽtur:cum non solum siluestribus cibis:sed ⁊ domesticis delicatissimisq₃ ꝗ̃ pluribus nõ sint contenti. Et propterea pane etiam optimo non saturati: diuersa carnium ⁊ animalium genera ad esuz inuenerunt:qd̄ equidem a viris sapientissimis habuisse initiũ existimam⁹:magis vt pportionale ⁊ sibi cõueniẽs cũ oporterẽt humanũ corpus accipe nutrimẽtũ:ꝗ̃ vt pprie gulositati satisfacerent. Rationaliter enim cognouerũt q͛ facili⁹ caro ex carne fieret:ꝗ̃ ex q̃cũq₃ alio cu

insuis generis ꝛ cõditionis cibo: qđ cũ experti fuissent: grandẽ corporis cõfortationẽ ex eiꝰ comestione ꝑceperũt: quoniã cũ caro sit corpus calidũ ꝛ humidũ molle ex sanguine generatũ: vt ait Cõciliator: nõ immerito est cibus cõfortãs corpus. ꝛ est cibus magis propinque cõuersionis ad sanguinẽ ꝛ ad nutrimentum. teste Auicẽ. in canonis scđo. ꝛ Rasi in tertio Almansoris. c.ix. dicẽte. Caro oĩbus nutrientibus vehementius nutrit corpꝰ preterea impinguat ꝛ corroborat. ꝛ in libro. xxiiij. cõtinẽtis. c. lxxiiij. Caro ꝛ quotiẽs bene digerit. generat sanguinẽ bonũ ꝛ cõferentem. ꝛ ꝓprie si fuerit de carnibus aĩaliũ bonorũ humoꝝ ad modũ carnis porcine ꝛc. Et i. xxv. libro eiusdẽ. c. j. Nutrimẽtũ carnis cõuenientis corporis bonũ est: quoniã auget cito carnẽ ipsius ꝛ illud corroborat finaliter: qm̃ oĩs res corroborãs aliud similis est rei corroborate per eam. Hoc quoq; sensit Haliabas ĩ quinto Theorice. cap. xxj. Caro omnis calida est ꝛ humida multi nutrimẽti ꝛ multũ generans sanguinẽ: et ideo sapientes fuerunt qui vsum eius (vt diximꝰ) inuenire. de ipsa ergo in p̃ntiaꝝ sermonẽ facere intẽdimus: preponentes aliqua prius vniuersalia: deinde vero ad particularia magis descẽdemus de carne cuiuslibet animalis vsitata specialiter pertractãdo. Dicamꝰ igit in hoc. capi. q in carniũ comestiõe multa est adhibenda diligẽtia: vt vnusquisq; pro sui sanitatis cõseruatiõe sibi carnes cõueniẽtes sciat eligere. reliquis vero aut nũq̃ vtatur aut q̃ rarissime: nõ eñ carnes omnes faciunt ad sanitatem: sed tantummodo ille que humanam naturam nutriunt. et ille que complexioni sue sunt vicine: sicut porcine, agnine hedulne ꝛ similes. vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. capit. xiij. Carnes ꝟo eritij vulpis leporis ꝛ similiũ nature hũane nõ sunt similes: immo eaꝝ nutrimenta sunt pessima: quod testatur grauitas odoris ꝛ vicinitas fetoris. et ideo ab humanis complexionibus sunt discedentes: vt idez ait vbi supra et fuit sñia Rasis in tertio Almansoris. capitulo nono dicentis. Que carniũ malũ habẽt odorẽ sunt sanguinis generatiue deterioris: ideoq; nullo modo comedi debent ꝛc. Dimittende sunt. ergo huiusmodi ab omnibꝰ: a nonnullis vero subtiles ꝛ laudabiles vt a fortiter exercitantibus sicut: neq; grosse ꝛ ad digerendum dure aquiescentibus sunt manducẽde dicente Almansore vbi supra. Caro grossa multũ laborantibus conueniens est. subtilis aũt his q̃ predictis sunt cõtrarij conuenit. Que autem sint subtiles ꝛ que grosse expressit Auicẽ. in. xiiij. iij. c. xxj. dicẽs Carnes subtiles ꝛ leuis digestiõis sunt caro hedi ꝛ perdicũ: ꝛ turturũ nõ sup̱flue pinguiũ ꝛ galline. Carnes vero grosse sunt epar: splẽ: cor: carnes hyrcoꝝ ꝛ arietum: ꝛ similiũ. Preter hec etiã ad carniũ cõueniẽtiã ẽ necessaria ꝯsideratio multaꝝ reꝝ ex ꝑte ipoꝝ aĩaliũ: q̃ꝝ carnibꝰ ĩtẽdemꝰ vti an. s. domestica sint siluestribꝰ meliora: ꝛ domesticoꝝ: an que in domo sunt nutrita: an que in campis tantũmodo vescunt. Similiter an masculina sint feminis laudabiliora: ꝛ an castrata sint coire petentibꝰ vtiliora. Ex ꝑte quoq; etatis: an. s. tenera et lactentia sint adolescentibus iunioribus vel senioribus ꝛ decrepitis saniora. Ex parte etiam habitudinis: an pinguia macra vel mediocria sint magis eligenda. Et si assata vel elixa-

ta sint comedenda. Deinde magis specialiter de oibus ambulātibus vsitatis domesticis & silvestrib⁹ videndū erit. Demū si volatilia sint gressibilib⁹ siue ambulantibus: & quadrupedib⁹ meliora: & q̄ sint ea: & quāto tpe sint anteq̄ comedant interficiēda: scribēdū erit & cōsiderādū. Postremo de mēbris oib⁹ q̄ cōmendata sint: & que ad sanitatē reprobata: vt vnusquisq̄ cōuenientes ab incōpetētibus possit discernere: & ad sui salutē cōseruādā eligere. Hoc aūt in plerisq̄ sequētib⁹ capitulis deinceps dn̄o cōcedente psequendum: quare &c.

¶ Capi.lxxiij. ostendit que caro melior sit & eligibilior: ad sanitatē: an ea que ex domesticis accipitur animalibus: an q̄ ex silvestribus.

Ex multis causis domesticoꝝ aialiū carnes sunt silvaticis siue silvestrib⁹ meliores: et ꝓpterea magis eligende: vt voluit Haliabas in.v. Theorice.c.xxj. dicens. Silvestriū caro oīm mala est: sanguinē enim generat grossum melācholicumq̄. et Isaac in vniuersalib⁹ dietis.c.xiij. cū inq̄t. Domestica aialia saporiora & nutribiliora sunt silvaticis: exceptis capreolis: q: minoris sunt caloris & maioris humiditatis silvaticis aliis. & inde laudabiliores. Et infra sic etiā ait. Antiqui dicūt domestica aialia accidentaliter ptinere ad pauca nutrimēta: silvatica vero accidētaliter ptinere ad multa. Domestica enim & si multū nutriāt naturaliter: q: inde a mēbris cito dissoluūt mēbra semp inaniūt & alius cibus ad cōplementū q̄rit: & sic parum nutrimētū acq̄rit idem. Salvatica vero & si parū nutriāt naturaliter: q: dure a mēbris dissoluūtur & tarde: sufficiunt tn̄ mēbris vt nō pauperent in cibis querendis: & inde antiqui nutritiua multū ea dixere. Silvatica ergo aialia ad cōfortandū mēbra bona sunt: domestica vero ad sanitatē custodiēda. Cuius dicti rōnē ipse assignauit in particularib⁹ dietis cū ait. Aialia domestica ad silvestriū cōparationē calorē & siccitatē habēt tēperatiorē: ꝓpter sue quietis & aeris tēperiem: ꝓinde sunt nutribiliora & laudabiliora: & adhuc magis in ꝓcessu loquēs de volatilibus dixit. Domestica plus nutriūt & sunt tēperatiora: atq̄ laudabilē gn̄ant sanguinē ꝓ sui humiditate laborisq̄ tēperie. qđ etiā sensit Gal.i lib. de subtilitate. dieta.c.viij. dicēs: q̄ sq̄ dietant in mōtib⁹ aialia oīa sicciora & calidiora sunt cōplexionibus &c. Et in.iij. de alimētis.c.xiij. Caro domesticoꝝ aialiū humidior est ea q̄ silvestriū: & ꝓpter humiditatem aeris in quo versant: & ꝓpter desidiosum vite: q̄ aūt in montib⁹ defatigant & laborant sepe: & in sicciori aere morant: ꝓpter hoc caro ipsoꝝ est durior: & min⁹ putrescibilior. Et subdit postea: q̄ alimētū silvestriū sine supfluitate est magis domesticoꝝ &c. Ubi sciendū est q̄ Gal. non laudat ibi silvestria ad cōparationē domesticorū absolute. Sꝫ tantū respectu eoꝝ que in domo sine aliquo exercitio vel labore nutriunt: hmōi eñ (vt infra dicem⁹) sunt longe peioris nutrimenti q̄ silvestria: cum etiā stat q̄ & silvaticoꝝ carnes sint illaudabiles. & q̄ ita sit apparet ꝑ Isaac i vniuersalib⁹ dietis.c. superi⁹ allegato dicentē. Quecūq̄ aialiū & nascētiū in calidis & siccis locis innascunt: calidiora & sicciora sunt, & ad similandū membris velo

cioꝛa:ſed ad digerendū ⁊ penetrandū corp9 dura:vnde ſunt illaudabilioꝛa:q: caro eoꝝ dura ⁊ ſicca nutrimenta facit. Et infra etiā dixit. Oia ſilueſtria aialia non ſapoꝛita ſunt:neq; nutribilia ſunt ſicut domeſtica:pter capꝛeolos ⁊c. Inij particularibus ſic quoq; inquit. Silueſtria aialia ſunt calidioꝛa ⁊ ſiccioꝛa ⁊ indigeſtibilioꝛa:illaudabile nutrimentū generātia:ꝑpter multitudinē motus ⁊ laboꝛis eoꝝ:⁊ propter caloꝛē ⁊ ſiccitatē ſui inhabitātis aeris:qd̄ fit ꝑpter caloꝛē ſolis:⁊ ꝑpter indigentiā vmbꝛe ea a ſole operiētis. Vn̄ ſilueſtria aialia min9 boni ſunt nutrimenti in q̄titate ⁊ qualitate ⁊c. Qd̄ etiā ſenſit Raſis i Almāſoꝛis.iij.loquēs de ſilueſtribus iqnit. Oēs carnes iſte ſanguinē generāt melācholicū. Ex quib9 clariſſime ptz pꝛimuz circa carnes aialiū cōſiderandū.ſ.ꝙ domeſtice ſiluaticis ad ſanitatis cōſeruationē magis ab auctoꝛibi9 appꝛobentur. Et iō ſilueſtriū carnes vbi domeſticoꝝ copia habeṫ ab oib9 poſtponēde ſunt.

¶ Capi.lxxiiij.oſtēdit que caro domeſticoꝝ melioꝛ ſit ad ſanitatē:an eoꝛū q̄ in domo cōtinue nutriunṫ:ad illoꝛū q̄ in campis paſcuntur.

NOn ſolū naturas quorūdā aialiū ſcire ſufficit:ſʒ etiam q̄titates nutrimenti ⁊ qualitates digeſtiōis in quibuſlibet ſpecieb9. Et opʒ vt inueſtigem9 loca ⁊ paſcua ⁊ aerē:⁊ quātitatē ſui mot9 ⁊ q̄etis vt inquit Iſaac i.c.xiij.dietarū vniuerſaliū. Circa q̄ nō modica quidē eſt habēda ſolicitudo a volēti ſuā cōſeruare ſanitatē:qm̄ ex iā dictis bona ⁊ ſalutifera:⁊ qn̄ moꝛboſa et ꝑnicioſa eſt caro eoꝛūdē aialiū in ſpecie. Nā ea q̄ in domo alunṫ aialia locis quietis:ac nutrimenti ſuperabūdātis rōne nō appꝛobanṫ: dicēte Iſaac vbi ſupꝛa. Que in domibus nutriunṫ ⁊ incraſſanṫ:carnes habēt viſcoſioꝛes ⁊ groſſioꝛes ꝑpter multas comeſtiōes:⁊ ſui cibi coꝛruptiōes ⁊ groſſicies:vn̄ durioꝛes ſunt in ſtomacho ⁊ epate:et ad digerendū tardioꝛes:ſi tn̄ bene digeranṫ:nutriunt multū ⁊ mēbꝛa cōfoꝛtāt. Quod tn̄ raro.ſ.cōtingit vt bene digeranṫ:qm̄ vniuerſa aialia q̄ i exercitata ſunt ſuꝑfluitates ſunt habētia.vt dixit Gal.in.ij. Terapeutice.c.ij.⁊ in libꝛo de ſubtiliāte dieta.c.viij.idē ſenſit cū ait. Colūbe que in turrib9 melioꝛes ſunt eis que ſcōʒ domos:ita aūt ⁊ poꝛci montani ſunt melioꝛes domeſticis ad eſum. Et ſubdit. Et vniuerſaliter oia q̄ exercitanṫ nō exercitatis:⁊ q̄ ſiccioꝛib9 cibis vtunṫ eis q̄ humidioꝛib9. Et q̄ parū ⁊ ſubtilez aerē reſpirāt:melioꝛa ſūt ꝯtrarijs. Domeſticoꝝ eni̇̄ poꝛcoꝝ carnes oiʒ q̄dē ciboꝝ ſūt nutriuiſſime:multā aūt habēt i ſeipſis viſcoſitatē ocio et dieta et copia cibi humidioꝛis. Sʒ ab his q̄dē abſtinere opʒ omnifariā eū q̄ curat de ſubtiliante dieta ⁊c. Queādmodū aūt de his tātū modo expꝛeſſit aialib9:pariter ⁊ de alijs eſt intelligendū. A quo ſumpſiſſe videṫ Iſaac cū in ſuo de particularibus dietis.c. de pecudib9 dixit. Caueant hoies aialia ſilueſtria in quiete viuētia:⁊ etiā multo magis domeſtica. Et poſt pauca cauſam adducit dicēs. In quiete enim viuentibus ⁊ delectationem aſſuetantibus modicus eſt caloꝛ: et copia humoꝛum frigidoꝛuʒ ⁊ viſcoſoꝛum:⁊ quibus neceſſario caloꝛ eoꝛum ſit defectus. Addit etiaʒ ad maliciam carnis hoꝛum anima

linm nutrimentum quo ipsa vtun-
tur:quod forsitan suis cōplexioni=
bus nō est i totū appropriatū:quē=
admodū si in cāpis ꝛ pratis essent
sibi reperirēt ꝛ ꝓpterea illaudabi=
lia reddunt. Et hec nō nostra est sꝫ
Isaac sńia in libro de vniuersalibꝰ
dietis.c.xiij.dicētis.Oia aialia si ci
bos cōpetētes sibi ꝛ sue cōplexiōi
vnde saturent iueniūt:carne sapo=
riora ꝛ laudabiliora fiūt:nō inue=
niētia vero his cōtraria:hmōi aūt
sunt q̄ in domibus tenent:ergo il=
laudanda.Que aūt sint talia sibi
appropriata nutrimenta: declarat
ipse in eo loco dicēs.Animalia par
uas ꝛ minimas herbas pascentia:
sunt bonitate carnis laudabiliora
ab initio veris vsqꝫ ad mediū esta
tis:his enim tēporibus sibi com=
petentes cibi inueniunt:vnde ꝛ in
his tēporibꝰ grossiora ꝛ teneriora
fiunt:ꝛ laudabilis nutrimenti.Et
postea subiūxit.Extrema ramorūꝫ
pascētia ab initio estatis vsqꝫ ad
mediū hyemis sunt bona:tūc eīn
rami teneriores sunt.Et post alia
quedā sic etiā ait.Aialia q̄ ramos
comedūt teneros ꝛ frondes:melio
ra sunt q̄ꝫ que domui alunt.et pro=
pterea in illo.c.auctoritate Hippo
cratis ipse concludit.ꝙ sine dubio
aialia que in campis ꝛ pratis de=
gunt carne sunt leuiora:ꝛ faciliora
ad dirigendū plus q̄ꝫ ea que in do
mibus pascunt.Quorū quidē rō
duplex est:vt ipse dixit ibidē.Una
ꝙ aialia que parū sunt comedētia:
vt illa que in campis.s.multū co=
medentibus ꝛ bibentibꝰ sunt me
liora:quēadmodū.s.sunt ea que in
domibus aluntur.Alia aūt causa
ponitur ab eo in.c.xv.eiusdē libri
sic scribēte.Carnes aialium q̄ sem
per sunt mouentia:ad digerendū
sunt velociores ꝛ saporiores:ꝛ ve=
narum sunt penetrabiliores:quo=
niā motu subtiliant hūores:caro le
niat ꝛ calor tēperat.Sēp aūt qescē
tiū his sunt cōtrarie:qꝛ qes refrige
rat:carnes grauat:ꝛ ad digerendū
indurat. Et propterea possumus
concludere cum eodem in.cap.xiij.
preallegati operis.ꝙ aialia dome=
stica pasta in montanis ꝛ siccis lo=
cis:sunt mediocria in oibꝰ inter sil
uatica ꝛ domestica domi nutrita:
ideo carnes eorū ceteris laudabi=
liores:ꝛ cōuenientiores ꝛ perfectio
res in custodienda sanitate ꝛ con=
fortatione:ꝛ in membrorū assimila
tione ꝛc.Maxime itaqꝫ sunt fugiē
de carnes domestice domi nutri=
te:si humide fuerint cōplexiōis:vt
carnes porcorū:auiū:ꝛ colūbarū:ꝛ
similium.

¶Cap.lxxv.ostēdit que magis eligenda sit ex carnibꝰ mascu=lorum:feminarum:ꝛ castratorū animalium.

[C]Exꝰ quoqꝫ aialiū quorū carnes co=medimꝰ ē ꝯsideradꝰ:cū nō parū faciat ad sanita=tis ꝯseruationem ipsiꝰ habita dili=gētia.Nā mascu
lorꝫ carnes sunt vt plurimū lauda
biliores q̄ꝫ feminarꝫ.ꝛ hoc pluribꝰ
de causis vt sensit Isaac i.c.xiij.die
tarꝫ vniuersaliū dicēs.Nō dubita
uerūt antiq physici q̄n aialiū ma=
sculꝰ calidior ꝛ siccior sit:minusqꝫ
viscosi hūoris:ꝛnutrimēti subtilio
ris q̄ꝫ femia: femia ṽo ecōtrario:iō
oēs masculina caro laudabilior ꝛ di
gestibilior ē:caprina excepta q̄ cali
dior et siccior ē tēpamēto.Et i ptic
laribꝰ dietis sic etiā iqt.Masculina
oia femininis sūt calidiora ꝛ mino
ris hūiditatꝫ sunt ēt laudabiliora ꝛ
digestiōi faciliora:feminia ṽo qꝛ mi

norem habent calorē ⁊ humiditatē
maiorem ad digerendum ſunt tar
diora. Quod etiam voluit Raſis in
libro. xxiij. continentis. c. cciij. cum
dixit. Caro maſculina eſt ſiccior fe=
minina. Et Auicen. in ſecundo ca
nonis. c. de carne dixit. Caro nigri
eſt lenior ⁊ ſuauior: ⁊ ſimiliter caro
maſculi: ⁊ hoc q2 calidior eſt et ſic=
cior: femina aūt frigida ⁊ humida:
vt ait Ariſto. in quarta ꝓblematū.
ꝓblemate. xxv. Et ꝓpterea dicebat
Gal. in cōmēto pulſuum primo. ꝙ
calidior ſit maſculus ꝙ̄ femina: ab
optimis anterioribꝰ medicis ⁊ phi
loſophis dictum eſt: ⁊ a nobis ali=
bi demonſtratū eſt. Cuius ſignum
poſuit Auicē. in prima. j. doctrina
tertia dicēs. Femine ſūt maſculis
in creatura minores. et hoc q2 non
niſi frigidiores illis in cōplexione
exiſtūt ⁊c. Ex qb9 p3 ꝙ ceteris pari
bus: caro maſculoꝝ eſt melior dige
ſtibilior: ⁊ laudabilior: ⁊ ꝑ ꝯſequēs
magis ꝙ̄ caro feminarū eſt eligen
da nō exiſtēte tñ in oibus paritate
caro feminaꝝ qñq3 magis eligēda
foret: vt ſi cōpararetur iuuenca ado
leſcēs adhuc vel vitula vt malis di
cere: ſeni ⁊ iam decrepito boni: ⁊ ſic
de alijs: vt patet māifeſte ⁊c. Quid
aūt de caſtratoꝝ carne ſentētiam9
ſcribam9 mō dicētes. ꝙ ipſa media
ſit inter maſculorū ⁊ feminarū car
nes: nō adeo bono ſicut ea que ma
ſculoꝝ exceptis caprinis: caſtratis
gallis ⁊ hmōi acuitatez habentib9
vt infra in ꝓceſſu magis videbit:
nec tantum mala ſicut ea que femi
narum: que quidem eſt ſententia
Iſaac in libro parti. die. ſic ſcriben=
tis. Caſtrata animalis ꝙ̄uis pro=
pter humiditatē feminis ſint vici
na: in calore tamen ſunt diſcordan
tia: quia calor eorum inter vtrūq3
ſexum eſt mediocris. Caſtrata nāq3
animalia maiorem ꝙ̄ feminina
habent calorē ⁊ minorez maſculis:
idcirco digeſtibiliora ſūt feminis.
In capitulo vero decimoqrto vni=
uerſalium dietarum ſic etiam ait.
Caſtrata animalia inter cōplexio=
nē maris ⁊ femine ſunt mediocria
in ſpecie ſua: ideo actiones ſue et
paſſiones feminis ſunt vicinātes:
quia ⁊ ſi quilibet maſculus naſcat:
nobiliſſima tamē membra: que na
turalis caloris ſunt fundamenta
amiſit: inde calor defecit. Sciendū
tamen eſt ꝙ hec dicta de caſtratis
quadrupedum maxime ſunt intel=
ligenda: nō autem de caſtratis vo
latiliū: quorum nonnulli magis ꝙ̄
maſculi cuiuſcūq3 generis magis
approbantur. dicēte Iſaac in. p. d.
Volatilia caſtrata oibus aīalibus
ambulantibus ſunt vtiliora. Nec=
non galli caſtrati omnibus volati
libus conuenientiores: cum lauda
bilius nutrimentum ⁊ perfectū ge
nerent ſanguinez: quod ⁊ in. c. xvj.
v. d. voluit cum ait. Caſtrata volati
lia ad comparationē ambulantiū
ſunt meliora: laudabilem enim ſan
guinem ſunt generantia. Et infra.
Gallus caponatus plurimum eſt
laudandus: qm̄ complexio ſua in
quatuor qualitatibus eſt tempera
ta ⁊ inde nutribilior ⁊c. Ecce igitur
ꝙ caſtrata volatiliū pluſꝙ̄ maſcu=
li non orbati ſunt cōuenientia. De
quadrupedibus autez omnib9 nō
ſic eſt: vt ex dictis auctorum preal=
legatis comprehendi poteſt ꝙ̄ cla
riſſime. De ouib9 et capris vel hir=
cis caſtratis inpreſentiarum nihil
dicere volumus: quia in ſequenti=
bus de ipſis propria faciemus ca=
pitula: ſi deus voluerit.

¶ Capitulum. lxxvj. oſtēdit que
caro melior ſit aīalium nouiter
natorum vel iuuenum aut vete
rum ⁊ decrepitorum.

V Tile perfecto ac p= maxime neceſſariū ad ſanitatē cōſeruā dam non minus: ꝙ ad bonitatē carnis cognoſcēdū eſt pre= cognoſcere animalium etates. Qm̄ caro eiuſdē animalis in vna etate ⁊ a ſapiētibus approbatiſſima: in altera vero egritudinalis ⁊ pluri= mum ab eiuſdē deteſtata atq; pro= hibita. Et ꝓpterea dicenduz eſt in hoc.c. ꝙ etſi plerūq; aīaliū lacten= tium carnes vtiles ſint. ⁊ ad cuſto= diam ſalutis facere videant̄: nō tñ oēs ſunt hmōi. Sed ille tātummo= do que ſiccoꝝ ſunt animalium: vt placuit Iſaac in vniuerſalib⁹ die= tis. cap. xiiij. dicenti. Lactentiū car nes ſūt humidiores: ⁊ a ſtomacho lubriciores. vētris ſolubiliores: ſā guinē phlegmaticū ⁊ multā ſuper fluitatem generātes: niſi ſicce ſint naturaliter ſicut bouine ⁊ caprine: quaꝝ nutrimenta ſunt ceteris lau= dabiliora: ⁊ maxime bonū lac ſugē tia. Et poſtea ſubiūxit. ꝙ ſi anima= lia lactētia naturaliter fuerint hu= mida ſunt peſſima: q: humiditas naturalis ⁊ humiditas etatis ī eo= dem ſe colligūt: ⁊ inde fiunt groſſa ⁊ viſcoſa: ⁊ ad digerenduz dura: et corruptū nutrimentū facientia. Et cū humide ſint cōplexionis: phleg maticos generant humores ⁊ cali dos fumos ⁊ corruptos. Et inde eſt ꝙ lactētia porcina ⁊ agnina ſūt peſ ſima: ſ; plus porcina ex naturalis caloris paruitate: ⁊ viſcoſitatis et humiditatis dominio. et ideo ſunt fugiēda. qḋ etiā in libro particula= riū replicauit dicēs. Lactēs aīal ca lidus ⁊ humidius eſt aīalib⁹ oīb⁹ atq; teneriorē h; carnē ꝓpter ſan= guinē materie ſue cōplexiōi domi= nantē: ꝓpter hoc igit̄ ſunt quedaz aīaliū in ſuo gñe humida ſicut por ci ⁊ pecudes: q̄ neceſſario de duab⁹ ꝑtibus habēt humiditatē: ex etate ſcz. ⁊ cōplexione: q̄re qḋ ab eis gñā tur eſt viſcoſum digeſtioni difficile facile tū de ſtomacho deſcēdit: dif= ficillime a mēbris diſſoluit̄: ⁊ viſco ſum generat phlegma maxie ſi nō ſit ex maſculinis aīalib⁹. ꝙ ſi fuerīt aīalia in ſuo genere ſicut caprina ⁊ bouina ſuarū cōplexionuz ſiccitas cū humiditate etatis tēperat̄. Vñ ſunt leuiora ⁊ digeſtioni cōpetētia maxime ſi maſculina ſint: ideoq; la ctētium corpora caprina ⁊ bouina ſunt laudabiliora porcinis ⁊ peco= rinis. Que fuit etiā Gal'. ſñia l. iij. de alimētis. c. decimoquarto. dicen tis. Caro q̄dē humidiſſima eſt poſt parturitionē. Et in libro de euchi mia cap. iij. Carnes iunioꝝ anima lium digeſtibiles ſunt preterq̄ ſi poſtq̄ nata fuerint mox comedant̄ ſuperfluitatib⁹ eñī plene ſunt oēs he. ⁊ maxime eorum q̄ humidiores habēt natura carnes ſicut agnorū ⁊ porcoꝝ. Hedorū vero ⁊ vituloruz que ſicciora ſunt aīalia: multo ſunt meliores: ⁊ ad digeſtionē ⁊ ad nu= tritionē. Et in libro de diſſolutione cōtinua ſic quoq; ait. Omne qḋ eſt ex aīalibus ſiccis paruuz velocius digerit̄ q̄ magnū: ⁊ ideo caro vitu li velocius digerit̄ q̄ caro bouis ⁊ hedi. ⁊ annalis agni velocius dige runt̄ carnes q̄ caro antiquoꝝ ⁊ q̄ caprina. Et oē qḋ eſt ex animalib⁹ hmōi magis ⁊ velocius digerit̄ q̄ anteq̄ dureſcant: eoꝝ ꝟo que hūi= da ſunt ecōuerſo. ⁊ ideo annalis ex pecude velocius digerit̄ q̄ agnus. Et caro oīs aīalis qḋ eſt in augmē to et cremento velocius digerit̄ q̄ eius qḋ inueteratum eſt ⁊ antiquū ⁊c. Et ꝓpterea idem dixit. in ſecun do de cōplexionibus. c. ij. Caro ani malis cū naſcit̄ fit inſipienda pro= pter multitudinē humiditatum in

ea.ꝛ ꝓprie que humida natura est. Et ideo cōcludit Rasis in.xxiiij.cō=tinētis.ca.cciiij. Nō dꝫ comedi caro morticina:neqꝫ macilēta valde:nec etiā caro illius qḋ natum est in mi nori tēpore vnius mēsis. Sic ergo dicemus cum Isaac in illo loco su=perius allegato dicēte. Pulli sicco=rū animalium meliores sunt. Hu=midorū vero et frigidorum maio=res. Iuuenes igitur sint porci pecu des ꝛ huiuscemodi animalia natu ra humida. Que vo sūt sicca lactē=tia comedant. Qḋ etiam in particu larib⁹ voluit cum ait. Animalia in iuuentute manentia calidiora sūt lactentibus in qualitate:in quāti=tate vero minime:qm̄ eorū caro sic cior est ꝑ sua natiuitatis remotio=ne. Unde animalia si sunt sicut bo ues:capre:habent siccitatē ex dua=bus partibus:scꝫ ex etate et cōple=xione:sunt ergo dura ac indigesti=bilia:ad dissoluendū:tarde.illauda bile quoqꝫ nutrimentum donātia. Qḋ si sint aīalia genere sua humi=da sicut pecudes ꝛ porci:naturalis eorum humiditas cum sua siccita=te tēperatur:ideo iuuenes porci et pecudes meliores sūt ꝛc. Qḋ Gal. accepit vt visuꝫ est supra. ¶Quod aūt de antiquatis cuiuscūqꝫ gene=ris sunt aīalibus:dicim⁹ id quod scripsit Isaac in vniuer.die.c.xxxiij. di. In etate quarta.i.decrepita aīa lia omnia sūt pessima:ꝛ ad digerē=dū durissima. Et infra etiaꝫ sic ait. Que magis sunt annosa aīalia mē bris sūt sicciora:ꝛ ad digerēdū du=riora:quāto minora:tāto mēbra sūt tenuiora ꝛ ad digerēdū velociora. Cuius causam in.p.d. assignauit dicens. Decrepita quidē animalia sunt sicciora et duriora:qꝛ natura=lis calor eoꝝ defectissimus est exti=ctioniqꝫ paratus:ꝛ eoꝝ humiditas vicinitus finienda:ꝛ quia virt⁹ eo rū digestiua est defecta:accidēt ali=ter aquisiuerunt humiditatem cru dam ꝛ innutribilem:ideoqꝫ ad di=gerendū difficilia ꝛ ad dissoluēdū tardissima:illaudabilem chimū vt pote viscosuꝫ phlegma generātia. Sed tamē si naturaliter fuerint ca lida minus nociua erunt:econuer so vo si fuerint frigida pessimā in=ferunt lesionem ꝛc. Concludamus igitur ꝓpositū nr̄m cū Almansore in libro.iij.ca.ix.sic dicente. Anima liū decrepitoꝝ ꝛ impinguatoꝛuꝫ ca ro mala est:necꝫ est in comestiōe ei⁹ vtilitas. Que aūt media reperitur mediocris existit. Que fuit etiam sn̄ia Auenzoar in.i.c. sui Theisir sic scribentis. Dicunt medici ꝙ co medere carnes antiquas ꝛ veteres est materia egritudinū. ꝛ Gal.i.ij. Terapeutice.c.ij.di. Omniū aīaliū fugienda sunt vetera ꝛ nouiter na ta:nā hec quidem duriora sunt et indigestibiliora:illa vero qꝛ vltra ꝙ̄ oportet humida:ꝛ supfluitatem generantia ꝛ maxime quecūqꝫ aīa=liū sunt humida sicut oues ꝛc. et in iij. de Alimentis.c.xviij. sic etiam īquit. Oportet cognoscere crescētiū carnē multo meliorē esse ea que ꝑ=uectorū:mediam aūt amborum ea que in statu:prauā vo ꝛ eā ꝙ̄ oino iuuenū:sed sub contraria ei ꝙ̄ eoꝝ iam senuerunt. Et in.xx.eiusdeꝫ sic concludit. Optime quidem carnes sunt animalium bene nutritorum ꝛ iuuenum:pessime autem que ma cilentorū ꝛ ꝑuectorū. ¶Et sic istā ex dictis eliciat cōclusio:ꝙ aīaliuꝫ naturaliter siccorū carnes dū lactēt comedēde sunt:humidoruꝫ vero ꝛ frigidorū cū ad statum iuuentutis peruenerūt:seniorum vero nunꝙ̄.

¶Capi.lxxvij. ostendit que ca=ro laudabilior sit ad sanitatem conseruandam:an ea que me=diocrium pinguium:vel macilē torum animalium fuerit.

Quia possset a nobis quis piam robiliter qrere pre supposita bonitate animalis in genere etate &c. Quenam caro sit conuenie tior ad sanitate tuenda: an ea que macri fuerit animalis: an illa que pinguis: vel ea que mediocris existit. Cui rndebimus adducentes Isaac autoritate scripta in .c.xiiij. vniuersalium dietaru sic dicentis. Animalia macerrima carne sunt neruosa: & parum sanguinis habentia: & parum humida & paruinutrimenti: sed tn causa sue parue viscositatis velocia sunt digeri & venas penetrare magis inqua q carnes crasse. Et in .c.xvj. earude sic etia ait. Neruosa sunt & dura & parum nutrientia aialia q macra fuerint aut naturaliter sicca. Quod etiam sensit Auice. in scdo canonis .c. pprio cu dixit. Caro decrepiti est mala & similiter caro extenuati. Que mihi vident fuisse verba Gal. in iij. de alimentis cum inquit. Carnes aialiu macilentoru & prouectoru sunt pessime. Ex quib9 manifestum est q caro macroru aialiu no sit comededa: minusq etia caro pinguiu ex arte & studiose ipinguatoru. Qm crassissima aialia similiter sunt pessima: cu pinguedinis proprietas stomacho & digestioni sit nociua: vt inqt Isaac i.d. c.xiiij. Et in particularib9 similiter cu ait. Pinguissima copositio est indigestibilis: cito de stomacho descedes: ventre humectat: velociter in corruptione conuertitur: phlegmatis viscosi est generatiua & magis si sit de humidis aialib9: vt sunt porci: & pecudes. Et infra sic quoq scripsit. Pinguedo cum carne mixta fastidiosior: est et solubilior: ambo enim sunt fastidium inducentia: cibiq instrumetu mollientia & humefacientia maxime villos stomachi: h3 quoq pprietate sup oes cibos natadi: & in cibu viscosum grossum digestioniq inobediente faciendi: & falsam saturitate generadi &c. Et propterea dixit etia Princeps i canonis .ij. Caro qde pinguis lenit ventrem cu paucitate sui nutrimenti & velocitate sue conuersionis ad fumositate & cholera & egerit velociter &c. Caro itaq mixta cu pinguedine q crassa dicit no est comededa. Si tn sola sit: ex pinguedine nuda: et de crasso animali assumpta fuerit: comedi pot: qm melior est & laudabilior q q comixta est ex pinguedine: licet etia sit de non crasso animali. Et causa est: q: no h3 crassitie que possit stomacho nocere vt ad litera inqt Isaac in lib. v. d. c. xiiij. Uia tn tutior: & securior est vt relictis extremis: pinguissima sc3 et macerrima carne: mediocre comedamus: qm vt idem ait vbi supra: que aialiu inter crassitie & macie sunt media: in natura sue actionis & passionis sunt mediocria. Et infra. Caro cuiuslibet animalis in pinguedine teperata: melior est q pinguissima siue macerrima. Qd iteru in particularibus replicauit cu de mebris toqueret dices. Mebra mediocriter pinguedinis habentia sunt digestibiliora & stomacho copetetia & bonu sanguine generatia. Que qde fuit etia Haliabatis snia in .v. Theorice .c.xxj. sic dicetis. Oibus porro carnib9 elegatior est q inter macredine & pinguedine est teperata. & Rasis i tertio Almansoris .c.xj. sic scribentis. Caro que inter pinguedine & macra existit: sanguine gnat teperatu. Et in .c.ix. eiusde. Caro rubea sine piguedine maioris e nutrimeti: q q est cu piguedine: & pauciores ge

nerat superfluitates: et stomachum plus corroborat Sit itaque caro faciens ad sanitatem nō macra. nec pinguis: sed de carnoso iuueni: et satis pingui naturaliter animali: q̄ nō in domo incrassati superabūdanter. et presertim si illud animal humide fuerit cōplexionis vt porci oues et similiū: qm̄ nihil deterius: vt ex preallegatis auctorum sententijs visum est supra. quibus fidem q̄ adhibere noluerit. galieno saltē credat sic dicenti in libro de dissolutione cōtinua. Caro galine duragi et starne et epata pullorū anserum et eorū ascelle. et omniū auium pinguiū et iuuenum velocius digeruntur: q̄ ascelle macrarum et antiquarum. Et sicut ipse de predictis expressit sic pariter de reliquis aialibus intelligendū est. Que cū iuuenilia fuerint: et mediocriter pinguia: eorū carnes optime sunt dūmodo pinguedo q̄ eis adheret nō accipiat: sed caro tantū modo sola vt ex pretactis rationibus diximus.

Cap. lxxviij. ostendit quō coquende sint carnes macre et quō pingues: declarās virtutē et naturā assatarū frixarum et elixatarum carnium.

Cum semp nō possumus habere aialia: vt. s. diximus: mediocria. sz quandoque necessariū ē pīgnibus: quandoque ẜo macris aialiū carnibus vti oportunū nō minus q̄ vtile: mihi visuz ē in hoc. c. modū coquēdi dictas carnes scribere rōnabilr debere: vt itelligat quō magis faciāt ad sanitatē. Dicamus igitur q̄ etsi plures sint modi coquēdi carnes: hi tñ principaliores existunt. s. in aqua: et dicit elixatio. alius vero sup prunas in veru: et appellatur a medicis assatio. Carnes igit macre elixāde sunt: et crasse vero magis assande vt p̄cepit Isaac autoritate Ruffi in. c. xxxiij. dietarū vniuersaliū dicēs. Antiqui et maxime Ruffus precepit vt carnes macre nullā pinguedinē habentes nō accipiant nisi elixe vel in iusculo cocte: q̄tenus ab ipsa aqua fiāt humide. vnde sue siccitates tēperent. Et ifra etiā dixit si cū sale et aq̄ carnes elixet ex aq̄ humectāt et tenerant et facile digerunt. et subdit. Et hoc est qđ p̄ceperūt antiq: ne caro macra nisi elixa comedat: q: aq̄ humectat eā et tēperat: cū ipsa sit neruosa et naturaliter siccissima. Ecce igitur qui assant macrā carnē vt bouinā quē admodū nonnulli faciūt: quātū ipsam superflue desiccent et quātū peccent ad sanitatē pariter: et q̄ crassam elixant superabundanter ipsam humectantes cū potius assari debuerat dicēte eodē Isaac in lib. et. c. preallegatis. Quod studuerunt antiqui artificialiter adaptate carnē pinguissimā cū multo sale et assare ipsam forti carbonoso igne vt mali humores sui sint plus exiccati: et vt accēdāt tēperamentis. Et infra adhuc ait. Caro pinguis nō dz comedi nisi assata cum multo sale et sup carbones ignis vt plurima sua humiditas queat exiccari. Si tñ multū pinguis nō esset: minori foco coquinanda est. vt idē voluit vbi. s. dicēs. Qui assare carnes volunt quarū humores illaudabiles sunt sicut carnes nimie pinguedinis: opz multū assari et diu igni apponi vt sua humiditas illaudabilis finiat: mediocres aūt in pinguedine non forti foco sunt assande silr q̄ nude sunt. scz a pinguedine. Et adhuc magis in p̄cessu sic inquit. Carnes humide sub frixent et assentur et cū siccis condiant: vt sua humiditas tēperet et

exiccet. maxime si pinguis fuerit. Et ppterea demũ concludit q̄ porcina ꝛ pecorina caro ex sua humiditate sit bona assare: ꝛ caprina ex siccitate sua elixare, ppter qđ bouina assata: et porcina elixa equaliter sunt illaudabiles. Prima ex sua nimia siccitate. Scđa vero ex superflua humiditate. Et hec fuit etiã Aristo. snia in. xx. pblematũ pblemate. v. dicentis. Sicciora nõ magis desiccari opꝫ: elixa aũt oĩa humidiora: ꝛ meliora. minus autem humida si calefiant et fiant sicca. Tantũmodo ergo humide ꝛ crasse carnes sunt assande: quõ aũt sint assande dicamus breuiter cũ Almansore in lib. iij. c. xij. sic scribẽte: Caro supprunas assata multũ nutrit: corpus namq̄ corroborat atq̄ velociter nutrit: tarde tñ atq̄ vix vnq̄ tota oĩno digerit: caro aũt q̄ in patellis posita in furno coquit mala est parũ eñ nutrit. Cui tñ nõ videt assentire Isaac in vniuersalibus dietis. c. xix. cũ inquit. Focus panificij ꝛ assandi molior ꝛ quietior ꝛ sine flamma in calore temperatus bonus erit. ne ad exteriora corpora preualeat ꝛ suã humiditatem cõsumat: dura ꝛ sicca faciat anteq̄ interiora sint cocta q̄admodũ foc⁹ carbonũ facit. Cui⁹ magis videt adherẽdũ opiniõi cũ Almãsor i loco pallegato sic dicat. Caro i veru assata grossa ẽ ꝛ multũ dat nutrimentum. que non digeritur nisi cũ stomachũ inuenit robustũ ac calidũ Quod ex alia causa non videt cõtigere: nisi qꝛ interius non sit cocta sufficienter: vt Isaac dixerat supra. Sic itaq̄ apparet quõ duob⁹ modis caro crassa possit assari: ꝛ quis cõuenientior sit. Que vero sit carnis assate natura si bene digeratur dixit Haliabas in. v. theorice. c. xxiiij. hoc modo. Assata caro calida est in humido temperata ꝛ sicco plurimi nutrimẽti digestionem tardat: naturã angustet maximeq̄ macros eorũ vero q̄ pingues sunt minus ventrem retinet: laborantibus ꝛ exercitij viris vtilis ẽ: ꝛ cui⁹ complexio humida. Quod etiã voluit Auic. in. iij. primi. c. xx. cũ ait Assatura carnis q̄ fit sup prunas si digeritur nutrit multũ ꝛ bene ꝛ plurimum restaurat. ꝛ in. vij. iij. tractatu. iiij. ca. ij. assata de carnib⁹ ppter illud quod retinetur in eis de virtute carnis generant carnez durã. Decoctũ autem ex carnibus s. elixum generat mollitiem ꝛ teneritatem non firmã. Huius itaq̄ capituli sit hec cõclusio. q̄ sicca caro dꝫ elixare: crassa vero assari: nulla aũt frixari dꝫ: qm̃ caro cũ pinguedine frixa: fastidiũ facit atq̄ de stomacho tarde descendit: teste Rasi vbi supra. ꝛ Auicẽ. xx. tertij. tracta. j. c. xxj. sic scribente. Frixio phibet cõfortatione carnis ꝛ multitudinẽ nutrimenti eius qđ credo euenire ppterea quod in stomacho non digerat. Postremo obseruandum est Auicen. preceptũ in. vj. iiij. tractatu. ij. c. xj. dicentis. Caro quecũq̄ caro sit assata: nõ cooperiat submergendo imo dimitatur discooperta donec euaporet: nam cũ submergẽdo cooperitur: fit venenum qđ ad ptĩa pducit accidẽtia: vno aut duobus diebus. ꝛ quãdoq̄ interficit. Et hoc est illud qđ etiã sensit Almansor in lib. viij. c. xxvij. cum ait. Si qđ assat ꝛ mox cum remouetur ab igne suffocatur: ꝛ multis obuolutiõibus anteq̄ per horã expiret vaporẽ eius exire phibentibus inuoluat. ꝛ si comestum fuerit: proueniet ex ipsius comestione fluxus ventris ꝛ nausea: et vomit⁹: ꝛ fortassis plerũq̄ interficit: itellectum quoq̄ p vnũ diem aut duos inde

deficit ⁊c. Hoc igitur est qđ de assatis ⁊ elixis sentiunt antiqui: approbāt em̄ vtrūq dummodo fiant vt debēt. faciūt em̄ ambo ad corporis cōfortationē: qm̄ licet assata in exteriorib⁹ sint sicca: in interioribus tamē sunt humida: elixata aūt ecōtra vt magno placuit philosopho in .iiij. metheororū. Et nutrimētum eius q̄ assata est sicci⁹: ⁊ ei⁹ q̄ elixata humidi⁹: vt pnceps ait i canōis .ij.

¶ Capitulum .lxxix. ostēdit naturā ⁊ pprietates carnis salite: declarās q̄ carnes possint. ⁊ debeant saliri ⁊ que minime.

Multi sunt hominū q̄ magis ex salitis carnib⁹ q̄ recētib⁹ delectant. Et ppterea diuersoꝝ animaliū carnes sibi salire faciūt: ignorātes equidē q̄ bone sint ad saliēdū ⁊ q̄ minime. ⁊ hoc q: nesciūt qđ referat Isaac in .v. đ. c. xviij. cum ait. Sal operatur in reb⁹ scđm naturas rerū patientiū ⁊ nō scđz suā. Unde aliquādo indurat: aliquādo tenerat et emollit sicut in actione ignis videtur q̄ lutū incēdit ⁊ exiccat: ⁊ plumbū eliquat. et postea subdit. ex q̄b⁹ palā est intelligi: ꝙ mollis carnis: ⁊ multoꝝ humoꝝ aīalia oīa: sicut lactētes porci, ⁊ agni: ⁊ oīa aīalia dure carnis: vel paucoꝝ humorū sicut sunt iuuenes boues et veteres porci illaudabiles sunt ad saliendū. Et post aliqua etiā dixit. ꝙ veteres bouine ⁊ caprine carnes salse sint illaudāde. Et postea concludit: ꝙ q̄cūq aīalia sunt mollis carnis ⁊ paucoꝝ humoꝝ sicut sunt iuuenes porci illaudanda sunt ad saliendū. Que fuit Gal. sentētia in iij. de Alimētis cap. penultimo dicētis. Idonea ad salitura sunt corpora aīaliū q̄cūq duras ⁊ supfluas habēt carnes habētes i se ipsis humiditatē respsam magis phlegmaticā. Et q̄to hec vtiq amplior fuerit ⁊ grossior: tāto melior fit caro salsa: q̄ vo aut valde mollē aut valde durū ⁊ sine supfluitate habēt habitū corporis nō sunt idonea saliri. Deinde subdit ꝙ q̄cūq corpa sunt natura sicca in fecta salib⁹ inesibilia fiunt. Ex q̄bus clarissime apparet error salientiū carnes bouinas antiquas ⁊ similes. Que cū naturaliter ⁊ ex etate sicce sint ex sale postmodū siccissime fiunt: ⁊ sanitatis cōseruationē pessime: siue ad humores melancholici gnātionem optime. sz de hoc hec dctā sufficiāt.

Quid aūt de carne salita q̄ bn̄ poterat saliri scđm medicos sentētiamus. Dicēdū. ē ꝙ ipsa plurib⁹ de causis adhuc est illaudabilis: lz nō detestāda vt p̄dicte: qm̄ sicca nimis a sale facta est: q̄uis nō multū calida: respectu sue excellētis siccitatis, dicēte Isaac in pticularib⁹ dietis. ꝙ sal calefacit moderate: multū, tn̄ desiccat: q: cōpositū est ex duabus q̄litatib⁹: quarū vna est incidītina ⁊ colatiua. Altera vero coadunatiua ⁊ cōstipatiua. q̄ vterq desiccatiue sunt. Hoc etiā sensit Serapio. i. c. de medicina mollificatiua cū ait. Sal desiccat desiccatiōe forti. Et fuit snīa Gal. in .v. de simplici medicina di. ij. c. vj. dicētis. Sal exiccat exiccatiōe vehemēti ⁊c. Sapiēter ergo dicebat Princeps i. ij. canonis. c. cvj. ꝙ salita caro q̄uis i principio fuerit humida: tn̄ facta est desiccatiua vehemētiorē habēs exiccationē q̄ oīs caro: ⁊ ppterea ei⁹ nutrimētū est paruum. Et p̄ter hoc qđ ē paruū: est ēt paruū dicēte eodē in .ij. j. doc. ij. c. xv. Caro salsa est grossi nutrimēti ⁊ pauci ⁊ mali chimi. qđ etiā voluit Rasis i. xxiij. cōtinētis. c. ccccccij. cū inq̄t. Caro salita medici nutrimēti ē. q: sal dis

pergit humiditatem ei⁹: cōstipat
ventrem: et ꝓprie si infunditur in
aceto. ⁊ Gal. in. iij. interiorꝝ. capitu
lo. vij. similiter dixit. Omnia salsa
⁊ precipue de carnib⁹ animaliū: si=
ue silvestriū: siue aquosorꝝ. vel do=
mesticorꝝ sanguinē melācholicū ge
nerāt. Ecce igitur q̄tū carnes sa
lite a sapiētib⁹ detestātur. Nec mi
rū: cum nō solū carnes: sed ⁊ quecū
q̄ alia salita ab eisdem vituperen
tur: reprobenturq̄ ad sanitatis cō
servationē. vt in. c. de salsedine su=
perius declaratū est. Carnib⁹ itaq̄
salitis nostro cōsilio nō est vtendū
via cibi: vt faciūt hi q̄ in initio ca=
pituli dicti sunt. Sed tātummodo
pro medicinis aliquādo sunt assu
mende: vt appetitus deiectus sub=
leuetur: ⁊ phlegma existens in eo
abstergatur ⁊ exiccetur: dicēte Pri
cipe in. ij. canonis. c. iij. q̄ operatio
nes salsedinis sunt abstersio: ablu
tio et exiccatio: ⁊ prohibere putre
factionem ⁊c.

¶ Cap. lxxx. ostēdit naturā car=
nis hedine cū proprietatibus
eius et iuuamentis.

IAm tēpus est vt ad spe
cialia deueniam⁹: ⁊ di=
cam⁹ de carnibus qua
drupedū prio. Deinde
de carnib⁹ volatiliū si=
gillatī: ⁊ prio de domesticis: postea
vero de siluaticis nō omnib⁹: sꝫ de
magis vsitatis. Et cū inter dome=
stica hedus maxime approbetur: a
carne eius initiū nobis videtur or
diendū esse. Deinde de ea q̄ vitulo
rū agnorꝝ ⁊c. Sicut Princeps i ter
tia primi doc. ij. c. vij. eam aliis pre
posuit cū dixit. Oportet vt sanita=
tis cōseruator studeat vt cib⁹ ei⁹ sit
talis: quales sunt carnes hedorꝝ ⁊
vitulorꝝ lactentiū paruorꝝ: ⁊ agnorꝝ
annualiū ⁊c. Inchoantes ergo ab
hedina carne dicem⁹ de eius com
plexione cū Isaac in. c. xiiij. dietarū
vniuersaliū sic scribēte. Caro lactē
tiū caprinorꝝ est frigida: mediocris
tamen in humiditate ⁊ siccitate. ⁊
infra. Caro hedulina lactentiū est
tēperata nullā in se habēs malicie
admixtionē: q̄ licet tēperatū gene=
ret sanguinē: laborātib⁹ tamen nō
cōgruit ⁊c. Et post pauca iterū in=
quit. Sāguis quoq̄ q̄ ex ea genera
tur inter subtilē ⁊ grossuꝫ: ac inter
calidū ⁊ frigidū existit: cū sua tamē
tēperie videtur ad frigidū ⁊ humi
dū declinare: cū dicat Rasis in li.
iiij. suorꝝ aphorismorꝝ. Caro hedi=
na est frigida ⁊ humida mirabilis
sed in ea odor existit. Et ideo come
di debēt hedi nō magni: ⁊ apti sūt
ad salutis custodiā. Et i li. xxiiij. cō=
tinētis. c. ccccccciij. sic quoq̄ di. Ca=
ro hedina cōfert habēti naturā ca=
lidā ⁊ siccā ex humiditate lactis: ⁊
generat sanguinē bonū: ⁊ melior ē
mediocris in etate cū ꝓprietatem
cōfert habēti calidā cōplexioneꝫ ⁊
siccam. Et infra adhuc de ipsa sic
scripsit. Caro hedina minoris cali
ditatis carne agni annotici: ⁊ ma=
ioris humiditatis dum fuerit la=
ctens: ⁊ valet ad calidas personas:
⁊ bonū nutrimentū prestat ⁊c. Qđ
etiā voluit Haliabas in. v. Theori
ce. c. xxi. cū ait. Hedulorꝝ caro queq̄
generat sanguinē bonum: quoniā
eius cōplexio minoris est caloris:
⁊ minoris est humiditatis q̄ꝫ agno
ruꝫ caro: scilicet quando nō lactēs
fuerit: ⁊ in humido est temperata
⁊ sicco: cite digestionis: ⁊ tēperatū
generat sanguinē in subtilitate ⁊
grossitie. Ideo talis caro prout su=
pra dixit Rasis: vere mirabilis est
nūcupāda. ⁊ preserti si masculi la=
ctētis fuerit ⁊ remoti ab ei⁹ ortu no
tabilit̄ ipsa iquā nō pōt dici illauda
bilis ꝓpter laudabileꝫ humidita=

tē lactis vt di. Isaac in libri preallegati.c. xiiij.in q̄ etiā subiūxit. He duline carnes sunt oībus laudabiliores quas diximꝰ.s.quadrupedū Unde sanguis quez generāt.subtilior est ⁊ nutribilior:: ⁊ oībꝰ hominibꝰ cōuenientior:maxime euadentibꝰ ab egritudine. Uituline aūt nō similiter:q̄ em̄ generāt sanguinez grossiorem faciunt : quia boues grossiores ⁊ humidiores sunt naturaliter. Qḋ etiā replicauit in libro pticulariū dietarū cū scripsit. Lactētia hedulina sunt cōueniētia malas habētibꝰ cōplexiōes:ꝓpter tēperiē quā habēt:sunt etiā comoda egritudinē exeūtibꝰ:. Et infra i c.de hircis.sic quoqꝫ ait. Lactētes hirci sunt ceteris aīalibꝰ laudabiliores in sapore ⁊ nutrimēto ac digestionē ad generādum bonū sanguinē:lac em̄ eis naturalē prestat humiditatē.vnde carēt omni acumine. Eoꝝ nāqꝫ cōplexio tēperata est,in calore ⁊ humiditate absqꝫ sui corruptione:facilē ergo ⁊ subtilem dāt dietā. Et vtiles ꝓpterea sunt calidis ⁊ siccis egritudines exeūtibꝰ. Et quāto diutius lac sunt accepturi:tāto molliores ac teneriores sunt:hi aūt q̄ sue natiuitati sunt vicini nutrimentū dāt subtile:⁊ laudabilē generāt sanguinē: minꝰ tamē lactentibꝰ vtiles sunt ⁊c. qꝛ tātuz.s.nō habēt humiditatē. Et propterea diximꝰ supra : ꝙ hedi sanıores sunt cū abortu suo remoti fuerint notabiliter:⁊ quasi nō amplꝰ lactētes ⁊c. Que omnia q̄ꝫ breuibꝰ innuit Gal.⁊ cōprehēdit cum ait i libro de subtiliāte dieta.c.vij. Solis aūt hedis q̄s intristāter vtetur.et ob hoc tot ⁊ tātas cōsiderās Auerroys bonitates in .v.colliget postq̄ꝫ carnē galline supremā fecerat:inquit. Et post illius bonitatez scilicet carnis galline iuuenis : ex ambu latinis ē caro hedi. Et infrā subiūxit. Carnes hedulīne sūt meliores vitulinis:qꝛ generāt meliores humores ⁊ permaxime hoc faciunt hedi nostri :vt Cōciliatori visuz est dicēti.. Quadrupedū aūt domesticoꝝ hedū apḋ patauos maxime prefero lactentē . Dico aūt itaꝛ quoniā in regionibꝰ calidis multū ⁊ siccis minꝰ appreciādꝰ est agno. Ecce igitur quātū caro hedina faciat ad sanitatē:est itaqꝫ vtendū ipsa:⁊ presertim a delicatis quietis ⁊ hominibꝰ nō exercitatis:illud Auicenne preceptuz obseruādo:qḋ ipse posuit i tertio primi doc. scḋa capitulo septimo dicēs. Hedꝰ cū frigidꝰ fuerit erit melior:ꝓpterea ꝙ eiꝰ quiescit vapor. Agnus aūt cū est calidus est melior ꝓpterea ꝙ ipsius malus odor resoluitur . Utraqꝫ tamē dū est calida magis placet omnibꝰ cuius ratione nō obseruatur.

¶ Capitulum.lxxxj.ostendit naturam proprietates ⁊ iuuamenta; carnis vituline lactentis et non lactentis.

Caro vitulina ab auctoribus nostris satis commendata in duplici reperitur differētia.quedam.s.est lactens:⁊ quedā minime ⁊ grandioris etatis . Utraqꝫ tamē est ad sanitatem approbata: licet ex egritudine resurgentibꝰ vt hedina non conueniat.vt in.c.superiori pro parte visum est.⁊ secundum ꝙ dixit Isaac in vniuersalibꝰ dietis.c.xiiij.his verbis . Uituline carnes ⁊ si sint laudabiles:non tamen cōueniunt exeūtibꝰ egritudines:cū mēbra eoꝝ i digerēdo grossum cibū deficiāt . In particularibus etiā sic ait. Egritudinē exeuntibus:licet caro vituli non noceat ad digerendū

ad digerendũ: tamẽ est granis propter defectonẽ virtutis eoꝝ. Sꝫ dicet quispiam fortassis hec ad hunc librum spectare non videnť que tu de conualescentib⁹ adduxisti. Cui quidẽ consentimus: sꝫ tñ hec opponere voluimus: vt aliqualẽ carnis vituline grossitiem demonstraremus: qua nõ sic oĩbus sanis hoĩnibus sicut hedulina videť conuenire: quibusdã tñ et eis precipue q̃ aliqualiter laborãt: caro lactentis vituli est cõuenientissima ppterea quia cũ sua aliquãtula grossicie in complexione sua est tẽperata. vt in libro dietarum vniuersaliũ et c. pal legato colligiť. Et ideo Rasis inq̃t in. xxiij. continẽtis. c. ccccccciij. Caro vituloꝝ generat nutrimentũ cõpetẽs et proprie si digeritur. et Auicen. in. iij. j. c. et doc. sepi⁹ adductis. etiã inter carnes sanitatẽ custodiẽtes enumerauit carnẽ vituloꝝũ lactentium paruoꝝ: cuius bonitatis causam tetigit Isaac in particularibus dietis cũ ait. Bos lactens laudabile generat nutrimentũ: facilis est digestioni: qꝛ caloꝛ et humiditas eius in quantitate multa est propter vulue vicinitatẽ et lactis bibitionẽ. Idcirco bonũ generat sãguinẽ: et cholerã etiã rubeam a stomacho expellit: maxime si comedentibus naturalis caloꝛ dominetur. qđ videtur ab Haliabate sumpũ fuisse in. v. Theorice. c. xxj. sic dicente. Vitulorꝫ caro mediocriter nutrit et ab ea generat⁹ sanguis est laudabilis: hocqꝫ ideo q̃m bonis complexio sicca est: et animalis parue etatis complexio humida: caroqꝫ vituli natura sicca: cum etatis humiditate cõplexionẽ tẽperat i humido et sicco: ideoqꝫ cibus est laudabilis: sic quoqꝫ et omnis cõplexionis sicce aĩalis caro paruoꝝ etate melioꝛ est q̃ꝫ magnoꝝ ppter eoꝝ humiditatẽ cõplexionis. Caro itaqꝫ vitulorum et annualiũ agnoꝝ cõpetẽtes est his qui moderate exercenť. Caro antem vituli nõ lactẽtis est etiã bona et laudata: licet durioꝛ sit ad digerendũ cũ grossioꝛ ac siccioꝛ existat: dicẽte Isaac in particularibus dietis. Adolescẽtes vituli min⁹ q̃ꝫ lactentes sunt humidi duriusqꝫ digeruntur: sed qui ab eis generatur sanguis non est illaudabilis propter foꝛtitudinem sui caloꝛis. Qđ dictum quidem est intelligendum de vitulis non lactentibus: parum tamen distantibus a tempoꝛe sue lactationis: quoniam multũ remoti sanguinem generant siccum et illaudabilem: cum dicat idẽ vbi supra. Iuuenes boues pro sue natiuitatis remotiõe: caloꝛe et humiditate carent: quam de lacte et vulue vicinitate habuerant. Et propterea mihi videtur concludendũ esse cũ eodem in. c. xiiij. vniuersaliũ dietarũ sic scribẽte. Masculus bos lactens melioꝛ et laudabilioꝛ est nõ lactẽte: qꝛ humiditas lactis cõplexionem suã tẽperat et c. Et ob hanc causam Auerrois in. v. colliget dixit. Carnes vituline sunt bone carnes: propterea quia nõ habent quã habẽt abnine: superfluam humiditatez: nec illam frigiditatez et siccitatem quam habent carnes bouine veteres: et eorum scꝫ vituloꝛum carnes sunt magis odoꝛifere aliis carnib⁹ et quantum est in hoc meliores sũt carnibus hedinis: propterea quia in carnibus hedinis manifestatur quedam mucilago quando coquũtur. hec ipse. Quare laudamus eas ad sanitatem.

¶ Cap. lxxxij. ostẽdit naturã et vtilitates carnis agnine iuuenis: et malitiã et nocumẽta eiusdem cũ tenella et lactẽs fuerit.

NOn intendim⁹ hoc in c. dicere multum de agnis lactentib⁹ et propinquis natiuitati: q̄ humidissimā et phlegmaticā habēt carnē: nec de carne ouiū antiquarū que magis superfinica ē: et mali chimi hmōi enim caro reuera reprobari mereretur vt voluit Haliabas in.v. theorice.cap.xxj.dicēs. Agnorū caro maioris est humiditatis et caloris quaz caro porci ac phlegma generat. Ouinaqꝫ feminea caro sanguinez generat malū. Qđ etiā voluit Gal.in.iij.alimētoꝝ.c.j.et in libro de euchimia et cachochimia.c.iiij.cū dixit caro agnorū humida ē et viscosa et blenosa: et p cōsequēs nō videt facere ad salutis cōseruationē: vt supra diximus. Sz de carne agnorū annualiū a sapientib⁹ laudata intēdimus nō inutilez facere sermonē vt nōnulli ad pauca respicientes vt soliti sunt: eā nō ita facile vilipendāt vel vniuersaliter malā esse pnūciēt: nisi illā rōne prime aut vltime etatis inculpanda fore cognouerint: cuz dicat Isaac in.p.d. Pessimitas agnorum lactentiuz vel ouiū vetularum sit pter humiditatis et viscositatis copiā et superfluitatē phegmatis qđ generāt. vñ comeste prius q̄ digeste sint e stomacho egredientur. Adolescentes vero pecudes lz malignati ptineāt: etatis tñ siccitas humidā eaꝝ temperat cōplexionē. Unde sunt laudabiles digestioniqꝫ faciles et bonuz chimū generantes et c. Et idem in libro dietarū vniuersaliū capitulo xiij. enumerauit agninas inter carnesq̄ hūanā naturā nutriūt et ei sūt vicine: q̄re si fuerit annualis caro agnina nō ē superflue humida: vt asserunt hi equiuocātes. Et q ita sit. apparet manifestius, per Isaac vbi supra in.c.xiiij. sic scribentem. Caro agnorū annualiū est calida i hūiditate tñ et siccitate mediocris et infra dixit iteꝝ. Caro agnina annualis calida est: et ei⁹ siccitati dñatur humiditas nō supflua. Et propterea post pauca subiūxit. carnes quentētiores pecorie atqꝫ laudabiliores sunt ex quo a lacte separate sunt quousqꝫ pueniāt ad nubēdū. qđ in fine anni vni⁹ vel circa cōtingit: tūc em̄ caro agnorū masculorū est temperata: vt idē ait i loco preallegato: et nō solū fuit Isaac hui⁹ opinionis: sz etiā reliqui sapiētes. dixit eniz Rasis in.xxiiij. cōtinētis. c.cccccccciij. caro agni annotici calida est cōferens calidis personis: et sicce cōplexionis: et cū sua pprietate cōfert in cholera nigra. et infra etiā dixit: caro annualis annotici generat sanguinē laudabilē nō humidū neqꝫ siccū et cōfert in nigra et pprie castratorū annoticoꝝ caro. Et adhuc magis in pcessu dixit caro oīm aīaliū ambulātiū nō est in nutrimento et digestiōe melior carne agni annotici: qr caro ipsius est minoris humiditatis carne agnorū paruorū. Princeps quoqꝫ in secūda primi doctrina.scđa.c.xv. sic inquit. Caro annualis agni est multi nutrimētiet spissi et boni chimi. et in tertia eiusdē doctrina scđa.c.vij. circa principiū idē sensit. Hoc etiā voluit Auerrois in quinto colliget dicēs. Cōueniēs est dicere q carnes agnoꝝ sunt post bonitatē carniuz hedoꝝ et sic sensit Rasis et qđ mihi videt de agnis est: qr sunt multaꝝ supfluitatū: excepto q in terris calidis recipiunt tēperiē ppter calorē. et q hoc sit veꝝ est: qr videm⁹ q pili agnorū stātiū in terris meridionalibus sunt tortuosi sicci et curti et c. hec ipse. Ex quo dicto hoc possum⁹ elicere correlariū, q q̄to agni fue-

runt nati ꝛ nutriti in loco calido et sicco vt in montibus estatis tpe ꝛc. tanto meliores sint sibi oppositis etiā si annuales nō fuerint precise: ꝛ presertim si assentur cū bono carbonū igne ꝛ sale multo cōdiant ꝛc. Et ex his seqꝫ ꝙ pessimi sint agni q̄ de mēse februarij vtendi solēt tribus de causis permaxime. Quarū prima est q: nouiter nati. Secūda: q: in tpe humido ꝛ locis vt plurimū humidis cū in parte anni pastores ouiū montes iā reliquerint ꝛ ad planities nostras puenerint. Tertia q: impinguati sunt ab eis studiose cuꝫ farina seminis lini vt grādiores ꝛ ponderosiores existāt. Et ppterea pessimi sunt vt diximꝰ ad que frigiditas nostre regionis ad ipsam malitiā aliqd supaddit: cū in sexto climate sumꝰ cōstituti. ꝛ ideo fugiēdi sunt eo tpe. ꝛ cum annuales fuerint comedēdi sunt: idē Auicē. pceptū obseruādo qd in calce interioris capituli annotauimꝰ. s. vt caro eorū actu calida assumat dicente ipso Principe Agnꝰ cū est calidus est melior ppterea ꝙ ipsiꝰ malus odor resoluitur ꝛc.

¶ Cap. lxxxiij. ostēdit qualis nature sit caro porcina: ꝛ q̄ sint eiꝰ nutrimenti vtilitates: laudes ꝛ iuuamentis.

Omnes antiq̄ cōuenerunt ꝙ caro porcina sit oibꝰ carnibꝰ humidior: ꝛ multis etiā frigidior: laudabilis tñ ad nutrimētū: si nō lactes vel antiq̄ fuerit. ꝛ ꝙ ita sit: audiēdꝰ ē Isaac i libro: p. d. cū inquit. Pecudes sunt porcis minꝰ hūide: q: caro porcina ceteris oibꝰ aialibꝰ ē frigidior ꝛ hūidior: ꝛ maxime domestica: q: siluestris porcine caro ad domestice cōparationē calida ē ꝛ sicca: vñ minoris ē nutrimēti ꝛc. Et i. c. xiiij. vniuer. die. sic etiā ait. Caro iuuenis porci idest nouiter nati fugiēda est: q: eiꝰ siccitati dominatur humiditas Et infra dixit. Cōcordant antiq̄ in hoc ꝙ nulla aialia ambulātia ꝛ corpis hūani nutritiua porcinis sint frigidiora. ꝛ iterū in eo. ca. sic ait. Porcina ceteris aialibus sunt minꝰ calida ꝛ magis humida: vnde oleo onfancino antiqui eā assimilauerunt in frigiditate: qd sensit Gal. i scdo de cōplexionibꝰ. c. ij. cū dixit. Carnes porcelloꝝ ꝛ agnoꝝ sunt humidiores reliq̄s carnibꝰ: ppter quā cām caro ipsoꝝ nō in oi etate: sꝫ tātū cū in sua potiori caliditate naturali scꝫ in iuuētute fuerit comedēda ē. Cū dicat Isaac in particularibꝰ. d. Aialia q̄ i suo gñe sunt hūida: sicut pecudes ꝛ porci in cōsistētia: naturalis eoꝝ humiditas cū siccitate tēperat. Idcirco iuuenes porci ꝛ pecudes meliores sunt iumētis bobꝰ ꝛc. Et infra ait. Meliora sunt hec aialia cū naturalr̄ sunt calida: hoc aūt est in eoꝝ iuuētute vt ptꝫ ergo ꝛc. Et ob hāc cām caro veterū porcoꝝ nō ē maducāda: vt nr̄ inqt Cōsiliator auctoritate Democriti dicētis. Porcine carnes qñ bñ digeste fuerint: sanguinē nutriūt optimū: nihil eñ melius in nutrimēto corporis inuenimꝰ: maiores tñ etate vitamꝰ: quā obrē iuuenes ꝛ masculi porci sunt eligēdi quoꝝ caro multū est nutritibilis: bonū chimū gñat: vētrē humectat: pp hūiditatis sueqꝫ viscositatis copiā vrinam puocat: nō tñ tenue dietātibus est cōueniēs vt inqt Isaac: i libro preallegato. Et post pauca subiunxit. Adolescētes sūt meliores ꝛ bñ nutribiles: laudabilē enim sanguinē generāt: ꝛ iuuenes adhuc sunt meliores: sicut lactētes sunt ceteris pe

iores: q2 cõuertibiles in malos humores ⁊ in putredinẽ: ꝑcipue si inuenerint stomachũ preoccupatum malis humoribus ⁊ plenũ putredinibus: phlegma eñ gñat viscosuz. Uñ sunt causa generãs podagraz: ylij dolorẽ: sciaticũ morbũ: lapidez in renib⁹: paralisim: ⁊ similia scõm cõplexiões ⁊ naturas q̃s inueniũt hec ipse. Sit itaq3 caro porcoꝝ que comedi dz: nõ oim s3 iuuenũ tãtũmodo: vt diximus q̃ l3 sit grossa ⁊ ad digerendũ dura ⁊ ad penetrandũ venas tarda: vt dixit Isaac in. v. d. c. xiiij. Et fuit sn ia Gal. i primo Terapentice. c. vj. dicẽtis. Nutribilissimũ oim cibarioꝝ est porcina caro: sed nõ facile digestibilis: ⁊ hũoris grossi ⁊ viscosi gñatiua. Habet tñ plurimas laudes nõ pauciora q3 iunamenta dixit enim Auerrois de ipsa in. v. colliget ꝙ melior carniũ sit caro porcina. ⁊ ẽ naturalior hoibus q̃ alia caro aialiũ ambulãtiũ: ⁊ experiẽtia hoc docet inquit ipse. Et Haliabas in. v. Theorice. c. xxj. sic etiã de ipsa scripsit. Et quadrupedũ quidẽ carnis laudabilior est porcina in calore eñ ⁊ humiditate tẽperata est: eiusq3 cibus plurim⁹. ⁊ sanguis ab ea gñat⁹ mult⁹ ⁊ melior eẽt oim sanguine carniũ quem generant: est namq3 corpori magis cõueniens hois ⁊ illi conferentior. ideoq3 ait Gal. Quoniã qdã humanã comederũt carnẽ tãq̃ porcinã: nec dubitauerũt in aliquo: nec inter eas discreuerunt aut in odore aut i sapore ⁊ hoc signũ nobis est ipsam plurimũ corpori conuenire hũano. Porcelli aũt caro plurime ẽ humiditatis: ⁊ phlegma gñat ⁊c. Hoc idẽ scripsit Auicẽ. in secundo canonis. c. ccccccxiij. Cuz ait. Carnes hois ⁊ porci sunt ꝑme in oi re: ita ꝙ qdẽ fuerũt q̃ vẽdebãt carnẽ hois ac si esset caro porci: ⁊ occultatũ fuit illud vsq3 quo inuẽti fuerunt digiti hois in ea. Et in cap. cxlvij. dixit. Caro enim porci siluestris ⁊ domestici scõm ꝙ dicitur: est velocis digestionis: ⁊ fortis nutrimenti viscosi ⁊ grossi ait eñ scõm ꝙ dicit: q2 ipe nõ comedebat ex eis cũ in sua lege essent ꝓhibite. Sed Gal. q̃ fuit verax ⁊ legalis experimẽtator in hac arte: cui nullus est q̃ possit ei cõparari: vt dixit Auerrois de ipso. carnes porcinas plurimũ cõmendauit. In tertio enim Alimentorũ. c. j. sic ait. Quãdo carnes aialiũ bene digerũt sunt optimi sanguinis gñatiue. ⁊ magis in aialibus boni chimi quale est genus porcorũ: ⁊ infra sic dixit. Oim quidẽ eduliorũ caro porcorũ ẽ magis ⁊ maxime nutritiua: ⁊ huius experientiam euidẽtissime athlete habẽt. ⁊ in. c. xviij. eiusdem inquit. Genus oim volatiliũ auiũ paucioris nutrimenti: si cõparetur generi peditantiũ ⁊ maxime porcorũ: quorũ carnenullũ aialiũ amplioris nutrimenti sumere habebis. ⁊ i libro de euchimia et cachochimia. c. ij. sic etiã scripsit. Optimo porcorum esu existente in gressibilibus aialibus ⁊c. Unde sciendũ est ꝙ licet in tantũ caro porci laudet̃ est tamen grossus cibus: ⁊ quietis non videtur conuenire: ꝓpterea que de mẽte auctoꝝ scripsimus in. c. lxiiij. p̃ntis operis. ⁊ ideo raro carne porcina vti debent ⁊ hyeme potius q̃ i aliquo alioꝝ temporum anni: siluestri potius q̃ domestica dicente Principe in secundo canonis. c. superius allegato. Christiani dicunt et qui eos imitantur: ꝙ melior caro siluestris: ẽ caro porci siluestris: nã cũ hoc ꝙ ẽ leuior carnib⁹ domesticis: est fortis nutrimneti et plurimi et velocis digestionis: et est q̃ est melior possit in hyeme scilicet propterea quia in ipso digestiua est fortior: vt colligitur ex illo Hip.

pocratis aphorismo dicente. Uentres hyeme ꝛ vere calidissimi sunt natura ꝛc. ex dictis Gal.i ei⁹ cōmēto. Qui igitur exercitant̃ nō eligāt aliā carnem supra istam. Qui vero semꝑ sedent ꝛ quiescunt dimittāt eā: ꝛ domesticam precipue ꝛ de ipa ꝑ maxime q̄ in domo nutrita fuit: et ingrassata studiose.

¶Cap.lxxxiiij. ostendit naturā carnium castratorum declarando que ipsarum laudabiles sint et que minime.

Castratorum plurime species reperiuntur: due tñ hec in regione permaxime sunt in vsu. agni ꝛ hirci. Quorũ carnes apud nos patauos: ꝛ: presertim apud nobiles non appreciantur ꝛ iuramento eo ꝙ antiqui sint oēs fere: qui nostro in macello interficiuntur castrati. ꝛ propterea eorum carnes sunt fetide ꝛ potius horrēde q̄ȝ comedende. Si tñ iuuenes forēt: ꝛ anni vni⁹ essent boni ꝛ ad sanitatē cōuenientes cũ nō parum a medicis approbentur. Dixit enim Rasis de ipsis in lib. xxiiij. cōtinentis. c. ccccccciij. Caro castratorum tam ouinorũ q̄ȝ caprinoꝝ laudabilis est. quia humectat: ꝛ est dulcis modice caliditatis: sed si senescit animal caro ei⁹ mala erit: generat: enim cholerā nigram ꝛ sanguinem grossum. Quod etiā voluit Isaac in. p. cā ait. Arietes in iuuētute manētes minoris sunt humiditatis ꝛ viscositatis q̄ȝ agni: ꝑpter sue etatis siccitatē eoꝝ cōplexioni dominantē idcirco eoꝝ caro melior est agnis ꝛ ouib⁹. Que si bene digeratur bonũ multumq; sanguinem generat: maxime si sint iuuenes castrati: quia caliditas eorum et humiditas est temperata. Unde boni sunt saporis nisi sint decrepiti qui proculdubio sunt pessimi: quoniam in calore naturaliter sunt defecti: quorum caloris defectio duobus modis est etate. scilicet ꝛ testiculorum indigētia. Et ideo concludit ꝙ annualis mediocrem habeat cōplexionē inter lactentiũ humiditatē ꝛ iuuenũ nō castratorũ siccitatē. Idcirco ceteris arietibus sunt meliores ad digerēdũ faciliores: sanguinē enim mediocrem generant: ꝛ iuuenes maxime iuuant calidas ꝛ siccas cōplexiōes. habentes: ꝛ habitātes in regiōe calida et sicca ꝛc. Et nobis videt̃ ꝙ ꝑ id qđ dicit: ꝙ iuuat calidas ꝛ siccas habētes cōplexiōes: ꝙ p̄cipue hoc intelligat de castratis ouinis q̄ humidiores sunt caprinis: vt ptȝ ꝑ ipm in. c. xiij. d. v. sic scribentē. Caro caprina masculina q̄si decrepiti aīalis caro est habēda: ꝛ lȝ ibi decoire potentibus itelligat: ꝛ de castratis caprinis existimādũ ē ꝙ q̄ȝuis humiditatē maiorē habeāt respectu hircoꝝ: respectu tñ ouinoꝝ castratoꝝ valde minorē: vt pȝ ex sua naturali cōplexiōe ꝛc. Auerrois quoq; in. v. colliget. videt̃ carnes castratoꝝ multũ cōmendare cũ ait. Post has scȝ carnē hedi ꝛ quasdā alias laudabiles carnes quas enumerauerat: est caro arietũ: ꝛ hec est opinio maioris partis medicoꝝ: p̄ter Galie. qui abominat̃ carnes arietũ. hec ipse. De ipso aũt Auer. nos nō possumus nō admirari cũ talia imponat Gal. aliter sentiēti: vt ptȝ per eũ in tertio de alimentis. c. j. sic scribētem. Caro castratoꝝ est melior oviũ ꝛ capraꝝ carne: antiquior aũt pessima. Castrati quoq; ex hyrcis facti si iuuenes sint cōsimiliter approbant̃ dicēte de ipsis Isaac in lib. particularium dietarum. Hyrci castrati iuuenes sunt meliores nō

castratis: quia non sunt tanti acuminis: et siccitas eorum est ꝯtēperata: ꝛ ppterea saporosiores sunt ꝛ ad digerēdū faciliores. Et pꝯ aliq̄ subdit sic cōcludēs. Propter hoc femine capre ꝛ hyrci castrati sunt meliores nō castratis: qꝛ humidiorē ꝛ saporosiorē habēt carnē: ꝛ laudabiliorē generāt sanguinē. Qd etiā i. xiij. c. vniuersaliū dietarū voluit cū dicit autoritate Hipocratis. Caro caprina illaudabilis ē: neq̄ nutrimēto: neq̄ digestionihabilis maxime si masculū aial sit. Nō sic aūt si castratꝯ sit: vel lactēs fuerit aial: qꝛ in castrato acumē minuit: caro hūectatur: attenuat: ꝛ saporosior efficitur ꝛc. Si q̄s aūt peteret cōparatis inuicē ouiū ꝛ caprarū castratis eque iuuenibus pinguibus ꝛc. quis eorū melior sit ad sanitatem corporis bn̄ cōplexionati? Nobis vr̄ sic esse respōdēdū: q̄ ouini laudabiliores sint: q̄m sicut se hꝫ ouis ad capram sic castratꝯ ad castratū. Sꝫ caro ouina iuuenis ē melior q̄ iuuenis caprina: vt apparet ex p̄ncipe in. ij. canonis sic scribēte. Caro caprina est sicca ꝛ difficilioris digestionis carne ouina. Ex quibꝯ relinquit q̄ nō obstātibꝯ illis q̄ in. c. lxxv. superius scripta sunt: carnes castratorū iuuenū ꝛ p̄cipue annualiū acuitatē habentiū sunt laudabiles ꝛ nō castratis laudabiliores: vt ex predictis ꝛ ex caponibus apparet.

¶ Cap. lxxxv. ostēdit naturaꝫ et maliciā carnis bouine: ꝛ vaccine: ꝛ p̄cipue veterū declarando nocumēta q̄ ex eis proueniunt.

Caro bouina in sui cōplexione frgida est ꝛ sicca. vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. c. xiiij. Nec est mirū cuꝫ sit de numero magnorū aialiū que terrestria sunt. teste Auer. in. v. colliget. Et ppterea in cōparatiōe carnis pecudū et porcorū siccissima ē ꝛ siccior ipa carne caprina. Et ideo: vt dixit Isaac in particularibꝯ dietis. sanguinem generat grossum turbidū ꝛ melancholicū: multūq̄ nutrimētū inobediēs digestioni: tardeq̄ de stomacho eijcit: ꝛ a mēbris difficulter dissoluit: ꝛ vētrē cōstipat: ꝛ si eā vescētes sint melācholice cōplexōis: splenetici erūt: quartanā patient: complexiones eorū corrūpent: ꝛ i hyposarchā incidēt: ꝛ nōn unq̄ nascet i eis scabies: impetigo: elefantia: lepra: cācer: ꝛ serpigo: scd̄m cōplexionē quā p̄paratā his morbis inuenit. hec ipse. O q̄nta ꝛ quot sunt ergo carnis bouine nocumēta. q̄ tāto grauiora ꝛ tāto plura inueniūt: q̄nto ipsa antiquior fuerit, ꝛ eo magis cū iuuenes etiā boues: vt idē inqt vbi supra: p sue natiuitatis remotiōe calore ꝛ hūiditate careāt quaꝫ de lacte ꝛ vulue vicinitate habuerāt: quare eorū caro sicce cōplexionis existit ꝛ dure: ꝛ ad digerēdum difficilis: humorē generās melancholichū: maxime si comedentium naturas apparatas melācholie inuenerit: decrepiti vo pessimi propter paruā sui caloris q̄ntitatē ꝛ siccitatis augmentum in eo ex etate suiq̄ cōplexiōe generatā. Vn̄ caro eius durissima est ac lignea coctioni repugnatiua: nullū dans nutrimentū nullūq̄ saporē. Qd etiā sensit Auicē. in tertu cōmēti. ciij. canticorū di. Antiqui boues ꝛ panis fur furaceus ꝛc. sunt generātes melancholiam. Si tn̄ boues antiqui non fuerint: sꝫ iuuenes: aut in pricipio senectutis existētes: eorū caro multū: lꝫ nō bonū: p̄bet nutrimentum. dicēte Gal. in. j. de alimētis. c. j. Bouine carnes alimentū q̄dem ꝛ ipse

t corpori nõ paucum:neq; facile euaporabile:sanguinẽ tñ generãt grossiorẽ q̃ cõueniat:ꝛ si q̃s natura fuerit melãcholic⁹ in cõplexiõe:capiet aliq̃ passione melancholica ex vsu earũ. Ecce igit̃ ꝙ etiã Gal. ipsas dãnauit q̃uis maior pars hominũ hac in regiõe eis vtat̃:ꝛ hoc q: ipsi nesciũt quantũ erroris committãt. ¶ Sʒ q̃d dicemus de carne vaccina:q̃ sub noie maxime vẽdit̃ q̃ sepissime. cũ sit adhuc prior ꝛ p̃sertim cũ vetus fuerit:qui grossã ẽ sanguinẽ spissum ac grossum generat:neq; cõgruit nisi his multo vtũtur exercitio. Et ab eis comestione p̃cipue debẽt abstinere q̃bus melãcholice accidũt egritudines vt dixit Almansor in libro tertio. c. x. Et idẽ Rasis in libro. xxiij. continẽtis c. cccccccciij. sic quoq; ait. Caro vaccina habũdater nutrit tñ generat humorẽ grossum. declinantẽ ad nigredinẽ:ꝛ si ea vtit̃ in cibo melancholicus p̲ naturã:frequẽter patietur morbos melãcholicos admodum cãcri:lepre scabiei discoriate:febris quartane:grossiciei splenis. ꝛ forte eius corrũpet̃ complexio:ꝛ incidet hydropisim ꝛc. ꝛ ĩfra ait. Caro vaccina est grossi nutrimenti: turbidi sanguis:tarde digestiõis:inferens vitiũ elefantis:cancrũ. scabiem ꝛc. Auicẽ. quoq; in scd̃a primi. c. xv. sic de ip̃a scripsit. Caro vaccina ẽ grossi nutrimẽti ꝛ multi ꝛ mali:ꝛ. in. ij. canonis cap. cxlvj. sic etiaʒ ait. Caro vaccina plurimi est nutrimenti: grossa:melãcholica:generãs egritudines melãcholicas ꝛ infra eius nocumẽta mõstrauit cũ dixit. ꝙ ipsa generat leprã:elefãtiã:ꝛ varices ꝛ ipsa sicut ꝛ reliq̄ carnes grosse et male faciũt euenire alienationẽ p̲pter exiccationẽ earũ:ꝛ febres q̃rtanas ꝛc. O q̃ grãde igit̃ periculũ imminet his qui eas comedũt assidue plus pecuniã q̃ p̲priaʒ corporis sanitatem diligentes:ꝛ p̃cipue si sint ociosi.

¶ Cap. lxxxvj. oñdit naturã carniũ leporis cuniculorum ꝛ vulpis cum suis iuuamentis ꝛ nocumentis.

Completo sermone de carnib⁹ ambulãtiũ domesticorũ. t̃ps mihi videt̃ esse vt de siluestriũ magis vsitatorũ carnib⁹ sit dicẽdũ ꝛ precipue de carne leporum q̃s nobilissimi iuuenes nostri venatores post multas et maximas defatigatiões tãq; rẽ suauissimã comedere cõsueuerũt:ignorãtes sniaʒ Isaac in. c. xij. dietarũ vniuersaliũ sic dicẽtis. Carnes vulpis ꝛ leporis ꝛ similiũ nature humane nõ sunt similes immo eaꝝ nutrimẽta sunt pessima qd̃ testat̃ grauitas odoris ꝛ vicinitas fetoris. Et in libro p̲ticulariuʒ dietarũ sic quoq; dixit. Lep⁹ siccus est:ꝛ grossum ꝛ siccũ sanguineʒ generat:p̲inde cõuenit siccas volẽtibus habere cõplexiones:ꝛ cõtrari⁹ est tenuẽ seruãtibus dietam. s. delicatis ꝛ quiescẽtibus. Quod etiam voluit Auicẽ. in. ij. canonis. c. cxlvj. cũ inquit. Leporis caro est calida ꝛ sicca. Et fuit Gal. snia in libro de subtiliãte dieta. c. viij. dicentis. Leporum caro ad siccatiuã dietam est idonea:ad eã aũt que nũc preiacet nõ valde vtili⁹:grossum eñ sufficiẽter sanguinem generat. Et p̲pterea Rasis in tertio Almansoris. c. x. loquens de carnibus siluestrium paucis se expediens dixit. Oẽs iste carnes sanguinem generant melãcholicum; leporina vero caro hoc precipue operat̃:ip̃a eñ plus alijs melancholie generatiua existit. Et ideo est illaudabilis ꝛ minime mãducanda ex eo ꝙ sanguinis melan

cholici ꝛ grossi sit generatiua. vt ēt
sensit Gal. in tertio Alimentoꝝ. c.
j. Sz si q̇s oī no ea vti voluerit: illđ
saltē obseruet qđ precepit Rasis in
xxv. cōtinētis. c. j. cū inquit. De car
nib⁹ leporinis coquere debes eas
bene: deinde ipsas cū cōdimentis
ꝛ aromatibus: qđ fit vt nobis vide
tur ꝑpterea ꝙ cuz aromata calida
sint ꝛ subtilia: habēt grossiciē car=
nis leporine aliqualiter subtiliare
ꝛ quantū ad hoc rectificant ipsam.
Sed tñ q: addunt ad caliditatem
eius: nō in totū videnꝛ cōuenire: et
venatoribus precipue qui post for
tes eoꝝ labores calefaciētia nō de=
bent assumere: sed potius refrige=
rātia: ꝛ caliditatē ex vehemēti exer
citio inductam extinguere: vt satis
patet rōnis aliq̇d cognoscētib⁹. Et
ideo nostro cōsilio melius erit eis
si alijs ꝙ̃ his reficianꝛ cibis ꝛ hu=
midioribus ꝛc. ¶ De cuniculorum
similiter carne intelligendū est: cū
ipsi parui lepores sub terra: vñ no
men acceperūt: magna ex parte du
cētes: melius tñ eoꝝ caro ac facili⁹
videꝛ alere ꝙ̃ leporina: que quidē
cū frigide ꝛ sicce nature sit: vt dixit
Platina: ob eā rē melācholicam fa
cit de quib⁹ apud antiquos nihil
aliud hactenus reperi: nisi qđ scri=
psit Gal. in. iij. de alimētis. c. j. cum
ait. Nō igiꝛ adhuc indigebo sermo
nib⁹ ꝓlixis ad ꝓtractandū secūdū
vnāquāq̄ gentē q̄ in locis illis oīa
aīalia sicut in hyberia quidē qđ le
pusculis simile animal qđ vocant
cunicū ꝛc. Et post pauca subiūxit.
Quecūq̄ em̄ bene cibata taliū aīa
liū sunt ꝛ manifeste pinguia: melio
ra sunt: hec em̄ experiētia discutiū
tur. hec ipse. ¶ Caro aūt vulpis lz
humane nature nō sit similis: vt di
xit Isaac vbi supra. videꝛ tñ ꝙ in
vindemijs sit satis laudabilis: pro
pterea ꝙ tunc ex vuis impinguaꝛ:
et carnes sue melioꝛenꝛ: cum dicat
Gal. in libro ꝛ. c. superius annota=
tis. Carnes vulpiū in autūno: qui
apud nos sūt venatores comedūt:
impinguanꝛ em̄ ab vuis: ꝛ vt alio
rū aīaliū quecūq̄ cōueniēs alimē=
tū copiosum habēt ꝛc. Quod dictū
si bene cōsidereꝛ: nō asserit eas bo=
nas esse: sed minus malas in autū
no ꝙ̃ in aliquo alio tp̄e anni. Et ꝙ
ita sit patet per ip̄m in libro de sub
tiliante dieta sic scribentē. Canum
aūt ꝛ vulpiū carnē ego quidē nūq̄
gustaui: eo ꝙ nunq̄ indigui esu ea
rū: neq̄ in asia: neq̄ in aledea: neq̄
etiā scđm Italiā: audio hec comedi
sed cōiecturo similē eis virtutē es=
se ei q̄ leporū: sunt em̄ similiter sic=
ca cōplexione ꝛ vulpis ꝛ canis. Ex
quibus potius apparet qđ dam=
net eū qui comedet: vt de carne le=
poris fecit. Quare nobis videꝛ sic
cōcludendū esse. ꝙ oīno dimittēde
sint eaꝝ carnes: tñ q: sicce cōplexio
nis existūt: vt dictū est: tum q: non
facile ipsoꝝ etatē possum⁹ ītellige=
re: si ei āntiq̄ ꝛ veteres forēt rōne cō
plexionis etatis atq̄ siluaticitatis
essēt pessime ꝑcul dubio. Quare ꝛc.

¶ Ca. lxxxvij. ostēdit naturā car
niū ceruium cerui capreoli ꝛ da
me cum earum iuuamentis et
nocumentis.

Caro ceruina a q̇busdā nouis medicis cō
mendaꝛ in aliquib⁹
eoꝝ cōsilijs: de q̇bus
nō possuz nō admira
ri qđ approbare au=
deāt qđ sapiētes antiqui vitupera
uerūt. Si ei legissēt priscoꝝ op̄a, vꝛ
vidissent nō ita facile qđ asserunt:
enūciassent. Nōne scripsit Almā=
sor in. c. ix. tertij hec verba. Hyrcoꝝ
siluestriū caro grossior est: ꝛ melan=
cholie ꝓpinquior. Ceruina silr ca=

ro atq; onogarina eadē operat̄. Et subdit. Oēs carnes iste sanguinez generāt melācholicū. Et idē Rasis i. xxiij. ꝯtinēt ꝫ .c. ccccccciij. sic quoq; ait. Caro aialiū senescentiū est diffi cilis digestiōis ꝛ mali nutrimēti: ꝛ caro ceruina nō ē minor his. s. oui= na: vaccina: et leporina: in malicia sanguinis et difficilis digestionis. Ut infra dixit. Caro caprina min⁹ nutrit ꝙ̄ caro vaccina: et difficilio= ris digestionis est ea caro ceruina: et post eam in siccitate caro capre siluestris existit. Et post aliq̄ subiū xit. Caro ceruina generat sangui= nez melancholicum: ꝛ est difficilis digestionis: ꝛ iuuat ad ꝯdigeren= duz ipsam laborante comestionem eius: et lotio post laborem: et post eam vtatur motu modico: vt sedeat in stomacho: deinde dormiat super latus sinistrum &c. Idem etiam sen sit Haliabas in quinto Theorice cū dixit. Siluestriū caro omniū ma la est: sanguinē em̄ generat grossūz melancholicumq;: ꝛ que min⁹ ma= la est: capreolina: post quā est lepo= ris caro: ceruoꝝ vero ꝛ asinoꝝ silue striū: arietumq; montanoꝝ oīs ma la est &c. Que fuit Gal. sn̄ia in libro de subtiliāte dieta. c. vij. dicentis. Prope asinos sunt cerui: vnde ab eoꝝ esu abstinēdū est. Et huius di cti rationē assignat in tertio de ali mentis. c. j. cuz ait. Mali aūt chimi his nihil min⁹ est ꝛ q̄ ceruoꝝ ꝛ du= ra: ꝛ indigestibilis &c. Quāobrez q̄ carnes ceruoꝝ mādūcare voluerit his que dicim⁹ nō obediēdo: expe= ctent qđ eis ꝓmittit Auicen. in. ij. canonis. c. cxlvj. cū dixit. Caro vaci na ꝛ ceruoꝝ: ꝛ hyrcoꝝ siluestriūz: et magnaꝝ anium faciūt euenire fe= bres quartanas. Cum quo cōuenit Isaac in prima doc. inquit. Ceruī= na caro melācholica est: ꝛ dura ad digerendū: sed tñ diuersa est scđm

etates ꝛ cōplexiones eius: sunt em̄ lactētes ceteris laudabiliores ꝛ vti liores: secūdo adolescentes. Iuue= nes vero sunt his duriores: decre= piti aūt omniū pessimi. Iuuenes aūt si fuerit castrati meliores erūt: qm̄ calor eoꝝ ꝛ siccitas teperatur. Sed q̄s pōt eos sic habere nisi po= tentissimi: q̄ in ipsoꝝ viridarijs so lēt ipsos tenere: ꝛ tūc plurib⁹ rōni bus dicendi forēt potius domesti= ci ꝙ̄ siluestres. Noster aūt sermo ē de his qui in montib⁹ a venatori= bus capiūt: quos seniores ceruos esse credēdū est: cū minus occurre= re ꝙ̄ iuniores possint: vt patet ma= nifeste. ¶ De carne aūt capreoli di cim⁹ ꝙ ipsa iter ceteras siluestres sit magis approbata: dicēte Isaac in vniuersalib⁹ dietis. c. xiij. aucto ritate Gal. Siluestria aialia nō sa= porita sūt sicut domestica ꝑter ca= preolos: q̄ cū sint siluatici sunt sa= porosiores: ꝛ laudabiliores: ꝛ nutri bitiores: ꝛ nimio em̄ suo motu ꝛ la bore subtiliat̄ eoꝝ sanguis: corpus rarificatur: pori aperiunt̄: ꝛ humo res qui sunt cā grauitatis odoris dissoluūt̄. Et post aliqua subiūxit. Domestica sunt saporosiora ꝛ nu= tribiliora siluaticis except ꝫ capreo lis. ꝛ idez in libro. 4. dio c. sic etiā de eis scripsit. Siluestria aialia min⁹ sunt boni nutrimenti in ꝙ̄titate et qualitate ꝙ̄ domestica: nisi sola do mestica capreolina: q: ꝑꝑ supfluita tes caloris mot⁹ ꝛ laboris: quē as= sueuerūt: eoꝝ naturalis tēperat̄ fri gitudo: ideoq; nimis eoꝝ exercitior sapor ꝫ carniū ꝛ odoris ḡuitas āpu tat̄ adiutoriū ēt ꝟtuti digestiue da tur: vt facillime optieq; caro eoꝝ di gerat̄. Et fuit sn̄ia Rasis in. iij. Al= māsoris. c. ix. dicētis. Caro gazel. i. capreoli inter siluestres carnes me lior habetur: sanguis quoq; ex ea generatus paucas efficit. supflui=

tates:qui cũ siccus sit melãcholie attinet. Ex cuius dicti a calce elicere possum⁹ q̃ ꝛ si ipsa iter silluestres laudabilioꝛ existat:nõ tñ absolute laudanda sit ꝛ cõmendanda: cum sanguinẽ satis melancholicũ generet:queadmodũ ꝛ reliqu silluatice licet nõ tm̃ ꝛc. Cũ aũt voluerimus ab ea hoc tale siccitatꝭ sue nocumẽtũ aliqualiter remouere: coquem⁹ ipsam cũ oleo: vt Rasis docuit in libꝛo quarto suoꝝ aphoꝛismoꝝ dicẽs. Melioꝛ ex carnibus montanis absq; nocumẽto ꝛ absq; vẽtositate caro gazellis.i.capꝛeolis existit:parũ tamen est siccaꝛ:cuius siccitas cũ oleis humidis remouet:ꝛ in comestione eius virtus accidit mirabilis:ꝛ ꝓdest paralisi frigide ꝛc. Auicen.quoq; in scđo canonis sic de ea inquit. Caro silluestris melioꝛ ẽ caro gazel cũ declinatiõe sua ad melancholiã. Et ꝓpterea elixabim⁹ ipsam:ꝛ cũ humidis condiemus:si quãdoq; continget vt ad nostras manus ipsa ꝑueniat. ¶De dama vero ꝛ ei⁹ carne ab antiquis nihil reperi dictum:qđ vt opinoꝛ contingit:q: cũ eiusdẽ sit generis cum capꝛeolis:vt etiã scripsit Platina:loloquẽtes de gñe:speces cõpꝛehenderũt:ideo tãtũmodo dicem⁹ cũ eo q̃ dama cũ capꝛeolis fere in qualitatibus cõuenit bonũ nãq; alimentũ eius caro vescentibus p̃stat modici recremẽti est:sanguinẽ tñ adatrã bilẽ.i.ad melãcholiã quoquo mõ tẽdentẽ efficit Que fuit sententia Rasis i.xxiij.ꝯtinẽtꝭ.c.ccccccciij dicẽtis. Caro damima generat sanguinẽ pꝛoximũ sanguini melãcholico:tñ laudabilioꝛ est carne vaccina ꝛ ceruina.hec ipse.quare ꝛc.

¶Capitulum.lxxxviij. determinat de carnib⁹ eritij terrestris: cameli:vꝛsi:ꝛ reliquoꝛum taliuꝫ animalium.

Caro eritij:cũ hũane nature non sit similis: eius nutrimentũ est pessimũ:vt inq̃t Isaac in.c.xiij. dietaruꝫ vniuersalium Et pꝛopterea via nutrimmẽti nõ accipiat:lꝫ quandoq; ipsam loco medicine comedamus cũ dicat idẽ in ꝑticulariũ libꝛo. caro eritij vim hꝫ dissoluẽtẽ ꝛ desicãtẽ:ꝛ ꝓpꝛie stomachũ cõfoꝛtat:vẽtrẽ soluit:vꝛinã ꝓuocat: vtilis q̃q; fit eis q̃ elefantico moꝛbo sunt parati. Qđ etiã voluit Serapio i suo capitulo cũ ait. Uirt⁹ carnis eritij terreni desiccat ꝛ resoluit.foꝛtiter ꝛ qñ desiccat ꝛ bibit.cõfert lepoꝛis ꝛ habẽtib⁹ cõplexionẽ malã coꝛruptã dñantẽ in coꝛpoꝛibus eoꝝ.ꝛ cõfert spasmo ꝛ egritudinib⁹ renũ et habẽtibus hydropisim carnosam. ꝛ veꝝ dixit q̃ cõferat paralisi ꝛ elefantie. Qđ etiã voluit Auicẽ.i.xv. tertij.c.vj.cũ ait. Caro eritũ foꝛtiter ꝓuocat vꝛinã ꝛ mũdificat ꝛc. clari⁹ vero in secundo canonis capitulo. xxxviij.cũ inq̃t. Qđ de eritio terreno salitũ est cõfert elefantie ꝛ lepꝛe ꝛ illud ꝓpter vehemẽtiã resolutionis ꝛ exiccatiõis Et infra sic ait. caro ei⁹ salita ꝯfert paralisi ꝛ spasmo ꝛ egritudinib⁹ neruoꝝ oib⁹ ꝛ elefantie. Idem quoq; voluit Rasis in libꝛo.xxiij.cõtinentis.c.cccccccxc.dicẽs auctoꝛitate Bimmasui.caro eritij cõfert ptisi:lepꝛe:ꝛ spasmo: ꝛ doloꝛi renũ:p̃cipue si siccat et bibit:ꝛ dixit etiam q̃ eritius silluester mirabilis est valde ad dissoluendũ scrophulas:nodulas et neruos:ꝛ cinis ei⁹ valet ad mingẽtẽ i lecto de ifantib⁹ valde:ita q̃ freq̃ẽs comestio ipsi⁹ gñat difficultatẽ mingẽdi ꝛc. Ecce igit q̃ multũ facit ad medicinã:nihil ꝟo aut paꝝ ad nutrimẽtũ

Quare ad sanitatē carnē eius non laudamus. ¶ Caro aūt camelina que calida est ⁊ sicca: vt dixit Isaac in.v.d.c.xiiij. nullā habet bonitatem nisi ꝙ ꝓuocat vrinā: vt retulit Auicen.in.ij.canonis.c.cxlvj. Uia aūt nutrimēti humorē generat melācholicū. teste Rasi in.iij. Almansoris.c.ix. dicēte. Caro camelina vehemēter existēs calida melancholiā generat Ursina vero caro est viscosissima digestioni inobediens: pessimumꝫ dat nutrimentū: vnde plus pertinet medicine ꝗ̄ cibo. vt Isaac dixit in particularib9 dietis vbi subiunxit Leonina ceteris est calidior ⁊ grossa grauis. difficil' digestionis: dolorē ⁊ torsionē i vētre generat: ⁊ in vētositatē cōuertitur ⁊c. Et subdit. Postremo licet hec aialia vniuersaliter nō mādncent eorū tñ naturā dicamus. Oia autē hec malum dant nutrimētū: generātqꝫ pessimum sanguinē. Asinus em̄ difficile digerit. stomacho nocet ⁊ vomitū facit. Cetera aūt aialia similiter agunt: asinus tñ subtilioris est nutrimenti et carnis ꝗ̄ equus: equ9 aūt subtiliorē camelo nullus aūt est ceteris deterior. hec ipse. Et hoc sensit Gal. in libro de subtiliāte dieta.c.viij. dicēs. Eq̄s autē ⁊ asinos asinus oibus concedendum est comedere sicut leopardus ⁊ vrsus: ⁊ leones feralib9 hoibus. Hos ego pr̄es imitabor nullum ampliorē de his faciendo sermonem inutiliter: cū hec ⁊ similes carnes nō solū a medicis: verūetiā ab oibus iure merito sint ꝑtermisse sicut ⁊ reprobate.

¶ Capitulū.lxxxix. cōparat volatilium ad ambulantiū ⁊ quadrupedū carnes ostendendo q̄ laudabiliores earū: ⁊ demū nō nulla circa volatilia obseruāda

Expleta determinatione carniū ambulantiū: reliquū ē vt de carne volatiliū aialiū: ⁊ prio domesticorū: deide siluestriū vsitatorū aliqua nō inutilia scribamus: vt bona ⁊ cōpleta fieri possit electio carniū ad sanitatē cōseruādā. Unde primo intelligendū est ꝙ si voluerimus cōparare carnes volatiliū ad carnes ꝓcedētiū quadrupedū: habebimus dicere cum Isaac in vniuersalib9 dietis.c.xvj. sic scribēte. Uolatilia vniuesaliter ad ambulātia cōparata minora faciunt nutrimenta: ad digerendū tñ subtiliora ⁊ faciliora. Quod in particularibus dietis capitulo de volatilibus etiā replicauit cū dixit. Uolatilia vniuersaliter subtiliora ⁊ leuiora oibus carnem habētibus existunt: sunt etiā digestibiliora oibus aialibus ambulantib9 minus tñ sunt nutribilia. Quod etiam sensit Rasis in lib.xxiij. cōtinētis.c.cccccccciij. dicēs. Caro auiū est modici nutrimēti: velocis digestionis: adhibita relatione ad alia aialia. Et infra subiunxit. Caro auiū generaliter est vehemētioris siccitatis ꝗ̄ caro oim aialiū. Et iterū magis in ꝓcessu addidit. Caro auiū lenior est carne alia aialium Et Haliabas i.v. Theorice.c.xxiij. sic q̄ʒ dixit. Auiū caro oim velocioris est digestionis ꝗ̄ quadrupedū ⁊ subtilior cibus ⁊c. Que fuit Gal. snia in libro de dissolutiōe cōtinua dicētis. Et caro auiū oim velocius digerit ꝗ̄ q̄drupedū. ⁊ in.iij. alimētorū.c.xviij. inq̄t. Genus oim volatiliū auiū paucioris est nutrimēti si ꝯparet generi peditātiū ⁊ marie porcorū: q̄rū carne nulli9 aialiū maioris nutrimēti sumere hēbis. digestibilior tñ ē caro volatiliū aialiū: ⁊ marie ꝑdicū frāgelinꝫ ⁊ colū-

be gallineq; ꝛ galli: turdoꝝ etiā et meruloꝝ ꝛ paruoꝝ passerum ꝛc. Cuius quidē ratio videt̃ hec esse: qm̄ caro auiū oīno est siccioꝛ carne quadrupedū. teste Auicē. in. ij. canonis. c. cxlvj. Et ꝙ ita sit declarauit ipse ibidē: ſ3 infra dixisset. Carnes auiū assate ꝛ nō assate constringunt ventrem : et proprie alcubugi ꝛ atheagi ꝛc. que fuit Hippocratis sententia vt dixit Isaac i. c. xvj. dietarum vniuersalium : vbi ait. Uolatilium leuiores sunt carnes q̄ȝ ambulātium ꝛ minus humide: leuiores quoq; ꝛ minus humide carnes perdicum ꝛ turturum ꝛ starnoꝝ. Et iō hmōi aues nō sunt laudabiles nisi pigues sint: sicut ille q̄ naturaliter sunt humide nō comedantur pingues sed macrei. vt idē asserit ibidē dicēs. Que volatiliū naturaliter sūt humide: laudabilioꝛ ē macies q̄ȝ crassicies: q2 macies suā multā aufert humiditatē: ꝛ suā tēperat cōplexionē. q̄ aūt naturaliter sūt sicciora: crassa macris sunt meliora. Hoc igitur preceptū nō mō tanq̄ȝ vtile : ſ3 sicuti necessariū ad sanitatis custodiā est obseruādū. Si q̄s aūt quereret cōparatis volatilib9 domesticis ꝛ siluaticis adinuicē: q̄ sint meliora? ad hoc respōdebim9 scd3 Isaac determinationē in dietis pticularib9 sic scribētis. Siluestria volatilia min9 domesticis sunt humida: ꝛ tenuioreȝ habēt carnē: sunt etiā faciliora digestiōi causa raritatis carniū: ꝛ vicinitate ꝛ subtilitate sui aeris ꝛ siccitate. Necesse ē g̃ vt cōtraria hoꝝ habeāt domestica: ſ3 tm̄ domestica plus nutriūt: ꝛ sunt tēperatiora: atq; laudabilioꝛē sanguinē generantia p sui humiditate laborisq; tēperie: porro domesticis cāpos inhabitātia sunt meliora comedētibus in casula p sui motu. Et q2 esca in suscipiunt q̄ nature sufficit ꝛc. hec ipse. Et istud etiā vltimū dictū est pro regula semper obseruandū: scilicet ꝙ domestica animalia inexercitata in casula studiose impinguata non conueniant ad sanoꝛum comestionē: ꝛ precipue si naturaliter fuerit humida vt anates ꝛ hmōi. Si tm̄ naturaliter sicca forent impinguēda sunt. vt iussit Isaac. in c. xvj. dietarū vniuersaliū dicens. Que volatiliū complexionis sicce sunt: nō sunt accipiēda nisi domui nutrita ꝛ incrassata fuerint: neq; illa q̄ calida sunt nimis sicut turtures pdices ꝛ hmōi. Obseruandū est preterea ꝙ volatilia in suo genere nō sint multū natiuitati ppinqua nec etiā vetera sed crescētia: aut in etate iuuentutis constituta: ꝛ presertim si humida sint naturaliter. Si vero sicca: anteq̄ȝ ad iuuentutem perueniant sunt occidenda: ꝛ tunc manducanda: dicente Isaac in. c. xiiij. libri superi9 allegati. Oīa aīalia volatilia vł ambulātia dū sūt crescētia carne sūt laudabiliora q̄ȝ q̄ iam sunt declinata Media vero iter hec duo extrema laudabilia sūt vel illaudabilia fm extremum ad qđ sunt magis pendentia. Postremo p regula maxime necessaria ad sanitatē est regula maxime necessaria ad sanitatem est aduertendū ꝙ volatilia statim postq̄ȝ occisa fuerint: nō coquēda da sunt. ꝛ precipue q̄ carnes duras habuerint ꝛ siluatice fuerint: teste Isaac in. c. xix. d. v. sic dicente. Carnes siluatice nō sunt coquinande post occisionē: ſ3 vna die cū pluribus dimittēde sunt vt tenere fiāt. Et infra tēpus limitauit dicēs. Si hyems fuerit carnes ante vnam diē sint occise. hesternū em̄ facili9 digestibile est recēte. Estate ṽo sufficit extincta mane fuisse caro q̄ co

medi dꝫ circa occasum solis ꝛ in xvj.ca.earūdē iterū ait. Uolatilia postq̄ sunt occisa p diē ꝛ noctē dimittant vt carnes mollient.et pre sertim aquatica ꝛ similia duras car nes habētia.Que aūt tenera sunt vt pulli gallinacei ꝛ hmōi:nō tm̄ tpis requiruntur vt patet.

¶Cap.xc.ostendit naturā ꝛ bonitates carnis gallinacee ꝛ caponum castratorum suorum.

Initiū sermonis de carne volatilium a gallina videt rationabiliter esse inchoandū:cuꝫ caro ei⁹ sit levior vel melior:vt alia textus hꝫ litera:omni altera carne aniū:vt dixit Rasis in.xxiij. cōtinentis.c.cccccccij.Dicamus igitur primo de ipsa et ei⁹ carne cum Auēzoar in libro.j.sui theisir trac. ix.c.vij.di.Pullos gallinaceos par uos absolute ceteris carnib⁹ laudabiliores.esse diximus.Et in lib. ij.eiusdē tra.iij.c.iij.vt inqt.De melioribus cibis est gallina i tafea.Et Haliabas in.v.theorice.c.xxiij. de ipsa sic scripsit.Oim auiū caro lau dabilor.excellētiorq; ꝛ velociorisdi gestionis;gallinarū est caro ꝛ pullorū earū.Qd etiā voluit Isaac cū i li.dietarū vniversaliū.c.xvj.sic ait. Caro galine ꝛ galli.s.iuuenis ē tēperata.ꝛ ꝑpterea pulli gallinarū leuioris sunt digestiōis ceteris domesticis volatib⁹:ꝛ laudabile generāt sanguinē:appetitū ꝯfortāt:ꝛ oi b⁹ naturis sūt cōueniētes vt idē dixit i pticularib⁹.Et infra subdit. Et laudabiliores sunt pulli masculi canere incipiētes ꝛ intēpata pin guedine existētes.Hoc quoq; sensit Princeps in.ij.canon.c.ccxciij. sic dicēs inquit.Ruffus.gallorꝫ melior ē ille q̄ nō cātat adhuc.ꝛ gallinarū melior est q̄ nondū parit oua Et post pauca subiūxit:Caro gallinarū q̄ sunt pulle in intellectu augmentū efficit.A quo sumpsisse videtur Auerrois quod scripsit in v.colliget dicens. Melior caro ex volatilibus est caro galline iuuenis sane ꝛ pinguis.ꝛ hꝫ mirabilē proprietatē imtēperando cōplexionem:ꝛ ꝑpterea brodiū suū est optima medicina leprosis.ꝛ dicit ꝙ cerebrum galine augmētat substantiā nostri cerebri ꝛ acuit ingeniū.Qd etiā Rasis sensisse videt i iiij.lib.suorū aphorismorū cū inqt Pulli gallinarū tēperati digerunt velociter visui cōueniētes:sperma augmentantes ꝛ sanguinē.Etharus em̄ philosophus dixit ꝙ habent virtutem calorē innatū vigorādi.ꝛ infra subiunxit di.Gal.que nimiū nō sūt antiq:nec nimiū pingues mirabilis cib⁹ existūt.ꝛ tēperatiores sunt aliis carnib⁹ꝛ pullis approximāt:nō sunt tamē ita laudabiles:quoniā Isaac i.p.d.sic ait Gal.min⁹ pullis est humida:ꝛ propterea ad pullorū cōparationē digestioni est difficilis: tn̄ bene digesta pluris erit nutrimēti.et subdit: ꝙ si de ea simplex ius cōficiat erit melior: q: ab aqua aliquid humiditati acquirit. vnde stomachi est cōfortatiuū ꝛ multū dat nutrimentū ꝛc.Qd autē gallina pullis sit minus humida dat de hoc tale signū in libro dietarū vniversaliū dicēs. Quia gallina naturaliter siccior est q̄ pulli:cōtraria pullis agit:q: pulli ventrē humectāt: gallina vo aliquātulū strigit. Quapropter elixate magis q̄ assate galline sunt comedēde.¶Quid aūt de caponib⁹ dicēdū sit.hoc est ꝙipsi plus q̄ pulli ꝛ galline cōmendātur: cuꝫ dicat Isaac loco supius allegato. Gall⁹ caponatus plus est laudandus: quia complexio sua in quatuor

qualitatib⁹ est tẽperata ꝛ inde nu=
tribilioꝛ ꝛ coit⁹ augmẽtatioꝛ. In li.
ꝟo.p.d. sic etiã ait. Uolatilia castra
ta omnib⁹ animalibus ambulãti
bus sunt vtilioꝛa: nec nõ galli ca=
strati omnibus volatilib⁹ cõueniẽ
tioꝛes: laudabilius eñ nutrimẽtũ
ꝛ perfectũ generãt sãguinẽ. ¶De
gallinis ꝟo castratis nihil expꝛes=
sum ab antiq̃s vsq̃ mõ reperi: sed
tantũmodo a Michaele .s. viro sin
gulari q̇ sic de ipsis scripsit. Febꝛiẽ
tibus magis cõpetunt galline ca=
strate iuuenes. Nec mireť q̇spiaꝫ
de castratura earũ. nã de ipsis ha=
beo in domo: ꝛ sine dubio caro ea=
rũ est albioꝛ ꝛ melioꝛ ꝛ frãgibilioꝛ:
ꝛ statim fere decoquũtur: ꝛ tenere
fiũt ꝛ esui delectabilissime: rẽq̃ istã
vt expertam scribo. hec ipse. Qȯ est
verũ possibileq̃. qȯ ipse dixit appa
ret ꝑ verba. Gaľ. in pꝛio de sperma
te .c.iiij. q̃ in hoc loco ad cõfirmatio
nẽ pꝛedicte opinionis ꝛ experiẽtie
voluim⁹ annotare: vt circa id qȯ di
ctũ est: nullus dubitet aliquo mo=
do. dixit eñ Gaľ. ibidẽ postq̃ de ca
stratis masculoꝛũ ꝟba fecerat: sub
iũxit. Ita aũt ꝛ si femini aialis te=
sticulos abscidas: neq̃ lasciuit vn=
q̃: neq̃ adheret masculo grã coica
tiõis venereoꝛũ: ꝛ ꝑdit vt vtiq̃ di=
cat q̇s femineitatẽ: femininos nã=
q̃ poꝛos abscindit: q̇ apud nos nõ
solũ in asia. sꝫ in suꝑiacẽtib⁹ gen=
tib⁹ vsq̃ in cappadociã: ꝛ fiũt oẽs
similiter castratꝫ masculis sufficiẽ=
ter ꝛ bone ꝛ pingues: ꝛ delectabilio
rẽ carnẽ habẽt alijs feminis: sicut
masculi alijs masculis ꝛc. Gaľ. vbi
supꝛa. Et quãuis textus noster nõ
dicat hec q̇b⁹ aialibus Gaľ. inten=
dat: attamẽ de gallinis caponatis
sonare videtur. ¶De carne aũt gal
li tanq̃ de min⁹ bona dicẽduꝫ est.
Postremo cũ Isaac in libꝛo de.p.d.
sic scribente. Galli iuuenes sunt
durioꝛes ad digerendũ minoꝛisq̃
humiditatis q̃ galline: decrepiti
autẽ iuuenib⁹ lꝫ mollioꝛis ꝛ tene=
rioꝛis sint carnis: tardi tñ sunt di=
gestioni. In li. aũt vniuersalium .c.
xvj. sic inquit. Gallus qꝛ nature ca
lidioꝛis est gallina atq̃ pullis: quã
dam salsitudinẽ incisiuaꝫ caro sua
acquirit vnde sit solubilis si vetus
sit. ꝛ decrepit⁹. inde Gaľ. inq̇t. Gal
li veteres ꝛ decrepiti cũ sale foꝛti=
ter cocti ꝛ cimino ꝛ anceto ꝛ poꝛris
ꝛ semine croci hoꝛtulani humoꝛes
phlegmaticos deponunt: ꝛ colice
pꝛosunt ꝛ doloꝛẽ stomachi de vẽto
sitate grossa inflatiua mitigant.
Hoc quoq̃ dixerũt Auicen. Sera=
pio. ꝛ reliq̇ oẽs dicẽtes vno oꝛe. ꝙ
galli ad medicinã valent ꝛ non ad
nutrimentũ. Et ꝓpterea cõcluda=
mus cũ Rasi in .iiij. lib. suoꝛũ apho
rismoꝛũ sic scribẽte. Galli veteres
digestioni nõ sunt cõuenientes: qꝛ
humiditate sunt priuati. ꝛ qꝛ nitro
sitas q̃ in eis existit: putredinẽ ge
nerat. ꝛ in fine suꝑaddidit. Et me
lius est vt dimittanť. ꝛ ita faciam⁹
postq̃ nomẽ pulli perdidere.

¶Cap̃. xcj. ostendit naturã car
niũ anatis ꝛ anseris declaran
do que partes ipsarum sint eli
gende.

Anas calidioꝛ est oĩbus
auibus domesticis: ꝛ di
cunt quidã ꝙ ipsa cale
facit infrigidatũ ꝛ fa=
cit calefactũ possidere
febꝛẽ: teste pꝛincipe in .ij. cañ. trac.
ij. c. xlij. Et infra dixit. Eius caro
tardať i stomacho ꝛ est grauis et
ꝓpꝛie caro anseris. sed leuius qȯ
in ipsa sunt ale. cũ aũt digeriť caro
harũ auiũ est nutribilioꝛ oĩb⁹ car
nib⁹ auiũ. Et hoc est ꝙ dixit etiam
Serapio in .c. de Bat. auctoꝛitate

Gal. Caro anatis est calida multū nā ego comedi ex ipsa ⁊ calefecit me:⁊ dedi ex ea calefacto ⁊ calefecit ipsuȝ. ⁊ auctoritate Abēmesuai subiūxit. Caro anatis hȝ multam humiditatē:⁊ ē grauis digestiōis sed clarificat colorē ⁊ vocē ⁊ impinguat:⁊ aumētū facit in spermate:⁊ aufert vētositates:⁊ qꝛ mollis est ⁊ vnctuosa grauis est stomacho ⁊ fortificat corp⁹ ⁊c. Et causa p̄dictoꝝ ē: qꝛ in car ne auatū dominaṫ humiditas:vt di. Isaac in vniuersalib⁹ d.c.xvj. Et in particularib⁹ etiā cū ait. humidioꝛ ē ceteris anser: anas strutio. ⁊ p̄cipue si in casula nutriti fuerint:idcirco sunt grossi duriq̄ ad digerendū. ⁊ maxime si eoꝝ pascua sint in lacub⁹ ⁊ sit'ib⁹ locis. qđ testaṫ sui odoꝛ/grauitas achoꝛribilitas saporis. Et ꝓpterea anas:anser:strutio ⁊ similia stomacho sunt nociua:grauāt em̄ ⁊ putrefaciunt eū ꝓpter sue hūiditatis sup̄fluitatē suiq̄ labilitatē: sȝ eoꝛū ale dissimiles sūt eis:faciles nāq̄ sūt ad digerēdū ⁊ longinq̄ a coꝛruptiōe pro sui laboꝛis motusq̄ nimietate:propter hoc ergo nihil ex eis est comedēduȝ p̄ter alas ⁊ collū:reliquarū vero partiū caro ipsius anatis ē grossi nutrimēti licet multi ⁊ mali chimi vt dixit Auicē. in. iij. j. doc. ij. c. vij. Et hoc etiā voluit Almāsoꝛ in li. ij. c. ix. dicēs. Anatis caro plures efficit superfluitates:⁊ pl⁹ facit fastidire : ⁊ maioꝛis est caliditatis q̄ colūbi:nō tñ pl⁹ nutrit q̄ caro gallinacea. Et idē in li. xxij. cōtinētis c. ccccccciij. sic etiam inq̄t. Caro anatꝭ ⁊ strutiōis sup̄abūdātis sup̄fluitatis est: ⁊ difficilis digestiōis: ale tñ ipsarū nō min⁹ sunt bone q̄ ale aliarū auiuȝ paruarū. Et infra dixit auctoritate Rabri. Caro anatis est melioꝛ alia carne auiū. ⁊ postea subdit. Caro anatis ꝓximaest carni ouine ī hūiditate: tñ calidioꝛ est:⁊ auget carnē ⁊ impinguat. A q̄ princeps videtur accepisse cū ait i. ij. canoñ. c. xlvj. Caro q̄dē anatis est plurimi nutrimēti:nō tñ existit in bonitate nutrimēti gallinarū et similiū:et vētres carū sūt suaues:⁊ epata ipsarū sūt bona suauia in cibo ⁊ boni humoꝛis. et p̄ter hoc proprietatē habēt priuādi fluxū ex debilitate epatis accidētē:vt inq̄t Rasis in li. iiij. suoꝝ aphoꝛismoꝛū. Et qꝛ dixit Auicē. in loco allegato: q̄ caro anatis est vehemētis humiditatis ⁊ ꝓpinqua in hoc carni ouine: iō in veru dȝ assari ⁊ cū sale cōdiri:vt sua vehemēs hūiditas exiccetur:vt supra etiā de mō coq̄uēdi pingues carnes dicebam⁹. ¶De carne aūt anserū nihil reperi ī speciali ab antiq̄uis determinatū:nisi illud Auicē. in. ij. canonis .c. vbi supra dicētis. Caro magnarū auiū ⁊ anserū ⁊ miluoꝝ est grossa:⁊ propterea ē tarde ⁊ difficilis digestionis:⁊ ꝓpter humiditatē carū sup̄fluā sunt febris generatiue:vt aliq̄ dicūt ex modernis. ꝓ q̄b⁹ facit Haliabas in. v. theoꝛice. c. xxiij. dicēs. Anatis et anseris carnes plurime sunt humiditatis et caloꝛis. Et earum nutrimentum malum : et est multarum superfluitatum cito febres generans. Et que earum iuuenes sunt carnem habent laudabilioꝛeȝ q̄ parue. Et ideo iuuenes ex eis eligantur: et assentur. et de ipsis solummodo alas manducemus. di. Gal. in libro de euchimia et cachochimia .cap. iiij. Optime sunt gallinarum et anserum ale: sed alie partes anseris dure sunt ⁊ indigestibiles ⁊ superfluice. ⁊ ꝓpterea dixit idē in li. de subtiliāte dieta. c. viij. Ab occidis. ⁊ anseribus ⁊ magis strutionib⁹ et ab omnibus similib⁹ abstinere opȝ eū cui cure ē

subtiliāte dieta vti: vniuersa em̄ hec.s.pter alas superfluicā habent carnē ⁊c. Quare exhortamur q̄escē tes ⁊ debilē habētes digestiuā: vt eis nō vtātur. Reliquos aūt nō ꝓhibemꝰ ab eoꝝ comestiōe: si tātum modo alas vt diximꝰ māducauerint: ⁊ nō omniū: sed iuuenū ⁊ mediocriter pinguiū. Ab esu aūt veterū ⁊ salitarū oēs abstinere cōsulimus: relinquēdo eas ꝑfidis iudeis q̄ cōtinue fere vescuntur eis: ⁊ inde fit ꝑ magna ex parte ꝙ melancholici sint: mali coloris: nigri et plūbei ⁊ ꝑuersoꝝ moꝝ: q̄ ꝓueniūt ex prauis humoribꝰ generatꝫ a talibꝰ cibis grossis ⁊ illaudabilibꝰ quales sūt anseres saliti ⁊ hmōi: q̄re ⁊c.

Cap. xcij. ostēdit naturā ⁊ vtilitates carnis pulloꝝ colūbarū: ⁊ nocumēta carnis eoꝝ iuuenū.

QUia colūbarū quedā silnestres: ⁊ quedā domestice existūt. Et domesticarū quedā nutriūtur in domo: et he a vulgaribꝰ subterranee dicuntur: eo ꝙ nidos suos in terra faciāt: ⁊ aliq̄ in turribꝰ siue ī columbarijs nidificiāt: de quibꝰ tantūmodo sermonē facere decreuimꝰ: ⁊ nihil aliud de siluestribꝰ dicētes: nisi quod de eis ait Gal. in libro de subtiliāte dieta cū inquit in. c. viij. illius. Colūba em̄ siluestris cū eo ꝙ duriorē hꝫ colunbis. s. domesticis ⁊ turturibꝰ ⁊ perdicibꝰ carnē: digestibilis est ⁊ superfluica. Et ꝓpterea carnes earū nō comedemꝰ: sed potius accipitribꝰ: vt fieri solet: porrigemꝰ. Et de domesticis iā dictis solummodo dicemꝰ: ꝙ licet carnes pulloꝝ colunbe subtilliores sint q̄ꝫ anatū: ⁊ ad digerēdū faciliores ex paruitate humiditatis sue ⁊ teneritatēꝫ carnis respectu. s. carnis anatū: vt scripsit Isaac in. c. xvi. v. di. Tamē in se et nō anatibꝰ cōparati pulli colūbini: ⁊ precipue si ī casula nutriti fuerint: sunt suꝑflue humiditatis: et idcirco grossi sunt ⁊ duri ad digerēdū. vt idē ait in particularibꝰ. c. de volatilibꝰ. Et post aliqua subdit. Pulli colūbini calidi sunt: ⁊ in cōplexione humidi: quāobrē grossuꝫ dant nutrimentum: quod testatur grauitas ad volādum: sed volare inchoantes amittunt illā grauitatem: fitq̄ꝫ eoꝝ caro leuior: ⁊ ad digerendū acceptabilior: est etiā conueniens phelmaticā habentibus cōplexionem: inconueniēs vero cholericis natura ⁊ humidis et calidis. Hoc etiā voluit Auicē. in. ij. canonis. c. cxxxiiij. dicēs. In pullis columbarū q̄ volare non possunt: est caliditas ⁊ humiditas superflua sed ille q̄ volant sunt leuiores. Et infra inquit. In pullis est grossitudo propter humiditatē superfluā: et ideo volātes sunt leuioris digestiōis: ⁊ melioris humoris q̄ꝫ pulli. Que vidētur fuisse verba Rasis in xxi. continētis. c. ccxxvij. auctoritate Mesue dicentis. Pulli colūbini habent humiditatem et caliditatem superfluā: ⁊ hac de causa sunt grosse substātie: ⁊ incipiētes volare sunt leuis ⁊ laudabilis nutrimēti. Et calefacti debēt ipsos comedere cū agreste aqua coriandro ⁊ medulla citrulli. Et in lib. xxiij. eiusdē c. ccccccciij. sic de eis inquit. Dātur pulli colūbarū in cibo illiꝰ cuius corpꝰ euacuatū fuerat de sanguine: aut infrigiditatū ex lōgo morbo. Et iterum dixit ꝙ caro eorum est bona renibus: augetq̄ sperma et sanguinem. Quos imitatus Auerroys in. v. colliget sic ait. Pulli columbarum habent humiditatem superfluam: et significat super hoc

granitas suorum motuū: sicut significat calor eorum actualis et velocitas digestiōis in stomachis: eorum scḋ per ipsorum calorē. Qḋ cū ita sit quid mirū si pulli columbini vehementis sint caliditatis: et sanguinē generent inflammatū: et cito febrire faciāt. vt inquit Almansor in. iij. c. x. Et Isaac in libro dietarū vniuersaliū. c. xvj. cū ait. Pulli colūbaruz ex multo suo calore sanguinē incēdunt maxime siluatici: qz calidiores sunt et minus humidi: vnde facile in intensionē cōuertūtur et in genera cholerica: iōqz antiqui cum frigidis precipiūt dari: sicut cū aceto vue acerbe: pomi citrini: portulaca: lactuca: coriādro: scariola et similibus. Sic ergo ipsos preparabimus: et presertim cū dederimus eos calidas habentibus cōplexiones. sicut etiā cū predictis iussit Auicē. in ij. canonis. c. superius allegato dicēs. Et oportet qḋē vt calefacti comedāt eos cū agresta et coriādro et medulla citrulli. qḋ accepit a Rasi vbi supra. Et qz pulli iā dicti et precipue illi q i ciṫa nutriūt et q i domo domestici tenēt grossi et iexercitati et pleni supfluitatibus existūt: i quorum carne dominatur humiditas. teste Isaac vbi supra. iō reliquis sunt peiores. Et fuit Gal. sententia in libro de subtiliāte dieta. c. viij. dicētis. et colūbe q in turribus meliores sunt eis q scḋm domos. Et subdit. et vniuersaliter omnia q exercitātur non exercitatis: et q sicciorib cibis vtūtur eis q humidioribus: et q purū et subtilē aerē respirāt meliora sūt cōtrarijs. De his igit q in domo nascūtur maxime verificatū est qḋ dixit Rasis vbi supra auctoritate Mesue in lib. stomachi dicentis. Pulli columbini sunt graues stomacho: et tarde digestionis. quod etiaz in ira subiunxit dicens auctoritate Bimmasui. Caro columbarum est calidior alia carne auium cuz difficultate digestionis ipsius: et superabundantia generatiōis sanguinis et humiditatis: et ppterea ipsa iducit ad squinātiam cito: et ob causam comestionis ipsius mortuus fuit quidam Cassisa nomine: qui in vno die comederat de ipsa assater. vt ait Gal. iqt ipse. De eis quoqz scripsit Haliabas in. v. Theorice. c. xxiij. dicens. Columbarū pulli carnem habent malam multeqz humiditatis: quiqz ex eis generatur sanguis plurimum calidus est et humidus cite putrefactionis: morbos generās sanguineos. Qui autem iam volare incipiunt: minorum sunt superfluitatum: prosuntqz tm his quorum cōplexiōes calefaciēde sunt. Idem quoqz sensit Princeps in. xiij. c. xxxiij. dicēs. Corpora pullorum colūbinoruz sunt tarde digestionis et longe more in stomacho. qḋ nō nisi ex supflua sue carnis humiditate cōtingit. et propterea reprobantur magis domestici grossi et subterranei q alij. Et ideo aut oino dimittendi sunt aut sue superflue humiditati est obuiandum assando ipsos et desiccādo: et preparando eos cum frigidis et siccis: vt supra diximus. Pulli vero siluestrium aut turricenorū non multum pinguium possint securius elixari. Hoc itaqz tanq vtile et necessarium ad sanitatem obseruetur primo: deinde memorandum et obseruandum est secundo vt capita ipsorū abscindātur cum eos interficimus: quoniam habēt proprietatem egritudinez capitis chronicaz generandi. teste Rasi in quarto suorum aphorismorū. ideo faciendum est qḋ ipse iussit ibidez dicens. Quare capita eorum cū interficiuntur auferri debent: vt eo-

rum malicia reprimatur. quod etiã voluit Auenzoar,in libro sui,Theisir.trac.ix.c.x.cũ inqt.Et ciba eos columbis siluestrib⁹.i.turricenis: quorũ capita ⁊ colla sint abscissa. Et in libro.ij.eiusdẽ trac.vij.c.xvij. dixit.Cognoscas ꝙ in capitib⁹ columbarũ inest ꝓprietas pessima i faciẽdo dolorẽ capitis.Et ꝓpter hoc eijciẽda sunt capita ⁊ colla ipsorũ. inqt ipse.His ergo modis electi et preparati pulli colũbarũ.vt Rasis ait vbi supra:erit cibus mirabilis ad caliditatẽ declinãs.Et philosophi dixerũt ꝙ in eis est virt⁹ mirabilis:⁊ p̃cepert ꝙ hi q̃ parũ habẽt sanguinis:⁊ q̃b⁹ deficiũt virtutes ⁊ calor innatus:debẽt eos comedere:⁊ ex ꝓprietate sua dolori renum cõferũt:⁊ sanguinem colant corruptum:⁊ he due res sunt mirabiles. hec ipse.Iuuenes aũt colũbas nullo pacto comedem⁹ sue supflue caliditatis rõne:cũ dicat Isaac in.c. xvj.dietarũ vniuersaliũ.Caro passerũ ⁊ iuuenũ colũbarũ calida est,⁊ sicca corrũpens stomachũ:⁊ a temperamẽto longa est.Et in particularib⁹ dietis.Colũbi in iuuẽtute manẽtes vel trahentes eam dure sunt digestionis:⁊ illaudabile faciunt nutrimentũ:⁊ plurimi nocumenti generatiuum.Iuuenes itaqꝫ sicut tenellos ⁊ impennatos nondum volare potẽtes fugiemus dimittemusqꝫ.

¶Cap.xciij.ostẽdit naturã carnis pauonũ:⁊ nutrimẽtũ eius illaudabile fore.

Pauonum carnes calide sunt ⁊ hũide circa scd̃m: vt dicũt moderni:⁊ melãcholici sanguinis gñatiue:⁊ difficilis digestiõis: neqꝫ sunt acci piẽde nisi domui nutriti sint:dixit Isaac in libro vniuersaliũ dietarũ.c.xvj.Qui lꝫ sint nutribiliores anatibus:vt idẽ ait eo in loco:reliq̃s tñ auib⁹ duriores ⁊ graniores sunt sicut etiã grues: vnde nõ opꝫ mãducare eos in estate nisi mortuos vno die:in hyeme vero postq̃ꝫ occisi fuerint duobus vel tribus diebus manserint:sicqꝫ mãducenẽ vt caro eoꝝ fiat tenera. inquit idẽ in particularib⁹.Et hec res est necessaria:qm̃ caro pauonis est durior ⁊ difficile digestibilis.vt ait Gal.in.iij.de alimẽtis.c.xviij.⁊ in lib.de dissolutione cõtinua.Et q̃d peius est nutrimẽtũ eoꝝ est malũ:cũ dicat Rasis in li.xxij.cõtinẽtis.c.ccccclxxxvij. auctoritate Bimasui.Pauo est male cõplexiõis ⁊ tarde digestiõis.⁊ Haliabas in.v. Theorice.c.xxij. Postq̃ꝫ de q̃busdã aĩalib⁹ aquaticis quoꝝ caro est illaudabilis:locut⁹ fuerat:subiunxit.Gruis caro oibus his durior est ⁊ digestioni difficilior: eodẽ modo ⁊ pauonũ caro. Opꝫ aũt oẽs has dimittere carnes duob⁹ aut trib⁹ dieb⁹ postq̃ꝫ interfecte sunt:pedibusqꝫ auiũ lapides alliges ⁊ suspẽdas vt earũ tenerescat caro:sic ⁊ in oib⁹ opꝫ quoꝝ est dura caro facere auib⁹ ⁊ quadrupedib⁹ vt earũ duriciei pellaẽ nocumẽtũ.Ex quibus satis apparet ꝙ caro pauonum reprobaẽ simul cũ his quas diximus. Quapropter Princeps in.ij.canonis.c.cxlvj.recte quidem dixit oẽs volucres magne habẽtes colla longa:vt pauo ⁊ miluus:⁊ palumbus dure sunt:⁊ coꝝ plurima gñatio est melãcholica.a quo sumpsit Platina cũ inqt.Sunt q̃ velint pauonis carnem crassi ⁊ modici alimenti ac difficilis cõcoctionis esse:melãcholiãqꝫ augere.Michael etiam.s.noster accipiens ab Haliabate vbi supra sic inquit.Remouetur de carnis pauonis nocumẽta plurimũ:

ſi ſuſpendant̃ ꝑ collũ:⁊ ad pedes
eoꝝ ligent̃ lapides:⁊ ſic teneant̃ ꝑ
vnã diẽ ⁊ noctẽ:aut ꝑ duas:⁊ q̇dã
tenẽt eos ſuſpẽſos ſine pondere.x.
dies.Concludit et ipſe poſtremo.
Eſt tñ caro eiꝰ cibus malꝰ eis qui
vtunt̃ exercitio ſi pꝛeparet̃:⁊ cũ bo
nis ſpeciebꝰ cõdiat̃:⁊ poſt eius co
meſtionẽ vinũ bonũ odoꝛiferũ bi-
bat̃.hec ipſe. Nos aũt volumꝰ hec
pauca ex modernis accepta ſubiũ
gere potiꝰ q̃z ab antiquis plura q̃z
dicta ſint nõ inueniẽtes ſic trũca-
to ſermone pꝛeterire:vt vnuſquiſq
intelligeret ꝙ et ſi ꝓ re quodãmo-
do pꝛecioſa caro pauonis habeat̃:
⁊ nõ raro in menſas nobiliũ ꝓue-
niat:illandabilis tñ ad ſanitatem
cõſeruandam ab omnibus vnani
miter ꝓnũcietur: vilipendaturq.
quare ⁊c.

¶ Cap.xciiij.oſtendit naturam
carnis perdicũ ⁊ vtilitates:⁊ iu
namenta ipſius ad coꝛpoꝛis cõ
foꝛtationem.

Pꝛimꝰ ſupꝛa de volatili-
bus domeſticis: nũc aũt
de ſiluaticis cõſequenter
eſt dicendũ ſicut de q̃dru
pedibus fecimꝰ ſupꝛa.Et
qꝛ perdices q̃ cubugi dicunt̃ i ara-
bico:nõ ſolũ a modernis:ſꝫ etiã a
pꝛiſcis auctoꝛibꝰ plurimũ cõmẽdã
tur:ab eis igit̃ incipiẽdũ eſſe iudi-
cauimus ẞ ꝙ ꝑdix iuremerito fuit
appꝛobata:cũ nutrimẽtũ mediocre
licet aliqualiter ſubtile ꝓbeat.teſte
Jſaac in lib.dietarũ particu.ſic ſcri
bente.Jn volatilibꝰ ſtarna eſt ſub
tilioꝛ pulliq ꝑdicis ⁊ pulli gallina
cei:poſt hec ꝟo ꝑdix faſianꝰ ⁊ galli
na:ex q̇ oꝛdine ꝑdicẽ gallina ſubti
lioꝛẽ eſſe demõſtrat.⁊ in.c.xvj.vni-
uerſal̃.dixit. Starne ⁊ ꝑdicis pulli
ſũt ſubtiles i tertio gradu ſubtilita
tis.Turturis vero ⁊ anatis ⁊ co-
turnicis in ſcđo.Pauonũ vero et
gruũ in pꝛimo.Ex quo etiã poſſu-
mus cõpꝛehendere ꝙ iuuenes per
dices ſint in ſecundo gradu ſubti-
litatis:ſi earũ pulli ſint in tertio.et
ꝓpterea dicebat Auicẽ.i.ij.canoñ.
c.clxxxvj.ꝙ caro cubugi eſt de ſub-
tilioꝛibus carnibus.⁊ infra:Caro
eiꝰ eſt leuis ⁊ ſtringit:augmẽtũ fa
cit in coitu ⁊ impinguat.Et i.xiiij.
iij.c.xxj.inq̇t.Carnes ſubtiles ⁊ le
uis digeſtiõis ſunt caro hedi ꝑdi-
cũ⁊ turturũ nõ ſupflue pinguiũ:cũ
tales igit̃ ſunt ꝑdices nõ immeri-
to Auerrois in.v.colliget eas com
mendauit cũ dixit.Et laudabilioꝛi
bus carnis volatiliũ ſunt carnes
ꝑdicũ:ſed declinant parumper ad
frigiditatẽ et ſiccitatẽ:⁊ ſunt ſicut
galline deſerti ⁊ habẽt ꝓpꝛietatẽ
ſtringẽdi ventrẽ aſſe ⁊ elixe. Que
quidẽ fuit ſnĩa Raſis in.iij.Almã-
ſoꝛis.cap.x.dicẽtis. Perdicis caro
ventrẽ ſtringit ⁊ multũ nutrit.et in
lib.iiij. ſuoꝛũ aphoꝛiſmoꝝ ait Per
dices cibꝰ bonꝰ ad frigiditatẽ ⁊ ſic
citatẽ declinãs ius earũ boni odo
ris⁊ bõi ſapoꝛis natural̃r tẽperatũ
exiſtit ⁊ ad comedẽdũ ſũt apte.Et
poſt pauca ſubiũxit.Et eaꝝ virtꝰ ẽ
mirabilioꝛ:quã dixerũt philoſophi
et eſt qđ hũiditatẽ exiccãt ſtoma-
chi ⁊ putredinẽ extrahũt:⁊ de hoc
nõ eſt dubitatio:maxie tñ ſi cũ ſuc-
co pomoꝝ dulciũ excoquant̃.Et ſic
cocte euadũt malitiã.⁊ eaꝝ virtus
ſcđa eſt retẽtiuã cõfoꝛtare virtutẽ.
Et in li.xxiij.cõtinẽtis.c.ccccccciij.
ſic quoq de ipſis ait.Caro perdi-
cis maſculi eſt tenuioꝛ carne alia-
rum auium et velocioꝛis digeſtio-
nis.Et infra.Caro pulloꝛũ perdi-
cis eſt leuis ad modũ carnis cotur
nicis.⁊ valet ad fluxum ventris ſi
comedit̃ cũ aceto.Et circa finẽ ca-
pituli ſic inquit.Caro perdicis ma
ſculi calida eſt ⁊ humida:inflat:au

get actũ venereũ: impingnat corp⁹ ꝛ calefacit: ꝛ anget sanguinẽ valde ꝛ conueniens; est si ea vtit cõualescẽs: cui⁹ corpus fuerat infrigidatũ ꝛ sanguis diminut⁹ ꝛc. Et sic apparet in dictis ei⁹ manifesta ꝯtradictio in graduatiõe cõplexionis perdicis si ad idẽ cõparauit: respectu tñ diuersoꝛũ nõ est incõueniẽs ꝙ calida sit ꝛ humida ꝛ frigida et sicca perdicis caro: si em̃ cõpararet masculus ad feminã perdicẽ sic calidus est ꝛ humidus: si vero ad corpus hois temperatũ frigide erit ꝛ sicce cõplexionis vt reliqui sapientes dixere. Isaac em̃ i capitulo. xvj. dietarum vniuersaliũ inquit. Causa cõstrictionis vẽtris ꝯ perdicib⁹ est siccitas que dominat in carne ipsarum. Et ꝙ ita sit apparet per verba eius eo in loco sic dicentis. Que volatiliũ cõplexõis sicce sunt: non sunt accipiẽda nisi domi nutrita fuerint ꝛ crassata: sicut sũt turtures ꝛ pdices ꝛ hmõi: qꝛ tñ multi sunt nutrimẽti vt dictũ est supra. ꝛ ab Auicẽ. in scdo canonis. c. xlvj. sic scribẽte. Caro melioꝛ volucrũ non est alduragi ꝛ gallinarũ ꝛ subtilioꝛ eaꝝ ꝛ nõ sunt cũ nutrimẽto carniũ alcubugi id est perdicis: vbi apparet ꝙ Princeps plus dicat esse nutrimentũ ex carne perdicis ꝙ̃ gallinarũ. Qꝛ inquã sũt multi nutrimẽti: ꝛ nõ raro ad manus potentũ deferunt mortue ꝛ non viue que possint incrassari: vt iussit Isaac bonũ mihi vr̃ esse ꝛ obseruandũ vt elixate potius ꝙ̃ assate vt communiter fit: comedende sint vt ex humiditate aque sua siccitas aliquãtulum tẽperaretur: nisi coꝛpoꝛa comedentiũ humida foꝛent ꝛ lubꝛica super flue: tũc em̃ cõuenientioꝛes sunt assate. Et qꝛ perdicũ vita ad. xvj. annum videt pꝛolongari: vt Platina refert. aduertendũ ne ex veteribus sint que nobilib⁹ anteponẽde non sunt: sed ex iunioꝛibus. Que quãto fuerint iunioꝛes: tanto earum siccitas minoꝛ ꝛ ipse cõsequẽter laudabilioꝛes. Et ꝑpterea iussit Michael noster vt eligant iuuenes pingues dicte ꝑnicones ille em̃ melioꝛes et sanioꝛes esse videntur eo ꝙ ceteris sint temperatioꝛes.

¶ Cap. xcv. ostẽdit naturã carnium starnoꝝ fasianoꝝ ꝛ similium cũ earũ iuuamentis.

Cum starne: fasiani: ꝛ ꝑdices sint in natura ꝓpinq̃: vt dixit Baldahac: de eis mihi vr̃ in vno capitulo scribendũ esse. Et qꝛ de ꝑdicib⁹ vnum superi⁹ de per se fecim⁹ capitulū: de reliq̃s in p̃nti dicẽdũ erit. Sũt ergo q̃dam aĩalia que galline siluestres dicunt: ꝛ ipsas rustici ꝛ vulgares quidã gallinaceas appellãt: et he multũ appꝛopinquãt nature ꝑdicis ꝛ cõplexioni ei⁹: vt Michael noster inquit. a quo tantummõ de ipsis reperio fuisse factã mẽtionẽ. Et iõ de eis sufficiat qd̃ in p̃cedẽti capitulo dictũ ẽ. ¶ Et ꝑpterea qd̃ dã ꝑdicũ gen⁹ qd̃ vulgares coturnices appellãt: rostrũ habẽs rubeũ ꝛ pedes sitr. Que tñ aĩalia nõ essent sic dicẽda: qm̃ coturnices ꝓpꝛie dicunt oꝛtigie quaquile siue qualee: vt pãdectarũ placuit auctoꝛi: ꝛ sitr. Simoni ianuensi. Quib⁹ maxime credendũ est cũ excellẽtis doctrine viri fuerint. Sꝫ quoꝛsum hec dicet quispiã cui respondebim⁹ dicẽtes ꝙ ea q̃ p̃misim⁹: ad hoc ꝓpositũ adduxim⁹ vt ostẽderemus hec aĩalia nõ esse illa q̃s antiq̃ starnas nũcupabãt: ꝛ mirũ in modũ ꝯmẽdabãt: quoꝝ cõplexio ponit tẽperatũ: licet

Ruffus eā calidā pnūciauerit: et ē generatiua boni sanguinis & pau ce superfluitatis: & est cōualescenti bus & debilib⁹ & sanis multū cōue niēs: vt Michael noster retulit. Et q ipsa apud eū nō sit ortigia patet qm̄ aliud speciale de quale fecerat capitulū: in quo ipsam q̄leā pluri mum: vt ita dixerim: blasphemaue rat. Et q hec sit rei v̄itas: scȝ q star na nō sit qualea: apparet etiaȝ per Cōciliatorē sic dicētē. Sed q: post starnā subdit Almansor coturnicē: dubitandū est: q: vel eo intelligit auem perdicē maiorē eiusdem fere coloris cū rubeis pedibus & rostro saporis delectabilioris dicta cotur nix in italica lingua: & ita eius au diend⁹ est sermo. vel per hāc intel ligitur ortigo siue q̄scula: & tūc euȝ nō accepto: cū hec sit carniū volati liū deterior fere. hec ipse. Ex quib⁹ etiā dictis pȝ q hec auis dicta co turnix a vulgaribus: est magis lau data q̄ pdix: nō sic starna: sed spe cies pdicis maior. Videt̄ aūt verisi mile q starna sit minor pdice dicē te eodē padubanēsi nr̄o: per starnā pōt itelligi aut auis magna velut anser grisea cineritia: cui⁹ caro lau dabilis est maxime cū iuuenis fue rit: vel maneries perdicies parue iuxta tuscos quā moyses v̄r audi re iudeis inquiens. Similiter star ne nō vident̄ p dn̄o nostro cōueni re: q: ventrē constringūt. Et hec ve re videt̄ starna & nō superior velut anser. Ex his que etiā dixit Isaac in. c. xvj. dietaꝝ vniuersaliū cū ait. Carnes que in calore sunt defecte: & tn̄ temperamēto attinētes. sunt sicut starni pulli & similiū: ad dige rendum sunt velociores & facile ve nas penetrātes: & cito in sanguinē mutabiles & laudabilē sanguineȝ generātes: oī etati & cōplexioni cō gruentes: sȝ tamē ex sue dissolutio nis velocitate nō multā virtutem membris prestant. vnde ad regen dā sanitatem sunt cōueniētes ma gis q̄ ad cōfortādum. Et infra di xit q starni & pdicis pulli sunt sub tiles in tertio gradu subtilitatis. Et hoc est qd̄ dicebat Almansor in c. x. libri tertij cū inquit. Starne ca ro oī carne auiū leuior inenit̄: atq; his qui subtili volūt custodiri regi mine conuenientior. & postea sub iunxit. Et post istā caro coturnicis que est vna species perdicis iā di cta. Secūda in bonitate existit que paruā generat superfluitatē: & nō multū calida indicatur & est melio ris sanguinis generatiua q̄ caro pullorūȝ & spermatis augmentati ua. Et prosequitur. Perdicis caro istis grossior existens ventrē strin git & multum nutrit &c. hec ipse.

¶ De fasianis vero quorū caro di cit̄ tēperata sana & multū nutriēs & maxime conueniēs cōualescenti bus & extenuatis: cū mediū q̄dda ȝ inter perdicē & caponē obtineant: vt Platina dixit: nō reperio ab an tiquis q̄d dictū aliud ab eo qd̄ scri psit Cōciliator cū ait. Siluestrium volatiliū laudabiliores sunt fasia ni ad sanitateȝ & robur: & fortassis etiā domesticis cū sint gallinis p pinquissimi & eiusdeȝ speciei fere: sintq; illis siccioris aeris ac alimē ti & exercitij amplioris: post quos sunt perdices: starne &c. Qd̄ videt̄ accepisse a Rasi in. iiij. lib. suorum aphorismorum sic dicente. Fasia nus cibus conueniens laudabilis subtilis pullis affinis quoad esuȝ ethicos confortat: & eos q̄ ab egri tudinibus etheci fiunt: & habet p prietatem vigorandi virtutes que digerunt: & humores corruptos in stomacho preparat. Et profecto id mihi de ipsis videtur esse conclu dendum quod noster Michael cō

sulit de his auibus dicēs. Et hi sūt cibi quib⁹ nō debēt vti sani: vt superueniēte egritudine aliquid vltra consuetudinē comedāt. q̄re ⁊c.

¶ Capitulum. xcvj. ostendit naturā carniū coturnicū siue qualearum ⁊ turturū: ⁊ declarat modū preparationis ipsarum.

Coturnix pua ē auis respectu perdicū ⁊ fasianorū: que ortix ⁊ a quibusdā quaquila dr̄: vt Simon sensit ianuensis. qualea vero a vulgaribus appellat̄. cui⁹ cōplexio calida est in fine primi vsq̄ ad scdm ⁊ multe humidita is ⁊ ideo cito corrumpitur vt pz. Et ppterea tā tēperatis q̄ distēperatis ē cib⁹ incōueniēs: ⁊ difficilis digestiōis: ⁊ preparat corpora ad febres et auget eas: vt in sua practica Michael inquit. qđ etiā sensit Platina cum ait. Uere cū reddit insipida ⁊ mali alimenti habet̄. Et ppterea Conciliator ait. Ortigo siue quiscula est carnium volatiliū deterior fere. Et ideo dr in. ij. canonū. q̄ ex comestione carniū coturnicis timetur tetanus ⁊ spasmus: nō q̄ comedāt elleborum tm̄: sed q̄ in substātia earū est hec virtus. Et ista innuit Gali. snia in. v. c. expositionis sexti capituli epidimie: vt Rasis inquit. i. c. ccccxx. libri. xx. dicēs. Ego vidi q̄sdam pati tetanum in musculis ipsorum ex comestiōe coturnicū: eo q̄ coturnices comedunt elleborū. Et ideo nō debēt comedi nisi ille que nō inueniunt elleborū: ⁊ nō dz fieri frequēs sumptio ipsarū: qm̄ plures passi sunt tetanū ex frequēti sumptione ipsarum. Hoc etiam voluit Isaac in. c. xvj. dietarū vniuersaliū cū inquit. Coturnices ceteris sunt peiores: sicut nec i nutrimēto: neq̄ in digestione sunt laudabiles. ⁊ ppterea nō sunt accipiende a sanis: neq̄ ab ifirmis supradicta rōne ⁊c.

¶ Turtures vo: vt Michael ait: calide sunt vsq̄ ad secundū ⁊ sicce: lz habeāt humiditatē quandā superfluam ⁊ indigestā: eligant̄ tn̄ iuuenes et pingues: q̄ scdm Gal. bonū dāt nutrimentū: sed antique grossum ⁊ difficilis digestionis. et sanguinis melancholici sunt generatiue: quare cū pertrāsiuerūt annuz nō assumant̄. Et presupposito q̄ iuuenes sint: vt supra diximus: adhuc illud Gal. preceptū est obseruādū qđ posuit in libro de attenuatiua diete dicētis. Perdix ⁊ turtur neq̄ summe duras carnes habēt: neq̄ digestibiles: neq̄ cachochimias: sz duriores earū vna die custodiant̄ mortue: sic em̄ trāscēdunt faciliter ⁊ fiūt fragiles ⁊ cōculpabiles oino: qm̄ benignū corpori exhibent nutrimentum ⁊ viscosum: ⁊ in medio grossiciei ⁊ subtilitatis existūt: qđ puto sanis conuenire. A quo sumpsisse videt̄ Isaac in particularib⁹ dietis cū inquit. Preterea oib⁹ auibus turtures sicciores sunt: quare nō oportet eos comedere nisi cum vnius anni fuerint: ⁊ manducētur post occisionē trāsacto die. Taliter em̄ comeste laudabilē generāt sanguinē: mediocrē vcz inter grossum ⁊ subtilē. Sic em̄ preparate carnes turturū nō superflue piguium subtiles sunt ⁊ leuis digestionis: vt ēt scripsit Auicen. in. xiiij. tertij. capi. xxj. Et sunt cibus cōueniēs bonos efficiens humores: licet caliditati attineant: ⁊ conferūt plus post pullos colūbarū: ⁊ habēt virtutē mirabilē ⁊ augmētant sanguinē in omnibus in quibus est paucus. ⁊ dicunt philosophi q̄ proprietate sua vigorant virtutem retentiuam: et in hoc maxime preualēt: teste Rasi

in libro.iiij.suorum aphorismorũ cuius predicta fuerunt verba. Et preter hec turtures licet declinent ad caliditatẽ plusq̃ galline deserti: habẽt tñ mirabilẽ ꝓprietatẽ in acuendo igeniũ vt dixit Auerrois in.v.colliget. Qd accepisse videtur a principe in scdo canonis.c.xxj.de duragi que est turtur: vt voluit Johãnes arculanus.c.de epilepsia: ꝛ Simon ianuensis similiter.licet Bartholome⁹ de Montag.in suis cõsilijs crediderit ꝙ esset fasianus: predictis tamen magis.adhereo. Dixit erga ibi princeps. Caro duragi.i.turturis in cerebro ꝛ in intellectu augmẽtum efficit: sicut etiã dixerat Auerrois vbi supra: ꝛ postea subiunxit. Caro eius auget sperma ꝛ coitum.ꝛ ꝓ hoc dat intelligere quod ipsa sit multum nutritiua et sanguinis augmentatiua: vt Rasi placuit loco preallegato. Memorandũ est p̃terea ꝙ cũ in carne turturis dominetur siccitas: vt dixit Isaac in.v.d.c.xvj. Bonum erit et vtile ad sanitatem vt in casula incrassentur per aliquot dies anteq̃ manducentur vt sua siccitas temperetur iuxta preceptum eiusdem in loco allegato sic scribentis. Que volatilium complexionis sicce sunt nõ sunt accipiende nisi domi nutrite ꝛ incrassate sint sicut sũt turtures: perdices: ꝛ huiusmodi. et tunc tutius poterunt assari. si vero macre fuerint. tutius eas comedemus elixas: ne forte ipsas naturaliter ꝛ accidentaliter siccas assantes siccitatibus alterã que ab igne siccitatem addamus.

¶ Cap.xcvij.ostendit naturam carnium strutionis gruis ꝛ aliarum auiũ aquaticarum duras habentium carnes declarando quõ preparande sint.

Placuit mihi de his oib⁹ i vno capitlo scribere: vt queadmoduz in natura sunt ꝓpinque: sic et sermo de carnibus earũ sit simul. Dicã ergo in primis de strutionũ carne cum Isaac in.c.xvj.dietarum vniuersaliũ sic scribẽte. Caro strutionũ ceteris est peior: ꝛ pl⁹ stomachũ fatigant. Qd etiã sensit Rasis in tertio Almansoris.c.x.dicens. Strutionis caro oibus grossior indicatur ꝛ ꝓpterea caro eius nõ assumatur. Gruis aũt caro frigida est ꝛ sicca dura ad digerẽduz et mali sanguinis generatiua: vt inquit Michael noster: cui consonat Platina dicẽs. Ex his cibaria quouis modo cocta tarde coquuntur attrabilẽ.i.melancholiã augẽt ꝛ incremẽti in se q̃ alimẽti plus habẽt vnde fit ꝙ caro gruis aut oĩo pretermittẽda est aut pri⁹ p̃parãda vt de carne pauonũ supra diximus. Que fuit sñia Rasis i libro.xxiij.cõtinẽtis.c.ccccccciij.sic scribẽtis. Caro gruis ẽ musculosa ꝛ villosa: iõ nõ debet comedi nisi post dies plures sue mactationis. De carne autem ciconiarum ꝛ cignorũ ꝛ similiũ q̃ vt plurimũ in paludib⁹: ꝛ lacub⁹ habitãt dicendũ est cũ Isaac i libro.p.d.ꝙ nõ sunt eq̃ bone sicut aues terrestria loca incolẽtes. Qd etiaz volvit in vniuersalibus cum ait. Omnia volatilia paludes inhabitantia carne sunt neruosa grossa ꝛ ad digerendum dura: sed tamen bñ digesta multũ nutritiua: ad dissoluendum de mẽbris dura: ꝛ ideo machinandũ est ad mollificanduz carnes eoꝝ neq̃ annũ trãseuntia sunt comedenda. Quod sensit Auicẽ.in secũdo canonis.c.cxlvj.cum ait. Omnes volucres magne aquatice ꝛ habẽtes colla lõga: eoꝝ plurima gñatio est melancholica, et

infra dixit. Caro auiũ aquaticarũ eſt vehemẽtis humiditatis: ſcꝫ accidẽtalis: ⁊ plurime ſiccitatis ſubſtãtialis. Et ꝓpterea caro magnarũ auiũ facit euenire febꝛes quartanas. Almãſoꝛ quoqꝫ in. ca. x. libꝛi tertij ſic inq̇t. Caro ſiſonis ⁊ aliarũ auiũ ſilueſtriũ quanto maioꝛi participant rubedine ⁊ nigredine: tãto ſanguini melancholico pꝛopinquioꝛ videtur. Que aũt illaꝝ malũ habet odoꝛẽ eſt ſanguinis genera tiua deterioꝛis. Jdcoqꝫ nullo modo comedi debet. Et ſubdit. Uolatiliũ aũt caro in fluminibus vel lacubus moꝛantiũ: multaꝝ eſt ſuper fluitatũ effectiua: q̄ ſi malũ hꝫ odorẽ deterioꝛ indicat̃: non ſunt itaqꝫ hmõi carnes aſſumẽde. Q̄uis i tp̃e hyemis aues aquatice in magna copia reperiant̃ Uenetijs ⁊ in quibuſlibet alijs ciuitatibꝰ mari pꝛopinquis ⁊ lacubus: ſi quis tñ eas oĩno manducare voluerit: machinet̃ pꝛius ad mollificandũ carnes eaꝝ ⁊ nõ omniũ: ſed iuuenũ tantũ modo: q̄ annũ nõ tranſcenderint: vt dixit Jſaac vbi ſupꝛa. Mollificãt̃ aũt ⁊ tenere fiũt carnes haꝝ volatiliũ ſi moꝛtue fuerint ꝑ duos dies vel circa: vt placuit Raſi: vt diximꝰ ⁊ Auenzoar ĩ ſuo Theiſir. c. j. dicẽti. Caro q̄ eſt ex aĩalibꝰ habentibꝰ duras carnes velut ſunt turtures: gruesꝫ: anates ſilueſtres et ſimilia comedi dꝫ poſt necationẽ ipſoꝛuꝫ duodeciꝫ hoꝛis in hyeme. eſtate vero ſeptẽ hoꝛis. Mihi tñ magis placet pꝛo regiõe iſta q̄ frigida ẽ: illud q̄ꝺ voluit Jſaac in. c. xviij. dietaruꝫ vniuerſaliũ cum inquit Uolatilia poſtq̄ ſunt occiſa per diem ⁊ noctẽ dimittant̃ vt carnes emolliant̃. et ſubdit: ⁊ p̄ſertim aquatica ſic dimittantur. ⁊ infra auctoꝛitate Gal. ſic etiã ait. Que aĩaliũ vel terrena ſcentiũ recentioꝛa ſunt q̄ꝫ opꝫ: aut nõ maturata quantũ cõueniat aliquãdiu reſeruata: ſicca eoꝛũ teneantur ⁊ mollia ipſoꝛũ indurant̃ ⁊ cruda maturant̃ ſicqꝫ velociter digerunt̃. ⁊ infra ſubiunxit. palaꝫ fit nos nõ debere nutriri carne naturaliter dura ⁊ ſicca: neqꝫ inhabitãtibus paludoſa loca: niſi cum ante duos dies ſint occiſa vt ſue carnes molleſcant ⁊ facile digerant̃. Que fuit Gal. ſñia in libꝛo de ſubtilian te dieta. c. viij. dicẽtis Opꝫ aũt non recentẽ: ſed ſuſpẽdẽdo die vna ad minus ita comedere nõ turturẽ ſolã: ſed etiã perdicem ⁊ alia oĩa que moderate ſiccã habẽt carnem. Si aũt volatilia aquatica que dictis a Galieno ſunt durioꝛis carnis: viua caperent̃ cũ retibꝰ aut aliq̇ alio hmõi inſtrumẽto: nõ ſunt ſubito occidẽda: vt venatoꝛes faciũt: ſed ſic pꝛeparãda vt docet Jſaac in. c. xix. libꝛi pꝛeallegati ſic dicẽs. Si durorũ aĩaliũ carnes ſunt coquinande anteq̄ occidant̃ multũ fatigentur: vt ita carnes dure tenerent̃: indigeſtis vero et dure nature: ſicut ſenioꝛibus ⁊ egrotãtibꝰ ſi groſſe carnes dent̃ ad comedẽdũ verberent̃ ⁊ cũ pauco ſale tymo quoqꝫ ⁊ calamẽto in aqua apponant̃ ⁊ aliquãdiu dimittant̃: ſicqꝫ tãdẽ nimiũ loꝛte coquentur ⁊c.

¶ Cap. xcviij. oſtẽdit naturam carniũ turdoꝝ meruloꝝ paſſerũ ⁊ ceterũ minutarum auium.

CUm ſpecies paruarum auiũ ſint ferme infinite quis liber poſſet de naturis omnium ⁊ ꝓprietatibus ſingularum doctrinã cõpꝛehẽdere. q̇s vel calamꝰ poſſet id ſcribere: nullꝰ ꝓfecto. Et ob hanc cauſam pꝛiſci omnes ⁊ ſapientiſſimi medici non auſi ſunt hanc tantam pꝛouinciam aggredi

sed vnusquisq eoꝝ cōtētus fuit vel
le de his oib⁹ in vniuersali tantū=
modo facere sermonē: quos etiā in
hac parte: sicut ⁊ in ceteris nos imi
tabimur: ⁊ de ipsis paruis volati=
libus in vno tantū. c. scribem⁹ colli
gētes quicquid boni de hac materia di
ctū ab antiquis inuenerimus: sed
ante nōnulla a modernis sumpta
ꝓponam⁹ dicētes cū quo prius sic
scribēte f. icedularū: carduelių: reli
quarūq auiū minutarū caro si pin
gues sint ⁊ iuuenes: modo nō nidi
ficēt boni alimēti ē. Et subdit. Ab
sit ita a patinis nostris passer: qui
et si sumptus ob nimiā caliditatē
male alit: difficulter cōcoquit: et li=
bidinē excitat. Michael aūt noster
de turdis ⁊ merulis loquēs aucto=
ritate Iesu medici sic inquit. Tur=
dorū ⁊ meruloꝝ carnes sunt calide
⁊ sicce in fine primi vsq ad primū
secundi. Et subiūxit. Eligant pin
gues ⁊ capti cū laqueo vel retib⁹:
vt dixit Balda hac: quibusdā pla=
cuit ꝙ meliores sint qui cū aue ca=
piunt sunt difficilis digestiōis ⁊c.
Et postea dixit ꝙ meruli sunt tur=
dis meliores. Demū loquēs de vo
latilib⁹ minutis sic ait. Auiū par=
uarū aliaꝝ a passeribus carnes de
clināt ad caliditatē ⁊ siccitatē sed
pl⁹ ad siccitatē. Et idō eligant pin=
gues: qm̄ iuuenes sunt ⁊ eaꝝ caro
est laudabilis multuz ⁊ laudabile
generāt nutrimētū: facile digerit
⁊ cōualescentibus sana. Que quidez
fuit Gal. snia in octauo de ingenio
sanitatis. c. ij. dicētis. Ex volatilib⁹
optime quidē sunt perdices simul cum
montanis oib⁹ passerib⁹. Deinceps
aūt galine fasiani ⁊c. Quē textū sic
exponit Cōciliator. p passeres aūt
pmissos audio aues minutas. ⁊ nō
passeres vere dictos q calidissimi
sunt ⁊ luxuriā incitātes. De passe
ribus aūt vere dictis q calidi sunt
vsq ad tertiū ⁊ sicci fere in eodē di
cim⁹ ꝙ nō solū moderni verūetiā
antiqui patres carnes ipsoꝝ vitu
perarūt. Dixit enim Haliabas de
ipsis in. v. theorice. c. xxiij. passerū
⁊ colūbarū agrestiū caro dura est
⁊ ad digerendū grauis maliq ci=
bi ex quibus generat sanguis cali
dus ⁊ siccus: ⁊ post pauca subiun=
xit. Oportet aūt passeres in domo
saginatos oino cauere: gnat⁹ etenim
ex eis sanguis pessimus est. A quo
sumpsisse videt Isaac in libro par
ticulariū dietaꝝ cū ait. Calidiores
oib⁹ auib⁹ passeres sunt: ⁊ plus quam
alie parue aues stiptici: ⁊ pl⁹ etiā
sanguinis incensiui. ⁊ in libro vni
uersaliū dietarū. c. xvj. sic etiam de
eis inquit. Caro passerū ⁊ iuuenū
colūbaꝝ calida est ⁊ sicca corrum=
pens stomachū. ⁊ a tēperamēto lō=
ge est. ⁊ iterū in eodē. c. dixit. Que
volatiliū calida sunt ⁊ sicca nō se=
pe sunt accipiēda: ⁊ maxime passe
res: natura enim sunt calefaciētes
⁊ in fumositatē ⁊ cholerā rubeā cō
uertibiles: ⁊ pcipue siluatici ⁊ ma
cri: q2 digestionē desiccant ⁊ vētrē
cōstipāt. qd etiā voluit Auerrois
in quinto colliget dicēs. Passeres
sunt oēs calide ⁊ sicce in fine calo
ris. Et infra sic quoq ait. Strunel
li q dicunt azuri sunt calidi ⁊ sicci
⁊ graues ad digerēdū ⁊ grosse na=
ture. ⁊ ideo Princeps in secūdo ca
nonis. c. cxlvj. sic inquit. Et passe
res oēs male sunt: ⁊ hoc caro earū
calidissima est luxuriāq cōmouet.
⁊c. teste Almāsore in libro tertio. c.
x. Hec nāq auis: vt Platina refert:
minime vite ē: ita salacissime. Ma
res em̄ negant anno diutius du=
rare: qd ꝓpter coitus multitudinē
atq frequentiam euenit: licet ipse
nō dicat. Fuit enim hec sententia
philosophi: vt refert Auerrois in
canticorum Aui. cō. clvj. sic di. Nō

solũ hoc dicim⁹ ꝙ mult⁹ coit⁹ debi
litat corp⁹: q̇nimmo ꝙ diminuat ⁊
abbreuiet valde vitã: facitq̧ eã val
de breuiter et celeriter terminare.
Aristot. eñ asseruit ꝙ aialia multi
coit⁹ sunt breuioris vite: ꝓbãs hoc
⁊ cõfirmãs ex passerib⁹ q̃ nõ viuũt
nisi ꝑ annũ solũ. inducens sup hoc
ꝓbationẽ: qm̃ nõ apparet nigredo
sup guttur illoꝝ q̇ videnť in autũ
no. q̃ quidẽ nigredo significat sup
senes eorũ ⁊c. Carnes ergo ipsoruʒ
fugiemus.

¶ Cap. xcix. ostendit naturam
manifestaꝝ partiũ aialiũ: decla
rãdo q̃ sint eligibiliores ⁊ ma=
gis facientes ad sanitatem.

I Ntellect⁹ noster
q̇ naturaliter sci
re desiderat. vt ab
Aristo. i ꝓhemio
methaphysice col
ligi põt: nõ solũ
ex cognitione bo
naꝝ ⁊ malaꝝ car
niũ cõtẽtus remanet: sʒ vltra cupit
intelligere: quaꝝ etiã partiũ aialiũ
laudabilior sit ad sanitatẽ. Et pro=
pterea dicendũ est de hac materia
ꝙ ꝑticulaꝝ aialis quedã sunt ma=
nifeste: ⁊ alique occulte. De primis
igiť dicimus: q̃ duplices sunt. s. ex=
teriores ⁊ interiores. Qđ si eas vo
luerim⁹ cõparare adinuicẽ ꝓ quã=
to faciãt ad sanitatem: tũc habebi
mus dicere ꝙ exteriores magis ap
probenť scđm Jsaac sniam i. c. xv.
dietarũ vniuersaliũ sic scribentis.
Partes aialiũ q̃ exteri⁹ sunt in me
dio corꝑe: meliores sunt interiori=
bus: q: ex vicinitate pororũ corꝑis
q̇b⁹ sudor ⁊ fum⁹ dissolniť: inde al
leuianť ⁊ soporanť: ⁊ ad digerẽdũ
faciliores efficiunť: iteriores vero
eõtrario. Et in libro ꝑticulariũ sic in=
quit. Mẽbroꝝ q̇dã sunt mediocria
q̃ cuti ⁊ ossib⁹ vicinanť: ⁊ sunt tene
rioris carnis minorisq̧ pinguedi=
nis: sunt etiã sapidiora ⁊ digestibi
liora duob⁹ modis. Un⁹ ꝓpter mul
tã substãtie ei⁹ dissolutionẽ q̃ egre
diť ꝑ poros cutis cũ sudore. Alius
ꝓpter collisionẽ q̃ fit ex ossib⁹ ea cõ
fricãtib⁹. Mẽbro aũt a cute ⁊ ossib⁹
remota grossiorẽ habẽt carnẽ: mul
teq̧ pinguedinis: idcirco sunt idi=
gestibilia ⁊ insipida: ⁊ copiã malo
rũ chimoruʒ gñatiua ꝓpter duas
res. Una ꝙ viis sunt vicina ꝑ quas
humoꝝ feces expellunť. Alia pro
pter longinquitatẽ poroꝝ cutis ꝑ
quos sue hũiditatis supfluitas ne
quit egredi. Alia ꝓpter ossiũ absen
tiã vñ tenera fieri: neq̧ collidi pñt:
ideoq̧ venter ⁊ intestina: ⁊ similia
sunt grossiora et male nutribilia.
Cum aũt membra apparentia sub=
diuidanť in anteriora ⁊ posteriora
Si q̇s peteret an anteriora sint po
sterioib⁹ meliora: vel vt dicem⁹ cũ
Jsaac in libro dietaꝝ vniuersaliũ.
c. p̃allegato dicẽte. Partes anterio
res aialiũ posterioribus sunt me=
liores tribus ex causis. Una q: nu
triunť sanguine mũdificato in cor
de: iõ pect⁹ ⁊ ip̃m circũstãtia cete=
ris membris in cibo sunt meliora.
Secũda q: pect⁹ ⁊ voce flatu semꝑ
moueť: ⁊ iõ caro sua leuigatur. Ter
tia q: in pectore cor moratur quod
est fundamentũ caloris naturalis.
⁊ in. c. xvj. eiusdẽ dixit. Partes vici
ne spatulis ⁊ costis ex suo motu sa=
porosiores ⁊ digestibiliores existũt
Que fuit etiã Rasis snia in. iij. Al=
mãsoris. c. xj. sic dicẽtis. Aialia an=
teriora leuiora sunt ⁊ calidiora: po
steriora ṽo grauiora sũt ⁊ frigidio
ra ⁊c. Querenti aũt an dextra sint
mẽbris sinistris saniora respondet
Jsaac i q̇nto. c. xv. dicẽs. Partes aia
liũ q̃ i ꝑte dextra vicine sunt funda
mento caloris naturalis scʒ epati

⁊ felli: inde leuiores ⁊ ad digerēdū faciliores. De sinistra vero parte cō trarie: quia spleni sunt vicine. Et in particularibus sic ait. Mēbra. eñ dextre partis meliora sunt his que in sinistra sunt propter vicini tatē epatis: qḋ est naturalis calo= ris fundamentū: fortiorē eñ actio nē hꝫ circa loca vicina ꝙ̄ circa re= mota. Hoc et sensit Princeps in .ij. canonis i.c.cxlvj. cū ait. Et dextra qḋē leuior est ⁊ melior sinistra. Mē brorū quoqꝫ diuersitas reperit̄ ꝫm sitū nō pauca. Quedā eñ sunt ꝑn cipalibus propinqua: quedā vero remota. Mēbra namqꝫ inter cere= brum ⁊ cor existentia calori vicina naturali: sunt boni saporis: dige= stioniqꝫ facilia: ⁊ bonū nutrimen= tum generantia ꝓpter duas res. Una pro vicinitate caloris natura lis superfluitat es sui nutrimenti purificātis. Scḋa3 q: bene bonoqꝫ sanguine cordis ⁊ epatis sunt nu= trita. Mēbra vero que caude sunt vicina: ⁊ a calore naturali longin= qua: duriora sunt ⁊ indigestibilio= ra minusqꝫ saporosiora. Quod sit duobus modis. Primo ꝓpter calo rē naturalē ab eis remotū. Scḋo q: fuerūt nutrita sanguine male i epate cocto. Mēbra vero inter hec mediocria: sunt scḋm vtrūqꝫ extre= mitates sibi vicinantes. de eis eñ qualitates accipiunt ⁊c. hec ipse.

¶ Cap. c. ostēdit naturā mēbro rū valde carnosorū declarando ꝙ̄ meliora sint ex eis.

Membrorū quedā sūt adeo carnosa vt car nes ipsa tantūmodo esse videant̄. Quorū particulas q: aut si= ne ossib⁹ sint: aut cū modicis: vnusquisqꝫ emptor expo stulat nesciēs ꝙ vt plurimū par= tes aialiū adeo pulpose sunt ipso= rū nates. Quarū carnes licet sapo rite sint ⁊ vnctuose: vt dixit Isaac ⁊ calide ⁊ humide teste Auicē. in ij. canonis. c. cxlvj. sunt tñ illauda biles: vt voluit ibi princeps cū ait. Caro yliorū ⁊ natiū deterior est car ne pingui: ⁊ est mala in dgestione ⁊ nutrimēta: q: est calidior ⁊ gros= sior pinguedine. Cuius quidē cau sa potest esse: q: sunt mēbra quie= scētia ⁊ humiditatib⁹ plena: que vituperantur ab Isaac in lib. par ticulariū dietarū cōtraria appro= bando. cū ait. Mēbra que sunt mo bilia ⁊ modicū humiditatis ha= bent: sunt saporosiora facileqꝫ dige stibilia. Cōtraria aūt sunt cōtrarie se habētia. ⁊ ob hanc causam lacer tose partes aialiū approbant̄ vt coxe crura ⁊ hmōi. Carnes eñ co= xarū saporate laudabilis sunt nu= trimēti ⁊ cito digestibiles: vt inq̄t Isaac. in. c. xvj. d. v. Similr̄ etiā la certi: q: sit mēbra multū mobilia ⁊ parū humoris habētia ⁊ ideo sunt bene digestibiles vt idē ait in par ticularib⁹. Qḋ tñ prius in. xv. c. vni uersaliū dixerat his ṽbis. Mēbra iter durū ⁊ molle media sicut caro lacerti caro piguedine nuda sūt tē peratissima in q̄tuor q̄litatib⁹: ⁊ iō ceteris mēbris sūt tēperatiora: ⁊ ad digerendū velociora: ⁊ ad penetrā dū venas faciliora: ⁊ ad cōfortan= dū corpus laudabiliora. Et i. c. xvj. eiusdē sic quoqꝫ inquit. Carnes la certorū ⁊ pinguedine nude sunt tē perate. ⁊ infra subdit. Carnes la= certorū ⁊ maxie extremitates eorū sunt ceteris carnibus laudabilio= res ꝓpter nimiū motū. Si tñ mu= sculi multa ac plurima essent reple ti pinguedine: sanguinē multa ha bundantē humiditate multāqꝫ ge= nerantē superfluitates efficiunt: queadmodū caro sine pinguedine rubea. s. sanguis sicci est generati=

na paucas faciens superfluitates: minoris tñ est nutrimēti: sicut caro q̄ est inter pinguē ⁊ macrā sanguinē generat tēperatū. vt dixit Almāsor in tertio li. c. x. Talis itaq̄ caro eligatur: q̄ mobiliū sit mēbrorū in macie ⁊ pinguedine tēperatorꝫ: anterioris ⁊ dextre partis a principalibus mēbris nō remota: vt supra diximꝰ. Et iō cōcludēdo presēs capitulū dicemꝰ ꝙ ꝓ cōclusione huiꝰ materie illud Isaac preceptū i particularibꝰ dietis est obseruandum dicētis. Mēbra mediocritatē habētia eligēda sunt ad sanitatē tuēdā sicut caro pinguedine nuda q̄ sūt tēperatiora ⁊ saporosiora: et digestioni faciliora: ⁊ laudabilē sanguinē generātia: maxime si fuerint de animalibꝰ temperatas cōplexiōes habentibꝰ sicuc sunt heduli vituli lactentes: ⁊ iuuenes porci: ⁊ pecudes itidē iuuenes .s. annuales agni ⁊ similiū. hec ipse quare ⁊c.

¶ Capitulū. cj. ostēdit q̄ partes de exterioribꝰ volatiliū sint eligende magis ⁊ saniores.

Postq̄ diximus q̄ membra ambulātiū seu quadrupedum sint meliora: mihi quoq̄ videtur esse dicendū de partibꝰ volatiliū q̄ laudabiliores ⁊ saniores ad sanitatē existāt. anteq̄ de singulis mēbris sermonē faciamꝰ. Dicamꝰ ergo cū Haliabate, in. v. Theorice c. xxiij. sic scribente. Auiū porro mēbrorꝫ aīmale facilꝰ digerūtur ⁊ minus nutriūt: ⁊ laudabiliores inter oēs alas auiū sunt saginatarū paruarūq̄ etate: eodēq̄ mō ⁊ colla. Cuius causaz innuit Isaac in. ca. xvj. dietarum vniuersaliū di. Sole, ale et ceruices in omnium volatilium generibus teneriores et laudabiliores sunt propter nimium earuz motū. Et infra sic inquit. Mobilia semꝑ teneriora sunt ⁊ saporosiora: et ad digerēdū velociora: sicut ale volatiliū saporosiores sunt gallinarū primo scdo anserū ⁊c. Quod etiā voluit in particularibꝰ dicēs. Ale vniuscuiusq̄ volatilis sunt aliis mēbris laudabiliores ꝓ sui motus ac laboris nimietate. Constat eñ motus multitudine humorū superfluitatez expelli: vnde ala fit saporosior ⁊ digestibilior. Rursus iuuenū volatiliū ale sunt meliores puerilibus ꝓpter fortitudinē motus eorū: pullorū eñ ale lz bene nutriāt: paruum tñ dant nutrimentū. Et ꝓsequit. Colla laudabilis sunt etiā nutrimenti ꝓpter nimium motum quē habēt sicut diximus de illis: sed, colla anseris et galine sunt meliora colis omniuz animaliū. Que nō solū fuit Isaac sed etiā Auic. snia in. ij. canonis. c. cxlvj. dicentis. Ale grossarū auiuz ⁊ magnarū exercitantiū sunt boni chimi. Et etiā Gal. in. iij. de alimētis. c. xx. sic scribentis. Ale volatilium sunt idonee ad digeri ⁊ adnutriri: magis aūt ex ipsis ⁊ que gallinarū. Et in libro de enchimia et cachochimia. c. iij. sic etiā inquit ad digestionē: ale volatiliū animaliū sunt idonee ⁊ cōi quidē sermone ⁊ aliarū que exercitant partiū non superfluice eñ sunt oēs hez sicut earū que in ocio superfluice existent. Et propterea in. c. iiij. preallegati libri sic cōcludit. Optime igit sunt gallinarū ⁊ anserum ale: sed alie partes anseri dure sunt ⁊ indigegestibiles ⁊ superfluice preter alas ⁊c. De cristis aūt gallorū ⁊ barbis nihil vsq̄ modo reperi ab aliquo medicine auctore preter q̄ a Galieno in tertio de alimentis sic dicēte. Cristas gallorū; ⁊ barbas nō laudabit quis neq̄ vituperabit. Quid igitur de ipsis possum ego

minimus medicorũ dicere. Ideo de eis aliter nõ scribimus. Sed de reliquis volatiliũ partibus credimus pariformiter esse: dicendũ sicut ⁊ de partibus quadrupedũ supra scriptũ est. scz. ꝙ anteriora posteriorib⁹ sint meliora: ⁊ dextera sinistris: ⁊ propinqua principalib⁹ remotis sint laudabiliora. Et sic de alijs suo modo vt patet itelligẽti: quare ⁊c.

¶ Capitulum. cij. ostẽdit naturam cerebri cũ suis nocumentis: ⁊ qũo preparari debeat anteꝗ̃ manducetur.

Quamuis per tradita in superioribus capitulis possemus multorũ scribendorũ infra scire naturã ⁊ intelligere: tñ vt clarior ⁊ habundantior habeant doctrina pro sanitatis cõseruatione: de mẽbris oĩbus ambulantiũ ⁊ volatilium dicemus sigillatim. a superiorib⁹ initiũ faciẽdo de vnoquoqꝫ descriptionẽ afferemus: vt virtus ⁊ operatio illius mẽbri: et modus substantie: ⁊ nonnulla alia melius intelligantur. Declarãtes igit̃ primo q̃d sit cerebrũ. Dicem⁹ cũ Conciliatore nostro in differentia. xxiiij. sic dicente. Cerebrum est seu medulla capitis i supremo corporis sita trib⁹ seu quatuor vẽtriculis intercisa duabus miringis velata sensus ⁊ motus organice nitiatiua. vñ in. iij theorice dicit̃ Cerebrũ est ceteris mẽbris honorabilius et excellentius: est nãqꝫ radix ⁊ quasi forma aie rõnalis: ꝑ quam est animus ⁊ discretio sensibusqꝫ origo. Et hoc est qđ sensit Gal. in primo de regimine sanitatis cum ait. Cerebrũ est domus q̃dã aie rõnalis: que ab osse cõtinetur denso. Cuius cerebri cõplexio est frigida ⁊ humida ⁊ nõ calida: vt ꝓbat cõciliator in differẽtia ꝑallegata cõtra Isaac qui dixit ꝙ ipsum erat naturaliter calidũ: ⁊ frigidũ accidẽtaliter. Et ꝙ nõ sit ita: imo. ꝙ cerebrũ naturaliter frigidũ sit: sex ibi rõnibus ⁊ pluribus autoritatib⁹ ipse paduanẽsis probauit. qui ⁊ si nũꝗ̃ fuisset: id satis erat manifestum ex dictis philosophorũ ⁊ medicorũ oĩm. Nõne scripsit Aristo. in libro de sensu ⁊ sensato. frigido existente cerebro de facili fiũt reumata ⁊c. ⁊ in scđo de partib⁹ aĩalium. Cerebrum est frigidissimũ partiũ quod etiã voluit Auicen. in prima primi. i. c. de cõplexiõe mẽbrorũ cũ inq̃t. Mẽbra ꝑ̃ncipalia sũt tria quorũ vnũ est cerebrũ qđ ẽ frigidũ ⁊c. Et prima tertij. c. ij. Cerebri substantia est frigida ⁊ humida et in canticis idẽ voluit. Cum igit̃: hi viri sapientissimi in hoc cõueniant. de cerebro viuentis hoĩs q̃ calidissimus est aĩalium vt placuit philosopho. Quanto igit̃ magis cerebrũ occisorũ brutorũ est frigidũ: quo tãtũ in via cibi nõnulli delectant̃ nescientes ꝙ cũ hoc ꝙ frigidũ sit et naturaliter ⁊ accidentaliter: pluribus de causis est etiã humidissimũ ⁊ cũ sua humiditate viscosum plurima faciẽs nocumẽta: queadmodũ dixit Haliabas in. v. theorice. c. xxij. di. Cerebrũ amplius humidũ est flegma generat digestioni resistit subuersiuum stomachi malum. Et Isaac in particularib⁹ dietis etiã sic sripsit. Cum cerebrũ sit accidentaliter frigidũ proinde est humidũ ⁊ viscosum abominabile: appetitum corrumpit in stomacho: citoqꝫ in putredinẽ cõuertit̃: maxime si in fine cibi mãducet̃ vñ Gal. Volẽtes in q̃t vomere cerebrũ in fine cibi cũ multo oleo comedãt. Ideoqꝫ opꝫ añ cibũ ⁊ post

ipsum cauere ab humidas cõplexiones habentibꝰ:ac debilẽ appetitũ in stomacho. Et alibi sic etiã dixit. Cerebrũ pinguedo ⁊ similia sũt viscosa ⁊ lubricatiua stomachi villos sua hũiditate defectãt ⁊ corrũpunt:sunt etiã in malos humores cõuertibilia. q̃ q̃ȝ fuit Gal. snia li.iij. de alimẽtis.c.vij. dicẽtis. Magis phlegmaticũ est ⁊ grossi chimi ⁊ tardi meatꝰ ⁊ indigestibile:non minus ⁊ malũ cerebrum oẽ est stomacho. a q̃ princeps accepit i.ij. canonis i.c.ciij. cũ ait. Cerebrũ frigidũ est ⁊ humidũ generãs plegma ⁊ humores grossos ⁊ subdit. ipsũ enĩ facit nauseã apud digestionẽ suã ⁊ delet appetitũ. Et silr Almãsor in li.iij.c.xj. di. Cerebrũ cũ sit frigidũ nauseã facit:ac stomacho nocet ⁊c. Cũ igr̃ hec faciat cerebrũ aĩaliũ sua supflua hũiditate ⁊ viscositate:aut nõ erit comedẽdũ oĩno. aut p̃paratũ prius et cõditionatũ vt.j. Quarũ cõditionũ hec prima sit. q̄ ip̃m nõ sit aĩalis humidi ⁊ viscosi naturaliter vel accidentaliter vt porcis pecudis agni ⁊ hmõi quorũ cerebrũ oĩno est fugiẽdũ. Sȝ sit potiꝰ siccorũ cerebrũ naturalr̃ aĩaliũ:⁊ volatiliũ magis q̄ ambulantiũ:qm̃ illud magis approbat̃ ab Isaac in libro particulariũ dietarum c. de volatilibꝰ cũ ait. Cerebella volatiliũ cerebellis ambulantiũ sunt meliora. quoniam minoris sunt humiditatis ⁊ viscositatis ⁊ propter hoc iudicamus ipsorũ cerebella parũ esse humida ad illorũ cõparationẽ. ⁊ laudabiliora oĩbus cerebellis volatiliũ sunt ea q̃ pullorũ starnorũ p̲dicũ gallorũ ⁊ gallinarũ. Hoc etiã voluit Auic. in.ij. canonis cap. p̃allegato cũ dixit. Meliora sunt cerebra volatiliũ ⁊ pp̲rie montanorũ. ⁊ ex cerebris q̃drupedum cerebrũ arietis. s. hedi:deinde vituli ⁊c. Et fuit Gal. snia in.iij. de alimẽtis.c.xx. dicentis. Cerebra parua q̃dẽ habẽt volatilia animalia:meliora tamẽ multo his q̃ ipeditãtibus quãto ⁊ sicciora:his igitur vtẽdũ est potius q̄ cerebris ambulantiũ. Que ⁊ si voluerimꝰ oĩno comedere:sit ista scd̃a cõditio obseruãda:vt ante cibuȝ sumãtur: et cũ reprimẽtibꝰ eorum malitiã sint precõdita:dicẽti Isaac in.p.d. Anteq̄ comedãt cerebrũ cum aceto pipere zinzibere ⁊ absinthio ⁊ mẽta ⁊ similibꝰ illud cõdiãt. qđ sensit princeps vbi supra dicẽs. Et oportet q̃dẽ vt comedat̃ cũ seminibꝰ. s. calefaciẽtibus ⁊ desiccantibꝰ. Et q̄ ita sint verba eiꝰ interpretãda: apparet p̲ Gal. in.iij. de Alimẽtis.c.vij. dicentẽ. Cerebrũ lȝ sit grossi chimi ⁊ supflui:cũ melius aũt fit q̄tũ ad oĩa cũ incisiuis ⁊ calefaciẽtibꝰ preparatum:sic enim conditum si bene digeratur:alimentum notabile dat corpori hec ipse: quare ⁊c.

Capitulum.ciij. ostendit naturã nuche ⁊ medule cũ earum malitijs ⁊ nocumentis ⁊c.

Nucha est nũcius ⁊ vicarius cerebri in cursu dorsi:a qua lateraliter oriũt̃ nerui nõ potẽtes conuenienter a cerebro nasci:q̃ spinalis medulla siue dorsalis nũcupatur:vt ex dictis Aui. in prima tertij ⁊ pria p̃mi colligi põt. Est enĩ velut clauus ligans spõdilia:teste Auerroi in scd̃o colliget. Que cum minꝰ mollis sit q̄ cerebrũ:quanto magis ab eo distat ⁊ remouet̃ tãto magis indurat̃:vt inquit Gal. i.ij. Alimẽtorum. q̃ q̃dẽ medulla siue nucha cũ sit cerebro frigidior:vt probat Conciliator in dr̃ia.xxv. ⁊ fuit snia Isaac in li. particulariũ dieta

ū sic scribētis. Medulla spondiliū ad cōparationē medulle ossiū frigidissima ē sicut et humidissima. Est tm̄ sicut cerebrū durior tn̄ ē ipso frigidior: et minoris hūiditatis. q̄ si bn̄ digerat̄ grossius et pl⁹ cerebro dabit nutrimētū. Medulla tn̄ ossiū aporosior et fastidiū faciens: bn̄ tn̄ digesta multū nutrit. Hoc em̄ sensit rasisi. xxiij. cōtinēti. c. cccccclvij. ū ait. Medulla q̄ est i interiori pte ossis: suavior et vnctuosior est medulla cerebri: qr excitat vomitū: tn̄ si digeritur nutrimētū ipsius erit habūdās. sz medulla spinalis. s. nuche nō cōpetit: qr solidior ē medulla cerebri qn̄ digeritur non modici nutrimēti est. Et auctoritate Pauli dixit q vngit stomachū tollit appetitū cibi et lenit ventrē. vnde comedēda est cū aromatib⁹: et Haliabas in quinto Theorice. c. xxij. sic de ipsa ait. Medulla cerebro iocundior est et suavior: sz si plurimū sumatur subuertit: iō cū saturegia et sale oportet accipere. Et hi oēs a Gal. sumpsere dicēte in. iij. de alimētis. c. viij. Nauseatiu⁹ ē cib⁹ amplior comesta medulla sicut cerebrū. si aūt bn̄ digerat̄ nutritiua est ipsa. et infra subdit. Spinalis medulla cōtinua q̄dē ē cerebro: et eiusdē nature cū ipso: durior aūt nō modicū et maxime i inferiorib⁹ extremitatib⁹ spine. inquātū em̄ distat a cerebro pl⁹: intantū magis induratur. Si aūt hec aliis medullis cōparetur: magis mollificatiua reperitur: et p cōseqnēs mag' stomacho nociua: vt colligitur etiā ex verbis Serapiōis dicētis Reperit̄ in ossib⁹ medulla q̄ vere ē medulla. Alia in spinali et est nucha: q̄ est durior et siccior medullis aliis oibus q̄ accipiūtur ex ossibus. et habet de mollificatiōe et vnctuositate pl⁹. Non sit ē comedēda cū peior aliis medullis videatur: vt dictū est et tanto magis q si ois alia medulla est calefactiua lenitiua et abstersiua: licet multi nutrimēti si digeratur teste principe in scdo canonis. c. ccccc. et conturbet stomachū et delet appetitū vt idē ait ibidē. Quāto magis nucha cum sit frigidior cerebro et grossior vt dixim⁹, et vnctuosior &c. Dimittāt itaqz q̄ suaz. volūt cōseruare sanitatē hmōi medullas: et presertim q̄ stomachū debilē et hūidū habēt et similiter q̄ deiectū et postratū suū senserit appetitū. qđ si omnino quandoqz voluerint eis vti: ex bonis et ex laudatis animalibus supra sic accepta: quoniam cōuenientior est medulla vitulorum et cerui et tauri et caprarum: deinde ouium vt inquit princeps vbi supra. Quo in loco iussit etiam vt anteq̄ comedamus eam vt preparemus sufficienter dicens. Oportet vt comedatur cum piperibus et seminibus. Sic enim medulla inter frigiditatē caliditatem existit et temperamento vicina: caliditati tamen magis appropinq̄t. Que et sperma augmentat et stomachum mollificat. vt etiam asserit Almansor in. cap. xj. libri tertij. Verum qr huiuscemodi naturaliter sunt humida et viscosa et lubricatiua stomachi: et quia villos sua humiditate corrumpunt et in malos humores conuertuntur: vt supra diximus cum ipsius auctoritatem allegaremus: propterea securissimum nobis esse videtur vt talia vnctuosa et stomachum mollificantia omnino postponātur potius: q̄ etiā cōdita: et i pauca sumātur quātitate.

¶ Capitulum. ciiij. ostēdit naturam oculorum et lingue pro quanto via cibi faciunt ad nutrimentum.

OCulus eſt inſtrumē-
tum videndi: comple
xiōe aqueū cū quadā
anteriori planitie ro-
tundum: in ſupremo
anterioris partis ca-
pitis locatum: ex ſeptem tunicis ⁊
tribꝰ humoribꝰ cōſtitutū: ſex muſcu
lis motuȝ: ⁊ vno vel duobꝰ ſeu tri-
bus fultum. inquit Conciliator in
differētia. lxiiij. Qđ ſenſit Gal. in. j.
de ingenio ſanitatis. c. vj. dicens.
Oculi ſunt mēbra quoꝝ actio eſt vi
ſus: q̄ ex ſeptē tunicis ⁊ tribꝰ cōpo
ni inueniunt̄ humoribꝰ: teſte Raſi
in. j. Almāſoris. c. viij. Que q̄dē dif
finitiōes de viuentibꝰ oculis ſemꝑ
ſunt intelligēde. Nos aūt oculos
nō viuentes: ſed prout veniunt ad
cibos cōſideramꝰ in p̄ſenti ꝓpoſi-
to. queādmodū de eis locutus eſt
Iſaac in libro particulariū dieta-
rū cū ait. Oculi ſūt ex diuerſis ſub-
ſtātijs cōpoſiti: habēt em̄ lacertos
pinguedinē pelliculas et hūores.
Quātum em̄ eſt ex parte pinguoſa
ꝑtinent calori ⁊ hūiditati: quantū
vero eſt ex ꝑte pelliculaꝝ attinēt
frigiditati ⁊ ſiccitati. idcirco de pin
guibꝰ aīalibus frigdi ſunt ⁊ humi
di. Si vero de macilētis: frigidi ſūt
⁊ ſicci. ⁊ ſubdit. ⁊ licet oculi facilꝰ
ceteris mēbris digerātur tñ ob pin
guedinē ſibi admixtā habēt gra-
uedinis viſcoſitatis ⁊ indigeſtio-
nis quoddaȝ: ⁊ ꝓpter hoc nō acci-
piant̄ niſi cū aceto ſale apio pipe-
re calamēto: zinzibere ⁊ ſimilibus
cōdiant̄. Qđ ſenſit Gal. in li. de eu
chimia ⁊ cachochimia. c. iiij. cū in-
ter ꝑtes aīaliū difficile digeſtibi-
les oculos enumeraret: vbi etiā di
xit. Oculos pauci. q̄dē comedūt: cō
ponūt̄ em̄ ex diſſimilibꝰ ſubſtātijs
Muſculi aūt eoꝝ ſūt bñ digeſtibi-
les ſoli animaliū q̄ idoneā habent
naturā ad euchimiā quales ſūt cō
modati ſcōȝ etatē porci. Ab his ta-
men partibus manifeſte diſceſſit
Platina cū inquit. Oculi animaliū
ſi tenerrimi ſint et pinguis beſtie
cū ſint ⁊ humidi moderati alimen
ti habent̄. Qđ tantū quidem a via
deuiat veritatis quātū ⁊ ipſe a pre
fatis ſapiētibus receſſit. Quāobrē
aut oculos oīno dimittemus ani-
maliū: aut eos ex melioribus ⁊ lau
dabilioribꝰ beſtijs eligemus cōdiē
tes ipſos: vt iuſſerūt Iſaac ⁊ Halia
bas vbi ſupra: ⁊ raro eis vtēdo De
lingua aūt dicemꝰ cū Auicē. in. vj.
tertij. c. j. ꝙ ipſa eſt mēbrū oris: ⁊ in
ſtrumentū conuerſionis cibi maſti
cati. Scōm aūt Ariſto. in. iij. ꝓble-
matum problemate. xxxij. lingua ē
caro ſpongioſa. a quo ſumpſiſſe vi
detur princeps in. ij. canonis. cap.
ccccxlv. cū ait. Lingua eſt ſubſtan-
tia cōpoſita ex carne laxa in qua pe
netrant vene ⁊ nerui ⁊ lacerti: ⁊ hu
mor eius eſt humidus ⁊c. Et Ra-
ſis in. xxiij. continentis. capitulo.
cccccccxcvj. de ipſa dixit auctoritate
Bimmaſui. lingua groſſa eſt habū
dātis motꝰ coadunatiōe hūidita-
tis. vnde comedi dȝ cū ſinapi. Et
dixit Paulus. mollis eſt ⁊ modici
nutrimēti. Et inq̄t Galienꝰ in lib.
nutrimēti. Subſtātiā hȝ cōpoſitā
de carne molli venis et muſculis
generās humorē habentem ſuper
fluam humiditatē. Sed Haliabas
in. v. theorice. capitu. xxij. ſic de ea
ſcripſit. Lingue caro temperata eſt
et digeſtioni obediens: eiuſqꝫ nu-
trimentum inter multum et mo-
dicum. Cui videtur conſentire
Iſaac in. p. d. cum dixit. Lingua
inter lacertos et teneram carnem
eſt mediocris idcirco ſola comeſta
dat nutrimentū inter durū ⁊ molle
⁊ mediocre. Que ſi cum lacerto ſub
ſtātie eiꝰ iuncto mādicet̄: erit lau-
dabilioꝝ faciliſqꝫ digerit̄. Rurſus
ſi cum

si cum tenera carne sibi iũcta per quã saliua tori descendit manducet durio ris & viscosioris erit digestionis. Unde bonũ est si cũ obsomagaro. i. sale: pipere & aceto: origano. zinzibere: & similibus comedatur &c. Ex q̃bus põt q̃ facillie vnusq̃sq; ponere ꝯcordiã inter aliqualiter dissonantes auctores: vt pz. secundũ eñ quod diuersimode lingua consideratur: sic dissimilis existit nutriment. Quare cõcludere possumus cũ Michaele nostro sic dicente auctoritate Ruffi. Linguarum carnes sunt satis temperate: quare nutrimentũ est mediocre in q̃titate. Et iõ non est periculum linguis laudabiliũ animalium vti quandoq;.

¶ Capitulũ. cv. ostendit naturaz carnis: auriũ: nariũ: cutis: gutturis: & similium cartilaginosorum.

De his oĩbus i vno capitulo scribendũ esse videtur: cũ in suis naturis & cõplexionib⁹ similentur. Sed inceptum modũ obseruãtes dicim⁹ q̃ auris est membrũ creatũ auditui: & factum est ei ostracosum anfractuosum &c. vt dixit pñceps in. iiij. tertij. c. j. Nares vero sunt vie per quas anhelitus trãsit teste Gal. in. v. de accidenti & morbo. c. iij. a quo Conciliator accepit in sua differentia. xlv. cũ ait. Nares sunt instrumenta delatiõis aeris ad pulmonem: & odoris ad carũculas: ex pluribus ossibus & cartilaginibus cõposita: quorum instrumentoꝝ ꝯplexio est frigida & sicca: vt colligit ex verbis Isaac in particularib⁹ dietis scribentis. Nares frigide & sicce sunt. Sunt enim cartilaginose: ideoq; digestioni difficiles. paꝝ nutriũt. Et supra dixerat. Membra q̃ naturaliter sicca sunt dure digerunt: tardeq; de stomacho eijciunt: & minus ceteris sunt nutrientia: maxime si fuerint de animalibus siccis sicut bobus capris. Que q̃uis bene sint masticata in stomacho et epate bene digesta siccũ tamen generant sanguinem & pessimũ. Quod iterũ voluit in processu magis cũ ait. Extremitates animaliũ: q: omnino carent pinguedine tarde digerunt: sunt eñ de substantia cutis & neruoꝝ. que quidem videt Rasis sententia in. xxj. continentis. c. lx. & lxj. dicentis. Nas⁹ ẽm Mesue est frigidus & siccus: q: est cartilaginosus & est dure digestionis & dz comedi cũ aromatib⁹. Auris autem ẽm eũdem est de natura nasi. et ẽm qđ inquit Gal. in libro chimoꝝ. Aures animalium sunt cartilaginose non digerunt nec mutant. Et cutis q̃ est super cartilagine; est pauci nutrimenti & difficilis digestiõis q: est subtilis & sicca: & hoc est qđ voluit Gal. in iiij. c. li. de euchiomia & cachochimia. Cum inter partes animaliũ difficile digestibiles sint nares & aures. Et talia enumerata. Qua de re cũ Isaac in loco allegato est concludendũ dicẽte. Labra auribus sunt laudabiliora: q: auricule de cute & cartilagine sunt composite. Cartilagines vero si de animalibus iuuenib⁹ fuerint & bene coquantur: erũt digestibiles & presertim si de lactentibus fuerint. Idez quoq; de cuti est sentiendũ que pellis dicitur & a vulgaribus cutica: que est membrum ex neruo carneq; contextum superficietenus corpus ãbiẽs omne ac ipsi⁹ protectiuũ: vt dixit Cõsiliator in differentia. xliij. Et lz hec vere cutis sit diffinitio: tamẽ & aggregato ex cuti & imene conuenit: & ad ꝓpositum facere videtur: quoniam malum dat nutrimentum sua grossicie & terrestricitate siue siccitate. sicuti sensit Auic. in. ij. canonis. c. cccccliij. dicẽs.

Meliores ex eis sunt pelles lactentiũ
propter humiditatẽ ipsoꝝ: earũ tamẽ
nutrimentũ est paruũ viscosum: ⁊ pro
pinquũ est in viscositate et dispositio
nibus suis nutrimẽto pedũ. Multoq̃
clarius Rasis in.c.xi.libri tertij Almã
soris cũ inquit. Cutis frigidũ generat
sanguinẽ in quo multa existit viscosi
tas et oppilationẽ facit ⁊c. Similiter
guttur est frigidũ ⁊ siccũ cartilagino
sum: proinde parũ dat nutrimentũ di
gestioni inobediẽs: ⁊ hac de causa cũ
calidis aromatib⁹ decet comedi teste
Isaac vbi supra. In quo loco etiã ius
sit vt nares aures ⁊ huiusmodi carti
laginose partes preparẽtur cũ aceto:
obsomogaro. sinapi: carui: pipere: zin
zibere ⁊ similib⁹. Si quis autẽ aliqua
affectus admiratiõe quereret qua ra
tione voluerit hic auctor ꝙ huiusmo
di mẽbra cartilaginosa que frigida
sunt et sicca: vt ipse etiã asserit: cũ ace
to ⁊ talib⁹ etiã desiccãtibus mãduca
rentur: cuz videat̃ ꝙ siccitas siccitati
nõ sit cõiungẽda. Cui respõdebimus
ꝙ ita est pofecto: vt ipse ait: quãdo ex
talibus iam dictis nutrimentũ expe
ctaremus. Sed qñ intẽdimus eorum
maliciã rectificare via condimẽti hu
iusmodi ⁊ cõueniunt: ⁊ sunt per maxi
me necessaria vt viscositatẽ ⁊ grossitiẽ
cartilaginosarũ rerũ habeãt remoue
re cũ sua incisione ⁊ subtiliatiõe. Hor
tamur tamen quoscũq̃ sanguinẽ ha
buerint grossum et viscosum vt phle
gmatici ⁊ melãcholici: vt a predictis
totaliter abstineant aut eis q̃ rarissi
me vtantur: quare ⁊c.

¶ Cap. cvi. ostẽdit naturã cordis ⁊ pulmonis ⁊ q̃tũ in via nutrimẽti faciant ad sanitatem.

Etsi cor sit nobilissimũ mẽ
broꝝ: vt inquit Auerrois
in.ij.celi.cõmento. lxxiiij.
Et sit princeps corpis pri
mus teste Hali.i.ij.Tech
ni cõmento.xci. Et ꝑpterea positũ in
medio pectoris tanq̃ in loco tẽpera
tiori: vt ait princeps in.xi.tertij.c.i. Et
est minera generatiõis nutrimẽti spi
rituũ vt idem voluit in libro de virib⁹
cordis.c.ix. Et est fundamẽtũ ⁊ quasi
fons caloris naturalis ⁊ virtutis vita
lis. vt inquit Hali.in.v.de interiorib⁹.
c.i. Et licet inquam cor viuẽs sit plus
omnib⁹ mẽbris sanguineũ: ⁊ plus eis
calidũ: vt ipse dixit in primo cõplexio
num.c.ix. est tamẽ mortuũ: cum ad ci
bũ peruenit decoctũ: valde ab eo di
uersum: qñ viuẽs erat membrũ prin
cipale. cuius virtutes erãt potẽtes in
corpore ac effectus maximi virtutũ or
ganum in corporis medio velut for
nax situ. vt noster inquit Conciliator
in differẽtia.xli. autoritate zoar. Mor
tuum autẽ cor inter vilissimas corpo
ris partes viam nutrimẽti cõputatur:
vt idẽ asserit Cõciliator in differẽtia.
xxiiij. Qm̃ materialis cordis comple
xio: quã sumpsit ex miscibiliũ mixtio
ne frigida est ⁊ sicca: ⁊ ideo fortis ex
tat texture ac cõpacte: ita vt igni vide
rim in cõbustis pre ceteris corpis par
tibus resistere: ad quod etiã humidũ
coadiuuat conculcatũ in idipsum: qđ
oportuit vt obstaret motibus ⁊ ꝑcus
sionibus ⁊ caloribus: propter qđ sup
id sita fuit pinguedo quidã equiuoca
tamẽ: estq̃ ipsum dure digestionis et
delationis id est penetrationis ⁊ me
lancholici magis alimenti. hec padu
banensis ipse. Cũ tamen bene digerit̃
caro cordis multi est nutrimenti licet
non laudabilis: vt sensit Isaac in par
ticularib⁹ dietis.c.proprio cũ ait. Cor
dure est substãtie ⁊ nature lacertoꝝ
pertinẽs: tarde de stomacho eijcitur:
bene tamen digestum multum nutrit
⁊c. Hoc idem voluit Almansor in.iij.
c.xi. cum inquit. Cor calidũ est ⁊ dure
substãtie: quod ⁊ tarde digeritur ⁊ nõ
multum nutrit. Et in.xxiij.cõtinentis
idem sic scripsit in.c.dcxxxij. autorita

te Gal. in libro nutrimẽti. Substãtia cordis est caro solida musculosa: ideo est difficilis digestionis tarde descensionis de stomacho: et penetrationis de intestinis quando digeritur: ꝛ qđ lucratur de eo corpus modicũ est. Sꝫ in libro chimorum dixit ꝙ est abundãtis nutrimenti. quod etiam voluit Bimmasui. quibus concordat Haliabas in. v. Theorice. c. xxij. dicẽs. Cor solidum est ꝛ digestioni inobediens valde: quod qui comedere voluerit: oportet post illud zinzibere vti condito. ꝛ comedat ipsum cum pipere: ꝛ cimino: ꝛ saturegia: cuiꝰ digestio si plena fuerit plurimum nutrit. ꝛ hec fuit Gal. sententia in. iij. de alimẽtis. c. xij. dicentis. Cor secundũ stomachũ quidem durum est: ꝛ propter hoc indigestibile ꝛ tarde pertrãsitionis. Si autẽ digeratur bene alimentum non paucum dat corpori. Concludamus igitur cum Michaele nostro sic scribente. Cor vt cibus debet graduari frigide ꝛ sicce cõplexionis: cum sit arteriosum ꝛ neruosum satisqꝫ omnia frigida sunt ꝛ pauce carnis: ꝛ ideo aut dimittatur omnino: aut eligatur ex iuuenibus animalibus ꝛ pinguibus: et si cum sale pipere ꝛ cimino accipiatur remouetur nocumentum eius. Ciminum tamen mihi non placet cum horribilis sit saporis: sed loco eius feniculum sumatur.

¶ De pulmone vero dicimus cum Cõciliatore in differentia. xcix. ꝙ ipse est terminus caliditatis naturalis in euentationem cordis ordinatus: separat enim ꝛ distinguit animalia calida a non calidis: calidiora enim eguerunt in euentatione caloris pulmone seu sanguinem habentia: reliquis vero sufficit euentatio cum brachijs: vt in piscibus ꝛc. Et propterea fuit creatum ꝛc. Sed in proposito nostro consideratus frigide et humide existit cõplexionis in primo: vt Michael refert. Quod etiam antiqui sensisse videntur cum dicat Isaac in particularibus dietis: ꝙ pulmo sit facilis digestionis: et facile de Stomacho ejciatur propter leuitatem acraritatem substantie: proinde ceteris membris corporis nutrimentũ gignit pertinens phlegmatico humori. ꝛ Haliabas in. v. Theorice dixit absolute ꝙ pulmo parum nutrit: ꝛ phlegma generat. Rasis autem in. iij. Almansoris inquit. Pulmo tarde digeritur parumqꝫ nutrit et est frigidus. Et in xxij. continentis. c. cccxliiij. sic etiam ait autoritate Galieni. Pulmo leuioris digestionis est epate ꝛ splene, iuxta modum raritatis corporis ipsius: tamen minoris nutrimenti est: et nutrimentum eius est phlegmaticum. Et propterea dixit. Ruffus in libro regiminis. Pulmo est modici nutrimenti valde. et Joannitius dixit. Hoc accidit causa siccitatis ꝛ leuitatis ipsius. Et iterum Ruffus inquit. Juxta modum leuitatis substãtie debuit esse velocioris digestionis: tamen quia ipse natat in superioribus stomachi factus est tardioris digestionis.

¶ Idem quoqꝫ sensit Paulus. Auicenna vero in. ij. canonis. c. dlxxiij. dixit. Pulmonis nutrimentum est paruum declinãs ad phlegmaticum. Et infra dixit. Eius digestio est facilis: ꝛ in ipso est constrictio ventris. Et sic ipse ꝛ Isaac vidẽtur esse cõtrarie opinionis ꝗꝫ prefati sapientes: qui absolute pronũciauerunt ipsum esse digestionis difficilis: quibus magis assentimus. Pro cõcordia tamẽ dicere possumus ꝙ aut textus est corruptus: et vbi dicit facilis dicere velit difficilis: aut (et forsitan melius) intellexerunt omnes ꝙ absolute pulmo difficulter digeratur. In comparatione tamen

ad epar & splenem faciliter. Quod videtur Gal. voluisse in .iij. de alimētis .c. xj. dicēs. Pulmo digestibilior est epate & splene quanto eis rarior ad nutrire aūt minor. Alimentis vero quod dat corpori phlegmatico suis &c magis &c. Et propterea pulmones aīalium dimittantur: aut eligantur solūmodo ex animalibus iuuenibus temperatis: aut temperamento vicinis: vt hedi pinguis: vituli: porci: & similium: vt Michael inquit &c.

¶ Capitulū .cvij. ostendit naturā stomachi: matricis: intestinorum & similium pro quanto via cibi & nutrimenti faciunt ad sanitatem.

De his oībus in vno capitulo scribendū est. cum eiusdem fere sint substātie cōplexionis & nature: sed ostēdētes quid sint hec dicam⁹ cum nostro Sauoronola in sua practica sic scribente. Stomachus est mēbrum organicū cōplexione frigidum & siccū: in medio corporis situatū tunica neruosa intrinseca & carnosa extrinseca cōstitutū: cibi & potus per meri ab ore susceptiuū: atque ipsius calore proprio & circūstantiū mēbrorum adiutorio digestiuū. Intestina aūt, vt dixit Consiliator in differentia .cciiij. sunt mēbra corporis ceteris longiora duplici consita tunica iuuatiui & superfluitatis contētiua: que sex extāt numero: vt ex .xvj. tertij colligendū a principe. Matrix vero est mēbrū cōcauum: neruosum pelliculosum spissum neruosum in concauitate alchatin locatū ad rotunditatē quādā figuratū &c. Ex quibus descriptionib⁹ cōplexio horum mēbrorū intelligitur: que frigida est & sicca de sui nā in viuis animātib⁹: frigidior vero in mortuis plurimū: & propterea dicebat Isaac in .c. xvj. dietarum vniuersalium. Carnes stomachorum dure sunt ad digerendū. Et in particularibus etiam inquit. Mēbra sicca naturaliter sicut neruus: cutis: intestina: vēter vulua .i. matrix & similia dure digerūtur: tardeque de stomacho eijciuntur & minus ceteris sunt nutritiua: & maxime si fuerint de animalibus siccis naturaliter. Quod etiā voluit Almāsor in li. iij. xj. dicēs. Uēter tarde digeritur: qui frigidus existēs parū nutrit atque phlegmaticū generat sanguinem. Et in .xxiij. continentis idē Rasis .c. cccccc lxxij. sic scripsit. Uēter intestina & matrix animaliū solidiora sunt carne: idō licet digerantur perfecte de eis generatur sanguis non purus carens bonitate: imo generatur humor vehemētioris frigoris & crudus indigēs tempore longo in sui alteratione & trāsmutatiōe: laudabiliores tamen sunt vētres aīalis lactentis ex humiditate & veloci digestione ipsorū. Auctoritate ēt Pauli dixit quod vētres & intestina sint tarde digestionis & generēt phlegma. Haliabas quoque in .v. theorice .c. xxij. sic ait. Intestina: stomachus: & iecora omnia membra neruosa sunt & solida duraque digestioni inobedientia quorum generāt sanguinem bonus nō est: sed malus & ad frigidum inclinus: nec aliquid peruenit ex eis ad corp⁹ nutrimentū &c. Princeps quoque in .ij. canonis .c. cccccccxxxvij. dixit. Uenter parui est nutrimenti & mali chimi: & similiter quod similatur ei ex visceribus quamuis ei⁹ bona fiat digestio: que fuit Gal. sniā in lib. de euchimia & cachochimia dicētis. Partes que in animalibus difficile sunt digestibiles sunt intestina & venter & matrix. et in libro de subtiliante dieta .c. viij. sic ēt ait. Uitandus est esus viscerum sicut & sanguinis: quoniam ipsa superfluita sunt & digestibilia & pachichima: quod & de ventribus: cum eiusdē sint nature: intelligi potest quare aut dimittantur omnino: aut eligantur solummodo ventres volatiliū potius

q̃ ambulantiū: τ non omniū sed lau=
datorum vt anseris τc. dicēte Isaac in
particularibus dietis. Uēter oīm vola
tilium lacertosus est τ durus ad dige
rendū: sed si digeretur multū dat nu=
trimentū: omnib⁹ tamen vētribus an
serinus est melior τ laudabilior pro=
pter copiā sue humiditatis: post hūc
galli nascentis venter commēdatur.
Quod etiā sensit Auic. in. ij. canonis.
c. xlvj. cum ait. Uentres earū. s. anatū
τ anserū sunt suaues. Et in. c. ccxxxvij.
eiusdē sic inquit. Uentres auiū qn̄ di=
gerūtur sunt melioris nutrimenti q̃
aliorū: τ precipue gallinarū τ anserū.
Qd̄ non minus voluit Rasis. in. xxiij.
continētis. c. dcxv. Et fuit sentētia Ga
li. in. iij. de alimētis. c. xx. dicentis. Uē
tres nutritiui τ delectabiles sunt qui
anserum τ impinguatarū gallinarū:
hi enim tantūmodo approbātur. In=
testina aūt τ matricē nullibi cōmēda=
ta reperi: vituperata aūt in omnibus
prefatis locis: τ p̄cipue ab Isaac in. j.
doc. cū inquit. Mēbra acute τ ossibus
remota sunt indigestibilia τ insipida:
grossiorē habentia carnē: copiam ma
lorū chimorꝝ generātia propter duas
res. Una q̄r vijs sunt vicina per quas
humorꝝ feces expellunt. Alia propter
longinquitatē pororū cutis per quos
sue humiditatis superfluitas nequit
egredi. Alia propter ossium absentiā
vnde tenera fieri neq̄ collidi possunt.
Ideoq̄ venter τ intestina τ similia vt
matrix τc. sunt grossiora τ male nutri
bilia: τ propterea finiamus hoc capi=
tulum dicētes cum Michaele nostro:
q̄ huiusmodi relinquenda sunt gulo
sis qui cum eis τ vino dulci in eorum
interitum solatiantur.

¶ Capitulum. cviij. ostēdit na
turā epatis τ splenis prout fa=
ciunt ad nutrimentum: decla=
rando que ipsorum sint melio
ra τ eligibiliora.

Declarātes quid sit vnū=
quodq̄ predictorū: dice=
mus primo cū Aui. in. j. j.
doctrina. iij. c. ij. Epar est
sicut sanguis cōgelat⁹. et
cum eodem in. xiij. tertij sic scribēte.
Epar est mēbrum qd̄ generat sanguí
nē: τ est caro rubea quasi ipsa sit san=
guis verus cōgelatus. τ cū Gali. in. v.
interiorū. c. vij. dicēte. Epar est instru=
mentū faciendi sanguinē. τ in. v. de iu
uamentis mēbrorū. c. iij. epar est prin
cipiū venarū τ primum instrumētorū
generantiū sanguinē: τ hoc ꝓpter suā
substantiā carnosam: quā qui cōside=
rauerit inueniet ipam esse propinquā
nature sanguinis. A quibus sumpsit
Cōciliator in differētia. xlvij. cū inq̄t.
epar est sanguis inspissatus: τ ipsius
primū generationis instrumentaliter
organū. Quas cū habeat in viuēte di
gnitates mortuū quoq̄ alias quasdā
habet proprietates τ bonitates: cum
plurimū faciat ad nutrimētū: vt dixit
Isaac in particularibus dietis: qn̄ sic
scripsit. epar omnib⁹ mēbris grossius
est τ durius digeri: sanguinē tn̄ gene=
rat laudabilē et nutribilius est carne
non habēte pinguediuē: sed lactentiū
epar ceteris est melius. galline autē
adhuc melius q̃ lactentū τ precipue
si galline nutrimentū fuerit tritici fa=
rina cum lacte distēperata τ ficubus.
Et in. c. xxj. v. d. Ficatum omniū ani=
malium. durum esse cōstat tamē lau
dandum esse anserinum τ gallinaceū
est melius. Que quidē fuit Gal. sentē
tia in. iij. de alimentis. ca. xj. dicentis.
epar quidem omniū animaliū grossi
chimi est: et quasi indigestibile τ tar
de pertransitionis existens. τ in libro
de euchimia. c. iij. ait epar non est ca
cochimum. a quo sumpsit Auicen.
in secundo canonis. c. ccxxxiij. cum di
xit. Humor generatus ab epatib⁹ est
grossus: τ sanius ex eis est epar ana
tis pinguis τ gallinarum pinguium

et infra sic ait. Amplius epar est tardi incessus ivenis: nisi eparanatis pinguis. ⁊ similiter haliabas in. v. Theorice. c. xxij. dicens: epar complexione polida ⁊ humida: sapor ⁊ iocundus est: sed grossum est ⁊ digestione3 immorans: quod si digeritur plurimo pascit corpus cibo: ⁊ sanguis ex eo generatus laudabilis existit. Laudabilius aũt oib⁹ epar ⁊ iocũd⁹ ē ãseris impinguate cũ pasta ⁊ lacte. Deide gallinarum impinguatarũ: post que porciniũ: omnis etenim animalis saginati epar delectabile est: maximeq3 si cũ lacte fuerit saginatum: oportet aute3 quadrupedum comedentes epar nõ multum sumere: digestione etenim imm oratur hec ipse. Cum quo videt consonare Rasis in. iij. Almansoris. c. xj. dicẽs. Epar calidum est ⁊ humidũ: quod ⁊ tarde digeritur: ⁊ graue existit. Et in lib. xxv. ꝯtinẽtis c. cccccclxiij. cum ait auctoritate Gal. in lib. nutrimenti. Epata animalium subiectorũ ad comestionem generant humore3 difficilis digestionis: tarde descensionis de stomacho: ⁊ penetrationis de intestinis: ⁊ melius epar in omnibus conditionibus est animalis comedentis fic⁹ siccas. Et subdit. Et epar anatis cum nutrimentum distenperatur cum lacte ē delectabile valde. ⁊ abundantis nutrimẽti valde: generat sanguinẽ laudabilem ⁊ humorem in vltima bonitate: ⁊ dispositio eius in digestione in stomacho ⁊ egestione est satis digna. ⁊ post ea auctoritate Bimasui dixit. Epata oim aialium calida sunt ⁊ humida: tarde digestionis: ⁊ generant sanguinẽ grossum ad modum illius quem generant splen et testiculi: sed epata gallinarium laudabilia sunt: ꝓcipue si fuerit impinguate ⁊ proprie si comedunt ficus siccas ⁊c. Eligãtur itaq3 epata anserum anatum pinguium: ⁊ galinarum saginatarum: de inde porcorũ: deinde aliorum animalium lactentium: vt Michael noster ait. ¶ De splene autem dicamus cum Auicẽ. in. xv. tertij. c. ij. ꝙ ipse est mẽbrum linguosum longũ cõiunctum cũ stomacho a sinistro suo vsq3 retro vbi est dorsum: attrahens melancholiam. Gal. vero in. v. de iuuamentis membrorũ. c. iij. dixit de eo. Splen est instrumentum ad purgandum superflum feculentum generatum in epate: et propter hoc ꝙ. splen est saccus melancholie: illaudabilis est nutrimenti via cibi: ⁊ cũ in mensam venerit: ⁊ corruptu3 ⁊ melancholicum sanguinem generat: ⁊ digeritur dure et tar de de stomacho eijcitur: vt inquit Isaac in particularibus dietis: vbi subdit. Splen autem porci melior est ceteris propter sue substãtia raritatem ⁊ subtilitatẽ. Quod etiã voluit Princeps in. ij. canonis. c. cccccc xxj. dicens Melior splenum est splen porci cum hoc tamen est mali chimi. In ipso enim est stipticitas quedam et generat sanguinem melancholicum: et est tarde digestionis propter suam stipticitatem. et hoc est quod sensit Rasis in. xj. capitu. libri. iij. Almansoris cum ait. Splen mali existẽs nutrimenti tarde digeritur: ac nigru3 generat sanguinem. et in libro. xxij. continentis. capitu. cccclxxxiiij. idem retulit auctoritate Gal'. Ioãnitij et Bimmasui. A quibus non discessit. haliabas in. v. Theorice. capitu. xxij. cum inquit. Qui ex splene sanguis generatur malus est: et ad choleram declinans nigram: sed tamen si de porco sumatur minus malum sequitur: ⁊ animalium splenes saginatorũ minus mali sunt ꝙ̃ macrorũ. Quare comedentem pinguidini illum admiscere oportet. ⁊ optime coq̃re ⁊c. Qui omnes a Gal. fonte copioso accipere in. iij. Alimentorũ. c. xj. dicentis. Splẽ quidem neq3 ad gustum bene delectabilis est: habet enim ponticũ ap-

parens meritoqz cachochim⁹ esse cre ditur melancholici sanguinis genera tiuus existens. Et in lib. de euchimia & cathochimia. c. iij. sic etiã inquit de ipso Splen sufficienter est cachocim⁹ & melancholichus. In porcis autem minime ẽ talis. Omnes tñ hortamur vt porcinio & quocunqz alio splene õ termisso: cibis alijs melioribus refici antur.

¶ Capitulum. cix. ostendit natu ram testiculorũ: renũ: & vberũ: & õ eis quo ad nutrimentũ siteligẽdũ

Testiculi sunt vnum de mẽ bris corporis principalib⁹ plus pro cõseruatione spe ciei ꝙ indiu idui generatũ vt colligitur ex sententia Principis primi. doc. v. c. j. & in cãticis de eis sic scribentis. Testiculi sunt mẽ bra generationis. A quo sumpsit Mi chael noster in sua practica cũ ait ꝙ ipsi sunt membra glandosa: alba: ex tra corpus eminentia: geniture per se & principaliter generatiua seu produ ctiua &c. Quorũ cõplexio prout etiaz pertinet proposito: calida est & humi da vsqz ad scdm. teste eodez in. ij. tra ctatu libri sui. Et quemadmodũ scri psit Auicẽ. in. ij. canõis. c. cccccc xxi ij. Plurimi ipsorũ sunt difficilis digestio nis plurimi nutrimenti: & propre cum sunt de aialibus magnis grosse car nis. Que quidẽ fuit sententia Rasis in. xxj. continentis. c. cclxxvij. & Gal. in iij. de alimẽtis. c. vj. cum inquit. Ani maliũ testiculi indigestibiles sũt & ca chochimi: digesti autẽ bene nutritiui quod autem magis & minus in ipsis proportionale est dico secundum car nen: in quantum enim porcorum caro ea que aliorum est melior intantum et testiculi testiculis. Soli autem qui callorum optimi secundum omnia & maxime saginatorũ. Et in. c. xx. eius dem dixit. Testiculi sunt optimi & ma xime impinguatorum gallorum. Et in. iij. c. de euchimia & cachochimia sic etiam de eis ait. Epar non est cacho chimuz: renes autem & testiculi non euchimi preter eos qui gallorum et propterea dixit Auicen. in. ij. canonis c. ccccccccxxiij. Melior testiculus est il lius cuius bonus est testiculus: & qui est adolescentium: & testiculus qui ẽ magnorũ hyrcorum & que eis assimi lantur: de arietibus & tauris non di geritur: & non est sicut testiculus gal lorũ: & precipue impingnatorum: nã ipse est bonus valde. Et subdit. Non habet bonitatem nutrimẽti mamilla rũ: nisi testiculus gallorũ impingua torũ: ipse namqz est boni nutrimenti plurimũ & oẽs species testiculi qñ di gerũtur ꝑprie qui nõ sunt difficilis di gestionis plurimũ nutriũt. Ex quib⁹ manifestũ est quantũ gallorũ testicu li sunt cõuenientes. & ideo dixit Auer rois in secunda parte canticorum cõ mento. cxj De testiculis gallorũ ha betur opinio: ꝙ ex eis tantum pond⁹ sanguinis gereret. quãtũ ipsi sũt q alijs postpositis his securissime po terim⁹ vti & õbiles essent &c. de ma millis vo dicam⁹ cũ Auicẽ. l. xij. tertij sic eo describẽte mamillã. Mamilla est membrum creatum ad generan dum: lac vt nutriatur cum eo nouiter natus in introitu sue natiuitatis et vsqzquo confirmetur et crescat eius virtus et fiat conuenies ad digeren dum cibum fortem solidum. Conci liator vero in differentia. cxcv. dixit ꝙ mamilla est instrumentum generati uum lactis: qõ cõponit ex arterijs ve nis & neruis carne alba sensibili: vt sanguis in ea in lac vlterius deco ctum dealbetur &c. Et propterea be ne dixit. Michael noster cum ait. Uberum carnes sunt similes carni bus glandosis: et complexio ca rum est humida declinans ad frigidi

tatē: sunt boni saporis & dulcis: & ex eis generatur sanguis bonus: & multum nutriunt licet tarde digerantur. Que quidem fuit sententia haliabatis in .v. theorice. ca. xxij. Et Almansoris in libro .iij. c. xj. dicentis. Uber est frigidum grossum: quod licet multum nutriat tarde tamen digeritur. Et in xx. continentis. c. cccclxxx. sic etiā Rasis inquit. Mamilla si comeditur: vt dixit. Gal. in libro nutrimenti: plena lacte nutrimentum eius: post digestionem bonam: erit primū nutrimento carnis: tñ nisi conditionabilis fiat digestio ipsius de ea generatur humor crudus aut phlegma. Et dixit. Bimmasui. Mamilla frigida est & sicca ex neruositate que in ea: tamen si in ea fuerit lac erit velocioris digestiōis et laudabilior ex cōplexiōe: sed comedēda est cum aromatibus: vt velox fiat descētio eius de stomacho &c. Gal. aūt ante hos oēs in tertio de alimentis. c. v. sensit qđ dictū est quando sic ait. Qui autē in mamillis quando habent lac: insinuant et aliquid dulcedinis illius: & ꝑpter hoc desiderabile lecatoribus edulium adenes pleni lacte facti et maxime in porcis. Quod autem ex ipsis alimentum bene quidem digestis prope id est qđ scđm carnes: magis aūt defectiue elaboratis crudum & phlegmaticū humorem generāt &c. A quo sicut & ceteri: princeps accepit cū in .ij. canonis. c. cccccxlvj. scripsit. Uber natura est frigidū & siccū propter neruos plures qui sunt in ipso: & nutrimentū vberis pleni lacte quando digeritur propinquū est nutrimēto carnis. Et illud est melius in quo est lac: quoniā facit ipsum velociter descendere: si est de animali bone carnis boni humoris grossi et fortis erit generatiuū. Et in capitulo. cxlvj. eiusdem dixit. Mamille quidem nutrimentū est bonum: ꝙ si in ea est lac: est grossum &c. Eligantur igitur: vt Michael iubet. vbera de animalibus iuuenibus & temperatis &c. ¶ De renibus postremo dicamus cum Auicenna in .xviij. tertij. ca. dicente. Renes fuerunt creati ad hoc vt sint instrumentum mundans sanguinem ab aquositate superflua &c. Et quia sunt duo membra carnea dura & in complexione calida sicca: vt noster inquit Sauoronola. Quod etiam sensit Auicenna in .ij. canonis. ca. cccccclxxx. cum dixit. ꝙ ad siccitatem sunt declinantes propterea parui sunt nutrimenti & humor eorū est malus. sunt difficilis digestionis & horridi saporis: laudabiliores tamen ex eis sunt renes hedi lactentis inquit ipse. Quod etiam voluit Jsaac in .p. d. cum ait Renes duobus modis sunt illaudabiles: immo propter sue substantie corruptionem & credo ꝙ velit dicere compactionem et duritiem et grossitien. Secundo quia eorum nutrtmentum fuerat vrine pinguedo: vnde sanguinem generant grossum & pessimum. Et ideo dicebat haliabas in .v. Teorice. ca. xxij. Renes malus est cibus propter eam que in eis est vrine qualitatem. Et similiter Rasis in .iij. Almasoris. c. xij. inquit. Renes tarde digeruntur: qui nec bonum generāt sanguinem: nec multum dant nutrimentū. Et in .xxiij. cōtinentis. c. cccccclx. auctoritate Gal. dixit ꝙ malum humorem generant manifeste: & digestio eorum est difficilis & laboriosa. Et Ruffus inquit ꝙ sunt male digestionis & nutricatiōis Et Joannitius ait. ꝙnō sunt laudabiles ex grossitudine substantie ipsorū neqꝫ in nutrimento ex malitia chimi generati de eis: neqꝫ in solutione ventris ex taeditate descentionis ipsorū quare preter hedinos laudatos alij dimittantur.

¶ Capitulū. c x. ostēdit naturam: pedum & caudarum animalium in via nutrimenti: & qūo eligendi &c.

Pedes ⁊ cauda sunt mẽbra corporis manifestissima: ⁊ ppterea diffinitione non indigerent. Attamẽ id mihi minime videtur esse pretereundum quod scripsit Gal. in.iiij. de iuuamentis mẽbrorum.c.j.cum ait. Pes est instrumentũ ambulationis in hoie qui est aial sapiens: ⁊ ambulatio fit per motum ⁊ fictionem: pedes ergo sunt instrumẽta fixionis ⁊c. Et q̃uis hec descriptio pedibus hoim sit attributa: põt tñ ⁊ pedibus brutoꝝ cõuenire: vt tñ nostro pertinet proposito de eis dicendũ est cum Auicẽ. in ij.canonis.c.cccccl v. dicente. Pedes generãt humorem viscosum nõ grossum.sed ipse est laudabilis ⁊ paucarum superfluitatum. Et infra subiunxit. Boni sunt digestioni ⁊ boni chimi viscosi nõ grossi. Et significatio bonitatis digestionis eorum est velocitas inflationis ipsorum ⁊ dissolutionis in decoctione. Uerum eoꝝ nutrimentum non est multũ. Qđ sensisse videtur Haliabas in.v. theorice cap. xxij.dicens. Pedes aures ⁊ labia: omnia hec neruosa sunt paululũ carnis habentia ⁊ adipis parum nutriunt celerius digeruntur. Amplioris nempe q̃ reliqua membra sunt motus: quare a stomacho citius descendunt sue viscositatis causa: ⁊ qui ab eis generatur sanguis bonus est ⁊ laudãd⁹: Et similiter Rasi invigesima tertia cõtinentis.capit.cccccclxj.dixit auctoritate Gal. Pedes generant chimum viscosum: tamen nõ grossum: ⁊ sunt conuenientis digestionis carentes superfluitatibus boni chimi: et velocis digestionis. Deinde subdit auctoritate eiusdem in lib.de chimis: q generãt humorem viscosum nõ grossuꝫ. ⁊ hñt signũ sup hoc ex dispositione ipsoꝝ in decoctione: qꝛ id qđ augeť ⁊ liq̃fit in coquendo bonum erit in digestiõe ⁊ in.iij. Almansoris. capitulo.xj. ait. Pedes sanguinem generat viscosum qui frigidior ac leuior existit illo quẽ caro gñat. Quorũ ãteriores leuiores sunt ⁊ calidiores: posteriores vero grauiores sunt ⁊ frigidiores. A quo sumpsit Isaac in pticularibus dietis cum inquit. Extremitates aialium quia omnino carent pinguedine: tarde digeruntur sunt enim substãtie cutis et neruorum: sed q̃m semper sunt in motu ⁊ labore digestibiliora sũt neruosis membris. ⁊ immobilibus: ⁊ non laboriosis: quia neruosa nec laborem habentia viscosum dant nutrimentũ lubrificatiuum a stomacho ⁊ ex intestinis cito descendens. Necesse est ergo vt extremitates simile generent nutrimentũ: sed tamen nõ tãtũ. qđ sic pbatur. Cũ em̃ coquuntur per partes suas dilatantur quod significat leuitatem ⁊ subtilitatem: paruũ tamẽ eorũ ẽ nutrimẽtũ. Et post aliq̃ subiũxit. Pedes anteriori ore posteriorib⁹ sunt meliores propter fundamentũ naturalis caloris eis vicinantis. Concludamus itaq; q cũ pedes quadrupedum sint de numero ciborum superfluitates nõ habentiũ. vt dixit. Gal. in libro de dissolutione continua. securi sint ad sanitatẽ: pmaxime cholericis ⁊ sanguinẽ subtilem habentibus cõuenire videntur. Eligantur ergo pedes laudabilium aialiuꝫ ⁊ decoquantur vsq; ad dissolutionem ⁊ preparentur cũ aceto ⁊ croco: ⁊ sic remouebitur eorũ nocumentũ si quod ex grossitie ⁊ viscositate ipsorũ timetur: vt Michael inq̃t. Et eorũ patina apponi prima mensa consueuit ⁊ mirũ modum appetentiam excitabunt: vt obsonioꝝ retulit autor. ¶ De cauda autem dicimus cum Rasi in.xxij. continentis.c. cccxxviij. autoritate Gal. sic scribente Caude sunt magis solidiores ventribus ⁊ intestinis. ⁊ iuxta hunc modum erit difficultas digestionis ipsa

rum ꝛ paucitas nutrimenti:tamen su perfluitates ipsaꝝ sunt modice ex mo tibus ipsarũ:ꝛ propter hoc quidã mo dernorum dixerũt ꝙ cauda est satis cõueniẽtis nutrimẽti propter sui motum cõtinuũ. Quod tamen dictum sic absolute nõ est conueniẽs:cum dicat Isaac in particu. dietis ꝙ nõ solũ cauda:sed etiam mẽbra que caude sunt vicina:ꝛ a calore naturali longinqua duriora sunt ꝛ indigestibiliora minusqꝫ saporosiora. Quod fit duobus modis. Primo ꝑpter calorez naturalẽ ab eis remotum. Secundo quia fuerũt nutrita sanguine male ĩ epate cocto. Et hoc videtur sensisse Rasis cum in iij. Almansoris. c. xj. inquit. Cauda est calida que stomacho nocẽs fastidiuz facit ac cholerã generat rubeam. Et in libro. iiij. suorum aphorismoruz sic quoqꝫ ait. A capitibus homines sibi precauere debent ꝛ a caudis. Philosophi eñi dixerunt ꝙ carnes pilose venena nõ euadunt naturaliter. ꝛ maxime capita eoꝝ ꝛ caude:ꝛ ideo comedi nõ debẽt que fuit ꝑ parte Gal. sententia ĩ libro de euchimia ꝛ cachochimia c. iiij. cum caudã enumerauerit inter partes difficilis digestionis ꝛ mali chimi. quãobrem vsum eius nõ laudamꝰ ad sanitatẽ pacto aliquo quemadmodum pedes laudabiles: plurimum cõmendamus.

Capitulũ. cxj. ostendit naturam sanguinis ꝛ pinguedinis ꝑ quãto via cibi quãdoqꝫ sumuntur.

Sanguis ꝛ pinguedo nõ sunt corporis membra quemadmodum sentiũt medici verũ qꝛ cum mẽbris vicinitatẽ habẽt:de ipsis postremo mihi videt̃ esse scribendũ tanq̃ꝫ si mẽbra quedã forent: quãtum ad sanitatis custodiã pertineant. Licet eñi sanguis in viuẽte aĩali:vt dicit Cõciliator in differẽtia. xxx. sit humor calidus ꝛ humidus sapore dulcis odore fetidus minime coagulabilis solus. que diffinitio soli sanguini prout ab aliis distinguit̃ humoribus conuenire videtur. Tamẽ cõsideratꝰ prout via cibi ex aĩalibus sumitur: est quoddã cõfusum ꝛ cõmixtum ex oĩbꝰ quatuor humoribus:qui proprie a medicis massa humoralis nũcupatur:alterius cõplexionis q̃ꝫ dictũ sit alterius qꝫ nutrimẽti ꝛ illaudabilis:cuiuscũqꝫ fuerit animalis:ꝛ presertim domestici. vt ex dictis Isaac cõprehẽdi põt: q̃ in. c. xiiij. dietaruz vniuersaliũ inquit. Siluaticoꝝ sanguis subtilior est ꝛ acutior:qꝛ minus sunt comedẽtia: ꝛ sunt sicciora ex nimio motu ꝛ calore aeris. vbi eñi aluntur semper sole cooperiũtur. vnde pori rarificantur ꝛ superfluitates humorũ dissoluuntur:ꝛ qꝛ parũ comedunt atqꝫ bibunt. Sanguis vero domesticoꝝ datus est cõtrarius:qꝛ durior:grossior:viscosior:atqꝫ nutribilior ex paruitate aeris ꝛ defectione mouẽdi ꝛ multitudine comedẽdi atqꝫ bibendi:vnde pori oppilantur: ꝛ nutrimenta ingrossantur:que videt̃ fuisse Gal. sententia in. iij. alimentorũ. c. xviij. dicẽtis. Omnis quidẽ sanguis difficulter digestibilis est: ꝛ maxime qui grossus ꝛ melãcholicus qualis qui bouz: Qui autem leporũ tanq̃ꝫ delectabilissimus appreciatus est. ꝛ in. c. xxij. eiusdẽ inquit. Superfluicus ꝛ indigestibilis est omnis sanguis:scdꝫ quemcũqꝫ modũ ipsum preparauerit aliquis. ꝛ in libro de subtiliãte dieta. c. viij. sic quoqꝫ ait. Et sanguinis vsus omniũ animalium vitandus est:ꝛ multo magis ad subtiliantem dietam. A quo sumpsit Rasis cum in. xxij. continentis. ca. cccviij. sic scripsit autoritate Pauli. Omnis sanguis est difficilis digestionis: ꝛ precipue sanguis grossus qui declinat ad

cholerã nigram ad modũ sanguinis teneri &c. ppterea ipsius comestio: quo modolibet fugienda est: lz q̃ plures ex sanguine porcino sanguinaceos faciant cũ eo admiscẽtes lac pinguedinem cũ feniculi semine: & eis in hyeme vtãtur: nesciẽtes quantũ mali: ex illorũ comestione: & in sanitate detrimẽtum pueniat. quare &c. ¶ De pinguedine autẽ dicimus cũ Serapione autoritate Gal. sic dicente. Quãdo aial est humidũ generat in eo pinguedo: sicut porcus. Et quãdo est siccũ generatur in eo adeps: sicut taurus: capra: & alia que habẽt cornua: & in hoc differunt. Erit igitur pinguedo id quod a vulgaribus laridũ dicitur. Adeps vero siue vnctuositas id qđ axungia nuncupatur. Et hoc est qđ sensit Haliabas in. v. Thorice. c. xxij. cũ ait. Pinguedinis cõplexio calida est & humida. Adeps vero min⁹ calidus est & humidus q̃ pinguedo: sunt autẽ ambo phlegma & superfluitas humida: stomachũ eneruant & in calorẽ cito alterantur: & eoꝝ modicũ est nutrimentũ & sanguis quẽ generãt nõ est laudabilis. Ubi sciendũ est q̃ ipse Haliabas sicut & alij de noĩbus nõ curãtes: q̃nq3 sicut in prehabitis: adipis & pinguedinis noĩbus abutitur. Isaac etiã idẽ voluit qđ dictũ est cũ in. v. d. sic scripsit Unctuositas siue adeps est illa que in bobus crescit: que calidior est & humidior q̃ pinguedo que in porcis generatur: q2 vnctuositas calorẽ naturalẽ habet ppter vicinũ sibi carnis calorẽ: pinguedo vero frigidior est vnctuositate & siccior: q2 a carnis calore est remota & ab eius humiditate. Generat autẽ adeps ex aquositate & vnctuositate sanguinis quam frigiditas coagulat: ideoq3 ipsam resoluit caliditas vt inquit Princeps in prima primi doc to. v. c. j. Res autem vnctuosa et pinguis est aquea aerea sicut voluit Galie. in lib. de simplici medicina distinctione. viij. c. j. Complexio igitur adipis est calida: vt idem dixit in. v. de iuuamentis mẽbroꝝ. c. ij. dicens. Signũ multi caloris in pinguedine et adipe est velocitas in accensione ppter propinquitatẽ nature eius ad naturam ignis. Cõplexio etiã sua est humida: cum dicat idẽ in. j. de cõplexionibus. c. vlti. Cerebro humidior est pinguedo: cui⁹ coagulatio nõ est nisi propter frigus panniculoꝝ: & illud ideo quoniam oleo spisso est similis: & propterea congelatur cũ mẽbra ei obuiant frigida sanguine priuata: neq3 quidem possibile est vt pinguedo in circuitu epatis coaguletur: neq3 in circuitu venarum pulsatiliũ: neq3 in circuitu cordis: neq3 in circuitu alicuius membrorum vehementis caliditatis. Et propterea q̃ eius coagulatio fuit a frigore: est eius resolutio & liquefacto a calore &c. Ex quibus patet cõplexio pinguedinis & adipis: que calida sunt et humida: licet calidior sit adeps pinguedine. & ob hãc causam dixit Isaac in doctrina. v. capitu. xuij. q̃ crassissima sint pessima: quia pinguedinis pprietas stomacho et digestioni est nociua. Primo quia innatat cibis: & facit eos inflantes: et cito saturantes. Cum autem alteri cibo admiscentur: sua viscositate ille alter ingrossatur: & digeri incipiẽs villos stomachi emollit: et viscositatem et lubricitatem eis tribuit: vnde virtus contentiua deficit et expulsiua vigoratur vnde plurimũ lienteria generatur. Et hoc proprie operantur in stomachis frigidis. In stomachis vero calidis pinguia ad fumositatem et ad choleram conuertuntur: quia calor stomachi ex pinguedine interius incensiuus fit: sicut exterius calor ignis pinguedine & oleo accenditur. In docto. quoq3. v. sic inquit. Adeps & pinguedo sunt fastidium inducentia: cibiq3 instrumẽtum mollientia & humefaciẽtia maxime villos sto

machi:habent quoqꝫ proprietatẽ ſup
omnes cibos natãdi: ⁊ cibũ viſcoſum
groſſum digeſtioniqꝫ inobedientem
faciende:⁊ falſum ſaturitatẽ generan
di.Et infra dixit.Carnoſa ⁊ nõ carno
ſa pinguedo pro nutrimẽto data peſſi
ma eſt:oppillationẽ generat: ⁊ humo
res phlegmaticos adiuuat ⁊c. Idem
quoqꝫ ſenſit Princeps in.ij.canonis.c.
cxlvj.cum ait.Pinguedo ⁊ adeps ſunt
mali nutrimẽti ⁊ pauci:⁊ ſubleuant ci
bũ:⁊ nõ eſt conueniẽs ex eis niſi quãti
tas parua ſcdꝫ menſurã que delectet.
Et in tertia.j.dixit.ꝙ ex cibo vnctuoſo
ſit ocioſitas ⁊ auferturdeſideriũ.Et in
xiij.tertij.tractat.ij.c. vlti. ſic ſcripſit.
Scias ꝙ omnia vnctuoſa proſternũt
appetitũ aut debilitant ipſum ꝑ hoc
ꝙ mollificant:⁊ per hoc ꝙ corrũpunt
orificia venarum ⁊c.Eis itaqꝫ via cibi
nõ eſt vtenduꝫ: ſed tantummodo via
cõdiendi:vt infra apparebit.Et ſic eſt
finis ſermonis noſtri de carnibus ad
laudem indiuidue trinitatis.

¶ Capitulũ.cxij.oſtẽdit naturam
cõplexionẽ vtilitates: ⁊ iuuamẽta
ouorum in via nutrimẽti.

OB noſtre ſanctiſſime legis
reuerentiam:nõ ſemꝑ licet
nobis carnes comedere:ſꝫ
in quibuſdam dieb⁹ oua:
lac:caſeũ:⁊ hmõi.In aliq̃s
bus autẽ alijs vti ſolũ piſcibus : oleri
bus:fructibus:⁊ talibus cõceſſum fuit.
Et propterea de his omnibus eſt ſcri
bendum.Et primo quidem de ouis tã
q̃ꝫ de re magis vſitata :⁊ plurimũ ad
ſanitatem faciente: cum oua aliquan
do vicem carnis retineant : vt inquit
Almanſor in.c.xiiij. libri tertij . Dica
mus ergo cum noſtro Conciliatore in
differentia.lxix.ſic ſcribente.Ouuꝫ eſt
animal potentia ex ouificantis produ
ctum ſuperfluo. Cuius complexio ad
equalitatem tendit ⁊ temperamentũ:
licet ipſius albumen ad frigiditatem:
⁊ vitellus ad caliditatem:quorũ ambo
ſunt humida:vt ait Auicen.in.ij.cano
nis.c.cccccxxvj.Quod ẽt ſenſit Iſaac
in libro dietarum vniuerſaliuꝫ.c. xvij.
dicens.Quorum nature vniuerſaliter
temperate ſunt:⁊ mediocres comple
xioni humane vicinantes.Et in parti
cularibus inquit.Qua id ſunt ex ani
malibus volatilibus:quod ſanguis et
ſperma ex animalib⁹ ambulãtib⁹. Si
cut eniꝫ ſanguis ⁊ ſperma ſunt ex ma
teria ⁊ nutrimẽto animaliũ ambulan
tium:ita oua ſunt ex materia ⁊ nutri
mento volatilium. Qua enim volati
lium maſculũ ſuccunbẽtium hec duo
in ſe retinere videntur: ſperma videli
cet ⁊ nutrimentum:proinde velociter
⁊ multum ſunt nutrientia ⁊ confortã
tia.Velociter nutriunt propter ſue ſub
ſtantie ſubtilitatẽ ſuiqꝫ liquoris tẽpe
ramentũ.Corpus ſunt cõfortantia: et
velociter nutriũt:⁊ quanto plus calor
in eo operatur: tanto magis indura
tur:ſicut videmus in exterioribus fie
ri:quanto enim calor ignis in eis ope
ratur:tanto indurari incipiunt.Nutri
mentũ autem dant multũ: qꝛ tota eo
rum ſubſtantia mutata membris om
nino aſſimilatur pro ſui nature huma
ne vicinitate.Et maxime eorũ vitella:
qꝛ in calore ⁊ humiditate ſunt tempe
rata:⁊ magis videntur humane cõple
xioni ſimilia.Que fuit Raſis ſentẽtia
in tertia Almãſoris.c.xiiij.dicẽtis.Gal
line ⁊ perdicis oua temperata ſunt et
cõuenientia.Vitellus quoqꝫ in calidi
tate temperatus exiſtens bene nutrit.
Albumẽ vero frigidũ eſt ⁊ viſcoſum
dureqꝫ digeritur:ſanguis etiam ex eo
generatus nõ eſt bonus. Quod conſi
derans Serapio inquit . Complexio
quidem oui eſt frigidior parum q̃ꝫ cor
pus temperatũ: ipſum namqꝫ infrigi
dat temperate ⁊c.Que complexio ſic
poteſt declarari ſi frigidũ plus in mo
le ⁊ quantitate permiſcetur cuꝫ calido

temperato:proculdubio totū commi-
xtum erit frigidū:vt patet: sed aggre
gatum ex albumine ⁊ vitello est huius
modi:ergo totum erit frigidius tem-
perato:vt bene dixerat Serapio. Quod
autem vitellum sit temperatū: appa
ret per Isaac in.v.doctrina.c.xvij. di-
cente.Vitella sunt temperata:⁊ calori
naturali viciniora:⁊ ideo ad digeren-
dum velociora ⁊ faciliora : ⁊ maxime
si de iunioribus fuerint volatilib⁹ ma-
sculos habentibus . Patet etiam per
easque dixit Rasis.⁊ similiter Auicen.
in preadductis eorum allegationib⁹.
Similiter albumen est frigidum:licet
Conciliator in predicta differentia de
claret ipsum esse calidū absolute : sed
tamē respectu corporis temperati est
frigidum:cum dicat Isaac in particu
laribus dietis.Albumen ouorum ali-
quātulum frigiditati ⁊ grossitati perti
net:vnde est durum ad digerēdum et
tardum.Quod sensit Gal.in.xvj.Te
rapeutice.c.v.dicens.Debilibus ma-
gis sunt danda vitella ouorū ꝓpterea
ꝙ album ipsorū difficile digestibile est.
Cuius rationē expressit in quarto de
simplici medicina distinctione.ij.c.iij.
cum ait.Albumen oui compositū est
⁊ permixtum ex substantia aerea: ter-
rea:et substantia aquea simul: sicut
oleum:verūtamen est pluris terreita
tis ꝙ oleum suaue:⁊ propter illā ter
reitatem ⁊ grossiciem suam cū quodā
viscositate est difficile digestibile. Ex
quibus apparet que sit oui cōplexio.
¶Vtilitas autē ouorū ad sanitatē est
multa:cum plurimum nutriant corp⁹:
vt pro parte iam dictum est ⁊ quēad-
modum innuit nobis Isaac in.xvij.c.
d.v.dicēs.Oua cū materia ⁊ nutrimē-
tum omnium volatilium existant: ne-
cesse est vt fortissimi ⁊ multi sint nutri
menti.Multi enim q̄r totū assimilatur
sanguini ⁊c.Et infra subiunxit.Oua q̄
de subtili sunt animali ⁊ temperato si
cut perdicum ⁊ gallinarum laudabi-
lium:laudabile est eorum nutrimentū
facile digestiuum ⁊c. Et ꝓpterea om
nia oua augmentum faciunt in coitu:
vt dixit Princeps in.ij.canonis. c. alle
gato.Et fuit sententia Rasis in tertio
Almansoris.c.xiij . dicentis. Duo ve
ro ouorū prius dicta genera:galline vi
delicet atq̄ perdicis:sperma valde au
gmentant:atq̄ ad coitum stimulādo
incitant:quod ideo sit quoniam oua
gallinarū virtutem augmentāt:⁊ ma-
xime virtutem coeūdi:humectant enī
⁊ ethicis conferunt ⁊ sanis hominib⁹:
vt idem ait in quarto suorū aphorismo
rum autoritate Arzicon philosophi.
Ratione igitur sue temperate comple
xionis:atq̄ sue ad humanum corpus
conuenientie:⁊ multitudinis nutrimē
ti:oua inter reliqua vsitata cibaria nō
immerito cōmendantur.

¶Capitulū.xiiij.ostēdit que oua
sint meliora ad sanitatē nutribilio
ra ⁊ magis eligenda.

Visa cōplexione ⁊ vtili
tate ouorū:dicendum
est de ipsorum electio
ne:nō enī sic oua om
nia vt suprascripsim⁹
approbātur: sed solū
electa ex eis. Que si
electa ⁊ laudabilia dici merentur: ne-
cesse est vt ipsa has habeant cōditio
nes.Quarum prima est hec:vt ex lau
dabilibus sint animalibus : perdicis
scꝫ ⁊ galline iuuenū atq̄ pinguiū ma
sculinum coeuntem habentiū : qm̄ vt
ait Isaac in.v.d.Oua gallinacea ⁊ per
dicū tēperatoria ⁊ laudabiliora sunt
ceteris:maxime masculum habentiū
bene nutriunt: ⁊ iuniorū oua sunt me
liora ꝙ veterū:⁊ crassorum ꝙ macro-
rum:vicinitas factorū ꝙ veterorū. Et
in particularib⁹ sic inquit. Si oua de
tēperatis fuerint aīalibusbn̄ carnosis
etiā ⁊ iuuenculis:ceteris fiunt lauda-

biliora maxie si masculis fuerint sucȝ cūbentia contraria autē ecōtrario ꝓinde oua perdicis ⁊ galline naturaliter pinguis sunt laudabiliora quā si sint crasse propter escā vł quietē quā habēt. Si vero fuerint iuuenes ⁊ masculos habuerint: multo plus erunt laudāda. Animalia eñ masculis succumbentia calorē habent vehemētiorem quare odor eorum omni caret acumine: vñ sunt facilia ad digerenȝdum. Deinde subdit. Post hec anseris oua sunt bonitatis q̄d habentia: ⁊ lȝ sint grauia duraqȝ ad digerēdū: tñ si calor erit fortis: ipsaqȝ bene digerant̄: superi⁹ dictis nutribiliora sunt: ⁊ magis confortantia. Peiora istis sunt oua strutij: sunt eñ grauis odoris: ideirco sunt dura grauiaqȝ digeȝstioni. Pessima vero oīm sunt pauoȝnis oua ꝓpter horribilitatem odoris sue carnis: vñ sunt indigestibilia humaneqȝ cōplexioni incōuenientia: sȝ calidiora ceteris ⁊ ardentiorē sanguinem generētia sunt oua passerū post hec colūbarū q̄ minorē calorēȝ ⁊ siccitatēȝ hñt. hec ipse. Que fuit ēt sentētia Rasis in. iij. Almāsoris. c. xiiij. dicētis. Oua plus alijs hoībus conueniētia galline sunt ⁊ perdicis post q̄ oua anatis in bonitate existūt: ꝗuis malum efficiant nutrimentū. Alia vero sicut ea que paruarū auium atqȝ magnarum comedenda nō sunt nisi meȝdicine cā. Et post pauca subiūxit. anserum aūt oua fastidiū faciūt grauē habētia odorē. A quo sumpsit Auer. in. v. colliget dicens. Oua gallinaruȝ sunt meliora ceteris: ante quos oēs sapiens inquit Gal. in. i. de alimentis c. xxi. Meliora oua sunt que gallinarꝫ ⁊ fasianorum. peiora que sunt anserū ⁊ structionū. Cōcludēdū est ꝫ cū Isaac i. v. d. sic scribēte. Oua q̄ de grossis sūt aīalib⁹ ad digerendū duris ⁊ nutrimēti illaudabilis sicut structionis ⁊ anseris: mali sunt nutrimenti. ⁊ ad digerēduȝ dura grauis odoris ⁊ maxime de veterib⁹. Oua vero q̄ de subtili sunt animali ⁊ temperato sicut perdicum: et gallinarum laudabilium: laudabile est eorum nutrimentuȝ facile digestiuum: ⁊ maxime si de iuniorbus fueȝrint: quoniam oua leuiora sunt de iuȝniorbus: ⁊ grauiora de veteribus: et temperatiora de mediocribus: quia caloris sunt perfecti ⁊ minoris humiȝditatis: vt etiam dixit in eodem. c. liȝcet in alio loco. Si igitur oua de saȝnis fuerint animalibus ⁊ crassis nutrimenti erunt laudabilioris: similiter de coeuntibus cum masculis: quoniā calorem naturalem maioreȝ habent coeuntia quā non coeuntia: vt idem refert vbi supra. Que fuit etiam Raȝsis snīa in. iij. suorū aphorismorum: cū ait. Oua meliora sunt oua gallinarum ⁊ earū que cū gallis viuūt. Ex q̄bus oībus prima integrat̄ cōditio. s. ꝙ oua eligenda esse debeāt ex laudabilibus aīalibus iuuenibus pinguib⁹ ⁊ cū masculis coeūtibus. Scđa vero cōditio est: vt oua sint recētia: qm̄ vt inquit Isaac in particu. dietis. Oua reȝcentia sunt laudabiliora: q: calor naȝturalis eorū est fortior: qđ testat̄ bonitatem odoris suiqȝ saporis acceptabilitas ꝓpter hoc bñ nutriūt atqȝ calorē confortant naturalem. Uetusta vero pessima fiunt: vñ corruptibile generant nutrimentū: calor eñ naturalis eorū est defectus: atqȝ ab aere aliū sumpseȝrunt: ideoqȝ malorū humorꝫ putredinē citius subeunt: ⁊ ꝗto vetustiora tanȝto erunt deteriora. Qđ ante ipsum dixerat Gal. in. iij. de alimentis. c. xxi. cum ait. Optima quidem oua sunt q̄ recentissima: pessima auteȝ que vetustissima: que autem inter media horꝫ proportionātur distantia qua distāt ab extremis bonitate ⁊ malitia. Et ideo concludamus cuȝ Auic. in. ij. canonis cap. cccccxxxv. ꝙ meliora ex ouis sunt oua galline recētia: quare illa tantūȝ

modo sunt eligenda.

¶ Capi.xxiij.ostendit quomodo
quoquant oua: et quis modus co-
quendi sit melior ad sanitatem.

Cum multifariã oua
dequoq consueue-
rit: dicendũ esse vti
le et necessarium de
eorũ decoctionib⁹
existimauimus: vt
sanitatis conserua
tor intelligat quis
modus laudabilior et salubrior a me-
dicis esse pnuncietur. Dicamus ergo
q principaliter oua dupliciter prepa-
rentur. assando.s. ipsa super cineres
calidos et in aqua elixando. que si in-
uicem cõparentur: elixa meliora. et as
satis laudabiliora dicũtur: vt placuit
Isaac in.v.doctrina.ca.xvij. dicente.
Oua assata elixis sunt grossiora. Et
ad digerendum duriora. qr focus sub
stantialẽ eorũ humiditatẽ desiccat:
vnde desiccatoria et minus refrigera
tiua ex istũt. Et in particularib⁹ etiã
ait hoc modo. Oua in calore et humi-
ditate sunt temperata et humide cõ-
plexioni similia: sed tñ si assentur: ab
igne calorẽ suscipiũt et siccitatem: vñ
fiunt desiccatiua minusq caloris re-
frigeratiua. Si vero cũ aqua fuerint
elixa humiditatẽ sumunt: proinde mi
nus desiccatiua magisq caloris miti
gatiua. et infra sic ait. Oua assata sũt
grossiora et duriora ad digerendum
elixatis: qm calorẽ et siccitatẽ ab igne
suscipiunt famositatẽ etiã odorisgra
uitatem. Vñ sic cocta plus via medici
ne q̃ cibi cõueniunt: teste Auic.in.ij.
cano.c.cccccxxxv.cũ inquit. Et que ex
eis sunt assata super cinerem sine fu-
mo conferunt solutioni ventris et dis
sinterie et c. cũ aũt duobus modis as-
sentur oua: super carbones.s. et sub ci
neres: petet quispiaz q̃ deteriora? cui
rñdet Isaac in.v.doctrina.c. prealle-
gato dicens. Oua q̃ inter cineres po-
nuntur tota sunt peiora eis que sup
carbones ponuntur qm cũ calor foci
circũeat ipsa: fumositatẽ suã exire p-
hibet: super carbones vero posita fu
mositatem emittũt et mũda sunt. nul
lo igitur predictor modor sunt oua
coquenda: sed potius elixanda: dicẽ-
te haliabate in.v.theorice.c.xxvj. Cõ
petentius aũt ouum qđ sumitur: est
elixatũ in aqua et non multũ decoctũ
vt durum fiat: sed media tm̃ matura
tione decoquat qđ etiã sorbile vocat.
hoc nanq citius digerit et melior est
cibus. Nodatũ aũt et durum et lapido
sum et patellatũ malũ est et difficilis
digestionis: humorẽ generat grossuz
facitq oppillationẽ et lapidem in re-
nibus: et putrefactionẽ in stomacho:
et colicã mouet passionẽ. Cũ aũt ouuz
elixari etiã duobus modis cõtingat:
cũ cortice.s. et sine ipso cũ frangit et in
aquã calidã pijcitur: quereret aliqs for
sitan et bene que harũ duarũ elixatio
sit conuenientior? Cui dicemus cum
Isaac vbi supra sic scribẽte. oua elixa
corticibus suis peiora sunt q̃ fracta
in aqua: quia fumositati et grossitiei
cortices repugnãt exterius. Que oua
qui sepe comedunt ventositatem in-
flatiuam et grauatiuam patiuntur
stomachi et totius ventris et postea
subdit. Oua in aqua fracta meliora
sunt his que cum corticibus elixan-
tur: quia calor aque temperate pene-
trat et grossitiem suam subtiliat et au-
fert sibi grauitatem sui odoris. Unde
huiusmodi sunt laudabiliora cete-
ris. Et post multa sic etiaz inqt. Oua
in aqua elixa laudabiliora existunt:
maxime medie cocta: quia ex toto co-
cta mutantur in assatorum naturaz:
Et in particularib⁹ idẽ voluit cũ ait.
Oua elixa in aqua et mediocriter co-
cta facilis sũt digestiõis. No ad du
ritatẽ coquãt tarde digent et infra
subiunxit. Oua elixa in aqua sine te-

stis: in sua naturali custodiuntur humiditate: cũ aque humectatiõe suiqz odoris grauitatẽ amittunt: vnde ceteris ouorũ preparationib⁹ sunt laudabiliora: ꝛ precipue si mediocriter cocta fuerint ꝛc. Sed qꝛ sic ꝑparata: etsi magis ꝙ̃ alia dicãtur esse saniora: nõ omnibus tamẽ placẽt: imo quidã: de quorũ numero sumus: plus cũ cortice oua elixa desiderãt: melioriqz cum appetitu: vt ita dixerim: assumũt ea. Ideoqz de ipsis dicamus vlteri⁹ ꝙ tripliciter possunt esse decocta. parũ. s. ꝛ vt semi cruda sint: ꝛ talia si nõ abominabilia fuerint: plurimum dãt nutrimentũ: vt voluit Serapio cũ ait. Ouum semicoctũ sorbile est magis nutritiuũ ꝙ̃ alio modo comestũ. Quod etiã sensit Almansor in. iij. c. xiiij. dicens. Oua mollia ad descẽdendũ velocia his a quib⁹ sanguis fluxit multitudo: ac vires fuerunt diminute cõferunt. Quedã vero cum testis suis indurantur. ꝛ hec sunt dura ad digerendũ: bene tamen digesta plurimũ exhibẽt nutrimẽtũ: teste Isaac in. v. doc. sic scribẽte. Oua indurata desiccatoria sunt ꝛ a stomacho dure exeuntia ꝛ venas tarde penetrãtia: si tamen digerãtur dure dissoluũtur: ꝛ ideo stomachũ grauãt et intestina: plerũqz tamẽ bene cõfortãt. qđ cõfirmauit Rasis in tertio Almãsoris c. preallegato dicens. Oua cũ elixãtur ꝛ dura fiunt plus nutriũt: ad digerẽdũ tamẽ sunt duriora: tardiusqz de stomacho descẽdunt. ꝛ Gal. in tertio Alimentorũ. c. xxj. cum ait. Oua quidẽ cocta ꝛ indurata difficulter digestibilia: ꝛ tarde pertransitionis ꝛ alimentum grossum tribuunt corpori: his tamen adhuc magis sunt tarde pertransitionis ꝛ grossioris chimi que supra cinerem calidum assata. Et in libro de euchimia. ca. iij. sic etiam dixit Ouorum quecunqz vsqz ad perfectam coagulationem coquũtur aut assantur nõ bene euchimia sunt. Quedam vero oua inter hec extrema medium tenent decocta quidem sufficienter et non indurata: que sorbilia vel coagulata dicũtur: ꝛ hec sunt saniora ꝛ omnibus fere hominib⁹ gratiora: ꝛ ceteris laudabiliora dicẽte Almãsore vbi supra. Oua tremula que neqz dura sunt: neqz mollia inter illa duo media existũt. ꝛ Ga. etiã in loco superius adducto inquit. Optima ouorum ad alimentum sunt que tremula sorbilia. que quidem minus nutriunt induratis: facilius tamẽ subeunt ꝛ eas que inuocata alteriora asperitates leniunt. Et in libro de euchimia similiter ait. Oua que moderate sunt cocta: propter quod tremulenta vocãtur: meliora sunt alijs: ꝛ ad digestionẽ ꝛ ad euchimiam ꝛc. ¶ De frixis autem cum oleo et huiusmodi dicimus cum Isaac in quinta doctrina. c. xviij. ꝙ oua frixa ceteris sint peiora: quia paruissime in stomacho sunt morantia: ꝛ quia in fumositatẽ ꝛ corruptionem sunt mutabilia. quicquid ibi ciborum inueniunt corrumpentia sunt: grauitatem stomacho generantia et fastidia peiora ꝙ̃ alia quelibet faciãt oua. Et ifra dixit. Oua frixa pessimos generãt chimos ꝛ fastidia. ꝛ in pria doctrina etiã sic scripsit. Oua frixa ceteris deteriora ꝛ grossiora citoqz in fumositatẽ ꝛ ĩ cholericos humores ac in putredinẽ conuertibilia: quare sunt causa fastidij ꝛ abhominatiõis: qꝛ cõuersa in putredinẽ quicquid bonorũ cibariorũ in stomacho inueniũt putrefaciũt. Que fuit Gal. sentẽtia in tertio Alimentorũ sic dicẽtis. Oua frixa pessimũ dant alimẽtũ: ad oĩa indigestibilia eĩn sunt: ꝛ grossum dãt chimũ ꝛ prauũ supfluũ. Et in li. de euchimia. c. iij. dixit. Oua ꝙ̃ frigunt cachochimia fiũt: ꝛ in eã ꝙ̃ in vẽtre digestio nõ habẽt in fumosam corrũpunt substantiã ꝛ propter ipsa ꝛ alia cibaria. Et propter eis qui indigestionẽ patiũtur pessima sunt: quare ꝛc.

¶ Capitulũ

¶ Capitulū .xcv. oſtendit q̇d ſit lac.ꝛ que ſit eius natura ſiue complexio ꝛc.

CUm tot vt dixit p̄nceps in ſecundo cano.lac cuȝ corporibus humanis habeat proportionalitates:ꝙ earū cauſe non comprehenduntur nō eſt aliqua afficiendū admiratione ſi priſci ſapientes lactis gn̄ibus vtebant̄ q̇s ꝛ poſteri ſunt imitati: id tn̄ qđ illi ex eis iuuamentū non conſecuti ꝑpterea quia inordiatiſſime lacticiniȷ̇s ſint abuſi:ꝛ inde q̄ꝫplures egritudinum ſpecies deuenere:qđ aliqui conſiderātes:ꝛ id putantes ex parte lactis contingere ipſuȝ penitus ſpreuere eo nunq̄ꝫ vtentes a quib⁹ pleriqꝫ edocti illud idem obſeruant quoruȝ opinio falſa ꝛ erronea q̄ꝫtum a via deuiet veritatis ex infra ſcribendis clariſſime patebit.Sȝ primitus q̇d ſit lac qđ ipſi intelligere minime vident̄:declaremus dicentes cū Gal.in octauo de iuuamentis mēbrorū.ca.vltimo ſic ſcribēte.Lac eſt ſuperfluitas cibi corporis bona digeſta.a quo ſumpſit Conſiliator noſter in differentia .cxlviij. cuȝ dixit.Lac eſt animalis ſuperfluū albū bina decoctione in mām̄is gn̄atum ꝛ eſt ſanguis bis decoctus: vt inq̇t Meſue in albedineq̄ꝫ mutatus.qđ quidē ſenſit Auic. in.xij.tertij.c.j .cuȝ ait.mamilla albificat ſanguinē rubeū ꝛ facit ipſum lac.Et propterea dicebat Iſaac in.c.xvij. doctrina quinta. Lac nihil aliud eſt q̄ꝫ ſanguis ſcđo coctus.Et in particularibus iteruȝ.Lac vicinum eſt ſanguini: neqꝫ aliud eſt q̄ꝫ ſanguis ſcđo coctus in vberibus: hȝ tn̄ de mamillis albedinē:ſaporitatem:ꝛ humilitatē.ꝛ infra dixit.Lac non eſt ſeparatum a ſanguine ſicut cholera vel melācholia per ſe:immo non eſt aliud niſi ſanguis ſecūdo coctus in vberib⁹:qđ natura ꝑbauerit ad nutrimentū animaliū:ſicut eundē ſanguinem operata eſt ad fouenda corpora:ꝛ ob hanc cauſaȝ Auicen.in ſecundo canonis. c.ccccxlix.ſic ait. lac eſt boni chimi ꝛ facit exuberare ſanguinē:augmentū faciens in cerebro: ꝛ eſt propinque digeſtiōis cū ſit gn̄atum ex ſanguine qđ eſt in ſummo digeſtionis cui ſuperuenit digeſtio quedam alia q̄ꝫuis fiat ex membro qđ ad frigus declinat.Et propterea lactis complexio parumper ad frigus declinat:vt tetigit Conſiliator in preallegata differentia cum inq̇t.Et ſi lac ſit ſanguis ſecundo coctus: ſecunda tamen decoctio eidem nō caliditatē: ſȝ potius inferat frigiditatē ꝑpter mamillarē carnē glandoſam frigidaȝ ꝛ humidam exiſtentē:ſicut em̄ ſpiritus animalis bis decoquit̄ puta in corde ꝛ in cerebro ita lac in epate ac mām̄is ꝛ qđ ita ſit ptȝ per dictū haliabatis: in.v.theorice.c.xxvj. qđ eſt tale. Lac vniuerſaliter frigidū eſt ꝛ humiduȝ: Et per Almanſorem in libro.iij.c.xv. dicente.Lac recenter multū temperamento exiſtit vicinū:lȝ frigiditati et humiditati parūper approximet: qđ corpus humectat ꝛ impinguat ethiſis inſuper ꝛ ptiſicis necnon ſicce tuſſi ac ardori vrine confert.quas.ſ.operationes minime faceret niſi frigiduȝ ꝛ humidū foret.Que quideȝ fuit etiā Ga.ſentētia in quarto de ſimplici medicina diſtin.iij.c.vlt.ſic ꝙ dictū eſt ꝓbantis.Lac q̄ꝫuis ſit ſuaue tn̄ nō alteratur per ſeipſum ad amaritudinem prorſus:ꝛ iſtud eſt qm̄ frigiditas in ipſo eſt vincens caliditatē ꝛ nō caliditas frigiditatē.Et propter illud fit ꝙ qn̄ moratur occurrens ei aliqua hora aceſcit:ꝛ iſtud eſt qm̄ cōpoſitū eſt ex tribus ſubſtantiȷ̇s diuerſis in qualitate:quarū vna eſt ſubſtantia groſſa

ex qua est caseus: secūda est pinguis ex qua est butyrum recens ꝛ coctū: et tertia est aquea que dicitur aqua casei: ꝛ vnicuiqꝫ harū trium substantiarū inest cōplexio sibi ꝓpria. Substātia pinguis est maioris equalitatis ī cōplexiōe. ꝛ substātia grossa est frigida in equalitate cōplexiōis: ꝛ aquea est frigida ꝛ humida: ꝛ cū res sit secūdū qđ narraui: tūc caliditas totius lactis est sub caliditate totiꝰ corporis tēperate cōplexionis: ꝛ ꝓpter illud est qđ cōuertitur ꝛ permutaṫ per se ad acetositatē. Et in. v. lib. eiusdē distinctione. vj. c. ij. sic etiā inquit. Lac in caliditate sua est inter phlegma et sanguinē: sed nō est lōgitudo eius ab vtrisqꝫ similis ꝛ equalis: imo a phlegmate est lōginquius ꝛ ꝓpinquius sanguini. Qđ etiā voluit Serapio ī. c. de medicinis prouocātibꝰ lac a predicto accipiens loco ex quibꝰ apparet ꝙ licet lac sit decliue ad frigidū et humiduꝫ hoc tñ est parū. Isaac tñ aliter sensisse videṫ cū in. c. xvij. doctrina quinta inquit. Lac dulci vicinitus mamillas exiēs calidū est in medio pⁱmi gradus ꝛ in initio secūdi: qđ mōstrat saporositas sua ꝛ saporis sanguinis vicinitas ꝛ facilis in eū mutabilitas ꝛc. Qui nostro iudicio etsi cōtrariꝰ videatur opinioni Gal. ꝛ alioꝝ: vt visuꝫ est: ab eis tñ nō discedit. nā si cōsideretur lac absolute an calidū sit vel ne: procuidubio calidū est pronūciandū cuꝫ dulce sit ꝛc. vt dixit Isaac. Si aūt cōparetur corpori tēperato vt probauit Gal. erit frigidum ꝛ humidū nec hoc Isaac negasset. et sic omnis remoueᵗur contradictio inter eos.

¶ Capitulum. cxvj. ostendit quale quantumqꝫ sit lactis nutrimētum: ꝛ que sint ipsius vtilitates.

Quantū sit lactis nutrimentū: ꝛ ex eo corporis robur proueniēs: nunqꝫ equideꝫ qs posset credere nisi ea q de ipso scribūt autores nostri plegisset. Quos qui nō legit: aut minime pōt intelligere ꝛ hoc saltē legat caplm: in quo non cōprehenduntᷣ ille q ad morbos infinite fere sunt lactis vtilitates: sed tantūmodo he que ad corporis sani faciūt cōfortationē. Dicamus ergo cū Auerroi in. v. colliget. c. de humiditate aīaliū. ꝙ si corpus est mundū: nihil est cōueniētius lacte ad restaurandū quod dissolutū est ex mēbris radicalibus: et proprie lac mulierū: secūdo lac asinarū: ꝛ post lac caprarū: ꝛ ideo est lac magis iuuatiuū oībus alijs rebus ethicis: ꝛ hoc est ꝓpterea: q: est materia similis prime materie: ex qua est humiditas radicalis: ꝛ ideo nutrimētū bonum corpori existit ꝛc. Qđ etiam voluit Serapio auctoritate Diascoridis cum ait. Lac omne est boni chimi: ꝛ est multū nutritiuū: mollit ventrē ꝛ confert stomacho. Similiter Isaac in. c. xvij. dietarū vniuersaliū dicens. Lac femininum ꝛ caprinū temperatū est in suis tribus substātijs: ꝛ perfectū generat nutrimētū ꝛ tēperatum. Et infra subdit. Et si corpus sit mundū: ꝛ lac bene digestū: multū dat nutrimentū: laudabilē sanguinē generat augmentat carnē: totū corpꝰ laudabiliter humectat: exteriora tenerat ꝛ facit pulchra. Et iterū post aliqua dixit. Cōcordati sunt oēs antiqui: ꝛ rōne testanṫ nulla re melius nutriri corpus qꝫ que facile in sanguinē mutaṫ si. ut lac: q: nulla res lacte nutribilior existit. Princeps quoqꝫ Auic. in. ij. canonis. c. cccc. xlix. sic inquit. Lac quidē est nutrimētum: ꝛ equat chimos: ꝛ cōfortat corpꝰ ꝛ abluit. Et post pauca subiūxit. Lac est boni chimi: ꝛ facit exuberare sanguinē: augmentū faciens in cerebro

ꝛ proprie muliebre. Et in areola deco rationis sic inquit. Et quādo lac bibitur cū zuccaro: colorē efficit valde bonum ꝛ proprie mulierū: ꝛ impinguat: ꝛ ꝑprie habētes cōplexiones calidas ꝛ siccas: cū soluūtur potu eius ꝑpter suā cām ꝛ nō impinguat eos nisi propterea qꝛ humectat ꝛ extrahit humorem malū quare rectificat nutrimētū quod nō minus sensit Rasis in. iij. Almansoris. c. xv. dicēs. Corporibꝰ siccis lac optimū tribuit nutrimētū: atqꝫ ad temperiē ducit: sanguinē quoqꝫ atqꝫ sperma augmētat. Que fuit Gal. sententia in. v. de regimine sanitatis versus finem sic dicentis. Boni lactis hec sunt: moderata subductio vētris: ꝛ euchimia ꝛ nutrimentū nō paruū. ꝛ eius dē in. iij. de alimētis. c. xiiij. sic quoqꝫ scribentis dicendū est. Optimi chimi esse optimū lac fere omniū quecunqꝫ comedimꝰ. Neqꝫ simpliciter dictū est optimū qm̄ lac malū euchimos ipso vtētes cachochimos efficit. Ecce igit̄ quot bona quātecꝫ vtilitates in bono lacte reperiūtur: ꝛ ꝑpterea nō ita vt aliqui faciunt despiciendum est.

¶ Cap. cxvij. ostēdit qꝫ lac sit bonū ꝛ laudabile ad sanitatē: ꝛ quas debet habere conditiones.

Bonū esse oportet lac qđ comedimus si vtile debet esse ac vt supra diximꝰ nutritiuum. Qm̄ lac maluꝫ nō modo est inutile verū etiā permaxime nociuū vt apparebit ex dicēdis. Et ꝑpterea scribendū est qui requirant̄ ad lactis bonitatē q̄tū est ex parte eiꝰ primo: deinde ex parte suscipiētis ꝛc. quod in alio facieṁ. c. In presentia aūt dicamus cum Haliabate in. v. Theorice. c. xxvj. dicēte. Bibere vero lac volēti oportet nō statim sumere post partū: ſꝫ post ad minus. xl. diebus. Quo premisso procedamus dicentes cū Isaac in. xvij. c. d. v. sic scribente. Electum lac quatuor qualitates: colorem albissimum clarum a citrinitate rubore et liuiditate liberum: odorem odoriferū ꝛ ab horrore ꝛ grauitate alienum: liquorē inter subtilem ꝛ grossum medium: vt si gutta super vnguem aut aliud corpꝰ solidum proijciatur remaneat continua inferius lata: superius acuta. saporem acceptabileꝫ ab amaritudine salsitate ꝛ acetositate liberum. quod etiam voluit Rasis in. xxiij. continentis. c. dcc. cum ait. Bonum lac est vehementis albedinis: equalis contēti vel substantie: quod si stillatur super vnguem non fluit. Et lac caprinum minus nocet ventri q̄ꝫ aliud ꝛc. A quo sumpsit Auicen. in. ij. canonis. c. cccclix. cuꝫ dixit. Melius lac est quod est vehementis albedinis equalis essentie: quod super vnguem distillatum figitur ꝛ non currit: ꝛ est pastus planta bona: ꝛ non est in ipso sapor extraneus declinans ad acetositatem aut amaritudinē aut acredinē: aut odor extraneus horribilis. Idem etiā voluit Serapio cū dixit autoritate Gali. Lac melius est sanum naturale nō habēs infectionem alicuius alterius humoris: aut super quod non vincit aliqua qualitas: et est clarum in quo non est turbulentia aliqua nec acuitas in sapore vel odore: nec acetositas nec salsedo: imo est in eo dulcedo pauca et est odor eius bonus. Et lac quidem quod est huiusmodi est illud quod generatur ex sanguine sano expiato ab omni malicia et circa medium capituli sic etiam inquit. Est autem lac bonum quod est albū equale in spissitudine quādo ponitur super vnguem et non diffunditur sed stat collectum in se et ista fuit in rei veritate Gali. sententia in primo de

regimine sanitatis cum dixit. Bonū lac est quod gustu odoratu delectabile est: quod album ꝛ quod equale ꝛ medium hꝫ inter liquidum ꝛ grossum: malum vero ꝛ grossum ꝛ caseatum ꝛ liquidum ꝛ inequale substātia ꝛ amarum ꝛ salsū vel ꝙ aliā ineptā hꝫ qualitatē qua neqꝫ odore erit delectabile ꝛc. debet preterea lac esse in substātia subtile vt velle vr̄ Isaac in v. d. c. preallegato diciens. Omnium lac est laudabilissimum quodcunqꝫ subtilissimum est femininum primo: secundo non tamen adeo in subtilitate vicinum: asininum grossissimū et plus nutritiuum: deinde pecorinum: deinde vaccinum ꝛc. Quantum autē est ex parte animalis lac fit laudabili: qm̄ opꝫ ex laudabili iuuene carnoso: ꝛ sano aīalia et bono pastu nutrito accipiatꝛ dicente Isaac vbi supra. Lac aīalis bn̄ carnosi meli⁹ est lacte īfirmi aut macri. qđ sensit Gal'. i li. de euchi. c. iij. cū ait. Ad euchimiam lac est bonum animalium eucrasiam habentium. Et infra subiunxit. Scriptū est de lacte ab oībus medicis quoniam euchissimum est si ex sanis ꝛ mundis animalibus fuerit: quoniā ex cachochimis cachochimum est similiter et in cachochimis corporibus. Et ꝓpter ea ipse concludit in. v. de regimine sanitatis. Animal ergo cuius lac sumpturi sumus sine querela erit si etate iuuenis fuerit ꝑm habitū corporis. Et in lib. de dissolutione continua ēt inquit ꝛ melius lac ꝛ tēperatius est lac capre quia est subtilius ꝙ̄ lac pecudū ꝛ vacce, ꝛ est grossius ꝙ̄ lac asine ꝛ camele: ꝛ prosequitꝛ. Et debet accipi lac ex animalibus sanis iuuenib⁹ bene nutrientis ꝛc: ꝛ post pauca addidit: ꝛ melius est recipere lac statim nullum anteꝙ̄ immutetur ab aere: qꝛ velociter immutatur. A quo Rasis accepit. in. iij. Almansoris. c. x v. cū ait. Lac animalium pinguium ꝛ iuuenū; que discurrēdo bonas pascūt herbas ꝛ partui adhuc vicina existunt: tēperatū ꝛ melius iudicatur. Nemo em̄ debet lacte vti animalis cuius nutrimentum ignorauerit quoniam plurimum facit ad ipsius bonitatē: vt placuit Isaac in. p. d. sic scribenti. Animalia enim recentes herbas pascētia faciunt subtile lac ꝛ aquosum cito digestiuū ꝛ minus vētositatis ꝛ inflationis generatiuum ꝙ̄ lac animaliū siccarum herbarum extremitates pascētium vel sicca genera. Lac enim animalium stiptice arboris extremitatibus vescentium vtilis est stomacho. ceterisqꝫ visceribus: quod autē ex aīalibus solubilia manducantib⁹ fit omnibus est deterius: proinde lac caprinum plus ceteris stomacho cōuenit: qm̄ semper stipticis herbis vtuntꝛ. scilicet extremitatibus arboꝝ: masticis: quercus: lentici: oliue: ꝛ similiū. Que autem de frondibus vescuntur arborum solutiuarum: scilicet scamonee: tithymali elebori: ꝛ similium: eaꝝ lac est pessimum vtpote stomacho nociuum: quod Diascorides testatur. Uidi inquit capras eleborum album pascentes in initio pascendi vomitū patiebantur. Cuius rei effectus talis est quia earum lac bibentibus stomachi defectionem vomitum atqꝫ nauseam ingerebat. Lac preterea ex parte temporum bonitatem atqꝫ malitiā assumit quoniam melius est quod in ꝑncipio estatis accipitꝛ ꝙ̄ in aliquo aliorum temporū anni: vt sensit Isaac. v. d. capitulo. xvij. dicens. Lac in initio veris subtilius est ꝛ aque assimilatur in fine aūt veris ꝛ in initio estatis tēperatior ꝛ laudabilior cibus erit: in fine aūt estatis ꝛ in initio autūni grossius ꝛ minus aquosū fit. Et infra sic etiam dixit lac veris quia aquosum est: nociuum stomacho fastidiū mouens ꝛ vomitum stomachi emolliēs asperitatē ꝛ lubricans. deinde dixit.

lac grossum tēperamentū eriēs fit du
rum ad digerendū ⁊ stipticū sicut lac
qđ in fine estatis ⁊ in principio autū-
ni generat̄.qđ maxime in stomacho
coagulat̄:⁊ pessime infirmitates inde
generant̄.Et in particularib⁹ sic etiaʒ
scripsit.Lac vernale.s.in fine veris ge
neratū ceteris q̄dē melius ⁊ tēperati⁹
duobus modis existit.Uno q: ceteris
tp̄ibus tēperatius est cū sit mediocre
inter quatuor qualitates.Alio ꝓpter
lactis naturā:nā lac tp̄i seu parui ge-
neratoꝝ animaliū ꝓpinquū:est aquo
sum ⁊ indigestū ꝓpter humores i vbe
ra coadunatos a tp̄e cōceptionis:⁊ iō
cū lac.l.dieb⁹ a tp̄e quo generata fue
rint aīalia prolonget̄:supfluitas quā
habuerūt desiccat̄ ⁊ consumit̄:⁊ nō re
stat in lacte nisi humiditas substātia
lis ⁊ naturalis:quare tēperatū est et
laudabile facile digestioni ⁊c. Autū-
nale vero est dissimile:naturalis eñ
humiditas ei⁹ est plurimū finita:⁊ ca
seata est multiplicata vñ grossum est
⁊ difficulter digeritur:stomachū gra-
uat:grossam ventositatē ⁊ inflationē
generat:⁊ putredini apparat̄.Estiuū
aūt.s.in principio estatis:est inter hec
duo mediocre.Hyemale vo pessimuʒ
⁊ grossissimū:⁊ q: siccissimū ꝓpter lon
ginquitatē tēporis a partu:idcirco sui
humiditas naturalis prorsus est fini-
ta.Similiter inq̄t Aui.l.ij.canonis.c.
ccccxlix.Halia.⁊ ceteri quorū autori-
tates ⁊ dicta breuitate omnibus gra-
tissima existente:pretermittamus.

¶ Capi.cxviij.ostendit qđ lac sit malū:⁊ quod acetosum:⁊ que nocumenta proueniant ex eis.

QUāuis ex suprascriptis eli
ci possit qđ lac sit malū:⁊ q̄
sint ei⁹ nocumēta.Pro ple
niori tñ noticia boni atq̄
mali lactis mihi videt̄ esse
dicendū de malo lacte:⁊ de ipsi⁹ ma-
licia sigillatim vt meli⁹ cognoscatur.
Qm̄ lac malū:vt inq̄t Isaac in.c.xvij.
d.v.nō solū corrūpit̄:sed etiā oēs lau-
dabiles chimos cōfundit.⁊ Ga.in.iij.
Alimētorū.c. xiiij.sic ait de ipso.Ma-
lū lac euchimos vtētes ipso cachochi
mos efficit.A quo P̄nceps in.ij.cano
nis accepit cū dixit.Nō est aliq̄d no-
cibilius corpori q̄ʒ lac malū.qm̄ vt di-
cit Hip.in lib.de aere ⁊ aqua ⁊ regio-
nib⁹.Lac si malū est lapidē in vesica
latentē facit:maxime aūt si calidissi-
mū choleris rubeis pertinēs est:ven-
trē enim ⁊ vesicā calefacit:⁊ vrinā in-
cēdit:⁊ lapides facit.Quod etiā vo-
luit Almāsor in.iij.lib.c.xv.dicēs.Lac
similiter spissum oīno vitandū est:ge-
nerat enim lapidē in renibus eo vten
tium.Lac igitur malū erit cū spissum
seu grossum vel nimis aquosum fue-
rit:vel aliqua mala affect⁹ qualitate:
vel de nō laudabili aīali:dicēte Gal.
in.j.de regimine sanitatis.Lac malū
est grossum caseatū ⁊ liquidū et liui-
dū:⁊ inequale substantia amarū vel
salsum:vel ꝙ aliā ineptā habet quali
tatem:similiter illud qđ odore nō erit
delectabile:vt in precedēti etiā.c.dixi-
mus.⁊ in.iij.Alimētorū.c.xiiij.sic etiā
ait.Lac quidē qđ paucū habet humi
ditatis.s.scrose et nō paucū grossiciei
casealis non est securū oībus his qui
in ipso habūdant:ledit quidem et re-
nes quicūq̄ʒ idoneos habent ad lapi-
dis generationē oppilationes etiam
⁊ secundū epar efficit his qui hoc prō
pte pati possunt Auic.vero in prealle
gato loco sic de ipso dixit.lac quidem
omnis animalis cuius pregnatio est
prolixior pregnatione mulierū est ma
lum.quapropter proportionale est ei
illud quod est proximum sicut vacci-
num.⁊ Serapio dixit.lac animalium
quorum carnes sunt fetide ⁊ longin-
que a natura hominis est malum:vt
canis:vrsi:leonis:⁊ similium.Nullus
ergo huiusmodi lacte vti debet.Si-

militer lac ꝓpinquū partui ⁊ venale
in initio veris vel in postremo esta=
tis autūnale ⁊ similiter hyemale ⁊ fu
giendum est. Lac quoq₃ aialis vete=
ris aut nō sani aut macri vel pasti ex
malis herbis humidis nimiū ⁊ aq̄sis
vel ex solubilibus: ⁊ talia omnia la=
ctis genera sunt detestanda: vt ex su=
periori ca. fuit manifestum. Similiter
⁊ lac acetosum ex quo extractum fuit
butyrū. quale id qḋ padue ꝑ vicinias
vēditur via cibi est oino fugiendum
ratione sue frigiditatis: nisi a corpori
bus valide calidis: qm̄ plurima facit
in aliis nocumenta dicente Isaac in
p. d. Lac acetosum frigidum est ⁊ sic=
cum digestioni inobediens: grauat
gingiuas ⁊ stomacho nocet. Quod
etiam voluit Auicen. in. ij. cañ. c. vbi
supra cū ait. Et lac quidē acetosum
est tarde digestionis valde ⁊ est cru
di humoris. Uerum stomachus cali=
dus naturaliter aut accidentaliter di
gerit ipsum: ⁊ iuuatur cum eo. ⁊ non
eructuat fumose propter ablationem
butyri ab ipso. Quequidem fuit Ga=
lie. sententia in. iij. alimentorum. c. xv.
dicētis. Sufficit ḋ acetoso lacte dicere
q̄ frigidum est ⁊ grossi chimi. sequit
enim ad hoc non de facili ipsum dige
ri cōmensurata se habente cōplexio=
ne. Ex postea subdit. Lac acetosum
vtile est edulium magis ignitis ven
tribus: frigidioribus vero ventribus
contrariissimū. Et propterea ipso nō
est vtendū nisi via medicine: vt Rasis
inquit in. iij. Almāsoris preallegato
cum ait. Lac qḋ post butyri extractio
nem remanet fluxū ventris ex acumi
ne cholere rubee patientibus: corpus
q₃ habentibus macrum ac debile con
fert: si ferrum ignitum in eo pluries
extinguatur ⁊c. Nō commedam⁹ lac
tale igitur pacto aliquo via nutrimē
ti qū ab ipso butyrū siue vt vulgares
appellant capita lactis. q̄ calidiores
sunt lactis partes: quibus extractis
frigidum nimis remanet lac vt dictū
est: ⁊ nō modica inducens in corpus
nocumenta. Nec etiā approbamus
id quod iā mulsum est q̄ a natura
dulcis lactis est egressum. ⁊ factū. est
ad digerendū durū grossum ⁊ maluz
dans corpori nutrimentū: ⁊ in renib⁹
⁊ vesica lapidem generat: maxime si
stomachus a cibis nō sit mūdificatus
teste Isaac in vniuersalibus dietis ca
pitulo sepius adducto.

¶ Capitulum. cxix. ostendit
de specieb⁹ lactis que sunt in
vsu: que sit melior ⁊ eligibilior.

POstq̄ scitū fuerit quod
bonū quod ve malum:
lac fuerit in vniuersali
sicut supra dixim⁹. Sci=
re desiderat vlterius in
tellectus: cuius aialis
in specie lac magis in via cibi commē
detur: ⁊ propterea dicendum est de
hac re quid senserint antiquiores: qui
non modo ad egritudinis: sed ad sa=
nitatis conseruationem lac femininū
videtur approbare. Post qḋ lac asini
nū: caprinū deinde ⁊ post ipsum oui=
nū: postremo vero tāq̄ minus vtile
vaccinū. Et quod ita sit apparet per
Isaac in. c. xvij. d. v. sic dicēte. Lac fe=
mininū et caprinū temperatum est in
suis tribus substantiis: ⁊ perfectū ge
nerat nutrimētum ⁊ temperatum. Et
infra. Omniū lac est laudabilissimū
quodcūq₃ subtilissimū est femineū
primo: scḋo vero nō tñ adeo in subti=
litate vicinum asininū: grossissimū ve=
ro ⁊ plus nutritiuū dehinc pecorinū:
⁊ deinde vaccinū: plus aquaticū oim
est porcinū ⁊c. Et suddit. Temperati⁹
in tribus substantiis ⁊ mediocrius est
femininū. Et adhuc magis i processu
ait. Lac femininū tēperatius est ⁊ nu
tribili⁹ ceteris: ⁊ mortiferis succurrēs
venenis. Qḋ etiā voluit Auicē. i. ij. ca=

nonis.c.ccccxliiij.dicẽs.Lac qđ meli⁹ eſt oĩb⁹ eſt lac muliebre. Et in.j.liij. trac.iij.c.vj.inquit.Non eſt lac ſuper lac mulieris. Et Auerrois in.v. colliget ſic etiam dixit. Melius lac eſt femineũ:⁊ poſt illud lac aſine et poſt hoc lac cape. Et iſte ſpecies lactis ſunt ſubtilis ſubſtantie.Sed lac ouis ẽ groſſius:⁊ ꝓpterea citi⁹ in ſtomacho caſeat:Sz vacciniũ adhuc groſſi⁹ ⁊ cũ hoc butyroſius. Serapio quoqꝫ in.c.lebẽ.ſic etiã ſcripſit.Sani⁹ lac eſt mulieris maxime cui⁹ corpus ẽ ſanũ nõ antique:ſz iuuenis:pulchre:tẽperate cõplexionis:cui⁹ nutrimẽtũ eſt bonũ:generatiuũ bonorũ humorũ. Et poſt lac mulieris eſt lac aĩaliũ:quoꝝ natura nõ eſt elõgata a natura hoĩs: ſz ꝓpe naturã ei⁹:excepto porcino.ſ. quãuis ipſe nõ dicat:qꝛ eſt aquoſũ ⁊ incoctũ.teſte Iſaac. Et infra ſubdit Serapio.Et lac mulieris eſt dulci⁹ et nutribilius oĩ lacte.Et fuit Gal.ſentẽtia in.j.Terapẽtice.c.vj.dicẽtis.Lac humanũ cognatũ q̃dẽ eſt ⁊ familiare nobis ⁊ optimũ:qꝛ vero nõ ſuſtinent multi lac mulieris in moduz infantiũ accipere:dãdum eſt eis aſininuz hoc enim eſt alioꝝ optimũ.Si q̃s tñ quereret ꝓpter qđ aſininũ intãtum comedat cũ immeditate poſt humanuz ponat:cui dicem⁹ cuz Iſaac in.c.xvij.d.v.qꝛ qñodcũqꝫ lac ſubtile eſt ⁊ aquoſum ſicut aſininuz ⁊ caballinũ ſanguinẽ nõ generat groſſum. Qđ ṽo plus abundat ad caſeuz ſicut vaccinum ⁊ pecorinum:ſanguinẽ facit groſſuz ſz tñ pl⁹ vaccinuz.Et qꝛ etiã lac aſininũ poſt femineuz ⁊ caprinum eſt tẽperati⁹ ceteris.teſte eodẽ vbi ſupra:ſz in vlteriori proceſſu.Auicẽ. quoqꝫ in.ij. canonis.c.allegato dixit.Lac aſinaꝝ min⁹ exiſtẽs butyroſuz ẽ ſubtile.caprarũ ṽo lac ẽ tẽperatũ: ⁊ lac ouie ẽ groſſum valde:⁊ lac vaccinũ eſt pingui⁹ ⁊ groſſius.Idẽ quoqꝫ ſenſit Almanſor in.iij.c.xv.:cũ dixit. Aſininũ oĩ lacte ſubtilis eſt:que fuit ſententia Galie.i.v.de regimine ſanitatis dicẽtis.Tenui⁹ ⁊ ſeroſi⁹ lac ẽ aſininũ modeartũ vero groſſitie ẽ caprinũ.Quare hoc q̃dem ad nutriendum eſt magis. ſi eo opus eſt aſininuz vero min⁹ fallax oĩno etenim ſi quãdoqꝫ ſumatur ſine pane:⁊ ſubducit citius:⁊ minime eſt vẽtoſum:neqꝫ caſeatur ſcđm ventrez ⁊c. Et in libro de euchimia ⁊ cachochimia capitulo.iij.ſic quoqꝫ ait. In camelarum ⁊ aſignarũ lacte plurimum eſt ſeroſitatis:in ouino autẽ plurimũ de ſubſtantia caſeali:in bouino vero multũ de vnctuoſitate:caprinuz autẽ mediocritatem in omnibus tenet Sz ſi quis obijceret bos eſt aĩal frigiduz ⁊ ſiccũ vt patet in.c.de carne bouina ſupra.vnctuoſitas vero calida ⁊ humida:vt in.c.de adipe ⁊ pinguedine ſcripſimus:quõ ergo lac bouinũ eſt ceteris vnctuoſius.Ad hoc reſpondebimus dicentes cũ Iſaac in.v.c.ſepi⁹ allegato dicẽte. Cũ vacca nõ tantuz caloris habeat vt vnctuoſitatem ſanguinis attrahat ſibi fit ei⁹ lac vnctuoſiſſimũ ⁊ nutribiliſſimũ:qꝛ ceteris eſt aquoſum ⁊ acutũ ⁊ magis nutrit: ſtomacho cõuenit:mẽbra cõfortat:calorẽ epatis ⁊ ſtomachi refrigerat:⁊ bonũ eſt ad alia butyroſitate ablata. ⁊ qꝛ lac caprarũ ĩter vacinũ ⁊ aſininũ:vt ẽt dixit Serapio:mediũ tenet:⁊ qꝛ ĩ vaccino multiplicat butyroſitas vt Princeps dixit:iõ videt vtrũqꝫ eorũ cõueniẽs eſſe his q̃ ĩpinguare deſiderãt et p̃cipue vaccinũ ⁊ ꝙ ita ſit apparet per Gal.in.iij.de alimẽtis.c.xiiij. dicente. Lac bouinũ eſt pinguiſſimũ iõ macilẽtis deſiderãtib⁹ ĩpinguari videt alijs conuenientius. Et per Almanſorem in.iij.ſic ſcibentem.Uacinũ enim lac omni lacte cuiuſlibet alterius animalis groſſius iudicatur: quod etiam omnibus ſui corporis pinguedinem adipiſci volẽtib⁹ cõuenięti⁹ exiſtit.Et ꝑ ꝯſeq̃ns piguib⁹ icõueniẽs ⁊ nociuũ

pronuciandꝫ eſt. Similiter lac oui
nū q̄r eſt groſſum valde teſte princi-
pe in.ij.canonis.et Gal. in lib. de eu-
chima.ideo dicendū eſt de ipſo cū Ra
ſi vbi ſupra dicente. ꝙ ouinū lac plu-
res q̄ aliquod aliud ꝓcreat ſupflu
tates:⁊ ꝓpterea citius in ſtomacho
caſeantur vt dixit Auerrois in.v.colli
get.⁊ Jſaac in.p.d.cū ait. Uaccinū et
pecorinuꝫ ſemper coagulantur in ſto
macho pro ſui groſſitie ⁊ terreſtreita
te ⁊ propterea dimittendū eſt. Pro ſa
nis aūt ⁊ ſatis bene cōplexionatis cor
poribus cōuenientiſſimū eſt inter cete
ra lactis genera caprinū cum ſit tem
peratum in ſuis ſubſtantijs plus om
ni lacte poſt feminū vt inquit Jſaac
vbi ſupra. ⁊ eſt magis ſtomacho cō-
gruum:q̄r capre ſiluaticis herbis et ra
morum extre mitatibus paſcuntur:vt
etiā. Princeps voluit vbi ſupra quan
do ipſum tēperatū eſſe pronunciauit
⁊ fuit Raſis ſententia ſcribētis in Al-
manſore.caprarum lac tēperiem te-
net. Qua de re concludendū eſt cum
Gal in.lib.de euchim ia ſic dicente:bo
num omnibus ⁊ commoda eius lac ē
id quod caprarū:neq̄ enim ſufficiens
ter eſt humidum nec vnctuoſum nec
groſſum. Jdeo poſt feminum melius
eſt alijs:⁊ ad ſanitatem magis eli-
gendum.

¶ Cap.cxx.declarat quibus corpo
ribus ⁊ naturis:lac etiam tempe-
ratū ⁊ electū ſit cōueniens.

NOn oportet hoc in.c.di
cere q̄d lac infantibus
ſit exibendum cū id ſa
tis ſit manifeſtum vni
cuiq̄. Et ſi nūq̄ Gal.in
j.de regimine ſanitatis
precepiſſet cum ait Puer nutriendus
eſt ſolo lacte vſq̄ quo mittat anterio
res dētes.⁊ tūc aſſueſcendus eſt groſ-
ſiori cibo. q̄m lac ſane matris propriꝰ
aſſuetus eſt cibus infanti:cū enim in
vētre ſanguine eius nutrietur qui pa-
rum in mamillis mutatus eſt in lac:⁊
eodem fere nutritur ⁊ poſt ortū vt ipſe
dixit ibidē. Sꝫ in hoc capitulo ſcriben
dū eſt q̄bus adultis cōueniat cū non
paucos ex lacticinijs infirmari videa
mus:pro cuius expeditione hanc po-
mus conclusionem de mēte ſapien-
tiū antiquorū. Quod lac quātūcunq̄
bonū conuenit cōſiſtentibus ⁊ ſenibꝰ
nō phlegmaticis:ſed calidis ⁊ ſiccis i
cōplexione:ſi ſtomachum a malis hu
moribus mundificatum habuerit. Et
ſi bene ipſum lac digerunt:⁊ ex eius
cōplexione:⁊ ipſius comeſtione nullū
perceperint nocumentū. Qui vero nō
habuerit has cōditiones:eis minime
cōuenit quātūcunq̄ lac de ſe perfectiſ
ſimū exiſtat. Et ꝙ ita ſit declaratur.
auctoritate Auicē.in ſcdo canonis.ca
ccccxliiij.ſic ſcribētis. Lac nocet phleg
maticis:quoniam caliditas eorum nō
conuenit ipſum ad ſanguinem ſicut
oportet. Et corpus vtitur ipſo ante cō
uerſionem eius propterea ꝙ eſt ei ꝓ-
pinquum.⁊ ꝓpter hoc cōfert habenti
bus cōplexionē calidam ⁊ ſiccam cū
in ipſorū ſtomachis nō eſt cholera.⁊
infra ſubiūxit. Lac eſt magis conue-
niens cōſiſtentibus q̄ adoleſcentibꝰ
calidam habentibus cōplexionē:nam
conuertitur in ipſis ad choleram ⁊ cō
fert ſenibus etiā propterea ꝙ hume-
ctat ⁊ remouet pruritum qui eis eſt ꝓ
prius. Quod ſenſit Gal.in.v.de regi-
mine ſanitatis cū inquit. Lac nō oibꝰ
dandū eſt:ſed his ſolū ſenibus quicū
q̄ bene illud digerūt ⁊ ſint homo nul
lum circa dextrum hypocūdriū ſenti
unt. Cuius quidem ratio ab eodem
aſſignatur in quarto de ſimplici me-
dicina diſtinctione.tertia.c. vltimo di
cente. Quando lac non digeritur in
ſtomacho conuertitur et permutatur
ad vnā duarum ſpecierum.⁊ iſtud q̄m
ipſum in ſtomacho frigido aceſcit.et

in stomacho calido fumigatur ꝛ amaricatur. Quod maxime fit cū stomachus cholera vel phlegmate repletus fuerit. Et hoc etiā voluit Isaac in.d.v.c.xvij.cū ait. Si quis lac acceperit stomacho non mundificato: siue corpore nō tēperato vel tēpore nō moderato. cito mutatur in fumositatē. cholerāqꝫ nigram generat ꝛ fumosam cōplexionē calidis vel acetositatē ꝛ putredinē frigidis. ꝛ post aliq̄ dixit. Et si lac in substantia sua sit laudabile cā sublitatis ꝛ digestibilis sue: aliquādo vel semper ex mutatis qualitatibus stomachi coagulatur ꝛ mutatur in fumositatē ꝛ in cholerica genera: aut aliquādo vel semper mutatur in acetositatē vel phlegmatū putredinem scd̄m accidentia hoc facientia. ꝛ propterea cōcludit deinde ꝙ lac non sit accipiendū nisi corpus sit tēperatū: ꝛ stomachus sit inanitus de cholericis ꝛ phlegmaticis humoribꝰ: ꝛ in libro d.p. sic quoqꝫ dixit Cū lac in se duas substantias cōtrarias habeat aerā et terrestrē. s. caseatam ꝛ butyrosam. Caseata propter frigiditatē suiqꝫ siccitatē induratur ad digerendū. Unde in acetositatē cōuertitur: ꝓcipue si inuenerit cibū vel humores in stomacho acetositati pertinētes butyrosa vero pro sui calore ac leuitate: mutatur in fumositatē presertim si stomachum sibi similē inuenerit. Ideoqꝫ nō oportet lac potari nisi stomacho inanito ꝛ ab humoribus mundificato Que ēt fuit Auerrois senteutia in.v. colliget dicētis. Lac recipit immutationē citiꝰ omnibus alijs rebus ab aere. ꝛ similiter permutat̄ in distēperatis corporibus ex malis humoribꝰ ꝛ acescit ꝛ caseatur in stomacho frigido: aut in fumosum in stomacho calido: ꝛ replet cerebrū. Sed si corpus sit mūdū nihil ē cōuenieciꝰ eo ad restaurādū ꝛc. His ergo lac cōuenit alijs autēz minime. quare ꝛc.

¶ Capitulum.xxxj. ostendit quo modo preparandum sit lac. ꝛ que alia obseruanda sint ante ipsius assumptionem.

POst ꝙ electū lac habuerimus: ꝛ de mūditia nostrorūz corporū certieri mus: adhuc est a nobis obseruandū ꝙ lac sit recēter mulsum dicente Isaac in.c.xvij.d.v. Lac nouiter mulsum magis est calidū ꝛ tēperatū cum nature sanguinis sit vicinū. Ad cōparationē ergo alterius lactis laudabilior ꝛ nutribilior cibus erit ꝛ maxime acceptū sicut oportet. ꝛ in particularibus etiā inquit. Lac vberibus vicinū est dulce ꝛ liquidū. Et idcirco ceteris laudabilius est digestibiliꝰ citoqꝫ in sanguinē cōuertibile: si prout oportet accipiat̄: ꝛ quātū virtꝰ tolerare valuerit ꝛc. Cui cōcordat Auer. in.v. colliget cū ait. Et lac nō valet in his q̄ diximꝰ nisi recēter trahat̄ ex mamillis si esse pōt. Et similiter Aui. in scd̄o cano. ca. ccccxliiij. dicens. Et opꝫ vt administretur statim vt mulgetur: anteqꝫ cōuertatur. Que quidē fuit Gal. sententia i v. de ingenio sanitatis. c.xij. dicentis Studendū est vt lac mox vt ab vberibus aialiū est emūctū sugatur nequo modolibet ab aere tangatur. Quorū quidē sapiētū preallegatorū ratio est Qm̄ lac in sua substantia est velocis cōuersionis. i. corruptionis: teste principe vbi supra: ꝛ Almāsore i libro. iij. c.xv. sic scribēte. Conuersio lactis est velox. ꝛ experientia illud docet: qꝛ facile acrescit ꝛ cito. Obseruādū est preterea ꝙ si ex vbere non sugatur permiscendum est cum eo salis et melius modicum vt in stomacho minime coaguletur: et presertim si lac grossum fuerit iuxta preceptum Isaac in v.d. sic scribentis. Si mel et parum salis in lacte apponat̄: nunqꝫ coagulabitur. et in particularibus sic etiā

inquit. Lac caprinum nõnũꝙ̃ coagulatur in stomacho: nisi cũ calidum ab vberibus exiens bibatur. aut cũ fuerit cũ modico melle ꝛ sale permixtuꝫ: tali eñ modo propinatũ nullã cõglutinationẽ dabit. ꝛ subdit. Si autẽ tali dabitur modo semetipsum coagulabit ꝛ grauitatẽ in stomacho ꝛ in gula suffocationẽ gñabit. q̃ fuit Gal. snia in v. de ingenio sanitatis. c. superius allegato dicentis. Qui miscet aliquãtulũ mellis cũ lacte: ꝓhibet ei⁹ caagulationẽ in stomacho: nam mel custodit ne coaguletur in stomacho: ꝑpter q̃d si vis vt facile a stomacho descẽdat mitte parũ salis in eo. Et in. v. lib. de regimine sanitatis versus finem ait. Lac nõ caseatur scd̃m ventrẽ: si de sale et melle assumpserit. Et in. iij. alimẽtoꝝ. c. xiiij. Si quis accipiat salis aliq̃d aut mellis impossibile est lac in stomacho eius coagulari. Et in libro de euchimis. c. iij. Consimiliter inquit nõ est in fallax absꝙ̃ melle offerre tẽperatũ lac qm̃ multis eoꝝ qui ipsum biberũt caseatum fuit in ventre ꝛ nimirum. Que autẽ sint nocumẽta eius cũ in stomacho coagulatꝰ: nõ est hic opus dicere: cũ ex superius habitis sint satis manifesta. Et ideo talis preꝑatio lactis cũ melle ꝛ sale aut cũ zuccaro ꝛ passulis vt aliqui iubent moderni: pro re vtili nõ minusꝙ̃ necessaria ad sanitatẽ est obseruanda. ¶ Qua autẽ hora lac bibẽdum sit subiungamus: cũ ꝛ ipsa nõ modicũ faciat lꝫ per accidens ad nutrimẽtum: dicẽte Isaac in. v. d. c. xvij. autoritate Ruffi hec verba. Ruffus inquit ꝙ lac bibentes ieiunos esse oportet ꝛ bibãt cũ exeat vbera: neqꝫ aliq̃d comedãt quousꝙ̃ digeratꝰ: ꝛ post pauca subdit. digestio autẽ illo scd̃o accipiant. ꝛ tertio itidẽ faciant. sic eñ faciendo solutionẽ prestat ventris cum aquositate sua: ꝛ corp⁹ est nutriẽs: augens quoꝙ̃ carnẽ: ꝛ sanguinẽ nature amicissimũ gñat. ꝛ ꝙ cum lacte nõ sit aliud ꝑmiscendũ tolli põt ex dicto illo principis in. iij. j. doc. ij. c. vij. Lac cũ rebus acetosis comedendũ nõ est: neqꝫ pisces cum lacte: qm̃ inde perueniꝰ ad egritudines permanẽtes sicut lepra ꝛ hmõi inquit ipse eo in loco indoꝝ experimentorum autoritate. Que autem quantitas lactis bibenda sit minime expressum inuenio: scd̃m tñ etates cõplexiones ꝛ stomachi tolerãtiam accipiatur: ꝛ in tanta quãtitate ꝙ digeratur ꝛ nõ ledat vt tetigit Isaac in. j. docto. cũ ait. Prout oportet accipiatur: ꝛ quantum virtus tolerare valuerit. Si eñ vltra q̃ꝫ oportunũ fuerit sumatur: naturã grauat: ꝛ capiti stomachoꝙ̃ infert nocumẽtuꝫ. Securissime igitur a pauca lactis quantitate incipiendũ est: ꝛ paulatim ad maiorẽ transeũdo: prout digestiua stomachi docebit.

¶ Cap. cxxij. ponit q̃ sint obseruãda post lactis assumptionẽ ne in stomacho corrumpatur.

Quecũꝙ̃ hacten⁹ dicta sunt de lacte obseruanda ꝑculdubio forẽt inutilia: si postq̃ꝫ bibitũ fuerit q̃ oportuna sunt nõ intelligẽtes preter mitteremus. Et ideo dicendũ est q̃ necessario debẽt attẽdi post lactis comestionẽ cũ Isaac in. d. v. c. xvij. sic scribẽte. Postq̃ꝫ lac bibitũ fuerit in ieiuno nihil aliud comedãt quoadusꝙ̃ digeratur ꝛ labor ꝛ nimius motus fugiãtur. Si eñ oino sine motu stomachi inuenerit defectionẽ: eijcitur lac anteq̃ꝫ digeratꝰ. Si vero fortitudinẽ: mutatur in corruptionẽ: nõ eñ quiescendo a deãbulatiõe: sed ambulãdo suauiter quoadusꝙ̃ ad stomachi fundũ sentiat descendisse. Sic enim melius ad digerendũ preparatꝰ. Quod etiã voluit Aui. in ij. canonis. c. ccccxliiij. dicẽs Illũ autem qui bibit lac post ipsuꝫ quiescere oportet vt nõ corrũpatꝰ ꝛ nõ acescat verum

opꝫ vt nō sup ipsum dormiat neq; su-scipiat sup ipsum cibū aliū donec de-scendat nec etiā post ipsum bibat' vi-nū qm̄ alterat ipsum ꝛ coagulat ꝛ pe-netrare facit indigestum. vt iuniores medici sentire vident'. hoc igit' sit pri-mum ꝓ regula obseruādum. Secun-dum autē nō minus hoc dicto necessa-riū est: vt lauent' dentes ꝛ gingiue cuꝫ aceto vel vino: aut cū aqua mellis et hmōi re aliqua abstergēte. Qm̄ vt di-xit. haliabas in. v. theo. c. xxxi. Lac dē-tib⁹ nocet: ꝛ gingiuas comedit ꝛ ener-uat ideo lac comedentē post illū ma-sticare opꝫ aquā mellis vel vinū quo gingiue oīno abluantur ab ea q̄ illis inhesit coagulatiua substantia. clari⁹ autem Isaac in. p. d. sic etiā hoc inq̄t. Lac dentibus atq; gingiuis mollitiē dabit ꝛ putrefaciet ea: vnde mollifica-te putrefiunt: sit ergo necessariū vt os lauetur cum vino vel aceto: vt qđ de lacte dētibus inuiscatū fuerit mundi-ficetur. hoc etiā voluit Auicen. in ca-nonis. ij. c. sepius allegato dicens. Et lac quidem nocet dentibus. ꝛ corrodit eos ꝛ concauat ꝛ consumit ipsos: ꝛ ꝓ-prie cū dens est frigide cōplexionis ꝛ laxam efficit gingiuam: immo opꝫ vt post ipsum colluatur os cum melle et vino ꝛ oximelle. Que sententia fuit assumpta a fonte vberrimo Gal'. in ter-tio Alimentorum. c. xiiij. sic scribente. Oportet post oblationem lactis vinū mixtum traijcere. Et subdit. Et meli⁹ est ꝛ si mellis aliquid supermittas ipsi oīno eñ sic abstergitur qđ circumplas-matum dentib⁹ ꝛ gingiuis fuerit. hoc etiā similiter obseruandū est post la-cticiniorum dicendoꝝ infra comestio-nem: ꝛ presertim post lactis coagula-ti ꝛ casei sine sale recentis assumptio-nem. quorū partes grossiores ꝛ visco-siores magis gingiuis adherent ꝛ in-ter dētes precipue raros inuiscantur. Abstergantur itaq; ꝛ lauentur cū ali-quo predictoꝝ: ne putrefiant: scđm qđ sapientes antiqui vt supra visum est preceperunt. Et hec de obseruandis post haustum lactis dicta q̄ breuissi-me sufficiant.

¶ Cap. xxxiij. ostēdit que nocumē-ta proueniāt ex assidua ex frequē-tata lactis etiā boni assumptione in multa corporis membra.

ET si multa bona de lacte superius dixerim cū debi-to accipitur modo: ꝛ q̄nq; nō tñ frequentandus est eius vsus: cū ad diuersas perducat egritudines ꝛ dentibus pre-sertim noceat: dicēte Isaac in particu-laribus dietis. Assuefacto ꝛ multū la-cte ebibito dentes ꝛ gingiue mollificā-tur: ꝛ inde putrefiunt. Que quidē fuit etiā Gal'. snia in. iij. Alimentoꝝ. c. xiiij. dicentis. Continuus vsus lactis ledit dentes simul cum adiacentibus carni-bus quas nomināt gingiuas: has igi-tur laxas: dētes autē valde putrescibi-les ꝛ corrosos efficit. Nocet similiter vsus lactis visceribus nō modicū: cuꝫ dicat Princeps in. ij. canonis. c. supe-rius annotato. Lac preterea nō est bo-num visceribus: licet lac caprarum sit minus nocens visceribus q̄ aliud. qđ etiam sensit Rasis in libro. iiij. suoruꝫ aphorismorum dicens. Lac a quo bu-tyrum non est extractum ꝛ maxime re-cens: et butyrum cruduꝫ intestina hu-mefaciunt et lubricant et ea ledunt. Et ideo viscera habentes debilia eo rarius q̄ ceteri homines vti debent. Similiter strictas habentes venas et oppillationibus parati lacte omni q̄ rarissime vtantur. quoniam vt Auer-rois inquit in. vj. colliget. cap. de dimi-nutione cibi. Et lac bonuꝫ est senibus venas habentibus largas: sed neces-sarium est vt cum melle vtantur. Se-nes vero frigide complexionis per na-turam: ꝛ venas habentes strictas la-

eti non approximēt: quoniā omne quidem lac facit possidere oppillationes in epate et in meseraicis. Et propter hanc etiam causam lac facit euenire lapidem vt idē dixit eo in loco. ꝛ permaxime si grossum fuerit dicente. Ha liabate in. v. theorice. c. xxvj. Lac cui coagulatiua dominatur substātia malum est: ideoq; oppillationez parit in epate ꝛ splene: in renibus vero ꝛ vesica lapides: nec oportet illud multum sumere. Multoq; magis predicta faciet nocumenta si cū grossis cibarijs permixtum fuerit: vt Isaac voluit vbi supra dicens. Si lac coctum cū alijs cibarijs manducetur: sicut risis: milio: panico: ꝛ similibus bene nutrit minus q; generatiuū ventositatis: est tamen durum digestioni: ꝛ est causa generādi in epate ꝛ intestinis oppillationes: ꝛ in renibus lapides. Postremo sic cōcludit. Ideoq; non opportet lac potari nisi stomacho inanito ꝛ ab humoribus mundificato: sitq; lac de sanis animalibus: sed neq; crebro: neq; multaz de eo quantitatē accipiant. Lac preterea: vt princeps voluit vbi supra: malum est neruis ꝛ habentibus egritudines neruorū proprie frigidas ꝛ phlegmaticas. Et infra dixit. Lac facit euenire tenebrositatē visus ꝛ caliginem. Et plurimus vsus eius generat pediculos scd̄m q̄d quidā existimauerunt: ꝛ multotiens facit euenire febres ꝛc. hec ipse. Et propterea vidētur omnes antiqui in hoc conuenire q; frequens vsus lactis fugiendus sit oīno. Cuius quidem ratio plus ex parte corporis non diu mundi remanētis potius q̄ ex parte ipsius lactis potest contingere: ꝛ ideo tutissimū est veterū autorum cōsilium: vt raro lac bonū comedamus postq̄ sciuerimus q; corp⁹ sanū fuerit calidum ꝛ siccū ꝛ stomachus mundificatus a cholera phlegmate: vt superius dixim⁹. Etem̄ lac sit bonū ex laudabili aīali nō acetosum: sz correctū vt supra. in cōuenienti quoq; mēsura bibitū: tunc enim nocere minime poterit: sed plurimum iuuare: dicente Isaac loco sepius allegato q; lac predicto modo suspectū sanguinē laudabilem generat: ventrē humectat pect⁹ pulmonē ac vesicam iuuat: corpus impinguat calorē clarificat: ꝛ multa alia facit iuuamēta: quare ꝛc.

Capitulū. cxxiiij. ostendit naturaz quorundā lacticiniorum scilicet lactis coagulati: capitis lactis: butyri ꝛ huiusmodi.

Quantū nobiles errēt lacticinijs quibusdā vtētes. si hoc legerint capitulū satis quidē poterūt intelligere. Et pmaxime qui in vltima mensa hoc comedere cōsueuerint. Nesciētes q; quicq̄d boni ciborū preassumpserant cōfundunt: alterant atq; corrumpūt. Et q: lacte cōcreto p sepe vescuntur: intelligant primo q̄d de ipso scripsit Isaac in. c. lvij. dietarū vniuersaliū cū ait. Lac coagulatū grauitatē generat in stomacho: fumositatem mittit capiti: vñ suffocatio ꝛ angustia sepe generat. ꝛ infra. Lac coagulatū ex grossitie sua est ad digerendū durū: ꝛ peius omni alio lacte: grossos humores generat: ꝛ cito fastidiū facit ꝛ causa fit lienterie. Quod etiā voluit Rasis in. iij. Almansoris. c. xv. dicens. Lac coagulatū fastidiū facit: atq; graue existens appetitū non irritat: vt caseus ꝛc. Et pter ea aut oīno dimittēdum est: aut vt Platina inquit: coagulatū lac pma mēsa sit haustū: nā post cibū sumptū: vt fere solem⁹: aut statiz putrescit: aut secū alterū cibū in coctū ad ima trahit. De butyrositate vo diximus q̄ pars calidior ꝛ vnctuosior est lactis: ꝛ q̄ ex quiete ꝛ nocturna frigiditate fieri solet: ꝛ facta in superiori parte lactis natās apparet: ꝛ ipsam vul-

gares caput lactis appellãt: r multũ ab indulgentib⁹ gule appreciat: Nescientes q lz gustui placeat voraci: qr tamẽ calida est r humida viscosa et vnctuosa r parte caseata nutribilior teste Isaac in quinta do. est tamẽ mollificatiua villorũ stomachi: r qr aerea natat supra cibũ: vt oleũ super aquã quare cibis grossitudinem tribuit r viscositatem. vnde indigesti manent cibos etiã digeri incipientes lubricat: et a stomacho deponit priusq̃ decoctionis tempus cõpleatur: vt idem dixit in prima doctrina. Et infra etiã subiũxit: pars lactis butyrosa pro sui calore ac leuitate mutat in fumositatẽ presertim si stomachũ sibi similẽ inuenerit: r assuefacta stomacho nocet: qr villos r stomachi asperitatẽ lenit: r ppterea via cibi fugiẽda est cũ in calido r frigido stomacho sit suspecta: r nihil fere a butyro ipso differre videtur. Quod via nutrimenti a medicis minime approbatur: cum calidũ sit r humidũ in primo: r mollificatiuũ stomachi. vt dixit Princeps in. ij. canonis. c. cxv. r Rasis in. iij. Almansoris. c. xv. vbi ait. Butyrum etiã coctũ stomachũ debilitat: ac dura mollificat rc. Et post pauca subdit. Qui autẽ eo in comestiõe vsus fuerit: phlegmaticas patiet egritudines: quanto igitur magis crudũ est illaudabile. Et ppterea ipso nequaq̃ est vtendũ nisi pro cõdimẽto: r presertim a pinguibus: qm̃ impinguat multum: vt docet experientia. de quo in processuz prout in via ingredit cõdimenti longiorẽ dño cõcedente sermonẽ faciemus. ¶ De re cocta vero nõ nisi pauca ab antiquis inuenio cũ eam forsitã cõprehẽderint sub lacte coagulato vel sub caseo recẽti sine sale. de quo infra scribemus. dicit em̃ Auicen. de ipsa in ij. canonis. c. cxxviij. Recocta min⁹ est nociua stomacho q̃ caseus nouus. Et Haliabas i. v. Theorice. c. xxvj. sic de inquit. Quãdo excolat lactis ea aquositas remanet coagulatiua substãtia que vocatur in nostro vulgari recocta huiusmodi quidẽ substantia corp⁹ oportuno pascit cibo: calidisq; hominibus vtilis est stomachi r cholericum habentibus fluxum. Magis autez ex vaccarũ lacte si fuerit: nec nocet homini si sanus fuerit. Sed tñ si frigidus cõplexione sit stomachus minime illam digerit. Quod etiã sensit Rasis in. iij. Almansoris. c. xv. cũ ait. Massal vero idest recocta infrigidat fortiter: atq; sitim r choleram reprimit rubeã: neruis tamen ac frigidis egritudinibus malũ est. Et ideo dormitasse videtur Platina qñ recoctã calidã esse scripserat. Et hec de ipsa dicta sufficiant.

¶ Capi. cxx. ostendit naturã casei recentis nõ saliti: r illius etiaz qui modicum salis habuerit.

Caseus q̃ plures habet diuersitates: cum quidã recẽs: quidam antiquus: r quidam medius existat: r iterum recentis aliquis est salitus. r aliquis sine sale: r etiam diuersificatur ex parte lactis: qm̃ quidam factus fuit ex ouino: r alius ex vaccino: r tertius ex ambobus rc. De quibus seriatim dicendũ est: vt quis sit melior: r ad sanitatẽ laudabilior intelligatur. Dicamus ergo cũ Auicen. in. ij. canonis. c. cxxviij. q caseus recẽs sine sale est frigidus r humid⁹ in tertio: r ẽ nutritiu⁹: r ĩpinguitiu⁹ ẽ tñ mal⁹ stomacho: lz vt ipse refert: q Diascorides dixerit q recens est bonus stomacho. Quod dictum est ex eis in quib⁹ est ambiguitas: r q̃uis ipse sic dicat: mihi tamen videtur Diascoridi plus Isaac assentire cum in quinta doctrina. c. lviij. inquit. Caseus carens sale est nutribilior salito: r humectans corpus: r magis carnis est augmẽtatiu⁹ r nõ tantum stomacho nocens. Saporitus tamẽ parum melior. Et similiter

Gal. in. iij. alimentorū. c. xvj. dicēs. recens caseus oibus caseis est melior: quoniam ipse delectabilissimus est ad esuz. ꝛ innociuus stomacho: ꝛ omnibus alijs caseis difficulter digestibilis: ꝛ difficulter pertransibilis: non tamen cachochimus est: neqꝫ valde grossi chimi. qđ etiam voluit in lib. de euchimia. c. iij. cū dixit. Cachochimi sunt casei oēs. sed iuuenes sunt absqꝫ cachochimia in corporibus. s. calidis illum bene digerentibus. qm̄ frigidis minime cōuenit. cuz dicat Auerro. in v. colliget. Caseus recēs frigidus est ꝛ humidus grosse substantie. ꝛ clarius Almansor in. iij. c. xv. cuz ait. Caseus recens frigidus est ꝛ grossus: q̄ carnis augmentatiuus existens adustionem reprimit stomachi. neqꝫ natura frigidis bonus dicitur. Et infra concludit. Uerumtn̄ oportet vt recēs dimittatur. s. eis qui frigidi sunt. Et idem in lib. xxij. continentis. c. cciij. sic etiam inquit. Caseus recens eadem hora fact⁹ est frigidus respectu aliorū: q: retinet adhuc de natura lactis ꝛ q: multū aquositat̄ hz ꝛ nō est ibi co sal: nec coagulūz ardens ꝛ acutū per que acquirat caseus caliditatez ꝛ siccitatem ꝛ non potest hic caseus cōseruari: sꝫ dꝫ comedi eo die quo fit ꝛ tūc est boni saporis: ꝛ non grossi chimi: ꝛ in lib. xxij. eiusdē. c. dccij. dixit. Case⁹ recens nō salitus valet ad stomachū scꝫ calidū: de leui accedit ad membra auget carnem: lenit ventrem ꝛc. Qui licet frigido stomacho non cōueniat: tn̄ calidum habentib⁹ stomachū cōfert vt dictum est: cuius rō ab Isaac posita fuit in prima doctrina cum inquit. Caseus recēs minus ceteris est calidus ꝛ acutus vnde vicinū est frigiditati ꝛ humiditati quasi in primo gradu. ꝛ in hoc valde discrepat ab Auic. qui graduauit ipsum frigidum esse in tertio quod est propter humectationem ꝛ lactis aquositatem in se contentam: quare ceteris est nutribilior: ꝛ ventrem humectat absqꝫ vllo stomachi fortis nocumento p̄cipue si sale indiget. que fuit Serapionis sententia in capitulo de leben dicentis. Caseus recens sine sale quando comeditur est nutritiuus: ꝛ bonus stomacho ꝛ boni saporis facile transiēs ad membra: auget in carne ꝛ impinguat: ꝛ mollit ventrē tēperate: sed obseruetur vt vere recens sit ꝛ plurium dierum: quoniam caseus salez nō habens in acetositatē mutari suspicabitur: teste Isaac in vniuersalibus dietis. c. lviij. Quo in loco ipse etiam cōmendat caseum recentem modicum salis habentem cum inquit. Caseus recens humores non malos generat cum sit mediocris inter lac ꝛ caseum siccum: retinet enim partim dulcedinem ꝛ aquositatem lactis: ꝛ ideo ad digerendū facilior ꝛ ad nutriendum laudabilior: maxime si sale caruerit multo. Et subdit. Si caseus sit saporitus omni malo sapore carens laudabilior est non salso ꝛ multo sale refracto: vbi etiā dixit autoritate Hyppocratis ꝙ caseus recens paruz salitus melior est nō salito. Multū vero salis habens fit siccus ꝛ mordens stomachuz ꝛ incendens sanguinē. Quare cōcludamus hoc capitulū ꝛ hanc materiam dicentes ꝙ caseus recens modicū salitus est laudabilis cū nō tm̄ frigiditatis ꝛ humiditat̄ habeat q̄ꝫtum is que sine sale penitus fuerit nec tm̄ caliditatis ꝛ siccitatis q̄ꝫtum salitus. Relinquitur ergo ꝙ sit mediocris ꝛ in cōplexione ꝛ in nutrimento. Et ꝙ ita sit apparet per Principez in ij. canonis. c. allegato dicentē. Case⁹ salitus nō vetus est intra eos: ꝛ velocior in digestione q̄ꝫ non salitus ꝛ velocius descendit: ꝛ propterea stomacho frigido non est ita nociuus sicut recēs penitus sine sale: ꝛ iō tutius ipo vtendū est q̄ꝫ altero quocunqꝫ.

Cap. cxxvj. ostendit naturam casei saliti ꝛ veteris et non saliti: ꝛ que sint eorum nocumenta.

Quemadmoduz caseus recens ab antiquis cõmendat: sic antiquus nõ salitus ꝛ salitus etiã plurimũ ab eis detestari vr: eo quod vterqꝫ eoꝝ q̃pluriũ nocumentoꝝ sit gñatiuum dicẽte Isaac in. v. doc. c. lviij. Caseus salsus nimis est exiccatus ꝛ stomacho nocet ꝛ infra. Caseus hñs multum salis fit siccus: mordens stomachũ ꝛ incẽdẽs sanguinem. Qd etiã voluit Aui. in. ij. canonis. c. cxxviij. dicens. Salitus est malus stomacho ꝛ ꝓpterea generat melancholiam: vt idẽ in canticis inqt textu cõmenti. cxxx. In cuius cõmento Auer. causam assignat dicens. Caseus arid⁹ ꝛ ãtiquus est calid⁹ ꝛ sicc⁹: et ꝓpterea generat melancholiã: salsus vero est hmõi: ꝛ ꝓpterea fugiendus similiter. ꝛ caseus vetus nõ salsus est reprobãdus: cuz non pauciora in corpus inferat nocumenta: vt ptz per haliabatẽ in. v. theorice. c. xxvj. sic dicente. Caseus vetus peior oĩbus est. maximeqꝫ ille in quo acumẽ est ꝛ pũctio: in hoc eñ caseo aquositatis nihil est: ꝛ ex coagulo acumen adeptus est: ideo cephaleã mouet oppilationẽ in epate generat: ꝛ in renibus calculos. Et ꝓpterea oĩs quidẽ caseus q̃to ꝓpinquior recenti est minus malus: ꝛ q̃to amplius vetus ꝛ difficilioris digestionis erit: ꝛ maiorẽ vrgens sitim ac cephalicã capitis. A quo videtur accepisse Isaac in doct. v. c. vbi supra cũ scripsit. Uetus case⁹ est acutus ꝛ siccissimus: vñ ad nutriendum est grossus, ꝛ corruptibilis: ad exeundum de stomacho durus. et infra sub dit. Caseus vetus est vitandus: quoniam in renibus ꝛ vesica parit lapides: ꝛ nullũ aufert iuuam[ent]ũ: neqꝫ est nutritiuus: neqꝫ cito digestibilis: neqꝫ bonũ sanguinez generans: neqꝫ ventrem humectans: sed plurimum humiditatis desiccans: stringens vrinam: ꝛ cito in intensionẽ se mutans. ꝛ in particularibus. c. de caseo sic quoqꝫ ait. Uetus caseus siccissimus est acumen: ꝛ calorẽ palã habens pro salis coagulicꝫ siccitate: proinde cito in fumositatẽ ꝛ cholericos ꝯuertit humores qꝫ duob⁹ modis ꝯtingit. Uno: qꝛ ei vnctuositas in ꝓpatulo ẽ ab aquositatis indigentia. Alia pro acumine qd acquisiuit a coagulo ꝛ sale: iõ stipticum est ꝓpter siccitatẽ quã ab ipsis retinet. Idcirco si cũ alijs reb⁹ accipiatur ꝟtutẽ subtiliatiuã ꝛ aperitiuam hñtibus fit deterior: qꝛ est cã lapides generãdi in renibus. nihil eñ aliud est materia lapidis nisi grossorũ copia humoꝝ acumẽ cũ calore habentiũ: qd semp in caseo inuenit. Caseus ergo taliter exñs pretermittendus est: qꝛ non est bonus ad nutrimẽtum: nec ad bonũ sanguinẽ generandum: neqꝫ ad vẽtrem humectandum. hec ipse. hoc etiaz sensit Auerrois in quito colliget dicẽs. Uetus caseus calidus est ꝛ siccus ꝓpter sal: ꝛ tẽdit ad adustionẽ ꝛ calidũ est ꝛ siccum in tertio: ꝛ ꝓpterea comestus facit cholericum humorẽ. Que fuit sñia Rasis in tertio Almanso. c. xv. dicẽtis. Uet⁹ caseus ꝭm vetustatis q̃titatẽ diuersificatur: qui eñ acuti est saporis calid⁹ est adurens atqꝫ sitim faciẽs ac male nutriens. Et in lib. xxxj. cõtinentis c. cciij. sic ẽt ait. Caseus multum vetustus est calidus ꝛ sicc⁹ respectu aliarũ spẽrũ: qꝛ non hꝫ humiditatẽ lactis et est corruptus ꝓpter coagulũ ꝛ salem plurimũ inueteratũ in ipo. ꝛ ꝓpter hoc ducit multã sitim ꝛ generat malum chimuz ꝛc. Sẽtẽtia queqꝫ Gal. in tertio alimentorum. cap. xvj. dicens. Ca-

ſeus diu ſeruatus eſt ſitis factiuus:et
peius digeſtibilis:⁊ peioris chimi q̄ꝫ
alius propter hoc ad eam que in reni
bus lapidū generationē eſt nociuus
talis chimus.⁊ cōcludit.Fugiamꝰ igi
tur talem caſeū tanq̄ꝫ nihil oīno boni
habentē.neqꝫ ad digeſtionē neqꝫ ad
vrinationē:neqꝫ ad ſubductionē ven=
tris ſicut neqꝫ ad euchimiā.Et in lib.
de euchimia.c.iij.ſic etiā ait.Cacho=
chimi ſunt caſei omnes:ſed iuuenes
ſunt abſqꝫ cachochimia.Antiqui ve=
ro minime propter groſſitatē ⁊ viſco=
ſitatē.Et poſtea dixit.Caſei groſſorū
humorū generatiui ſunt oēs:antiqui
aūt cachochimi ſunt itaqꝫ fugiendi.
Qui autē antiqui ſint dicendi:⁊ poſt
quot mēſes:ab autore aliquo non re=
peri:credo tamen ꝙ vſqꝫ ad.vj.mēſes
iuuenes ſunt pronūciandi et poſt.xij.
antiqui:⁊ q̄ꝫto poſt tanto antiquiores
et ſine dubio peiores:vt qui duorum
fuerint annorum vel trium peſſimi:et
quanto ſicciores:tanto abſolute dete
riores habeantur ⁊c.

¶Cap.cxxvij.oſtēdit q̄s caſus ſit
bonus ⁊ eligēdus:⁊ que ſint obſer
uanda in eius comeſtione.

BOnus caſeus ⁊ ad ſanita
tē eligēdus eſt qui vitio=
ſa reliq̄rit extrema:⁊ me=
dio tēperato appropin=
quauerit:nō nouus neqꝫ
antiquus valde vt ſupra diximus:ſed
mediꝰ exiſtēs:vt dicit Jſaac in.v.doc.
c.lviij.his verbis.Caſeus inter nouū
⁊ veterē mediꝰ multū ⁊ fortiter eſt nu
tritiuus:multū q2 groſſicies lactis fa=
cit caſeum:fortiter vero q2 induratꝰ ve
lociter.Et in particularibꝰ dietis.c.ꝓ
prio ſic etiā inquit.Caſeus quidē in=
ter nouū ⁊ vetuſtū mediocris ſi lau=
dabilis ⁊ illaudabilis ſcd̄m aliquarū
extremitatū vicinitatem.Qđ ſimiliter
Raſis ſenſit in li.xxj.cōtinētis.c.ciij.
di.Ex caſeo dꝫ eligi qui non ſit multū
vetuſtus:nec multū calidꝰ.i.recēs.Et
caſeus qui fit ex lacte pauce acetoſita
tis eſt minus nociuus ſtomacho oi=
bus ſpeciebꝰ caſei:et eius acetoſitas
cōfortat ſtomachū:⁊ nō eſt difficilis
digeſtionis.Et infra dixit.Et caſeus
mollis ⁊ melior duro ⁊ ſpōgioſus me
lior ſolido ⁊c.Auic.vero i.ij.canonis.
c.cxxviij.inq̄t.Melior caſeus eſt qui
medius eſt inter illū qui extenditꝰ vt
viſcus ⁊ frangibilē:ambo em̄ illi ſunt
mali:⁊ qui eſt priuatus ſapore:⁊ decli
uis ad dulcedinē ⁊ ſuauitatē equalis
in ſale qui non remanet in viſceribus
plurimū:⁊ factus ex acetoſo lacte me
lior eſt eis.Auer.quoqꝫ in.v.colliget
ſic ſcripſit.Aliquis caſeus eſt bonus:
⁊ eſt medius inter nouū ⁊ veterē dū=
modo ſit factꝰ rationabiliter ⁊ ex bo=
no lacte ⁊c.¶Quis aūt caſeus melior
ſit vaccinus an pecorinus eſt queſtio
a Michaele noſtro ſic diſcuſſa.ꝙ licet
caſeus ouinus ſit vaccino terreſtrior:
alijs tamen paribꝰ minus malus:et
ſaluior exiſtit vaccino:cū melioris ſit
odoris ſaporis:⁊ guſtui magis ꝓpor
tionatus cū ſit factꝰ ex lacte cuius cō=
plexio eſt melior:ſimiliter vaccinꝰ ſan
guinē groſſiorem generat cū viſcoſior
ſit ouino.Et iterū.Lac ouinū factum
in mēſe maij eſt laudabiliꝰ quocunqꝫ
alio:cū lac vernale in vltimo veris:et
in initio eſtatis ſit omni alio cōueniē
tius:vt in ſuperioribꝰ patuit capitu=
lis:et per ꝯñs caſeus factus ex illo eſt
quocunqꝫ alio melior ⁊ laudabilior.
Uaccinus aūt caſeus iā dicto eſt nu=
tribilior:q2 vnctuoſior ſicut lac vacci=
nū vnctuoſius eſt ouino.Et ſic habe=
mus ꝙ pluribꝰ de cauſis caſeus peco
rinus ſit cōueniētior q̄ꝫ vaccinꝰ ⁊ ſi mi
nus nutritiuꝰ exiſtat:deinde ſubdit ipē
ꝙ a guloſis accepit ꝙ caſeus cōpoſitꝰ
ex duabꝰ partibꝰ lactis ouini ⁊ tertia
vaccini ſit guſtui delectabilior:et ab
eis ſanior reputatꝰ.Caſeus vero capri
nus etſi

nus ꝛ si factus sit ex tēperatiori lacte
omnibus tñ caseis est deterior: qꝛ sta
tim exiccatur ꝛ terrestrificatur: ꝛ effi-
citur valde frangibilis vt experiētia
docet: pro primo tñ die laudandus es
se videtur. hec ipse. M. Sed pro ꝯple
mento sermonis de caseo tres regu-
le in eiꝰ comestione mihi videt̄ de mē
te auctorū esse obseruande. Quaruꝫ
prima hec est. Maxime cauendū est
ne caseus cum subtiliatiuis vel diure
ticis siue aperientibus assumat̄: quo-
niam perducūt ipm̄ ad renes ꝛ lapi-
des faciūt. quēadmodū sensit Auicē.
in. ij. cano. c. superius allegato dicēs.
ꝛ subtiliantia qdē augmentāt mali-
ciam eiꝰ: qm̄ faciūt ipm̄ penetrare: et
impellunt eū. Et propterea subiūxit
post aliqua ꝙ oppilatiōes facit ꝛ ge-
nerat lapidē in renibus ꝛ vesica ꝛ ꝓ-
prie humidus: ꝛ ꝓprie qui comeditur
cum seminibus penetrare facientibꝰ
vt sunt feniculū apiū petroselinū pi-
per ꝛ hmōi. Quantum igitur ob hāc
regulaꝫ decipiunt̄ qui raffiolos ex ra
dice petroselini ouis caseo ꝛ pastilibꝰ
confectos comedūt admiscentes eis
passulas ꝛ species odoriferas pene-
trare facientes oia illa viscosa. s. adi-
pem caseuꝫ: ꝛ pastile eorū tegmentū.
Secunda regula est ꝙ multa q̄titas
casei q̄tumcūqꝫ laudabilis nō sit as-
sumenda: quēadmodū faciunt illi q̄
cū pane ī vna cena nihil aliud preter
caseum accipiunt: ꝛ hoc ꝓpter pericu
la que pōt inducere de oppilationibꝰ
indigestionibus: humoꝝ grossitie: et
lapidum gn̄atione: vt pretactū fuit.
ꝛ ꝙ ita sit apparet per Gal. in lib. de
dissolutione continua sic dicentē. De
oppilationibꝰ est caseus multus: quo
niaꝫ adducit oppilationē in epate: ꝛ
lapideꝫ in renibus ei qui multiplicat
assumptionē eiꝰ: ꝛ cuius epar ꝛ renes
sunt parata recipere lesionē. hec iq̄e.
Tertia ꝛ vltima regula obseruanda
est: ꝙ omnino paruꝰ ex caseo sumat̄
q̄titas ꝛ post comestionē alioꝝ cibo-
rum: qm̄ os stomachi corroborat. sa-
tietatem quoqꝫ nimiā atqꝫ fastidium
que ex dulcibꝰ ꝛ vnctuosis in ore sto
machi ꝓueniunt cibis aufert. vt Rasis
inqt in. iij. Almansoris. a quo platina
accepit cū ait. Caseum sumptuꝫ post
cibū q̄ntūuis parū: os stomachi sigil-
lat: ꝛ fastidiū pinguiū edulioꝝ tollit:
ꝛ coctione capiti prodesse aiunt. Et
hec de caseo cum laude omnipotētis
dicta sufficiant.

¶ Cap. cxxviij. ostendit in vniuer
sali cōplexionē pisciū ꝛ nocumen-
ta que proueniunt ex comestione
ipsorum assidua precipue.

Cuꝫ semper carnes
aut oua vel lactici
nia minime come-
damus. sed in qui
busdā tēporibꝰ so
lūmodo piscibus:
herbis: fructibus:
ꝛ hmōi vti sit ne-
cesse: de ipsis deinceps mihi videt̄ esse
scribendū. Et primo de piscibus q̄ in
tāta reperiunt̄ diuersitate: vt impos-
sibile aut permaxime difficile foret de
omnibus in particulari velle determi
nare siue scribendo pertractare. Et ꝓ
pterea de eis q̄dam tm̄modo vniuer-
salia annotauimus: quibꝰ tñ sufficiē-
tissime poterimus bonos ac laudabi
les ab eis oppositꝫ distiguere: vt vnus
q̄sqꝫ pisces faciētes ad sanitatē possit
eligere ꝛ reꝓbatos cognoscēdo reliq̄
re. dicamusqꝫ ꝙ pisces lōge a bonita
te carnis sint remoti: ꝛ plurimū a nu-
trimento ꝛ ab eiꝰ tēperie separati: cū
natura ipsoꝝ frigida sit ꝛ humida. si-
cut voluit Isaac in lib. particularium
dietarū. c. de piscibꝰ cū ait. Dicimꝰ er-
go naturā pisciū vniuersaliter esse fri
gidā ꝛ humidā ꝛ humoris phlegma
tici gn̄atiuā: cōuenientē calidā habē-
tibus complexionē ꝛ siccā maxime ꝛ

estiuo tpe: ꝛ calida regione. Incõue-
niens vero frigidis ꝛ humidis cõple-
xionib⁹ ꝛ carnosis maxime quib⁹ mol
les nerui fuerit: ꝛ ad hyemalẽ tp̃s ve
nerint: vel frigidã regionẽ habuerit:
naturaliter eñ eos infrigidãt et hu-
mectãt: proinde q̃bus cholera rubea
dominat̃ ꝛ calidã habentib⁹ comple-
xionẽ coitum confortãt ꝛ sperma aug
mẽtant. Qđ etiã voluit Rasis in .xxij.
cõtinentis .c.cccc.xxiij. cũ dixit autori-
tate Bimmasui. Pisces recẽtes gene-
rãt phlegma: sed cõferũt psonis cali
dis ꝛ tenuib⁹ corporib⁹. tũ illi in quo-
ruʒ corpore cõdominat̃ phlegma: nec
nõ ꝛ in neruis est lassitudo ipsos eui-
tare debẽt ꝛ ꝑpue in hyeme: ꝛ in ciui-
tatib⁹ frigidis: q2 ex ꝓprietatib⁹ ipso
rum infrigidãt stomachũ. Et ꝙ cõple
xio pisciũ sit frigida sic ostẽdit ipse di
cens. Significatio ꝙ pisces sint frigi-
di est: q2 aut carẽt sanguine: aut ha-
bent modicũ sanguinẽ ꝛc. Hoc idẽ sen
sit Hali. in .v. theorice .c.xxv. cũ ait. Pi-
scis recens vniuersaliter frigid⁹ est et
humidus. ꝛ phlegma generat: a qui
bus sumpsisse videt̃ Aui. in .ij. cano .c.
dlx. cũ inq̃t. Ois piscis frigid⁹ est ꝛ hu
midus. ꝛ infra. Qui pisciũ sunt recen-
tes generãt phlegma aquosuʒ: ꝛ mol
lificant neruos ꝛ nõ sunt conueniẽtes
nisi stomacho calido valde: ꝛ sanguis
eorũ ad subtilitatẽ declinat. Hoc simi
liter voluit Almãsor in .iij .c.xvj. dicẽs.
Pisces recẽtes frigidi sunt ꝛ humidi.
ꝛ oẽs pisces ad digerẽdũ sunt duri et
in stomacho longã faciũt morã: sitim
quoq3 creãt: sanguis aũt ex recentib⁹
generatus phlegmatic⁹ est. Hi aũt pi
sces corpus humectãt: ac sperma au-
gẽt. qui colicis atq3 his quib⁹ frigide
accidere solent egritudines: mali exi-
stunt. Cõplexionẽ aũt habẽtibus ca-
lidã atq3 his quib⁹ cholera dominat̃
rubea cõferũt: licet eorũ nutrimentũ
omnino sit malũ. Cum alijs preterea
cibis mixti ad cholere rubee extictio-
nem sunt meliores. Pisces eñ in sto-
macho longã facientes morã: sitimq3
generãtes: malas in corpore adunãt
superfluitates: multasq3 viscositates:
ex quib⁹ multe ꝑueniũt egritudines.
Ratio aũt ꝛ cã dictorũ est: qm̃ vt dixit
Isaac in vniuersalib⁹ dietis .c.lix. Pi-
sces vniuersaliter parũ nutriũt ꝛ cito
dissoluũtur ꝛ subtilis sunt sanguinis
phlegmati pertinẽtis. Et infra de ma
rinis loquẽs ait: ꝙ ipsi parui sunt nu
trimẽti ꝛ laudabilis dureq3 descẽdũt
de stomacho ꝛ itestinis. Et de fluuia-
libus inq̃t ꝙ mali sunt ad digerendũ
duri: ꝛ similiter ad penetrãdũ venas:
velociterq3 de stomacho descẽdũt. Et
infra magis etiã dixit. ꝙ cito sunt cor
rũpentes stomacho nocẽtes ꝛ humo
res crudos generãtes. ꝛ vt vno cum
Auerroy in .vj. colliget oĩa concludã
verbo. Dico ꝙ sanguis ex piscib⁹ ge-
neratus est cite corruptionis. Et pro-
pter hoc nõ est mirũ si plurime ex eo-
rũ frequẽtata comestione proueniãt
egritudines: teste Almansore vbi su-
pra. Et ꝑpterea ab eorũ vsu frequẽti
cauendũ est: ꝛ precipue cũ rebus alijs
loco ipsorũ vti possimus et eo magis
ꝙ perpauci reperiãtur qui omnes re
quisitas habeant cõditiones vt ex di-
cendis patebit.

¶ Cap. cxxix. ostendit naturã pi-
sciũ maritimorũ: ꝛ ipsos esse pre ce
teris ob eoꝝ laudes eligendos.

VT pisces bonos a malis
discernere valeam⁹: in pre
senti .c. adducem⁹ req̃sitas
ad hoc cõditiones: non lo-
quẽdo de mortuis piscib⁹:
neq3 de fetẽtib⁹ qui satis vt vnicuiq3
patet sunt reprobãdi: dicente Hali. in
iij. de alimẽtis .c.xxiiij. Pisces mortui
ꝛ qui putrescũt continuo cũ reseruan
tur ꝛ pessime olẽt sunt indelectabiles
ꝛ ceterorũ pessimi. ꝛ in libro de euchi-

mia.c.vij. Odoratu et gustu dignotio nem pisciũ facere oportet: etenim qui grauis odoris sunt: idelectabiles existunt ꝛc. Sed de viuentib⁹ sermo noster ꝑtractabit in hoc.c.ꝛ nõ de oibus: sed de maritimis tantũ plus alijs approbatis: postea vero de reliquis scribemus tã̄ꝙ de imperfectioꝛib⁹: cũ dicat Auerrois in cõmẽto cãticorũ.c.xxviij.ꝙ tres sunt spẽs pisciũ: scꝫ marinus: fluuialis: ꝛ habitãs in ambab⁹ aquis simul.ꝛ melioꝛ ex eis ꝫm Gali. est marinus: ꝛ post illũ q̄ simul in ambabus aquis viuit: ꝛ postea qui viuit in aquis dulcib⁹. Cuius ratio est: qm̄ humiditas excedit ꝛ dominaẜ in piscibus: verũ oẽs illi qui nutriunẜ in aq̄s salsis sunt minoris humiditatis: contrariũ aũt est de illis qui in aq̄s dulcibus nutriunẜ: sed qui viuũt in ambabus aq̄s sunt medij inter eos ꝛc. hec ipse. Cum quo conuenit Halia.in.v. theorice.c.xxv.cuꝫ ait. Et piscis recẽs vniuersaliter est frigidus et humid⁹ ꝛ phlegma generãs: sed q̄ in mari nascitur ꝛ salsa aqua minoris est humiditatis ꝛ frigiditatis. Qḋ etiã voluit Isaac in.v.d.c.lix.cũ inq̄t. Pisces marini calidioꝛes ꝛ minus humidi ꝛ minus viscosi sunt: salsitudo eñ aque in habitate calefacit eos incidẽs humiditatẽ ꝛ grossitiẽ vnde pinguedo eoꝝ minoraẜ.ꝛ infra sic ait. Marini pisces min⁹ grauis sunt odoris ꝛ facilioris: digestionis min⁹ nutritiui: cito in sanguinem cõuersiui: velociter a mẽbris dissoluẽdi.ꝛ ad exeundũ a stomacho tardioꝛes. Unde antiq̄ assimilauerũt pisces marinos humane cõplexioni. sani enim sensus sibi tãtũ assimilatis delectãtur: sanguis enim quem generant est tẽperatissimus: non grossus: neqꝫ turbid⁹: neqꝫ subtilis: neqꝫ aquosus licet subtili vicinus existat.ꝛ post aliqua iterũ dixit. Marini pisces sunt melioꝛes fluuialib⁹ q̄uia sunt salsitatem habentes ex aqua maris.ex qua viscositates eorũ auferũtur: maxime si loca fuerit petrosa: assiduo eñ motu suo ꝛ collisionibus saxosis carnes emolliũtur ꝛ tenerãtur: pinguedo minoratur ꝛc. Plurimũ quoqꝫ ipsos commẽdauit adhuc magis in ꝓcessu cum dixit. Pisces nõ viscosi sunt qui de pelago ꝛ litoꝛib⁹ sunt claris in nutrimẽto ꝛ in tẽperamẽto: laudabilioꝛes omniũ sunt in cõplexione: ꝛ ad digerendũ facilioꝛes q꞉ carnes habẽt molles: nulli⁹ viscositatis atqꝫ grossitici: neqꝫ grauis sunt odoris: sicut etiã q̄ de petrosis sunt locis: sanguis eñ quẽ generant tẽperamẽto est vicinioꝛ: ꝛ ideo non minus exercitatis est cõgruus et defectis sicut sanioꝛib⁹ ꝛ egritudines exeũtib⁹: ꝛ ad sanitatẽ custodire magis ꝙ̄ membroꝛũ foꝛtitudinẽ amãtibus. Quod nõ minus voluit Auic.cũ in.ij.cañ.c.dl.sic scripsit. Et pisces qui dẽ Marini sunt laudabiles subtiles: ꝛ melioꝛ species eorũ est illoꝛũ qui nõ sunt nisi in mari ꝛ pelago ꝛc.et infra subdit. Et pisces q̄dẽ marini sunt optimi subtilis carnis ꝛ ꝑcipue cũ eoꝛuꝫ habitatio est in littoꝛib⁹ petrosis aut arenosis ꝛc. Que quidem fuit Galie. sententia in alimentoꝛũ.iij.c.xxiiij.dicentis. Optimi pisces sunt qui in puro mari existunt.ꝛ in lib.de euchimia.c.vij.ait. Pisces qui in puro mari dietantur inculpabiles fere oẽs sunt. similiter et quicunqꝫ in permixto aque dulcis dietantur sicut vocati pelagales.et petrini sunt euchimi. Et in ea que secũdum esum delectatione multum preeminent alijs ꝛc. Et postea subiunxit. Qui vero in mari dietantur pisces: odorem inculpabilẽ ꝛ pinguedinẽ paucam habent. Concludamus itaqꝫ de ipsis cũ Isaac in prima doc. sic dicente. Marini pisces duplices sunt: quidam enim nascũtur in pelago ꝛ in altis locis: quidam vero alij in ripa planisqꝫ aquis nati. Qui vero creati sunt in pelago aut petro-

sis ꝛ arenosis habitãt: sunt subtilio=
res ꝛ laudabiliores oib⁹ piscib⁹ mari
nis ꝛ ad digerendum faciliores ꝛ ad
sanguinem generandum laudabilio
res: ꝛ non ita de stomacho ꝛ intesti=
nis exeũt ꝑpter sue viscositatis par=
uitatem qḋ testat̃ sue pinguedinis in
digentia suiqꝫ saporis habilitas: sunt
ergo humanis corporib⁹ conuenien=
tes. Ois em̃ cibus q̃to longior a sa=
piditate tanto minus delectabilis et
minus cõueniens humanis naturis.
Et propter hoc hec spẽs pisciũ lauda
bilior ꝛ digestibilior magisqꝫ cib⁹ ad
salutem gerendã est efficax ꝑpter eo
rum temperamentũ non em̃ sunt sub
tiles aquosi nec terrestres aut grossi.
Post hos quidez aliq̃d bonitatis ha
bent qui lutosa ꝛ mollia loca maris
sunt habitantes dulcibus aquis va=
cinantes: nõ adeo puri sicut q̃ in are=
nosis ꝛ petrosis locis pelagi morant̃
ꝑpter putredinẽ ꝛ sorditatẽ terre. pri
mi itaqꝫ eligant̃: alij vero dimittant̃
propter causam assignatam.

¶ Ca. cxxx. ostẽdit q̃ de piscib⁹ flu
uialib⁹ eligẽdi sint rõne fluminis
ꝛ aque in quib⁹ nati sunt ꝛ degũt
continue atqꝫ vescuntur.

Postq̃ de piscibus marinis: ꝛ de his q̃ in vtrisqꝫ aq̃s viuũt diximus: de fluuia=
libus modo tm̃mo do scribemus: q̃ nõ adeo sunt a veteri=
bus laudati sicut marini. Queadmodũ ostendit Isaac
in. v. doc. c. lix. cum inquit. Pisces flu=
minum in actione ꝛ passione contra=
rij sunt marinis: qm̃ fluminalis aqua
frigidior est ꝛ humidior: vñ pisces flu
uiales sunt grassiores ꝛ viscosiores:
atqꝫ pinguiores: ꝛ iõ nutrientes plus
mali tñ ꝛ ad digerendũ duri. veloci=
terqꝫ de stomacho descendunt. Et in
particularibus. c. de piscibus inq̃t. Pi
sces qui nati sunt in flumine subtilio=
res hñt spinas multas ꝛ molles pro
mollitie humiditatis aque in qua na
ti sunt. Et infra subdit. Pisces aquaꝝ
dulcium vniuersaliter sunt grossiores
ꝛ viscosiores tardioresqꝫ ad digeren=
dum: facili⁹ tñ de stomacho egrediũ=
tur q̃ꝫ marini. ꝛ nutribiliores sunt. qui
aũt piscium inter fluuiales magis ap=
probentur hi sunt qui de magnis ac
currentibus fluuijs accipiunt̃: vt idẽ
voluit in. v. c. vbi supra cũ ait. Fluuia
les pisces maiora ac cito currẽtia cla
ra atqꝫ mũda flumina inhabitantes
ad cõparationem alioꝝ sunt laudabi
liores: qꝛ claritas aque aufert ab eis
grauitatem odoris. fortis aũt fluuij
impetu carnes tenerant̃: ꝛ grossities
aufertur: ꝛ maxime si super petrosa
currat. Quod etiã in particularibus
replicauit dicens. pisces dulciũ aqua
rum hi sunt meliores q̃ magna inha=
bitant flumina impetuose fluentia
quorũ fundus lapideus ꝛ longinqua
sunt a ciuitatis sorditie: qꝛ fortitudi=
ne cursus aque cõprimũtur pisces et
super lapides: vñ caro eorũ tenerat̃:
fitqꝫ cã sue digestionis: ꝛ ab eis visco
sitas ꝛ odoris grauitas expellit. ꝛ pre
cipue si non sit altitudo aquarum vt
pisces terre sint ꝑpinqui: qꝛ q̃to pau
citatem aque habuerint: tãto a terra
frequẽtius percutiunt̃: ꝛ aque clarita
te oĩ horridilitate carebũt: ideoqꝫ sũt
quasi pisces petrosa loca pelagi iha=
bitantes. Haliabas quoqꝫ in. v. theo=
rice. c. xxv. si scr. psit. Laudabilior aũt
piscis est qui in lapidosis nascit̃ locis
plurimos habentib⁹ lapillos quiqꝫ
magno nõ est corpore ꝛ in suaui na=
scitur aqua ac clara spaciosisqꝫ flumi
nibus magnis decurrentibusqꝫ: vt ty
gri: eufrate: nec vero multum est pin
guis: nec extra moduz macer. Qui et
enim piscis in saxis nascitur ꝛ magni

aquis decurrentib⁹ a corpore eius su perfluitas deficit propter mot⁹ copiā ꝛ percussionē ipsi⁹ in lapides. Qui vero i suaui nascit̄ aqua delectabilis est ꝛ iocūde carnis. minime viscosus. cito digestibilis: corp⁹ humectat: ꝛ sanguinē generat bonū: calidisqꝫ cōuenit cōplexionibus iuuenib⁹ ꝛ ethicis in calidis tꝑibus ꝛ siccis ꝛc. Hi pisces igit̄ inter ceteros maxie approbant̄ sicut oppositi detestāt̄ ab Jsaac vbi supra sic scribēte. Pisces aūt parui fluminis lutosi loci: ac aque debiliter currētis: ꝛ sorditiei ciuitatis vicināti sunt viscosiores ꝛ horribilē habēt odorem sunt etiā grauiores ad digerēdū ꝛ deterioris sunt saporis: vnde malū dant nutrimentū: qꝛ debilitas cursus aque quietos reddit pisces: clauditqꝫ in eorū corpib⁹ copiosos humores: q̄re fit cā viscositatis et horribilis odoris: atqꝫ difficilis digestiōis. Sint igit̄ vt ipe dicebat in vrbibus: pisces morātes i aq̄s fortiter currētib⁹ qꝛ meliores sunt q̄ꝫ in q̄escētib⁹. Et hoc est etiā qđ voluit Priceps in. ij. cañ. c. dl. dicēs. In locis aūt in q̄b⁹ morant̄ est electio: qm̄ illi q̄ morant̄ in locis petrosis sunt meliores: deinde in arenosis ꝛ in aq̄s dulcibus currētib⁹ in quib⁹ nō sunt sordes: ꝛ nō sunt limose: neqꝫ lacunales: neqꝫ cāpestres ꝛc. Et fuit Gal. snia i. iij. alimētoꝝ. c. xxiij. dicētis. Pisces q̄ in fluuijs generant̄ meliores sunt si i fluuio rapido ꝛ multi flux⁹ existāt: sicuti peiores q̄ in parua degūt aqua fluuios magnos nō suscipiēte: nec effluxū copiosuꝫ habēte: multo vtiqꝫ ꝛ his deteriores: si naūt oino neqꝫ defluat aqua adhuc deteriores ꝛc. Horū aūt rō est: qꝛ pisces in hmōi aquis currentib⁹ degentes cōtinue se mouēt: pisces aūt se semꝑ mouētes sūt cōtrarijs meliores: qꝛ mot⁹ multus ꝛ eorū exercitia ipsorū corpora emolliūt: carnisqꝫ viscositatē ꝛ grossicies auferūt. vt Jsaac inq̄t in. v. doc. c. superius annotato. ꝛ similiter Auicē. vbi supra cū ait. Et pisces illi qui morant̄ in aq̄s multarū agitationū ꝛ vndarū sunt meliores eis qui sunt ecōtrario: qm̄ vehemētiori indigent exercitio: q̄ꝫ illi q̄ habitāt in aq̄s stātib⁹. Et ꝑpterea meliores sunt illi qui morant̄ in aquis discoopertis flatui vētorū super se: qꝛ plus q̄ꝫ alij mouētur. ꝛ Jsaac in loco preallegato sic queqꝫ ait. Pisces qui habitāt vbi vēti semꝑ flant: melioris sunt nutrimēti: et melioris carnis: q̄ꝫ si null⁹ vētus flauerit: ꝛ maxime si septētrionalia loca sint eis exposita: sicuti pisces vbi austrini vēti flant illaudabiles fiunt: cū auster naturaliter humid⁹ sit ꝛ qđ secū fert abominabile: ꝛ iō piscib⁹ augmētatur grauitas odoris. Qđ in particularib⁹ etiā replicauit dicēs. Pisces in septētrionali plaga habitātes si in suflati fuerint septētrionali vēto erūt meliores. Et cām deide assignat quā dimittam⁹ breuitatis gratia. Et concludit ꝙ pisces fluminū a vētis ꝑflatorū meliores sint q̄ꝫ eis oppositi: qꝛ fortitudine ꝛ impetu ventorū mouentū vacillatur aqua: ꝛ cū mouet̄ aqua necessario pisces mouent̄ inuicē se allidētes ꝛ perfricātes: quare superfluitas humorū ab eis excluditur: ꝛ inde saniores existūt. Que fuit Gal. sententia vbi supra dicētis. Pisces existētes in aqua ad boreales ventos cōuersa sunt ceteris meliores: nō paruum enim ad euchimiam facientibus omni animali cōgruis vti exercitijs. Pisces ergo huiusmodi aquarum pre ceteris sunt eligendi.

¶ Capitulum. cxxxi. ostendit qui pisces fluuiales sint eligēdi ratione annexorum fluminī: declarādo ꝙ pisces petrosi optimi sint: ꝛ reliquis omnib⁹ saniores.

De electione piscium fluuialium.

Pisces fluuiales maxime ab auctoribus commendantur si flumina ex quibus accipiunt: has duas sibi annexas habuerit conditiones. Quarum prima vt pro parte diximus supra: est quod sit fluminis fundus petrosus siue lapidosus non plurimum in altitudine aque profundatus etc. quoniam tales ceteris meliores esse approbantur: dicente Isaac in .v. doc. quod sanguis qui ex piscibus petrosis generatur est temperatus naturaliter: licet subtilitati sit pertinens: et velociter a membris dissolubilis: et per consequens melior ad regendam sanitatem quam in membrorum confortationem. Et post aliqua subdit. Pisces de clara aqua laudabiliores et longe minus corruptibiles sunt quam alij: et maxime petrosa incolentes. Quod etiam sensit Auerrois in .v. colliget cum ait. Pisces qui nascuntur in loco petroso sunt subtilioris substantie: et minoris superfluitatis alijs: et tales quia velociter mouentur et multum laborant: et complexio istorum est minoris humiditatis: et qui parum laborant sunt frigidioris et humidioris complexionis. Auicenna quoque in .ij. canonis .c.cccccl. sic inquit. Pisces illi qui morantur in locis petrosis sunt meliores: deinde in arenosis etc. Et in .j. iij. trac. iiij. c. xxj. cum dixit. Pisces petrosi generant sanguinem laudabilem. Que fuit Gal. sententia in .iij. Alimentorum .c. xxiiij. dicentis. Alimentum ex piscibus petrosis non solum est digestibile: sed etiam sanissimum corporibus hominum sanguinem consistentia medium generantibus. Uoco autem medium qui neque omnino subtilis est et aquosus: sed neque sufficienter grossus etc. Secunda autem conditio flumini annexa per quam pisces laudabiliores esse redduntur hec est .s. vt flumen prope ciuitatem non existat eius recipiens superfluitates: quoniam et si marini forent huiusmodi pisces adhuc illaudabiles esse iudicantur. cum dicat Isaac in doc. c. lix. Pisces qui littoribus sunt vicini: et in turbida et non munda morantur aqua: et putridis fluminibus ciuitatum putredines ferentibus vicina: viscosiores et alijs piscibus marinis grossiores: et ad digerendum tardiores existunt. Et propter hoc pisces maris russie peiores sunt ceteris marinis: quia aqua est immunda: et multa flumina in eis intrantia putredines ciuitatum eis ferunt. Et post pauca subiunxit. Pisces qui in paruis stant fluminibus parum fluctibus immundis vicinis ciuitatibus pinguiores sunt atque viscosiores: et ad digerendum duriores: mali saporis quia defectio aque motus vnctas carnes atque grossas facit: immundum vero nutrimentum grauioris odoris eos reddit. Et idem in particularibus replicauit. Quod similiter voluit Rasis in .xxij. continentis .c.ccccxxiij. dicens. Caro illorum qui nutriuntur de sorditie ciuitatum: exinde erit mala et peior carne omnium piscium: ita quod trahendo moram per tempus modicum post exitum eius de aqua fetebit. Unde caro talium est horribilis saporis et difficilis digestionis. A quibus sumpsit Auerrois cum scripsit in comento .c. xxviij. canticorum. Deteriores sunt omnes pisces habitantes in littoribus maris: et hoc quia nutriuntur ex fecibus et superfluitatibus ibidem existentibus iuxta magnas ciuitates. Idem quoque faciendum est de habitantibus in fluuijs ciuitatibus propinquis etc. Et fuit Gal. sententia in .iij. Alimentorum .c. xxvj. dicentis. Pisces littora et fluuios expurgantes ciuitatem inhabitantes pessimi sunt non bene digestibiles: neque euchimi: neque delectabiles. Et in li. de euchimia .c. vij. sic etiam inquit. Pisces paulominus omnes euchimi preter conuersantes in paludibus etc. Et preter vtentes aere malo: et exercitijs paucis: et cibis malis: et maxime quando per ciuitatem magnam fluit aqua: purgans latrinas: et balnea: et coquinas: et lauantur in ea vestes et panni: pessima enim fit

corū caro q̄ in tali aqua dietanť. Ex q̄bus satis intelligi potest q̄ pisciū fluuialiū sint laudabiliores quātū est ex parte loci vel fluminis. ⁊ ppterea prudentes intelligant in quacunq̧ vrbe fuerit: ex quibus locis veniant pisces q̄ i in ea vendentur vt bonos a malis secernere valeant: quod maxime venetijs obseruandum esse videtur: cum ibi infinite fere piscium species reperiantur ⁊c.

¶ Capitulū.cxxxij. ostendit q̄ pisces lacunarū ⁊ paludū reprobādi sint: ⁊ q̄ pastus piscum sit intelligendus.

Dixim⁹ supra de maritimis ⁊ fluuialib⁹ piscib⁹: de reliquis consequenter dicēdū est: vt cōsideratio eorꝫ p quanto ex parte loci pertinet: compleatur. declarando etiā qualis pastus piscium esse debeat: vt in eorū electione errare minime contingat. Dicemus ergo in primis cū Halyabate in.v. Theorice.c.xxv. sic scribēte. Peior oīm est pisces qui plaudosa habitat loca: aquasq̧ spissas ⁊ putridas: calidasq̧: qm̄ piscis qui in huiuscemodi nascit̄ quiet⁹ est celeris immutationis in fetore cuꝫ ab aqua educt⁹ fuerit. Qui enim huiusmodi est minime comedatur: celeris em̄ est immutationis in stomacho ⁊ in malūhumorē. A quo videtur quodāmodo accepisse Isaac in.v.d.c. sepius allegato cū iquit. Pisces lacunales q̄ teneras habēt carnes: cito sunt corrūpentes: stomacho nocentes: ⁊ humores crudos generātes. Et post multa dixit. Pisces de lacubus viscosiores sunt ⁊ grauioris odoris q̄ꝫ qui in fluminib⁹ nascunť: q̄ aqua lacunū lutuosior est ⁊ pinguis nature. Et ideo pisces sunt vnctuosiores ⁊ min⁹ saporosi: grauioris odoris ⁊ mali nutrimenti: ⁊ ad digerendū duri in corruptionē velociter mutādi. Et infra subdit. Pisces lacuū sicut ⁊ piscariorū ⁊ paludum peiores ceteris existūt grossiores: ⁊ iodore grauiores. ⁊ i corruptionē mutabiliores velociter: ⁊ ad digerēdū duriores: qm̄ q̄eta ē ⁊ nimiū lutosa ipsorū aqua: vn̄ maxime sunt fugiēdi. Et post aliqua etiā subiūxit. oēs pisces fluuiales ⁊ lacum ⁊ si carnis melioris sint. s. ad gustū: tn̄ grossiores sunt ⁊ stomacho nocētes: ⁊ in corruptionē se conuertētes. In particularib⁹ quoq̧ dixit. Pisces lacunales ceteris sunt peiores: grauioris etem̄ sunt odoris ⁊ grauiter digerunť: maxime si sint lōge a mari ⁊ fluminib⁹: habēt em̄ requiē: nec flumē intrat i eos: vt eorū putredinē lauet: vn̄ pisciū humores augumētanť: eorūq̧ pori claudunť. Qd̄ sic certificatur: qm̄ cū aquas exierint cito in putredinem cōuertūtur: eorū em̄ viscositatis multitudo claudit poros ⁊ suffocat: ⁊ extinguit calorē intrinsecus locatū. Et propterea vt magis inquit i processu: meliores sunt qui habitāt in lacub⁹ a mari remotis: quos semp flumina intrāt qm̄ partim lauantur fluminis aqua. Qd̄ etiā voluit Rasis i.xxij.c.cccccxxiij. auctoritate Gal. ⁊ in.iij. Almāsoris.c.xvj. dicēs. Pisces illi sunt eligēdi qui neq̧ in lacub⁹: neq̧ in paludib⁹: neq̧ in locis sordes habētib⁹ sunt capti: neq̧ in luto malū habēte odorē: neq̧ in aqua malas habēte herbas sint nutriti Que etiā fuit Gal. sentētia in.iij. Alimētorū.c.xxiiij. dicentis. Quicūq̧ i lacunosis ⁊ ipaludosis reperiūť locis paruā habēt carnē. Et in libro de euchimia.c.vij. inquit. Pisces paulominus oēs euchimi preter cōuersantes in paludib⁹ ⁊ lacabus ⁊ fluminib⁹ limosis ⁊ turbidis ⁊c. ¶ Pastus autem pisciū cū faciat multū ad eorū bonitatem: similiter de ipso dicimus q̄ vnusquisque pro posse suo debet a piscatoribus intelligere ⁊ inuestigare

quis sit ipsorum piscium cibus: dicēte Isaac in li.d.v. Pisces pascentes herbas recētes laudabiliores sunt oppositis & meliores si aque presertim fuerit clare. Et in particularib⁹. Pisces olera pascētes vel radices aut grana que oia sunt bona: bonū dāt nutrimētum: fitq illorū genus pisciū ad comedendū vtile: ec contrario sunt cōtraria pascētes: sunt enim pisces aliqui lutū & immunditiā edētes: ideo corruptibiles sunt malū habentes saporē & horribilē odorē digestione male obedientes &c. Que fuit etiā principis Auicē. sententia in.ij.canonis.c.cccccl. dicentis. Scōm cibū pisces illi qui cibant herbis bonis & radicibus plantarum sunt meliores his qui comedunt sordes q̄ pījciūtur in ciuitatib⁹ ad loca infusionū &c. Qualiter autē hoc sciri possit: nō intelligo: nisi per illud qđ in testinis eorū reperit: & per piscatoruz relationē quib⁹ hac in re maxime credendū est. Obseruet itaq vt vno verbo presens cōcludamus propositū: ex quo loco veniant pisces: & ex quibus sint nutriti vt eligendi a non conuenientibus secernantur.

¶ Cap.cxxxiij. ostēdit cōditiões quas debent habere pisces laudabiles ex parte carnis & quātitatis eorū: scz an magis sint paruis meliores vel ne.

Postq pastū & locū piscium intellexerimus: adhuc scire desiderat intellectus qui pisciū sint saniores. s. an pingues vel macri aut mediocres. Et similiter an magni paruis eligibiliores existūt: vel ecōtra. Et propterea de his consequēter scribendū est ne forsitā errare cōtingat in ipsorū electiōe. Dicam⁹ ergo cū Isaac in.c. lix. die. vniuer. sic di. Pisces q̄ molliū sunt carniū viscosarū & grossarū magis nutribiliores & vnctuosiores sūt sztn̄ il laudabiles vt pote ad digerēdū duriores & i malū sāguinē gn̄rādo vicio res. Ūn̄ nō sūt comedēdi nisi ex necessitate cū sinapi & similib⁹: & ppt̄ hoc infra subiūxit. pisces q̄ in genere suo duriores fiūt parui erūt laudabiliores: qr paruitas etatis siccitatē temperat carnis. Qui vo moliores maiores erū laudabiliores quia maioritas etatis malliciem eorum temperabit. Qui vero sunt mediocres in mediocritate eorū fiūt laudabiliores. qđ ēt sensit Auicē. in scđo canonis.c.cccccl. cū inqt. Et habentib⁹ mollē carnē ille q̄ est maior ad terminū aliquē eligit: queadmodū ex piscibus durā carnē habentib⁹ ille q̄ ēst minor. Studiū igitur sit in eligēdo ꝑposse omni pisces duras carnes habētes: quoniā saniores sunt vt sapientes medici dixerūt. Isaac em̄ loco allegato sic inqt: Pisces q̄ duras habēt carnes: sz tn̄ viscosas sicut pisces magnorū fluminum & cito currētiū: ad cōparationē petrinorū illaudabiles: qr grossiores ad digerēdū duriores sunt. tn̄ nutribiliores cōuenientes exercitantib⁹: & calorē naturalē habentib⁹ fortē cōfortationēq membrorū magisq sanitatē custodire amātibus Sed si viscosi nō fuerit: proculbio saniores sunt q̄ q̄ mollē carnē habent: dicēte. Gal.in.iij.alimētoruz.ca. xxiiij. Duricies carnis i piscibus & fragilitas eiusdē significat q neq viscosum aliqđ sit in ipso: neq pingue: & nutrit bene aliis piscibus magis quā do bene digerit. Et in libro de euchimia c.vij. sic ait. Meliores pisciū sunt q̄ durarū carniū fiūt & fragiliorē habēt carnē petrinis &c. A quo sumpsisse videt Rasis in.xxij. cōtinētis.c.cccexxiij. cuz ait. Pisces modice humiditatis quoruz caro frāgit ex priuatione pinguedinis & humiditatis abūdātis nutrimenti sunt: qr caro ipsorū solida. Et ob hanc etiā lucij carpiones & huiusmodi qui carnes duras habēt & frā

gibiles: ⁊ in partes facile diuisibiles sunt iure merito commendādi. Tinche vero regine: anguille: ⁊ huiusmodi nequaq̄ ꝓpter oppositas causas. Quātitatem quoq̄ piscium cōsiderare oportet: quoniā nō est ita: vt quidē opinātur scilicet. ꝙ semper caro ānualis eē debeat: piscis vero comedēdus annorū decē: immo vt Isaac inquit in libro.v.d.ca.superius allegato. Pisces mediocres iter paruos ⁊ magnos sunt magis laudabiles: q̄ parui qui cito in corruptionē mutantur: ⁊ q̄ magni qui grossi sunt ⁊ viscosi magis. et post pauca subdit. Pisces parui melioris sunt carnis ad digerēdum faciliores: sed cito in corruptionē mutādi. Maiores vero carnes sūt grossiores: ⁊ ad digerēdū difficiliores stomacho nocentes. sed nō cito corruptibiles: horuꝫ autem medij sunt laudandi: quia ab extremitate vtraq̄ sibi sumunt qđ magis est laudādum. Et propterea Auerrois in.v.colliget dixit. Meliores pisces sunt quorum corpus est medium inter magnum ⁊ paruum: ⁊ qui sunt velocis motus ⁊ pauce viscositatis ⁊c. Et postea rationē assignauit cū dixit in vno altero.ca.eoruꝫ q̄ nascuntur i aqua magnitudo corporis significat multam humiditatē: propterea laudatur in piscibus paruitas. Consimiliter in crassitie ⁊ pinguedine pisces esse debēt mediocres ⁊ non crassi aut macri valde: teste Isaac vbi supra sic scribēte. Pisces mediocres in crassitie meliores sūt ⁊ laudabiliores: quoniā cum nimiuꝫ crassi fuerint ad digerendum sunt duri stomachum emolliunt grossum phlegma generantes ⁊ viscosum. Si vero macri sint: ad digerēdum quoq̄ duri existunt. ⁊ subdit. Cū pisces oua facere incipiunt: si incrassātur: illaudabiles sunt propter multitudinē sue pinguidinis: ⁊ si macri fiunt etiam illaudabiles existunt: nec sunt amādi ex quantitate sue maciei. Meliores itaq̄ in omnibus erunt q̄ mediocres fuerint in his que de magnitudine paruitate crassitie ⁊c. dicta sunt.

¶ Capitulum.cxxiiij. ostendit q̄ pisces eligendi sint ex parte squamarum: ⁊ que partes ipsorum sint laudabiliores.

Squame in piscibus sunt vna de cōditionibus ad bonitatem eorum requisitis: vt placuit Isaac in.v.d.ca.lix. dicēti. Nutrimentum piscium squamas habentiū melius est ⁊ laudabilius squamas non habentibus: superflua enim ad squamas expellit natura: sicut in alijs est videre animalibus in quibus pili aut penne aut cornua expelluntur ad exteriora. In libro etiam particularium sic inquit. Pisces squamas habentes sunt meliores: squama eniꝫ significat humorum paruitatem ⁊ aquositatis indigentiam: quia natura superfluitates humorum ab interioribus ad exteriora expellit ad nutriēdas squamas: sicut animalium natura tertiaꝫ finiēs digestionem exterioribus mēbris mandat quecūq̄ sunt conueniētia ad nutrimentum lane pilorumq̄ ⁊ similium. Unde pisces squamas habentes duras ⁊ grossas meliores sunt habentibus molles ⁊ subtiles: squamaruꝫ eñ grossities paruitatē innuit humoruꝫ: ecōtrario autē habētes copiā habent humorum: ⁊ ꝑ hoc testaꝛ qꝛ grossities squamaruꝫ piscium marinorum maior est squamis piscium fluminum squama iterum dorsi maior est scarris ventrium: dorsum enim siccius est ventre. Qđ etiā sensit Auerrois in quinta colliget dicēs. Squame multe laudātur in piscibus: qꝛ significāt rē cōtrariā eorum complexionibꝰ etiā multe spine in eis laudanꝛ. ⁊ infra subdit. Meliores pisces sunt q̄ degunt in locis petrosis: ⁊ qui multas

habent squamas: ⁊ quorū corpus est
mediū inter magnū ⁊ paruū: ⁊ q̄ sunt
velociores motꝰ ⁊c. Et ob hāc causam
scardule regine ⁊ hmōi nō videnť re-
probari sicut tinche anguille ⁊ similes
squamas nō habētes. Et hoc idē mihi
videť sensisse Rasis in .iiij. suoꝝ apho-
rismoꝝ cū dixit. Pisces meliores sunt
fluuiales ⁊ marini: ⁊ precipue illi qui
habēt asperā cutē: ⁊ nō sunt mucilagi-
nosi: ⁊ naturaliter albi sunt ad moduꝫ
argenti: ⁊ pisces nigri ⁊ rubei in quibꝰ
sunt penne diuerse: ⁊ qui habēt colorē
pauonis: ⁊ in quibꝰ sunt macule nigre
⁊ pallide naturaliter mali sunt ⁊ ab
eis est cauēdū: apostema em̄ generāt
in mēbris interioribus: ⁊ in intestinis
puncturas: ⁊ oppillationē generāt: et
nocumentū visui inferūt: malū quoq3
sanguinē generant ⁊ frigidos natura
liter humectāt. Ex quibus apparet ꝙ
anguille etiā ratione sue nigredinis ⁊
asperitatis priuatiōe sint male ⁊ om-
nino reprobāde. Et ideo dicebat Gal.
in libro de euchimia ⁊ cachochimia .c.
vij. Anguilla oīno nō est euchimū ci
barium etiā si ex aqua fuerit mūda:
nedum ex ea que ciuitatē expurgat.
Et in libro de subtiliāte dieta: idē quo
q3 de ipsa sic scripsit. Anguille enim ⁊
plurima malachiorū licet mollem ha
beant carnē: tñ propter viscosum atq3
phlegmaticuꝫ qđ est in eis sufficiēter
sunt nociua his qui subtiliāte vti vo-
lunt dieta: ita aūt ⁊ plurima ostracho
rum ⁊c. Squame igitur ob assignatas
rationes cōsiderande sunt. Que autē
piscium partes aut mēbra meliora sint
atq3 saniora ⁊ que deteriora dicenduꝫ
est cum Isaac in .c.lix. d. v. sic scribēte.
Membra piscis mobilia sicut cauda
dorsa ale: sunt carne meliora ⁊ minus
pinguia: ad digerēdū velociora: et in
nutrimēto laudabiliora maxime si pi
scis crassus fuerit. Mēbra autē piscis
minus mobilia: sicut vmbilicus ⁊ cor-
ꝑa: vel viscosiora sicut capita: ⁊ ideo
grossiora ⁊ ad digerendū duriora: et
ad nutriendū corruptibiliora. Unde
caro talis illaudabilis ē: q2 stomacho
innatat ꝓpť viscositatē ⁊ vnctuositatē
suā: ⁊ durē digeriť: ⁊ villos' stomachi
emollit īde plurima gnať lieteria. Ab
stinēdū est itaq3 a comestiōe huiusce
modi partiū insalubrium. Et ꝓpterea
nō accipiať de piscibus nisi cauda aut
dorsum: ⁊ alia que in cōtinuo reperiū
tur motu ⁊ exercitio ꝓpter qđ suas ex
purgant superfluitates: queadmodū
supra in capitulis pluribꝰ de animali
bus ambulātibus ⁊ volatilibus, scri-
ptum est: ptes ⁊ mēbra ipsoꝝ mobilia
pre ceteris cōmendando. quare ⁊c.

¶Cap. cxxxv. ostendit quibus mo
dis pisces coqui debeāt: ⁊ quomo-
do meliores: ⁊ quibꝰ cū rebus pre-
parandi atq3 condiēdi sint anteq3
accipiantur.

NOn est inutile volēti sa
nitatē ꝯseruare: postq3
cognouerit ī q̄ piscium
sint meliores: intellige-
re etiā qui modꝰ coquē
di eos magis a medi-
cis approbeť. Et ꝓpter hoc de ipsis in
genere scribere voluimꝰ. s. de assatiōe
elixatiōe ⁊ frixione ipsoꝝ dicētes. Pri-
mo ꝙ ꝓ regula est obseruandū id pre
ceptū Isaac in .c.lxj. dietaꝝ vniuersa
lium dicentis. Calidis natura pisces
sunt dandi elixi cum iusculis frigidissi
mis: frigidis vero natura cū forti vi-
no cōdias sinapi zinzibere pipere ⁊ ca
lamento. Humidis vero assati dentur
cōdiēdi aceto: sinapi: forti vino: origa
no: ⁊ similibꝰ. Siccis autē cū aqua sa
le ⁊ anecto: hoc em̄ respectu corpoꝝ et
cōplexiōes ipsoꝝ est obseruādū. Sed
cōsiderātes coctionis modos ⁊ inuicē
eos cōparando dicemꝰ cū eodē Isaac
in libro ꝑticulariū sic scribēte. Pisces
qui cū aqua sola elixātur: sunt oibus

laudabiliores: quoniã eorũ viscositatẽ aqua in qua fuerant decocti: abstulit. precipue si manducent cũ sale: menta apio: carui: pipere: zinzibere: & similibus. Quod etiã voluit Auicẽ. in. ij. canonis. c. cccccl. cũ ait. Modus vero melior in quo pisces coquũtur est aliffibe gi id est elixi in iusculis cũ predictis reb⁹. Et infra subdit. Et melior ipsorũ decoctio est vt coquant aqua donec ferueat: deinde proijciant in eam. Ex quibus pz q elixi principatũ obtineãt in bonitate: post quos sũt assati iuxta sententiã eiusdẽ principis vbi supra dicentis. Quod post modũ primũ & meliorem. s. elixationẽ sit mod⁹ illorũ qui sunt assati super testam: vel vt nos facimus super craticulã: aut alios super veru. Taliter enĩ cocti laudabiliores sunt q̃ frixi: dicẽtẽ Isaac in. v. d. c. preallegato. Corporib⁹ temperatis dent pisces assati aut cũ oleo frixi tamẽ meliores sunt assati. Et in particularib⁹ causam huius expressit dicens. Assi pisces frixi sunt laudabiliores: quia frixi quoddã habẽt viscositatis pp̃ oleũ & ob hãc causam pessimi sunt hi q̃ naturaliter molles & viscosi exist ũt & friguntur: vt tinche qui & similes. Deterior igitur coquẽdi mod⁹ est frixatio: tum q: viscositatẽ piscibus tribuit: vt dictũ est: tum etiã q: piscis cũ oleo frixus stomachũ emollit: vt Isaac dixit in libro. v. d. ca. sepius adducto. Ideo scripsit princeps in secundo canonis. c. vbi supra. Pisces frixi sunt cõuenientes habentib⁹ fortem stomachũ cum seminib⁹ preparati: sed assati sunt nutribiliores & tardioris descensionis & elixati sunt econtrario. Et ideo tuti⁹ elixis piscibus est vtendũ. & precipue preparati: siue vt docent auctores conditi cum sale: aneto: porro & vino si piscis durus sit & non viscosus. Quod si viscosus esset & grossus: ei⁹ viscositas & grossities a piscib⁹ sic auferetur: vt docet Isaac in vniuersalib⁹: scz q in calido ponant cinere ãteq̃ decoquãt sic enim grauitatem amittent odoris. Et si cum aceto preparent in elixatione similiter viscositatem eorũ remouebis. Illud etiã est obseruandũ quod iussit Isaac vbi supra: scz q quilibet piscis coquinãdus in lebetem non proijciatur nisi iusculũ suum cũ aromatib⁹ pri⁹ excoctum fuerit: & calido deinde & bullẽti ipso apponatur piscis. hec enĩ saporitatem reddunt: & sanguinẽ laudabiliorem faciũt. & precipue si pisces recentes & adhuc mouentes coquinẽt quomodo eos decoqui oportet vt idẽ consulit ibidem. Non enim permitti debẽt mortui ac per mediũ scissi a mane vsq̃ ad vesperas vt aliqñ pataue mulieres facere consueuerũt. Quoniã caro ipsorũ piscium & presertim estatis tempore: plurimum alteratur: & ad corruptionẽ disponit. vnde ad facilem etiã in stomacho corruptionẽ disposita fit magis ac preparata.

¶ Cap. cxxxvi. ostendit naturam cancrorũ & pisciũ salitorũ cum proprietatibus eorum.

Ut sermo noster de piscib⁹ cõpleatur: videt nobis de cancris & de salitis piscib⁹ dicendum esse: cũ & ipsi ad mensas etiã nobiliũ nõ raro sint soliti deuenire. De primis ergo dicemus cũ Isaac in particularib⁹ dicẽtis. c. pp̃rio sic scribẽte. Cancri & omnes pisces habẽtia squamas sunt solubiliores. & hoc testat Gal. solubiles esse pp̃ter salitiẽ eorũ atq̃ acumẽ. pro inde stomacho sunt nociui & maxime sue neruositati. Quod etiã sensit Aui. in. ij. canonis. c. clj. dicẽs. Caro cancrorum est difficilis digestionis & plurimi nutrimẽti. & Rasis in libro. xxij. continentis. c. cccxxiij. cum inquit. Cancri solide carnis sunt difficilis digestionis abũdantis nutrimẽti. Et in fine il

lius capituli auctoꝛitate Bimmasui di
xit. Caro cancroꝝ ꝛ iura ipsoꝛum cōfe
runt ptysicis: ꝛ augēt in actu venerco.
Halisbas quoqꝫ in. v. theoꝛice. c. xxv.
sic de ipsis ait. Cancroꝛū caro ois sal-
sa est sapoꝛe: vnde naturā fluxā facit
ꝛ non cito digeritur. Et qui minus sal
sus est caro eius lacertosioꝛ ꝛ durioꝛ
est ꝛ magis digestioni inobediēs: vn-
de huius animalis raro ois humoꝛez
generat grossum phlegmaticū: ex qui
bus nos elicere possumꝰ ꝙ frigide sint
cōplexionis ꝛ humide. ꝗuis aliquid
nitrositatis habeant: sed tñ ab antiq̄s
vsqꝫ modo que sit eoꝝ determinata cō
plexio non reperi a quibusdā etiā mo
dernoꝛū frigida existimatur ꝓpter qḋ
somnū inducunt. Quod facile creden
dum est cū etiam ethicis cōueniant: ꝛ
qꝛ de genere piscıū existunt. Uerumta
men maritimi calidioꝛes sunt seu mi-
nus frigidi ratione aque in qua sunt
ꝛ ratione salsedinis ꝛ maioꝛis solutio
nis qui ꝓpꝛie sunt stomacho nocui ꝛ
neruositati eius ꝛ solubiles ꝓpter sal
sitatem eoꝛū: vt Isaac testatus est vbi
supꝛa. ¶ De cocleis autē ranis testitu
dinibus sepijs cōchis ꝛ similibus que
pisces equiuoce nūcupantur: nihil di
ctum aut determinatū ab antiq̄s pa-
tribus pꝛout via cibi faciunt inueni-
mus. Uia tamē medicine aliqua ipso
rum appꝛobātur ꝛ qꝛ eoꝛum nutrimē-
tum modicū ꝛ illaudabile existit plus
pꝛo gulosis faciens ꝗ pꝛo sanitatis cu
stodia: ideo de ipsis pꝛisci sapiētes scri
bere noluerunt quos etiā hac in re si-
cut ꝛ in ceteris sumus imitati: nihil de
eis scribemꝰ pꝛeter id qḋ de ipsis scri-
psit Gal. in li. de euchimia cū ait. Suf
ficiēter autē cachochimia sunt ostrea
ꝛ riritides idest coclee ꝛ spondili: ꝛ om
nia similiter talia vocata ab Aristote
le ostracodemia ꝛc. De quibus si quis
omnino curauerit: ꝛ gule damnose in-
dulgere voluerit platinā videat ꝛ cō-
dimenta ꝛ sapoꝛes eoꝛū intellget: ꝛ si-
militer quo modo coquēdi sint ab eo
edocebitur: qui de his ꝛ de alijs pisci-
bus in pticulari sermonē fecit ostēdēs
ꝗ eruditꝰ in coquina fuisset. Que om
nia pꝛeterimus: ne longa inutilis ac ꝑ
molesta sine necessitate nostra ꝓlon-
getur oꝛatio. ¶ De piscibus salitis di
camus cū Haliabate in. v. theoꝛi. c. pꝛe
allegato dicēte. Piscis salsus cōplexio
ne calidus est ꝛ siccus magisqꝫ sit in-
excitat ꝗ recēs: estqꝫ phlegmaticis cō
ueniens ꝛ humidis si modico vtantur
est autem malus cholere dñis nigre.
Qui autē pisces saliri debeant et qui
minime ipse nō expꝛessit Sed loco eiꝰ
Isaac in. v. d. c. lix. dixit. Quicunqꝫ pi-
sces mollis sunt coꝛpoꝛis illaudabiles
sunt salsi siue multi siue pauci humo-
ris fuerint: qui autē parui sunt humo
ris meliusculi sunt salsi. Si autē pisces
viscosi fuerint ꝛ non multi humoꝛis sa
liti sunt laudabiles iuxta sniam Gal.
in. iij. alimentoꝛū. c. xxiiij. dicentis. Pi-
scis viscosus multo melioꝛ seipso sali-
tus: deponit omne feculentū ꝛ macila
ginosum: ꝛ melioꝛ quidē piscis est qui
multo tempoꝛe salitus: ꝗ qui nouiter
inquit ipse ibidē. Aui. tñ in. ij. canonis
sensisse videt̄ oppositū cū inquit. Sali
ti sunt melioꝛes ꝗ qui sunt recētes: de
inde illi qui sunt pꝛopinqui termino
quo sunt saliti: ꝛ melioꝛes istoꝛū sunt
illi q̇ cōditi cū aceto ꝛc. Et ꝑ eoꝝ cōcoꝛ
dia mihi videtur ꝙ Gal. intellexerit
de piscibus viscosas ꝛ teneras carnes
habētibus: de quibus iam locutꝰ fue
rat. Auicē. vero de piscibus durarū car
nium intellexerit. de quibus dixerat su
pꝛa circa pꝛincipiū capituli. cccccl. Pi-
scis ille qui habet duram carnē salitꝰ
melioꝛ est eo qui est recēs: ꝛ huius cō
ciliationis ratio est manifesta: quoniā
piscis dure carnis iam diu salitus ni-
mium videtur induratus ꝛ exiccatus.
Non est autē sic de piscibus tenerem
carnem habentibus. ꝛ ꝙ ita sit appa-
ret per verba pꝛincipis ibidem dicen-

tis. Et saliti pisces calidi sunt ꝛ sicci: ꝛ q̄nto plus antiquitantur: tanto plus in ambobus augmētantur. Quomodocunqꝫ autē sit: vnū est ꝙ ipsorū nutrimentū est malū: vnde plus via medicine sunt accipiēdi q̄ꝫ via cibi dicēte. Rasi in. xxij. cōtinentis. c. ccccxxiij. Pisces vero saliti calidi sunt ꝛ sicci: qui incidunt phlegma ꝛ cōferunt vomitui eo ꝙ emittunt phlegma viscosum de stomacho ꝛ quāto vetustiores fiunt: tāto magis calidiores ꝛ sicciores: sed laudabiles pisces huiusmodi sunt q̄ cōdiuntur cū aceto. Et idem in. iij. Almansoris. c. xvj. sic ait. Saliti autē pisces nullo modo sunt comedēdi nisi in die in quo aliquis sibi medicari voluerit. Si tamen eos aliquis appetit parua ex eis sumatur q̄ntitas: qui cū rebus vnctuositatem habentibus sint preparati. Quod faciendum esse existimo ne diu in stomacho morentur: eo ꝙ sitim faciunt: facileqꝫ in ipso corrūpantur ꝛ in malos humores cōuertātur. ꝛ ideo paruꝫ de ipsis assumere opportet. De quibus autē salitis comedendū sit dicimus ꝙ nō de omnibus absolute: sed tantūmodo de laudatis ab auctorib⁹ ꝛ precipue de sardis queplurimū approbātur a Gal. in. iij. de alimentis. c. xxx. cū ait Preciosissima eniꝫ est vtiqꝫ sarda salitura verisimiliter delectationis gratia ꝛ molliciei carnis: nominantur autē consuete ab omnibus iam tales saliture sarde: post sardas autem ꝛ palamides qui ex ponto deferuntur magis appreciantur. ꝛ post ipsos qui coracini. ꝛ iterum in. c. penultimo eiusdem libri sic inquit. Optime autē sunt earum que ad meam experientiam deuenerunt sardice a prioribus medicis nominate saliture. ꝛc.

¶ Capitulum. cxxxvij. ponit octo conditiones ꝛ regulas in comestione piscīu ꝫobseruādas.

Vt materiā piscium cōpleamus: nobis videtur de quibusdā regulis in comestione piscīu obseruandis scribendū esse. Quarum prima hec est vt pro posse frequēs vsus ipsoꝝ dimittatur ꝑpter prauitatē sui nutrimenti: ꝛ ꝑpter suorū nocumentoꝝ multitudinem. vt in. c. cxxviij. visum est. Scd̄a si pisces oīno comedere voluerimus: bonos ac laudabiles eligamus: prout nos docuit Rasis in almāsore cū inq̄t. Illi quorū caro non est viscosa: neqꝫ multū crassa: neqꝫ malū habēs odorē: neqꝫ cito putrefiens Insup neqꝫ in lacubus: neqꝫ in paludibus: neqꝫ in locis sordes habētibus sint capti: neqꝫ in luto malū habēte odorē: neqꝫ in aqua malas hn̄te herbas nutriti: neqꝫ maximi sint: sed in oībus mediocres duraꝫ carnem habētes ꝛ frangibilē ꝛ ex partibus earū que mouētur ꝛ magis sunt squamose ꝛc. vt in superioribus capitulis dictū est. Tertia regula est: ꝙ a lacte piscium quantūuis laudatorum summopere cauendū: est cū sit facile putrescibile ꝛ reliquū cibū corrumpat ꝛc. vt Rasis vbi supra testat⁹ est. Quarta regula: abstinendū est oīno a piscibus assatis ꝛ infrigidatis. ꝛ precipue si in loco fuerint humoroso: quoniam mala multa ꝛ plurima nocumenta ex eis cōsequi possunt dicēte Rasi in. viij. Almansoris. c. xxvij. Cum pisces assantur: ꝛ infrigidati in loco steterint humoroso: ꝛ sequenti die comesti fuerint scena accidentia que ex malorum fungorum comestione solent euenire accidunt. Que sunt squināntia: colica passio: angustia anhelit⁹: sincopis: sudor frigidus: ꝛ q̄nqꝫ subito interficiūt teste eodeꝫ vbi supra sed in. c. xxv. Et ideo dixit ipse in. xxij. cōtinētis. c. ccccxxiij. Pisces comedi debēt calidi ꝛ nō frigidi. Quinta regula. Pisces assati seu frixi qui sic calidi post eorum coctionem

inter patinas reponunt̃ ne infrigidet̃: nullo pacto comedendi sunt iuxta sententiam Almansoris vbi supra sic dicentis. Si quid assatur ꝛ mox cum remouetur ab igne suffocatur. ꝛ multis obuolutionibus anq̃ꝫ per horã expiret vaporẽ eius extre ꝓhibentibus inuoluat̃: ꝛ comestũ fuerit prouenient ex ipsius comestione fluxus ventris ac vomitus: necnon accidentia colerice passionis ꝛ nausea consequenter. ꝛ fortassis plerunqꝫ interficit. intellectus quoqꝫ qñqꝫ per vnuꝫ ꝛ qñqꝫ per duos dies inde deficit hec ipse. Sexta regula est Auic. in. iij. j. doc. ij. c. vij. dicentis. Pisces ꝛ que eis assimilant̃ post laboriosum exercitiũ nõ sunt comedendi: qm̃ corrũpent̃ ꝛ corrũpent humores ꝛ fuit Gal. snia in. iij. alimẽtorum. c. xxix. Septima regula sumit̃ ex Principe loco preallegato sic scribẽte. Experimẽtatores indi et alij iaꝫ dixerũt ꝙ lac cũ rebus acetosis edendum non est: neqꝫ pisces cũ lacte: qm̃ inde ad egritudines peruenit̃ permanentes sicut lepra ꝛ hmõi. Errãt igit̃ valde qui in eadẽ mensa post piscium comestionem lac coagulatũ accipiũt vt pleriqꝫ facere consueuerũt. Octaua regula bene obseruanda est si barbulos pisces comederimus ꝛ oua habuerint: ipsa nequaq̃ꝫ comedam⁹ in mense presertim maio perniciosa habentur: testis em̃ ego sum: qm̃ cũ vn⁹ eoꝝ piscium mihi dono datus fuisset coctus in mensa positus multã ouoꝝ habebat q̃titatem. Et recordatus ꝙ a vulgo diceret̃ ꝙ oua piscis hui⁹ abijcienda forent ꝛ nequaq̃ꝫ assumenda sic mecuꝫ incepi cogitare atqꝫ dicere. Miror equidẽ ꝙ si hec res iam diuulgata vera sit: ꝙ antiqui de piscib⁹ determinantes hoc suis in libris nõ annontauerint. Et hac secuꝫ fiducia duos tm̃ bolos ex eis accepi: vt hoc in meipso experirer. Nihil deinde per plures horas post prandiũ nocumẽti perceperaꝫ. Et putabã falsum esse qđ diceretur. Hora aũt cene superueniente plurimã in ore stomachi sensi ventositatem adesse: quã vt dissoluerẽ anisum assumpsi: ꝛ nihil ꝓtulit ꝛ post horaꝫ facies mea facta est simillima sincopizanti ita vt astantes ꝛ admirari ꝛ de mea salute iã timere ichoassent. Ego aũt in hmõi dispositione grãdẽ non solũ in stomacho et vẽtre: sed in omnibus mẽbris exterioribus alterationẽ diuersamqꝫ quãdã cõplexionẽ in vnaquaqꝫ carnis parte sentiebã. et sic mihi superuenit passio colerica donec superius ꝛ inferius simul per plures vices ora purgarent̃ non nisi magna cũ angustia grandeqꝫ virtutis ꝓstratione: atqꝫ cũ maximo vite periculo tandẽ inuocato clementissime supvirginis ꝛ protectricis nostre auxilio fui liberatus.

¶ Capitu. cxxxviij. docet cognoscere complexionem primaꝫ oleꝝ omnium per odorem ꝛ saporem simul.

Cum olerib⁹ q̃plurimis ꝛ radicibus earũ diuersimode homines vti ꝯsueuerint: alijs cũ in prima mensa pro salatutio. aliqnib⁹ ỽo pro ferculis vtẽtes Et ideo videt̃ vtile de ipsis scribẽdum esse vt qui medicũ semper habere non pñt. cuius cõsilio gubernent̃: cognoscere valeãt que vtiles ꝛ q̃ nociue eis herbe siue radices existant: vt suã per hec que dicemus possint illesam sanitatẽ conseruare. Ueꝝ qꝛ hoc minime facere. ꝛ consequi possent nisi cõplexionẽ oleꝝ in vniuersali salutem cognoscerent: ideo de ipsa prius dicenduꝫ est ponendo signa per que infallibiliter vnusquisqꝫ etiã idiota

sciet calida a frigidis separare. Dicamus ergo ꝙ prima via put in p̄senti pposito spectat ad cognoscendum primas qualitates in oleribus dominantes hec est.s.vt prius olfaciamus ipsa q̄ si bonū habuerint odorē et acutuz precipue: pnunciabimus rē illam absolute calidam esse: pauca illa excipiendo que ponit Auicen. in canticis textu comenti. cxxij. dicens. Judicat caliditas super cōplexionē cuiuslibet floris et cuiuslibet aromatici: exceptis quinqꝫ.s.myrto: salice: nenufare: rosis et violis: sandalis quoqꝫ et cāphora: lꝫ ipse nō dicat. Ista em̄ sunt frigida et aromatica. Cetera vero oia calida sunt vt maiorana: serpilluz et talia q̄ boni sunt odoris. Et propterea dixit Princeps in.ij.cano.c.iij. Odores boni acuti nō sunt nisi in substantia calida. qđ etiā sensit Isaac.in.d.c.v.cū ait. Quecunqꝫ aromatica cū odore suū saporē hñt: substantia eoꝝ proculdubio calida est et subtilissima. Et fuit Gal. snia in.iiij.de simplici medicina distin.v.c.j.dicentis. Uerum est ꝙ res que sunt odorabiles: sunt calide pculdubio: cū plurimū vaporis nō sit pculdubio nisi ex caliditate. Et in lib. de subtiliante dieta.c.iij.sic ēt inquit. Si sm odoratuz vel gustū: aut ambos simul sensus acutū q̄d et mordēs appareat opportet calidā incisiuā et subtiliantem virtutem inesse ei. Scđm hoc aūt et si bonū odorē sm olfactū habēs aromatis phantasiā facit gustui necesse est: et hoc calidum esse virtute et c. Qđ ante ipsum voluit Arist.in.xij.pblematuz pblemate.iij.cum dicit. Odor caliditas q̄dā est: et bene odorabilia calida caliduz aūt leue est. Et in.xx.pblematū pblemate.xvj.sic iteꝝ inq̄t. Calida bene odorabilia semina: pp̄ter quod omnino odor per caliditatem quādā fit. Hac igitur prima via cognoscem9 calidas herbas et radices a frigidis. Uerūtamen quia Gal. vbi supra dixerat: ꝙ non est prudētia iudicare sup virtutes medicinaꝝ singulariū ex odore tm̄: qm̄ in odore est aliquod testimonium: sed est paruū: ideo postq̄ odoriferā cognoscemus esse medicinā trāseamus ad scđaz viā.s.ad saporem et gustemus ipsam rem: qm̄ si insipidi: vel (vt rectius loquar) nulli9 saporis fuerit vt aqua: cucurbita: lactuca: et hmōi: tunc dicemus audacter rē illā frigidā esse. iuxta sententiā Gal. in.iiij.de simplici medicina.distinc.ij.c.iij.dicentis. Qñ inuenimus rē quaz sentimus de gustu aque: penitus em̄ non est sapor in aliquo succorum: tūc res in illo succo manifesta est: ꝙ ipse est egrediens ab omni caliditate et frigiditate manifesta: et ꝙ ei9 complexio aut est media aut decliuis ad frigidū parū. hec ipse. Si autem sapor illius rei dulcis fuerit: tunc res ipsa calida erit et humida cū equalitate sꝫ quod idem dixit vbi supra. et Auic.in.ij.canonis.c.iij. Si aūt res illa amara fuerit: tunc complexio eius erit calida et sicca in tertio. Si vero salsa: calida et sicca in scđo. Si vero acuti saporis: calida et sicca in quarto. Et consimiliter de frigidis dicendū. Si em̄ rē illā acetosam esse precipiemus frigidā et siccam esse in scđo pronunciabimus. Si autem ponticam vel stipticam frigidam esse et siccā in tertio: prout supra de saporibus scripsimus in pluribus capitulis ad que recurrendū est. Et sic per odorem et saporē simul iudicabimus satis sufficientes sup cōplexionem olerum: licet etiam ex aliis hoc fieri possit. Sed hecique dicta sunt: quantum ad presens spectat propositum qualiacunqꝫ sint: sufficiant.

¶ Capitu. cxxxix. ostendit ꝙ olera non sint comedenda: eo quia nutrimentum eorum sit malum: et precipue siluestriuz fugiendum.

De noticia omnium olerum.

POstq̄ꝫ olerū cōplexio
quantū ad primā ip=
sorū qualitatem scita
fuerit: et similiter cō=
plexio corporis intel=
lecta: facile vnusq̄sq̄ꝫ
poterit iudicare si ta=
le olus sibi cōueniens fuerit an non.
Et ꝓpterea plura de hac materia nō
mihi videntur esse scribenda. Sed po
tius dicendū vtilius existimamꝰ vtrū
vsus oleruꝫ vel ne faciat ad sanitatis
conseruationē: ⁊ ad hāc questionē re=
spōdemꝰ dicētes: ꝙ nequaq̄ꝫ frequēs
olerū comestio sit conueniēs ad salu=
tem humani corporis regēdā: imo. vt
in. iij. j. doc. ij. c. vij. Princeps ait. Opꝫ
vt sanitatis cōseruator studeat ne ci=
bi ipsius substātia sit aliquod nutriē=
tium medicinaliū sicut olera ⁊ fructꝰ
⁊ reliqua ab ipsis: qm̄ subtiliātia san=
guinem sunt adurentia: ⁊ grossa sunt
ipsum phlegmaticū faciētia ⁊ corpus
grauātia. Gali. quoq̄ꝫ in lib. de euchi=
mia ⁊ cachochimia dixit. Olerū qui=
dē nullū est euchimiū. ⁊ Rasis in. vj.
Almansoris. c. v. sic etiam de ipsis in=
quit. Olera precipue atq̄ꝫ fructꝰ absq̄ꝫ
magno replent corpus nutrimēto. et
humores crudos generant ⁊ malos.
⁊ in lib. iiij. suorum aphorismorū. Ole
ra humores humectāt. ⁊ ideo nō sunt
cibus cōueniēs. Et hoc proprie de fri=
gidis est intelligēdū sicut dictū illud
Auerrois in. v. colliget. de calidis et
acutis est exponēdū cum inquit. Oēs
herbe per suam naturā declinant ad
humores melancholicos. ⁊ hoc etiaꝫ
faciūt a tota substātia. excepta lactu=
ca ⁊ buglossa. ⁊ ideo via cibi non vidē
tur cōuenire. Uia tamen medicine seu
cibi medicinalis possunt quandoq̄ꝫ vt
in estate valde calida ꝯueniētes esse
ad remittendū ardorem: sitim ⁊ fortē
corporis caliditatē. Et ex eis perma=
xime vti possumꝰ lactuca: endiuie: por
tulaca. ⁊ huiusmodi. In hyeme vero
minime. Sed calidis: ⁊ siccis eo in tē=
pore est vtendū secundū Principē. in
iij. j. dicētē. Olera cholerica multū cō=
ferūt in hyeme: sicut insipida inferūt
in estate. Uia igitur nutrimenti: ⁊ vbi
restauratio querit̄ eius q̄d dissolutuꝫ
est a mēbris: hec olera nō sunt eligen
da: cum suū nutrimentū paruissimuꝫ
sit ⁊ illaudabile: dicēte Isaac in. c. xx=
viij. dietarū. v. autoritate Ga. hoc mo
do ait Ga. de nutrimēto herbarū pau
ca in corpus veniūt. Que sentētia col
ligi pōt ex scđo Alimentoꝝ. c. xxviij.
cū de lactuca sic scripsisset. Nosse opꝫ
oībus oleribꝰ paucissimū ⁊ cachochi=
mum sanguinē generantibꝰ: ex lactu
ca aūt non multū quidē neq̄ꝫ cacho=
chimū: neq̄ꝫ tñ euchimū sanguinē ge
nerari. ⁊. in. c. xlj. libri eiusdē sic quoq̄ꝫ
ait. Ut alimentū ex bleta est modicū
sicut ⁊ ex aliis oleribꝰ. Ex quibꝰ plane
apparet ꝙ olerū nutrimentū sit par=
uissimū. Et ideo a sapiētissimis ⁊ san=
ctissimis viris cōcessum est in quadra
gesima vti posse oleribus: radicibꝰ: se
minibꝰ: granis seu leguminibꝰ fructi
bus ⁊ piscibꝰ: in quibꝰ oībus modicis
simū reperitur nutrimentū: nō sic aūt
carnibus: ouis: caseo: lacticiniis: ⁊ hu=
iusmodi in q̄bꝰ magna q̄ꝫtitas existit
nutrimēti. Et ꝓpterea cōcludamus ꝙ
rebus istis minime sit vtendū: nisi tpe
ieiunii ob legis nostre sacratissime re
uerentiā. In aliis aūt tpibus summo
pere fugiēda sunt. Sed si q̄s a me pe=
teret: forsitā olera tantūmodo dome=
stica vituperasti eo qr frigida sunt et
humida: ⁊ vt plurimū aquosa natura
liter ⁊ accidētaliter scilicet ratione lo=
ci: siluestria autē cum non sint huius=
modi: sed sicciora ⁊ minus aquosa ac
magis calida: ipsa vidētur longe ma
gis cōuenientia? Cui respōdebimus
dicentes ꝙ omnia olera in via nutri=
menti sunt illaudabilia: verum dome
stica minus mala: siluestria autē pe=
iora. Et quod ita sit apparet ꝑ Isaac
in. v.

in.v.d.c.xij.dicentez. Nutrimentū olerū domesticorū melius est:ꝛ cito digestibile: facile penetrat venas:ʒ tñ mēbris assimilari tardi⁹. Et infra subdit. Herbe humidis i locis ꝛ terra crassa nascētes ad digerendū ꝛ penetrandū venas sūt faciliores:ʒ tñ humiditatis causa ad assimilandū mēbris dure: sanguis quē generāt vti subtilis ꝛ aq̄sus est:ꝛ earū nutrimenta prua sūt ꝛ illaudabilia. Siluestres vo oppositum facere videntᷓ: dicēte eodem vbi supra auctoritate Gal. Herbe siluestres ad cōparatione domesticarum sicciores sunt:ideoq̄ ad digerēdū duriores:sed ꝛ ad penetrādū venas tardiores:sed tñ si bene digerant cito mēbris assimilantᷓ: q̄ siccitate sua ad coagulandū vicinantᷓ. Et postea subiūxit. Siluestres herbe nutrimento sunt male ex acuminis ꝛ sue siccitatis fortitudine:ꝛ hoc q̄ herbe ꝛ alia que i siccis locis nascuntᷓ et calidis:nutrimēti sunt sicci ad digerēdum duri ꝛc. Que fuit Galie. snia in libro de euchimia ꝛ cachochimia dicentis. Ultime cachochimia sunt oia siluestria olera sicut siluestris lactuca ꝛc. Et similiter radices olerum ꝛ raphanidarū:ꝛ alleorū ꝛc. Quare omnino olera dimittamus:ꝛ precipue siluestria cū ad sanitatē minime faciant vt diximus.

¶Cap.cxl.ostendit de quibus sit deinceps scribendū:ꝛ quō illa sint a legētibus intelligēda.

Cum ex olerib⁹ plurima ac diuersa cibariorū genera fieri ꝯsueuerint:salatutia scʒ fercula: sapores: mixture: cōdimēta:moreta: torte:postilli: ꝛ huiusmodi. de qb⁹ Platina diffusissime ptractauit:ꝛ ideo de ipsis scribere nō intēdim⁹:ʒ tm̄ volum⁹ notificare cōplexionē virtutē ꝛ nutrimentū olerū oim vsitatorū primo: radicū deinde. Postea seminū siue granorū ꝛ leguminū que sunt in vsu:dem ū de fructib⁹ olerum:ꝛ postremo de fructib⁹ arborū dicem⁹: vt cognitis horū virtutib⁹ ꝛ nutrimētis facile vnusquisq̄ possit itelligere que faciāt ꝛ q̄ non ad sanitatis cōseruationē: sciatq̄ cōsequenter qualiter ꝛ ꝯposita ex illis faciāt ad illud idē. Cognitis em̄ simplicibus ꝛ cōposita p cōsequēs fient manifesta. Si em̄ scinerim⁹ ꝙ lactuca portulaca:endiuia.ꝛ hmōi sint frigida:facile ppēdemus ꝙ salatutiū ex eis cōppositū tm̄modo frigidū erit:ꝛ sic de aliis suo mō. Dicemus itaq̄ nō oēs virtutes herbarū: sed eas tm̄ mediū adducem⁹ q̄ non ad egritudinū curationē:cū ad p̄sens ppositū nō spectēt:ʒ ad salutis faciēt cōsernetionē:ordinē alphabeti obseruādo:vt vnusquisq̄ sine longa inuestigatione quicq̄d voluerit possit innenire:ꝛ quia herbe ferme sunt infinite:nō pollicemur de oibus:ʒ magis vsitatis et quotidie ad man⁹ nostras puenientib⁹ dicere:q̄ quib⁹ corporib⁹ cōplexionib⁹ etatibus ꝛ tēporib⁹ sint cōueniētes ꝛ appropriate:similiter scribere nō pmittim⁹: ʒ astanti ꝛ perito iā electo medico pnt supra dixim⁹: ant lectoris ingenio bonoq̄ iudicio ei⁹ relinquem⁹:longū admodū esset ꝛ pmaxie molestū si de vnaq̄q̄ herba dicere ꝛ replicare vellem⁹: ꝙ q̄ frigida noceat stomacho:matrici itestinis:phegmaticis: mulierib⁹:senib⁹:septētrionalib⁹ in hyeme ꝯstitutis ꝛc. Similiter si calida fuerit ꝙ epati calido:renib⁹:cholericis innenib⁹: laborātib⁹ i estate

⁊ hmōi sit nocina: sȝ hoc i prudētia discretorū legētiū ⁊ auditorꝝ relinquē dū est. Uerū qꝛ de gradib⁹ primarꝝ qualitatū locuturi sum⁹: vt ꝙ aliq̄ res sit tēperata: q̄dā calida in prio: q̄dā i scđo. alia i tertio: ⁊ aliq̄ i q̄rto. Jō vt hi termini ab his q̄ medicine operā nō dedere intelligantur. Sciendū est ꝙ ol⁹ aut quecūqꝫ res alia: q̄ in corp⁹ nostrū ingredit̄ in debita ⁊ notabili quātitate aut ipȝ corp⁹ alterat: aut nō. etsi nō alterat: scȝ qꝛ non calefacit: nō infrigidat: humectat aut desiccat tūc talis res i quatuor primis q̄litatib⁹ dicet̄ tēperata respectu corpis humani tēperati. Si aūt alterabit corp⁹ tēperatū: vt verbi gratia: qꝛ ipsum calefaciet: cōsiderādū erit si talis alteratio. s. calefactio fuerit occulta vix notabilis: qꝛ nō eduxit corp⁹ illud notabiliter extra latitudinē sue sanitatis. ⁊ tūc res illa dicet̄ calida i primo gradu: vt camomilla ⁊c. Si v̄o manifeste talis alteratio pcipietur: ⁊ corp⁹ se notabiliter ex re illa calefactū esse senserit: res illa erit i scđo gradu calida. Si aūt adhuc magis ⁊ corp⁹ plurimū calefactuȝ fuerit in tātū vt se egrotare sentiat calida in tertio gradu nūcupabit̄. Si aūt fortissime calefecerit ita ꝙ cōburat vel interficiat. calidam in quarto ꝓnūciabim⁹. Quāto igitur res intēsior in gradu fuerit: ⁊ a temperata magis remota: tāto periculosior existimabit̄: ⁊ ideo minor ex ea quātitas ⁊ rarius erit sumēda: vel qđ securi⁹ erit oīno relinquēda ne sanitas ipsa temere corrūpatur ⁊ hoc oī cū diligētia obseruādū est: vt a rebus temperatis: aut paulo a tēperamēto remotis: vtamur pl⁹ tū. ⁊ min⁹ scđm corporū diuersitatē: cōplexionū etatū: regionū ⁊ similiū: a qb⁹ ē iudicatio sumēda vt satis ē vnicuiqꝫ manifestū. Sȝ quātū est ex pte ipoꝝ cibarioꝝ simplicis vel cōpositorꝝ: nil meli⁹ esse pōt q̄ꝫ tēperatis aut tēperamēto vicinis vti: quare ⁊c.

¶ Cap. cxlj. ostēdit naturā ⁊ ꝓprietates acetose ⁊ apij domestici prout faciūt ad sanitatē.

Volentes: vt supra pmiseram⁹. ordinē alphabeti obseruare: icipiem⁹ de olerib⁹ loqui: quorū noīa ab A inchoant: ⁊ nō de de oib⁹: sȝ de magis via cibi vel cōdimēti vsitatis. Ab acetosa igit̄ exordiamur q̄ in salatutijs ponit̄ sepenumero dicētes de ea cū Auicē. in secūdo canonis. c. liiij. ꝙ domestica frigida ē i prio: ⁊ sicca in secūdo ⁊ in ipsa est stipticitas ⁊ oīs species ei⁹ superat cholerā ⁊ ipsi⁹ humor est laudabilis. Et illa q̄ nō est vehemētis rubedinis pl⁹ nutrit. Qđ sensit Rasis in libro. iij. Almāsoris. c. xviij. cū dixit Acetosa frigida est ⁊ sicca: q̄ ⁊ ventrē stringit: ⁊ stomachū exasperat: cholerāqꝫ rubeā ⁊ sitim extinguit. Et ꝓpterea ibidē in libro. xxi. cōtinētis. c. ccxlviij. sic ait. Diascoridis auctoritate. ꝙ ipsa valet ad dissinteriā ⁊ fluxū vētris chronicū. ⁊ ꝓprie senina maioris: vt ipe inquit Gal. auctoritate: vbi dixit ꝙ comedit̄ acetosa a b hoib⁹ appetētibus lutū ⁊ alias hmōi res horribiles: facit quoqꝫ ad appetitū incitādū: vt idē inquit filij Mesue auctoritate. ¶ De apio vero dicimus cū Haliabate in. v. Theorice. c. xvj. dicente: ꝙ calidū sit ⁊ siccū in tertio gradu ventositatē dissoluēs ⁊c. Similiter cū principe in secundo canonis. c. lvj. sic scribēte. Apiū calidū est in prio: siccū i scđo. Ruffus vero

dixit ꝙ domesticū est humidū. Ue-
rūtñ ei⁹ radix est sicca cū cōueniē-
tia: cui⁹ opatiōes medicinales plu
rime sunt resoluit em̄ inflationes.
aperit oppilatiōes: sedat dolores:
ꝓuocat vrinā: sudorē: ꝛ hmōi. Ue-
rūtñ illa via cibi nō cōmendant: di
cēte eodē vbi supra Apiū est malū
excitās epilepsiā epilepticoꝝ. Et
stomacho etiā nocere videt: cū di-
cat idē ꝙ apiū nō est velocis dige-
stiōis: neqꝫ descensionis. Et lꝫ qdā
dixerint ꝙ oēs species ei⁹ cōferant
stomacho. Ruffus tñ dixit ꝙ nō est
verū: immo qñqꝫ trahit ad ipm hu
miditates malas acutas: ꝛ crudā
de eo in stomacho ꝓlongat ꝛ facit
nauseā. Qd etiā voluit Isaac i pti-
cularib⁹ dietis cū inquit. Apiū da
tū ꝓprietatē hꝫ cōstipatione soluē
di ꝛ viā humorib⁹ faciēdi cosqꝫ ad
stomachū vuluā ꝛ caput attrahē-
di: vñ fit epilepticis nociuū maxi-
me fetui in vulua existēti. Uñ Gal.
Pregnātes: inquit: assuete apiū co
medētes fit cā gñandi in corpore
fet⁹ apostema putridas pustulas.
Rursus nō debem⁹ scdꝫ cibū apiū
laudare: q̄ hūores toti⁹ corpis ad
stomachū coadunat: vñ gñat vomi
tū. Et in fine subiūxit. Et epileptie
vniuersaliter nocet. Rasis quoqꝫ in
tertio Almāsoris. c. xviij. ipm non
cōmendat nisi via medicine: immo
via nutrimenti nihil aliud de ipso
dixit. nisi ꝙ luxuriam cōmouet. Et
in. xxi. cōtinētis. c. ccccc viij. sic ait
etiā de ipso auctoritate Buserij. ꝙ
apium excitat appetitum venereū
virorum et mulierum: ꝛ ideo lacta
trix debet euitare illud: quia exci-
tat ad coitum ꝛ diminuit lac: tamē
apium bonum animum facit: ideo
vti dꝫ abundanti comestione ipsi⁹
laborans fetore oris: ꝛ cōsiliarius
regis siue alicuius persone nobi-
lis valde: quoniam frequens come
stio ipsius in ore ꝛ in spū ipsorum
nō dimittit odorē horribilē. Et in-
fra auctoritate Bimmasui dixit ꝙ
nocet epilepticis: ꝛ ꝓpterea qui ti-
met epilepsiā fugiāt ab eo ꝛ simili
ter nutrices: vt dictū est: q2 pueri si
ue infantes facile in epilepsiā ca-
dūt. Et iō lac comedētis apiū ē eis
valde periculosuꝫ ꝓpter hoc ergo ꝛ
ꝓpterea q2 ꝓuocat eas ad coitū lac
diminuēdo summopere vitādū est
sicut etiā placuit Auicē. in libro et
c. superi⁹ allegatis sic scribēti. Qui
dā aūt dixerūt ꝙ apiū excitat coi-
tū ita donec dixerunt opꝫ vt abla-
ctās ꝓhibeat ab acceptione eius:
vt nō corrūpat lac ipsius ꝓpter ex-
ercitationē desiderij coit⁹. Conclu
dam⁹ itaqꝫ ꝙ via cibi tuti⁹ sit ipm
dimittere q̄ꝫ eo frequenter vti: nisi
ab his q̄ fetorē hālit⁹ aut oppi-
latione vel aliqd alid tale patiunt.

¶ De aneto: absintio: abrotano: ar
themesia ꝛ hmōi nihil hoc in loco
scribēdū est ꝛ si ab A icipiāt: qm̄ ꝓ
medicinis vtunt tantūmodo de q̄-
bus p̄sens ꝓpositū nō intendit. de
alio aūt in ca. de radicib⁹ infra. et
de aniso in. c. de seminib⁹ ꝛ cōdien
tibus dicemus. quare ꝛc.

¶ Cap. cxlij. ostendit naturā et
ꝓprietates basiliconis maioris
et minoris siue gariofilati.

Basiliconis due spēs
reperiunt: quoddam
em̄ mai⁹ ē ꝛ latoꝝ fo
lioꝝ: ꝛ qddā minutū
dictū ozimū gariofi-
latū quorū quodlibꝫ
in via cibi: sepenumero accipitur.
De maiori ergo in primis dicem⁹:
vt virt⁹ ei⁹ itelligat cū Haliabate
i qnto theorice. c. xvi. ꝛ cū Rasi i. xxi.
ꝯtinētis. c. clxij. dicētib⁹. Badarūgi
i. basilicō hortulan⁹ latoꝝ foliorꝫ
scdm Diascoridē q̄ comedit multū

de eo mouet ventositatē: prouocat lac: facit visus obscuritatē: et est difficilis digestionis. Et post pauca subiūxit inqt Gal. in vltimo secūdi Basilicon est calidum in scdo: et hz humiditatē supfluaz: et ob hoc non est iuuatiuū corpori cū recipit interius. Et postea subdit: et dr in libro dietarū q basilicō nocet stomacho: et generat malos hūores: et est difficilis digestiōis. Deinde auctoritate filij Mesue sic iqt dicit fili9 Mesue. Basilicō est calidūz in scdo: et sic cū in fine primi: et hz humiditatē superfluā: et cū duplicat eius assumptio generat velociter putrefactionē: et desiccat pulmonē et pect9 et laxat ventrē: et generat inflationē pvocat vrinā: multiplicat lac: et est difficilis digestiōis: velocis putrefactiōis et corruptiōis. Et postea subiūxit. Inqt Gal. in lib. de accidēti et morbo. q basilicū est de reb9 multiplicātib9 cholerā. Ait quoqz Costa in lib. de agricultura. Basilicon minuit mentē. Ex quibus ptz q illaudabile sit: et mali nutrimenti: et minime sit eo cōsequēter vtēdū cū velox sit ad putrefactionem: et generat humorē malū melācholicū: vt Princeps inquit scdo canonis. c. xvj. vbi etiā addidit: et facit pvenire obscuritatē visus comestū propterea qr cōmouet humiditatē eius et cōturbat eā &c. et in libro de virib9 cordis dixit. Visus basiliconis nō est in letificatione laudabilis: qm substātia nutritiua que est in ipso: cōtrariatur ipsius medicinali substātie: etem substātia medicinalis efficit q dicta sunt: nutrimē talis vero sanguinē turbiduz atqz melācholicū generat et illa supfluitas q est in ipso: causat inflationez in venis &c. ¶ Basilicō aūt minutū qd gariofilatum dr. calidū est et siccū in secundo gradu, teste Auerroi in. v. colliget. c. de reb9 marinis. aperit oppilationē cerebri et vz cōtra cardiacā humidā et cōtra melācholiā et cōtra hemoroidas inquit ipse. Que fuit Rasis snia i lib. xxij. cōtinentis. c. cccccxxxiiij. dicētis auctoritate Bimasui. Ozimū gariofilatū calidū ē et siccū i fine tertij: aperit oppilationes accidentes in cerebro: et ɔfert i saltu cordis accidēti de phlegmate et cholera nigra. et si comedit aut olfacit aperit oppilatiōes accidētes i narib9: auget cholerā: et valet ad hemoroidas. In tertio aūt libro Almansoris. c. xviij. dixit. Albetarogi calidū est qd et dolorē efficit capitis et nutrit: cuius comestio vtentis visum turbat. qn eo multū vtitur: sperma quoqz ac lac desiccat: ori9 tn stomachi cōfert: corroborat em ipsum atqz cordi auxiliatur: et q de minuto loquat apparet ex eo qd dixit lac desiccat: et stomacho cōfert cuius oppositū facit basilicon maius et latorū foliorū. Serapio aūt in. c. de berēgemisch dixit de eo q calidū est in fine scdi gradus: cōfert stomacho frigido: et facit digerere cibū grossum: et confert epati et cordi: et aufert cardiacā que fit a melancholia et phlegmate: et aufert tristitiā et solicitudinē: et odoriferas facit eructuationes: et qmuis intm laudatum sit a Serapione: tn per ea q dicta sunt a Rasi vbi supra: mihi videt q neutrū ipsorum via nutrimenti cōmendetur ad sanitatis cōseruationem. et propterea tutū erit ipso nunqz vti: aut qz rarissime: licet cū sua plurimum placeat aromaticitate: cum dicat Gal. in scdo alimentorū. c. iij. Licet basilicon vtant multi cū oleo et garo ipsum offerētes: pessimi tn chimi est et ppter hoc infamant quidē ipsum dicētes. Si trituz immittat olle vacue celerrime gnat et in pau-

cis diebus scorpiones: et magis qñ in sole quis qualibet die calefecerit ollam., sed hoc quidem est falsuz cachochimũ aũt et malũ stomacho et idigestibile ipz esse hoc olus vere itaqz dices ipsum. Quare suademus magis vt qui eo delectant: ipsum olfaciat: qz manducent ob causas superius assignatas: qre &c.

¶ Capitulum. cxliij. ostẽdit naturam et pprietates blitis: boraginis: et buglosse: cũ earũ iuuamentis.

Bleta blitis siue sicla: vt Rasis inqt i. xxij. cõtinentis. ca. ccccxxvj. Diascoridis auctoritate: duas hz species. Quedã em est nigra. que ex vehemẽti viriditate ipsius declinat ad nigredinẽ: et hoc constipat vẽtrẽ. Sed spẽs alia q̃ est alba laxat vẽtrẽ: et spẽs vtraqz ẽ mala ex pte vitrea q̃ est in eis. Ideo succus eius mũdificat quotiẽs imponitur in naribus &c. et infra auctoritate Gal. in. viij. tractatu. sic etiã iquit. In bletis sunt vires baurachie. et ideo excitant ventrẽ ad solutionẽ: et pungunt intestina: et stomachum pprie si fuerit bõi sensus: ideo blete nocent stomacho. et presertim habẽti stomachũ in hoc vitio defectiuum: si abũdãs fuerit earũ assumptio: et nutrimẽtũ ipsarũ est modicum admodũ alioꝝ olerũ et post aliqua auctoritate Bimmasui sic ait. Blete calide sunt et sicce in primo et in principio eius: qz in eis est acuitas modica ex salcedine q̃ est in eis ideo nocẽt stomacho: sed magis cũ dominatur viscositas; et abstersio: et humor generatus ab eis nõ est laudabilis ex salsedine et bauracitate earũ. et hoc est qd voluit Haliabas in. v. theorice. c. xvj. et Auerrois in v. colliget cũ dixit. Blete humores generãt grossos et viscosos et phlegmaticos. Et similiter Isaac in pticularibus dietis cuz inquit. Sicla quã vulgus blitã appellãt: calida est et sicca in primo gradu: illaudabile prestat stomacho nutrimentũ propter quãdã sui acuminis multitudinẽ: vsus igit eius nõ est frequẽtandus: et precipue ab habentibus stomachi debilitatẽ: immo dimittẽda est potius cũ magis sit medicina qz cibus: dicente Gal. in. ij. Alimẽto: ũ. c. xlj. Alimentũ est bleta modicũ est sicut ab alijs oleribus magis tñ idonea est qz malua ad oppilationes epatis: adhuc antez magis qñ cũ sinapio: aut oino cuz aceto comeditur: et spleneticis eodẽ mõ fit bõa medicina. Et subdit. Merito aũt qsdicet ipsã medicina magis qz alimentũ qñ sic comedit &c. ¶ Borago autẽ: vt Isaac inquit loco allegato. calida est et humida in primo gradu: hz pprietatẽ leticiam generãdi si in vino missa potetur: cor etiã confortat: proinde antiqui miscebant eã medicinis cardiace passioni valẽtibus. Et vt auctor inquit pandectarũ. Uirtutẽ hz generãdi bonos humores. et vt ipe iquit auctoritate Diascoridis: valet cõualescẽtibus et sincopizantibus cardiacis et melancholicis comesta cũ carnibus. Et ego puto qp ipsa sit vna species buglosse cũ satis in figura forma et virute ipsi assimiletur. dixit em de ipsa Rasis in lib. xxiij. cõtinentis. c. cccccccj. Diascoridis auctoritate. qp si ponit in vino: et vinũ illud bibitur pstat leticiã. Et vt dicit Gal. i. vj. de simplicibus. c. lxxxiij. Cõplexionẽ habet calidã et hũidã: ideo si ponit in vino letificat et ofert tussi &c. Qd ẽt cõferat cordi ptz p Auicẽ. in. j. iij. c. iiij. dicẽtẽ. Sup buglossam po sis au-

dax:ꝛ non timeas maliciā eius:et
vtere ea cū oī qđ in potu trib⁹ ꝛ in
cibo das:etenī iā cucurrit cōsuetu=
do vt in potu tribuat: et silr aqua
ei⁹ distillata. In tractatu quoqꝫ de
viribus cordis dixit:ꝙ cor ꝯfortat.
Possumus igit secure boragine et
buglossa in salatutijs vti cū lactu=
ca ꝛ alijs infra dicendis laudabili
bus ipsis:ergo hec que iā dicta sūt
volum⁹ vt ꝓ quāto pñti pertinent
ꝓposito sufficiant. ¶De betonica
vero brāca vrsina hmōi pure medi
cinalibus nihil dicēdū esse iudica
mus. De bateca vero infra de fru=
ctib⁹ olerū. De bulbo ꝛ bautia i ca
pitulis de radicib⁹ dicem⁹:illuc er
go recurratur. De brassica ꝟo in se
quēti capitulo. quare ꝛc.

¶Cap. cxliij. ostendit naturam ꝛ ꝓprietates ꝛ nocumēta cauliū et omniū specierū ipsarum.

Caules seu brassi=
ce:vt malis appel
lare: duas preci=
puas spēs habēt.
Quarū vna simi=
lis bliti dr et esti=
ualis:et est illa q̄
aperta ꝛ separata
hꝫ folia. Altera vero species hye=
malis est rotunda habens albiora
ac strictiora:atqꝫ magis inuicē sup
posita folia:quam vulgares nostri
caputios appellāt:antiqui ꝟo ca=
nabith aut carabia. ꝛ vt Haliabas
dixit in.v. Theorice.c.xvi. ꝛ Isaac i
libro particulariū dietarū. Natura
caulis frigida est et sicca in primo
gradu:iō turbidū et melācholicum
sanguinē generat horribilē odorē
dantē:estiuales eñ vstionez gene=
rāt sanguinē cholere vste vicinum
qđ eorꝫ acumē mōstrat:ꝓinde sunt
colatiui ꝛ mūdificatiui. Hiemales
ꝟo tāti acuminis nō sūt. lꝫ vis eorꝫ
ventrē humectat ꝛ vrinā prouocat.
Et vt ab eorꝫ nocumēto tēperētur:
elixent:ꝛ aq̄ prima ꝓiecta ꝛ in alia
aq̄ coquant cuꝫ pinguissima carne
pecudis vel suis. ꝛ cōdiant corian=
dro:pipere:ꝛ cimino:ꝛ allio:et esui
donent. Hoc etiā de nutrimēto ip=
sorum sensit Auerrois in.v.colliget
cū dixit. caules sunt frigidi ꝛ sicci:ꝛ
ideo necessario generāt humorem
melācholicū. ꝛ ꝑnceps i.ij.canonis
c.cxliij. sic etiā scripsit. Nutrimētū
cauliū est paruū ꝛ humidi⁹ nutri=
mēto lentiū:ꝛ sanguis ei⁹ ē malus
cū ergo coquit cuꝫ carne pingui et
gallinis fit bon⁹ parū. ꝛ infra subdit
Et mal⁹ stomacho:ꝛ est tarde dige
stiōis. ꝛ ꝑcipue canabith est grossi
nutrimēti ingrossans sanguinē cum
non dissoluit:ꝛ inflat vsqꝫ ad ptes
furcule ꝛ lateris:ꝛ facit dolorosum
corp⁹. Que qꝫ fuit snia Almēsoris i
libro.iij.c.xviij. Caulis q̄ iperialis
dr:calid⁹ est ꝛ siccus cholerā gene=
rās nigrā:ꝛ somnia mala videre fa
cit. Uerūtamē guttur ꝛ pect⁹ lenit
vētrē quoqꝫ fluere facit atqꝫ ebrieta
tē aufert ꝛc. Et idē Rasis i lib.xxiij.
cōtinētis.c.ccccccclxxxiij. auctorita=
te Diascoridis sic inquit. Caulis
elix⁹ nō bñ:ꝛ comest⁹ laxat vētrem:
tñ bñ ꝛ ꝓprie elix⁹ bis cū duabus
aq̄s retinet vētres. Sed caulis na=
sces in estate mal⁹ est stomacho:ꝛ
post aliq̄ subiūxit. Medulla ei⁹ me
lior ē stomacho ꝛ magis ꝓuocans
vrinā q̄ꝫ alia ptinentia ei⁹. Et post
multa dixit auctoritate Gal.i li.nu
trimēti. Corp⁹ acqrit ꝺ caule nutri
mtū modicū hūidū ad modū nutri
mēti lenticularū:qꝛ nō hꝫ in se soli
ditatē corporis ꝛ tarditatē more:qꝛ
olus ē:ꝛ sanguis ei⁹ nō est bonus
admodū sanguinis lactuce:sed est
mal⁹ horribilis odoris. Et postea
autoritate Binmasui sic inqt. Cau
lis calid⁹ est ꝛ sicc⁹ in prio ꝛ nascēs

in estate mal⁹ est stomacho cū eo ꝙ est i'eo de acuitate. Et demū de canabith sic scripsit. Caulis canabith grossior est et tardior in stomacho digestiōe: generat sanguinē turbidū: ꝛ si comedit cuz carne pingui: aut cū gallinis melior erit: aut cuz oleo amigdalino. ꝛ idē etiā ipse replicauit in. xxv. eiusdē. c. j. Preparētur itaqꝫ caules vt dictū est: et non nisi raro ab in exercitatis hoibus assumant: ꝛ in estate nequaqꝫ: ſꝫ in hyeme Obseruet etiā qđ Gal. ꝑcepit in scđo de alimētis. c. xlij. dicēs. Sic caulē ꝑpara memorās illi⁹ añ oia ꝙ nō opꝫ tāgere: neqꝫ aerē: neqꝫ aquā frigidā ꝙ bis elixat non adhuc eñ bñ fit tenerū: neqꝫ si ad plurimū decoxeris: ſꝫ opꝫ in instāti habētes aquā calidā ꝑparatā extrahētes ex priori trāsmutare mox in illā ꝛc. De cicorea vo dicem⁹ in. c. de endiuia seqūti: qm̄ est vna species ei⁹. De capparib⁹ vero in capitulis de fructib⁹ olerū. De reliquis aūt incipiētibus a. C. q: i medicinalia ad cibū minime venientia: ideo de ipsis nihil est ad ꝑsens scribendum.

¶ Capitulū. cxlv. ostendit naturaꝫ endiuie ꝛ etiā cicoree que ē vna spēs eius cū suis iuuamentis ꝛ nocumētis prout veniunt ad cibum.

Endiuia: vt dixit Auerrois. in. v. colliget: duas hꝫ species. Quedaꝫ eñ est siluestris: ꝛ quedam domestica. Siluestris q̄ cicorea dr: est frigida et sicca i primo gradu. Domestica. vero est frigidior ꝛ humidior. Cū quo Isaac in particularibus dietis vr̄ coueni re cū inqt. Endiuia duplex est: domestica ꝛ siluestris. Domestica diuerse ē virtutis: hꝫ eñ amaritudinē pōticitatē: ꝛ isipiditatē. Que iterū in duas ptes diuidit. est eñ: hyemalis ꝛ estiualis. Hyemalis aūt insipida est ꝓpter sue amaritudinis paucitatē: et insipiditas ei⁹ ꝓpter tēporis frigiditatē ꝛ humiditateꝫ: vñ frigida est: in fine primi grad⁹: alij dicūt in principio secūdi gradus: ꝛ qdā dicūt eā esse humidam qđ sensui nō apparet. Est aūt siccitas palā ꝓpter amaritudinē suiqꝫ pōticitatē. Estiue aūt amaritudo ē maior ꝛ minoris frigiditatis. frigida eñ est in prio gradu: et sicca in medio eiusdē: ꝓinde peioreꝫ gñat sanguinē: vt inqt Gal. ꝙ lactuca: ꝛ deteriorē: q: maioris est amaritudinis. ꝛ in fine capituli dixit. Siluestris endiuia frigida ē in initio primi grad⁹: ꝛ sicca in fine eiusdē: iōqꝫ hꝫ pōticitatē stomachū cōfortantē: que si comedat aut succ⁹ ei⁹ potest morsui scorpionis subuenit: et cathaplasmata idē operat. ꝛc. Auicē. quoqꝫ in. ij. canonis. c. ccxxxij. plurimū ipsam in via medicine cōmendauit: ſꝫ modicū admodū i via nutrimēti cū scripsit. Ambe spēs vincūt lactucā in operādo: ꝛ in prestādo iuuamentū oppilationi epatis: ꝙuis minorent ab ea in cōfortādo ꝛ in extinguēdo: ꝛ magis iuuatiua ex eis epati ē illa. q̄ est magis amara. s. cicorea. Natura enim endiuie frigida ē in prio: ꝛ sicca in fine ei⁹. Et hortulana ē frigidior ꝛ hūidior: ꝛ ei⁹ qdē amaritudo i estate fit fortis: ꝛ declinat ad puā caliditateꝫ q̄ nō efficit ipressionē: ꝛ opatiōes ei⁹ sūt: q: aperit oppilatiōes epatis et venarū: ꝛ viscez oim: sedat nauseā et excitationē cholere: et confortat stomachū: ꝛ est de melioribus medicinis stomachi calidi: ꝛ siluestris quidē melior est stomacho ꝙ hortulana: ꝛ dicit ꝙ est conueniēs oppilatiōi epatis quomodocunqꝫ sit.

Calide qdē ē vehemēter cōueniēs t'nō est nocumentū ipsius frigide: nocumētū reliquaꝝ specierū olerū frigidoꝝ. Qđ etiā sensit Rasis i tertio Almāsoris.c.xviij.cū ait. Endiuia frigida existēs extinctionē male signit caliditatꝫ: q̄ stomachi ac epatis ardorē ɔfert: oppilationē quoqꝫ dissoluit. Et in libro.xxiij.ɔtinētis.c.cccccccxiij.dixit auctoritate Diascoridis. silvestris ē melior ad op⁹ stomachi. Et ifra auctoritate Gal. in.viij.sic iquit. Cōplexio endiuie silvestris frigida est t sicca in prio: tñ hortēsis infrigidatio maior est infrigidatiōe silvestris ob cāꝫ illi⁹ qđ mixtū ē cū ea de aquositate aliena: t abūdāti deficit ab'ea siccitas: sed vtraqꝫ species saporē hꝫ stipticū. Subdit deinde et dixit auctoritate Binmasui. Endiuia estatis ex manifesta amaritudine q̄ fit in ea declinat ad caliditatē: t in hyeme ecōuerso. sꝫ summarie frigida est in primo.t sicca in medio ipsi⁹: miscet cū ea aliqua caliditas si fuerit in estate: cōfortat stomachū: aperit oppilatiōes i epate: t abstergit id quod in eo fuerit. Et postremo dixit auctoritate Gal. in Miamir. t iō ē de melioꝛib⁹ medicinis ad op⁹ corruptiōis epatis calidi. Et ꝓpter ea ab habētib⁹ calidas cōplexiōes sepi⁹ t maiori cū fiducia accipiat cruda vel cocta ꝓut stomach⁹ fortis extiterit. quare tc.

¶ Cap.cxlvj.ostēdit naturā eruce cū ꝓprietatibus eius t nocumentis.

Eruca scđm Haliabatē i.v. Theorice.c.xvj. est calida i tertio: t humida i prio: subtiliat: sperma generat: coit⁹ excitat appetitū: dolorem capitis facit tc. Scđm alios tñ aliter est graduāda. nā calida in secūdo: t humida i p'imo existit: vt Isaac inqt i pticularibus dietis vbi sic ipse scripsit. Eruca comesta capitis dolorē generat: ventositatē t inflationē facit: que si manducet cocta spermati tribuit augmentū ꝓpter calorē cū humiditate ei⁹. Ventris ꝟo iflatio fit ꝓpter calidā vētositatē: sꝫ tñ qꝛ capiti dolorē facit: cholerici t sanguinei illā caueāt: diligētib⁹ aūt eā comedere deꝫ cū endiuia: lactuca: portulaca t similib⁹. sola em̄ accepta gñat calorē: digestionē corrūpit: ventrē cōstipat: spermatis desiccat humiditatē in calidis: frigidis aūt coitū augmentat: t iō eis cōuenit: qꝛ eorū digestionē adiuuat: ventrē humectat: coitū t sperma augmētat. hec ipse. Et q̄ Princeps Auicē. in secūdo canonis.c. ccxxxj. videt accepisse dicens. ꝙ facit soda: t ꝓprie si comedat sola: lactuca vero remouet nocumētū ab ea: t similiter endiuia t portulaca facit lac abūdare: t in ipsa est digestio cibi: scꝫ in cōplexionib⁹ frigidis: quoniā in calidis op positū faceret: vt supra visum est. t fuit sn̄ia Almāsoris i tertio.c.xviij. dicētis. Eruca calida est: q̄ iflatiua existēs capitis creat dolorē: tardeqꝫ digeritur: sed virgā erigere facit. Et ideꝫ in libro.xxj. ɔtinētis.c.cxc. dixit auctoritate Diascordis i secūdo. Eruca excitat appetitū coitus: ꝓuocat vrinā: ꝓcurat digestionem: t laxat ventrē: t est calida in secūdo: t humida in prio: t; qꝛ est ei⁹ caliditas maior sua humiditate: est generatiua ventositatis: addit ad coituꝫ: facit erigere virgam: et cum comeditur sola inducit sodam: et qui vtitur ea comedat cum ipsa lactucas: scariolas. et portulacas. Et de proprietate eruce est prouocare vrinā: laxare ventrē: ꝓcurare digestioneꝫ

et tenere instrumētū virge erectū. Que oia etiā pauli auctoritate cō=firmauit. Et in li.xxv.eiusdē.c.j.inquit. Debes post comestionē eruce comedere de lactucis aut de endi=uia siluestri: sinautez comedere de=bes tātū eā si vis vti actu venereo: ad id enim nō modicū valet: dicente Gal. in.ij. Alimētoꝝ.c.l. Calefa=cit potenter hoc olus: vt neqꝫ solū comedere ipm facile sit sine mixtura folioꝝ lactuce: sed sperma gnare creditū est: ꝛ impetus ad coitū excitat: doloratiuū aūt capitis est ꝛ magis si qs solū ipm comedat. Quare aut oino dimittēda ē: aut cū lactucis assumenda: vt supra diximus. ¶ De enula vero nihil ad presens dicit: cū ei⁹ radix tātummodo sit i vsu: ideo de ipsa sermonē faciem⁹ cū de radicibus loquemur. De eu=fragia aūt eupatorio ꝛ talibus pure medicinalib⁹ ab. E. incipiētib⁹ nihil etiā in pñtia dicendū opina=mur: quare ad ea tātūmodo olera que sunt in vsu trāseam⁹ scdm ordinem iam inceptum.

¶ Cap.cxlvij. ostēdit naturā feniculi ꝛ modum vtendi ipso sicut ꝛ ceteris aperientibus ꝛc.

FEniculus a vulgari=bus nris herba bo=na dr: qui scdz Auer=ro. in.v. colliget cali=dus est in tertio gra=du: ꝛ siccus in secun=do: ꝛ ppter hoc pruocat lac vrinam et menstruam: et confert oculis ꝛc. Isaac vero in particularib⁹ dietis dixit: ꝙ fenicul⁹ domestic⁹ calid⁹ est in medio secūdi gradus: ꝛ sicc⁹ i medio primi inobediēs digestiōi: sꝫ tñ scdm medicinā valet ad diu=turnas febres ꝛ pruocationē vrine ꝛc. Auicē. aūt i.ij. canonis.c.cclxxxj. sic ait de ipso. Natura siluestris est vehemētioris caliditatis ꝛ siccita=tis: ꝛ ē digni⁹ tertio: hortulani aūt caliditas est in secūdo: aperit oppilationes: acuit visum. Et Democritus qdē existimauitꝙ venenosi ver=mes pascunt feniculi recentis se=men: vt eoꝝ visus cōfortet: ꝛ vipe=re ꝛ serpētes fricāt oculos suos qñ egrediunt de cauernis suis post hyemē sup ipm vt illuminent ocu=li eoꝝ. Et humid⁹ comestus facit exuberare lac: verūtñ ei⁹ digestio ē tarda: et ipsi⁹ nutrimētū est malū: pruocat vrinā ꝛc. Que fuit snia Rasis in.xxij. cōtinētis.c.ccclvj. dicentis auctoritate Diascoridis. feniculi comesti augent lac. Et ifra sub=iūxit auctoritate Gal. in octauo. ꝙ aqua hortensiū feniculoꝝ calefacit violēter: ita ꝙ pōt poni in tertio: sꝫ desiccat in primo: iō gnat lac ꝛc. Et p hoc saluat Auerr. q in tertio gradu caliditati posuit ipm. Deinde subdit auctoritate Ruffi ꝙ sunt grossi ꝛ mali nutrimēti: tñ pruocāt vrinā. Et dixit in libro regiminis. Feniculi difficilis digestiōis sunt ꝛ modici nutrimēti: tñ faciunt ad pruocādū vrinā. Postremo dixit auctoritate Gal. in lib. appositarum morbis medicinarū: ꝙ reptilia co=medūt de feniculis ꝛ seminib⁹ eoꝝ recentibus ad acuendū visuz ipsorū. ¶ Nos vero de mēte Gal. i libr. de dissolutiōe cōtinua dicim⁹: ꝙ fenicul⁹ apiū ciminū et huiusmodi aperiētia nōsint frequētāda ppter nocumēta q faciūt ex longo vsu eorū. dixit eñ ibi Gal. hec verba. Licet eruca: ciminū: fenicul⁹: ꝛ hmōi cōferāt ei q indiget apertiōe oppi=latiōis splenis ꝛ epatis ꝛ pectoris ꝛ cerebri: ꝛ incidāt, substātiā ꝛ subtilient: sed tamē nō opꝫ ꝙ aliquis multū vtat eis: nā sanguinez adurūt ꝛ reddunt ipm subtilē: ꝛ hi cibi minuunt corp⁹ postea ipm deb...

tāt:⁊ postea calefaciūt sanguinem
calefactione nimia:⁊ reddūt pluri
mū ei⁹ in cholerā citrinā:⁊ postea
si cōtinuus sit vsus eorū ex ipsorū
cōtinua assumptiōe dissoluit san=
guis subtilis:⁊ deducit ad desicca
tionē ⁊ grossitiem:⁊ ex eo plurimū
fit cholera nigra ⁊ qñqꝫ gñatur ex
istis lapis in renibus nocitur⁹ ⁊c.
hec ipse. Sed dicet quispiā: quō fa
ciūt lapidē in renibus huiscemodi
aperitiua:cū facientia lapidē sint
oppilatiua grossa ⁊ viscosa vt oēs
fatentur:illa aūt sunt aperiētia et
subtiliantia:igit non vident posse
lapidem causare. Cui rñdebimus
dicentes ꝙ verū est ꝙ ipsa aperiē
tia ꝑ se hoc minime facere possint
iam dicta rōne Uerūtamen per ac=
cidens lapidem possunt generare
deducendo grossa cibaria ad vias
renum ⁊ vesice:et proprie cum eis
admiscentur:que grossa cum subti
les vias penetrare non valeant:
ibidem retinentur et aduruntur a
renum caliditate:et sic causam la=
pidis per accidens esse fatemur.
Et iō huiusmodi diureticis ⁊ ape=
rientibus cū cibis non est frequen
ter vtendum. Ad feniculum itaqꝫ
redeundo dicemus ꝙ cum potius
sit medicina ꝙ̄ cibus cum de nu=
mero sit diureticorum vt visum est
nisi suis operationibus indigue=
rimus:erit summopere fugiēdus
propterea que supra diximus: et
quia difficilis est digestionis et
mali nutrimenti ⁊c. De isopo:iuni
pero ⁊ reliquis omnibus vsqꝫ ad
lactucam:quia raro eis vtimur. Et
pro medicinis tātummodo:⁊ non
pro cibis non scribemus.

¶ Capitu.clviij.ostendit natu=
ram lactuce ponendo laudes
iuuamenta ⁊ ipsius ad sanitatē
nocumenta.

LActucaz inter cetera
olera via cibi et nutri
mēti cōmēdatā mari
meqꝫ approbatā iue=
nio. Quā debem⁹ po
nere frigidaz i primo
vel in ꝑncipio scdi grad⁹ vt inquit
Auerrois in.v.colliget. Haliabas
vero in.v. Theorice.c.xvj.fecit eaz
frigidiorem cū ait. Dico ꝙ lactuce
cōplexio est frigida ⁊ hūida i scdo
gradu vltimo magisqꝫ reliqs nu=
trit olerib⁹:⁊ suauioris est saporis:
⁊ sanguis q̄ ab ea gñatur laudabi
lior est alioꝝ sanguine olerum. Qd
etiā cū eo sensit Princeps in.ij.ca=
nonis.c.cccciij.dicēs.ꝙ ille q̄ dixit
ꝙ lactuca sit frigida in tertio gra=
du:indicauit de ipsa ꝙ sit mali nu
trimenti ⁊ pauci ⁊ nō est ita:immo
videtur ꝙ ipsa sit in scdo. Et post
pauca subiūxit. Sanguis vero ex
ea gñat⁹ ē melior sāguie gñato ex
olerib⁹:⁊ nutribilior est:⁊ illa ꝑser
tim q̄ ē elixata:⁊ illa q̄ nō est ablu=
ta est melior. Ablutio em̄ addit ei
inflationē:⁊ similiter oib⁹ olerib⁹
frigidis:⁊ est velocis digestiōis:fa
cit somnū:⁊ remouet vigilias elixa
ta ⁊ cruda:⁊ cōfert alienatiōi ⁊ adu
stioni solis in capite ⁊c. Et infra di
xit. Et hortulana qdē ē bōa stoma=
cho:⁊ est velocis digestiōis:⁊ acce
ptio ei⁹ cū acetofacit appetitū:⁊ re
mouet icteritiā ⁊ ardorē stomachi.
Et ista ēt fuit Isaac determinatio i
libro dietaꝝ vniuersaliū dicentis.
Laudabiles herbe i bono gñando
sanguie sunt lactuce:sanguinē em̄
gñant naturali vicinū. Et i pticula
rib⁹ inqt. Lactuca cū sit mediocri=
ter frigida ⁊ hūida:melior ē ceterꝭ
herbis adgñandū bonū sanguinē
in q̄litate ⁊ quātitate:q̄ si nō lauet
aq̄ melior ē:qm̄ aq̄ sue frigiditati ēt
hūiditati ꝑbet augmētū:cito dige
rit:vrinā ꝓuocat: morsionē stoma=

chi de cholera rubea oꝛtā extiguit. vn̄ tuſſim placās ſanguinis ebullitionē refrigerat:ſomnum vigilias habētibꝰ p̄ſtat laudabilē capit dolorē de cholera rubea vel ſanguine factū amputat:⁊ cocta plus q̄ꝫ cruda eſui cōueniēs:lac augmētat ꝓpter bonitatē ſanguinis quē generat in qualitate q̄ꝫtitate ⁊ pfectione:ſed tn̄ cū indurat ⁊ lactis copiā habuerit eiꝰ humiditas minuit:⁊ fit amari ſapoꝛis:vn̄ fit aperitiua:⁊ſanguinē generat peſſimū idcirco eā aſſueſcētibꝰ fit nociua: q: tenebroſitatē in eoꝝ oculis facit:⁊ ſpmatis naturā coꝛrūpit ⁊c. Hoc etiā voluit Raſis in.iij.Almāſoꝛis.c.xviij.cū ait Lactuca frigida eſt:q̄ calidi ſtomachi naturā reprimit:atqꝫ ſperma minuit:ſomnū qꝫ facit.Et in.iiij.ſuoꝝ aphoꝛiſmorū libro dixit.q visum debilitat et caloꝛē innatū.Gal.quoqꝫ plurimū lactucas cōmēdat in pleriſqꝫ ſuoꝝ operū. Dixit em̄ de ea in ſcōo de alimētis.c.xxxviij.Lactuca mihi i cōſuetudine ex multo tpe fuit:laborioſam vero nūc habēs maſticationē iduxi decoctionē.Utebar āt lactucis in iuuētute q̄dē cholerizāte mihi cōtinue ſuperioꝛi vētre infrigidationis grā:cū aūt ad etatē veni ꝓuectā:remediū erat mihi ſolū olus hoc:vigilie econtra q̄ꝫ vt qn̄ iuuenis erā:ſtudēti mihi circa ſomnū:cōſuetus em̄ volūtarie vigilare in iuuētute ſimulqꝫ ꝓuectorū etate vigilata ente:inuoluntarie vigilās gubabat:⁊ mihi adheſit pharmacū vigiliarū qđ erat de ſerocomeſta lactuca.In lib.quoqꝫ de euchimia.c.vlti.dixit.Lactuca eſt innocuū olus:⁊ infrigidatiuū:qđ offerri pōt p acetū ⁊ garū.i.ſalem. Nō eſt igit:vt etiā teſtat Raſis in xxj. cōtinētis.c.ccxcviij.autoꝛitate Galeni.de lactucis dicēdū ſicut imperiti q̄dā medici q̄ vituperāt eas narrantes multū ſanguinē generari ex eſu ipſarū inducētem repletionē ſanguineā:⁊ hec coꝝū verba habeo ꝓ laude et non ꝓ vituperio ⁊ ſi eſſet vt ipſi dicunt:eſſent etiaꝫ lactuce melioꝛes alijs oleribꝰ:⁊ cibis alijs generātibꝰ ſanguinē magis ceteris humoꝛibꝰ:⁊ ſi dubitaret de hoc:ꝓhiberi vl' diminui poſſet hec repletio ſubtrahēdo lactucas:⁊ iniungēdo exercitiū:ſed res nō ita ſe hꝫ ⁊c.Et licet ſanguinem laudabilē generēt plus alijs oleribus ⁊ ipinguēt:vt dixit Raſis auctoꝛitate Coſte i libꝛo de agricultura.tn̄ q: comeſte aſſidue debilitāt viſum:infrigidāt coꝛpus:⁊ reddūt ipſum pigrum:⁊ nocēt inteſtinis: ⁊ remouēt appetitū coitus:vt ideꝫ ait auctoꝛitate Ruffi ſepenumero non aſſumantur.

¶ Cap.cxlix.oſtendit naturā ⁊ pꝛopꝛietates maioꝛane:meliſſe ⁊ mente quo ad cibum.

MAioꝛana nonnulli in cibis ſuis vtunt:cum mihi de mēte ſapiētū antiquoꝛū videat.q plus viā medicine q̄ꝫ ciboꝛū ingrediat:cuꝫ calida ſit ⁊ ſicca in tertio vt inquit Pꝛinceps.i.ij.canonis.c.cccclxxiij. vbi dixit q ipa ē ſubtilis reſolutiua aperitiua cū foꝛtitudiue aperiēs oppilationes cerebꝛi:⁊ ꝯferēs hemigranee:⁊ ſode:⁊ humiditati ⁊ vētoſitatibꝰ groſſis:⁊ doloꝛi auris ⁊c.Qđ etiā ſenſit Raſis i.iij.Almāſoꝛis.c.xxj.cū ſcripſit.Maioꝛana calida ē ⁊ ſubtilis:oībꝰ frigidis paſſionibꝰ q̄ in cerebꝛo ſunt ꝓficiens. Et i lib.xxiij.ꝯtinētis.c.cccccccxix. dixit auctoꝛitate Diſcoꝛidis:q ipa calefacit valde. Et apozima ip-

sius bibitur in principio hydropisis: ⁊ valet difficultati mingēdi et torsioni: puocat mēstrua ⁊c. Et infra auctoritate Bimmalui inquit: ꝙ cōfert dolorib⁹ frigidis ⁊ hūidis et dolori capitis phlegmatico ⁊c. Nullibi ergo via cibi: nec ad sanitatis cōseruationē reperi ipsam ab auctorib⁹ cōmendatā: quare dimittēda est. ¶ Melissa aūt q̄ medereze gum ab Auicē. in scđo canonis appellatur in capitulo. xcviij. vt Johānis placuit arculano. c. de melancholia supra descriptionē letificantis Almāsoris: calida est ⁊ sicca in scđo. Et cōfert oībus egritudinib⁹ phlegmaticis ⁊ melācholicis: efficit oris odorē bonū: ⁊ remouet fetorem eius: letificatiua est et cōfortatiua cordis: iuuat digestionē ⁊ ꝯfert singultui. Qđ ēt voluit almāsor in li. iij. c. xviij. dicēs. Melissa calida ē ⁊ subtiliatiua existēs cordis patiētibus tremorē cōgruit: atꝙ inflationē faciēs virgā erigit: desiderium comedēdi tribuit: vomitūꝙ aufert ⁊ singultū. Ecce ꝙ ipse cū principe cōuenit verū itaꝙ Johānes dictis inq̄t: quā ob rem in salatutijs ipsa possumus vti secure. ⁊ precipue cū frigidis vt lactuca et hmōi mixta fuerit. ¶ Mēta vero q̄ sepissime in mensaz venit ꝓpterea ꝙ oīb⁹ fere grata suauisꝙ cū sua aromaticitate existat. Que scđz Auerrois in. v. colliget calida est et sicca in scđo gradu ⁊ attingit de tertio. ⁊ habet amaritudinē cū stipticitate: cōfortat stomachū: ⁊ mouet coitum ⁊c. Auicē. aūt in scđo canonis. capitulo. ccccxvj. dixit ꝙ eius natura calida est ⁊ sicca in secūdo. Et in ipsa est humiditas superflua: ⁊ est calefactiua stiptica ⁊ subtilioris substātie olerū q̄ comeduntur. Et infra dixit. confortat stomachum: ⁊ calefacit ipsum et sedat singultum: et digerit: ⁊ ꝓhibet vomitum: et adiuuat ad coitum ꝓpter inflationē que est in ipsa ⁊c. Que etiam fuerunt verba Haliabatis in. v. theorice. c. xvj. ad literam. Istud similiter sensit Isaac in particularibus dietis cū ait. Menta calida est ⁊ sicca in secundo gradu: habens ponticitatē: ⁊ aromaticum odorem: vñ stomachū cōfortat: appetitum irritat: abominationē de putridis humoribus amputat: ⁊ esui assueta coitū suscitat: ⁊ ista etiā fuit Rasis snia i. xxiij. ꝯtinētis. c. cccccccclxxiiij. dicentis auctoritate Diascoridis. Menta vires hȝ calefactiuas ⁊ desiccatiuas. Et ifra autoritate Bimmasui inquit. Menta calida est in fine secundi. calefacit stomachū et eum cōfortat: mitigat nauseā phlegmaticā: bonū reddit stomachuz: ⁊ cōfert singultui phlegmatico. Et ideo dicebat Serapio. Menta comeditur cū cibis admixta: ⁊ est bona stomacho ⁊ puocat appetitum prostratū ꝓpter suam odorificationē: ⁊ aufert fastidiū: ⁊ incitat libidinē. excitatione pauca. Hec itaꝙ sunt ipsius virtutes ⁊ opationes: quare nō irrationabiliter ad comestionē fuit approbata. ¶ De matricaria vero millefolio: mirto et talibus ab M incipientib⁹: quorum opationes ad medicinā tantūmodo laudabiles existunt: ⁊ minime ad nutrimentū: nihil in presentiarū dicemus: ne inutiliter nostra ⁊ extra propositum ꝓlonget oratio.

¶ Cap. cl. ostēdit naturā nasturcij ꝓ quanto cibi quādoꝙ venit in salatutijs.

Nasturcium vidi comedere sepenumero: simul cū alijs oleribus: q̄uis pl⁹ ad medicinā: q̄ ad cibos sit cōmendabile

cū ciborū naturā rōne sue excessiue caliditatis fere totaliter egrediat. Calidū em̄ est ꝛ siccū in quarto: vt inquit Auerrois in.v.colliget. et ei⁹ virt⁹ est similis sinapis virtuti Auic. vero in.ij.canonis.c. ccccccx. dixit de eo: ꝙ calidū est ꝛ siccū ad tertiū ꝑueniēs mundificat pulmonē: ꝛ cōfert asmati: calefacit stomachū ꝛ epar: ꝛ cōfert grossitiei splenis: ꝛ est malū stomacho ꝓpter vehemētiā mordicationis sue ꝫ ipm faciat cibi appetitū: augmentū efficit in coitu: et ad plures valet infirmitates. Que oia breuitatis gratia pretermittā. Unū tamē hoc ex dictis volumus inferre. s. ꝙ illaudabile sit ad sanitatis cōseruationē. cū calidū ꝛ siccū sit superflue: ꝛ q̄uis appetitū adiuuet. ꝛ inflationē resoluat: capitis tñ efficit dolorē: ꝛ digestiuā retardat: vt inquit Almansor in.iij.c.xviij. Idem quoqꝫ Rasis in libro.xxiij. cōtinentis.c.ccxix. sic etiā scripsit Diascoridis auctoritate. Omnes spēs nasturcij calide sunt acute ꝛ nocue stomacho: ventrē laxant: expellūt lumbricos: ꝛ dissoluunt apostema splenis ꝛc. Et postremo dixit auctoritate Prisciani. ꝙ nasturcium desiccet putrefactionē corporis: excitet coitū: ꝛ inducat appetitū cibi. Hoc em̄ sunt que in corpus operaꝭ cū in cibis assumiꝭ: verū qꝛ excessiue calidū e st ꝛ siccū: a cholericis et precipue in estatis tpe fugiēdum est: ne ex ei⁹ comestione ad inflammationē corporis ꝛ humorū incensionē ꝛ ad ipsorū adustionē nos ꝑducat. Quare phlegmaticis derelinquaꝭ potius mulierib⁹ hyemalibus ꝛ cōgelatis: qb⁹ ei⁹ nocumēta aut minime aut parū q̄ppe nocere valēt: vt rō sumpta a cōplexione manifestissime declarat. ¶ De napis dicem⁹ cū de radicib⁹ loquemur: de reliq̄s ꝟo ab N incipiētibus. q̄ oia medicinalia sunt: nihil hoc in loco scribendū esse indicamus: volentes eam que ab initio viā promissa fuit obseruare.

¶ Cap.cli. ostēdit naturā petroselini: pentaphilonis ꝛ portulace ꝓ quāto faciunt ad cibuꝫ.

Petroselinū calidū est ꝛ siccū i fine tertij gradus: ideoqꝫ diureticū est ꝛ incidēs. vrinā ꝓuocās ꝛ mēstrua: vētositatē ꝛ inflationē dissolnit: ꝛ idē epar et matricē mūdificat: eorū oppilationes aperit: ꝛ apostemata ipsorū curat ꝛc. inq̄t Isaac i particularib⁹ dietis. Et qꝛ de ipō dictū est i.c. de apio: vt Princeps ait in.c.ij.canonis.c.cccccclix. cū sit vna spes ei⁹: iō de ipō nō oportz aliū de nouo facere sermonē: sꝫ id qꝺ de apio dixim⁹ quātū ad cibū: ꝛ quātū ad medicinā: ꝛ de ipso petroselino intelligēdū est: cui⁹ comestio ob assignatas ibidē cās nō est frequentāda cū difficilis sit digestionis ꝛ mali chimi. ¶ Pentaphilon aūt qꝺ q̄nqꝫ folia dꝛ: ꝫ a plerisqꝫ in salaturijs assūmaꝭ: nullā tñ ad nutrimētū eius inuenio vtilitatē: ꝫ tm̄ ad medicinā: cū dicat Auicē. in.ij.canonis.c.cccccclix. ꝙ ipm sit fortis exiccationis sine acuitate ꝛ adustiōe ꝛ mordificatione. Et postea ad q̄s valeat infirmitates adduxit q̄ breuitatis grā: ꝛ qꝛ p̄sentis ꝓpositi minime existūt: ꝑtermittam⁹: solūmodo de ipso cōcludētes ꝙ qꝛ fortis est exiccationis ad nutrimētū nequaq̄ꝫ cōuenire videaꝭ cū sicca nō nutriāt. vt in ca. xlvij. declarauim⁹. dimittaꝭ ergo. ¶ Portulaca est plurib⁹ nostrū in estate familiaris: itaqꝫ in salatucij̄s sepissime reponit: iō dicamus

de ipsa et virtutib⁹ ei⁹ cū Auerroi in.v.colliget:ꝙ frigida sit in tertio gradu:et hūida in scđo.cui⁹ tñ oppositum sonat testis noster Haliabas in quinto theorice.c.xvj.Quē corruptū esse opinamur: ꝓpterea ꝙ ipse nō ꝯdiceret Galieno.cuius fidelis fuit interpres dicēti in.vj. lib.de simplicib⁹ medicinis. Portulaca alterat materias cholericas ⁊ illas refrigerat refrigeratione lōginqua a cōplexione equali in tertio gradu:in hūiditate vero i scđo. Et de ipsa sermonē suū cōtinuando in loco preallegato subiūxit ꝙ ipsa sit lubrificatiua viscosa auferens sitim:constipans ventrē:⁊ auferēs dentiū stuporē.Auicē. quoqꝫ in.ij.canonis.c.cccccxxxviij .similiter dixit de ei⁹ cōplexiōe:⁊ ꝙ ipsi⁹ nutrimentū sit paruū ⁊ illaudabile.⁊ est resistens cholere:valde cōfert inflāmationi stomachi ⁊ epati iflammato: ⁊ ꝓhibet vomitum cholericū:⁊ debilitat appetitum:⁊ abscindit:vt plurimū desideriū coitus.Estimauit tñ fili⁹ Mesangue ꝙ appetitū facit in coitu:⁊ videt ꝙ sit illud in cōplexione calida et sicca.Isaac quoqꝫ in particularib⁹ dietis scripsit de ea:ꝙ qr rami ipsius habent aliquantulū ponticitatis:vñ ꝓpter frigiditatē frondiū valet ad intensionē stomachi:matricis.renū ⁊ calorē febriū ⁊ acumē extinguit ⁊c.Que fuit Rasis snia in.iij.Almāsoris.c.xviij.dicentis.Portulaca frigida est q̄ sitim ⁊ adustionē extinguēs vētrem stringit:ac dētiū aufert cōgelationē:et cholere rubee sup̄fluitatē habētib⁹:⁊ his q̄ ex cholera rubea fluxū patiūt vētrē ꝯfert:spma q̄ꝫminuit. Qđ ēt dixit i.xxj. cōtinētis.c.clxij. autoritate Gal.⁊ silr autoritate Ruffi sic ait de ipsa Inq̄t Ruffus de ea ꝙ ifrigidat corp⁹:debilitat visuꝫ.⁊ amputat desideriū coitus:vt idem quoqꝫ retulit auctoritate filij mesue ⁊ aliorū antiquorꝫ:quare cōcludam⁹ cū Gal.in.ij. alimētorꝫ.c.xliiij. sic dicēte. Portulaca vt cib⁹ quidē paucū alimētū hꝫ ⁊ hoc humiduꝫ frigidū ⁊ viscosū: vt medicina aūt stuporē dētiū sanat ⁊c. Rōne itaqꝫ sue intēse frigidatis aut cū calidis olerib⁹ ꝓmisceat: aut nullo mō sola et irrefracta accipiat:cū laborātes etiā nō nisi cū cepis ipsaꝫ assumant. ¶De pulegio vero ⁊ prassio et hmōi inchoantib⁹ a P.que plus vt medicis q̄ꝫ vt cibis vtūtur ꝓpter eorꝫ fortissimā caliditatē intēsamqꝫ siccitatē : nihil dicem⁹ hoc in loco: sed remittemus videre de ipsis volentes ad Diascoridem Serapionē Auicē.⁊ ad alios de eis via medicine scribentes.

¶Capitulum.clij. ostendit naturam ⁊ proprietates rorismarini ⁊ rute in via nutrimenti.

Quia rosmarin⁹ et ruta in hortis oib⁹ fere inueniūtur ⁊ a multis diuersimode assumuntur: nōnulla etiā de ipsis scribem⁹.et si medicine sint potius q̄ꝫ cibi:quibus in via nutrimēti nequaq̄ꝫ vtendū esset:iuxta illud pricipis in.iij. j.d.ij.c.vij.dicētis.Oportet vt sanitatis cōseruator studeat ne cibi ipsius substātia sit aliquid nutrimētū medicinalium sicut olera ⁊c.De quorꝫ numero est rosmarin⁹:cuius cōplexio calida est:et sicca in tertio gradu:vt Serapio inq̄t auctoritate Bimmasui. Et ꝓpterea ad plures valet infirmitates:vt Rasis ait in.xxiij.cōtinētis.c.cccccxciiij.auctoritate Diascoridis. ⁊ inter cetera dixit ibidē:ꝙ oēs species ei⁹ cū melle in oculis posite acuūt visuꝫ. Ad plura quoqꝫ alia cōferre ipsuꝫ

aſſeruit. Que q꞉ preſētis nō ſunt ꝓ poſiti:dimittemꝰ. ¶De ruta aūt di cemꝰ hortulana q̄ libēter naſcitur apud arborē fici: vt inq̇t Auicē.in ij.canonis.c.ccccclxxiij.⁊ illa eſt eli gibilior:cuiꝰ cōplexio dū hūida exi ſtit:calida eſt ⁊ ſicca in ſcd̄o.Sicca vero in tertio.Et ſilueſtris in quar to.Cuiꝰ operatiōes ſunt he ſcilicet inciſiua reſolutiua et carminatiua et valde mūdificatiua.aufert odo= rē alliorū et ceparū. et ſuccus eius acuit viſuʒ:et ꝓprie cū ſucco feni= culi et melle cocto ⁊c. Similiter co meſtio eiꝰ idē facit. Et ipſa quidē digerit:et facit appetitū cibi.et cō= fortat ſtomachū et ſplenem:exiccat ſperma et abſcindit ip̄m: et deijcit deſideriū coitꝰ ⁊ cōcubitus reſiſtit venenis.et ꝓpterea bibat q̄ ſibi ti met ne in potu ſumat venenum et pūgi a venenoſis: de ſemine eius pōdus drachme vniꝰ cū folijs ſuis cū vino.et ꝓprie ſi bibitur cū nuce et bolo oibus cōtritis et comeſtis verū plurimū ipſius ſumere aut de ſilueſtra ē ꝑniciosuʒ inq̇t ip̄e. Nos vero opinamur ꝙ ip̄a maiori parti hominū ſit nociua.⁊ ꝑmaxime cho lericis et iuuenibꝰ et in regiōe aut tēpore anni calidis : tū q꞉ ſuꝑflue calida et ſicca:tū etiā q꞉ horribilis eſt in odore ⁊ ſapore:et ꝓpterea iu= dicamꝰ ꝙ via cibi et nutrimēti ne= quaꝙ̄ ꝓpināda ſit: ſʒ via tm̄ medi cine.Et qd̄ ita ſit appet ꝑ Iſaac in ꝑticularibꝰ dietis ſic ſcribētē. Do= meſtica ruta calida eſt et ſicca i ter tio. et iō melior eſt ad digerēdū q꞉ ꝟtutē incidēdi hʒ:et groſſos viſco ſoſqꝫ hūores extenuādi: vētoſitatē et inflationē diſſoluēdi: ꝑinde in= uat iferiora iteſtina. Que fuit ſnīa Raſis in.iij. Almā.c.xviij. dicētis. Ruta calida ē et ſicca:q̄ ſubtiliat at qꝫ vētoſitatē ⁊ inflationē diſſoluit. Inli.quoqꝫ.xxij. cōtinētꝫ.c.ccccxxxv.

dixit auctoritate Gal.inter alia ꝙ ſi folia eiꝰ ſumātur ꝑ ſe tm̄ : aut cū ficubꝰ ſiccis et nuce irrita:malitiā venenoꝝ mortiferoꝝ.et infra ſub= dit. Et ſi comedit incidit ſperma. ⁊ iterū ait.et q꞉ eſt tenuis diſſoluit inflationē:iō ē vtilior alijs ad ven toſitates:et ꝓhibet appetitū coitꝰ et diſſoluit ⁊ deſiccat vehemēter:q꞉ eſt fortis deſiccatiōis.Et auctorita te Bimmaſui dixit:ꝙ impoſita ocu lis viſuʒ acuit:ꝓuocat mēſtrua: do lorē infert capiti:cōſtipat ventrē:⁊ cū ꝓprietate ſua corrūpit ſperma et id deſiccat ⁊c. Nos aūt credimꝰ ꝙ etiā totū corpꝰ deſiccet:extenuet:⁊ inflammet:et humores aduraт: et plurimū ſanguinis in cholerā cō= uertat:et ad multa alia ꝑducat no cumēta:et precipue calidas habē= tes cōplexiōes:iō tāꝙ̄ inimica fu= gienda eſt in via nutrimenti : ſed in via medicine eſt commendāda.

¶Cap.cliij.oſtēdit naturā ſal= uie:ſinapis ſpinachie:⁊ ſparagi prout viā nutrimēti igrediūt.

SAluia que eliſſagos grece dicit: vbiqꝫ re= peritur : et a pleriſqꝫ cū pane comeditur: ab alijs vero aliter: ac ſi cibus eſſet:cū tā tum ſit medicina: vt apparet, per Serapionē dicentē.Decoctio folio rū ⁊ ramorū ipſius quādo bibitur prouocat vrinā et menſtrua.vt in= quit Diaſcorides. ſed auctoritate Galie.idē ſcripſit qd̄ Raſis in.xxj. cōtinētis.c.xcj.cum ait.Saluia ha bet manifeſtam caliditatem cū ſti pticitate puſilla.Ubi aūt hoc dixe rit Gal.nullus eoꝝ expreſſit.Nos autem dicimus ꝙ in.vj.de ſimpli= cibus medicinis.c.cxxiiij.ſʒ ſi mar macora ſit ſaluia vt Michaeli no= ſtro placuit:dicēdū erit cū Auicē.

in.ij.canonis.c.ccccclxvj.ꝙ ipsa sit calidioꝛ maioꝛana:ꝛ foꝛtioꝛ: ꝛ calida in tertio:ꝛ sicca in scđo:ꝛ sit subtilis resolutiua: sedatiua ventositatū:aperitiua oppilationū phlegmaticarū vbi sunt: cui⁹ odoꝛatus vltime facit soda:confoꝛtat stomachū:ꝛ aperit oppilatiões viscerū:ꝛ exicat hūiditatē stomachi: ꝛ cõfoꝛtat intestina.Pauli quoqꝫ auctoꝛitate dicitur ꝙ cõfert paralyticis.ex qb⁹ paret ꝙ ipsa sit potius dicenda medicina ꝙ̃ cib⁹ vt supꝛa diximus. ¶Sinapis etiã videtur esse huiuscemodi:;cū natura eius calida sit ꝛ sicca vsqꝫ ad quartū.vt voluit pꝛiceps in.ij.canonis.c.cccccclxxviij.Et ꝓpterea incidit phlegma:ꝛ cõfert doloꝛi iūcturarū ꝛ sciatice:ꝛ mūdificat hūiditates q̃ sunt in capite:ꝛ si bibatur cū aqua mellis:aufert asperitatē antiquã q̃ est i cãna pulmonis:extenuat splenē facit sitim:ꝛ facit desideriū coitus. Isaac quoqꝫ in ꝑticularib⁹ dietis de ipsa sic inquit. Sinapis calida est ꝛ sicca in medio quarti grad⁹: hūiditatē capitis ꝛ stomachi desiccat.Que videntur fuisse verba filij Mesue vt inq̃t Rasis in.xxj.cõtinētis.c.cclxxv.vbi etiã ait auctoꝛitate Coste in li.de agricultura. ꝙ semē ei⁹ tritū et distemperatū cū vino facit bonū stomachū ꝫ si ieiuno stomacho accipiatur:ꝛ excitat coitū ꝛc.Ex his ergo apparet ꝙ plus medicine nomē ꝙ̃ cibi sibi vēdicauerit vt de saluia dictū est.¶Spinachie vero:vt i.v.colliget scripsit Auerrois:valde sunt bone ꝛ tēperate:valēt gutturi ꝛ pulmoni ꝛ stomacho:ꝛ humectãt ventrē: ꝛ sunt i scđo gradu frigide ꝛ hūide. Et sibȳpsi videtur cõtradicere aut littera est coꝛrupta. Quō sunt tēperate si frigide sunt ꝛ hūide in scđo.et iō saluãdo eū dicere possum⁹ ꝙ delēdū est ly frigide.Et ꝙ hec sit bona coꝛrectio littere ptꝫ ꝑ Haliabatē in v.Theoꝛice dicētē. Spinachia in caloꝛe ꝛ frigoꝛe tēperata est: sꝫ humectat.ꝛc.et similiter ꝑ Auicē.i.ij. canõis.c.ccccccxcix.sic scribētē. Natura eaꝝ tēperate frigida est ꝛ hūida i fine pꝛimi:ꝛ sunt lenificatiue: nutrimētū eaꝝ meli⁹ ē nutrimēto chꝛysolocãne:ꝛ in ipsis est virt⁹ abstersiua lauatiua:ꝛ vincūt cholerã:ꝛ foꝛtassis refugit stomach⁹ a iure eaꝝ:ergo auferãtur a iure suo.ꝛ comedãt:ꝛ cõferūt pectoꝛi ꝛ pulmõi calido.qđ etiã sensit Isaac in.j.d. cū ait.Spinachia frigida est ꝛ humida i pꝛio gradu:vētrē humectat ꝛ gule de sãguine:ꝛ cholera rubea dolētivalet ꝛc.Que fuit sniã Rasis in tertio Almãsoꝛis.c.xviij.dicentis.Spinachie sūt tēperate:q̃ gutturi atqꝫ pulmoni necnõ stomacho ꝛ epati cõgruētes sūt:vētrē leniūt: quaꝝ nutrimētū bonū existit ꝛ optimū.Et in.xxj.cõtinētis auctoꝛitate filij Mesue dixit ꝙ frigide sunt ꝛ hūide i fine pꝛimi:ꝛ iō leniūt vētrē:ꝛ cõferūt doloꝛi pectoꝛꝫ ꝛc.Quare nõ debem⁹ eas despicere: cū bonū sit eaꝝ nutrimētū: licet paruꝫ sicut ꝛ alioꝝ olerū:vt ex dictis Pꝛicipis i.iiij.j.c.j.colligi põt dicētis. Nutriēs qñqꝫ ē multe quãtitatis ꝛ pauci nutrimēti sicut olera ꝛ fruct⁹ ꝛc.Et hec de ipsis hacten⁹dicta sūt.¶Sparag⁹ aūt:vt inq̃t Auer.i v.colliget.ꝛ Gal.i.vj.de simplicib⁹ medicinis.c.lxij.tēperat⁹ē aut parū declinãs ad caliditatē: ꝛ hoc significat qꝛ hꝫ quandã amaritudinē q̃ elixationē remouet.Cui⁹ operatiões:sūt ad remouēdū ꝛ aperiēdū oppilatiões q̃ sūt i renib⁹: ꝛ ꝓpꝛie radices ꝛsemē ꝛc.Isaac etiã in j.d.dixit.Sparag⁹calid⁹ ē ꝛ hūid⁹ i.pꝛio gradu:q̃ domestic⁹ꝛ siluestris existit. Domesticus tēperatioꝛ est:

et ceteris

r ceteris nobilior proinde sperma augmẽtat: stomacho ꝯuenit: vrinã ꝓuocat rc. Siluestris vero calidior r siccior: ideoq̃ pl⁹ est colatiu⁹. Et infra subiũxit. Quidã dicũt sparagũ coit⁹ esse augmẽtatiuũ: qđ Dia scorides negat. Ego aũt dico ꝙ si coitũ augmentaret: nõ esset nisi ex copia sui nutrimẽti: cũ nimiũ calorẽ nõ habeat: nec vẽtositatẽ: vñ virgã sustinet. hec ipse. Rasis quoq̃ in.xxi. cõtinẽtis.c.lxxxvij. auctoritate Gal. dixit de ipsis: ꝙ valẽt ad oppilatiões renũ. r in.iij. Almãsoris. ꝙ calidi sint r humidi spermati augmẽtũ tribuentes: stomacho nõ sunt cõgrui: immo nauseã qñq̃ faciũt rc. Nos aũt cũ Gal. in.ij. Alimentoꝝ.c.lv. via medicine sparagos approbam⁹: via aũt nutrimenti nequaq̃: dicente ipso in eo loco: ꝙ oia talia ꝑ aquã elixata cũ oleo r garo offerent modicũ aceti super infundẽtes: delectabiliora em̃ sic r meliora stomacho fiũt: alimentũ vero corpori dãt paucũ r nõ boni chimi. quare rc.

¶ Cap.cliiij. ostẽdit naturã radicũ in vniuersali declarando quale sit nutrimẽtũ earũ: deinde descẽdit ad alliũ describẽdo proprietates eius.

Seruãtes quod supra ꝓmiseram⁹ obseruare: post pertractatiõnẽ olerũ via cibi magis vsitatoꝝ: nũc de radicib⁹ solũmodo q̃ in vsu habent: sermonẽ faciemus: pretactũ ordinẽ alphabeti obseruando: vt facile qđcũq̃ voluerim⁹ sine labore reperiam⁹. Sʒ vt meli⁹ naturã radicũ intelligamus: dicamus de ipsis pri⁹ vniuersaliter. cũ Gal. in libro de subtiliãte dieta.c. ix. sic scribente. Radices olerũ oẽs q̃dẽ (vt ita dicat) supfluice sunt disdigestibiliores rc. Et post pauca subiũxit. Uno aũt sermone vniuersas q̃dẽ radices vt disdigestibiles suspectas habendũ: gustandũ aũt solas calidas r acres sicut aliij r ceparũ r raffanides r has vt pharmacũ magis q̃ cibũ. Et in.ij. Alimẽtorũ.c.lvij. vniuersaliꝰ eas videt reprobare dicẽs. Menesitheus quidẽ ait. Radices indigestibiles sunt r turbatiue: dico aũt puta raffanidas: allia: cepe: rapas: r oẽ tale gen⁹. quorũcunq̃ enim radix: r qđ secũdũ terrã natũ esibile ẽ: hec aũt oia in indigestibilẽ speciẽ sperant: accidit em̃ alimẽta ex radicibus emitti oib⁹ ꝑtib⁹ nascẽtiũ: colligũt em̃ in seipsis hũiditatẽ multã radices r hãc indigestã habentes plurimã: nõ eniʒ cõtingit digestã ipsam esse oẽm. Qđ enim digestũ videt esse ꝑfectũ: qđ aũt in radicibus humidũ alibi assumere finẽ digestionis distributũ ad ꝑtes nascentis: oia eniʒ a radice nutriunt: ꝓpter qđ quidẽ necessariũ indigestas ibi humiditates esse: collecte em̃ hic expectãt finẽ superioris digestiõis. Quare in radicib⁹ rõnabile illaboratas esse plurimas humiditates. Uerisimile igit et nr̃is corporib⁹ ab his alimentũ humidũ derelinq̃ r turbatiuũ. Hec fuit Menesithei snĩa: q̃ etsi vniuersaliter a Galieno nõ approbet: in plurib⁹ tñ verificat: vt rõ ꝑ ip̃m adducta demõstrat. Quare nutrimẽtũ radicũ illaudabile magis est ꝓnũciãdũ: etsi nõ semp: saltẽ vt freqũẽter.

¶ Sed ad aliũ veniẽtes dicim⁹ ꝙ calidum est et siccuʒ in tertio: vt dixit Auerrois in quinto colliget. Secundum vero Haliabatem in quinto Theorice.c.xvij. calidius est q̃ cepa: quã ipse prius calidam in quarto pronunciauerat vbi ine

quit: q in ea fortis erat adustio: et magis medicamini sit quam cibo. Cui videtur cōsentire Princeps Auicēna in secūdo canonis. c. lxxv. cū dixit. Alliū est calefactiuū et exiccatiuum in tertio vsque ad quartū: et siluestre est fortius illo: resoluit inflationē valde: comestū facit soda: et clarificat vocē et guttur decoctū: et cōfert tussi antique: et doloribus pectoris ex frigore: et extrahit vermes: et in ipso est solutio nature. Et eius operatio in coitu est. quoniā ipsum propter vehementiā sue exiccationis et resolutiōis quandoque nocet: q si decoquatur in aqua donec eius acuitas resoluatur: nō elongatur quin sit illud quod de eo remanet in elixatura eius pauce caliditatis quod nō exiccat: et generatur ex eo materia spermatis: ita vt ponat materias phlegmaticas in cōplexionibus phlegmaticis cinerē: et nō possit eas carminare. Et quando in venis cōuertitur in ventositates: nō elongatur quin adiuuet ad desideriū coitus etc. hec Princeps ipse. Rasis vero in tertio Almansoris capitulo. xviij. sic de eo inquit. Allia calida sunt et sicca: et ideo sitim afferūt: libidinē efficiunt: atque ventositatem expellunt: et corpus calefaciunt. Regionibus vero ac temporibus: necnon corporibus calidis nocumentū prestant: cōuenientia vero eis que illis sunt contraria. Et in. xxj. continentis. c. clxxx. sic inquit de ipso autoritate Diascoridis. Allium habet virtutem calefaciendi et dissoluendi ventositates et inflationem vētris: desiccat humiditatem stomachi: prouocat sitim: et eius esus expellit cucurbitinos: et prouocat vrinā: et eius esus cōfert morsui canis rabiosi: et est bonum mutationi aquarū: et nocumēto inducto ex eis. Et comestū crudū vel coctum clarificat vocem: et mitigat tussim chronicam etc. Et infra autoritate Ruffi sic etiā dixit. Allia calefaciunt et incidūt humores grossos et viscosos: et nocēt oculorū tunicis et eorum humoribus: et reddūt visum turbidū: nocēt etiam auribus: capiti: et pulmoni: et renibus: et si in aliquo mēbro est morbus: mouet et excitat in eo dolorem. Deinde dixit auctoritate filij. Mesue. Alliū calidum in quarto: dissoluit phlegma salsum generatum in stomacho: et de sui proprietate calefacit stomachū frigidū et humidū etc. Postea subiūxit auctoritate Galieni in megatechni: q allia conferant habitantibus in regionibus frigidis: et si nō vterentur eis: caderent in magnum nocumentum: et valent contra dolorem intestinorū absque febre: et inueni q ipsum est bonū vlceribus pulmonis valde. Et autoritate Sindarasis indiani inquit. Allium valet contra ventositatem: obliuionē: asma: tussim: splenem: dolorem hypocundriorū: lumbricos: multiplicat sperma: nocet autem emoroidibus: tenasmoni: fluxui ventris: scrophulis: habentibus ethicam: pregnantibus et nutricibus. Et subdit. Inquit Hippocrates in libro de ptisana. Allia generant ventositatem in ventre: et grossiciem in pectore: ponderositatem in capite et collo: et mouent quemlibet morbum consuetum homini euenire. Et iuuamentū quod est in eis: est quia prouocant vrinam. Et postremo dixit auctoritate eiusdem in libro dietarum. Allia nocent oculis propter fortem eorum exiccationem: et debilitant visum. Possumus itaque concludere ex his omnibus: q allia via cibi non conueniant: et precipue calidas habentibus complexiones. Via autem medicine quandoque in

mi possunt et in hyeme precipue: cũ dicat Rasis vbi supra auctorita te.Gal.in.viij.et in.vi.epidimiarũ. Allia in hyeme sunt multi iuuamẽ ti:q: calefaciũt humores frigidos: et incidũt grossos et viscosos vincẽ tes et dñantes corpori tpe hyemali.et in libro.xxv.cõtinẽtis.cap.primo dixit.Comestio porrorũ et alliorũ in estate infert cũ caliditate torsionẽ dolorosam:tñ in hyeme magnũ iuuamẽtũ prebet.eo q icidat humores grossos et viscosos calefaciendo frigidos:quos cõgregauit tps hyemale in corporibus.et per maxime phlegmaticis vltramontanis et similibus.quare etc.

¶Cap.clv.ostẽdit naturã bulbi seu scalonie et cepe cum nutrimento et proprietatibus eorũ.

Licet bulbus sit ois radix tunicata: vt auctor inqt pandectarũ: tñ p scalonia sumit vt plurimũ:vt ptz p auctores diuersa faciẽtes capitula de bulbo et cepe:quod nõ fecissent si vnũ et idẽ eẽnt:et permaxime p Auicẽ.in scdo canonis. c.lxxxix. dicẽtẽ. Bulbus est cepe qd cõceditur paruũ simile cepe narcisci:cuius natura ppinqua est nature cepe.et fortasse est siccus in primo hũiditate supflua.Et ifra subdit. Qui ex eo dulcis est et rubeus:bonus est stomacho et amarus est melior digerit cibũ et multiplicat eius nutrimẽtũ i ipo lz nõ sit nutrimẽtũ suũ laudabile et pcipue eius qd crudũ est.Et qñ nõ digerit pũgit et inflat et excitat coitũ.Serapio etiam autoritate Gal. sic inqt. Bassar alzir. i.burbus:et dicit cepe sine tunicis: i cuius sapore est amaritudo cũ stipticitate.et virtus eius prima desiccat:et secunda abstergit et incarnat:et quando comeditur generat humores viscosos grossos et malos:quia est dicifilis digestiõis:et inflatiuus existens stimulat comedentem ipsum ad coitum.Deinde dixit auctoritate Diascoridis:q rubeus ex eo est bonus stomacho:et amarus est melior dulci:q: facit digeri cibum.Et omnes species bulbi sunt calide et acute excitantes libidinem:calefacientes linguam:et nutriunt. multum:et in carne faciunt augmentũ:verũ generãt inflationẽ.Et infra sic etiaz ait. Opz vt fugiat nimius vsus eorũ:q: sunt nociui neruis etc. Quare comestionẽ ipsorũ frequẽter nõ approbamus. Et qñ qs eis vti voluerit:preparet eos primo:vt docet Gal.i.ij.alimẽtorũ.c.lxij. dicẽs.Comedere aũt ipsos dz biscoctos:et melius est si cum aceto simul et oleo et garo:id est sale cdiant. Etem delectabiliores sic:et minus inflatiui:et magis nutritiui et faciliores ad digerendũ.abũdantes aũt scdm esum ipsorũ quidam manifeste senserunt et sperma plus habẽtes:et prõptiores facti ad venerea etc. ¶Cepe aũt vt inquit Haliabas in.v.theorice.c.xvij.calidũ est in quarto gradu similiterq siccum: habet tamẽ humiditatẽ quãdã et vẽtositatẽ q coitus appetitũ irritat:sperma auget: capitis dolores puocat:q eũ vult comedere cũ aceto sumat etc. A quo in graduãdo ipm vr accepisse Auerrois in.v.colliget cũ ait.Cepe calidũ est in qrto gradu:et hz grossaz substãtiã.Et iõ qñ ponit in ano aperit orificia venarũ:et puocat sanguinẽ emoroidalẽ.Auicẽ.vo in.ij.canonis.c.cxxiij. sic de eo scripsit.In cepe ẽ acuitas incisiua:amaritudo et stipticitas:et ex eo qd est longius est acutius.et rubeũ est acutius albo.et siccum humido: et crudũ q assato calidũ est in tertio:

et in ipso est hũiditas supflua. Est subtiliatiuũ incisiuũ ꝓprie qd̓ comedit. ⁊ in ipso cũ stipticitate quã hꝫ est abstersio ⁊ inflatio: et attractio sanguinis ad exteriora: quare rubificatiuũ cutis. Et ex nõ cocto quidẽ nõ generat nutrimẽtũ: de q̃ sit curandũ. ⁊ nutrimẽtũ eiꝰ qd̓ de coquitur etiam fit humor grossus. ⁊ est ex eis q̃ faciũt soda. ⁊ plurimꝰ eiꝰ vsus facit subeth: ⁊ est ex eis q̃ nocet intellectiui: ꝓpterea qꝛ generat humorem malum. et qd̓ ex eo comidit ꝓpter suã caliditatẽ cõfortat stomachũ debilẽ ⁊ facit appetitũ. ⁊ qd̓ bis decoctum est: est multi nutrimẽti: lꝫ faciat sitim. ⁊ demum dixit ꝙ oẽs spẽs cepe excitãt coitũ. Que quoqꝫ fuit snia Rasis l. iij. Almãsoris. c. xviij. dicẽtis. Cepe calide sunt ⁊ sicce: q̃ sitim faciunt atqꝫ appetitũ adiuuãt: libidiniqꝫ augmentũ ꝓbẽt: dolorẽ p̃terea capitis faciũt si crude comedant: in stomacho q̃qꝫ hũores generant supfluos atqꝫ phlegma. Que oĩa fere añ ipꝫ dixerũt Serapio Gal. ⁊ Diascorides. deinde cõcludit. Et vsus cepe in cibo induxit sodã. ⁊ nimiꝰ vsus gñat egritudinẽ q̃ dꝛ carbagas: id est lethargia. Et qñ coquitur ꝓuocat vrinam magis et facit dormire. Ex q̃bus satis possumꝰ elicere quantũ cepe ⁊ scalonie faciant ad sanitatẽ. quãtũqꝫ comestio ipsaruꝫ assidua sit periculosa. Et iõ qꝛ calide nimis difficulter digestibiles ⁊ mali existãt nutrimẽti dicẽte Gal. in sexto de simplicibus medicinis capitulo. lxxx. Qñ comedunt cepe generãt humorẽ grossuꝫ ⁊ viscosuꝫ ⁊ durũ ad digerẽdũ ⁊c. Et etiã propter alia ipsaꝝ nocumẽta superiꝰ annotata: q̃s ob res: aut oĩno p̃termittãt: aut q̃ rarissime assumant. Et nõ nisi qñ preparate fuerint vt iussit Rasis in. xxv. cõtinẽtis. c. j. dicẽs. Eligant cepe modice acuitatis: ⁊ lauent in primis cũ aqua et sale: deinde cũ aceto forti: qm̃ inde cessabit acuitas ipsaꝝ: ⁊ post comestionem ipsaꝝ comedere debes de medulla cucumeris: qꝛ ipsaꝫ remouet: ⁊ ꝓhibet insultũ ipsarum in capite fieri. quare ⁊c.

Cap. clvj. ostẽdit naturã radicũ cariote ⁊ enule cũ ꝓprietatibus ipsaꝝ faciẽtibꝰ ad sanitatis conseruationem.

De porris dicendũ esset vt materia acutoꝝ ꝯpleret: nisi ordinẽ alphabeti obseruaremꝰ: de q̃bꝰ in suo loco sermonẽ faciemus. Nũc autẽ de radice enule loq̃mur qua nõ pauci in ferculis vti cõsueuerũt tãqꝫ re multũ ad corpis salutẽ faciẽte nõ intelligẽtes ꝙ cũ suis iuuamẽtis: q̃ ptra ẽt ꝓducat nocumenta ꝓpterea dicamꝰ de ea cum Auerroi in. v. colliget sic scribẽte. Ponimꝰ enulã in scd̓o gradu caliditatis ⁊ siccitatis. ⁊ manifestatur hoc: qꝛ ponimꝰ ipsam in loco hmõi qd̓ cõfert phlegmati grosso ⁊ viscoso in pectore ⁊ pulmone: ⁊ hoc facit sua siccitate: et opationes sue scd̓e sunt: qꝛ rubificat etiã mẽbra in liuiditate a frigore. Auicẽ. vo in. ij. canonis. c. ccxl. de ipsa dixit. Natura enule calida est ⁊ sicca in scd̓o: ⁊ in ipsa est hũiditas supflua et ꝓpter illud nõ calefit corpꝰ statim cum ei occurrit: cõfert oĩbꝰ lesionibꝰ ⁊ doloribꝰ frigidis ⁊ cõmotionibꝰ vẽtositatũ ⁊ inflatiõis. facit soda: est tñ ex eis que letificãt: ꝯfortãt cor. mũdificãt pectꝰ: ⁊ pulmonẽ. ⁊ q̃ asueте vtit enula nõ indiget vt mingat oĩ hora: ⁊ qd̓ de ipsa est magis iuuatiuũ est radix eiꝰ ⁊c. Rasis etiam de ipsa in. iij. Almãsoris. c. xviij. in fine dixit. Enula calida est ⁊ siccaꝫ

que stomacho multis repleto humoꝛib⁹ bona existēs epatis ac splenis aperit oppilationē. Qui autez ex ea multā comedit quātitatē. sanguinis patiet̄ coꝛruptionē: ac spermatis incurret minoꝛationē. Et in xxij. cōtinētis. ca. ccccxxij. autoꝛitate Bimmasui sic inqt. Enula est ca lida ꝛ sicca in medio grad⁹ tertij. et in ea est humiditas supflua: ꝛ confert doloꝛib⁹ antiqs ꝛ frigidis ꝛc. Sed abūdās assumptio eis infert doloꝛe capitis ex abūdātia vaporis ipsi⁹: ꝛ qꝛ calida ē cōfoꝛtat vesicam: ꝛ ꝓhibet distillationem vꝛine accidentē ex frigoꝛe: ꝛ tardat in stomacho ex grossitudine ipsi⁹: ꝛ si cōdit̄ cū aceto ē minoꝛis caloꝛis ꝛ minoꝛis nocumēti i calidis ꝑsonis. ꝛ pꝛecipue si bene lauet̄ cū aqua dulci. vꝫ aūt ad tussim ꝛ coarctationez anhelit⁹: ꝛ ad hmōi passiōes pectoris qn̄ cū melle permiscet̄: vt Serapio inquit autoꝛitate Gal. ꝛ Diascoridis. demum sic dixit. Humain ex v̄bo Hyppocratis inqt. Enula aufert irā ꝛ tristitiā: foꝛtificatos stomachi ꝛ mūdificat pect⁹: ꝛ ꝓuocat superfluitates q̄ sunt in venis ꝑ mēstrua ꝛ vꝛinā. ꝛ maxime vinū factū cū ea. Ex quib⁹ apparet ꝙ nō quomodocūqꝫ: nec quibuscūqꝫ aut frequēter radix eius cōueniat. Et ꝓpterea in calidis cōplexionib⁹ ꝛ iuuenib⁹ est suspecta ꝛ ꝑcipue in estatis tēpoꝛe ꝛc. ¶ De radice autē cariote siue dauci aut pastinace agrestis: vt quidā eū appellāt ex eo ꝙ est velut pastinaca: sed nigrioꝛ et plus odoꝛifera. ꝛ esui apta: cui⁹ semē scōm Theodoꝛicū Priscianum est careos: vt refert auctoꝛ pendectarū: ego vero nō reperi de ipsa distinctā a pastinaca determinationē ab aliquo veterū sapientuꝫ: sed semꝑ simul de eis locuti sunt volētes nobis innuere ꝙ eiusdem fere sint virtutis: vt apparet ꝑ Gal. in libꝛo de subtiliante dieta. c. ix. dicētē. Ad pn̄tia radices dauci ꝛ cariote nil habēt nociuū sicut neqꝫ idoneum. Et in. v. simpliciū. c. de dauco sic scribentē. Radix eius aliqd vētositatis hꝫ ꝛ libidinositatis. Et idē in libꝛo de cibis. c. de pastinaca inquit. Radices harū domesticarum comedunt̄: alimētū quidē minus rapix habētes. calefaciūt aūt manifeste ꝛ in medio scōi grad⁹: et humectāt in pꝛimo ꝛ aliquid aromaticitatis: indigestibilitas q̄dez igitur similiter ipsis inest ꝛ alijs radicib⁹: vꝛinatiue aūt sunt ꝛ si abūdat aliquis ipsarū vsu mali chimi mediocriter sunt melioꝛis ꝓo chimi q̄ cariote q̄ꝫ que pastinace. Ex quibus eliciam⁹ ꝙ frequētate minime sint laudabiles. Si aūt quis vlterioꝛē cuperet habere determinationē de ipsis: capitulū de pastinaca faciendum legat: cū vt supꝛa dictum est: in virtutibus et operationibus conueniant: quare ꝛc.

Capitulū. clvij. ostendit naturā ꝛ ꝓꝑrietates napoꝛū ꝛ pastinacarum in via nutrimenti.

Napi: vt inquit Almāsoꝛ in libꝛo tertio. ca. xvij. calidi sunt ꝛ humidi: q̄ inflationē ac crudū generāt phlegma: sperma q̄ꝫ acuūt: atqꝫ gutturis ꝛ pectoꝛis lenitatem efficiūt. renes etiā ꝛ doꝛsum calefaciunt. In. iiij. aūt libꝛo suoꝛū aphoꝛismoꝛū de ipsis sic scripsit. Bonuꝫ visum efficiūt. ꝛ sūt cib⁹ cōueniēs. Ex quib⁹ in dictis ei⁹ cōtradictio apparet manifesta. Si em̄ generāt phlegma crudū: quō sunt cib⁹ conueniēs? Et ꝓpterea mihi v̄r ꝙ nulla via saluari possit: si aphoꝛismus ille literā nō hꝫ coꝛruptā: qđ mini-

me mihi p̄suadeo. Si q̇s tn̄ vtrūq̧ textū saluare voluerit: suo mō respō deat obiectiōi. Haliabas quoq̧ de ipsis determinat in. v. theorice. ca. xvij. cū ait Selgemū: τ est napū inquit glosa: calidū est τ humidū: in quo est grossities τ inflatio: ideoq̧ plurimo nutrit cibo: sperma auget τ in eo est virt⁹ subtilians qua vrinā ꝓuocat. Et Gal. in. ij. alimentis cap. lix. sic ait de ipsis. Alimentum naporū meli⁹ est q̄ rapaꝝ τ magis pectori iuuās: verūtamē grossū est vt raparū nutrimentū. Ex q̄b⁹ apparet q̄ q̄ simillimi sint rapis: et ideo ceteri auctores quos hacten⁹ videre potui: nihil de ipsis in speciali dicere volentes: vt p̄ ea que de rapis scripserūt τ de napis: q̄ species sunt earū intelligerent. Quare τ nos de eis plura nō scribem⁹.

¶ Pastinaca autē: vt in. v. colliget inquit Auerrois duas hʒ species. siluestrē τ domesticam. Siluestris fortior est in oibus domestica: τ in ambab⁹ est virt⁹ calefaciēdi τ subtiliandi. τ in radice est virtus que mouet coitū. qd̄ breuib⁹ tetigit Haliabas in libro τ. c. superius allegatis cū inquit. Pastinaca inflatiua est: τ digestioni inobediēs: vnerem irritat: τ ꝓuocat vrinā. Et Isaac in particularib⁹ dietis de ipsa dixit. Baucia calida est in medio secūdi gradus: τ humida in medio primi que duri grossiq̧ nutrimēti est τ minus q̄ rapa nutrit: τ hʒ quid acuminis: vn̄ est extinuatiua τ diaforesim faciēs: vrinā τ mēstra ꝓuocat: hʒ etiā aliquantulum inflationis: vn̄ coitus est inuatiua. que assuefacta illaudabilē generat sanguinē. Que vt temperet: opʒ eā elixari τ eiecta aqua tertio coquatur cū lactuca: coriādro: cepa: τ cōdiat cū oleo onfancino: aceto: pipere: τ carni. et ista fuit etiā Rasis s̄nia in. xxi. continentis. c. clxxxv. dicētis autoritate Diascoridis. Pastinace hortulane cōpetunt esui: τ sunt eiusdē innamēti qd̄ siluestres: sʒ sunt minoris operatiōis. τ subdit. Et dr̄ in libro ciborū. Pastinaca est calida et humida in secūdo τ est stiptica in primo. et habet aliquid acuitatis τ prouocat vrinā τ mēstrua: τ excitat coitū: τ est inflatiua: τ siluestris nō inflat omnino: τ ꝓuocat vtrūq̧ magis q̄ hortulana: τ est difficilis digestionis: τ minus nutritiua rapis: τ minus eius ipsi⁹ generat malum chimū: τ cōplexio siluestris est laudabilior: τ comedens ipsam dʒ eam bis abluere. Et pastinaca condita cū melle nō sic bene decoquit sicut illa que decocta est cū almuri. et valet ad coitum τ addit ad sperma. Et mellita est maioris caliditatis: τ pauce hūiditatis τ inflationis. τ similiter dixit Paulus inq̇t ipse. Hoc igit̄ est qd̄ de in ipsa scribunt auctores pro quāto faciat ad sanitatis conseruationem.

¶ Cap. clviij. ostendit naturaʒ: proprietates τ operationes porrorum pro quanto faciūt ad nutrimentum.

De porris dicem⁹ cū Auicē. in scd̄o canonis. c. ccccccxliiij. sic scribente. Porrū calidū ē in tertio: τ siccū in secundo. Siluestre vero est calidus τ siccius: τ ꝓpter illud est deteri⁹: interficit vermē τ eijcit illū: τ ipsius comestio facit soda: et facit imaginari τ videre somnia mala: τ est ex eis que corrūpunt gingiuā τ dentes τ scindit eos: nocet visui: et est malū stomacho τ est mordificatiuū et inflatiuū: τ ideo opʒ vt elixetur

in duabus aquis q꞉ alleuiatur inflatio ⁊ nocumentũ ipsius. Ruffus vero dixit ꝙ abscidit eructuationẽ acetosam ⁊ est vniuersaliter tarde digestionis:⁊ domesticũ prouocat vrinã ⁊ mẽstrua:⁊ cõfert emoroidibus qđ ex eo elixũ est comestum:et more emplastri superpositũ:⁊ commouet coitũ:⁊ est ex summa eorum que soluũt sanguinez.hec ipse.Qđ etiã sensit Isaac in particularibus dietis cũ ait.Porrũ calidũ est i medio tertij grad⁹ ⁊ siccũ in fine eiusdem:qđ certũ facit sua ponticitas: vnde sanguinẽ manantẽ a narib⁹ stringit:sed scđm cibũ inutilis est nocet eñ stomacho faciẽs inflationẽ ac vẽtositatẽ : et cũ sui acumine neruos eius mordet:hꝫ etiã ꝓprietatẽ faciẽdi fumũ nigrũ melãcholie ptinentẽ:qui ad caput saliẽs vi sui tenebrositatẽ.facit:atꝙ somnia terribilia ac timorosa ĩducit vñ cauendũ est diuersas naturas habẽtib⁹:⁊ maxie cholericis maniacis ⁊ oppilationẽ in capite habẽtib⁹.qđ comedere diligẽtes accipiant post ip̃m portulacã:lactucã:endiuiã et similia:vt ei⁹ color ab istis tẽperet꞉: deinde elixet꞉:deinde bis aut ter lauetur ⁊ esui priori mõ det꞉:qđ tñ secundũ medicinã vꝫ.Crudũ eñ comestũ ⁊ arterias a grossis humoribus mũdificat.⁊ epatis oppilationẽ aperit ⁊ habẽtib⁹ oximeriã tribuit medelã.succus ei⁹ cũ aceto et oleo rosato ⁊ thure narib⁹ imissus: sanguinẽ ab eis manantẽ stringit in aurem instillatus dolorem placat de frigiditate ⁊ humiditate crudũ cataplasmatũ sup morsum serpentis bñ ꝓdest.Elixũ quoꝙ ⁊ cũ oleo sisamino:aut cuꝫ amigdalino cõditũ venerẽ suscitat:⁊ ventrẽ humectat:⁊ vꝫ cõtra colicã passionem que fit a grossis viscosisꝙ humoribus.⁊c.Et hec snia fuit etiã Rasis in tertio Almãsoris.c.xviij.dicẽtis. Porrũ calidũ est ⁊ siccũ :qđ lꝫ appetitui auxiliũ tribuat:caput tñ dolere facit somniaꝙ mala demõstrat: atꝙ his q̃ cephalcã pati soliti sũt: ⁊ qui a calore ledunt꞉ malũ existit. Et in.xxij. ꝯtinẽtis.c.ccccccclxxxiiij. dixit autoritate Diascoridis. Porrũ hortẽse inflat:⁊ est mali chimi:⁊ ex eo accidũt somnia mala:prouocat vrinã:lenit ventrẽ attenuat:infert caliginẽ in oculis:ꝓuocat mẽstrua:⁊ nocet vesice vlcerate.icitat coitũ.⁊ coctũ ⁊ cũ melle assumptuꝫ mũdificat canalẽ pulmonis:⁊ frequẽs comestio ei⁹ obscurat visum: ⁊ est mala stomacho ⁊c.Et ĩfra subiunxit autoritate Bimmasui.Porrũ est modici nutrimẽti inferẽs dolorẽ capitis:⁊ generat vaporem offendẽtẽ ⁊ somnia mala cũ ꝓꝓetate sua ⁊ postea autoritate iudei sic ẽt ait.Porrũ cũ ꝓprietate corrumpit dentes et gingiuas . Et plurima alia de ip̃o dicũt.Que q꞉ tacta sũt: et q꞉ prolixitatem tediosam sicut et ceteri fugimus:pretermittem⁹ concludentes ꝙ porrorũ comestio nequaꝙ̃ commendanda est in via nutrimenti:nec etiã via medicine frequentanda:quare ⁊c.

¶ Cap.clix. ostẽdit naturam et proprietates raparum pro quãto faciunt ad cibum.

RApe:vt inq̃t Auerrois ĩ v.colliget calide sũt hũide:generãt vẽtositatem: mouẽt coitũ eo ꝙ renes calefaciũt ⁊ habẽt mirabilẽ ꝓprietatẽ ad illuminãdũ oculos.Isaac aũt i ꝑticularib⁹ dietis dixit.Calida est rapa in scđo gradu:⁊ hũida in primo multuꝫ plus ceteris nutrit.dure tñ digerit꞉:mollẽ ⁊ inflatinã facit carnem:proinde sui ventositate et inflatione coitum suscitat:que si in aqua coquat꞉

⁊ illa eiecta in alia recoquat: duri-
tia sue substātie tēperat: ⁊ medio-
criter iter bonū malū nutrit q̄ aūt
nō bñ cocta fuerit: digerit difficile:
ventositati gñat: ⁊ in veni ⁊ poris
oppilationē facit. Idcirco vtilis ē
bis cocta: ⁊ vtraq̄ aqua ꝓiecta: si
coquat cum pinguissima carne ⁊c.
Rasis etiā i. xxij. ꝯtinētis. c. cccccxlv.
dixit auctoritate Diascoridis. Ra-
pa cocta ⁊ comesta est magni nutri
mēti: sed inflat ⁊ gñat carnē mollē:
⁊ excitat appetitū ⁊ actū venereuȝ
⁊c. Et in fine capituli allegati au-
ctoritate Gal. sic inqt. Rapa inflat:
⁊ est difficilis digestiōis: tñ auget
sperma ⁊c. ⁊ in. xxv. eiusdem. c. j. sic
ait. Si rape elixe fuerint ⁊ comeste
cū cōdimentis ⁊ aromatib⁹ bone
erunt ⁊ similis cōditio est de pasti-
naca. Gal. aūt in secūdo de cibis. c.
proprio dixit de ea. Multiformiter
aūt ⁊ hāc hoies preparant vsq̄ ad
hoc ꝙ cōponunt eā cū garo ⁊ aceto
vt habeāt provsu ꝑ totū annū: chi-
mū aūt reddit in corpore grossiorē
tēperato: ꝓpter qd̄ si habūdauerit
qs in vsu ipsi⁹. ⁊ maxime si qs defi
ciēter in vētre digerens ipsam con
gregabit, vocatū crudū chimū: ad
secessum aūt ventris neq̄ cōtraria
vtiq̄: neq̄ cōferre dicat qs ipsaȝ ⁊
maxime qñ decoquit: bñ enim indi
get ipsa et ampliori decoctione: fit
aūt optima ⁊ bis elixata sicut di-
ctū est pri⁹ de caulis ꝑparatiōe. Si
aūt crudior sumat. indigestibilis
est et inflatiua: et mala stomacho:
qñq̄ aūt ⁊ mordicatiōes opat scḋȝ
ventrē ꝑ aquā aūt elixatā admira-
bor vtiq̄ si min⁹ aliqua homoge-
neaꝝ plantarū nutriat. Et idem in
sexto de simplicib⁹ medicinis, in. c.
gengilidis. inquit. Rapa ⁊ semen
eius similiter ad libidinē incitat:
inflatiui spirit⁹ gñatiua existens.
Ecce itaq̄ quātū in via cibi prisci
patres rapas cōmēdarūt. A quib⁹
sumpsit Platina cū ait. Nō erit ēt
in salubre prima abiecta decoctiōe
si secundo elixaueris additis aro-
matib⁹ q̄ eius inflationē tollūt ⁊c.
Et q: in igne sup cineres ⁊ prunas
vt plurimū decoquunt: mihi videt
hoc oibus esse memorandū: vt ra-
pe cocte sup ligna virtute flamme
ignis vt fieri sepius vidi: nullo pa-
cto assumat rōne malitie adepte a
fumo ⁊ flamma nō mediocris: vñ
suffocationē facile possent induce-
re ⁊ anhelit⁹ cōstrictionē: quemad-
modū ⁊ castanee in ꝑforato frixo-
rio sup flammā ignis decocte mi-
hi sepius adolescētulo: hoc nesciē
ti facere cōsueuerunt: quod alie su
per prunas ⁊ cineres decocte nō fa
ciebant. Qd̄ post ꝙ̄ cōsideraui: nul
lam causam adinueni que mihi ra
tionabilis videret: nisi ꝙ ex flam-
ma et fumo quandam malam no-
ciuam et indicibilem qualitatem
grandemq̄ malitiaȝ assumebant:
qua difficultas anhelitus et suffo-
catio quedam periculosa: et (vt ve-
rius dicam) perniciosa prouenie-
bat q̄ ex vini boni assumptiōe pau
latina alleuiabat. Quare ⁊ hoc idē
i rapis sup ligna ⁊ flāmā decoctis
attendēdū fugiendūq̄ iudicam⁹.
Et non nisi manducande sunt eli-
xe: aut super carbones et prunas
sine fumo decocte elixe aūt ꝑstātio
res ⁊ ad sanitatē laudabiliores: vt
snia illustriū antiqꝝ patuit supra.

¶ Ca. clx. ostēdit naturā ꝓprie-
tates ⁊ nocumēta ex comestiōe
raphani ꝓuenientia.

RAphanus vt scripsit
Gal. ad paternianum
c. ccxxx. oibus nota est
que radix appellatur
radicē habēs similez
rape sȝ, longiorē q̄ co-

mesta a ieiuno ꝑut antidotũ magnum adiutoriũ sanitatis et tutamentũ corporis ſ; inflationē operat̃ ruct⁹ fetidos facit: ꝛ vrinā mouet ꝛ ventrem relaxat ꝛc. hec ipse. Quē textũ si q̇s recte cōsideret non simpliciter Raphanus approbat̃: sed via tantum medicine: ꝛ in teiuno et in parua sc; quãtitate nō aũt cōuenit via cibi: nec ante cibũ imediate vt quidam sunt opinati: propterea q: calid⁹ est in tertio gradu: ꝛ sicc⁹ in secũdo vt dixit Auerrois in .v. colliget. ꝛ Haliabas in quito theorice. c. xvij. vbi sic ait. Raphanus passiones facit ꝛ turbationes eo ꝙ eructuationē generat fetidaz: ideoq; qui vomitur⁹ est eo vtit̃. cibus eñ malus est ꝛ grossus: digestionis tarde difficile a stomacho descēdit. ꝛ subdit. Quidā aiũt illuz digestionē adiuuare sed ecōtra rez est inuenire: neq; eñ digerit̃ quanto minus ipse digerit. Auicē. vero in scđo canonis. c. cccccłxxvj. sic scripsit de eo Raphan⁹ ē inflatiuis: et elixat⁹ est nutribilior ꝑpter separationē illi⁹ ab eo qđ est medicinale: ꝛ nutrimētũ q̇dē ei⁹ est phlegmaticũ ꝛ paucũ cũ hoc quãto igit̃ magis crudũ ꝛ nō elixatũ. Et ꝑpterea subdit: ꝛ i ipo est substãtia q̃ velox est ad putrefactionē: ꝛ illud ꝑpter id qđ in ipso ē de nocumẽtis: ꝛ multiplicat pediculos i corporib⁹ nocet capiti: dẽtib⁹ ꝛ palato: nociuus est oculo: l; abstergat ipm qñ distillatur in eo aqua eius: ꝛ post pauca subiũxit: est mal⁹ stomacho faciēs eructuare. ꝛ post cibũ lenit ventrē: ꝛ facit cibũ penetrare: s; añ cibum facit natare ipm cibũ ꝛ nō[n] q̇escit ꝛ ꝑpter hoc facilē efficit vomitũ. Dixit postremo autoritate filij Mesãgue ꝙ si comedat̃ post cibũ digerit ꝛ ꝑpē folia ei⁹: ꝛ facit appetitũ ꝛc. Hoc quoq; sensit Isaac in particularibus dietis cũ inquit. Raphan⁹ calid⁹ est in tertio gradu: ꝛ siccus in scđo minus ꝙ̃ rapa nutrit propter suũ acumē qđ est forti⁹ acumine rape: nutrimentũ eius est grossum dure digestionis stomacho nociuũ: ꝛ incōueniēs oculis: dentib⁹ gule et oibus vuule doloribus. Et infra dixit. Radix ei⁹ scđm cibum mãducata torsionē ꝛ iflationē generat: ꝛ stomacho fit illaudabilis: qđ ruct⁹ ei⁹ putrid⁹ testat̃: q̇ maxie fit ante cibum ieiunijs: esui data: cibũ eleuat: ꝛ descēdere ꝓhibet ad locũ decoctiōis: vñ fit cã indurãdē egestiōis: ꝛ naturalē virtutē inhibet cibũ in interiorē ꝑtē expellere: quare fit vomitus maxime eis qui ventositatē habēt in stomacho: ꝙ tñ post cibũ accepta minorē agit vẽtositatē superi⁹ ascēdētē: ꝛ cũ sua grauitate descēdit inferi⁹: et deponit cibũ in locũ decoctiōis: ꝛ digerit̃ vt op;: vnde fit cã secũdã digestionē cōfortãdi: hoc eñ gratia sue actiōis: q̇ nō habētib⁹ ventositatē impedit post cibũ accepta: proinde volentes eã ꝑpter vomitũ accipere ante cibũ sumãt: sed ꝑpter supplemētũ secunde tertieq; digestionis: post cibũ mãducēt. hic ipe. Rasis etiã in tertio Almãsoris. c. xviij. sic inquit de ipso Raphan⁹ calid⁹ est ꝛ grossus: q̇ in stomacho longã faciēs morã phlegma incidit: atq; cibũ ad os eleuat stomachi: vomitũ quoq; mouet cuius folia cibum digerunt: ꝛ appetitiuam adiuuant quando ex eis parũ sumitur. Rasis etiã in libr. iiij. suorum aphorismorum. Raphani ꝛ eorum stipites in stomacho durant ꝙ̃plurimum: caput replent: gutturi vero conferũt quia clarificant vocem: vt inquit Auerrois loco superius assignato Idem quoq; Rasis in libro. xxij. cōtinetis. c. ccccccxxix. dixit autorita-

te Diaſcoridis. Radix raphani ge-
nerat vẽtoſitates: ⁊ eſt mala ſtoma-
cho: multiplicat eructationẽ: ⁊ ꝓ-
uocat vrinã: ⁊ calefacit: ⁊ ſi comedi-
tur poſt cibũ lenit vẽtrẽ: ⁊ ſubuenit
ſuꝑ penetrationẽ nutrimẽti: ⁊ ſi co-
medit᷑ añ cibũ: ſupernatat cũ ciba-
rio: et ſubleuat illud ad ſuperiora
ſtomachi: ⁊ nõ dimittit quieſcere:
ideo de leui ꝓuocat vomitũ ⁊ atte-
nuat ſenſus. Et infra auctoritate
Ruffi ſubdit. Radix cõfert in phle-
gmate: excitat vomitũ: nocet capiti
oculis: dentibus: ⁊ palato. Et dixit
in alio libro: ꝙ ſit tarde digeſtiõis:
inflat vẽtrẽ: multiplicat phlegma
⁊ calefacit. Et dixit in libro regimi-
nis. Radix bona eſt qđ phlegma: ⁊
volentẽ euacuare, id qđ. i ſuperiori-
bus ꝑtibꝰ vẽtris fuerit: tñ mala eſt
oculis: dentibꝰ: ⁊ gutturi. Et Joan-
nitius inq̃t: ꝙ hoc eſt ex cã malicie
ſubſtãtie putrefactiue q̃ eſt in ea: q̃
de re cõcludẽdũ eſt ꝙ via cibiꝰ ne-
quaq̃ꝫ raphano ſit vtẽdũ: vt ex iam
dictis patuit manifeſte: nec etiam
ante cibũ: ſꝫ tãtũmodo poſt cibum
qñqꝫ ratione medicine. Et ꝙ ita ſit
apparet ꝑ Gal. i libro de ſubtiliãte
dieta. c. ix. ſic dicẽte. Guſtãdũ eſt ra-
dices ſolas calidas ⁊ acres ſicut al-
lei ⁊ ceparũ et raphanidas: et has
vt pharmacũ magis q̃ꝫ cibũ: nec ẽt
ſic ſimpl'r: ſꝫ poſt comeſtionẽ: vt di-
ximus. quare ⁊c.

¶ Cap. clxi. ponit cõditiões at-
tẽdẽdas circa ſemina ſeu legu-
mina q̃ ꝓ ferculis accipiuntur.

Quemadmodũ ſupius ꝓmiſeramꝰ: velle dice-
re de ſeminibꝰ ⁊ legu-
minibꝰ q̃ ſunt in vſu.
poſtq̃ꝫ de radicibꝰ fuiſ-
ſemꝰ locuti: ſic in pre-
ſentia de ipſis agemꝰ: oſtendẽtes:
priuſq̃ꝫ ad ſpecialia deſcẽdamꝰ q̃s
debeãt habere cõditiões ſemina
et legumina q̃ comedi debẽt: vt bo-
na et laudabilia ab eis oppoſitis
ſcire diſtinguere valeamꝰ. Dicamꝰ
ergo ꝙ grana ſeu ſemina ad ſanita-
tem laudabilia: nõ debẽt eſſe noua
nec etiã inueterata ſꝫ mediũ tenẽ-
tia vt ſunt illa que poſt ſex menſes
ſunt collecta vſqꝫ ad annũ vel cir-
ca durãtia ſcđm Jſaac determina-
tionem in vniuerſalibus dietis. c.
xxiiij. dicentis. Granorũ nouorum
ante ſeptẽ menſes nutrimẽta groſ-
ſa ſunt ⁊ viſcoſa ad diſſoluendum
dura: ſed tñcũ bñ digeſta ſunt mul-
tũ dant nutrimentũ ⁊ tarde diſſo-
lubile a mẽbris. Et poſtea ſubiun-
xit. Grana vero inueterata ſed non
corrupta: in nutrimento ſunt me-
liora: ⁊ a mẽbris diſſoluendũ faci-
lia: ideoqꝫ in ſanitate cuſtodiẽda
meliora ſunt q̃ꝫ ad mẽbra cõfortan-
da. Jnueterata vero magis q̃ꝫ opꝫ
ſunt illaudabilia. qñ aũt inuetera-
ta dici debeãt: itelligat᷑ qñ ſua na-
turalis hũiditas exiccata et finita
fuerit: ⁊ tũc minime mollificant᷑ in
aq̃ cũ velut lapides exiſtant: ⁊ vt
plurimũ ſupnatãt eo ꝙ nihil reci-
piũt humiditatis aque: quo facta
grauiora poſſint deſcẽdere. Simi-
liter ſi dura forẽt naturaliter ſemi-
na: ita ꝙ nõ molleſcãt reprobãda
ſunt ⁊ ſi antiquata nõ fuerint: qm̃
iã dictis ſunt ſimilia ⁊ ꝑ cõſequẽs
minime accipienda: dicente Jſaac
vbi ſupra. Si grana vel ſemina vel
q̃libet ſicca ꝓbare volueris: infun-
de infundẽda in aq̃s: q̃ ſi velociter
iflantur ⁊ duritiẽ amittũt ſuã: lau-
dabiliora ſunt nõ obedientibꝰ. Ve-
locitas em̃ mutatiõis ſignũ ẽ ꝑfe-
cte actiõis naturalis caloris in co-
ctione ſui dũ in origine ſua ſiunt.
Que aũt in grana in ſua duritie ⁊

siccitate cocta & elixa vel infusa permanserint: superfluitates humorum grossorum & viscosorum se habere innuunt: in quibus subtiliandis & digerendis natura defecit. Que fuit Gal. sententia in libro de euchimia & cachochimia dicentis. Legumina & fructus sicci siue semina que comeduntur: si in aqua infusa non eleuabuntur. & mollia facta non fuerint sed retinentia pristinam duritiem peiora sunt omnibus & ad significationem & ad digestionem: contraria vero omnibus meliora. Debent preterea grana seu semina que manducantur. hanc etiam habere conditionem. s. vt nullum odorem aut saporem malum habeant. nec aliqua mala sint affecta qualitate: vt sensit Isaac vbi supra cum ait. Quecunque grana in odore pessima vel in sapore sunt abominabilia: nutrimenta eorum sunt abhorrenda: quod etiam ex verbis Auicenne colligi potest in. iii. i. doctrina. ii. c. vii. Et ex verbo illo oportet: quod cibus sit talis quale triticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe sana fuerit collectum: cui nullum accidit nocumentum &c. Et sicut de tritico expressit. sic implicite & de aliis granis que comeduntur dedit intelligere. s. de farre: spelta: panico: milio fabis & ceteris talibus de quibus infra dicemus. Reliquas autem conditiones circa vnumquodque obseruandas: suis in locis domino concedente scribemus. eundem seruantes alphabeti ordinem ne diu inquerendo laboret qui naturam et proprietates alicuius rei inuenire desiderabit: quare &c.

¶ Cap. clxii. ostendit naturam & proprietates ciceris albi & rubei in via nutrimenti.

Cum grana & semina in duplici differentia reperiantur: quedam enim pro cibis: aliqua vero pro condimentis ciborum vtantur: quemadmodum sunt anisum: feniculum: piper: & huiusmodi: de quibus impresentiarum non intendimus. Sed de eis tantum que pro cibis manducantur: de illis autem posterius dicemus cum de condimentis sermonem faciemus. A cicere itaque incipiamus: cum ante ipsa nullum leguminum a precedentibus literis inchoare inueniamus. dicentes cum Auerro. in. v. colliget. Cicera sunt temperate calida & humida. & habent inflationem: & propterea tertia earum operatione habent generare sperma: & prouocare vrinam & menstrua: & frangunt lapidem: sed hoc faciunt plus nigra quam alba: & si comeduntur recentia generant in stomacho & in intestinis multas superfluitates: & sunt duriora ad digerendum nisi primo essent infusa: & habent proprietatem faciendi bonum calorem & hoc faciunt quia acuunt calorem ita vt generet spiritus ventosus: & per hanc viam valent coitui. Sed Haliabas in. v. Theorice. c. xv. sic de eis inquit. Cicer calidum est & siccum: & in eo est humiditas quedam: & ventositas. & inflatio: vnde & sperma generat: & coitus appetitum: lac auget &c. Quod etiam videtur voluisse princeps in. ii. canonis. c. cxxxii. sic dicens. Cicer album est calidum & siccum in primo: & nigrum est fortius. Ambo sunt inflatiua et lenitiua: & in ipso est incisio. Et nutrimentum quod prebet: est fortius nutrimento fabarum & magis solidum: neque est aliquid in suis figuris quod magis ipso nutriat pulmonem. Et quod ex ipso est humidum plus est generatiuum superfluitatum quam ex eo quod siccum est. Et infra subdit. Clarificat vocem: & nutrit pulmonem melius quam res alique. Et in calce capituli sic ait auctoritate Hipocratis. In cicere sunt due substantie: que separantur cum decoctione. Quarum vna est salsa et

ſenit naturā: et altera eſt dulcis et prouocat vrinā:et dulcedo in ipſo eſt īflatiua ⁊ excitat coitū.Idē quoqꝫ ſenſit Iſaac in particularibꝰ dietis cū ait.Cicer eſt multi nutrimēti: vētrem humectat:vrinā mouet: mēſtrua ꝓuocat: vētoſitatem creat ⁊ inflationē:idcirco ſperma auget coitūqꝫ cōfortat.Cicer aūt albū calidū eſt in prio:⁊ humidū ī medio: ꝓpterea nutrimentū eiꝰ maius eſt ꝙ fabarū:nō tñ bonū:ſed ad digerendū durū vētoſitatē ⁊ inflationē faciēs intātū vt carnē inflet et dilatet:et idē faciet qꝺ acetū in ſicco luto:aut fermentū in paſta. Unde q̀ eo vtūtur pulchre cutis fiunt. Dilatata eñ ⁊ extenſa caro luceſcit et clarificatur.Item coitū adiuuat:qr tres habet cauſas ad coitū pertinētes:ſcilicet calorē:nutrimentū ⁊ inflationē. Et infra dixit. Cicer nigrū albo eſt calidius et minꝰ humidū ⁊ ꝓpterea amaritudo eius dulcedine manifeſtior eſt: iō plꝰ albo aperit oppilatiōes ⁊c.Raſis etiam in tertio Almāſoris.c.ij.ſic de ciceribꝰ inquit.Cicer calidū eſt: inflat et vrinā ac mēſtrua ꝓuocat: et auget ſperma:viride preterea cicer in ſtomacho ⁊ inteſtinis multas generat ſuperfluitates: fabe tñ et cicer ſi aſſentur minoris ſunt vētoſitatꝫ.In quarto quoqꝫ li.ſuoꝝ aphoriſmoꝝ dixit de ipſis.Cicera bonā faciūt vrinā:et bonū calorē: maxime ſi cū carnibꝰ comedātur et cū cinamomo ꝙ plurimū.Et ī li.xxj.cōtinentis.c.ccxlij. dixit auctoritate Gal.in li. prio ciboꝝ in.c.xvij.licet ipſe capitulū nō annotauerit. Nutrimetnum cicerum eſt melius nutrimento fabarum:et eius inflatio non eſt minor inflatione fabarū: et addunt ad ſperma : et excitant coitum et propter hoc dantur ſtallonibus:⁊ mūdificant plus ꝙ fabe.⁊ poſtea ſubiunxit.Et cum torrefiunt cicera:tollit ipſorū inflatio ⁊ eorū digeſtio erit difficilis:⁊ nutriunt plurimo nutrimēto.Et recētia generāt plurimā ſuperfluitatē ſicut narrauimus de fabis:et dixit in libro chimorū.Licet cicera ſint multi nutrimēti:nō tñ laudabilē generāt chimū:⁊ nō ſunt minoris inflationis faba.Noſter aūt textꝰ in libro de euchimia.c.iiij.ſic ſe hꝫ Cicera nutritiua ſunt:nō tñ euchimia:inflatiua vero nō minus faba:excitant ad coitū:⁊ ſimul ex eis ſperma generat.⁊ in libro de ſubtiliante dieta.c.vij.ſic ait de eis.Cicer inflatiuū eſt:⁊ diſdigeſtibile:⁊ ſuperfluicū cibariū:ad vrinationē aūt aptum ⁊c.Raſis etiā loco ſuperius allegato ſic quoqꝫ ſcripſit autoritate Ruffi.Cicera laxant vētrem prouocant vrinā ⁊ nutriunt multū . Poſtremo autoritate filij Meſue ſic etiā inquit.Cicera ſunt calida in ſcꝺo ⁊ humida circa medietatē primi faciūt multū erigere addunt ad ſperma ꝓuocant vrinā ⁊ menſtrua ⁊c. ⁊ infra:nutriūt pulmonē pre oībus alijs rebus:⁊ cū pulmo eſt vlceratꝰ:exhibeat farina cicerū cū lacte decocta ⁊c.

Cap.clxiij.oſtendit naturam fabarū ⁊ dore ꝓ quāto faciunt ad ſanitatem in via cibi.

DE dora q̄ ſcꝺm quoſdam dixit Melica ſcꝺm vero alios eſt ſpecies milij vt auctor inquit pandectarū:vſqꝫ nunc capitulum nec aliqͩd de ea ſcriptū reperimus niſi a Raſi in libro tertio Almanſoris.c.ij.in fine ſic dicente.Dora ſicca eſt q̄ ⁊ parū nutrit.⁊ ventrem ſtringit.Si quis aūt diceret ⁊ qūo ventrē ſtringit cū ſolutinā omnes ipſam eſſe fateant:pro qͥbus facit

etiam experiētia cui dicemꝰ ꝙ ꝑ se ꝛ rōne suarū qualitatū ventrē strin git:ꝑ accidēs vero soluit nec istud est inconueniēs cū mespila:myra bolani:citonia ꝛ hmōi naturaliter stiptica ventrē stringant ꝑ se:ꝑ accidens aūt ꝛ cōprimendo soluāt vt patet medicinā intelligentibꝰ. Doꝛa igitur cibus erit medicinalis:ꝛ potius medicina cibalis dicet esse ꝗ̄ cibus:quare ipsa est vtē dum.tuʒ qꝛ sicca:tū qꝛ parū nutrit tū ꝛetiā qꝛ solutiua nō parū existat.

¶Faba vero seu fabum vt inquit Auerrois in.v.colliget.c. de cibis medicinalibus.est tēperatū inter caliditatē ꝛ frigiditatē:aut parum declinat ad caloꝛem:ꝛ ꝑpterea hʒ dissoluere apostemata propter suā abstersionē ꝛ maturat ꝛ est multe hūiditatis:ꝑpterea accidit ei multaꝫ inflatio ꝛ vētositas:ꝛ ipsam nō perdit ꝑpter aliquā decoctionem. Et dicit ꝙ q̄ hʒ malā proprietateʒ cū virtute cogitatiua:ꝛ q̄ ea vtunt multa habent suspiria hoꝛribilia ꝛ phlegma. Melius tn̄ videtur esse dicēdum cū Haliabate.in.v.theoꝛice.c.xv. sic scribente. Faba q̄ recens est ꝛ viridis frigidā hʒ complexionē ꝛ humidā phegma generans. Que vero sicca est cōplexio illi frigida inuenit ꝛ sicca:vētositatem generat ꝛ inflationē plurimā ꝛ si minoꝛē ꝗ̄ recens ꝛc. Et post aliqua subdit. Laudabilioꝛ fabe comestio si coꝛticibꝰ.mūdata coquat donec dissoluatur:abit ab ea vētositas eius teraturꝗ mola diligentissime.tunc em̄ minuitur ventositas ꝛ inflatio maximeꝗ si cimini aliquid addideris ꝛ darseni.i.cinamomi ꝛ piperis ꝛc. Auicen. vero in.ij. canonis.c.ccxlv.dixit de ea sic. Virides sunt plurime superfluitatis:ꝛ si non esset tarditas sue digestionis:ꝛ multitudo inflationis earū non essent minoꝛes in nutriēdo bene ꝗ̄ pultes oꝛdei: sed sanguis earū est grossioꝛ ꝛ foꝛtioꝛ. Et melioꝛes ex eis sunt grosse albe:q̄ a gurgulionibus nō perfoꝛātur:ꝛ deterioꝛes earū sunt recētes.ꝛ earū quidē rectificatio est prolongatio infusiōis earū:ꝛ bonitas decoctionis ꝛ comedere eas cū pipere sale ꝛ hasce oꝛigano ꝛ similibꝰ:cū oleis et proxime i natura sua sunt equalitati:sed sunt decliues ad frigiditatē ꝛ siccitatē plus ꝛ in ipsis est humiditas superflua et proprie in viridibus. De veritate vero viridū est:vt iudicent frigide et humide. Qui aūt ponunt frigiditatē fabarum in gradu scđo modū excedunt quarū operationes he sunt. Abstergunt parūper et inflant valde:verū decoctio vehemēter iterata cum aqua remouet eaꝝ inflationē:verū cum fabe excoꝛticantur et mollinntur ꝛ decoquunt in vase sine motu:minoꝛat earū inflatio:et q̄ ex eis frixe sunt pauce sunt inflationis:sed sunt tardioꝛis digestionis. Et cocte cū suis coꝛticibꝰ sunt plus inflatiue. Et infra sic etiā scripsit:et generat ex eis caro mollis: et generāt humoꝛes grossos. Hippocrates quoꝗ testificatus est bonitatem nutrimēti earū:ꝛ cōseruationē sanitatis ab eis:et de ꝑprietate quidem earū est ꝙ abscindūt oua gallinarū cū nutriūtur ex eis et faciunt videre somnia cū alienatione perturbata. Et postea subiixit. Faciunt soda ꝛ nocent oībus q̄bus accidit soda:et sunt difficilis digestionis et tarde descensionis et sunt generatiue oppilationū:et decocte cū coꝛticibus suis in aceto prohibent vomitū ꝛ fluxum dissintericum antiquū. Isaac autem in particularibus dietis: sic de eis inquit. Fabe in natura sua frigide

et siccitate sunt diuerse: quarũ viri des frigide sunt ꝛ humide in primo gradu nutrimentũ tñ est minus qꝛ humores generant grossos ꝛ crudos. Et qꝛ inflatiue ventositatem faciunt in superioribꝰ ventris ꝓpterea valde nociue sunt. Sicce vero suisqꝫ tēporibus perfecte sunt frigide ꝛ sicce in primo gradu non laudabilē sanguinē creant: vnde carnē inflant ꝛ dilatant: ꝛ operantur in ea qđ fermentum in farina vel pasta: ꝓpterea in superioribus vētris ventositatē plurimā generant ꝛ inflationē: ex qua fumus incipit ascendere cerebro nocens et multa et corrupta somnia inducit. Cum hec ergo naturaliter habeant fabe: non eis aliquo coctionis modo possunt auferri. vñ Gal. Fabe si nimium coquanť ventositatem ꝛ inflationē suā sicut ordeo auferre nequimus: minuere tñ possumus. Experimento autē probať in eis qui fabis vtentes assidue indigestionē patiunť: ꝛ inflationem ꝛ si sanissimi fuerũt. hec ipse. Qđ etiā sensit Almāsor in. iiij. c. ij. dicēs Fabe tēperamēto proxime existũt licet frigiditati parũper attineant que multum inflantes scothomiā generant caput preterea grauant corpusqꝫ totũ dissolutũ efficiũt: et ideo solitis pati ventositatez ex colica vel ex ruptura male sunt: virides autē humores generant crudos: ꝛ in stomacho ꝛ intestinis augmentāt phlegma: ꝛ in ipsis ventositatem excitant. Idē quoqꝫ dixit in. xxj. cōtinentis. c. clxvj. autoritate Diascoridis. Et fuit snia Auenzoar i suo Theisir. c. j. cũ ait. Habē tia grossaz siccā ꝛ terrestrē substantiā: si bene decoquātur minus nocent stomacho exceptis fabis i qbꝰ decoctio nō remouet nocumentuz. Snia quoqꝫ Haliabatis i. v. Theorice. c. xv. Qui omnes a Gal. mihi videntur accepisse dicēte in lib. dē subtiliāte dieta. c. vij. Fabe nō digeruntur faciliter ꝛ inflatiue sunt satis ꝛ in pⁱo alimētoꝝ. c. xiiij. Fabe virides ꝯmeste āteqꝫ maturētur ꝛ exiccētur: habēt cōmune omniuz fructuũ quecũqꝫ i maturitatē offerrimꝰ: alimentũ humidius dantes corpori: ꝛ ꝓpter hoc magis superfluicũ: nō scđz intestina solũ: sꝫ etiā scđm totũ habitũ. ꝛ in pⁱo regiminis acutoꝝ cōmento. xviij. dixit. Sorbitionē ex fabis factā si tribꝰ coreris diebꝰ nō est tibi possibile vt eiꝰ inflationē ab ea remoueas: qđ ē qꝛ iflatio inest ei ex substātia ipsius ꝓpria: ꝛ nō ex diminutione decoctiōis eiꝰ ꝛ ꝓpterea dicebat ipse in li. de euchimia ꝛ cachochimia. c. iiij. Si faba inflatiua nō esset: cachochimā nō diceremꝰ. Ex quibꝰ apparet ꝙ ōis faba sit illaudabilis: viridis aũt ꝛ cocta cũ cortice peior alia quacũqꝫ: quare ꝛc.

¶ Cap. clxiiij. ostēdit naturā farri frumēti ꝛ spelte: declarādo q̄le sit ꝛ quātũ eorũ nutrimētuz.

Licet far quādo simpliciter poniť de farre/ spelte itelligatur: vt inquit auctor pādectarũ: tñ mihi videtur/ꝙ sepius etiā ꝓ frumēto vel tritico accipiať ꝛ non equidē irritionabiliter ꝓpterea ꝙ vt Rasis inquit in. xxj. cōtinētis. c. cxciij. auctoritate Pauli i. vij. Spelta est ꝓpinqua virtuti frumēti: et est media inter calidũ ꝛ frigidũ. ꝛ etiaz autoritate Diascoridis dixit de ea. Aliqđ est genus habēs in capsula vnũ granũ: ꝛ aliud habēs duo ꝛ vocatur latine farri. Dicamus ergo simul de ipsis ꝛ de frumēto pistato farre ꝛ appellato cum Auicē. in scđo canonis. c. ccl. sic scribente. Melius est illud qđ est mediuz inter duritiē ꝛ raritatē magnam pin

fue recēs planū qđ ē inter albedinē & rubedinē calidū & tēperatum in hūiditate:& siccitate & est plurimi nutrimēti & frumentū elixatū est tarde digestionis inflatiuū: verum eius nutrimentū quādo digeritur est plurimum Et infra dixit. Frumētū est magis nutritiuū corporis omnib⁹ granis.(& postremo cōcludit. Triticū crudū & etiā decoctū elixatū nō mollitū neq; fractū neq; coctū itavt sit puls. Et fractū etiā similiter qn̄ comeditur generat vermes. Auerrois quoq; i quinto colliget sic de eo scripsit. Frumētū coctū in aqua est grossuz viscosuz oppilatiuū & durū digeri pl⁹ alia re & est valde malū. Rasis aūt in tertio Almāsoris.c.ij.in principio sic ait. Triticū tēperamēto est vicinū:licet caliditati parum attineat. Qđ aūt ponderosius inuenitur & solidius maioris est nutrimēti hoibus: oibus quoq; aliis granis magis cōueniēs & magis ꝓpriū inuenit:sanguis etiā ex eo generatus omni sanguine q̄ ex aliis generatur granis tēperatior existit. Et i.xxj.cōtinētis.c.clxxxix.dixit. Frumentū fractū.i.far:vt dixit Gal.in vij.simpliciū:est idē modus frangendi in frumēto spelta & ordeo et omni genere leguminis & ipsorꝫ virtus & operatio est eadē cū eorū substantia integra. Et dixit dende au ctoritate Diascoridis. Far nutrit magis amido:& iflat & impinguat et generat chimum grossum viscosum & lucidū & debet decoq̄ supra carbones:et conderi cū oleo onfancio aut amigdalino dulci & pauco salis:& debet apponi oleuz in principio vt melius misceatur et cum est coctum cōdiatur cum melle scilicet zuccaro vt ammoueatur eius viscositas & cito descēdat a stomacho. In.c.vero.cclxxx. einsdē libro dixit autoritate Gal. in lib.dietarū q; granū frumēti est magis inflatiuū hominib⁹ omni alio grano & illđ qđ est ex eo clarū durū firmū & nō de facili frāgitur:est valde nutritiuū & melius & nutribilius alio & illud qđ est diaphanū leue & pingue est ecōtrario. Et substātia huius frumēti est velocis descensus ꝓpter multū furfur qđ est in eo et subdit. Frumentū elixū est tarde digestiōis inflatiuū & si bn̄ digeratur ē multi nutrimēti: & manifeste addit ad virtutez & calefacit. Et si pregnās comedit ipsuz:nō euadit ab eius nocumēto. Series aūt Galieni in lib.de subtiliāte dieta hic est prout nos habem⁹. Triticuz cibus nutribilissim⁹ & viscosi & grossitatis humoris generatiuū. Quocirca nisi quis preparet ipm sicut nunc preparatur. & offerat grossuz & viscosuz satis subnutrit humorē: ꝓpter qđ neq; simpliciter coctum oportet comedere triticū sicut vidi comedētes in asia q̄ multos rusticorū. dulcorāt eni paruo sale id:neq; farinā faciēdo coquentes sicut pultes & in aqua infundentes vel lacte. Omnes eniz huiusmodi preparationes disdigestibiles sunt & pachichime. Sola autem est bona preparatio eius quam per fermentum sal et cribrum et furnum &c. Dixit etiam Rasis loco superius allegato autoritate filij Mesue. Frumentum calidum est in primo:equale inter humiditatez & siccitatem:sed magis declinat ad humiditatem: et hanc acquisiuit ab aqua et signum ad hoc est multitudo nutrimenti eius. et postremo autoritate Galieni sic ait. Spelta non desiccat: sed digeri tur sicut frumentum:et generat humorem grossum: et est tardi descensus & multi nutrimenti et fortis ex

quib⁹ apparet ex quo frumēto far fieri debeat: ꝛ quantū nutrimenti prebeat quōcunq; far extiterit siue ex frumēto siue ex spelta tamē pro delicatis ꝛ exercitatis hominibus minime videt̃ cōuenire: cū grossus sit cibus et dure digestionis: vt patet ex iam dictis: quare ꝛc.

¶ Capitulum. clxv. ostendit naturam ꝛ proprietates faseoloꝝ alborum et rubeorū in via cibi.

Faseoli teste Gal. in lib. d̃ subtiliāte dieta. c. vij. multo fabis sūt prauiores. Et vt inquit Auerrois in. v. collige. c. de cerib⁹: ipsi declināt ad calorē ꝛ humiditatem: et impinguāt corpus: et ꝓuocāt vrinā ꝛ sanguinez menstruū: ꝛ laxāt ventrē ꝛ ꝓprie rubei: et inducūt somnia: ꝛ faciūt vertiginē s3 Haliabas in. v. theo. c. xv. aliter eos graduauit cū ait Faseolus alius albus cui⁹ cōplexio frigida est ꝛ sicca: ꝛ alius rube⁹ ꝛ in eo calor est ꝛ inflatio: nisi ꝙ eius inflatio minor est ꝙ̃ fabarū ꝛc. Qd̃ etiā sensit Princeps in. ij. canonis. ca. ccliij. dicēs. Faseoli rubei calidiores sunt eoꝝ. Filius tū; Mesangue ꝛ arsaianis dixerūt: ꝙ sunt frigidi ꝛ sicci: ꝛ apud me substātia eoꝝ est sicca in qua est hūiditas supflua: ꝛ ipsi ad caliditatē declināt: sed rubei sunt calidiores: ꝛ humor faseoloꝝ est hūidus phlegmaticus: ꝛ faciūt videre somnia mala: sunt boni pectori ꝛ pulmoni generāt humorē grossum. Sed sinapis prohibet nocumentū eoꝝ: ꝛ similiter acetuz cū sale: ꝛ pipere: ꝛ origano: ꝛ vt bibatur sup eos vinū passum purū: ꝛ qui cū aceto sunt nutriti pauce sūt hūiditatis prouocāt menstrua ꝛc. Isaac quoq; i particularib⁹ dietis. Faseoli calidi sunt in medio secundi gradus: ꝛ hūidi in fine: hoc autem testatur ꝙ vt plurimū nō ꝑfecte vt grana possunt desiccari: ꝛ si desiccētur nō multū tēporis seruare valēt: ideoq; humores gignunt grossos: inflāt naq; ventositatē fumūq; plurimū generāt: atq; caput implēt: somnia pessima ꝛ terribilia faciūt ꝛ corrupta. Et ipsoꝝ albi minus calidi ꝛ humidi: vnde eoꝝ nutrimentū grossius est: ꝛ ad digerēdū durū: humores phlegmaticos faciūt ꝛ grossos: at tenuare aūt volētes grossitudinē eoꝝ: eos elixēt: ꝛ elixatos a corticib⁹ mundēt. mūdatos cū obsomogaro. i. sale: ꝛ oleo ꝛ cimino: ꝛ pipere comedēt. Uirides albi ablatis corticibus cū sale sunt assumēdi: ꝛ sinapi origano: ꝛ pipere merū vinū ꝛ forte cū eis accipiēs. Ruffi vero caloris ꝛ hūiditat; ab albo min⁹ habēt id ꝛ i suis fortiores sunt operib⁹ ad ꝓuocādū ꝛc. Que fuit etiā sententia Rasis i tertio Almāsoris. c. ij. dicētis. Faseoli inflant ꝛ impinguāt corpus: vrināq; ac mēstrua ꝓuocāt: ventrē etiā reddūt mollē: qd̃ illi ꝓprie efficiūt q̃ rubei sunt: corp⁹ calefaciūt ꝛ capit; efficiūt. scothomiā: ac mala sōnia videre faciūt. Et i li. xxiij. cōtinēt; . c. ccccccc v. dixit auctoritate Bimmasui. Faseol⁹ calid⁹ est in primo: in medio ipsius et humidus similiter. Sed ruffus calidior prouocat menstrua: et si miscetur cum oleo nardino: et si comeditur cum sinapi prohibet eius nocumētum. Et ruffus faseolus est laudabilioris humoris: sed ald⁹ est abūdantis humiditatis et difficilis digestionis: subuenit super digestionem ipsius si comeditur calidus cum almuri: id est sale: oleo: et cimino eiecta cortice ipsius exteriori vt non comedatur. Sed recens faseolus comedi debet cu3 sale: pipere: et

pere:ꝛ origano ad subueniendum sup digestionē ipsius:ꝛ vtat super eū potu vini simplicis ꝛ solidi:ꝛ si comedit cū aceto erit modice humiditatis et tarde digestionis ex causa siccitatis aceti. Dixit deinde autoritate Damasceni: Joānitij:et Diascoridis. Faseoli inflāt:prouocāt vrinā ꝛ mēstrua: generāt somnia mala:licet abundāter nutriāt ꝑ rusticis:ergo ꝛ fortiter laborātibus cū sui humoris grossicie vidētur cōuenire:quiescentibꝰ aūt delicatis ꝛ studētibus minime. q̄re ꝛc.

¶ Cap. clxvj. ostendit naturam ꝛ nocumenta lentis prouenientia ex comestione ipsius.

Lentes sunt tēperate in calore:ꝛ sunt sicce: ꝛ generāt sanguinez melancholicū ꝛ extinguūt inflāmationez sanguinis : et magis qñ coquunt i aceto inq̄t Auerrois in.v.colliget. Et subdit. Et eorum virtutes tres sūt qꝛ priuāt coitū:et offuscāt visum:ꝛ qñ coquunt in aq̄ pluries stringūt ventrē: scd̄m autē Haliabatis sniam in.v.theorice.c.xv.aliter in ꝯpleriōe graduāda est cū dicat ipse eo in loco. Lenticula frigida est in scd̄o gradu:ꝛ in tertio sicca vnde melancholicū generat sanguinē:ꝛ q̄ eius assiduus est comestioni:si quidē nigra illi dñātur cholera q̄ melācholicos pariet morbos:vt elefantiā:maniā : cancrū:ꝛ similia. Priceps vero Anicē. in.ij.canonis.c.ccccxlix.dixit ꝙ melius lens ē illa q̄ est velocīꝰ maturā ꝛ ē alba lata:ꝛ qñ cadit in aquā nō denigrat eā:ꝛ opꝫ vt bñ maturetur in decoctiōe:cuiꝰ natura vt visum est Gal.est eq̄lis caliditate et siccitate:verūtamē est declinis parū ad caliditatē ꝛ ꝑpter illud non infrigidat apud cōestionē sui neqꝫ descēdēs est inflatiua:ꝛ cōposita ex ꝟtute ꝯstrictiua ꝛ abstersiua et facit videre somnia mala:et stipticitas corticis eiꝰ est plurima:ꝛ i ipa tota est inflato plurima:ꝛ inspissat sanguinē intm̄ ꝙ nō currit i venis ꝛ ipsa minorat vrinā ꝛ mēstrua : et ꝑpter illud generat ex eo humor melācholicꝰ ꝛ egritudines melancholice. Et īfra dixit. Et opꝫ vt ꝓ̄iciant sup vnā eminā lētis nouem emine aq̄ ꝛ decoquant valde:ꝛ ipsiꝰ q̄dē mltitudo comesta generat cancrum ꝛ apostemata dura:nocet neruis:ꝛ illiꝰ q̄ plurimū eiꝰ comestiōe vtit:visus obtenebrat ꝑpter vehemētiā exiccatiōis eiꝰ ē difficilis digestiōis mala stomacho:ꝛ generat inflationē ꝛ granat:ꝛ nō opꝫ quidē vt lenti admisceat dulcedo: ipsa eñ tūc faciet possidere oppilatiōes plurimas in epate. Qñ decoquit absqꝫ cortice suo stringit ventrē:ꝛ silr cū cortice:ꝛ qñ decoquitur cū aqua ꝛ expellit aqua pria:tūc illa aqua p̄ma si bibat soluit vētrē:ꝛ postremo dixit. Et nō approxiet ei habēs lesionē in vrina ex pte distillatiōis ꝛc. Et Isaac.in pticularibꝰ dietis sic de ipsa scripsit. Lēticula frigida est in primo gradu:sicca in tertio:inuestigata tñ eiꝰ natura ex duobꝰ ꝯtrarijs cōposita inuenitur: vno in medulla : altero in cortice: cortex eñ eiꝰ acuitatē hꝫ: vñ vētrē ad solutionē mouet. Medulla vero stiptice est virtutis ꝛ ꝯfortatiue stomachi ꝛ intestinorū:vñ ad colericā diariā vꝫ:ꝛ infra subdit.ꝛ si cū cortice ablato coquat ꝛ prima aq̄ abiecta secūda addat melior sit ad digerēdū:vniuersaliter tñ dico ꝙ nutrimētū lētis gressum est:ꝛ ad digerendū durū:melācholicū sanguinē generat:ꝛ maxime si cū cortice comedat:cerebrū fumo grosso iplet ꝛ

melācholico:vnde causa est dolo-
ris ⁊ fallaciū formidolosorūqꝫ som
nioꝝ:stomachū ⁊ intestina implet
ventositate:⁊ inflationem ⁊ consti
pationē facit:ꝓpterea ceteris gra-
nis plus nocet:⁊ pulmoni ac dia-
phragmati: et pelliculis ceterisqꝫ
neruis pelliculaꝝ ꝑcipue oculoꝝ:
qm̄ humiditatē coꝝ desiccat et di-
stemperat:sanis obest oculis quā-
tomagis infirmis sue desiccatiōis
causa ventrē ⁊ mēstrua cōstipat et
ingrossat:⁊ exire nō possunt ex ve-
nis matricis. Lens itaqꝫ cū cortice
cocta sicce est noxia complexioni:⁊
passionē ⁊ melancholiā in ea creat
sicut nigrā:⁊ morpheā: ipetiginē:
serpiginē:cancrū:elefantiā:⁊ leoni
nā. His tn̄ qui humide sunt cōple-
xionis aliqn̄ ꝓsunt:ideo si sine cor
tice edant hydropicis valēt:cū cor
tice vero nocēt ꝓpter vētositatez et
inflationē quā creāt. Deinde ꝓse-
quit. Lēticula laudabilis est; gran
dis ⁊ noua ⁊ coquibilis accipitur
scd̄ꝫ cibū ⁊ medicinā. Si scd̄m cibū
⁊ hoc diuersimode:aliqn̄ solū cum
oleo ⁊ aceto:aliqn̄ cū carne recēti:
aliqn̄ cū sicca ⁊ salsa. Cum aceto et
oleo minoris est nutrimenti cū car
ne recēti maioris:que aūt cuz sicca
et salsa pessimꝰ est cibus. Natura
nāqꝫ carnis sicce grossa est:⁊ ad di
gerendū dura:mixta cū lente mali
ciā duplicat:vn̄ causa est calefactio
nis incēsionisqꝫ sanguinis:tū etiā
qꝛ in melācholicos cōuertit humo
res:ideo pessima est:maxime si cuz
cortice fuerit cocta. Itē vt non no-
ceat sic aptibilis est:mūda ipsam a
cortice et in aqua elixa prioremqꝫ
eÿcies aquā:⁊ decoctā in secunda
misce:⁊ cū aceto eā cōdi:⁊ origano
mēta:pipere:⁊ cimino:⁊ oleo amyg
dalco:aut sisamino. Rasis etiaz in
iÿ. Almāsoris.c.ÿ.sic ait. Lenticule
frigide sunt ⁊ sicce:⁊ sanguinē ge-
nerant melācholicū:⁊ corpꝰ desic-
cant:sperma quoqꝫ destruunt:atqꝫ
sanguinis extingūt caliditatē:⁊ fri-
gidāt eū:atqꝫ oculoꝝ tenebrosita-
tem:⁊ melancholicas efficiūt egri-
tudines cū aliqs in comestiōe eis
frequēter vtitur ⁊c. Idē quoqꝫ dixit
in.xxÿ.cōtinētis. c.cccccix.autorita
te Diascoridis Gal.⁊ Masarguith
fuit eñ hec Gal.snia in.j.de alimē
tis.c.xiÿ.dicēs. Merito igit abun-
dātes in hoc edulio vocato elefan
tes habēt ⁊ cācros:ideo qꝛ grossuz
⁊ siccum simul ⁊ melancholicū fa-
cit chimū. Ideoqꝫ cōcludamꝰ cum
eodē in libro de euchimia.c.iiÿ.sic
dicēte. Lens cachochima est ⁊ me-
lācholia sicut nullus fere ignorat:
⁊ ꝓpterea nō est comedēda nisi qn̄
meliorē ciborū nullū presentem ha
beremꝰ:vt idē inquit de subtiliāte
dieta.c.vÿ. At quandoqꝫ via medi
cine sicut in sanguineis passioni-
bus ⁊c.aliter autem minime.

Cap.clxvÿ. ostendit naturaz et ꝓprietates lupinorū ⁊ modū preparationis ipsorum ⁊c.

Lupini apud nos non
mādncāt:ꝫ potiꝰ via
medicine eis qn̄qꝫ vti
mur. Quia tn̄ nōnul-
li ipsos comedunt:de
eis aliq̄ scribamꝰ di-
cētes. Prio cū Auerro.in.v.colliget
c.de ciceribꝰ.q̄ sic ait. Lupini sunt
sicci terrestres et amari:⁊ qn̄ coquū
tur in aqua donec auferatur eoruz
amaritudo sunt cibus tn̄ durus:et
qn̄ comedunt amari occidūt pedi-
culos:⁊ etiā vermes qui sunt in sto
macho ⁊ in intestinis.⁊ prouocant
vrinā:⁊ aperiūt orificia emoroida-
rū. Infra vero in.c.de variatiōe vir
tutū medicinarū simplicium.§.tor
mos dixit. Propter hoc.s.ꝓpter ope
rationes ponimꝰ ipsos in calidita

te ꝛ siccitate in principio tertiū gra-
dus vel in fine secūdi. Sed Halia-
bas in .v. Theorice. c. xv. sic inquit.
Lupinū calidū est in primo gradu
ꝛ siccū in scđo. Cui magis videtur
assentire Auicē. ij. canonis. c. ccccli.
dicēs. Lupinus est granū cōpresse
figure amari saporis ꝑcussum i me
dio: ꝛ est faba egyptiaca: est calid⁹
in primo: ꝛ siccus in scđo: est stipti-
cus abstersiuus ꝛ resolutiu⁹. Et vt
inquit Gal. Lupin⁹ a quo extracta
est amaritudo: est grossus: et nō est
longū quin sit glutinatiuus: et nō
remanet in abstersio ei⁹. Et totus
quidē est mal⁹ difficilis digestiōis
generās humorē crudū in eas qñ
nō digerūt ipm bene: ille vero q̄ cū
bonis ꝯditus est plurimi nutrimē
ti. Et qñ eius decoctio fit bona et
digerit: ꝛ nō mali humoris: licet in
ipso sit siccitas et viscositas: ꝛ ipse
quidez infundit vt ei⁹ amaritudo
remoueat: deinde decoquit ꝛ peni
tus ē medicine ꝓpinquior q̄ꝫ cibo
hec ipse. Deinde vero ostēdit qb⁹
passionibus cōferat vt cibus. Hoc
quoq; sensit Isaac in ꝑticularibus
dietis cum inquit. Lupini in scđo
gradu calidi sunt ꝛ sicci: ꝛ dulcora-
toꝝ ipsoꝝ aqua nutrimentū gros-
sum ad digerendū durū humores
grossos generāt: ꝓpterea nec vim
habēt digestiuam sicut excolatiue:
nec stipticā sicut cōfortatiue stipti-
ceq; nature cibaria. Et ista fuit sen
tētia Rasis in tertio Almāsoris. ca.
ij. dicētis. Lupini grossi sunt ꝛ ad
digerendū duri. Cum aūt dulcorā-
tur ꝛ comedunt nō calefaciunt cor
pus: dū vero amari sunt nō ad nu-
triendū: sed ad medicinā sunt apti
dissoluunt em̄ scrophulas ꝛc. Et in
xxi. cōtinentis. c. clxxvij. dixit auto-
ritate Gal. in sexto. Nutrimentum
lupinorū curatorū ꝛ indulcoratoꝝ
est grossuz: ꝛ ideo pl⁹ cōferūt i via
medicine. ꝛ in libro dietarū scilz in
primo de Alimētis. c. xvij. licet ipe
nō annotauerit locū inquit. Sub-
stātia lupinoruz est dura terrea: et
ob hoc est difficilis digestiōis: ꝛ ge
nerat humorē grossuz mucilagino
sum nisi sunt bñ digesti in venis.
Et lupini qui sunt indulcorati nō
laxāt: nec mūdificāt: ꝛ nōnullaz in
se habēt stipticitatē: ꝛ ideo sūt tar-
di descēsus ꝛ difficilis digestiōis.
Autoritate etiā filij Mesne sic ait.
Lupini calidi in primo: ꝛ sicci in se
cūdo. ꝛ in hoc cōuenit cuz Auicen.
vbi supra. Strigūt ventrē: ꝛ sūt tar
de digestiōis: ꝛ generāt humorem
grossum: nisi cū sunt ꝑparati cū spe
ciebus. ꝛ hoc etiā testat Muserie. ꝛ
fuit snia Gal. in libro chimoꝝ dicē
tis. Lupini ꝑparati cū speciebus
non generant malos humores. Ex
q̄bus apparet q̄ vsus eorū non sit
acceptabilis in sanitate cōseruan-
da: queadmoduz ad medicinam ꝛ
ad plurimas passiōes approbant.

¶ Capitulum. clxviij. ostendit
naturam et proprietates milij
in via nutrimenti: et panis ei⁹.

MIlium excortica-
tum a plerisq; ꝓ
ferculo manduca
tur: ideo et de eo
nonnulla scriben
da sunt non inu-
tilia. Dicamus er
go cum Auerroi.
in. v. colliget. capitulo. de ciceri-
bus. qui sic ait. Milium frigidum
est ꝛ siccum: ventrem constipat: et
est pauci nutrimēti. ꝛ hoc idem fa-
cit panicū ꝛc. Qđ etiā sensit Isaac
in particularibus dietis dicens.
Milium frigidum est in primo gra
du: ꝛ siccū in secundo: qđ testat le-
nitas eius ꝛ cōcauitas: viscositatis

vnctuositatisqꝫ absentia: ⁊ ideo nu
trit minꝰ ꝙ̃ cetera grana: ex qbus
panis fit: sanguinem minimũ nec
laudabilẽ gñat: tamẽ siccitatis sue
grã cõfortatiuũ stomachi est alio=
rũqꝫ mẽbrorũ corporis: ꝑinde ⁊ vẽ
trẽ ꝯstipat. Et vt Diascorides inqt.
Miliũ diureticũ est ⁊ assatũ ad tor
sionẽ dolorẽqꝫ vẽtris calidũ super=
positũ valet: cã aũt nutrimẽti mini
mi est siccitas eius. Nõ ab eis igit
accipiendũ est qui carnes suas au
gmẽtari ⁊ pinguescere volũt. Nec
ab eis qui laudabilẽ sanguinẽ suo
corpori cupiũt generari: sꝫ eis solũ
modo qbꝰ stomachi refrigeratio ac
cõfortatio humorũqꝫ eiꝰ superfluo
rũ exiccatio appetit. hec ipse. Hoc
quoqꝫ voluit Almãsor in libro. iij. c.
ij. circa finẽ dicẽs. Panicũ atqꝫ mi=
liũ frigida sunt: q̃ lꝫ parũ nutriãt
vẽtrẽ ⁊ carnẽ stringũt. ⁊ in. xxij. cõti
nentis. c. cccviij. dixit auctoritate
Gal. in. vj. simpliciũ. Miliũ est de
gñe leguminũ habẽs figurã simi=
lẽ figure panici: ⁊ virtutẽ admodũ
virtutis eiꝰ: tñ nutrimentũ ipsius
est modicũ desiccatiuũ. Et ideo cõ
stipat ventrẽ ad modũ panici: et si
cũ eo emplastrũ fit extrinsecꝰ infri=
gidat ⁊ desiccat. Et autoritate Dia
scoridis inquit: ꝙ minoris sit dige
stionis ꝙ̃ panicũ. Et deinde subiũ
xit. dixit Paulꝰ i tracta. vij. Alumꝰ
id est miliũ: assimilat panico ha=
bẽs virtutẽ desiccatiuã ⁊ infrigida
tiuã: qđ si ponit i emplastro extrin
secꝰ desiccat humectationẽ vẽtris.
Et dixit in libro ciboꝝ. Miliũ assi
milat in cõplexiõe panico: ⁊ est fri
gidũ ⁊ siccũ in ꝑrio: rotundũ ⁊ du=
rũ difficiliꝰ in digestiõe panico. Di
xit etiã Gal. de ipso lꝫ Rasis nõ di
cat in libro de subtiliante dieta. c.
vij. Meluia miliũ ⁊ elicꝰ: ⁊ qcq̃d ta
le nõ sunt euchimia: ⁊ sunt inflati=
ua ⁊ digestibilia siccant aũt satis
⁊ hec ventris fluxiões. ⁊ in lib. vj.
de simpli. medicinis. c. xxviij. dixit.
ꝙ eius nutrimentũ est paucũ de=
siccatiuũ: q̃ ꝑpter stringit vẽtrẽ si=
cut pannicũ ⁊c. Verũtñ meliꝰ ẽ pa
nicũ milio ad oĩa: ⁊ delectabiliꝰ ad
esum: ⁊ indigestibile minus: ⁊ mi=
nus stringit vẽtrẽ: ⁊ magis nutrit:
teste eodẽ in ꝑrio alimẽtoꝝ. c. x. Ex
qbꝰ patere põt qualis sit panis fa
ctꝰ ex farina milij: quãtũqꝫ sit eius
nutrimẽtũ: quo qñqꝫ nobiles etiã
delectari cõsueuerũt post ponẽtes
similagineũ panẽ coasuetũ lauda
bilissimũ rarissime itaqꝫ aut potiꝰ
nũqꝫ nr̃o cõsilio talẽ faciẽt ꝑmuta
tionẽ: ne sicce cõplexiõis fuerint et
stiptici p̃cipue sicciores ⁊ stipticio
res fiãt ⁊ ꝑmarie si colicã pati cõ=
sueuerint: ⁊ hmõi ferculũ similiter
ex eis factũ suspectũ habeãt ⁊ ipso
aut ꝙ̃ rarissime aut nũqꝫ: qđ meliꝰ
est vt diximus vtantur: quare ⁊c.

Cap. clxix. ostendit naturã ⁊ ꝑprietates ordei ꝑ quãto in via cibi venit ⁊ nutrimenti.

ORdeũ ⁊ res ordea
cee: lꝫ vt plurimũ
ad egritudines ⁊
ad eaꝝ curationẽ
veniãt ad sanita
tẽ quoqꝫ cõseruã=
dã nõ paꝝ facere
vident: vt ex dicẽ
dis apparebit. Et ꝑpterea hoc i lo
co nõ extra ꝑpositũ dicemꝰ de ipo:
⁊ de eiꝰ cõplexiõe ꝑrio cũ Haliaba
te in. v. theorice. c. xv. sic dicente. Or
deũ cõplexiõe frigidũ est in primo
gradu ⁊ siccũ in. ij. Scđm tñ alios
ad tãtã nõ ꝑuenit siccitatẽ cũ dicat
Avicẽ. i scđo canonis. c. cccccxxxiiij.
Ordeũ est frigidũ ⁊ siccũ i primo ⁊
in ipso est abstersio: ⁊ eiꝰ nutrimen
tũ minus est nutrimẽto tritici: cuiꝰ
aqua est infrigidatiua ⁊ humecta=

tina febriū &c. Isaac etiā in ꝑticularib⁹ dietis sic inq̄t. Ordeū frigidū est et siccū in primo gradu virtutē mūdificatiuā hꝫ et excolatiuā: et fabe sitr. pl⁹ tñ q̄ȝ faba exiccat: et ꝓpter nutrimētū ei⁹ ab inflatiōe est liberū: fabarū ꝟo nō similiter. pl⁹ em̄ ordeo nutriunt accidētaliter et nō naturaliter. Vñ Gal. Ordeū ceteris granis nutribili⁹ est. Ruffus vero triticū inq̄t et ordeū sunt nutribiliora ceteris et laudabiliora: nutribili⁹ tñ est triticū nec arbitreris horū disputatiōes sibi esse cōtrarias. Gal. enim dixit accidētaliter. Ruffus vero substātialiter ac naturaliter: verbi gratia: si nutrimentū risi ordeo ꝑponam⁹: vñ ordeū nutribilius inuenit̄: pl⁹ enim substātie et medulle habet. Si vero ꝑponamus risi vnde accidētaliter inuenimus risi maioris esse nutrimenti ꝓpter grossitudinem suā et morā in stomacho longiorē: ordeū accidētaliter minus nutribile videt̄ propter digestionē citā et facilē et a mēbris dissolutionem. Et subdit post aliqua. Elixat̄ enim ordeū in aqua deinde assat̄ inde farina facta cum zuccaro cōficit̄: sic in estiuo tēpore ad stomachi refrigerium et epatis valet: et sitim aufert cū aqua tēperatū siue coctū: et cū coclear io edatur: siue aliqua ntulū liquidū: vt si cum mulsa bibat̄. Inde fit etiā ptisanū hoc modo. Cōtligat̄ ordeū vt possit cortex auferri: et mensura sumat̄ ordei vna: et aque decē et tam diu coquat̄ donec redigat̄ ad vnā: deinde coletur: et potui detur: hoc valet ad sanitatē custodiendā corpusq̄ȝ humectandū: si etiā refrigerij pl⁹ ex eo appetatur aceti parum admisceat̄: et si calide nature fuerit ꝑparum addatur seminis papaueris albi: ptisanum enim hoc sanuȝ est cerebro: visum clarificat: et perfectissimum in eoꝝ corpore sanguinem gñat: nec minus q̄ȝ panis nutrit. Hoc enim ptisanū sanis est dādū. Infirmis vero diuersis modis est dandū ꝓut vnicuiq̄ȝ expedit infirmitati: cū manna aut melle violato si laxatiuū et refrigeratiuū. Si vero ꝓpter oppilatiōes cū radicibus feniculi apij &c. hec ipse. Ex q̄bus apparet q̄ sanis et egris ptisana cōueniat i estate et calidis ꝑcipue. Que fuit etiā Almāsoris snīa i. iij. c. ij. dicētis. Ordeū equalitati est ꝓpinquum: lꝫ frigiditati attineat: cuius nutrimentū tritici comparatione est paruū: est enim inflatiuū et infrigiditatiuum: solitos aūt vētositatē ac egritudines frigidas et colicā pati impedit: calefactis vero et qui carniū volunt adipisci minorationē cōfert: sanguinem vero cholere nigre vicinū gñat. Quod si ita est falsuȝ videtur qđ inq̄t Auerrois in. v. colliget. c. de cōplexionibus ciborū cū ait. Panis q̄ fit ex ordeo scđm modū qui fit ex frumēto sequit̄ bonitateȝ panis tritici nisi qꝛ parum declinat ad frigus. De ptisana vero nō est dubium cum ipsum omnes approbent: vt patet ꝑ Gal. in secundo de simplici medicina distinctione. ij. c. vij. q̄ ptisana ordei: et ptisana candarusij: et lac et panis ablutus generat̄ in corporibus humorem laudabilem. et in ij. Terapentice. c. ij. Optimus quidem est ptisane succus diligentissime decocte. Et in lib. de enchimia. c. iiij. sic etiam de ipsa scripsit. Inculpabilissimum omnium cibariorum ad enchimiam et ad sanitatis custodiam est ptisana bene preparata &c. Quantum vero infirmis conferat: et permaxime patientib⁹ acutas apparet per Hippocratem in. j. regiminis acutorum textu cōmēti. xviij. dicentē. Ptisana ordea-

cea, merito me iudice super omne de grano factū cibariū in passionibus acutis excellentissimum habetur: eiq̄ꝫ qui eā in primū ac p̄cipuū oībus aliis pretulit collaudādo assentio. Primū quippe: q̄ꝛ vtilis viscosa est ꝛ lenis iunctaq̄ꝫ ꝛ mollis: necnō ꝛ lubrica tēperatāq̄ꝫ habēs humiditatē: sitimq̄ꝫ extinguit ꝛc. De aqua ordei etiā plurimū laudata nihil ad presens dicemus cū ꝓposito libri huius minime cōpetere videatur.

¶ Cap. clxx. ostēdit naturā ꝛ ꝓprietates papaueris: vt via cibi vtitur a quibusdam.

Papauer apud nos solūmodo pro medicina somni fera habet: apud quosdā vo ꝓ cibo: q̄ ꝓ ferculo sicut nos panicū comedere cōsueuerūt in quātitate etiaꝫ nō modica: sicut ab excellētissimo p̄ceptore nostro fide omni dignissimo sepenumero intelleximus: qui in quibusdam montibus papauer nigrū tanq̄ꝫ far esset: a nonnullis mādurari se vidisse nobis discipulis asserebat: neq̄ꝫ vllā ex illius comestione lesionē ꝑcipiebant: quod ipse ꝛ nos simul cū eo sumus plurimū admirati: cū dicat Auicen. in iiii. i. c. i. Si tibi necesse fuerit stuporem inducere: nō transcēdas tale quale est papauer albū: qm̄ cum suo stupore est etiā domesticuꝫ. Et in. ii. can̄ c. cccccclxv. q̄ꝛ meli⁹ ꝛ sani⁹ est albū. Et infra. Hortulanum est frigidum ꝛ siccum in secundo: ꝛ nigrū in tertio: ꝛ dicit q̄ꝛ vsq̄ꝫ ad q̄rtū. Et illud qđ est nigrū est ingrossatiuū: infrigidatiuū: ꝛ exiccatiuū. Et postea subdit. Facit somnū: ꝛ ꝓprie illud qđ nigrū est: ꝛ est stupefactiuū etiā in licinio positum: ꝛ quomodocūq̄ꝫ sit papauer siccū. l. vt Princeps inquit vbi supra: siue frigidū ꝛ humidū in tertio gradu. vt dixit Haliabas in. v. Theorice. c. xv. circa finē. oīno soporat: ꝛ nigrū p̄cipue: ꝛ affert obstupefactionē: vt idē dixit in eo loco. Quare nō sine cā (vt prediximus) nō modicū sumus admirati qūo illi non infirmabant. Credimus tn̄ dicendū esse rōne cōsuetudinis q̄ altera est natura: vt dixit Auerr. i. i. Physicoꝝ. ꝛ Aristo. simul cū medicis in plerisq̄ꝫ locis ac etiā rōne paulatine assuefactionis id sine nocumentū cōtingere potuit. Quēadmodū enim puella: vt in. vi. quarti dixit. Princeps autoritate Ruffi: nutrita fuit veneno vt interficerent per eaꝫ reges qui cū ea cōuenirent ꝛc. Quo etiā in loco refert autoritate Gal. q̄ꝛ fuit quedā anus suspiciēs in principio rei de napello rē paruā: deinde nō cessauit vti donec assuefacta est eo natura: ꝛ audacter vsa est: ꝛ nihil nocuit ei. Sic etiam ꝛ longe facilius hoīes illius regionis papauere nigro vti: ꝛ ei seip̄os assuefacere potuerunt sine aliqua stupefactionis aut infrigidatiōis lesiōe. Si q̇s tn̄ dicere voluerit aliter dicat vt velit. Sꝫ redeamus ad ꝓpositū: ꝛ videamus nutrimentū ipsius qđ sit: dicentes cū Isaac in ꝑticularib⁹ dietis: sic scribēte. Diascorides de papauerib⁹ ait. Quidā papauere vescuntur. paꝝ vero nutrit ꝛ durius est digeri: sꝫ assuetis dormitioneꝫ obliuionēq̄ꝫ gn̄at. Et postea concludit. Cauendū est ne papauere hoīes sepe vtantur: quoniā etsi sit assuefactū: maxime cerebro nocet: stuporē infert: ꝛ naturalis calor in eis extinguitur. Et ista fuit etiā Rasis snia in. xxii. cōtinentis. cap. cclxxxiii. dicētis autoritate Diascoridis. Si sumitur de papauere in magna quantitate ꝓuocat

multū et pfundū somnū: sicut in lethargia et in ultimo iterficit. Et infra autoritate Gal. in .vij. dixit. Papauer hortulanum album: puocat moderatū somnū: si est valde albū et hoies comedūt ipz cū melle et ponūt ipm i pane: sz semē illi⁹ cuius flores cadūt velociter infrigidat: plurimū et puocat multū et pfundū somnū. Et ob hoc nō vtant eo hoies i cibis vel medicinis: qz nō possunt ei⁹ euadere nocumentuz. Est etiā alia species papaueris: cuius semina sunt nigra: et hoc infrigidat multū: et inducit stuporem et mortificationē in mēbris. et sapiēs et medicus vtens eo dz ponere cū ipso medicinas mitigātes suā frigiditatē q̄ est in quarto gradu. Cōsiliū igit antiquorum: vt ex dictis apparet est vt papauere albo cōsolato tātūmodo vtamur: et magis pro medicina q̄3 p cibo: ne forte in sua cadamus nocumenta. quare etc.

Cap. clxxi. ostendit naturā et nutrimētū panici: et qb⁹ modis debeat preparari.

Panicū: vt sensit Auerrois i. v. colliget. cap. de ciceribus. sicut et miliū videt esse cū dicat ibi. miliū est frigidū et siccū: vētrē cōstipat: et est pauci nutrimēti: et hoc idē facit panicū. Dixit similiter Haliabbas in. v. theorice. c. xv. Panicū et miliū vtrūqz frigidū est et siccū in secūdo gradu: quorum nutrimentuz paucū est et vētrē incarcerāt. Quod etiā Rasis voluisse videt in. iij. Almāsoris. c. ij. cū in ei⁹ fine sic inqt. Panicū atqz miliū frigida sunt et sicca: q̄ lz parum nutriāt: vētrē tn̄ carnem stringūt Et in. xxv. continentis. capitu. j. sic ait. De panico dicimus q̄ debes illud comedere cum lacte recēti et cū butyro et zuccaro: vt leuius fiat exitus ipsius. Isaac quoqz in pticularib⁹ sic de ipo scripsit. Panicū in forma et natura est simile milio: min⁹ tn̄ nutrit eo et vētrē magis cōstipat. Et accipit diuersis modis et p eorū diuersitate immutat actionē suā quocunqz tn̄ modo pparato omni panico miliū melius est. Coquit aūt sepe aut cū pingui carne: aut cū oleo: sepe etiā in lacte. aliqn̄ vero cū apozimate tritici corticis: et amygdaleo. Cū pinguedine coctū: aut cuz oleo laudabile est: quoniā siccitatē suā amittit: et saporositatē ab eis. et bonū nutrimētū acquirit: et cōstipatiōe sua priuat ppter lubricitatē et mollitiē pinguedinis aut olei. Id vero quod cū lacte cū apozimate supradicto coctū laudabili⁹ est eo qd̄ cū aqua coquit sola. Coctiōis aūt cū aqua duo sunt modi: coquit aūt aut sanū: aut mola cōfractū. Sanū aūt aut ablato cortice: et ad vnā miliij vel panici mēsurā. xv. aq̄ apponātur. Ex aqua ita coctum grossum est ac durum ad digerendū: nec est etiaz ventris constipatiuū: grauat etiā stomachū: et ex eo integrū eijcit ad intestina hic etiā grauat: ideo cito egreditur ab eis: hac ergo rōne stipticum non est. Mola autem tritū coquatur ita: farine mundate decies tantum aque adiungatur: et postq̄3 bis vel ter ebullierit: fricatum digitis excolatur: et colamentum suspectum donec durescat excoquatur: sicqz comedere vtile est et ceteris subtilius est digeritqz facilius: minus vero stipticum et durū est propter substantie absentiam. hec ipse. Sic itaqz preparatū manducetur: et non aliter: quoniam vt Rasis inquit in. xxi. continentis. cap. cxcvi. autoritate Gal. Panicuz frigidum est in primo gradu: et

ſiccum in ſecundo:⁊ eſt ſtipticum ⁊ parum ſubtile:⁊ nutrit minꝰ aliȷs granis ⁊ leguminibꝰ ⁊ deſiccat vētrem. Et infra autoritate Diaſcoridis dixit. Panicū eſt minꝰ nutribile oī alio grano ex quo fit panis. et poſt aliqua ſubdit. Et nutrit corpꝰ pauco nutrimēto ꝓpter ſuā leuitatē:debilitatē:⁊ ſiccitatem:⁊ ob hoc ſtringit ventrē:⁊ ꝓuocat vrinam:⁊ hoc eſt de proprietate ſua:et calidi poſſunt eo vti loco riſi:qꝛ ꝯſtringit calorē:⁊ cū coquitur cū lacte nutrit laudabili nutrimēto:⁊ nō ſtringit ventrē:⁊ qui nō diligit lac: decoq̄t ipſum cū aqua furfuris ſimile:⁊ cū oleo amygdalarū dulciū. Et cū eſt preparatū tali mō:p̄ſtat bonū nutrimentū:⁊ nō ſtringit ventrē:⁊ panis q̀ fit ex eo nutrit parum:⁊ ſtringit ventrē:⁊ ꝯtrahit morā in ſtomacho et debilitat digeſtionē.⁊ de ꝓprietate eiꝰ eſt cōſtringere fluxum ventris:⁊ ꝓuocare vrinā. hec ipſe. Ex quibus intelligat̄ qđ et quale ſit nutrimentū panici:⁊ quomodo ſit ad eſum preparandum ⁊c.

¶ Cap. clxxij. oſtendit naturam et nutrimentū piſorū ⁊ robeliorum cū ꝓprietatibus eorum.

[D]Iſa que vulgares noſtri biſos appellāt vt ſentire videt̄ auctor pandectaꝝ ſpecies ſunt orobi. de q̄bus Gal. i libro de cibis cap. xvj. ſic ait. Piſa cōſimile aliq̄d fabis ſcđm totā ſubſtātiā habētia comeſtaq; ſcđm eoſdē modos cum ipſis in duobus his variant̄:quia inflatiua cōſimiliter fabis nō ſunt:⁊ qꝛ abſterſiuā virtutē non habēt: ꝓpter hoc tardioris ſunt digeſtionis ſcđm virtutē fabis. Robelie vero vel robile ab eis differre nō videntur niſi in quātitate:qm̄ minores ſunt piſis. de quibꝰ Raſis in libro. iij. Almāſoris inquit. Robelie frigide ſunt ⁊ ſicce:q̄ parū nutrientes malū generāt ſanguinē:neruiſq; impedimentū p̄ſtant. et in libro xxv. cōtinentis. cap. j. ſic etiā de eis ſcripſit. De piſis vel farculis appellatis Mes: debes eas comedere poſtq̄ elixe fuerint vehementer vt nō inflent:neq; inferant rugitꝰ. Iſaac aūt in dietis particularibus ſic ait de ipſis. Robelie frigide ſūt ⁊ humide in primo gradu:⁊ medie inter ſiccū ⁊ humidū:quarū cortex ſtipticus eſt:a corticibus aūt mundate laudabiles generant cibos: nec inflationē aut ventoſitatem faciunt ſicut fabe. Ad vſum edendi bone ſunt in eſtate ⁊ i calida regione. Item ius ex illis velut et ex faba factum valet ad corizam et ad tuſſim dolorēq; in pectore. cocteq; cum ordeo ⁊ criſolacanna aut bletis febres patiētibus prodeſt que ex ſanguine naſcunt̄ ⁊ cholera rubea. Qui autē propter diarie refrenationem illas volunt accipere cocta vna aqua effecta ⁊ alia addita admixtis portulace ramis ⁊ ſucco malorum puniculorum acidoſorū et oleo roſarum ſumāt:ſed hec miſſa faciamus:cum ad noſtrum preſens propoſitum minime facere videantur: haud tamen tenere nos poſſums quin aliquando in medicinalia curantia morbos prorumpamus:cum difficile ſurgat quem moles conſuetudinis premit:vt ſuper Iohannem inquit Auguſtinꝰ Magnum enim quoddam eſt conſuetudo in ſingulis natura vtiq; fit:vt ſcripſit etiā Ariſto. in. xxviij. problematum problemate. j.

¶ Capitulum. clxxiij. oſtendit naturā et proprietates riſi: ⁊ quibꝰ modis debeat preparari.

Risi aut rizi: vt malis eos appellare: teste Auerroi in. v. colliget. c. de ciceribus. sunt grosse substantie in caliditate ɀ frigiditate ꝓpe tẽperantiã: ventrẽ stringũt: ɀ sunt boni nutrimenti qñ coquuntur cũ lacte. Auicen. ꝟo in. ij. canõ. c. ccccclxix. sic de eis inquit. Risum est calidũ ɀ siccũ: ɀ siccitas ipsius est manifesti oꝛ caliditate sua. Verũtamẽ quidã dicũt ꝙ est calidius frumento: nutrimentũ ꝑbet multũ ad quãdã siccitatem declinãs. Et cũ decoquiꝛ cũ lacte ɀ oleo amygdalino: maiꝰ dat nutrimẽtũ ɀ meliꝰ: ɀ remoueꝛ ab eo exiccatio ɀ cõstrictio quã facit: ɀ ꝓprie cuȝ infundiꝛ nocte vna in aqua furfuris. Et ipm est ex eis que tarde infrigidanꝛ. ɀ in ipso est constrictio: decoctum ꝟo in aqua stringit vſq ad terminũ ɀ in spermate efficit augmentũ ɀ ꝓprie si cũ lacte decoquatur. Isaac aũt in particularibꝰ dietis de ipsis hec scripsit. Natura risi calida est in pꝛimo gradu: ɀ sicca in secundo. diuersis tñ modis homines accipiũt ipm ɀ scdʒ vnũquẽ ꝙ modũ actio eius in plus minusve mutaꝛ. Aliqñ nãq illud mola teritur ɀ farinã eiꝰ velut tritici coquunt: vȝ aũt eis qui moꝛsionẽ patiunꝛ in stomacho ɀ in intestinis. Sunt ɀ q̃ integrũ coquunt in aq̃: ɀ hoc vȝ ad cholericã diariam. Item alij cũ lacte coquunt amygdaleo: ɀ hoc mõ amittit cõstipationẽ suã: et bñ nutrit: ɀ bonũ sanguinẽ generat: sperma auget. Hȝ etiã risuȝ ꝓpꝛietatẽ: ꝙ si cũ ipso vel aqua ipsiꝰ lentiginẽ laues: aufert ipsam ɀ cutim mũdificat. Hoc quoq fuit Rasis snia in. ij. Almansoꝛis. ca. ij. dicẽtis. Risum tẽperiei que est inter caliditatẽ ɀ frigiditatẽ vicinũ existit. ɀ ventrẽ stringit. solitis autem colicam pati nocet. qꝺ lȝ multum nutriat: de vẽtre tñ nõ facile descẽdit: nisi coquaꝛ cũ aliquo multum vnctuositatis habẽte: qꝺ qñ cũ lacte coquiꝛ ɀ cũ zuccaro comeditur: plurimũ nutrit atq sanguinẽ augmẽtat. ɀ in. xxj. continẽtis. c. cxxiij. sic ait autoꝛitate Diascoꝛidis. Risum est pauci nutrimẽti ɀ constringit egestionem. Et autoꝛitate Gal. viij. subdit. Est difficilioꝛis degestionis ꝙ̃ far spelte ɀ minoꝛis nutrimenti: sed melioꝛis sapoꝛis. Et autoꝛitate filij Mesue dixit: ꝙ calidũ sit in pꝛimo: ɀ siccũ in secũdo: et cognoscitur eiꝰ caliditas a dulcedine sui sapoꝛis: ɀ nutrit nutrimento bono: ɀ inflãmat coꝛpꝰ calide cõplexionis: ɀ est maioꝛis nutrimẽti mellica paniculo ɀ oꝛdeo: ẽt trahit moꝛẽ in stomacho: ɀ qñ decoquitur in lacte ɀ zuccaro ɀ oleo amygdalarũ dulcium desuper aspersis minorẽ trahit moꝛã: ɀ erit bonũ eius nutrimentũ. Et si poneꝛeꝛ in aqua sulfurea vel simile: aut in lacte recenti per vnã noctẽ: ɀ demuȝ poneꝛeꝛ in aqua: ɀ coqueꝛeꝛ cũ oleo amygdalino esset minoꝛis stipticitatis: ɀ siccitatis. Et volens de eo comedere non delectatur in lacte faciat ipsum bene decoqui cum lacte cartami. Et postea subiunxit. Dico ꝙ pluries fui expertus exhibere risum macilẽtis calide cõplexionis: ɀ vidi ꝙ fecit eis magnã inflationẽ. Qua de re cõcludendũ est cum eo ꝙ risum frigidioꝛẽ habentibus cõplexionẽ sit magis cõueniẽs. Et ideo eis tutius ꝙ̃ ceteris propinãdũ ɀ coctũ cũ lacte: nisi displicuerit iubẽte eodẽ in. xxv. cõtinẽtis. c. j. De grano riso dicimꝰ ꝙ debes illud lauare ɀ infundere in aq̃: deinde ipm coquere cum lacte recẽti: et postea comedere sicut ɀ pꝛefati sapientes voluere: qui in hoc ɀ in eiꝰ

cōplexiōe cōuenerūt oēs p̄ter Haliabatē q̄ in.v.theorice.cap.xv.gra dnauit ip̄m in primo frigidū: ⁊ in secūdo siccū cōtra quē est Rasis vt pauloante dictum est experientia. Quare ⁊c.

¶Cap.clxxiiij.incipit de fructibus pertractare declarando q̄ ipsi nequaq̄ sint māducādi rōne parui eorū nutrimenti.

De fructib⁹ modo dicendū ē vt supra p̄misim⁹. In q̄bus oēs hoies fere summopere delectari cōsueuerūt: nescientes q̄ paruū ⁊ q̄ prauū sit ipsoꝝ nutrimētū: aut q̄b⁹ cōueniāt q̄busq̄ noceāt: vel quōo ⁊ q̄n sint assumēdi. Sz q̄plures p̄p̄riā sequētes appetit⁹ ⁊ sensualitatis delectationē magis q̄ p̄p̄rie cōsulētes sanitati: ex fructibus eis gratiorib⁹ oī spreto medicoꝝ cōsilio: ⁊ q̄n ⁊ quātū libuerit assumunt: ⁊ inde post paucos etiā dies ad malas ⁊ pernecātes deueniūt egritudines. Et p̄pterea q̄ boni ⁊ laudabiles: ⁊ q̄ fugiendi sint: declarandū est bonaꝝ reꝝ celeberrima semper desideret agnitio: vt in.xi. Cassiodorus inquit. Sed anteq̄ ad specialē de fructib⁹ sermonē accedam⁹: declarem⁹ in primis q̄ fruct⁹ minime sint accipiēdi rōne sui pauci nutrimenti: q̄m vt supra declarauim⁹. Nō viuim⁹ vt comedam⁹: s3 comedim⁹ vt viuam⁹. Uiuere aūt nō possum⁹: nisi q̄d deperditū est ⁊ a n̄ro corp̄e resolutu3: bonis ⁊ nutritiuis cibarijs ip̄m reficiēdo restaurem⁹: aliter aūt calor innatus humidū radicare q̄ breuiter cōsumeret. Q̄d igit̄ minime accidat: bonis ac laudabilib⁹ resumptiuisq̄ cibis necessariū est vti: bonū forte atq̄ solidū p̄bētib⁹ nutrimētū: quā rē fruct⁹ p̄sertim humidi: nec facere: nec id efficere posse cōsueuerūt: cū dicat Isaac i libro dietarū vniuersaliū.c.xxvj. Oēs fruct⁹ parū nutriūt: ⁊ illaudabiles sunt ī nutrimēto. Paꝝ q̄dē nutriūt p̄pter teneritatē ⁊ mollitiē a mēbris citā. Nō laudabilis vero nutrimēti p̄pter velocē ɔuersionē in corruptionē putredinis. Et subdit. Ois fruct⁹ paruissimū ⁊ malū dat nutrimētū. Que q̄dē fuit etiā Gal. snia i.ij. Alimētoꝝ.c.vj. dicētis. Uniuersaliter itaq̄ op3 de esibilib⁹ hoie3 fructib⁹ scire rōnē cōem: humidis qui dē humidū ⁊ subtile efficere id q̄d ex ipsis datur corpori alimētū: cum semp̄ sequit̄ ⁊ fluxibile ⁊ p̄trāsiēs totū corpus citoq̄ euacuabile esse per vrinā: ⁊ scd̄m cutim tale. Et infra subiunxit. Pauci alimēti oia talia quales fruct⁹ edulia dicunt̄ cōgruere a medicis. Idē quoq̄ sensit Rasis in libro.vj. Almansoris.c.xi. dicēs. Olera atq̄ fruct⁹ vētrē absq̄ magno replent nutrimēto: ⁊ in corpore humores crudos gn̄ant ⁊ malos. Et in libro.xxv. cōtinētis dixit autoritate Gal. in.iij.c. de questionibus libri sexti epidimie. Breuis erit vita illi⁹ p̄p̄rie q̄ nutrit̄ cū cibarijs modici nutrimēti ad modū olerum et fructuum solidorum corticum. Et postea concludit. Et fruct⁹ nō sūt sumendi penitus: cuius ratio ex eo Hieronymi super Mattheum sic dicente verbo colligi potest. Neq̄ enim fieri potest: vt ex malo bonum: aut ex bono oriatur malum. Non possumus ergo ex comestione fructuum id consequi q̄d volebamus: et quod nobis et nostri corporis cōseruationi erat maxime necessarium: ⁊ p̄pterea inutilis eorum esus pronunciand⁹ est: ⁊ vltra hoc periculosus: cum ex ipsis non solum paruum: sed etiam prauum generetur nutrimētū: vt pro

parte visum est.ꝛ melius ex seq̄tī.c.apparebit. Et ideo cōcludam⁹ ꝙ sapiētes sunt qui raro eis vtunt̄ sapientiores aūt qui raro ꝛ modice: sapiētissimi vero qui nūq̄: ꝛ humidos precipue manducāt.

¶ Cap.clxxv.ostēdit fruct⁹ nō esse manducandos rōne sui praui nutrimēti ꝯplura inducētis nocumenta cū quibusdā regulis attendendis.

Diximus.i.c.superiori ꝙ fruct⁹ nō erant manducandi sui pauci nutrimēti ratione nūc autē ostendamus ꝙ etsi plurimuȝ nutriant adhuc fugiēdi sint ratione prauitatis ꝛ malicie suorū nutrimentorum ad febres ꝛ ad alias multas infirmitates ꝑducentiuȝ. Et propterea dixit Rasis in libro.xxv.continentis.c.j.Dico ꝙ maior pars fructuū est medicinalis: ideo frequēs sumptio ipsorū corrumpit sanguinē. Et similiter Auic.i.iij.j.doct.ij.ca.vij.de eis inq̄t. Si hoīes aliīs regantur rebus: ꝛ nō istis.s. fructib⁹ erit eis meli⁹.q̄m oīs res que sanguinē implet aquositate que in corpore ebullit sicut succus fructū: licet ea hora iuuamentū p̄stet: tū ipsum ad putrefactionē parat: ꝛ similiter illud qđ sanguinem humore implet crudo: lȝ q̄n̄q̝ conferat sicut cucumer ꝛ alcheret ꝛc. Et infra sic etiā ait. Qui his nutriētibus.s.fructib⁹ multū vtunt̄ febribus sunt apti. Et in p̄mo tractatu.ij.c.xliiij.dixit. Multa aquositas sanguinis ex comestione fructuū aquosorū facit in corpore putredinē: ꝛ similiter multitudo humoris crudi ꝑparat ad putredinē sicut qui generat̄ ex cucumere: et citrullo: ꝛ piris: ꝛ similibus. Hoc etiam sensit Isaac in.v.doc.c.xxvj. cum scripsit. Omnes fructus mala nutrimenta largiunt̄: ꝛ ibidem autoritate Gal. Omnes fruct⁹ paruissimum ꝛ malū dāt nutrimentū. Cū eñ digerunt̄ sanguis generat̄ qui facilis est corruptioni putredinis adiungi vnde fructus inflāt: et grossuȝ humorē generāt: ꝛ si nō digerent̄ in malas qualitates mutantur: ꝛ precipue si post cibū accipiantur quēadmodū sunt horarij. de quibus Gal.in.ij.de alimentis.c.j.dixit. Horarij fructus sunt q̄ nascunt̄ in tp̄e quarto dierū canicule ꝛ qui eo tp̄e maturant̄ ꝛ habent̄.et presertim hararij dicunt̄ q̄ de facili corrūpuntur ꝛ velociter: sicut cucurbita: ꝛ melones: mora: pepones: persica: ꝛ similia. Et ꝓpterea postmodū, inquit. Ab oībus cōsulo abstinere cachochimis eduliis: etsi facile digestibilia aliquibus sint q̄m latet tp̄e multo prauus in venis chimus ex ipsis cōgregatus qui cū coctione modica ad putrefactionē deuenit febres mali moris operat̄. Et in lib.de euchimia ꝛ cachochimia.c.v. Horarij q̄dē vocati fruct⁹ cachochimi oēs sunt. Si v̄o corrūpant̄ ī vētre pessimi a q̄bus maxime est cauendū: q̄m vt scribit Auerrois in.vj.colliget.hoīes vitare debēt oēs fructus humidos, ꝛ pisces: q̄m sāguis ex istis reb⁹ gn̄atus est cite corruptionis. Hec itaq̝ tria ꝓ corporis ꝛ sanitatis ei⁹ conseruatione debent obseruari. Quorū primū vt de fructibus ꝛ maxime de horarijs iaȝ dictis nō comedamus: quantūq̝ nobis possibile fuerit ab eis abstineamus. Scdm quod pueri precipue ab horrarijs et ab omnibus alijs fructibus debeant custodiri et abstineri: dicente Auerroi in.vj.colliget capit. de regimine corporis temperati. Et ab herbis omnibus et fructi-

bus humidis pueri debēt abstine re. Tertiū ab oibus obseruandum est: ꝙ si vllo vnq̄ tēpore anni paucos fructus debem⁹ mādučare illud est autūnus teste Rasi in quarto Almāsoris. c. xxvj. sic scribēte. In autumno fructuū comestio minuā da est qnāto pl⁹ possibile. Qđ etiā voluit Princeps in tertia p̄mi doc. v. c. j. dicēs. A fructib⁹ quoq̄ q̄ sūt in illo tēpore. s. autūno sibi caueat neq̄ ex illis multū comedat aliq̄s ec. Est quoq̄ a studere volētib⁹: et ab his q̄ i capite patiūtur fructuū comestio fugiēda. Quoniā sui vaporositate sensus ꝑturbāt ⁊ cerebri intellectiuas operatiōes impediūt rōne multitudinis vaporꝫ ⁊ fumorū ascēdentiū: cū nō sit aliq̄d ita vaporosum sicut fructus. vt Princeps inquit Auicē. in. xiij. tertij. tractatu. j. c. xvj. Et vt vnico cōcludam⁹ verbo. Nihil ferme sic ad sanitatē facere videtur: quantū fruct⁹ hūidos et putrescibiles dimittere: et laudabilioribus cibis adherere.

¶ Capitulū. clxxvj. ostendit quibus hoibus fruct⁹ minus noceāt: ⁊ in qua hora assumendi sint.

Et in oibus simus proficui: ⁊ nihil in nobis esse debeat ociosuz. vt Theophilus inquit debemus cōsequēter declarare cuz nocumēta ex comestiōe fructuū ꝓuenientia nō sint omnia equalia: q̄ securius: ⁊ q̄ magis cū timore possint humidos fructus mādučare: vt ex hoc vnusquisq̄ q̄ graue sit eius peccatum: cū fructus comedit intelligat: summa enim miseria: vt Isidorus ait: nescire quo tēdas. Et propterea dicam⁹ ꝙ quiescentes delicati: ⁊ hoies pauci laboris: ⁊ exercitij senes: ⁊ hmōi longe magis ex fructuū comestione le dunt: q̄ hi q̄ calide sunt cōplexionis ⁊ iuuenes: ⁊ qui plurimū laborare consueuerūt: lꝫ vtrisq̄ noceat inequaliter tñ: vñ exercitatis ⁊ laboriosis hoibus fructus humidi sunt tanq̄ medicine refrigerātes ⁊ eorū corpora humectantes: cū aliquo tñ nō perceptibili nocumento. Quietis vero ⁊ delicatis non sunt medicine: sed tanq̄ venena mortifera cōgelantia: ⁊ diuersimode eorū corpora pernecātia. quēadmodū sensit Princeps Auicē. i. iij. j. doc. ij. c. vij. cū ait. Fructus p̄terea recentes nō sunt boni nisi laboriosis ⁊ exercitatis cholera rubea abundantibus: ⁊ in estate ⁊ eos ante comestionem comedant. Et ipsi q̄dē sunt chrysolomia: ⁊ mora ⁊ melones: ⁊ ꝑsicca. ⁊ pruna. Qđ si aliūs regant̄ rebus ⁊ nō istis erit meli⁹: qm̄ ois res q̄ sanguinē aquositate implet: que in corpore ebullit sicut succus fructuū extra. lꝫ ea hora iuuamentuꝫ prestet: tñ ipsum ad putrefactionē parat: ⁊ similiter illud qđ sanguinē humore implet crudo: licet quādoq̄ cōferat sicut cucumeres ⁊ hmōi. Et ꝓpter hoc qui his nutrientibus multū vtuntur febribus sunt apti. lꝫ prius infrigident. Et subdit. Et tu q̄dē scire debes ꝙ humori aquoso plerūq̄ accidit vt fiat plus: ⁊ hoc erit cū non resoluet̄: ⁊ in venis remanserit. Et cū isti exercitijs vti ceperint anteq̄ hmōi aggregentur superfluitates aquose: ⁊ illico cū fructus comederint etiā exercitantur: resoluentur aquositates iste: ⁊ minuet̄ impedimentū qđ per eas habent quietis antē ⁊ inexercitatis hoc non euenit: quare ab eis plurimum nocumentū recipiūt. Et hoc est qđ etiā voluit Isaac in dictis vniuersalibus. c. xxvij. cū ait. Oportet vt i comedendis fructibus vt mala ci-

baria intermixta caueant oibus tēporibus: nisi cū magnus labor comitatur: vel itinere nimio: vel estu fatigatur: tūc em̄ necesse est tēperari siccitatē sui corporis calorē refregerari: q̄ cum affuerint bonū est fructus humidos dari sicut mora: pruna: vuas: ficus: persica: cucumeres &c. Nō tñ cū exterius refrigeratiuis preparentur. neq3 aqua frigida multotiēs lauentur: qm̄ cui nō fuerit nix cōsuetudinaria multum est fugiēda: et si in corporibus iuuenum nō appareat: tñ nocumentū niuis se paulatim adunat: licet ipsi nō sentiant. Et exeuntes a iuuentute: & subeūtes senectutē: multos & diuersos morbos incidunt: qui incurabiles sunt: & diu inuiscceribus permanēt & articulis & neruis &c. Qd etiā sensit Rasis in lib. iiij. Almāsoris. c. iiij. cū inquit. Est etiā obseruandum diligēter. ne q̄s recētibus vtatur fructibus: nisi in die quo multo vsus fuerit exercitio atq3 in stomacho ardor sentitur. Est em̄ conueniens vt in hac dispositione fructus comedat recentes: sicut sunt ficus: & vue: & pira: & mora: et chrysomilia infrigidata. Et subdit. Postq3 aūt predictos comederit fruct⁹ aliquo interposito spacio: cibum quē d3 sumere edat. Et fuit hec Gal. snia in. ij. de alimētis c. j. dicentis. Fructus vt plurimu3 sunt malichini: & solūmodo vtiq3 quis ipsis in profectu vtitur fatigatus ex prolixioribus itineribus et suffocatione vehementi: tunc ei possunt mitigantia quidē ariditatem corporis: infrigerātia autē mediocriter. Et in libro de euchimia & cachochimia. c. vlti. dixit. Abstinēdū est a cachochimis nisi aliqñ laborātes hora estatis egeant sanare siccitatē & caliditatem totius corporis. Idonea em̄ illo tpe sunt poma: & pruna: & cerasa preassumpta. Sed de citrullo & melone non multū offerēdū est: sicut neq3 de melo: popone: & persicis: & hmōi. Ex q̄bus apparet q̄ nō multā q̄titate3 fructuū comedere oporteat etiā laborātes: & q̄ ante alios cibos sumi debeāt: dicēte Almāsore in loco p̄ allegato. Fructus etiā si in prandio sumēdi: sūt an oēm edēdi sunt cibum: nisi sint de his q̄ in stomacho multā faciūt moram: atq3 tardantur: in quibus est pōticitas et acetositas: vt citōia: poma: & hmōi. Et in. xxv. cōtinentis. c. j. autoritate Dimmasui sic inq̄t. Summarie fruct⁹ debes sumere ante cibū: & p̄prie tenues & lubrificatiuos. Qd fuit acceptū ex fonte medicine artis Gal. in. ij. Alimētorū. c. xviij. dicente. Meminisse op3 hui⁹ qd est cōe in oībus quecunq3 cachochymahumida & lubrica & facile subire potentia comedere ipsa priora aliīs. sic em̄ celeriter subeūt & illis viam faciunt: vltimo aūt sumpta simul corrūpunt & alia: & postq3 descenderint alterum cibum edant ne forte bono cibo permixti illum secū corrūpant. aut indigestū descendere faciant: quare &c.

¶ Cap. clxxvij. ostendit qui fructus permaxime sint fugiendi: & quid etiā facere oporteat post laudabilium fructuum assumptionem.

ET si laboriosis iuuenibus calidis & exercitatis precipue in estate et ante cibum dixerimus fructus cōuenire: nō ē tñ hoc absolute de oībus fructibus intelligendū: sed tm̄ de laudabilib⁹ domesticis mollibus et perfecte maturis: & nō de aliīs existimandū: qm̄ vt Gal. inquit in ii-

bro de subtiliante dieta.cap.x.De fructib⁹ minus tristabūt q̄ leniūt ventrē:sicut mora:pruna:cerasa:et ficus.Que vero tardi sunt transit⁹ peiora sunt oia.ꝛ maxime si dura corpib⁹ sint:de eis em̄ nō est gustā dū:sꝫ gustādū de his q̄ ad repositionē sūt idonea:q̄lia sunt piracito nia:ꝛ vuarū nō pauca gn̄a.Mollio ra ꝟo magis sunt comedēda durio rib⁹ ꝛc.Qđ accepisse vr̄ Isaac i.v. doc.c.xxvj.cū ait.Cōstat ꝙ fruct⁹ laudabiliores sunt domestici quo rū cortices sunt subtiles ꝛ molles: humiditatē em̄ substātialē monstrāt subtiliorē ꝛ leuiorē ꝛ cito penetrātē venas ꝛ actiōi nature obediētē.ꝛ subdit.Et iō ficus laudabiliores sūt:ceteris fructib⁹ cortices habētib⁹:ꝛ vue sunt ficub⁹ secūde ꝛ precipue si bn̄ maturescūt. Fructus vero siluestres aut domestici nō maturi nequaq̄ ab eis sumēdi sunt:cū dicat idēꝫ vbi supra. Fructuū peiores ad nutriēdū ꝛ illaudabiliores fiūt q̄ in arbore nō maturescūt. Et post aliqua subiūxit. Fruct⁹ crudi ꝛ immaturi sunt pessimi ꝛ illaudabiles.ꝛ marie siluestres.Et in particularib⁹ inq̄t. Assuefactio ꝑsicorum causa fit febris diurne ꝛ dure dissolui. Qđ de ceteris fructib⁹ est etiā intelligenduꝫ. ꝛ de his ꝓ maxime q̄ nō sunt i suis arborib⁹ ꝑfecte maturati.Hec quoq̄ fuit Gal.sentētia in.ij.alimētoꝝ c.xx.dicētis.cauere oportet pulcerrima genere poma anteq̄ sup arborē sint matura: idigestibilia em̄ suntꝛ frigida ꝛ tardi secessus ꝛ mali chimi cū hoc ꝙ frigidū ꝛ grossuꝫ infallibiliter chimū habēt:quecūq̄ aūt bene maturata seruātur ad hyemē ꝛ adver ꝛ post ip̄m ꝓficuissima fiunt.Fruct⁹ em̄ ois nō maturatur:nisi ꝓpter caliditatē solis.vt inquit Gal.in.iiij.de simplici medicina distinctione .iij.c.ij. Solis enim substātie op⁹ est calefacere: modicūq̄ desiccare ꝛc.Teste Ptolomeo i sui quadriptiti prio.c.iiij. Per eū mouetur ois res se mouēs: per eum nascitur ois res nascens: crescitōis res crescēs:crescit omne foliū ꝛ maturatur ois fructus: vt etiā ait Hali abēragel in.iiij.c.prime partis. Nō igitur vere maturi dicēdi sunt fruct⁹ hi q̄ in paleis:vl̄ alio modo artificialiter ꝛ equinoce maturātur.sic itaq̄ immutari ꝛ silnestres exercitātib⁹etiā nō comendantur:q̄m mali ꝛ pessimi sunt nutrimēti.et ꝙ ita sit apparet ꝑ Gal. in libro de euchimia.c.v.sic dicēte. Fructus omnes preter vuas ꝛ ficus bn̄ maturas cachocimi sunt ꝛ maxime quicūq̄ sunt siluestriū arborū.Illi quoq̄ fructus oino sunt reprobādi.de q̄bus Rasis fecit mētionē in libro primo suorū aphorismorū.dicēs.Q̄n arbores maturantur ꝛ venenātur:ꝛ vermes in eis nascunt̄:nō debent fructus earum comedi:q: sunt venena mortalia.ꝛ minus qđ ex eo accidit est ꝙ putrefit sanguis ꝛ febris mortalis fit. Tales igit̄ fructus fugiendi sunt. ¶Hec aūt post fructuū comestionē sunt obseruāda.s.vt post ipsos illico nec cū ipsis alia cibaria ꝑmisceant̄:imo vt Rasis inq̄t in libro. xxv.cōtinentis.c.j.autoritate Cotte.Qui comedit fruct⁹ dꝫ post eos velocē motū sequi nullo cibo vtendo post ipsos dū nō descēderint ꝛ labant̄:ne iducat̄ de eis ad venas maximū nocumētū.Hoc etiā princeps ait i.iij.j.doc.ij..c.vij.Opꝫ vt q̄ fructus comedit post ipsos incedat:deinde post eos comedat aliq̄d ad hoc vt labant̄.Et si sitis sup fructuū assumptionē accideret:vinū nequaq̄ est bibēdū:dicente eodem.loco allegato:sed capitu.viij.

Sup cibū mali chimi bibere vinū dum cōmedit: aut ante aut postq̄ digeritur est malū: q̄m facit maluz chimū in extrema corpis penetrare: similiter sup fruct⁹ ꝛ ꝓprie melones. Et circa hoc Cōciliator noster monet dubitationē in differētia.cxxij. An sup fruct⁹ bibendū sit an nō. ꝛ si bibendū: an aqua vel vinū. Ad quā respōdens ait ꝙ si sitis valida fuerit ꝛ fortꝭ: erit exhibēd⁹ q̄litercūq̄ pot⁹: iuxta sniaz Gal. ꝛ Almāsoris. Si vero sitis nō fuerit tāta. ꝛ fructus assumpti frigidi fuerint ꝛ humidi: tūc gratia medicine vinū est exhibēdū vetus odoriferū potēs qđ est calidū ꝛ siccū: ꝛ hec fuit intentio Isaac in particu. doctri. dicētis. Persica ieiuno stomacho sunt edēda: ꝛ postea vinum vetus odoriferū est bibendum. Et fuit etiā Gal. sentētia in .ij. regiminis acutoꝝ dicētis. Bibāt parū vini nec aqua mixti cū q̄ preter cōsuetudinē fuerint pransi: nā vinū tale ꝛ in tāta mēsura sumptū. alterat ꝛ digerit prandiū preacceptū absq̄ deductiōe ipsius in venas ante id qđ ꝛ vinū opat̄ sup fruct⁹ maxie. Si ꝟo fruct⁹ calidi sint ꝛ sicci: aut cōplexio stomachi maxime calida: tūc aq̄ bibēda ē sup eos. Qđ ante oēs sensit Arist. in. xxij. ꝓblematuz ꝓblemate. viij. Si ꝟo stomachus frigid⁹ esset: nequaq̄ bibendū est: aqua eñ sup fruct⁹ recētes bibita preparat intestina colicam ꝛ ꝓprie ventosaz: vt dixit Anicē. in. xvj. tertij. tractatu. iiij. c. vj. Rōne igit̄ alimēti vinū sup fruct⁹ in multa quātitate nō est assumēdū vt nō faciat eos in venas in penetrare ꝛc. Et licet cōsuetudo sit in cōtrariū: tñ dicēdū ē cū Gal. in scđo de alimētis. c. de cucumerib⁹. ꝙ latet tpe multo prau⁹ in venis chim⁹ ex ipsis ꝯgregat⁹ q̄ cū in coctiōe modica ad putrefactionē deueniet, ꝛ febres mali moris operabit̄. Nullus ergo decipiatur ex hoc ꝙ in presentia nocumentū nō ꝑcipiat ex potu vini sup fructuū comestionē: quēadmoduz aliq̄ dolores intētissimos passi sūt ex potu vini sup fruct⁹: aliqui vero mortui idē sup ficus bibētes: vt testat⁹ ē Cōciliator vbi supra. Quare parū vini gr̄a medicine accipiat̄.

¶ Capitulū. clxxviij. ponit naturam ꝛ nutrimentū proprietatesq̄ angurie dicte batecha.

Eclaratis vsq̄ modo vniuersalib⁹ circa fructuuz comestionē obseruādis: tēpus est vt ad ꝑticularia descēdam⁹: obseruātes qđ supra promisimus .s. velle prius de fructibus olerū ꝑtractare scđm ordinē alphabeti. Deinde vero de vnoquoq̄ fructu arboꝝ sigillatim dicem⁹ vt manifestissime appareat quantū vnusquisq̄ eoꝝ minime faciat ad sanitatis cōseruationē. Incipiam⁹ ergo ab anguria q̄ ab arabicis batecha: aut melon indus vel saracenicus nūcupatur: dicentes cuz Haliabate in. v. theorice. cap. xviij. Et cuz Anicen. in. ij. canonis. ca. xciij. ꝙ ipsa frigida est in principio secundi gradus: ꝛ humida in fine eius: ꝛ existit in natura cucumeris q̄ cū nō digeritur bene: generat coliricam passionem: prouocat vrinam: ꝛ confert lapidi in renibus: cum autem corrumpitur in stomacho conuertitur ad naturam venenosam: oportet ergo vt cuz grauat extrhatur velociter hec ipe. Isaac vero ī ꝑticularib⁹ dietis sic de ea scripsit. Est ꝛ aliud melonū genus q̄ palestini vocantur: et vulgariter dicūtur saracenu humiditas istis minor ē ceteris frigidis

res tamē illis sunt: proide tardiores duriq3 ad digestionē ⁊ cōuersionē: dicimꝰ etiā eos corruptioni esse inobediētes: vnde calorē habētibꝰ in stomacho atq3 febricitātibꝰ cōueniūt: q2 grossities eoꝝ q̄ frigidis repugnādo febribꝰ eoꝝ ardorē extinguūt. Rasis quoq3 i. iij. Almāsoris. c. xx. dixit de ipsis sic. Melones nō dulces q̇ sunt bateche: sitim sedāt ⁊ humectāt atq3 vrinā ꝓuocāt. Quibꝰ si quis in comestione multū vsus fuerit: colericā patiet̄ passionē. Serapio etiā in. c. de melone magna viridi dixit auctoritate Rasis: ꝙ est fortis humectatiōis ⁊ extinctiōis: ⁊ cōfert febribus adurētibus: ⁊ illi in cuiꝰ corpore oportet vt generet̄ phlegma hūidū ad resistendū humoribꝰ acutis existentibꝰ in stomacho epate ⁊ venis .s. quādo ipsi sunt male qualitatis ⁊ pauce quātitatis: quoniā hmōi melo non laxat in principio laxatione forti: ⁊ illi quidē q̇ sunt cū hoc debilis corporis ⁊ diminute carnis ⁊ sanguinis quoniā oportet vt in istis ꝑmutemꝰ cōplexione cholore eoꝝ oīno. ⁊ q̄uis possemꝰ immutare cōplexionē eius cū rebꝰ acetosis: res tamē insipide in hoc casu sunt cōuenientiores: qm̄ impossibile est quin res acetose incidāt ⁊ subtiliēt: ⁊ hmōi corpꝰ non potest sustinere: q2 si tu assuefacis eis squimbim .i. sirupū acetosum: facis augere in corpore suo maciē ⁊ debilitatē sue virtutis: ⁊ disrumpis stomachum eius ⁊ fortassis inducis excoriationē ⁊ tenasmonē in suis intestinis. Et si tu facis eum assuescere acetosis habētibꝰ stipticitatē: nō ē possibile quin augeas oppilatiōes si adsint in suo epate: ⁊ in poris ⁊ nō humectāt etiā cum hoc: q2 res acetose stiptice desiccāt ⁊ nō humectant: sed res insipide ⁊ maxime habētes grossitiē substātie cū aliqua dulcedine sicut melō dictus: ipse em̄ humectat ⁊ infrigidat cōplexionē: ⁊ generat in epate sanguinē aquosuz q̇ rectificat malitiā sanguinis cholerici q̇ ē in venis quādo miscetur cū eo. Et subdit post ꝙ iste melon frigidior sit alijs speciebꝰ melonū ⁊ tardioris immutationis in stomacho ⁊c. Ex quibꝰ apparet clarissime ꝙ plꝰ pro medicina q̄3 ꝓ cibo batecha sit vtēda ⁊ a cholericis precipue: et ante oēm cibū: dicēte Gal. in li. de dissolutione cōtinua. de his q̄ velociter corrūpūtur in stomacho: est batecha. q̄ si cito nō descēderit ď stomacho: ⁊ obuiet humoribꝰ malis cito corrūpitur. ⁊ debet comedi an̄ cibū ammouēda de stomacho ꝓpter velocitatē descensionis eiꝰ ⁊ lubricitatis viarū in eo q̇ comedit ipsam: nā quādo comeditur post cibū: corrūpitur ꝓpter remanētiā eiꝰ in stomacho: ⁊ relinq̇t corruptū cibū corruptiōe eiꝰ: ⁊ qn̄ totaliter corrūpitur qď frequēter euenit ē sicut venenū perniciosum. hec ipse. Quare ⁊c.

Capitulū. clxxix. ostendit naturam ꝓprietates ⁊ iuuamēta capparorū in via nutrimenti.

Capparis scꝫ diuersas suiptes ad medicinā venit: quoniā folijs quādoq3 ⁊ radicibꝰ fructibꝰ ⁊ corticibꝰ ipsiꝰ aliquādo vtitur. De fructibꝰ aūt hoc i loco solummō dicemꝰ q̇ saliti ad nos deferūtur: ⁊ eos cū aceto p̄paratos an̄ cibū accipimꝰ. Dicamꝰ ergo de ipsis cum Auicen. in secundo canonis. cap. cxlij. ꝙ natura eius sit calida et sicca in secundo et est resolutiua apitiua et abstersiua ⁊ nutrimentū fructus eius est paruum precipue cum salitur. Et qď ex ea est humidū: est magis nutritiuum

q̄3 quod

q̄ quod siccū est. Quod tñ ex ea salitum est confert patientib⁹ asma et est magis conferēs spleni et duritiei eius bibita et more emplastri superposita: et multotiens euacuat ex splene materiam grossam melancholicā et succedit ei sanitas qm̄ solutione educit humorē crudū grossum et ꝓuocat mēstrua et interficit serpentes et vermes in intestinis: et confert emoroidib⁹: et augmentat coitū: et qd̄ ex ea salitū est ante cibum sumptū soluit. hec ipse inter alia. Que ēt sensit Auerrois in .v. colliget dicens. Capparis calidus est in secundo et siccus in tertio qr compositus est ex substantia terrestri et frigida et terrestri adusta ignea et subtili: et significat hoc amaritudo dominans et post hoc h₃ proprietatem contra vitia splenis. Et propterea qr illd̄ qd̄ facit exire cum stercore est sanguineum et tūc remouet dolorē splenis: et hoc idē facit in aliis humorib⁹ grossis: qr educit eos per vrinā et ꝓuocat menstrua etc. hoc idē voluit Isaac in particularib⁹ dietis. c. proprio dicēs. Cappares calidi sunt et sicci in secundo quod eorū testatur amaritudo pōticitas et acumē. Idcirco incidunt dissoluūt et mundificant stomachū a superfluis et menstrua prouocant q̄ vtiliores sunt ad medicinā q̄ s̄m cibum qr illaudabilis sunt nutrimenti vtpote cholerici nigriq₃ sanguinis generatiui: neruos stomachi percutiunt: vñ elixos oportet eos manducare ablata ab eis aqua ꝯditos cū aceto et oleo etc. Rasis quoq₃ in tertio Almansoris c. xix. sic de eis inquit. Oīa que aceto condiunt̄ multā ex ipso acquirūt subtilitatem: epar quoq₃ infrigidāt. Capparis ideo que cū aceto condit̄ min⁹ calida est ea que in salmuria ponitur oppilationi quoq₃ epatis: ac splenis congruit. Et in libro .xxiij. cōtinentis c. dclxiiij. dixit. Capparis cu₃ proprietate sua extrahit vermes cucurbitinos et autoritate Diascoridis ait. est malus stomacho et lenit ventrē et sitī₃ infert cuius fructus si per. xxx. dies bibitur quolibet die i q̄titate tertia ter tū̄ cum vino dissoluit apostema splenis et ꝓuocat vrinam etc. Et post multa dixit auctoritate Gal. in libro nutrimenti. q vires capparis sunt fortes valde et tenues: ideo nutrimentu₃ ipsius est modicū admodū rerum subtilium et añq̄ saliantur sunt abundantis nutrimenti et qñ saliunt̄ si comedūtur post ipsoru₃ lotionem nutrimenti sunt modici valde: sed conueniūt ad excitandū appetitū remissu₃ cibi et ad acuendum ipsum in stomacho: et ad abstergendum ventrē de phlegmate et ad emittendū ipsum per egestu₃: et ad aperiendū id qd̄ fuerit in epate et splene de oppilationibus et ad illud mundificandū: sed debēt cōfici in tali cura cū aceto et melle aut cu₃ aceto et modico oleo et ante cibu₃. Deinde dixit circa finē preallegati capituli autoritate Bimmasui. capparis corrobo rat stomachum et appetitū cibi si cōditus fuerit cū aceto: tñ non conditū cum aceto nocet stomacho: desicat ipsum: sitim infert: s₃ abstergit id quod in eo fuerit de phlegmate: aperit oppilationes in epate et splene prouocat menstrua et confert doloribus ancharū. Qui oēs a Ga. vident̄ accepisse in lib. de dissolutione continua sic dicēte. Cappares cū aceto et melle qñ comeduntur ante cibum abstergunt et mundificant stomachum et intestina et aperiunt oppilationes etc. Et in secūdo alimentorum. c. xxxij. Uirtus capparis est subtilium partiū sufficiēter. Et ꝑpter hoc nutrimentū minimum tribuit in corpus assumentium ipsum sicut et alia omnia quecunq₃ subtiliu₃ partium. Utimur autē₃ pro medicina magis qua₃ pro alimento fructu plāte huius: qua de re ipsis nō sepius est vtendum.

¶ Cap.clxxx.oſtẽdit naturã proprietates ⁊ maliciã nutrimenti citrullorum ⁊ cucumerum.

Citrulli ſunt ſpẽs cucumerũ. idõ de ipſis ſimul cũ cucumere dicemꝰ: et primo cũ Serapione autoritate Gal. ſic ſcribente. Citrullus frigidior eſt cucumere: ⁊ generat chimũ viſcoſum ⁊ humores crudos in venis ⁊ accidunt ex eſu eius febres antique male: neq; prouocat vrinã ſicut melon: ⁊ nocet ſtomacho. Quare opꝫ qui vult vti eis vt vtat̃ ameos niſi ſtomachus eius ſit valde calidus. Et ſubiũxit de mẽte habix ꝙ aque citrulli ⁊ cucumeris cõferant inflãmationi febriũ: ⁊ ſedat ſitim ⁊ laxat ventrẽ laxatione bona ſine nocumẽto aliquo. ⁊ dꝫ bulliri cũ zuccaro albo ⁊c. Rabi moyſes vero dixit de citrullo: ꝙ cũ eiꝰ digeſtio tardatur: generat humores venenoſos. Iſaac etiã in particularibꝰ dietis de eis inquit ꝙ frigidiores ſunt ⁊ grauiores cucumeribꝰ: frigiditas eñ eoꝝ eſt in fine tertij gradꝰ: ꝓinde groſſuꝫ generãt phlegma: ⁊ neruoſitati ſtomachi magis nocẽt cucumeribꝰ. Rurſus propter ſuã duritiẽ et frigiditatẽ ſunt groſſorũ humorũ ⁊ ſuperfluorũ generatiui. Quod certificat̃: qr citrulli morã in ſtomacho faciẽtes corruptioneꝫ ⁊ venenoſos humores faciũt. Citrulli ergo magis ſtomacho nocẽt cucumeribus: cucumeres aũt: vt inqͭt Auerrois in. v. colliget. c. de oleribꝰ ſunt frigidiores ⁊ minus humidi: ⁊ minꝰ prouocant vrinã melonibꝰ: ſed non corrũpunt̃ ita cito ſicut melones. Sed Auicẽ. in. ij. cañ. c. clxxx. ſcribẽs de eis ait. Cucumer eſt frigidꝰ ⁊ humidꝰ ad ſecundũ cuius hec ſunt operationes: qr ſedat caliditatẽ ⁊ cholerã: ſed eiꝰ chimus eſt malus preparatus ad putrefactionẽ ⁊ ad febres prauas. Citrullꝰ vero lõgioris eſt digeſtionis et diſcurrit in venis crudus: ⁊ generat febres chronicas cuius quidẽ nocumẽtũ expellit ameos a vehemẽtia inflationis ſtomachi. Et infra ſubdit: ꝙ raro digeratur bene. Iſaac quoq; in particularibus dietis inquit. Cucumeres frigidi ſunt ⁊ humidi i ſcđo gradu groſſi ſunt ⁊ duri ad digerendũ ⁊ tarde a ſtomacho deſcẽdunt: ſtomacho ſunt nociui: et neruoſitatẽ eius percutiũt: qr ſi cibũ in ſtomacho aliqñ̃ inuenerint: cũ ſui frigiditate eũ ſeruant crudũ: nec ſinũt a ſtomacho diſſolui: ſed tamẽ minus ſtomacho nocẽt ꝙ̃ melones: qr cucumeres digeſtiue inobediẽtes virtuti. faciũt in ſtomacho laborẽ. Melones vero ſtomachi ſubſtãtiã molliunt: ⁊ conuertunt̃ in venenoſos humores quibꝰ ſtomachus percutit̃. Sed tñ ſi melones bene digerant̃: meliorẽ ꝙ̃ cucumeres generãt chimũ: qr cucumeris groſſus eſt chimus phlegmati vitreo vicinus. Unde hippocrates. Cucumeres ſũt groſſi ⁊ difficiles ad digerẽdũ ⁊ magis ꝙ̃ melones vrinam prouocãt: ⁊ ventrẽ humectãt. Et hoc eſt id qđ ſenſit Gal. in. ij. alimẽtorũ. c. v. di. Cucumeres vrinatiuã habẽt virtutẽ ſicut pepones: ſed minus illis eo ꝙ ſubſtãtia ipſorũ minus humida ſit. Et ꝓpter hoc etiã neq; corrũpunt̃ facile in vẽtre ſicut pepones. ⁊ in lib. de euchimia ⁊ cachochimia. c. v. di. Citrulli melones ⁊ melopopões ſunt fructꝰ quorũ nullus eſt euchimꝰ. Si aũt hec nõ cito ſubeũt corrũpunt̃ ſcđm ventrẽ in eũ qui fit ex eoꝝ corruptione humorẽ: ⁊ propinquũ mortiferis pharmacis operant̃. Raſis vero in iij. Almãſoris. c. xx. de ipſis hec tãtũmodo ſcripſit. Cucumeres et citrulli frigidi ſunt qui ⁊ ſitim auferũt: ⁊ ſtomachũ infrigidãt atq; vrinam prouocant. Et in. xxiij. cõtinẽtis. c. dcxj. dixit autoritate Ruffi in li. regiminis de cucumere hortenſi. ꝙ ſubſtãtia melonũ

est tenuior: sed substantia immatura melonis est grossior et hz in se vires abstersiuas ꝛ incisiuas: ꝛ ideo prouocat vrinā ꝛc. Et infra autoritate Bimmasui sic ait. Cucumeres ꝛ citrulli sūt frigidi ꝛ humidi in fine scdi gradus: sed peior ipsorū est citrull⁹: qr generat in stomacho phlegma viscosum: ꝛ procedit de eo ad venas humor crudus: ex quo quotiēs abūdat fiunt febres chronice: ꝛ nō prouocāt vrinā ad modū melonis: ꝛ velociter corrūpunt in stomacho: ꝛ comedēs ipsos affluēter dz vti amcos ita tñ q ipsi⁹ stomachus nō sit inflāmatus ꝛ qui patitur sincopim ex caliditate: olfatio citrullorū est cōueniens cū ꝓprietate ipsorū. Quare cōcludamus cū eodē Rasi in quarto suorū aphorismorū sic scribēte. Cucumer frigid⁹ bonus stomacho .s. calido: ꝛ meliores sunt saraceni ci q̄ gallici proprietatē habent remouendi cholerā. Et ideo pro medicinis eis vtamur.

¶ Cap. clxxxi. ostēdit naturas ꝓprietates ꝛ iuuamēta cucurbite in via solūmodo nutrimenti.

Auerrois in .v. colliget. c. de herbis ꝛ olerib⁹ sic scripsit. Cucurbite: q̄ in arabico dicuntur hula: sunt frigide ꝛ humide aquose: ꝛ talē humorē generāt. ꝛ dicit q sunt apte recipere corruptionē in stomacho et habēt malā alteratiōnē: sicut fit in reb⁹ humidis nō habētib⁹ stipticitatē terrestreitatē nec pōticitatē: qr sunt solū aq̄ ꝛ assimilam⁹ ea morus: nec cucurbite isti⁹ regionis sunt tales: sed dure digestionis ꝛ grossioris nature: ita q nō pñt rectificari nisi cū multa decoctiōe ꝛ cū hoc sunt multū mali chimi: ꝛ adhuc infrigidāt et humectāt eo q nō habēt virtutē cito exeūdi cū nullā habeāt abstersionē. Qd nō min⁹ sensit hali. in .v. theo. c. xviij. Et princeps Aui. i. ij. cañ. c. clxxix. dixit. Cucurbita est frigida ꝛ humida in .ij. ꝛ illa q̄ est elixata nutrit aliquātulū: ꝛ est velocis descēsiōis si nō corrūpit ante digestionē propter cām aliquā: ꝛ nō generat ex ea humor malus. Sed si corrūpit in stomacho ꝛ miscet ei humor mal⁹: est tarde cōsistētie sicut reliqui fruct⁹ ꝛ humor q̄ ex ea generat est insipid⁹: nisi dñet ei aliqd qd sibi sit cōmixtū. nam si cū citonijs cōmiscet humor ei⁹ est illaudabilis ꝛ subdit. Uerū nocumētū qd ipsa affert colon duplicat: de proprietate quidē eius est q generat ex ea nutrimētū homogeneū ꝛ qd ipsi associatur. nā si comedat cū sinapi. generatur ex ea humor mal⁹ stipticus acris ꝛ si cū sale generat ex ea humor salsus. ꝛ si cū stipticis generat ex ea humor stiptic⁹ ꝛ est oīno nociua quibus dñatur melācholica ꝛ phlegma ꝛ bona cholericis. Uerūtñ nocumētū qd affert colon maximū est: et in fine eiusdē capituli iterū dixit Ipsa vehemēter nocet intestinis ꝛ colon ꝓprie. ꝛ propter hāc cām colirici: ꝛ q̄cūq alij qui colicā pati consueuerūt: ei nō approximēt. Isaac quoq in particularibus dietis sic inquit de ea. Cucurbita frigida est et humida in scdo gradu: phlegmaticū generat chimū: proide cholerice nature cōuenit ecōtra vero frigidis nocet: ꝛ cholericis melior est q̄ sanguineis: qr ei⁹ humiditas stomacho humectat: ꝛ sitim cholericorū humorū extinguit: similiter debemus eā intelligere esse nociuā phlegmaticis plusq̄ melācholicis. Que q̄dē melior est cholerico si hoc modo det: coquat in coctaneis ꝛ succo maligranati aut vue agrestis: aut cū succo malorū citrinorū: aut cū oleo amigdaleo: aut oleo: onfacino condiatur. Phlegmaticis vero sic datur elixa in aqua ꝛ ab aqua expressa cum sinapi pipere et apio et menta: vtilius datur cum

eorum' caliditate temperet: ⁊ tūc chi-
mum generat calidū ⁊c. Raſis vero in
iij. Almanſoris. c. xviij. inquit de ipſa.
Cucurbita frigida eſt ⁊ humida: que
ſtomacho mala exiſtens appetitum
deſtruit: ſitim quoqꝫ ſedat: ⁊ epatis a
ſtomachi ardorē extinguit ſi in eis qn̄
abūdat calor. ⁊ in. iiij. lib. ſuorū apho
riſmorū inquit. Et ſi ex cucurbitis ni-
mis comedat tenaſmū generat: ſed ſi
aceto ⁊ alijs preparetur melioratur.
⁊ in. xxiiij. continentis. c. dcx. dicit auto
ritate Gal. in. vij. Si comeditur cucur
bita generat humectationem in ſto-
macho: ⁊ incidit ſitim. ⁊ dixit in libro
nutrimenti Cucurbita cruda horribi-
lis eſt: ⁊ eius nocumentum in ſtoma-
cho eſt magnū ⁊ vidi quendā come-
dentem ipſam ⁊ ſentientē in ſuo ſto-
macho ponderoſitatē ⁊ frigiditatem
⁊ paſſus nauſeam inde ⁊ vomitum: ⁊
nullum medicamē confert huic vitio:
ſicut vomitus. Sed elixa cū humidi-
tate nutrit. ideo nutrimentū eius eſt
modicū ad modū omniū ciboꝝ q̄ ge
nerant humorē aqueū ⁊ tenuem ⁊ de
ſcēſio eius de ſtomacho cito fit ex hu
miditate de qua diximus ⁊ ex lubrica
tione plana que eſt in ea. Sed qn̄ di-
geritur humor eius: non eſt malus ni
ſi p̄cedat eū corruptio ante digeſtio-
nem ipſius: ⁊ corruptio accidit ei aut
artificialiter: aut ex humore malo in
ſtomacho: ſꝫ ex tarditate eius in ſto-
macho fit corruptio ſicut de omnib⁹
alijs fructibus humidis ſi tardant in
ſtomacho ⁊ non deſcendūt cito ſola:
ex ea generat humor crudus: ⁊ ſi cuꝫ
alio generat exinde humor iuxta ſa-
porem illius rei cū quo componitur:
q: alteratur ⁊ aſſimilat ei: ⁊ ſi come-
datur cū ſinapi gn̄atur exinde humor
acutus cum caliditate manifeſta: ⁊ ſi
comeditur cum ſalito gn̄atur humor
ſalſus. ⁊ ſi cū rebus ſtipticis gn̄atur
inde humor ſtipticus. Et dixit etiam
vbi de moris locutus eſt: ꝙ cucurbita
licet minoris nocumenti ſit q̄ꝫ alij fru
ctus eſtiui: quotiens nō deſcendit de
ſtomacho velociter corrūpitur ita ma
leqꝫ exprimi non pōt. Uerba aūt Ga.
vt in noſtra tranſlatiōe habemus in
lib. de euchimia. c. v. hec ſunt. Cucur-
bita inculpabilis eſt ſola horarioꝝ
fructuū: ſed ſi ipſa corrumpat in ven-
tre cachochimia ſatis fit ſicut ⁊ mora
quare pro omnibus minime videt cō
mendanda ⁊c.

¶ Cap. clxxxij. oſtendit naturam
nocumenta ⁊ pernicioſa pericula
ex fungorū comeſtione prouenien-
tia: ⁊ qui eligendi ſint: ⁊ quomodo
preparandi ⁊c.

Licet fungi in nume-
ro radicū a Gal. repo
nant in lib. de ſubti-
liante dieta. c. ix. vbi
dixit: ꝙ oim̄ radicum
eſibilium peſſimi ſint
fungi: quāobrē cū fructib⁹ oleꝝ mini
me forēt reponēdi. q: tā poti⁹ terre fru
ctus q̄ꝫ radices nobis eſſe videnť: iō
de ipſis hoc in loco exiſtimauim⁹ ſcri
bendum: cū plus etiā his q̄ꝫ alijs fru
ctibus aſſimilent: ⁊ ei⁹ nature appro
pinquēt. Dicamus ergo de eis ꝙ q:
peſſimi ſunt. vt Ga. ait vbi ſupra: ⁊ ad
comedendum valde periculoſi. teſte
eodem in li. de euchimia. c. j. ſic dicen
te. Uidi deniqꝫ quoſdā quidē propter
fungoꝝ eſum mori quoſdā vero ꝓpter
conij vel ferulaꝝ: paucos vero ex eis
vix ſaluari: iō dimittendi ſunt potius
q̄ꝫ aſſumendi vt eoꝝ nocumenta ne-
quaq̄ꝫ percipiamus. Quoꝝ cā euidēs
eſt ex his q̄ ſcripſit ipſe ēt loco allega
to: lꝫ poſt multa cū inq̄t. Oim̄ autem
edulioꝝ fungi hn̄t frigidiſſimū ⁊ vi-
ſcoſum ſimul ⁊ groſſum chimū: inter
quos aboletis ſolū nullus notat mo-
ri: colicā tn̄ ⁊ hi q̄buſdā attulerūt nō
digeſti. Ab alioꝝ vero fungoꝝ eſu: q̄
dam: quidē mortui ſunt: quidā vero

venerũt prope mortē diarijs aut coli- ricis oblati: aut suffocati periclitãtes. A quo sumpsit Aui.i.ij.cañ.c.cclxxv. dicēs. Fungi frigidi sunt in fine tertij grad⁹: et humidi in pricipio ei⁹: et ideo generãt humorē grossuz malũ: et corr rectificatio est vt elixent: et ponant cũ eis pira humida et sicca: et ozimũ mon tanũ: et bibatur sup ipsos vinũ purũ.s. gratia rectificatiõis et nõ alimēti: qm̃ vt in.iij.j.dixerat. Sup cibũ mali chi- mi vinũ non est bibendũ: q2 facit ma lum chimũ in extrema corporis pene trare. Deinde prosequit eos detestã- do dicēs. Fungi generãt stuporem et apoplexiã. Et accidit ex illis qui non interficiũt prefocatio et proprie interfi cientib⁹: et accidit etiã ex illis qui non interficiũt colirica passio qñ multipli- cãtur: et sunt difficilis digestiõis. et ma li nutrimēti: et faciũt possidere difficul tatē vrine. et subdit de eis. Sũt q̃ sunt mortiferi: et sunt illi q̃ nascunt invicini tate ferri eruginosi et rerũ putridarũ aliarũ. aut in ppinquitate mãsionis reptiliũ venenosorũ: aut apud aliquã arborē quarũ propriũ est vt corrũpat fundos q̃ apud eas nascunt sicut oli- ue: et de signis quidē eorũ est q super eos humiditas viscosa putrefacta pci pitur: et cito aduenit eis alteratio et pu trefactio et prouenit ex ipsis cõstrictio anhelitus et sincopis: cura eorũ est cũ incisiuis et oximelle cũ calamēto etc. et qñq3 interficiũt statim et ppterea dixit Rasis in.iij. Almãsoris. c. xviij. fungi tuberib⁹ sunt valde deteriores: quorr quidã hominē strangulant atq3 occi- dunt. Qui aũt ex illis homini existũt in corpe viscosum generãt phlegma. Et rõ est: q2 vt scripsit Isaac in.v.d.c. xxviij. autoritate Galie. fundi in terra sicca nati sunt et pluuiali aqua enutri ta. in terra itaq3 molli nascunt et aqua quieta putrida nutriunt. vnde Gal e. Oia inquit nascentia in sapore vel in acumine nõ apparētia vl' aliquo alio sapore naturaliter sunt ceteris peiora sicut fungi qui sunt peiores ppter ter re malignitatē et corruptionē humo- rum quib⁹ nutriuntur. Sunt ergo pes simi: et maxime si iuxta oliuã nati fue rint: quia oliua grossitiē et viscositatē dat ei s. et in.p.d. similiter ait. Fungi frigidi sunt et humidi in tertio gradu quod mollitie suiq3 humiditate testi- ficãtur. Mortiferi grossam habent vē tositatē: et humiditatē viscosam dige stioni inobediētes: vnde illaudabiles sunt: vt pote tumorosi: ideo bonũ est vt oino fugiant. Immortiferos vero comedere volentes eorũq3 nocumen- tũ nõ timētes: elixēt atq3 piris aut ca- lamēto misceãtur. Quarũ iure expres so in alia aqua recoquãtur: et cũ pipe- re: earui: zinzibere: calamēto: origa- no: et similib⁹ condiãtur et esui tribuã- tur: et in fine merũ vetus potetur. Et qui frigidi sunt natura accipiãt in fine eorũ zinziber conditũ: diaciminũ dia- trium pipereon: tiriacã: mithridatũ: et hmõi. Rasis quoq3 in.xxij. continētis. c.dlxxxiiij. dixit de eis autoritate Ga. in lib. nutrimentorũ. Bonus fungus et innocēs frigidi nutrimēti est et q̃ abũ- danter de eo sumit in eo generat hu- morē grossum malũ et plures eius spe cies sunt mortifere: et vidi quēdã pas- sum fuisse de eo strictũ anhelitũ sinco pim et sudorē frigidũ et saluatus est cũ studio cum rebus incisiuis: cũ sirupo aceto et mētastro cocto i eo supasper- sis super eũ spuma et burac: vnde euo muit ipos fungos: qui trãsmutati fue runt ad humorē malum grossum et fri gidum. Nostra aũt translatio preal- legati textus tot et tãta nõ habet: sed id tantũ quod supra circa psentis ca- pituli initiũ adduxim⁹. Ex quib⁹ om- nibus hanc possumus elicere conclu- sionē: q tutissima res sit ob iam dicta fungos dimittere.

Cap. clxxxiij. ostēdit naturã pro

prietates ꝛ nutrimentū tuberum que tartufele dicuntur.

Volētes ordinē alphabeti obseruare nō esset hic de tuberibus scribendū: sed q2 fungis in omnib9 fere suis operationib9 assimilant: ppterea nō videt nobis irrationabile d ipsis imediate scribere post fungorū determinationē: ꝛ vt legētes de eis iuxta positis faciu9 valeāt virtutes ipsorū intelligere. Dicam9 ergo cū Principe nostro in.ij. canonis.c.d. cxcij. sic scribēte. Tubera sunt ex substātia terrea pl9 ꝛ aquea min9: ꝛ i ipis est arietas ꝛ subtilitas pauca: ꝛ sunt priuata sapore: ꝛ meliora eoꝝ sūt arenosa alba in qb9 nō est odor mal9. Et que ex eis sunt sicca deteriora sunt humidis: ꝛ illa qdē q elixant post excoriationē ꝛ scissionē cū cultello cū aqua ꝛ sale: deinde coquunt cū oleo ꝛ almuri: ꝛ speciebꝰ cōdiētib9 sūt meliora. Et deteriora eoꝝ genera sunt fungi: ꝛ ꝓprie cū nascunt sub arborib9 ꝛ in terra mala sunt grossa valdē: ꝛ prebēt nutrimētuz grossuz melancholicū: ꝛ nō appropinquat eis in hoc aliqd. Et eorū quidē tyriaca ē vinuz puruz: ꝛ species cōdientes assumere. Et si elixētur deinde coquant: ꝛ cuz eis cōdiant. generat ex eis nutrimētuz grossum nō maluz: verūtamē saporē nō habēt: ꝛ timetur ex eis paralysis ꝛ apoplexia: sunt tarde digestiōis ipedictia ꝛ grauātia stomachū: ꝛ sunt grossi chimi. Et subdit q Gal. in quodā loco ait. q nō sint mali chimi: faciūt tñ incurrere colicaz ꝛ difficultatē vrine. Ego autē inueni Gal. in li. de euchimia de ipsis sic scribentē. Moderate autē est pachichimuz ꝛ vocatur iduū .i. trifula: nō tñ ē cachochimū. hec est series verboꝝ eius put in nostra habem9 trāslatione que nihil de colica facit mētionē: attamē credendum est principi: cū rō dicti sui sit in ꝓmptu. etiā p verba Gal. in libro de subtiliante dieta.c.ix. sic dicentis. Quid aūt oporteat dicere de oleribus quorū nō solū radices: sed etiā ꝓductiones ꝛ folia phlegmaticū generant humorē: sunt autē de hoc genere trifule: attamē quecūq3 in arena ꝛ minus humida cōsistūt terra: deficiūt a malicia fungorū ꝛc. Generādo aūt phlegmaticū humorē ꝛ colicā facile poterunt causare: vt ei recte imposuit Auicē. Qd similiter cōfirmatur p Rasim in.iij. Almāsoris.c.xviij. sic dicētē. Tubera frigida sunt ꝛ grossa: phelgma quoq3 generāt crudū: que aūt ex eis ruborē habēt mala existūt: quorū multa comestio colicā generat: nec ēt absq3 calidis sūt edēda ꝯdimētis: fungi tñ tuberib9 valde sunt deteriores. Et in.xxiij. cōtinētis.c.cccccclvj. idē dixit autoritate Galie. Bimmasui Cum ꝛ reliquoꝝ pluriū antiquoꝝ: quoꝝ dicta eadē sūt cū supiorib9: ꝛ iō ob tediosā ꝓlixitatē ea nō adducem9: id tñ nō ꝑtermittam9. qd ipe Rasis inqt i.xxv. li. eiusdē.c.j. de tuberū ꝑparatione verbis istis. Si elixa fuerint in aqua: sale ꝛ origano: aut in oleo ꝛ ossa fetida annihilabit id qd generādu3 est de eis i stomacho de phlegmate viscoso: ꝛ similis cōditio debet fieri in fungis. q si inuenit post comestionē ipsorū ponderositas: debes bibere de vino simplici: aut de aqua mellis: aut de tyriaca dragmā vnā: ꝛ ea ꝑpter hmōi res a nobilissimis viris: quibus precipue hūc nostrū librū scripsim9: minime debent mādurcari: eo q eoꝝ cōplexiones sunt vt plurimuz delicate: ꝛ stomachi ipsorū debiles tubera fungos ꝛ talia grossa bene digerere nō valentes. quare fugiant ipsa.

¶ Cap. clxxxiij. ostēdit naturā melonū ꝛ ꝓprietates eoꝝ in via nutrimenti: declarando qui eoꝝ deteriores: ꝛ q nouici minus existant.

Melões dicti a Gal. in. ij. de alimẽtis. c. iiij. melopopones inter reliquos oleruz gratiores habentur: quorũ due sunt species. Aliqui em̃ oblõgi qui ꝓprie melopopões dicunt a Gal. vbi supra. Quidã vo alij rotũdiores sunt ⁊ dulciores: q̃ pepões ab eo ⁊ ab oibus nuncupant. Ideo dicam⁹ de natura ⁊ ꝓprietatib⁹ vtriusq̃. ⁊ primo cum Auerroi in. v. colliget. sic de herbis ⁊ olerib⁹ dicẽte. Melones sunt frigidi multe humiditatis: ⁊ habent abstersionẽ. ⁊ prouocãt. vrinã: ita ꝙ dicitur ꝙ q̃ vtitur multũ brodio eoruz est cautus ab egritudine arenarũ. halia bas autem in. v. theorice. c. xviij. sic de ipsis ait. Melõ frigidus est ⁊ humid⁹ in scdo gradu: cito a stomacho descendit: vrinã prouocat: ⁊ post pauca subiunxit. Celeris em̃ est corruptionis in stomacho celerisq̃ alterationis in ea que in stomacho iuenit. ⁊ ait Gal. ꝙ si in stomacho corrupt⁹ fuerit veneno primuz est hec ipse. hoc etiam sensit Auicẽ: in. ij. canonis. c. de batheca: cuz sic ait. Melõ est melioris humoris q̃ batecha: ⁊ ei⁹ caro est digestiua abstersiua ⁊ ꝓprie eius semẽ. ⁊ matura ⁊ immatura ambe sunt abstersiue. et cõuertit eius caro ad quẽcũq̃ humorẽ in stomacho inuenit: ⁊ est ad phlegma vehemẽtius decliuis q̃ sit ad cholerã ⁊ q̃ ad melãcholiam: ⁊ non cõuertitur velociter: id est nõ cito digerit. Et ꝙ ita intelligẽdus ⁊ exponẽd⁹ sit: patet per ipsuz dicentẽ infra. Melo est tarde digestionis nisi quãdo comeditur cũ eo qḋ est interius eius. ⁊ ipsius quidẽ nutrimẽtuz est rect⁹ ⁊ ei⁹ humor est cõueniẽtior: oportet preterea vt cibuz nõ sequat aliuz: ⁊ demuz circa finẽ capituli dixit. Et melo q̃dez est minoris ꝓuocatiõis q̃ batecha: et ẽ magis abstersiu⁹. ⁊ velociores descẽsiõis pcipue q̃ ẽ mellis id ẽ dulcis valde cũ aũt corrũpitur in stomacho cõuertitur ad naturã venenosam: oportet ergo vt cũ grauat extrahatur velociter. Ez dulcius de ipsis scripsit Isaac in particularibus. d. dicẽs. Melones estiui duob⁹ modis sunt rotundi et lõgi. vterq̃ vero frigidus est ⁊ humid⁹ in medio scdi gradus: rotundi vero viscosiores ⁊ grossiores sunt. Causa em̃ rotunditatis est hec: liquor eoruz q̄ viscosus est ⁊ grossus natãdo in superficie diuidit se circa latera. Lõgorum vero liquor q̄ subtilis est ⁊ aquosus: effluit ⁊ discurrit inferius: idcirco ipi elõgãt ꝙ testificat i hmõi rõne Sapor em̃ rotũdi aliquãtulũ dulcedini vicinatur: lõgi vero sapor quasi aqua est sapide dulcisq̃ rei grossitudo ⁊ viscositas dominat: vnde longus minus nocibilis est parumq̃ colatiu⁹ mũdificatiu⁹. rotundus autẽ nocibilior et magis colatiu⁹ ⁊ vrine prouocatiu⁹ arenã ⁊ lapidẽ a renibus ⁊ vesica expellit. qḋ ei⁹ saporsitas: testatur. videmus enim corpora ab eis fricata ab omni mundari sorditie vtriq̃ tamen ad corruptionem parati sunt. Mutantur etiam in humorum qualitatem in stomacho existentium siue cholerici siue phlegmatici sint. Idcirco stomacho nocent eiusq̃ neruos mollificant: eiusq̃ lubricitatez prestant. Qḋ si cibum in stomacho inuenerint: miscentur cum eo ⁊ causa lubricitatis cibus egreditur prius q̃ coquatur: in intestinis etiam rugitum ⁊ inflationem ventositatẽq̃ faciunt: ⁊ nonnumq̃ vomitum ⁊ abominationem: ideo q̃ manducentur ante omnem cibum stomacho ab humoribus inanito: nec alius accipiatur cibus quousque ipsi videantur esse Digesti. Si sic enim accipiantur digestioni obediunt: ⁊ bonis chimis assimilantur: licet eorum conuersio phlegmatica sit quibus econtra datis frigidi et pessimi ex eis generantur humores. fiũt

q causa malarū generandarū febriū maxime cholericis & calidis naturaliter: quod fit obsue velocitatē cōuersionis & mutationē sui in cholericū humorē: sed vt nocumētū eorū auferat: dentur in fine eorū oxiacara: maratrū mastix: phlegmaticae cōplexionis homines accipiant oximel zinziber conditū aut diacimінū & parū bibant vinū. Cōcludamus ergo cum Auicē. in xiiij. tertij. c. xx. sic dicente. Nō est malum pro epate calido sumere melōes duros parue dulcedinis. Uerumtamē qui colicā pati cōsueuerūt ab eo abstineant: quōniam vt idē ait in. xvj. eiusdē trac. iiij. c. xxviij. Melon dulcis ante cibū in dispositione sanitatis est nociuus plurimis colicarū. Melon etiā dulcis propter vehementiā sue prouocationis producit ad igrossationē sanguinis: teste eodē in prima quarti trac. secundo. c. lxv. & ideo confert cholericis. Hoc quoque sensit Gal. in secundo de alimentis cū dixit. Natura peponū est frigidior cū humiditate sua copiosa & abstersiuum aliquid habēt propter qd & mouent vrinas: & secedunt stercus magis cucurbitis & cetera. Deinde subdit. Pepones parum operantur chimū in corpore. & magis quando nō bene digeruntur: & cholericos facere cōsueuerunt & corrumpi & ad vomitū idonei & amplius comestū sup ipm aliqd euchimorū edulior. Et pp̄terea ipse iterū dicebat in lib. de euchimia. c. v. Citrulli melones & melopepōes sunt fructus: quorū nullus est euchimus: & si nō cito subeunt corrūpunt scdm vētrē in eū qui fit ex eorū corruptione humorē & propinquū mortiferis pharmāticis operant. A quo Rasis in. iij. Almansoris accepit. c. xx. dicens. Melones dulces velociter in cholerā conuertunt rubeā. alij vero sitim sedant & humectant: atque vrinā prouocant. quibus si quis in comestione multū vsus fuerit: colericā patietur passionē. & propterea dixit in. xxv. cōtinētis. c. j. Post comestionē melonū sumere debes de thubere et zizibere. & si fuerit calide cōplexionis: post comestionē ipsorū sumere debet in potu de sirupo aceto so. Procurandum est itaque vt tāta ex eorū quātitas assumatur quod digeri possit & cito subire: ne i stomacho corrumpātur: obseruādo que de mente Isaac & aliorū supra diximus. De melongia vero quā nō vtimur. & quia ab oībus antiquis est reprobata: nō scribemus: sz ipsam tanque inutilē & fugiēdam & re ipsa et pertactione relinquamus.

¶ Capi. clxxxv. icipit ptractare de fructibus arborū: declarando quibus naturis humidi siue recētes: & quibus cōplexionibus sicci fructus conueniant.

Postque de fructibus olerū vt pmiseramus sermonē cōpleuimus: reliquū est vt de fructibus arborū in presentiarū agamus consuetū ordinē alphabeti obseruando: vt sine querendi labore determinatio. & capitulū vniuscuiusque fructus facile inueniat: nō aliter de humidis & de siccis sepatum faciētes sermonē: sz de ipsis iuxta eorū initia & put cōtingerit: loquemur: hoc tm̄ prenotantes q sicut humidi fructus phlegmaticas habētibus cōplexiōes incōuenientiores sint que cholericis: sic & sicci ecōtrario. Et idē de stomacho pariter est intelligēdum. Qui enim stomachū frigidū & humidū hn̄t: non tm̄ a siccis que tū ab humidis fructibus ledunt. Cuius rō hec est: qr frigidi fructus & humidi vt oēs ferme recētes existūt: vt de melonibus diximus: frigidum stomachū & humidū itrātes: & eū phlegmaticis humoribus repletū inueniētes: cōuertunt in cōsimilē eorū naturā

scz in frigidos ⁊ humidos humores: cũ in habẽtib⁹ symbolũ facilior sit trãsit⁹: vt dixit Aristo. in libro de generatione ⁊ corruptiõe. ⁊ Auicẽ. in. ij. j. c. de signis cõplexionũ cũ sic iqt. Cõuersio ĩ genere ꝓportionali est facilior cõuersione ad cõtrariũ. Sic ⁊ fructus sicci ⁊ hi precipue q̃ vnctuositatẽ habẽt: facile in stomacho calido in fumositatez ⁊ in cholerã permutãtur: ⁊ ideo nõ ita cõueniunt cholericis sicut phlegmaticis. sicut ecõtra de humidis ⁊ recentibus diximus: ꝙ magis cholericis q̃ꝫ aliĳs cõferãt personis. Et ꝙ ita sit: patet per rõnẽ preadductã. Et per autoritatẽ Isaac in. v. d. c. xxv. dicentẽ. Qui furctuũ grossorũ ⁊ siccorũ ⁊ durorũqꝫ corticuz sunt: cortices molles ⁊ teneros habẽtib⁹ peiores sunt. q: duricies ⁊ grossities corticuz substantiã grossam ⁊ terrestrẽ ostendunt ⁊ in stomacho durã digeri ⁊ velociter ad fumositatẽ cõuertibilẽ in stomacho sicce cõplexionis manito: citoqꝫ cõuertitur in putredinẽ ⁊ ventuositatẽ in stomacho frigido maxime ciba pleno. deinđ subdit. Omnis fruct⁹ grossi corticis terrestris nõ caret oleositate ⁊ vnctuositate naturaliter: vnctuositas autẽ ⁊ oleositas ad cõuertendũ in fumositatẽ ⁊ in gñã cholerica sunt procliuia et in putrudinẽ ⁊ in gñã venenosa ⁊ propterea cõcludit deinde. Qui fructuũ cortices habẽt duros ⁊ siccos: peioris sunt nutrimẽti sicut amigdale ⁊ nuces ⁊ nucicule ⁊ similia. ⁊ maxime si sint siluestres: q: sũt sicciores ⁊ ad digerẽdũ duriores: quanto igitur fruct⁹ sicci antiquiores fuerint tãto deteriores existũt. q: continue vnctuosiores fiũt vt de admigdalis nucib⁹ festicis ⁊ huiusmodi est videre: que cũ inueterãtur rancide fiunt ⁊c. et ideo in stomacho calido pessime reputanꝭ sicut fructus frigidi ⁊ humidi in frigido vẽtre sunt suspecti quinimo prohibiti. Qua de re bene ꝑpendat vnusquisqꝫ naturaz suam: ⁊ humidis aut siccis vtatur fructibus scd̃m ꝙ ei magis conueniens fuerit: ne corpus cholera vel phlegmate repleat. Et hec pauca de hac; materia in generali dicta sufficiant particulariora vero iam electo ⁊ abstinẽti medico conseruari relinquimus. Abstinenti inquam propterea ꝙ plures etiã doctissimos nouimus medicine professores: qui tanqꝫ pueri quotidie fructib⁹ in corpꝫ interitũ vtunꝭ ⁊ pessimis ⁊ iã ⁊ in magna quãtitate. Qui pro aliorũ sanitatis cõseruatione idonei minime videntur: eo ꝙ durũ quippe est: vt qui nescit tenere moderamina vite sue: index fiat vite aliene: vt Gregorius summus ⁊ beat⁹; pontifex inqt. quare ⁊ cetera.

¶ Cap. clxxxvj. ostẽdit naturam nutrimẽtũ vtilitates amigdalarum in via cibi.

Amigdale: vt inquit Auerrois in. v. colliget. ⁊ halis bas in. v. Theorice. c. xix. tẽperate sunt in calore et humide suauis saporis ⁊ habẽt multas bonas proprietates: dicitur ꝙ habent augmatare substãtiã cerebri. ⁊ faciunt suauiter dormire: et abstergunt ⁊ mũdificant vias vrine: ⁊ sunt valde conueniẽtes macris. Qđ etiã voluisse videtur Auicẽ. in. ij. cano. c. lviij. cũ dixit. Unctuositas amigdale minor est vnctuositate nucis: cũ tñ in eis fiat vnctuositas plurima cuius causa rancidatur ⁊ est tardioris digestiõis q̃ꝫ nux. deinde subdit. Que dulcis est: equalis est ad humiditatẽ parum declinans: ⁊ amara est sicca in secũdo Et infra subiunxit. Dulcis bonũ ꝓbet nutrimẽtũ. licet paruũ. et comedere amigdalas dulces impinguat ⁊ cõfert ad visum: aperiunt etiã amigdale oppillationes epatis ⁊ splenis ipse nãqꝫ aperiunt oppilationes acci

dentes in extremitatib⁹ venarũ: et cũ comedũtur recentes cũ corticib⁹ suis mundificãt hũiditates stomachi sunt difficilis digestionis ꝛ boni humoris ꝛ pauci nutrimẽti: ꝛ qñ accipiũtur cum zuccaro descendũt velociter. De quib⁹ etiã sic scripsit Isaac in particularib⁹ dictis.c.ꝓprio. Amigdale dulces sunt calide ꝛ humide in medio primi gradus. vñ Gal. habẽt inquit amigdale amaritudinẽ sensui occultã ꝓpter sui saporitatẽ: verũtamẽ amigdalarum amaritudo vetustati accedentiũ palã ostendit. sitq; earũ acutio velut nuces corporꝫ nutritiue: sunt dure tñ ac grosse substantie: digestioni difficiles pro sue vnctuositatis egestate proĩde tarde cholericis assimulant humorib⁹ neq; stomacho sicut nuces sunt nociue. Et post aliqua dixit. Si sufficietenus excorticent esuiq; dẽtur digeri faciles fiunt: maxime si cũ melle aut zuccaro exhibeantur. Amigdale autẽ virides sunt tenuiores ꝛ laudabiliores ꝓpter earũ aquositatẽ: idcirco si in aqua calida vna nocte iaceant excorticate: fiunt in actione viridibus vicine: porro si virides prius ꝙ̃ cortices habeãt. elixent ꝛ edantur: gingiuas cõfortabunt: stomachiq; calorẽ refrigerabũt ꝛc. Rasis quoq; in .iiij. Almansoris.c.xx. dixit. Amigdale dulces in calore sunt tẽperate: que lꝫ lenitatẽ gutturis faciant graues: tñ existunt diuq; in stomacho morantur: verũ ipse nõ solũ oppillationes nõ faciunt: verũetiã oppillationes aperiunt: atq; vrine sedant ardorem: ꝛ cũ zuccaro comeste sperma augmentãt. Et in lib. xxv. continentis.c. ccccccxcij. Archagenisij sic scribentis inquit. Amigdale sunt calide: ꝛ humide: ꝛ humor ipsarũ est laudabilis. et subdit dixit Ruffus in libro regiminis. Amigdale prouocant vrinã: ꝛ cũ difficultate digerũtur. Et postea circa finẽ capituli subiũxit. ꝛ Sindisar inquit ꝙ impinguant: ꝛ augẽt actũ venereũ. similiter inquit Bimmasui. Amigdale dulces calide sunt ꝛ humide in primo ꝛ si comedũtur cum corticibus: conferunt in dolore oris: ꝛ abstergũt quod in pectore fuerit ꝛ pulmone de humiditate ꝛc. Sed sapiens Galien secũdo de alimẽtis cap.xxvij. sic ait. Amigdale totaliter nõ participãt stiptica qualitate: preualet eñi in ipsis abstersiua ꝛ subtiliatiua: ꝓpter quã expurgant viscera: ꝛ ex pulmone ꝛ thorace expuitiones operãtur humorꝫ: dixit deinde ꝙ ad subductionẽ non sunt vtiles. ꝛ ꝙ alimẽtum corpori dant modicuꝫ: quare decipiũtur qui eas plurimũ nutrire existimant: licet alij conuenientes sint.

¶ Cap.clxxxvij. ostendit naturã ꝛ nutrimentum auellanarum cum suis iuuamentis et nocumentis.

Auellane: teste Auer. in v. colliget. in nullo differunt a nucibus: nisi qr non prouocant vomitũ sed Princeps Auicẽ. in ij. canonis.c. xliij. dixit Eius qdẽ.s. auellane terreitas maior est terreitate nucis: et nutribilior nuce qm̃ est magis solida: ꝛ minus vnctuosa: ꝛ tardioris digestionis: cuius natura ꝛ cõplexio decliuis est ad vnctuositatem quãdam ꝛ siccitatẽ paruã: ꝛ generatur ex ea cholera: ꝛ in ipsa est stipticitas maior ꝙ̃ in nuce: ꝛ in ipa etiã est inflatio: ꝛ generat ventositates in ventre inferiori: facit soda: scꝫ dolorez capitis: ꝛ comedit cũ pauco pipere et maturat corizã. ꝛ hyppocratis inquit Auellana in cerebro facit augmẽtum ꝛ si comedit cũ aqua mellis: ꝯfert tussi antique: ꝛ adiuuat ad expuendũ: est tarde digestionis: ꝛ excitat vomitũ: ꝛ est tardioris digestionis ꝙ̃ nux cõfert venenis ꝛ morsibus: ꝛ precipue cũ ficub⁹ ꝛ ruta ꝛc. Que fuit haliabatis sen

tentia in.v.Theo.c.xix.dicētis.Auel-
lana calida est ꝛ sicca terrea parū ha
bēs vnctuositatis:grossamqꝫ hꝫ sub-
stantiā digestionis tarde:vñ ꝛ pluri-
mum nutrit.Aiunt autē medicoꝝ qui
dam:qm̄ si auellana cū aneto añ cibū
sumat̃ nō plurimū fiet comedēti nocu
mentū:deinde a letali potu vel mor-
su reptiliū ꝓderit si cū ficubus come-
datur.A quib⁹ videt̃ accepisse Isaac
in dietis particularib⁹.c.ꝓprio dicēs.
Auellane sunt frigidiores ꝛ pōticiores
ꝙ nuces:earuꝫ enim corpora sunt spis
siora ꝛ solidiora vnctuositate carentia
hac de re plus nucibus sunt nutritiue
tardiores ad digerendū:ꝛ ad descēdē
dum de corpore:inflationem in vētre
generant:maxime si cū interiori corti-
ce accipiātur:que aūt ab interiori corti
ce ablate fuerint: digestibiliores fiēt ꝛ
vtiles antiquam habentibus tussim
precipue si pistate vescātur cū melle.
Quibus etiā cum modico pipere assa-
tis reumatizantibus cito subueniunt.
Que vero in ieiunis assumpte fiunt:
cōtra venenū valēt ꝛc.Hoc ideꝫ sensit
Rasis in.iij.Almansoris.c.xx.dicens.
Auellane nucibus min⁹ sunt calide:
grauioresqꝫ ipsis existunt:q̄ a scorpio-
ne pūctis beneficiū prebēt.Et in li.iiij.
suoꝝ aphorismoꝝ dixit.Nuces ꝛ auel
lane male stomacho ꝛ epati: hūores
malos efficiunt in ieiuno.Oppositum
tñ velle videt̃ Aui.in.ix.tertij. c.xx.cū
ait Passe ficus ꝛ auellane sunt amice
epati ꝛ vltimi iuuamēti.in cui⁹ capitu
li fine dixit.Auellane sunt cōuenietes
oībus epatibus:qm̄ ipse nō sunt vehe
mētis caliditatis:ꝛ sunt aperitiue : et
chimus earum est bonus. Et in.c.xxj.
eiusdē iterū inquit. Passe ꝛ auellane
nō plurimū calefaciūt: ꝛ sunt aperiti-
ue oppillationū:ꝛ sunt boni nutrimen
ti:lꝫ parui:quāuis ipse id minime di-
cat.Et ꝙ ita sit apparet p Gal.in.ij.de
alimētis.c.xxvj.dicentē.Neqꝫ vsus nu
cum neqꝫ auellanarū multū nutrimen
tū dat corpori.Et post aliqua etiā sic
inquit.Digeritur nux magis ꝙ subti
lis nux:ꝛ magis eustomachum est: et
multomagis q̄ cū ficubus siccis come
ditur.Quo autē modo cōcordādi sint
Rasis ꝛ Auicē.si textus coꝝ: ꝙ nō cre
do:correcti sint proculdubio nō intelli
go:sed mihi persuadeo ꝙ dictū Rasis
aliter in arabico sonare debeat: quali
ter vero sapiētiori iudicio relinquam⁹
ꝛ si quis eos discordes esse hac in re:
sicut ꝛ aliquib⁹ alijs dicere nō verere
tur forsitan nō erraret:quare ꝛc.

¶Cap.clxxxviij.ostendit naturā ꝛ
proprietates castaneaꝝ nutrimē-
tūqꝫ atqꝫ modū coctiōis ꝛ prepara
tionis ipsarum.

Castanee in nūero glan
diū reponi vident̃:pro-
pterea ꝙ de ipsis post
glandiū determinatio-
nē sermo fiat ab autori
bus:ꝛ permaxime ex eo
ꝙ de eis Rasis scripsit in.iij.Almāso-
ris.c.xx.dicens.Melioris glādib⁹ sunt
nutrimenti: minusqꝫ stringunt casta-
nee:attamē ꝛ a nobilib⁹ etiā persepe
manducātur in vltima cene mēsa.ideo
de ipsis dicem⁹ cū Auerroi in.v.colli-
get sic scribēte.Castanea frigida est ꝛ
humida in primo gradu. Scdm vero
Haliabatē in.v.theorice.c.xx. Earum
cōplexio inter frigidū ꝛ humiduꝫ est
temperata.Isaac vero cui magis ad-
herendū esse opinamur in ꝑticu. die-
tis i.c.ꝓprio ait.Castanee calide sunt
in medio primi grad⁹: ꝛ sicce in scdo.
Et significatio earū caloris est dulce-
do earūqꝫ saporositas:ꝛ pōticitas sic-
citatem innuit.sed tamen ad glandiū
comparationem sunt ad digerendum
faciles ꝛ nutribiles:tussientib⁹ ex phle
gmate non multum nociue.nec multū
stiptice nec multum diuretice.Que ta
men plerumqꝫ non accipiantur:qr ce-
rebro esui date inflationem ꝛ capitis

faciunt dolorē propter digestionis du ritiem ⁊ fumū in stomacho clausum: sed ab eis nocumentū auferat ⁊ stiptiores fiant: assari eas oportet vt earꝫ corpus rarificetur: que siccitatez temperant pectoris: ⁊ vrine difficultatem dissoluunt ꝙ si in aqua tepida infundantur: q: earum complexio temperat ex aqua mollitie et humiditate ꝓinde sunt boni chimi in corpore generatiue cholerici tamen cū zuccaro eas comedant: ⁊ phlegmatici cū melle secūdū medicinam vero virtutem habent laudabilem: quia abominationis ⁊ vomitus sunt constrictiue: ieiuni quoqꝫ stomachi confortatiue ⁊c. Que fuit etiā Gal. sententia in libro de euchimia ⁊ cachochimia. c. iij. dicentis. Castanee stipticum saporē habent: ⁊ omnino nō sunt cachochime et infra dixit. Fructus q̄ ab arboribꝫ accipiunt: fere oēs cachochimi sunt p̄ter castaneas: hec em̄ bene digeste ī vētre nutritiue sunt ⁊ nequaq̄ꝫ cachochime. A quo p̄nceps sumpsisse videt l. ij. canonis. c. de glande. cū ait. In castanea est parū caliditatis ꝑpter sui dulcedinē: ⁊ in ipsa est abstersio: ⁊ ī eis oībus ē inflatio in vētre inferiori ⁊ stipticitas est tarde digestionis ⁊ boni nutrimenti. Si ergo cū zuccaro misceatur eius nutrimentū fit bonum. Gal. quoqꝫ dixit: ꝙ ipsa est mirabilior oībus granis adeo ꝙ est ꝓxima granis panis: veruntamen castanea ꝑpter illud qđ in ipsa ē de dulcedine nutribilior est grāde: cum tñ nutrimētum oīm sit hoībus illaudabile sed fortassis earū nutrimētum porcis laudatur. hec Auice. in loco allegato. Et postea subiūxit ibidē. Castanea facit soda: ꝑpterea q: coarctat vaporē constringēdo naturā: et confert humiditati stomachi: et confert dissinterie ⁊ fluxui intestinorꝫ ⁊c. hoc etiā attēdendum ꝙ ipse crude nequaq̄ꝫ mādu cet: dicente Gal. in lib. de subtiliāte dieta. Castanee magis praue sunt q̄ crude: praue vero minus si elixētur: siue assentur: siue frixentur. Pro regula quoqꝫ obseruandum est ne in multa assumātur quātitate propter stipticitatē grossiciem: ⁊ ventositatem earū: cum d ca: Gal. in libro de euchimia ⁊ cacochimia superius allegato. Et si castanee oīno nō sint cachochime: caueretñ vt oportet palā ab harum multitudine non solum q: pachichime .ſ. grosse: sed qm̄ cōstipatiue sunt vētris ⁊ difficile digestibiles ⁊ inflatiue. Memorandūqꝫ mihi videt id in earū decoctione. qđ supra in. c. de rapis diximus. s. vt non coquant in frixorio sup flammā: qm̄ inde malū acquirūt qualitatē suffocantē a fumo ⁊c. vt eo in loco dictum est. Quare inter prunas potius coqui debent: vt ventositatē superfluam amittant: ⁊ cum zuccaro in fine mense poterunt in pauca quantitate manducari. quare ⁊c.

¶ Cap. clxxxix. ostēdit naturā cerasorum dulcium ⁊ acriū cū eorꝫ iuuamentis ⁊ nocumentis.

Erasa sunt grana magna prunis similia: vt Serapio inquit. q̄ etiaz dixit autoritate Galie. Sunt ex eis dulcia ⁊ pōtica ⁊ acetosa: ⁊ dulcia descendūt a stomacho cito: ⁊ iuuamētum qđ inferunt ei est paucū: ⁊ pontica faciunt cōtrarium huius; acetosa vero desiccant plus q̄ꝫ pontica: ⁊ cum hoc est in eis res incidens: ⁊ cōferunt stomacho phlegmatico pleno superfluitatibus. Et infra dixit autoritate Diascoridis. Quādo cerasa administrant humida molliūt ventrē: et sicca retinet. Sed Rasis ī libro. xxiij. cōtinentis. c. ccccccvij. Gal. autoritate sic scripsit. In fructu huius arboris est stipticitas: ⁊ hoc nō est cū equalitate: immo dispositio in eo est vt est dispositio

in malis pomis et granatis: sed fru=
ctus hu9 habēs in se dulcedinē de sto=
macho descēdit de leui:ꝛ cōfert ei mo=
dice:tñ stipticus ecōuerso facit. Et aci
dus ɔfert stomacho phlegmatico ple
no superfluitatib9 ꝛ qꝛ acidus desiccat
magis q̄ꝫ pontic9 ꝛ cū hoc hꝫ in se par
tem incisiuā. Et dixit in libro nutrimē=
ti. Fructus cerasi assimilatˀ moris cum
stipticitate modica q̄ est in eo valde:
ꝛ in parte est stipticitas manifestior
similis stipticitati rubei:ꝛ pars ipsius
est vehemētioris stipticitatiꝫ q̄ꝫ rube9.
Et possunt cognosci vires omniū spe=
cierum ipsius de eo qđ precedens est
de moris ꝛ rubo:sed rubus canis vehe
mentioris stipticitatis est:vt nutrimē
tum eius est modicū. Gal. vero in.ij.
de alimentis.c.v.breuiter se de eis ex
pediens ait. De cerasis sicut de moris
possumus argumētari. similiter Isaac
in particularib9 dietis.c. de prunis in
fine sic scripsit de cerasis. Idem qđ de
maturis prunis sentim9: ꝛ nihil aliud
de ipsis ait. Unde eoꝝ expressa cōple
xio que sit a veterib9 nō inueniˀ. sicut
ꝛ Michael noster inquit. frigida ꝛ hu
mida tamē in primo ea ipse gradua=
uit. Credimus tñ q̄ plus humida sint
ex eo q̄ valde cito putrescant:ppterea
eligantur ex eis illa q̄ duriora sunt et
solidiora:qm̄ talia nō ita de facili pu=
trefiunt sicut ea q̄ tenera: vt manife=
stum est etiā in exterioribus:ꝛ magis
gratia medicine manducenˀ ante ci=
bum q̄ꝫ gratia nutrimēti. iuxta prece=
ptum Gal. in libro de euchimia et ca=
chochimia.c.vlti.dicētis. Abstinendū
est a cacochimis nisi aliqñ laborātes
hora estatis egeant sanare siccitatem
ꝛ caliditatē totius corpis:idonea eniꝫ
illo tempore sunt poma ꝛ pruna:ꝛ ce=
rasa preassumpta:sed de citrullo ꝛ me
lone nō multum offerendum est sicut
nec de melopone ꝛ persicis ꝛ huiusmo
di. quare ꝛc.

¶ Cap.cxc. ostēdit naturā et pro
prietates iuuamētaqꝫ citonioꝝ seu
coctanorum in via cibi.

Coctana sunt grossioris
substātie q̄ꝫ pira ꝛ ma=
ioris stipticitatis: ꝛ pro
pterea sunt frigidiora:
ꝛ in eoꝝ odoratu est p
prietas cōtra oēs pas=
siones cordiales:vt dixit Auerrois in
quinto colliget. Auicē. vero in secūdo
canonis.c.clvj. sic de eo scripsit. Cito=
nium assatū est meli9 ꝛ magis conue=
niens quādo eius assatio fit hoc mo=
do. Concauatur ꝛ eiiciuntur grana ei9
ꝛ ponitur in ipso mel:ꝛ linitur luto cor
pus eius:ꝛ poniˀ in cinere:cuius natu
ra frigida est in fine primi:ꝛ sicca i pn
cipio secūdi. Est stipticum cōfortatiuū
fortiter:sed dulce est minus stipticuꝫ.
Et multitudo comestionis ipsi9 gñat
dolorē neruoꝝ:cōfert vomitui ꝛ ebrie
tati ꝛ sedat sitim:ꝛ cōfortat stomachū
recipientem superfluitates. Et in fine
dixit. Et quandoqꝫ soluit ventrē ꝛ nō
stringit:ꝛ generat colicam ꝛ dolorem
ventris pungitiuū:ꝛ hoc si crudū scili=
cet manducetur :ꝛ quando assumitur
post cibū soluit adeo q̄ quādo pluri=
mum ex eo sumiˀ extrahit cibū ante di
gestionem suā:comestum autē ante ci
bum cōstringit. Idem etiā voluit Ha=
liabas in quinto Theorice.c. xix. cum
ait de ipso. q̄ frigidū est ꝛ siccum pon
ticum stomachū confortat calidū:na=
turam suspendit si ante cibū comeda
tur:mollit aūt si post ꝛc. Hoc similiter
sensit Isaac in particularibus dietis.
c. ppͥo dicens. Citonia ꝛ malagrana
ta ante cibum accepta si sint pontica
aut stiptica:ꝛ similiter si sint acetosa
stomachi confortant substantiam et
intestinorum:ꝛ egestionem cholericā
auferunt:morsionem qꝫ intestinorum.
Post cibum autē ex superioribus sto
machi ad inferiora deponunt escas:
ꝛ fumū salientem ad caput vomitūqꝫ

cholericum reprimunt. Et dulcium na
tura substantie: ⁊ complexio aquosa
est ⁊ temperata caloris aliquid obti
net: ⁊ ideo parum refrigerant: ⁊ stoma
chum confortant exigue: quare ⁊ stoma
cho calido aut molli non conueniunt
nociua eis qui cholericã egestionem
habent ⁊ vomitũ. Nõ sapora vo pes
sima sunt in omnibꝯ qualitatibus: q:
nature frigide sunt ⁊ humide: magis
autem frigide q̃ humide: ppterea nec
ſm cibum valent: nec ſm medicinam:
qm̃ pontica non sunt vt stomachũ cõ
fortent: nec acida vt acumẽ caloris ex
tinguant: nec dulcedinem hñt vt nu
triant: sed hũores phlegmaticos cru
dos gignunt. Similiter Rasis in .iij.
Almansoris.c.xx.dixit. Citonia dulcia
⁊ acetosa stomachũ efficiũt robustum
lz acetosa ad hoc sint fortiora: appeti
tum insuper excitant: quorũ ppuieta
tes est ventrẽ stringere. Hec autem si
post cibum comedant stercus cito de
scendere faciunt: atq; a ventre expel
lunt: ante cibum aũt si comedant to
tum istud phibent: illa aũt que aceto
siora sentiuntur in ventris constrictio
ne sunt fortiora. Et in quarto lib. suo
rum aphorismorũ sic etiã inqt. Cocta
num stomacũ cõfortat ⁊ epar. ⁊ vsus
eius putredinẽ in intestinis generat.
Et in lib. xxij. continẽtis.c.c clxxxiij.
dixit autoritate Ruffi. q citonia reti
nent ventrẽ: ⁊ prouocant vrinã per ac
cidens. Et autoritate Bimmasui sic
retulit. Citoniũ frigidum est in vltimi
tate primi gradus: siccum in medio se
cundi: ideo corroborat stomachũ: p
uocat vrinam: ⁊ constipat naturã. Et
subdit. Sed non debet perfici corpus
citonij eo q retardat digestionẽ ⁊ sic
debet fieri toto posse in ceteris fructi
bus: tñ non dz assumptio eius abun
dare: ne emittat de stomacho quod
in ipso fuerit ante digestionem ipsiꝯ.
Et si volumus cũ eo stringere ventrẽ
precedere dz eius sumptio ante cibũ
per horas dũ preualet actꝯ citonij in
stomacho: deinde comestio fiat. Tñ
si abundãs sumptio illius tollitur in
fert colicam ⁊ dolorẽ neruorũ ⁊c. qua
re concludendum est q via medicine
potius q̃ cibi sit coctanis vtendũ: nõ
crudis: sz coctis: vt supra docuit Aui
cen. nec vlla quis de tali coctione affi
ciatur admiratione qm̃ nõ solũ Prin
ceps: sed etiam Gal. eã precepit in .ij.
Alimentorum.c.xxj. dicẽs Singulare
aliquid preter alia poma citonijs in
est stipticitatẽ ampliorẽ habentibus
⁊ chimum mansiuum: si qs de coctis
ipsis cum melle seruare velit. s. modo
pretacto: aut aliter q cũ melle cõdiã
tur: ⁊ sic cocta manducentur ⁊ nõ ali
ter nec etiam sic sepe propter pdicta.

¶ Capitulum. cxcj. ostendit natu
ram ⁊ proprietates ⁊ iuuamenta
citri ⁊ partium eius.

Citrum corticem ha
bet: carnem: aceto
sitatem ⁊ semina: q
omnia cum diuer
sarum sint comple
xionum necessariũ
diximꝯ de vnoquo
q; seriatim dicere
imitantes principẽ in secundo cano
nis.c.cxx. sic scribentẽ. Cortex citri ca
lidus est in primo ⁊ siccus in fine secũ
di. Et eius caro est calida in primo et
humida in ipso. Quidam autem di
xerunt q ipsa sit frigida ⁊ humida in
primo ⁊ eius frigiditas maior est. Et
ipsius acetositas frigida ⁊ sicca in ter
tio. Et eius semen est calidum in pri
mo ⁊ siccum in secundo: caro eius in
flat: ⁊ eius acetositas est stiptica frã
gens choleram rubeã. Et eius semẽ
⁊ cortex ipsius sunt resolutiua. Et cum
ponitur eius cortex in pãnis prohibet
tineas: ⁊ eiꝯ odor rectificat corruptio
nem aeris ⁊ pestilentiã. Decoctio cor

ficis bonū efficit odorē: eius acetositas cedat tremorē cordis calidū: ꝛ nutrimentū est bonū gutturi ꝛ pulmoni est tñ mala pectori caro eius: ꝛ est mala stomacho inflatiua tarde digestionis: quā oportet comedere cum almuri: ꝛ sicut cū melle mixta ē sanior ꝛ magis recipiens digestionē nisi sit plurima: ꝛ cortex ipsius cōponitur in cibarijs sicut semina que pro condimēto ponuntur adiuuat digestionē. cortex tamen non digeritur propter duriciē sui ꝛ ipsius decoctio sedat vomitum ꝛ facit appetitū. Et oportet q̄dem vt citrū comedatur singulare: ꝛ ꝙ nō misceatur cibo ante se neqꝫ post se: ꝛ ei⁹ caro facit vtentē se possidere colicā: ꝛ ipsius acetositas retinet ventrē ꝛ confert solutioni cholerice ꝛ eius semē cōfert emoroidibus: ꝛ pondus ipsius cū vino melle ꝛ aqua calida illinitū confert venenis omnibus ꝛ eis resistit et proprie veneno scorpionis bibitum. Isaac etiam in particularibus dietis inquit de ipso. Substātia citri est dura ꝛ solida: ideo si pro cibo accipiat: difficulter digeritur tarde a stomacho descendit. Acetosa vero eius substantia est frigida ꝛ sicca in secundo: virtutem habet incidentē extenuantem ꝛ refrigerantem: idcirco fit epatis caloris mitigatiua: stomachiqꝫ cōfortatiua: exiccant enī appetitū cholere rubee: acumen obtundit: sitientibus perfecte subuenit: tristitiamqꝫ et cardiacā remouet ꝛc. Quod etiā voluit Rasis in quarto lib. suorū aphorismorum cum dixit. Foliū ꝛ cortex citri virtutem hn̄t remouendi venenū ꝛ confortandi cor. Et in. xxj. continentis. c. xxj. dixit autoritate Diascoridis. Semē citri bibitū cū vino ꝓhibet nocumentū cuiuslibet veneni mortiferi: ꝛ laxat ventrē: ꝛ aqua decoctiōis ei⁹ facit bonū oris odorē. Et inquit Gal. in. vij. Acredo citri est frigida ꝛ sicca in tertio ꝛ cortex ei⁹ desiccat nō cū parua acuitate: ꝛ ob hoc est sicca in tertio ꝛ est equalis intra caliditatē ꝛ frigiditatem: aut declinat parū ad caliditatem: ꝛ eius caro generat humores grossos frigidos: ꝛ in lib. dietarū dixit ꝙ cortex eius est odoriferus cū est croceus: ꝛ est difficilis digestiōis: ꝓpter eius duriciē ꝛ siccitatē ꝛ si apponeretur in cibis adiuuaret digestionem sicut iuuant res calide: ꝛ ꝯfortat stomachū qn̄ sumit de eo parū: ꝛ eius caro est dura ad digerēdū. Et cū comeditur cū almuri est facilis digestionis. Et subdit inquit fili⁹ Mesue cortex citri calidus est ꝛ siccus in tertio: ꝛ est spissus tarde digestionis de sui natura iuuat tñ cibū ad digerendum paucillo iuuamento. ꝛ parū ex eo sumptum ꝯfortat stomachū. Et alba caro eius est frigida humida in fine primi: ꝛ frigiditas est maior humiditate: ꝛ trahit morā in stomacho: ꝛ est tarde digestionis ꝛ ei⁹ acredo est frigida ꝛ sicca in tertio: ꝛ refrenat cholerā ꝛ ꝯstringit egestionē ꝛc. Deinde subiūxit. Et q̄ comedit citrū nō dꝫ sumere immediate post aliū cibum nisi prius sit digest⁹. et nō dꝫ comedi post aliū cibū q: facit indigestionē. Et acetositas ei⁹ cōfert tremori cordis ꝛ prouocat appetitū. ꝛ incidit ꝛ diuidit humorē cholericū ꝛ retinet fluxū ꝛ vomitum superuenietes vitio stomachi: et extinguit epatis sup calefactionē ꝛc. Postremo dixit. Et citrū ꝯditū est difficilis digestionis: ꝙ mel subtiliaue rit maiorē partē sue grossitiei: ꝛ remotio nocumēti ei⁹ est appositio magne q̄ntitatis specierū aromaticarū sicut specie gariofilorū: cynamomi: cardamomi. zinziberis ꝛ similiū. Mesue aūt in dist. v. sui grabatin dixit: ꝙ citra ꝯdita stomachū ꝛ cor ꝯfortāt: ꝛ digestionē faciūt bonā ꝛ oris odorē: ꝙ intelligendū qn̄ in pauca sumunt q̄ntitate: dicente Galieno. in libro de dissolutione cōtinua. Cortex citri scilicet cō-

diti quãdo accipitur de eo parũ confortat stomachum: et quãdo accipitur de eo multũ grauat: quia eius substãtia est dure digestionis: et sic habetur inter dictos concordia.

¶ Cap. cxcij. ostẽdit naturã, proprietates et nocumẽta prouenientia ex comestione chrysomilorum.

Chrysomila: teste Aui. in .ij. canõ. c. cxlvij. Meliora sunt armenia: non enim cito aduenit eis corruptio et acetositas: et cum sumũtur chrysomila opus vt accipiatur masticis et anisi equaliter põdus drachme vnius vsque ad duas in vino puro aut vino de passis: aut parũ mellis. Sunt enim frigida et humida in secũdo: et eorum humor est velocis putrefactionis. Et ipsorum infusio sedat sitim: et chrysomila sunt equidẽ stomacho cõuenientiora quam persica: et armenia nõ corrũpuntur in stomacho: neque acescunt velociter: generant febres propter velocitatẽ sue putrefactionis: verũ infusio siccorũ confert febribus acutis. Et i. xxij. tertij. tracta. ij. c. xxj. sic etiã inquit. Ego aũt abhorreo ea q̃ sunt sicut persicca et chrysomila: et similia que replẽt sanguinẽ aquositate plurima. Cõsimiliter scripsit Isaac in particularibus dietis cum ait. Chrysomila frigida sunt et humida in secũdo gradu facile in putredinẽ cõuertibilia: grossum phlegma generãt: et viscosum in cõcauitate epatis et splenis: idcirco diuturne febris causa fiunt: et ipsa oibus modis sunt pessima: ideo ante cibũ semper accipi debent stomacho inanito: post cibũ enim stomacho pleno in superioribus natãt: et in acedinẽ cito putredinẽque conuertuntur. Si enim noxietates eorũ cauere cupimus: ieiuni accipiamus: et post illa anisum masticẽ et vetus vinum ac odoriferum. Que fuit etiam Gal. sententia in lib. de dissolutione continua sic dicentis. De his que velociter corrũpuntur in stomacho sunt chrysomila et mora: que si cito non descẽdãt de stomacho et obuient humoribus malis cito corrũpuntur: et ideo debẽt ista comedi ante cibum ammouẽda de stomacho propter velocitatẽ descensionis eorum et lubricitatẽ viarum in eo qui comedit prius ista: nã quãdo comedũtur post cibum: corrũpũtur propter remanẽtiã eorum in stomacho: et relinquũt corruptũ cibum corruptione eorum: et quãdo totaliter corrumpũtur: quod frequẽter euenit: sunt sicut venenum perniciosum. De ipsis quoque Rasis in .iij. Almansoris. ca. xx. dixit. Chrysomila frigida sunt: q̃ ventrem cõmouent atque inflant: et cholerã reprimunt rubeã: stomachũ preterea debilitant eius extinguẽdo calorem: quibus qui frequẽter vsus fuerit: in cõsequenti tempore febres patietur. Et ratio est: quia vt inquit Galienus in secundo Alimentorũ. c. xix. Chrysomila prauis humoribus faciunt corpus abundare. Et idem Rasis in .xxiij. cõtinentis. c. dcxlij. autoritate Diascoridis ait. Percopi sunt meliores pro stomacho persicis. et Galienus dixit. quod armeni: i habent fructum frigidũ et humidum quasi in secundo. Et dixit etiã in libro nutrimenti. quod de genere persicorum existãt: sunt tamen meliores eis: quia non corrũpuntur in stomacho vt persica: et penes quosdam sunt delectabiliores eis: ideo magis valẽt ad stomachũ quam persica. Et dixit Bimasui. Chrysomila frigida sunt et humida in medio tertij: et assimilantur persicis: sed generant humorem peiorẽ humore generato de persicis grossum et crudum in arterijs: ideo generant febres chronicas: tamen sumi debet postea anisum et mastix in quantitate ponderis aurei vnius cum sirupo citonino: aut cum vino vuarũ passarum et

farũ & mellis simplicis. Et inqt Masarguith q generãt humorem a quo generant febres tarde dissolutionis: ipsa tñ laxant cholerã rubeã: & generant humorez grossum. Et postremo ipse sic concludit. Et ego credo q non inueniatur res vehemẽtioris infrigidationis in stomacho ad modum illius &c. Et ppterea postponẽda sunt potius q̃ manducanda &c.

¶ Capitu. cxciiij. ostendit naturã proprietates & nocumenta dactylorum in via nutrimenti.

Dactyli fm q dixit Serapio in capitulo de Rorab. autoritate habẽmes qui meliores sunt zuccarini. & autoritate Rasis retulit q calefaciũt & generãt sanguinem grossuz: q̃ cõuertit cito ad choleram: & est malum nutrimentum eoꝝ illis quoꝝ cõplexio est calida et epar calidũ: & cito aduenit soda & squinantia bothor & alcola & oppilatio in epate & splene. Et deteriores ex eis sunt magni: & qui sunt dulciores & nõ sunt conuenientes aliquo modo illis q̃ sunt calide cõplexionis & nõ sunt debilis nature: si vtunt eis impinguantur ab eis. Rasis vero in. iiij. Almansoris. c. xx. sic de eis inqt: & talez eius seriem habemus. Dactyli calidi sunt & grossi: multũq dãt nutrimentũ: qui si in comestione multo accipiant vsu: sanguinẽ in interiorib⁹ generãt grossum. dentesq corrũpũt: sanguinẽ q̃z ac phlegma accrescere faciũt. Rorab aũt minus calidi sunt q̃ dactyli: q̃ lenitiui existentes stomachũ rectificãt: & ppterea q dentib⁹ nocent: dixit ipse in. xxv. continẽtis. c. j. Post comestionem dactyloꝝ recentium precipue debes mundificare gingiuas & os cum lauatione perfecta & abstersione post lauationem factã: qr comestio ipsoꝝ dactylorũ emollit linguas &c. Idem quoq sensit haliabas in. v. theorice. c. xix. Et rabi Moyses cũ inquit. Dactyli generãt dolorẽ capitis: oppilãt epar & apostemãt & emoroidas creãt. Isaac etiam in particularibus dietis sic de eis scripsit. Dactyli calidi sunt & humidi in scdo gradu grossi sanguinis generatiui & difficiles digestionis ficubus tñ siccis digestibiliores magisq diuretici sz illis assuescẽtes epatis & splenis cõstipationẽ duritiẽ & tumorem incurrũt: gingiuis & dentibus sunt nociui: dolorẽ in ore stomachi faciunt diuersas tñ hñt actiones fm regionem qualitates: q̃dam eñi in frigida: quidã in sicca: & quidez in mediocri nascunt regione. In calida natiregione sunt dulcissimi & viscosi pinde parũ nutriũt & cito digerunt: ventrez humectãt: plus ẽt ceteris cõstipationẽ epatis & splenis & nocumentũ capiti: oriq stomachi faciunt. Rursus qui in terra frigida nascunt sua crudelitate & ponticitate perdurãt quare ceteris sunt sicciores & minus oibus nutritiui: ac duri ad digerẽdũ tardeq a stomacho descendentes. ceteris tñ plus stomachũ cõfortant. In mediocri vo nascentes regione: lz in perfecta consistent maturitate tñ illis abest siccitas vt in maturitate seruari' non queant: q̃m in eis quedam liquoris superfluitas est: vñ corpora replent crudis humoribus: qui sunt materia diuturne & periodice febris ad dissoluendũ inobedientis. Et hec fuit etiã Gal. sententia in scdo alimentoꝝ. c. xxiiij. dicẽtis. Dactyli indigestibiles sunt & grauatiui capitis & dulces oppilatiui et stiptici. & subdit. Oẽs dactyli indigestibiles sunt & lesiui capitis. Aliq̃ aũt & mordicatiõis sensus efficiũt ori stomachi. Qui aũt ab eis distribuitur in corpore chimus grossus semp est: hz

⁊ aliq̄d viscosum ⁊ vnctuosum: qm̄ tali chimo dulcedo admiscet: celerrime quidē ab ipso epar obstruit ledit aūt ⁊ phlegmo nizās ⁊ turgēs summe ab edulio ipsorū cōuenieter aūt ⁊ epar ⁊ splen oppilātur ⁊ ledunt: multo autē magis ledūt virides ad oia. Et in lib. de euchimia. ca. iij. sic q̄q; ait. Humor q̄ ex dactylis generat grossus est ⁊ faciliter obstructiuus epatis ⁊c. Ex quibus cōcludendū est q etsi dactyli sua dulcedine gustui placeāt: sanitati aūt corporis calidi minime: quare ⁊c.

¶ Cap. cxciiij. ostēdit naturā proprietates ⁊ iuuamenta fisticorum siue pistachiorum.

Fistici a nostris vulgaribus sicut ⁊ a quibusdā antiquorū pistachij appellātur: vt apparet per Haliabatē in. v. theorice. ca. xix. dicētē. Pistachia in calido ⁊ humido tēperata sunt. ⁊ pontica sunt ⁊ odore iocunda cōfortationi oportuna sunt epatis: eiusq; aperiūt oppilationē: et emittunt pectoris humiditatē: renes purgāt ⁊ vesicā: augent ventrē: ⁊ eorū cib⁹ mediocris est. Sed princeps Auicē. aliter de eorū cōplexiōe sensisse videtur cum dixit in. ij. cañ. c. cclxxvj. Fistici sunt vehemētioris caliditatis q̄ nux ⁊ amygdala: ⁊ sunt calidi in fine scdi: ⁊ in ipsis est humiditas: ⁊ existimauerūt quidā q essent frigidi ⁊ errauerūt. Et subdit. Aperiunt oppilationes epatis ꝑpter suā amaritudinē et aromaticā virtutē sui: ⁊ in ipsis est pōticitas: ⁊ nutrimentū eorū est paruū valde: sunt boni stomacho: et proprie illi qui sunt similes granis pini: ꝑpter id q̄d in ipsis est de amaritudine cū ponticitate: ⁊ aperiunt oppilationes epatis: ⁊ mūdificant ipm̄: et aperiunt meatus nutrimēti: ⁊ ꝓhibēt nauseā ⁊ subuersionē stomachi: ⁊ cōfortant os eius: nō leniūt vētrē neq; stringūt ⁊c. Hoc etiā sensit Rasis. i. iij. almāsoris. c. xx. dicēs. Fistici calidiores existunt amygdalis: atq; epatis aperiūt oppilationes. Et in lib. iiij. suorū aphorismorū inq̄t. Fistici ꝓprietatē h̄nt cōfortādi epar: humores grossos expellūt. ⁊ ex philosophis sunt q̄ dicūt q q̄n cū musto sumpti fuerint. humores a venis expellūt. Et in. xxij. lib. cōtinētis. c. dxxxj. autoritate Diascoridis retulit. q fistici valēt ad stomachū. Et autoritate Gal. in. viij. dixit. In hoc fructu est pars q̄si declinās ad amaritudinē aromatizās: ideo aperit oppilatiōes: ⁊ purgat epar ꝓprie: ⁊ cōfert vitijs pectoris ⁊ pulmonis. Et dixit in li. nutrimēti. q nutrimētū h̄t modicū: cōfortant epar ⁊ aperiūt meat⁹ nutrimēti. Hoc idē subiūxit autoritate Bimasui. Uerba aūt Gal. in. ij. alimēt. c. xxviij. hec sunt. Pistachia nascunt apud alexādriā in egypto: multū aūt plura in boreali syrie: alimētū paucissimū habētia: vtilia sunt ad epatis corroborationē simul ⁊ purgationē īsertorū humorū scd̄m meatus ipsi⁹: participant em̄ sub amara ⁊ stiptica qualitate aromatizāte. Scim⁹ aūt ⁊ alia multa epati vtilia sicut in negocio simpliciū medicinarū ostēsum est: stomacho autē neq; profectū: neq; nocumētū notabile ex ipsis habeo testari: sicut nec restrictiui vētris neq; subductiui. Rabi Moyses vero magis q̄ hi vr̄ eos approbare cū inq̄t. Pistachia sūt meliora cibus fructibus: corroborāt stomachū ⁊ epar: sunt calida ⁊ sicca tēperate. Isaac quoq; in particularib⁹ dietis sic de eis scripsit. Fistici calidi sunt et sicci in medio secūdi gradus: bonū comedētib⁹ prestant nutrimentū: quidā tamen pōticitatis ⁊ amaritudinis habent: vnde sunt epatis cōfortatiui: eius etiā constipationē aperiūt: sunt pectus atq; pulmonē mundificantes: qui cū vino cocti potui dētur: et fiunt

contra venenū. Ipsi quoq; fistici epati cōueniunt. Sed tamen calidam habentes cōplexionem modicum ex eis comedāt. q si assi fuerint comedētiū stomachū confortāt ꝛc. A quib⁹ sumpsit Auerrois in .v. colliget cū inquit. Fistici calidi sunt ꝛ sicci tēperate: confortāt stomachū ꝛ epar a tota substātia: ꝛ sunt ex illis medicinis q̄ habent multa iuuamēta et magna. Ex quib⁹ apparet q p medicinis magis q̄ꝫ pro cibis vtendi sunt.

¶ Cap. cxcv. ostendit naturā proprietates ꝛ nutrimētū ficuum humidarum ꝛ recentium.

Ficus: vt pricεps inq̄t in .ij. cañ. c. cclxxxiij. melior est alba: deinde rubea: deide nigra. ꝛ qñ vehemēter matura est: melior est ꝛ proxima ad hoc vt nō noceat: ꝛ illa que est humida: est calida parūper: ꝛ plurime est aqueitatis: ꝛ parū est medicinalis. ꝛ subdit. Et ficus nutribilior est reliquis fructib⁹. ꝛ que vehemētis est maturationis propinqua est ad hoc vt nō noceat: ꝛ in ipsa est inflatio ꝛ lenificatio vltima: ꝛ expellit supfluitates ad cutē: ꝛ facit sudare: ꝛ in ei⁹ acceptione est sedatio caliditatis: ꝛ est velocis nutrimēti ꝛ penetrationis in stomacho ꝛ corpe toto: ꝛ lꝫ nutrimentū ficus nō existat in robore nutrimēti carnis ꝛ granorū: est tñ vehemētioris roboris q̄ꝫ nutrimentū omniū fructuū: ꝛ est impinguatiua: eius impinguatio facile resoluit: ꝛ est faciēs pediculos. ꝛ illud quidē cōtingit ab ea propter corruptionē humoris eius: et ipsa est vehemētioris expulsionis ad exteriora ꝛ cōueniētis humoris aialibus: est mala stomacho: ꝛ cōfert renibus ꝛ vesice. Dixit etiā de eis in .iij. f. doc. ij. c. vij. q fruct⁹ magis nutrimento similes sunt ficus ꝛ vue valde mature. ꝛ i. xiiij. iiij. c. xx. Passe fic⁹ ꝛ auellane sunt amice epati ꝛ vltimi iuuamēti. Idē etiā sensit Hali. in .v. theorice. c. xix. cū dixit. Fic⁹ cōplexio calida est in primo gradu: ꝛ q̄ recēs est humida in scđo. Et sanguis ab ea generat⁹ laudabilior est oim fructuū sanguine estiuorū: velocisq; digestionis ꝛ descēsus a stomacho ꝛc. Et post aliq̄ subiūxit. Si q̄s vere ficuū freqnēter comestionē: pediculi in corpore eius generātur. magisq; si superfluitates sunt in eius corpore male. Isaac quoq; plurimū eas cōmendauit: cū posuit ipsas in primo loco bonitatis dicēs in vniuersalib⁹ dietis. c. xxvj. Que sunt ficubus secūde pcipue si bñ mature sint. Et in particularib⁹. Ficus ceteris fructib⁹ laudabilior est ac nutribilior: humiditatis tñ sue cā grossos creat humores. ꝛ illa q̄ non est pfecte matura est minus calida ꝛ magis grossa propter dominationē terrestris partis in ea. vnde Hippocrates. Ficus quanto longinquior est a maturitate: tāto minus calida est ꝛ grossa magis. Et cuꝫ ex trib⁹ rebus cōposita existat: corticibus vcꝫ semine ꝛ carne. Seminis nutrimentū est nullū ꝛ nature arene vel lapidis. Cortex siccus est vt cutis propterea durissimus ad digerendū. Caro aūt nutribilior solubiliorq; existit. Et ꝑpter hoc Diascorides inquit. Calorē extinguit: sitim aufert: ꝛ sudorem prouocat ꝛc. Hoc quoq; voluit Rasis in .iij. Almāsoris. c. xx. dicēs. Ficus calide sunt: que cum recētes fuerint ventrem inflant ꝛ leniunt humorē creantes non malū. Et in li. iiij. suorū aphorismorum ait. Ficus cum comedūtur recentes putredinem remouent. Et dixit Gratim. quod ficus putredinem efficiunt: et non debent comedi propter lactis sui venenositatem. ¶ Et in libro vigesimoprimo. continentis. ca. proprio dixit autoritate Diascoridis. Ficus recentes ꝛ mature nocent

stomacho et laxāt vētrē laxatione par ua: puocant sudorē: inducūt lentigines et bothor: extinguunt sitim et mitigant calorē. Gal. pō sup oēs ficus extollit: scripsit em̄ de eis in quito de regimine sanitatis versus finem. Ficus mature āte oēs alias fruges sunt eligende: et in hyeme carice. Et in scdo alimentorum. c. vij. inqt. Ficus non potuerūt fugere cachochimiā sicut alij horarij fructus q̄uis oibus alijs horarijs minus ipsam. s. cachochimiam sunt participātes. Et post aliqua subdit. Bn̄ matura ficus venit prope ad non totaliter ledere cō similis ens iā ficubus sicci. et multa quidē habētib⁹ vitia. generāt em̄ sanguinē bonū: vn̄ ipsas et pediculorum multitudo sequit̄. Et in capitulo octauo eiusdem sic ēt ait. Ficus et vue opere quasi capitales sunt. etenim nutriūt magis oibus horarijs: et minime sunt cachochime respectu illorūq: et maxime qn̄ fuerint bene maturate. Eius quidē igitur q̄ est nutrire ipsa maxime signū qui custodiunt fructus vinearum comedentes q̄dem in duobus mensibus quib⁹ custodiūt aut solas semp ficus cū vuis: aut modicum q̄dez interponentes panis impinguatiq̄ satis: non tn̄ fortis et compacta est caro ex ipsis generata sicut que ex carnibus: s; laxa et vana ppter id q̄ celeriter ꝯ̄ditur cessante edulio etc. Et in lib. de euchimia. c. j. dixit. A superfluis horarijs abstinere decreui preterq̄ a maturis certitudinaliter ficubus et vuis. et in. c. v. eiusdē. Prope innocuos fructus sunt mature ficus: et preter has matura vua suspensa ex hoc q̄ iam inflatiuum deposuit: et fit perfecte inculpata etc. Ecce igit̄ q̄tum ficus humide bene mature approbentur. Secure ideo estatis tempore ceteris consentientibus possunt manducari.

¶ Capi. cxcvj. ostendit naturā et nutrimentū ficuū siccarū cū iuuamentis et nocumentis earum.

Quia ficus sicce in ieiunij tempore plurimuz vtunt̄: et eas quidam laudāt: alii qui vero ipsas vituperāt: iō de eis speciale ca. faciendum esse iudicauimus vt distinctius operationes et pprietates ipsarū intelligant̄: et consequenter an laudabiles sunt ad sanitatem vel reprobande. Dicamus ergo cū Auic. in ij. canonis. c. cclxxxiij. sic scribente. Et sicca q̄dem ficus in suis operationib⁹ est laudabilis: verūtn̄ sanguis gn̄at⁹ ex ea non est bonus et ppter hoc facit pediculos: vero si sit cū nuce comesta tunc eius chimus fit bonus et post nucem cū amygdala: et leuior oibus est alba: et est calida in primo: et in fine ipsius est subtilis. Et postea subdit. Ficus sicca et ppue acris est fortis abstersiōis maturatiua resolutiua et carnosa est plurime maturationis: et in ipsa sunt glutinatio et incisio et subtiliatio: maturat carbunculos: et decoctio ipsius confert apostematib⁹ gutturis: sicut nocet apostematibus epatis et splenis ppter suā dulcedinem: et qn̄ apostema est durū nō nocet neq; confert: verūtn̄ si cōiūgat̄ cū subtiliatiuis et resoluentib⁹ cōfert valde: et cōfert asperitati gutturis: et est ꝯueniēs pectori et cāne pulmonis et vinuz eius confert tussi antique et doloribus pectoris: et apostematibus cāne pulmonis: et nō est mala stomacho sicut humida: imo qn̄ comeditur cum almuri mundificat superfluitates stomachi. Et post pauca subiunxit. Et administratio ipsius cū ieiuniū adest: est mirabilis iuuamēti in aperiendo vias cibi: et proprie cū nuce et amygdala: cuz tn̄ eius nutrimētū cū nuce sit plus q̄

cũ amygdala. Et si comedat cũ ingrossatiuis: fit eius nocumentũ tũc maximum &c. Idẽ etiã sensit Isaac in particularib9 dietis. c. pprio cũ inqt. Sicca vero ficus calida est i scdo gradu: sicca in medio primi. vt etiã dixit Halis. in. v. Theorice. c. xix. Quãobrẽ calefacit & sitim creat: & i cholericos mutatur humores: ceteris tñ fructib9 nutribilior est & minus inflationis hz: et si supfluos humores in stomacho inueniat: dura fit ad digerẽdũ: & ad corruptionẽ mutatur & inflationẽ vẽtositatẽqz generat & pessimũ sanguinẽ: in supficie aũt corporis pediculos creat. Si autẽ humores mũdificatos inueniat bene digerit: & sanguinẽ laudabilẽ facit: corpusqz mũdificat ab humorib9 malis: vrinã puocat: pectusqz purificat: pulmonẽ renes atqz vesicã ab humorib9 grossis: non tamẽ ab inflatione & vẽtositate libera est. Qui ergo noxietates vult vitare ieiunus accipiat: & post illã calamẽtũ mãducet: aut ameos: aut piper: & similia. Cholericus vero post illã oxizacarã accipiat. Qui aũt maioris causa nutrimẽti eas velit accipere: vel iõ vt sanguinem laudabiliorẽ generet: nuces cuz eis & simul cũ amygdalis admisceat. Idẽ scdm medicinã valet si cũ ysopo coquat: pectus pulmonẽqz mũdat: et tussim diuturnã eneruat &c. hec qqz fuit Rasis sñia in. iij. Almãsoris. c. xx. dicẽtis. Ficus sicce multũ nutriũt & calefaciunt: quarũ multus vsus pruritũ & pediculos creat: ventrẽ quoqz leniũt quãdo ante cibũ comedunt. Et i. xxi. continẽtis. c. clxxv. autoritate Diascoridis inquit. q sicce ficus cõglutinãt: calefaciũt: inducunt sitim: laxant ventrẽ: & nõ cõueniũt fluxui reumatis descẽdentis ad stomachũ vel ad intestina: & cõferũt gutturi & cãnalibus pulmonis: vesice: renib9 almati: squinantie: hydropisi: & similib9. Et licet dictũ sit q renibus cõferãt: intelligendũ est sanis nõ vlceratis: qm̃ vt Princeps voluit in. xviij. tertij. tractatu. ij. c. xij. Ficus sicce male sunt ad vlcera abstergẽtes ea: & sclapellãtes ipsa pterea q in ipsis est lacticiniũ occultũ. Gali. quoqz eas multũ laudauit in. ij. Alimentorũ. c. vij. cũ ait. Ficus sicce subtiliatiuã & incisiuã habent virtutẽ: et ideo earũ oblatio est proficua: non solũ humores grossos habentib9: sed et sanis: apertos eñ faciũt eos esse: qui secundũ epar exitus alimentũ nõ solũ egris: sed & sanis securissimũ: verũtamẽ quicũqz cum aliquo ingrossantiũ eduliorũ comedũt eas non parũ ledũtur. Et in lib. de euchimia dixit. q cuz nucib9 sicce ficus comeste optim9 est cib9: & similiter cũ amygdalis: quare hec duo in ipsarũ comestione obseruẽtur: & tertiũ q ante cibum mãducent: & non in multa quantitate &c.

¶ Capi. cxcviij. ostendit naturã et proprietates iuuamẽtaqz granatorum & specierum eorum.

GRanatũ dulce: vt Princeps ait i. ij. cañ. c. cccxx. frigidũ est ad primũ: & humidũ in ipso: & acetosuz est frigidũ & siccũ in scdo. Et acetosuz reprimit cholerã: & phibet cursum superfluitatũ ad viscera & proprie vinũ eius. Et in oibus spẽbus eius vsqz ad acetosum est abstersio cũ stipticitate. Et dulce quidẽ lenificat naturã: & totum ipsius est parui nutrimẽti: sed est bonum. Muzũ vero quãdoqz est magis iuuatiuũ stomacho q̃ poma & citonia: sed eius granũ est malũ: acetosum exasperat pectus: & dulce lenit ipsum: & cõfortat pectus: & cõfert tremori cordis: & absterget os stomachi. Et muzũ cõfert inflãmationi stomachi. Et dulce est cõueniẽs stomacho propter illud quod est in ipso de stipticitate subtili. Et acetosuz nocet stoma-

cho:⁊ cū hoc grana granati sunt mala stomacho:⁊ melius est vt sugat febriēs de ipso post cibū suū:⁊ ꝓhibeat eleuationē vaporū:q̄ꝫ vt premittat ipsum:⁊ subleuent materie ab inferioribus. Acetosum ⁊ dulce prouocant vrinam:licet magis acetosum:q̄ꝫuis etiā magis noceat stomacho ⁊ intestinis. Et granatū muzum confert febribus acutis ⁊ inflāmatione stomachi. Sꝫ dulce multotiens nocet acutas habētibus febres. Et iō in prima quarti tractatu.ij.c.xxxix.sic Princeps ait. Fructus q̄ diligunt febricitanti febre cholerica sunt granata dulcia ⁊ muza et pruna ⁊c. Cuiꝰ ratio est: qꝛ vt inquit Auerrois in.vij.colliget.c. de sincopi. in granis granatorū proprietas reperitur resistēdi putrefactioni:⁊ vt cibꝰ in fumositatibus malis cōuerti minime possit. Que etiā fuit Rasis sententia in tertio Almāsoris.c.xx. dicētis: Mala granata dulcia nō infrigidant sed inflamationē ⁊ sitim faciunt:atqꝫ guttur leniūt. Acetosa vero pectoris asperitatē faciūt:stomachū⁊ epar infridigidāt:epar tn̄ proprie que cholere ac sanguinis calorē extinguētia febrem reprimūt ⁊ vomitū. Et in libro quarto suorū aphorismorū sic idē ait. Mala granata dulcia lenia bonos humores generāt:⁊ expellunt humores putridos ab orificio stomachi:mouēt appetitū comedendi:⁊ eorū acetosa stomacho nociua sūt ex proprietate. Et in libro.xxij.cōtinētis dixit auctoritate. Diascoridis. Omne granatum est boni chimi bonum stomacho modici nutrimenti. Sed granatum dulce generat caliditatē modicā in stomacho ⁊ inflammationē.⁊ iō nō valet ad calidas personas:tamē aciduꝫ cōfert stomacho in flammato:⁊ magis prouocat vrinā q̄ꝫ aliud granatū ⁊ ē vehemētioris stipticitatis intātū ꝙ etiā granatorum acidorū:si ponuntur in cibarijs:prohibent superfluitates ne veniant ad stomachū ⁊ intestina:⁊ decoctio ipsius confert vlceri intestinoruꝫ ⁊ emanationi humiditatū antiquarum a matrice. Idē quoqꝫ voluit Haliabas in quinto Theorice.capitulo.xix.dicēs. Granatuꝫ cōplexionis et frigide:⁊ qđ acerbum est: fortis est frigoris humiditatis tēperate ⁊ siccitatis:cholerā hic reprimit: stomachum cōfortat ⁊ epar caliduꝫ: vomitū sedat:⁊ materias ꝓhibet ne ad ventrē fluāt cholericas. Dulce autem inter caliduꝫ ⁊ frigidum ⁊ tēperatum est:⁊ humidā habet cōplexionem.tussimqꝫ que est ex calore mitigat:⁊ generat in stomacho frigido ventositatē: Ex quibꝰ satis liquet ꝙ granata plꝰ in via medicine q̄ꝫ in via cibi reponūtur:⁊ propterea tēpore sanitatis aut nunq̄ꝫ:aut raro eis vtendum est.⁊ p̄cipue accidis:nisi gratia extinctionis caliditatis stomachi vel epatis ⁊c. Et ꝙ ita sit patet per Galie. in secundo de alimētis.c.xxij.sic dicentē. Alimentum autē corpori exhibēt q̄dem, granata omnino modicuꝫ: quare nunq̄ꝫ ipsis vt alimento vtimur:sed in pharmaci parte solum ⁊c.

¶ Ca.cxcviij.ostēdit naturā ⁊ iuuamēta iniubarum in via nutrimenti nō facere ad sanitatē.

Uiube meliores:teste Auicē.i.ij.canonis. c.ccclxx.sūt maiores earuꝫ:que frigidē sunt in primo equales in siccitate ⁊ humiditate: et sunt declinātes parum ad humiditatem.cōferunt acuitati sanguinis calidi:⁊ extimo ꝙ illud sit ꝓpterea ꝙ ingrossant sanguinē ⁊ viscosum faciāt ipsum:⁊ illoruꝫ existimatio qui putāt ꝙ ipse clarificent sanguinē ⁊ lauēt eū est existimatio corrupta:ad quā ego nō declino:⁊ nutrimētum earum ⁊ digestio sunt difficilia:⁊ sermo q̄dē bo-

mus in eis est ille quē dixit Gal. Non reperi iniubas in cōseruāda sanitate ꝛ remouēda egritudine aliqđ operā tes: sed reperi eas difficilis digestio: nis et pauci nutrimenti: conferunt pectori ꝛ pulmoni: sunt male stoma: cho ꝛ difficilis digestionis. Qđ simili ter voluit Isaac in particularibꝰ die: tis.c.pproprio.cū inqt. Iniube calide sunt ꝛ humide in primo gradu: paruz nutriunt: ꝛ sunt difficiles ad digeren: dum stomachoq; nociue ꝛ sanguinis phlegmatici gñatiue. Que tñ cūsūt pō tice ꝛ immature sanguinis acumē extin gunt: ꝛ si ad maturationis tēpus per uenerint pectoris ac pulmonis asperi tatem humectāt. Uñ Gal. iuiube nec sanos custodiunt: nec sanitatez egris restaurāt. Rasis vero de eis sic dixit i tertio Almāsoris.c.xx. Iuiube in cali: ditate sunt tēperate: ꝛ sunt bone gut: turi ꝛ pectori: sanguinis quoq; acuita tem parumper extingunt. Et in libro quarto suoruz aphorismorum sic in: quit. Iuiube ardorem sanguinem ex: tingunt: choleram expellunt: humidi tates tēperant: ꝛ maxime recentes et mature. Et dixit Cratin ꝙ est mirabi lis earum natura. Et i.xxi. cōtinētis. c.cccccxvij. dixit autoritate Bimma: sui. ꝙ iuiube calide sunt ꝛ humide in primo: ꝛ cū proprietate earum depo: nunt acuitatē sanguinis cholerici: cō: ferunt pectori ꝛ pulmoni: tamē male sunt stomacho. Et inqt Gal. in libro nutrimēti. ꝙ nutrimētum ipsarū est modicum: ꝛ ipsaruz digestio est diffi: cilis. ꝛ generāt phlegma. vt etiā retu lit Serapio autoritate eiusdē i loco al legato. Et ppter sapientum medicoꝝ cōsilio vtamur: ꝛ ipsas postponas si nostrā cupimꝰ ɔseruare sanitatē eo q: parū nutriūt: ꝛ q: id minimū nutrimē tū ipsarū ē malū ꝛ phlegmaticū: om nino ab his q̄ frigide fuerint cōplexio nis ꝛ frigidi stomachi fugiendū.

Capitulū.cxcix. ponit naturaz proprietates. ꝛ iuuamenta limo: num ꝛ arantiorū.

De his duobꝰ in vno capitu lo scribendū esse iudicaui: mus: cū eorū nature opera tiones ꝛ ꝓprietates simi: les existāt. pariterq; ad mē sas nobiliū veniant. De quorum pri mis dicemus cū autore pandectarū sic, primo de limoncello scribente. Li: mōcellum oībus est notū: cuius odor confortat cor: ꝛ eius acetositas est fri gida ꝛ sicca: ꝛ valet sirupus ex ea fa: ctus ad febres pestilentiales. deinde dixit de limone. Limō fructꝰ pulcher odoratꝰ plenus succo acetoso valde apto salsamentis. ꝛ ipse etiā comedi: tur sale cōditꝰ. Nusq̄ȝ memini de ipso legisse apud authorem autenticum: nisi apud: Auicen. in quarto canone in cura febrium acutarū in generali: vbi iubet dare aquā acetositatis li: monis nō saliti. Qđ etiā precise Mi: chael noster inqt: verū ipse addidit vt existimo totū absolute dicēdū frigidū ꝛ hūiduz vsq; ad scđm ꝛc. Cuiꝰ existi mationē nolumꝰ reprobare: cū proxi: mo: vt Chilom ait: nō sit maledicēdū alioquin audituros q̄ nō merore cōfi: ciāt. Sed tātū qđ de cōplexione hoꝝ fructuū: salua semꝑ vniuscuiusq; reue rētia: sentiamꝰ. breuiter explicabimꝰ ea fūcti auctoritate q̄ anno etatis no stre vigesimo ꝑ clarissimos collegij nr̄i ꝓfessores nobis fuit ꝓ sua in oēs humanitate ɔcessa dicētes. ꝙ limonū succꝰ frigidꝰ sit supra scđm. q̄litercūq; ipz volueris d̄noiare: acetosū. s. aut sti pticū aut pōticū vł ex his cōmixtum. Nullū em̄. viij. saporū poteris ei ma: gis q̄ȝ aliquē istoꝝ appropriare vt pz discurrēdo. Si dixeris eū acetosū. repo nemꝰ ipz frigidū esse ꝛ siccū in scđo. ꝛ dicemꝰ ꝙ eiꝰ humor sit subtilis pene trabilis humores grossos icidēs: ꝛ ap petitū ꝓstratū excitās iuxta sniaz Isa ac i.v.d.c.xiij. dicētis. Acetosꝰ sapor fri

giditatem in secundo gradu esse de=
nũciat:qꝛ humores sui substantiales
sunt subtiles ⁊ penetrabiles ⁊ partim
terrestres:ideo pforat ⁊ incidit gros=
sos humores ⁊ appetitum cõmouet.
Que fuit etiã Gal.determinatio in q̃r
to de simplici medicina distinctione
ij.cap iiij.Si vero dixeris succũ limo
num stipticũ esse aut põticũ:qđ ẽ ma=
gis verisimile:⁊ nos pronũciabimus
eũ frigidũ esse in tertio aut in pͥncipio
eius dicẽte Jsaac ĩ loco allegato.Põ=
ticitatis humores sũt pure terrestres
⁊ frigidi similiter ⁊ sicci tantũ. qđ ne=
cesse est vt in fine tertij gradus sint vi
cini:vnde ⁊ sua nutrimenta sunt par
uissima ⁊ grossos humores facientia
⁊ subtili diete illaudabilia ⁊c. Si aũt
stipticũ dices ⁊ frigidũ in.iij.⁊ siccum
habebis ipm̃ collocare:vt'oẽs volue=
runt antiq̃.dixit em̃ Gal.in.iiij.de sim
plici medicina distin.vj. Omne corpꝰ
stipticum denudatũ ex reliquis sapo=
ribus apud sensum inuenis semper
experimẽtum infrigidare.Quã cũ ha
beat cõplexionẽ infrigidat corpus hu
manũ et desiccat:carniũ quoqꝫ ac san
guinis minorationẽ faciet si quis eo
multotiens vtatur. stomachũ quoqꝫ
cõfortat:ac ventrẽ scđm plurimũ con
stringit:⁊ sanguinẽ gñat melãcholi=
cum:vt etiã scripsit Almansor in. iij.
Et si cõpositũ ex dictis saporibus di=
xeris:cõpositas habebit opatiões ex
illis resultantes:q̃bꝰ autẽ in fine scđi
aut in tertij frigidũ habebis pnuncia
re ⁊ desiccatiuũ. Et ppterea non via
cibi:sed via potius cõdimenti limoni
bus ⁊ limoncellis erit vtendum:nec
etiã ab omnibus:sed ab his tãtũ qui
calidũ ⁊ nõ appetentẽ stomachũ ha=
buerit.Quare ⁊c.¶ De arancijs vero
pandectarũ auctor sic inq̃t.De citran
gulo nunq̃ꝫ mentionẽ reperi:nisi in.v.
canonis ⁊ in antidotario Damasceni.
Nobis autem videtur ꝙ Gal.in.ij.de
alimentis.ca.xv.de cedrorum fructu
fecerit mentionẽ.Quiquidẽ fructꝰ nõ
citrum:vt patet primo per eundem fa
cientẽ.ca.xxxv.de citro.Patet etiã per
seriem verborũ eiꝰ que est talis . Ce=
drias nominãt fructũ cedri:similes q̃
dem entes archeutidibus scđm colo=
rem ac figuram:etem̃ subruffe ⁊ rotũ=
de sunt differentes autẽ dirimitate id
est pugitiuitate scꝫ a limonibꝰ : ma=
gis enim limones pungunt q̃ꝫ aran=
cie:vt docet experientia.Et propterea
dicebat Michael noster. dꝫ eligi arã
cia põderosa ⁊ minꝰ acetosa qꝛ minꝰ
stomachũ ledũt ⁊ post aliq̃ subdit.Ca
ro vero eoꝝ cõfert stomacho calido cho
lerico:⁊ reprimit acuitatẽ cholere : no
cet tamẽ plurimũ stomacho frigido :
sicut cortex eius maxime confectꝰ cuꝫ
zuccaro cõfortat eũ.Pro his tamẽ q̇
ea nõ cognoscunt:⁊ ab acetosis in sto
macho leduntꝛ:sciendũ ꝙ melius est
vt ipsam non comedãt. que tamen
si omnino desideraret rubicundio=
ra saltẽ ⁊ leuia corticẽ grossum haben
tia sibi emant: qm̃ hec maturiora et
dulciora minusqꝫ nociua existunt.Et
de eis ĩ modica sumãt quantitate:cũ
impossibile sit vt omnimoda careat
acetositate stomacho pluriũ inimica
dicente Gal.vbi supra.Commune est
oĩm pungitiuorũ modicũ dare corpo=
ri nutrimentũ:qꝛ palã succus eiꝰ mor
dicatiuꝰ est satis stomachi ⁊ graua=
tiuus capitis:nisi aliquis valde parũ
ipsum offerat. quare.⁊c.

¶ Capitulũ.cc.ostendit naturã et
pprietates mespilorũ cũ iuuamẽ=
tis ⁊ nocumentis eorũ.

MEspila aũt scđm vulga
res nespila frigida sũt
⁊ sicca in primo gradu
teste Jsaac in particu=
laribꝰ dietis.c.pprio et
pprietatẽ habẽt stoma
chum confortandi:cholericã egestio=

nem ac vomitũ auferũt vrinã prouocãt: & magis pertinet ad medicinã quam ad cibum parũ enim nutriunt & grossos faciunt chimos: & meliora sunt ante cibũ quam post. & secundũ Auicẽ. in secundo canõis. capitulo. cccccccclvij. sũt mala siluestria: & sunt saporis põtici & stiptica vincentia cholerã: & retinẽtia cursum: id est fluxũ: plus omni fructu faciũt soda & sunt mala stomacho et strigũt & retinẽt vrinam. Sic quoque a Serapione scribit. Laror est arbor spinosa: cuius vna pars vocat mespilũ: et habet fructũ paruũ similẽ malis paruis bonũ ad comedendũ: & est stipticus bonus stomacho: & cũ comedit retinet vẽtrẽ & tarde maturat. Que fuit etiã Gal. snia in. ij. alimẽtorũ. c. xxiij. dicẽtis. Fructus mespili est stipticius stipticitate forti: & i folijs & i sũmitatibus est stipticitas. Uirtus eius est frigida palã. quoniam taliũ omniũ parũ comedere cõuenit nõ vt ficuũ aut vuarũ copiose: neque enim vt alimẽto: sed medicinis ipsis indigemus magis. in. vij. de simplici medicina. c. Mespiluz scdm translationẽ grecã quidã tricoctuz nominãt. eo quod tria habet ossula oia intra se. & post aliqua subdit. Stipticus aũt sufficiẽter est fructus huius arboris: et vix esibilis & recẽtius sufficiẽter est. vẽtris: & in germinibus eius & folijs stiptica qualitas est nõ pauca. Diascorides quoque scdm trãslationẽ grecam sic inquit de eo. Mespiluz semẽ habet rotundũ fructuz minimũ matiano similẽ tria ossa habẽs: vnde tricoctũ dicit stipticuz est eustomachuz vẽtrẽ abstinet & tarde maturescit. A quo sumpsit Rasis cũ i. iij. Almãsoris. c. xx. de eis ait. Frigida sunt & sicca quam vẽtrem stringunt & cholerã reprimunt rubeã & vomituz abstinẽt &c. & subdit. Et quam ex eis sunt dulcia adhuc sunt debiliora. Ex quibus patet quod rebus hmõi nõ est vtendũ: nisi gratia medicine & nõ rõne nutrimẽti vt p. Gal. apparet vbi supra. & in libro de euchimia & cachochimia. c. v. sic dicente. Pomis & piris & mespilis nõ vt cibis: sz vt pharmacijs indigemus ad robur stomachi atque vẽtris: & difficilis sunt digestionis: & ideo in parua sumãtur quãtitate et raro: necnõ ab habentibus stomachum calidũ cholerizantẽ & huiusmodi: ab alijs vero minime.

¶ Capitulũ. ccj. ostẽdit naturã pprietates & iuuamenta mororum in via cibi.

Morũ dulce vt princeps ait i. ij. cano. c. cccccxcix. currit scdm semitã ficus in maturatione: sz est deterioris nutrimẽti & minoris & siccioris & magis destruẽs sanguinem: & deterius stomacho: in reliquis vero ficus dispositiones habet: est tamẽ inferius ea dulce ẽ calidũ & humiduz: & acetosum ẽ ad frigiditatẽ decliue: & in ipso est frigiditas & ifrigidatio. Et ifra inquit. Morũ est malum stomacho: corrũpit enim in eo: & quando non corrũpitur velociter: non nocet Et oportet quidem vt comedãtur oẽs species eius ante cibũ: et recipiãt i stomacho in quo nõ fit corruptio. Illud vero de seni nõ nocet stomacho cholerico: et nõ ẽ in ipso de mala cõueniẽtia stomacho quod est in alijs: quibus sit in ipso malitia: & nõ est nausea in ipso & nutrimẽtũ eius est paruũ: & facit appetitũ cibi: & facit ipsum lubricũ: et extrahit ipm velociter: & oĩno descẽsus eius a stomacho fit velociter: sz eius descẽsus ex intestinis est tardus: & solutio mori est plurima: & ppter hoc in moro quidẽ dulci est velocitas descensionis: aut propter suam humiditatem: aut propter acredinem et admixtam. Et in oibus quidem speciebus mori est prouocatio vrine. Isaac vero

in particularibus dietis.c.ꝓprio sic de eis scripsit. Mora celsi duobus modis sunt: aut cruda: aut acria non natura aut matura perfecte dulcia. Acria ꝛ nō matura sunt frigida ꝛ sicca vim habēt stipticā confortatiuā stomachi ꝛ intestinorum: ꝛ ventrē cōstipāt: ꝛ ꝓpterea huiusmodi valēt ad diariā ꝛ dissinteriam: maxime si de cholera sint. Matura ꝛ dulcia ad calorē pertinēt ꝛ ad humiditatē. plus autē ad humiditatem que ex stomacho eÿciuntur cito ventrem humectāt: vrinā prouocant. Si tamē cibum in stomacho ante se acceptum inuenerint: ꝛ eis obsistētibus cōmorantur in corruptionē cōuertuntur ꝛ stomacho nocent ac capiti. Si autē stomachū vacantem inuenerint: bene digeruntur: sed modicū nutriunt ieiunis accepta ꝛ refrigerata in aqua frigida: aut in niue refrigeratiua sunt valde: sitim auferunt: ꝛ intensionem caloris extingunt ꝛc. Hec etiā fuit Rasis sententia in.iij. Almansoris.c.xx. dicētis. Mora que sunt dulcia in caliditate sunt temperata: ꝛ in stomacho fastidiū faciūt. Acetosa vero frigida sunt: que ꝛ ventrē cōtinent: ꝛ sanguinē fortiter reprimunt. Et in lib. xxj. continentis.c.clxxj. autoritate Diascoridis similiter ait: ꝙ laxant ventrē ꝛ cito corrūpuntur in stomacho. ꝛ autoritate Gal. in.vij. subiūxit. Fructus celsi maturus laxat ventrē: cū est acerbus ꝛ desiccatus stringit fortiter ventrē: ꝛ valet contra dissinteriā ꝛ oēs species fluxus. Et ait libro dietarū. cū comeduntur celsi ante comestionē: ꝛ inueniāt stomachum mundificatū velociter descendūt a stomacho: ꝛ reddunt facilem descensum aliorū ciborū: ꝛ cum comedūtur post cibum: ꝛ in stomacho sunt mali humores: velociter corrūpuntur: ꝛ nocēt magno nocumēto: ꝛ sicca mora vel desiccata: sunt medicina dissinterie ꝛ fluxus chronici: ꝛ velocitas descensionis ipsorum sunt maturi: pōt esse ꝓpter humiditatē ꝛ viscositatē sue substātie: aut propter qualitatē permixtā eis habentem superfluitatē acutam laxantem ventrē. ꝛ subdit. Et qñ celsi non corrūpūtur in stomacho: ꝓculdubio humectant ꝛ non infrigidāt nisi fuerint infrigidati: ꝛ eorꝫ nutrimentū est paucū sicut melonū: sed non sunt mali stomacho ꝛ nō vomitū mouēt sicut melones. Postremo dixit autoritate eiusdē in libro chimorū: ꝙ cum celsi descēdūt stomacho priusꝗ corrūpantur: non oīno faciunt malā operationē: nisi multiplicetur ipsorꝫ esus. Ex quibus patet ꝙ raro: ꝛ non nisi ab habētibus stomachum mundū: mora sint māducanda. Et ꝙ ita sit apparet etiā per Haliabatez in.v. theorice.c.xix. sic dicentē. Mora frigide sunt cōplexionis in primo gradu. in scđo vero humide q̄ bñ matura sunt: ventrē molliunt: immatura autē stringunt: eorūꝗ cōplexio frigida est ꝛ sicca. Et si q̄s mora stomacho purgato comederit ꝛ vacuo cito ab eo descendūt: vrinam ꝓuocāt: ꝛ humorē generāt bonū. Si sit autē mala in stomacho superfluitas cito corrūpuntur ꝛ humorem reprobū generāt. ideo ante cibum comedēda sunt. hec ipse. Qđ etiā voluit Gal. vbi.s. ꝛ in lib. de dissolutione continua: vt in.c. de chrysomilis annotauimus. quare ꝛc.

¶ Cap.ccij. ostēdit naturā ꝓprietates ꝛ nutrimentū nucū vsualiuꝫ cum suis nocumentis.

NUces calide sunt ꝛ sicce ꝛ prouocāt vomitū ꝛ laxant ventrē: teste Auerroi i.v. colliget. vbi subiunxit. Et dicitur ꝙ habent malā proprietatē: ita ꝙ qui vtuntur eis nimis faciūt eis in lingua paralysim ꝛ comeste cum ficubus obstant veneno loco bezaar: et multum valent senibus ꝛ nocent illis

qui timent passiones caloris: ꝛ tēpore magni frigoris nō sunt nociue. Quod etiam voluit princeps in.ij.canonis.c. cccccij.cũ dixit. Nux est calida: cuius tiriaca est cum datur calefactis. oximel: ꝛ habentibus debilem stomachũ cum muri ꝛ aceto: ꝛ calida est in tertio ꝛ sicca in principio secũdi: ꝛ eius siccitas est minor caliditate ipsi⁹: ꝛ in ipsa est humiditas grossa que delet̃ cũ antiquatur. Facit soda: est difficilis digestionis ꝛ mala stomacho sed nutrita ꝛ recens est melior stomacho ꝛ minoris nocumēti: ꝛ illud qñ frangitur a duobus corticibus suis: ꝛ nux quidez nutrita cũ melle cōfert stomacho frigido: dico autē ꝙ nux nō est incōueniēs nisi stomacho calido tantum. Facit bothor. Et quando comeditur cũ muri soluit. Multus vero vsus eius educit vermes paruos ꝛ ascarides ꝛ est ex eis que cōferunt orbo ꝛ cũ ficubus et ruta comesta est medicina oībus venenis ꝛ ex ea cũ cepe ꝛ sale fit emplastrum super morsum canis rabiosi et reliquorũ. Similiter haliabas in.v. Theorice.c.xix.dixit.ꝙ calida est ꝛ humida in secundo gradu ꝛ recentis calor est modicus. humiditas autē multa. Et post aliqua subdit. Est autē nucis cibus paucus: que autē vetus est facta comestioni nō cōpetit: recēs autem ventrē mollit maxime si cũ muri comedatur: nisi ꝙ capitis dolorem facit si nimiũ comedatur: sitim etiā prouocat: ꝛ in choleram mutatur rubeā: magis autē que vetus est ꝛ si cũ ficubus comedatur prodest venenosoruz veneno. ꝛ demũ cōcludit. Non est autem a nucibus sanguis generatus malus. A quo sumpsisse videtur Isaac in particularibus dietis cũ inquit. Nuces virides sunt minus sicce calide tamen: ꝛ habent aliquantulũ humiditatis propter maturitatē imperfectā: vnde paruz sunt sicce parumqȝ stomacho nociue: que si a ieiunis comedantur cũ obsomogaro ꝛ aceto ventrem humectant: cũ ruta autē manducate sunt cōtra venenum. Sicce vero sunt tripliciter: quedā em̄ sunt tpi producēti eas vicine quedā remote: ꝛ alie sunt mediocres: ꝓpinque sunt humide parum vnctuositatis habentes atqȝ quidam ponticitatis in eis est: que quanto ab eodē elongātur tpe: tanto eoꝝ cōsumitur humiditas: eisqȝ vnctuositas dominat̃: que tunc manducate cito in humorē cōuertuntur cholericuz quibus itaqȝ vetustioribus existentibus vnctuositate multo magis dominante fit earum sapor ꝛ vetustissimuz oleum ꝛ cibi naturā augmentāt. Cetere vero nuces corporibus nocēt: qꝛ difficulter digeruntur: ꝛ stomacho nocēt cholericis assimilantur humorib⁹: calideqȝ inimicant̃ tussi: ꝛ prosequit̃ vel inde. Nuces minus auellanis sunt nutribiles ꝑpter suoꝝ corpoꝝ raritatem ꝛ sue vnctuositatis viscositatisqȝ copiam: vnde villis stomachi semꝑ sunt cōtrarie: nisi tamen stomachum inueniant temperatum: aut tātum habentem frigiditatis quantũ caloris nunc repugnare valet. Idcirco tali fiũt stomacho nutrimenti boni boneqȝ digestionis: calorē autem habēti prestant vnctionē i cholericũqȝ mutant̃ humorem ac fumos capitiqȝ dolorē faciunt ꝛ in oculis vertiginē: sed vt ab eis omne auferat̃ nocumētum: mundate in aqua calida ponant̃ per noctē vt partez humiditatis ab aqua sibi i mutuēt fientqȝ virides scd̃m vero medicinam valent: qꝛ si cum ficubus ante cibum edant̃ cōtra rem venenosam corp⁹ defendunt ꝛc. Idē quoqȝ Rasis sensit in iij. Almāsoris.c.xx.cũ ait. Nuces calide sunt: q̄ in ore vesicas faciunt ꝛ cale faciũt ac capitis generant dolorē. Et in.iiij.suoꝝ aphorismoꝝ libro. Nuces auellane male sunt stōacho ꝛ epati: ꝛ hũores malos efficiũt i ieiuno. ꝛ.i.xxi. ꝯtinētĩ.c.ccij.autor. Ga.i.vij.dixit. Nu

ces que nō sunt cōplete neq̃ desiccate
sunt replete humiditate indigesta. Et
autoritate Diascoridis ait. Nuces q̄n
sunt mature sunt tarde digestionis: ⁊
nocent stomacho: ⁊ generāt cholera₃
citrinā ⁊ faciunt sodam ⁊ nocēt tussi:
⁊ si comedātur ante cibū de facili fa-
ciunt vomere: ⁊ comedētes eas cū ficu
sicca ⁊ ruta ante ⁊ post assumptionem
medicine mortifere ipsa non nocebit
eis: q̄n talis mixtura est tiriaca ipsi⁹:
⁊ multus vsus nucū purgat vermes.
Subiunxit deinde autoritate eiusde₃
in libro cibo℞ q̄ recentes sunt minus
calide q̄̃ sicce: ⁊ sunt plus humide adq̃
se insipide ⁊ sicce amotis primis exte-
rioribus grossis corticibus: si ponūtur
in aqua calida redeunt ad naturā nu-
cum recentiū: ⁊ debēt comedi cū almu
ri ⁊ aceto ⁊ q̄n sic comedūtur erūt mi-
noris nocumēti. Et nuces cōdite cum
melle stomacho conferūt ⁊ desiccant
eius humiditates: ⁊ sunt calide ⁊ sicce
ꝓpter species eis admixtas. Nos aūt
vidimus Gal'.in.ij. de alimētis.c.xxvj.
sic de ipsis scribentem. Nux laxa est ⁊
plus habēs oleaginū in se q̄̃ auellana
participat autē ⁊ qualitate stiptica ad
modicū: q̄ in tēpore procedēte marce
scit trāseunte tota ipsius substātia in
oleaginum humorē vt perfecte inesi-
bilis fiat ⁊ infra etiā dixit. Nuces hu-
mide ad secessum sunt idonee: sicce ve
ro minus. Ex quibus patet q̄ calidam
habētes cōplexionem minime eas de
beant manducare: frigidi autē senes
⁊ phlematici securius ⁊ in hyeme pre-
cipue.

¶ Cap.cciij. ostendit naturā ꝓprie
tates ⁊ iuuamēta oliuarum suisq̃
cum nocumētis ⁊c.

Oliuarum duo sunt gn̄a: vt
dixit haliabas in.v. theori
ce.c.xix. alterū olei: ⁊ alterū
aque. Que magis nutriūt
olee sunt pontice vero sto-
macho cōferunt ⁊ ipsum excitant pro-
prie si cū aceto sumātur: sunt autē me
die inter subtile ⁊ grossum. Que autē
perfecte sunt maturitatis calide sunt
temperati caloris: immature autē fri-
gide. A quo princeps videtur accepis
se cū dixit. Oliue mature sunt calide ⁊
imature sūt frigide deide subditi eo lo
co.s.in.ij. cano.c.cccccxxix. Oliue q̄dē
sūt ex eis que nutriūt parū per: ⁊ oliue
quidē cum dispositione sua sunt diffi-
cilis digestionis et grosse: earū salite
subleuant appetitum: ⁊ cōfortant sto-
machū: et generant humorem stipti-
cū: ⁊ acetose sūt magis receptibiles di
gestionis oēs q̄̃ alie. Isaac vero lōge
clarius distinctius diffusiusq̃ de ipsis
ꝑtractauit cū i particularibus dietis i-
quit. Oliue duobus modis diuidunt
Domestice.s. ⁊ siluestres. ⁊ iterū do-
mestice trifariam: cū sūt pontice viri-
des ⁊ nō mature. Secundo cū sūt ni-
gre perfectā habentes maturitatem.
Tertio cū sūt iter hec mediocres ru-
beum habentes colorē. quas Diasco-
rides appellauit hyacinthinas. Viri-
des autē que sūt pontice ⁊ immature
in duas diuidunt: i aquaticas.s. quas
fugimus: q̄n nil vnctuositatis i eis re-
peritur nisi paruissimum. Oliue vero
que recte aquatice vocantur sunt ter-
restres: q̄d ponticitas sueq̃ vnctuosi-
tatis testatur inopia: ⁊ ob hoc ad fri-
giditatem ⁊ siccitate₃ pertinent: vnde
stomachi sunt confortatiue magis ce-
teris oliuis: ventris tn̄ constipatiue ⁊
minus omniū corporis nutritiue ⁊ ad
digerendū tardiores: paruitas nutri-
menti fit ꝑ sue vnctuositatis inopia: ⁊
ob digestionis tarditatem ad frigidi-
tatem ⁊ duriciem: quas multi prepa-
rant cū sale ⁊ aceto: quidam vero cū
sale ⁊ aqua: nōnulli vero cū aceto. S₃
q̄ cū sale ⁊ aqua cōdite a sale accipiūt
quādā₃ acuminis ⁊ siccitatis partē vn
de sanguini incēdiū; prestāt: stomachi
neruos mordicant: sunt etiā difficiles

ad digerendũ ꝑpter grossitudinem ꝛ duriciem earũ: tamẽ acumen pungit intestina vnde citius egerunt. Que autem cum aceto preparate sunt tenuiores existũt proinde cholere rubee acumen extingunt: appetitũ excitant maxime si in medio prandij accipiantur: que si digestioni obediẽtes sint optime sunt: stomachũ confortant ꝛ ventrem stringunt. Nigre autẽ oliue que ad maturitatẽ peruenerũt calide sunt ꝛ mediocres inter siccum ꝛ humiduz: quas tamẽ Diascorides dixit siccitati pertinere Gal. vero testat eas habere humiditatẽ. possibile est enim: ꝙ earuz saporositas ac vnctuositas innuit illam humiditatẽ habere hac de causa cibus earũ multũ nutribilis ꝛ grossus ꝛ mollificans stomachum tardus ad digerendũ: facilis autẽ ad egerendum. Tarditas digestiõis fit propter vnctuositatẽ cibum natare facientem in summitate stomachi ꝛ cohibentem ad locum decoctionis descendere. Facilitas autẽ digestionis fit ꝑpter vnctuositatẽ in stomacho lubricitantez: vñ priusq̃ digerat descẽdit a stomacho: idcirco ad puoꝝ. s. ad terrestrium ꝛ ponticaꝝ cõparationẽ sunt illaudabiles: q̃ incõuenientẽ ꝛ illaudabilẽ generant chimũ presertim si sint cũ sale cõdite. nõnunq̃ eñ in cholerã cõuertuntur. hyacinthine vero min⁹ nigris sunt nocibiles ꝑpter vnctuositatis sue ponticitatisq̃ inopiã. proinde aliquãtulum stomachũ cõfortant chimus tñ quẽ iste rubee generãt oliue est scd̃m earũ colores: de nigris videlicet niger de rubeis rubeus generat cib⁹. Quod testatur Gal. cũ ait. Oliue rubee colorem faciunt quasi vitellum oui ꝛc. Et postea subiunxit. Oliue nigre perfecte maturate cito in humorum corruptionem transducuntur: stomachum molliunt ꝛ ventrẽ humectãt: lz scd̃m medicinam sint vtiles ꝛc. Quod sensit etiã Rasis in. iij. Almansoris. c. xix. dicens. Oliue de aqua calide sunt ꝛ sicce: que si ante cibum comedant: ventrem mouent: ꝛ os stomachi robustũ reddunt. Oliue autẽ de oleo calidiores sunt: q̃ ꝛ os stomachi min⁹ corroborãt: ꝛ ventrem magis fluere faciunt ꝛc. Sententia quoq̃ Gal. in. ij. alimentoꝝ. c. xxv. dicẽtis est. ꝙ oliue paucũ dant corpori alimẽtum: ꝛ maxie q̃ summe maturate sunt: ꝛ q̃ vnctuosum chimũ habẽt ꝛ subdit. Idoneissime oliue sunt ille q̃ in aceto reposite sunt: stipticũ eñ habent chimũ ꝛ roborãt stomachũ ꝛ excitant appetitũ. ꝛ in lib. de dissolutiõe cõtinua dixit. Et oliue aque qñ comeduntur ante cibũ cũ muri: idest sale leniũt ventrẽ ꝛ qñ etiã comedunt post cibum sine muri: ꝛ maxime q̃ sunt pontice cũ aceto cõfortant stomachũ ꝛ deprimunt cibũ: ꝛ hac de causa comedũtur. hec ipse. quare ꝛc.

¶ Cap. cciiij. ostendit naturã proprietates iuuamenta persicorum ꝛ nocumenta.

Persica: vt inquit Auerrois in. v. colliget sunt frigida ꝛ hũida: hñt gñare humores corruptos ꝛ putridos: ꝛ aliqñ cholericos: et hñt mirabilẽ ꝓprietatẽ resistẽdi fetori: q̃ prouenit a stomacho ꝛ odor suus valet cõtra cardiacã passionem. Sed ante persica que nusin⁹ dicuntur: sunt eiusdez nature cum persicis: sed nõ habent illam proprietatẽ ꝛc. Auenzoar etiam in suo theisir. c. j. dixit de eis: ꝛ cognitum est etiam ꝙ comedere persica: quamuis multorum sint nocumentorum: habent oris fetorem remouere vitio stomachi procedentem ꝛ nullum aliud scitur in eis iuuamentum. et Haliabas in quinto. Theorice. capitu. xix. similiter scripsit. Persicũ frigidũ ẽ ꝛ humidũ phlegma

generãs ꝛ explicando duas species eius inqͥt. Quod tenerum est ꝛ ossibus facile mundatur: citius etiã digeritur ꝛ a stomacho dimittitur. quod autẽ ossibus cõglutinatur. ꝛ substantiã hꝫ duram tanq̃ immaturũ grossus est ꝛ tarde digestionis. Et post aliqua subiũxit. Persicũ si frigide domini comedãt cõplexionis: accipiãt post illũ zinziber conditũ: aut mel apũ ꝛ hmõi. A quibus accepisse vr̃ Auicen. scribens de ipsis diffusius in. ij. canõ. c. cccccclxvj. ꝛ dicens. Persica sunt frigida in fine secundi: humida in primo infra tamẽ finem eius. Que cũ sint humida velocis sunt putrefactionis: lenitiua: lꝫ in ipsis sit stipticitas aliquãtula: ꝛ precipue illis q̃ sunt exiccata aut immatura. Matura sunt bona stomacho: ꝛ in eis est virtus faciẽdi appetitũ cibi. Et oportet q̄dem vt nõ comedant post alium cibũ: qm̃ corrumpunt post euꝫ ꝛ corrumpũt ipm̃: sed pcedãt añq̃ cibum accipiant. Et que sicca sunt tarde digestionis: ꝛ non sunt boni nutrimẽti q̃uis sint plurimi nutrimẽti: ꝛ illa: q̃ matura sũt leniũt vẽtrẽ: ꝛ q̃ imatura strigũt. ꝛ dixerũt q̄dã q ipa addãt i coitu: ꝛ vr̃ q illõ sit i corpib⁹ siccis ꝛ calidis. Et in. xxij. tertij. tract. ij. c. xxj. sic quoq̃ de eis scripsit. Ego autem abhorreo ea q̃ sunt sicut persica ꝛ chrysomila: ꝛ similia q̃ replent sanguinem aquositate. Et in prima. iiij. tra. ij. c. lxv. ait. Persica pparata sunt ad permiscẽdũ putredinẽ. Quod ↄfirmat Isaac in particular b⁹ dietis cuꝫ inqͥt. Persica frigida sunt ꝛ humida in scdo gradu plurimũ similia chrysomilis: sed sapoꝛioꝛa stomacho conuenientia non em̃ conuertunt vt chrysomila: lꝫ chrisomilis sint similia: qꝛ eodem modo phlegma generãt persica ieiuno stomacho nocua sunt edenda. ꝛ post vetus vinuꝫ odoriferum est bibendum. Persica em̃ in duo diuidun tur: est em̃ quoddã albũ grande pilo sum ruboꝛis quiddã habens est. Et aliud paruum leue ruffum: vel citrinũ grande saporisq̃ dulcis acrioꝛisq̃ cũ insdam humiditatis: humidius ac viscosius est. quare cõuertibile in phlegma grossum atq̃ putredinẽ. manifestatur aũt hoc qm̃ si persicũ fixum ferro post paululum naribus apponas: odoꝛeꝫ quasi putredinis senties: paruum aũt odoꝛatiuũ a conuersione lõginquius existit. Dixit etiã Rasis in. iij. Almãsoꝛis. c. xx. Persica frigida sunt ꝛ grossa: que lꝫ ardenti ↄferãt stomacho: dure tñ descendũt atq̃ in sanguinem dure ↄuertunt. Qui aũt eorum esu vsus fuerit: febꝛiũ flegmaticarum incurret gñationem. Et in libꝛ. iiij. suorum aphoꝛismoꝛum inqͥt. Persica febꝛib⁹ vꝛentibus cõferunt in pꝛincipio ꝛ succus eorum in fine facit febꝛes putridas si materiã habilẽ ad exeundum non inuenerit. In libꝛ. xx. continentis c. cclxxvj. dixit autoꝛitate Diascoꝛidis. Persica sunt bona stomacho: laxant ventrẽ: ꝛ amara cõstringũt ꝛ sicca magis. Deinde subdit, autoꝛitate Gal. in li. ciborum. Humiditas ꝛ substãtia persicorum sunt facilis corruptiõis: ꝛ male in omnib⁹ suis dispositionib⁹. Et ob hoc nõ debẽt comedi post aliũ cibum qꝛ supernatãt ꝛ tunc corrũpuntur. sed debẽt comedi ieiuno stomacho. idẽ quoq̃ dixit autoꝛitate Ruffi ꝛ filij mesue: superaddens q sumpta añ cibũ sunt facilis digestionis: sicca vero tarde dicens in fine capituli: q persica ↄdita cũ melle cõferũt pulmoni: qꝛ mel remouet eorum grossitiem. Et inueni in libris medicinalib⁹ antiqͥs: q persica excitãt appetitũ: ꝛ sint bona stomacho calido: ꝛ valeãt contra sitim: ꝛ inflationem stomachi ꝛ extingunt caliditatẽ extraneã: hec ipse in xxj. pꝛeallegato. Sed in. xxv. lib. eiusdem sic ait. Post comestionẽ persicorum debes bibere de aqua mellis cocta. Concludamus ergo hoc capitu-

lum dicentes cum Gal.in.ij.alimẽto rum.c.xviij. Caro persici valde facile corruptibilis est et omni quacꝫ paruū quare nō oportet. sicut qdā: post aliō alimentum auferre: corrumpit enim supernatans etc. Hec igitur que dicta sunt obseruari debēt ab his qui volunt persica manducare: lꝫ tutius pro salute forent relinquenda.

¶ Capi.ccv. ostendit naturā proprietates et iuuamenta pirorū simul: cum nocumentis eorum.

Pira non vnius sunt nature: teste Gal. in vj. de simplicibꝰ medicinis. c.xlix. dicente. partes huiꝰ fructus nō sunt equalis cōplexionis: qm̄ quedā illarum sunt terre. et quedā aquose. Sꝫ si tu vis dicere per alium modū. dicas qꝫ quedā illarū sunt frigide: et quedā sunt equalis complexiōis: ideocꝫ qn̄cꝫ comedimus pira: et confortatur stomachus ab eis. et sedant sitiꝫ etc. hec ipse. Pira autem cruda: vt inqt Auerrois in.v.colliget. sunt frigida et sicca: sed matura temperata sunt. aut declināt ad paucam frigiditatē. Et hoc est qꝛ cōposita sunt ex acetositate dulcedine et pō ticitate: ppterea est eorꝫ virtus vētrē constipare: et eorꝫ proprietas est remouere sitim. Auicē. vero in.ij. cano. c.dxl. sic scripsit. in piris sunt terreitas et eqitas: et in nostra quidem terra est species que dicit senabruthi: et hꝫ magnā capacitatē: et est vehementis rotūditatis et subtilis corticis boni caloris valde quasi peruiū et quasi aqua zuccari coagulata congelata plurimum sed non ppter spissitudinē substantie boni odoris valde. Quod cū ab arbore sua cadit super terram destruitur: et ista sunt in quibus non est nocumē tum de speciebꝰ pirorum: quorum cō plexio tēperate est humida. Alia vero sunt frigida in primo et sicca in scdo. et omnes species eius sunt stiptice. Et eorum humor est plurimus et laudabilior humore pomorum scdm qd dixit Ruffus. et illa que diximus sunt lenitiua nature et boni chimi valde: sunt pparantia stomachum: et abscindunt tussim cholericā: constringūt ventreꝫ et proprie que sunt exsiccata. Et in piris quidem est ppetas faciendi euenire colicā: quare opꝫ vt bibatur post ipsa hydromel cū speciebꝰ: que sunt vt piper: cinamomū: et his similia: et qn̄ coquuntur cū fungis minoratur nocumentū ipsorū. Isaac vero in particularibus dictis sic de eis ait. Pirorū stipticitas cū aquosa dulcedine commixta est: et pira diuidunt in duo: in domesticū et siluestre. Siluestre qdeꝫ est crudū: ponticū: durꝫ: grossum: nec pdest: nec boni est saporis. Maturuꝫ vero pirū in primo gradu frigiduꝫ: in secundo siccuꝫ: generat in stomacho humoreꝫ laudabiliorē qꝫ mala coctana ppter tēperamentū suū: et tn̄ diuersum scdm saporē et scdm cōplexiōes suas qd ergo ponticum est terrestre et grossum et est stipticum compositum ex aerea substantia et terrestri parua: et est dulce temperatum ad calorē quēdam pertinens: et est aquosum et insaporosum ponticum autem minus nutrit. Sed plus egestioneꝫ facit: vomitumcꝫ cholericum stringit magis stomachum et intestina cōfortat: pro sua tamen asperitate et grossitudine: vel duritie nocet neruis stomachi. Unde oportet nos ingeniari: vt mollescat et amittat asperitatem: vt videlicet aut elixetur: aut secundum aque qualitatem fumum suspendatur. aut opertum pasta assetur: aut cū melle condiatur in frustra concisum scdm complexionem accipiētis. Diascorides ait. Diximus pira ieiunis nociua esse et ipse vi

tuperauit pira ieiunis accepta cū ſe-cundū medicinā nō accipiunt:ſed ſe-cundū gule appetitū:⁊ ſi vſq₃ ad ſatu ritatē ſumant precipue ſi pōtica ſint: quorū proprietas ſi multū de eis acci piatur a ieiunis:colricā generāt paſ-ſionē duram et incurabilē:maxime ſi crebro aſſueſcāt:ſed ſcd̄m medicinā ie iunis meliꝰ q̄₃ ſaturis comedunt. Sa turis enim ſolubiliora ſunt:⁊ ſtoma-chum debilitāt propter ſuperiorū ſto machi cōpreſſionē:⁊ cōtētiue virtutis inferiorū debilitatē. Stiptica vero q₂ ex aquoſa ⁊ aerea ſubſtātia cōpoſita ſunt ſubtiliora ⁊ tēperatiora ſunt ma giſq₃ nutriūt:ideoq₃ ſtomacho minꝰ nocent:neq₃ huiꝰ ingeniari neceſſe eſt ſicut ponticū. Et poſt multa dixit. Pi-ra dulcia tēperate ſunt ꝯplexionis:q₂ minꝰ ceteris ſunt frigida:quapropter calefaciūt ⁊ augēt digeſtionē:valētq₃ in his q̄ ſtomacho ſunt frigidi ⁊ ſicci. Inſapora aūt pira peſſima ſunt:⁊ ab horrētur a natura. Idcirco laborioſa ⁊ confuſiua ſunt ſtomacho ⁊c. Et iſta fuit etiā ſentētia Raſis in.iij. Almāſo ris.c.xx. dicētis. Pira que multū ſunt dulcia non infrigidāt:oīa tñ vētrem ſtringūt. Si aūt poſt cibū comedant ſtercus cito expellūt:poſt cuius expul ſionē eorū finis eſt ventrē ſtringere:⁊ in.iiij.li.ſuorū aphoriſmorū ſic quoq₃ ſcripſit. Pira appetitū nō verū remo-uent ⁊ inteſtinis nocēt:⁊ maxime lon gaoni:⁊ tēnaſmon efficiūt. Cōſimili-ter dixit idē in.xxiij.ꝯtinētis.c.dcxlix. autoritate Diaſcoridis: Galieni: Ruf fi: Bunmaſui:⁊ reliquorū ſapiētū. In xxv. vero eiuſdē.c.j.ſic quoq₃ de eis in quit. Comeſtio ſuperabūdans piroꝝ generat colicā:vñ vti debes poſt co-meſtionē ipſorū aqua mellis cocti et laxatiua. Patet igitur ex his q̄ ſoluz dulcia via cibi quādoq₃ poſſunt cōue nire:⁊ propterea muſcatella inter ce-tera que nos habemꝰ ſunt meliora:⁊ poſt ipſa iaccola iuniola ſancti Nico lai de pola ſaracena ⁊ hmōi apd̄ nos inuēta. Que a Michaele noſtro: bar-tholomeo mō.⁊ a reliquis modernis ſuis in operibus cōmendantur ad ſa nitatemq₃ approbantur.

¶ Capitulum.ccvj. oſtendit natu-ram pinearum ſeu granorūz eius declarando vtilitates ⁊ proprieta tes eorum.

Pinee: vt dixit Auerrois in v. colliget: calide ſunt ⁊ ſic-ce in tertio gradu. Aui. ve-ro in.ij.cañ.c.cccviij.ſic in-quit. Granum pini minus eſt fiſtico corticē habēs minutū fran-gibilē rubeū ſcinditur a medulla al-ba vnctuoſa ſuaui:et hec ſunt grana magna paruū autem granū eſt trian gulatū ⁊ durioris corticis ⁊ acutioris medulle. qd̄ eſt meliꝰ ad medicinā q̄₃ ad cibum:magnū eſt ſicut equale ad caliditatē declinās:⁊ augmētatur hu miditas ipſius in ipſo eſt maturatio ⁊ lenificatio ⁊ reſolutio et mordicatio ⁊ proprie in recenti:ſed eius mordica tio deletur ſi infundat in aqua:⁊ tunc cōpletur eiꝰ applanatio ⁊ glutinatio: ⁊ eius ſubſtantia eſt terrea aquea in qua eſt paruū aeritatis:⁊ granū pini magnū confert mollificationi ⁊ debi-litati corporis comeſtū:⁊ exiccat hu-miditatē corruptā que eſt in eo: confe runt ambo humiditatibꝰ pulmonis ⁊ magnū eſt difficilis digeſtiōis leniēs cibū:⁊ virtꝰ eius mordicat ſtomachū: niſi infundatur in aqua calida: come dant ergo ipſum calefacti cum tabar zet: ideſt cum zuccaro albiſſimo:⁊ in-frigidati cum melle:⁊ tūc digeritur et fit bonū etiam ſtomacho:⁊ augmen-tum facit in coitu plurimū quādo co-medit cū tabarzet ⁊ melle ⁊ penidijs. ⁊ ſaturati ex eo paruū ſentiūt dolorē ventris pungitiuū ⁊ ipſum vehemen ter abſtergit humiditates renū ⁊ ve-ſice:⁊

sicce: ꝛ confortat eos ꝛc. Isaac quoqꝫ in particularibꝰ dictis ait. Pinee sunt calide in fine secundi gradus ꝛ sicce in eius initio: quarꝫ due sunt spẽs: scꝫ masculine que parue sunt: ꝛ feminine quarum forma est magna. Et masculine sunt calidiores ꝛ sicciores que si in aqua calida fundãt laudabile dãt nutrimentũ ꝛ collectionẽ habentibus in pulmone ꝛ pectore subueniũt atqꝫ tussientibus ex putrido mitigationẽ. Feminine vero sunt masculinis nutribiliores grossum ac laudabile faciũt ad dissoluendũ nutrimẽtuꝫ. Sꝫ tñ vtiles sunt ꝑm medicinã. sunt em̃ lenitiue membrorꝫ asperitatis ꝛc. Hoc etiã sensit Rasis in.iij. Almãs.c.xx. dicẽs. Pini fructus multũ calefacit corpꝰ ꝙ in aliquibꝰ membris tremorẽ patiẽtibus: atqꝫ asmaticis confert: sperma quoqꝫ auget. Et in.iiij.li. suorꝫ aphorismorum sic ẽt ait. Grana pinee calida ꝛ humida sunt: oppilatiões venarum aperiunt in pectore vesica ꝛ renibus: ꝛ hñt virtuteꝫ mirabilẽ. inqͣt Cratim. ꝛ concessit Aristo. ꝙ grana pinee humiditatem antiquã expellũt. ꝛ promouent humiditatẽ naturalem: ꝛ hic est virtus mirabilis. Idẽ quoqꝫ dixit in.xxij. continentis.c.cccclxvij. autoritate Diascoridis Gal. Archigenesei: Pauli: filij Bim masui: ꝛ ceterorũ antiquorum. quorꝫ dicta eadẽ sunt cũ eis que supra diximus de mẽte principis quare ea dimittemus: ne legẽti tediũ afferamus. Illud tñ Gal. in.ij. alimẽtorum.c.xvij. non postponamus dicẽtis. Fructꝰ pini nutritiuus est sꝫ grossi chimi ꝛ non bene digestibilis. Et idõ qui debileꝫ stomachũ habent: eis vti frequenter non debẽt. Nobis aũt vr̃ ꝙ sani res hmõi non nisi raro debeãt mãducare: ne forte eis accidat ꝙ vni famosissimo medico nostri temporis contingit: qui cũ senex esset ꝛ iuuenẽ cõsortẽ haberet vt potẽs fieret in coitu ꝗꝫ sepissime rebus hmõi vtebatur percipiens inde ꝙ pluris seminis potentiorqꝫ in venere efficeret: nec animaduertebat ꝙ cũ cholericus naturaliter esset ex pineis ꝛ reliquis talibus ꝯfectionibꝰ humores calidi multum ꝛ in multa ꝗ̃titate gñabantur. Qui in breui ipsum ad febrem acutissimam perduxerũt ex qua sue virtuti ꝛ etati disproportionata vitã cũ morte commutauit. quare ꝛc.

¶ Capitu.ccvij. ostendit naturaꝫ proprietates pomorꝫ ꝛ nocumenta ꝓuenientia ex comestione eorꝫ.

Omũ dulce: vt inqͣt Halibas in.v. theorice. et Auerrois in.v. colliget est temperate humiditatis. Et acetosum est frigidum ꝛ siccuꝫ: ꝛ hꝫ proprietatẽ confortandi mẽbra principalia si sint distemperata in calore: maxime cor. Et cõfortat cerebrũ odorando ꝑpter suã aromaticitatẽ: ꝛ generant grossam ventositatem in scdã digestione ꝛ tertia. Ita ꝙ dictũ est a sapientibus ꝙ possit gñare ptisim et ethicam eo ꝙ venti ꝗ generant ex eo habent malã proprietatẽ ad exardendas arterias pulmonis: ꝛ sic testificatus est mirabilis Auenzoar. hec ipse Auerrois. Princeps aũt in.ij. canon. c.dlxiiij. dixit. Poma eligibiliora sunt que magis temperata existũt sicut alcemia: ꝛ illa ꝗ̃ sunt insipida sunt mala. ꝛ parui nutrimenti: ꝛ non agũt aliquid. ꝛ similiter immatura. Illa autẽ que sunt contracta sunt frigidiora et humidiora ꝑpter illd qd est ĩ eis de aq̃itate: ꝛ põtica: ꝛ stiptica ꝛ acetosa sũt frigida: grossa ꝛ dulcia sunt aq̃a ꝛ sunt decliniora ad caliditateꝫ ꝗ̃ alia ꝗ̃uis magis dominans in eis sit frigus ꝛ sunt diuersa: ꝛ omnino illud qd in eoruꝫ substantia dñatur est humiditas sup̃flua frigida. Et fortasse illa

que sunt vehemētis dulcedinis in ca=
liditate sunt tēperata aut declināt ad
eā. vt in eis quidē est inflatio ⁊ ꝓprie
in eis que nō sunt dulcia. Et generāt
quidē ex pōticis ⁊ ex eis q̄ sunt stipti=
ca humor terreus: ⁊ acetosa ⁊ imma=
tura generāt phlegma ⁊ putredines:
vt febres ꝓprietate sui humoris ⁊ sue
cruditatis: ⁊ q: recipiūt putrefactio=
nē confortāt cor: ⁊ ꝓprie odorifera et
dulcia ⁊ acetosa: ⁊ si sit illic angustia
ex caliditate sunt magni iuuamēti et
cōfortāt debilitatē stomachi: ⁊ q̄ stipti
ca sunt conferūt stomacho si est cū ca
liditate aut humiditate: ⁊ assant̄ qui=
dē in pasta ⁊ conferūt paucitati appe
tit⁹ dulcia ⁊ acetosa qn̄ in stomacho
inueniūt humorē grossum: qn̄q3 depo
nunt ipm in egestione: ⁊ si est vacuus
retinet ⁊c. Isaac aūt in particularib⁹
dietis sic ait. Pomū crudū immaturū
durum ⁊ ligneū male nutrit: ⁊ stoma
cho nocet dolorē generat: laboremq3
stomacho efficit: ex quo eiectū venas
vt op3 non penetrat: assuefactio eorū
causa fit febris diuturne ⁊ dure dissol
ui: qđ de ceteris intelligendū est fru=
ctib⁹ qui nō sunt in suis arborib⁹ per=
fecte maturati. Et subdit. Pomi pōti=
ci substantia frigida est ⁊ sicca terre=
stris cōueniēs eis quorū stomacho ca
lor ⁊ humiditas dn̄at: ⁊ l3 stomachū
cōfortet ⁊ intestina: in se tamen gros=
sum est durū digeri ⁊ tarde penetra=
tionis in venas: ⁊ ideo inflationē facit
⁊ neruis nocet. qđ ⁊ stiptica faciūt: sed
nō tantū que cocta ⁊ ante cibū ⁊ post
bona sunt edi scđm intētionē cōstrin=
gendi vel expellēdi vt de citonijs dixi
mus. ⁊ post multa subiūxit. Et dulciū
pomorū substantie natura ⁊ cōplexio
aquosa est ac tēperata caloris aliq̄d
obtinēt. ⁊ ideo parū refrigerat et sto=
machū cōfortat ex igne parū: quare ⁊
stomacho calido aut molli conuenit.
nociua tn̄ eis qui cholericā egestionē
habēt ⁊ vomitū. Non sapora aūt po=
ma pessima sunt in oībus qualitatib⁹
q: nature sunt frigide ⁊ humide: pro=
pterea nec scđm cibum nec scđm me=
dicinā valent cum dulcedinē non ha=
beāt vt nutriāt: nec ponticitatē vt sto
machū confortēt: sed humores phleg
maticos crudos gignūt ⁊c. Et ista fuit
sententia Rasis in. iij. Almāsoris. c. xx.
dicētis. Poma frigidiora sunt aceto=
siora ⁊ magis stringētia: q̄ licet ori cō
gruant stomachi: ipsum tn̄ viscosita=
tibus replēt. Et in. iiij. lib. suorū apho
rismorū dixit. Usus malorū nocet sto
macho ⁊ maxime vsus recētiū que ci
to nascūtur: ⁊ ea que in estate nascun
tur ⁊ in autūno: orificium cōfortāt sto
machi ⁊ ipm vigorāt: ⁊ acetosa ⁊ acria
obliuionē efficiūt. Que quoq3 ipse di=
xit in. xxj. cōtinētis. c. clxvj. autoritate
Galieni in. vij. ⁊ filij Mesue. Que aūt
poma sanis ⁊ infirmis cōueniāt ⁊ quo
modo: docuit Gal. in. ij. de alimētis. c.
xx. dicēs. Cauere op3 pulcherrima ge
nere poma anteq̄3 sup arborē sint ma
turata: indigestibilia eñ sunt ⁊ frigi=
da ⁊ tardi secessus ⁊ mali chimi cum
hoc ꝙ frigidū ⁊ grossum infallibiliter
chimū habēt Quecūq3 aūt bene ma=
turata seruātur ad hyemen ⁊ ad ver
⁊ post ipsum proficuissima fiunt. Ta=
lia aūt sunt apiola calamanica ⁊ illa
q̄ turpia bona dicunt̄ ⁊ similia. ⁊ sub=
dit. Dare qn̄q3 op3 poma post cibum
statim: quādoq3 aūt cum pane robo=
ris ventris gratia ⁊ stomachi his qui
sine appetitu ⁊ tarde digerentib⁹ vo=
mitiuisq3 ⁊ diaricis idonea sunt ⁊ pre
sertim pontica. De quibus etiā in li=
bro de euchimia dixit. Pomis et piris
⁊ nespilis nō vt cibis: sed vt pharma=
cijs indigemus ad robur stomachi et
ventris: his itaq3 pro medicinis: dul=
cib⁹ aūt dictis pro cibis vtamur ⁊ nō
in multa q̄titate: qm̄ vt dixit haliab.
in. v. theorice. c. xix. Poma omnia ner
uis sunt nocētia acerbumq3 amplius
malū: ⁊ si q̄s pomorū comederit plu=

rimũ grauiter ledet stomachũ ꝛc. Et ipsa potius cocta ꝙ̃ cruda mãducabimus dicẽte eodem in lib. de subtiliatiua dieta. c.ij. Pomorũ ꝛ pirorũ minus nocẽt que cocta. Et eoꝝ que cruda comedũtur: illa que ad repositionẽ sunt idonea: minꝰ sunt mala ceteris ꝛc.

¶ Capitulum. ccviij. ostendit naturã ꝓprietates ꝛ nocumenta prunorum in via cibi.

Prunorũ due sunt species: videlicet albũ ꝛ nigrum: et ambo quãdo sunt maturata sunt frigida ꝛ humida: ꝛ ideo mitigãt calorem. ꝛ laxant ventrẽ: sed debilitãt parũ os stomachi. Inqt Auerrois in. v. colliget. ꝛ Halia. in. v. theorice. c. xix. Princeps vero in. ij. canonis. c. dxxxvj. sic de eis scripsit. Illa que habent colorẽ palee sunt fortiora nigris. ꝛ citrina fortiora rubeis: et alba sunt magis grauia: et parue solutionis: ꝛ armena sunt meliora omnibꝰ ꝛ vehemẽtius soluẽtia: ꝛ meliora sunt magna: ꝛ pinguia frigida sunt in pricipio secũdi: humida vero in fine tertij. Eorum nutrimentũ est paucũ: ꝛ comedãtur ante cibũ: ꝛ bibat qui humectatus est postea aquã mellis ꝛ vinũ de passis. Muza ex eis sedant inflammationẽ cordis. Et que dulcia sunt ex eis mollificant stomachũ humiditate: ꝛ infrigidãt eũ: ꝛ penitus non sunt ei conueniẽtia. Et que ex eis sunt dulcia vehemẽtius soluũt ꝛ educunt cholerã ꝛ humida sunt vehemẽtioris solutionis ꝙ̃ sicca: ꝛ eorũ solutio fit propter viscositatẽ eorum. Damascena autẽ stringunt ventrem secundũ quosdã. Galie. autem dixit. Errauit Diascorides in verbis suis cum dixit. Damascena constringunt: imo soluũt. Hoc etiam sensit Isaac in particularibꝰ dietis cum inquit. Pruna parum nutriunt. ꝛ eorũ duplex est modus: sunt enim alba ꝛ nigra. Alba dura sũt digeri nociua stomacho exiguum solutiua: que qꝛ grossa sunt comedi non debent nisi grandia ꝛ bene maturata fuerint. Nigra aũt que perfecte maturata ꝛ dulcia sunt: minus sunt frigida: stomachũ humectant et molliũt ventrẽ ꝛ cholerã rubeam eijciunt: si tamen sepe eis vtãtur stomacho nocent. Ea aũt que sunt cruda et dura ꝛ pontica ꝛ viridia pessima sunt in cibo ꝛ medicina dura in stomacho ipsum fatigantia ꝛ minime nutriẽtia. Ruffa vero frigidiora sunt et magis humida nigris. Optima sunt carnosa ꝛ corticis subtilis in sapore acriorem quandam cum ponticitate habentia: ante cibum sumpta non nocent ꝛc. et hec fuit Rasis sententia in. iij. Almãsoris. capitulo. xx. dicentis. Pruna frigida sunt: que licet ventrẽ moueant: choleram tamen rubeam reprimunt atꝙ appetitum auferũt. ꝛ in libro. iiij. suorum aphorismoꝝ inquit. Pruna choleram remouẽt ꝛ eam expellunt: maxime pruna pallida. Et in. xxj. continentis capitulo. cix. autoritate Gali. in. vij. dixit. ꝙ fructus huius arboris laxant ventrem: ꝛ proprie cum pruna recentia fuerint. Et sicca sunt minoris virtutis. et damascena minus laxant ventrẽ armenicis. ꝛ ignoro quare Diascorides iudicauerit ꝙ damascena stringant ventrem cum nos videamus manifeste ꝙ laxent: et in libro dietarum ait. Quãdo hic fructus bene digestus: non est ponticus: nec stipticus nisi aliquando: ꝛ eius nutrimentum est paruum ꝛ bonum: ꝛ confert volenti infrigidari vel humectari: causa sue humiditatis et viscositatis laxant ventrem.

¶ Idẽ etiam dixit deinde autoritate filij Mesue. ꝛ in. xxv. cõtinẽtis capitu

lo prio dixit de prunis. Si fueris phle
gmaticus post comestionē ipsorū de
bes bibere de aqua mellis aut de vi-
no vetusto aut de mastice: aut de xi-
loaloe modice: ꝛ qd diximus supra ex
presse voluit Gal. in. ij. alimentorū. c.
xxix. dicens. ex prunis alimentū pau-
cissimū habemus: corruptionē vero
non modicā: vtiles aūt sunt fructus
hi infrigidare ꝛ corp⁹ humectare vo-
lentib⁹. Hac igitur de causa ipsis vtē-
dum est: id ēt obseruando qd ipse sub
iunxit dicens. Post pruna mox prāde
re non oportet ꝛ hoc sit cōe omnium
quecunqȝ laxant ventrē. ex prunis au
tem exiccatis accidit vtiles esse sicut
ficubus: ꝛ operationem habent mul-
tam bonam ꝛ inter alia damascena
optima sunt que apd Sitiā in dama
sco nascunt. hec ipse. quare ꝛc.

Capitulū. ccix. ostendit natu-
ram ꝛ proprietates siliquarū. i. ca
rubiarum declarando ꝙ minime
faciant ad nutrimentū.

Cum in principio ge
neri animantiū om
ni sit a natura tri-
butum vt se vitam
corpusqȝ tueat: de-
clinetqȝ ea que no-
citura vident oiaqȝ
que sunt ad nutriē-
duȝ necessaria acquirat ꝛ paret vt pa
stum ꝛc. vt in lib. de officijs Marcus
Cicero inqt. Propterea silique cū mi-
nime nutriant: vt videbitur ꝛ nociue
sint non modicum fugiende declinā-
deqȝ iure merito dicetur: qbus nequa
ꝗ̄ vtendum erit cū stultū sit admitte-
re qd tu cauere potes vt Teren. ti⁹ ait
in eunucho. Dicamus ergo ꝙ illd qd
siliquā antiq: nos vo carubiā appel-
lamus: fructus quidem omnib⁹ ma-
nifestus ꝛ cognitus. Qui lȝ in magna
ꝗ̄titate ad nos perueniat: plurimūqȝ
de ipso vendatur quotidie ꝛ mandu-
cetur tn̄ a sapientibus reprobatur: vt
ptȝ ex his q̄ scripsit Isaac in particu-
larib⁹ dietis ꝛ parte illa. exilocorata
modicū hȝ dulcedinis: multūqȝ stipti
citatis: quorum substantia grossa ꝛ li
gnea digestioniqȝ inobediēs. Sed vi
ridia meliora sūt atqȝ salubriora: sto-
macho tn̄ nociua. Sicca vero sunt sti
ptica ꝛ minus nocentia hac de re: qꝛ
liquores eaꝝ parū hn̄t acuminis: vn̄
viridia sunt ventris solutiua. Cū au-
tem desiccant ꝛ liquorē cum acumine
amittunt: fitqȝ eoꝝ substantia terre-
stris ꝛ lignea. ꝓinde fit constipatiōis
causa: ꝛ vrine ꝓuocationis. Est tn̄ ea
rum pessimitas: qꝛ tardissime descen-
dunt a stomacho: ꝓpterea sunt cā ge
nerāde indigestionis ꝛ colice si assue
te comedantur. Vn̄ Gal. ait. Utinā xi
locorata non venisset in partes no-
stras ꝛc. De ipsis Almansor inquit.
Silique que in terra nascunt hieroso
limitana tēperatum hn̄t calorem: vē
tremqȝ constringunt. Que vo in alijs
nascuntur terris: in vētris cōstrictiōe
fortiores existunt: neqȝ est in eis cali-
ditas. Gal. vo inter oēs eas maxime
vituperauit. dixit eni in. ij. libr. de ali-
mentis. c. de siliquis. hoc modo. De si
liquis pessime sentio: ꝗuis digerant
ꝛ ventrē stringant ꝛ humores noxios
nutriant. Et in li. de euchimia ait. Est
cachochimū eduliū pauci nutrimen-
ti ꝛ ligneū ex necessitate ꝛ indigesti-
bile est: sed non egeri celeriter: nō pa
rum ip sis existit malū: quare melius
esset ipsa: neqȝ deferri ad nos ex oriē-
talibus locis in quib⁹ nascunt: est eni
cibus mulierum ꝛ pueroꝝ effrenatoꝝ
nihil vtilis ad sanitatis conseruatio-
nem: neqȝ stomachus est alimentum
aut palā: qd ꝛ ipse dat paucum corpo
ri. Et idem etiam in lib. de simplicib⁹
medicinis. ca. de xilocorata dixit. Ar-
bor xilocorate que vocat cētenicē est
siccatiue ꝛ stiptice virtutis sicut ꝛ fru-

ctus eius qui vocat͂ xilocorata parti-cipās.s.de dulcedine quadā:patiunt͂ aūt ⁊ hec simile cerasis:humide enim magis subducūt ventrē. Sicce aūt si-stunt magis expirata quidē humidi-tate terrestri aūt substātia remanēte. hec ipse. Que fuit etiā sententia Dia-scoridis.c.de siliquis dicētis. Silique recētes stomachū euertūt:eedem ve-ro exiccate in ɔtrariū possunt ⁊c. Et li cet ita sit vt pretacti sapiētes voluere: ꝙ plures masculos ⁊ feminas padue cognoui qui cū stiptici ventris essent ipsis carubijs ante cibū vtebant͂:⁊ ex eis venter ipsorū leniebatur:qđ sepi⁹ sum admiratus ꝓpterea que ab au-toribus dicunt͂:dicere tñ possumus ꝗ lʒ per se xilocorate stiptice sint:ꝑ acci dens tñ aliquo modo possunt esse le-nitiue rōne particulariū corpis dispo-sitionū ⁊ humorū in stomacho reper-torū qui per viā cōpressionis descen-dunt ⁊c. vt de myrobalanis dicitur.

¶De sorbis aūt nō inuenictes nisi a Rasi in.iij. Almāsoris.c.xx. dicem⁹ cū eo sic ibi scribēte. Sorbe frigide sunt: que ventrē stringunt:⁊ cholerā repri-munt rubeam ⁊c. Qui non debemus vti rebus istis:nisi tantummodo gra tia medicine:quare ⁊c.

¶Capi.ccx. ostendit naturā vua-rum cum suis laudibus proprieta tibus ⁊ iuuamentis.

Dixit princeps in.ij. canoñ. ca.d.ccxxxi. Uua alba lau-dabilior est ꝙ nigra cum equātur in reliquis ꝓprie-tatib⁹ suis. Et dimissa post collectionē duobus dieb⁹ aut tribus melior est collecta in eadē hora: cui⁹ cortex frigid⁹ est ⁊ siccus:⁊ collecta in eadē hora est inflatiua ⁊ suspensa do nec detumescat:cortex est boni nutri-mēti:⁊ est cōfortans corp⁹:⁊ ei⁹ nutri-mentū est simile nutrimēto ficuum:⁊ matura minoris est nocumenti ꝙ nō matura. Et qñ nō digeritur vua eius nutrimentū est crudū. Et nutrimentū quidē vue cū sua dispositione plus est nutrimēto succi eius:sed succus ei⁹ est velocioris penetratiōis ⁊ descēsionis. Et vuā stipticā sperat͂ vt resoluat ap pēsio. Acetosa vero non est ita ⁊c. Et in tertia primi doc.ij.c.vij. sic ait. Fru ctus nutrimēto magis similes sunt fi cus ⁊ vue valde mature. Et post ali-qua subiūxit. Quidā putātvuas post capita assata vtiles existere. Sed nō est queadmodū existimant. imo vehe mēter sunt male. ⁊ in.xiiij.ij.c.xxj. sic quoqꝫ inquit. Non est malū pro epa-te calido sumere vuas:in quib⁹ est du rities carnis ⁊ paruitas dulcedinis:et illas que sunt muze ex vuis proprie:⁊ iterum in.xx. eiusdem tertij.c.xviij. di-xit. Uua dulcis est bona ad coitū ⁊ ꝓ-prie que recēs est:qm̄ replet sangui-nem humiditate ⁊ vētositate cū cali-ditate ⁊ spissitudine cibi. Isaac quoqꝫ eas plurimū cōmendauit cum dixit in vniuersalib⁹ dietis.c.xxvj. Uue sunt fi cubus secūde:⁊ ꝑcipue si bene matu-re sint:⁊ in dietis particularibus.c. de vuis sine carne inquit. Uue sine carne humores laudabiliores faciūt:min⁹ tñ ꝙ he cū carne nutriūt ⁊cito digerū tur. Idcirco vue q̄ carnis pluris sunt ꝙ humoris:nutribiliores duriores q̄ꝫ existentes eis que humoris ꝙ carnis plus habent. Differūt etiā sapore:nā grossus ac dulcis vue sapor calidior est:ac sitim generat:et grossioris est nutrimēti:⁊ ad digerendū durius in-flationē faciens ac rugitū ⁊ oppilatio nem splenis ⁊ epatis. Subtilis autē aquosusqꝫ vue sapor frigidior est ⁊ di gerit leuior. cōfortatiuus stomachi et mundificatiuus a cholericis humori-bus sitis mitigatiuus:⁊ conueniēs cō plexionibus tēperatis. Differunt etiā colore:vua enim alba leuiter nutrit: facile digeritur:venas cito perforat ⁊

vrinā prouocat. Nigra dura est digeri: sed confortatiua stomachi: vrinam nō prouocat: tñ si bene digeritur nutrimentū multum prestat: ruffa vero ⁊ citrina melior est. vnde Aristo. Alba vua subtiliter nutrit ⁊ cito digerit quamobrē vini eius ebrietas nō cito discedit. Ruffa vero vel citrina harum media est potestatū ⁊c. Que fuit etiā sententia Rasis in. iij. Almāsoris capitulo. xx. dicētis. Uue multū dulces calide sunt: minoris tñ sunt caliditatis ꝙ dactyli neqꝫ oppilationem vt ipsi faciūt. Inflatiue vero sunt ⁊ ventrem mouent atqꝫ corpus velociter imppinguāt virge quoqꝫ inflationem augmētāt. Que autē ex eis corticem habēt subtilē: citius descēdunt minus ꝙ inflāt: his aūt cōtraria operant: sꝫ ille in qbus existit acetositas nō calefaciūt: immo cū aqua frigida ablute: atqꝫ ante cibum comeste calorē quasi extingunt. Acerbe vero sunt frigidē ⁊ ventrē strigūt: ⁊ cholerā rubeā repri munt ⁊ sanguinis acuitatē. Et i. xxij. cōtinentis. c. ccccvij. dixit autoritate Binmasui: ꝙ vua impinguat cito tamē cum carne grossaleni ⁊ alba laudabilior est nigra qñ equalis sit dulcedo ipsarum. Et in. xxv. eiusdē libri. ⁊ c. j. ait. De vua euitare debes cortices ⁊ nucleos ipsius: ⁊ si sequeris exinde inflationem: bibere debes de mastice ⁊ zinzibere: ⁊ si dolorē capitis de sirupo acetoso. haliabas qꝫ i. v. Theorice. c. xix. dixit. Uua ficui prima est in suis virtutib⁹ magis ꝙ reliqui fructus ⁊ in cibi tēperantia: ac in sanguinis bonitate a se generati cū a stomacho citius fuerit digesta. Si em̄ nō digeratur: inflationem generat ⁊ ventositatē. Laudabilior vero est vua que multā habet aquā subtilēqꝫ pelliculam. Et post pauca subiūxit. Et vua quando cū corticibus suis ⁊ granis comeditur: digestionem tardat ⁊ descensum: quare expuendi sunt. Et nō solū hi viri sed sapiētissimus quoqꝫ Gal. vuas plurimū cōmēdauit cū inquit in. ij. de alimētis. c. vij. Ficus et vue opere quasi capitales sunt. etem̄ nutriūt magis oībus horarijs hic: ⁊ minime sunt Cachochima: ⁊ maxime quādo fuerint bene maturata ⁊c. Et dat signū de custodiētib⁹ vineas qui impinguātur. vt in. c. de ficub⁹ supra annotauim⁹. Et infra in. c. viij. sic etiā de eis ait. Minus ficubus vue nutriunt: ⁊ maxime bonū inest ipsis celeriter sedere: propter qđ ⁊ si retineantur aliquando ledunt satis: nō habentibus hoc maturis ficub⁹. Si em̄ ⁊ nō secedāt notabiliter: digerantur autē bene in ventre: nō nocuū dāt alimentū corpori. Uuis autē neutrū existit horū nec enim digerunt bene: neqꝫ si retineāt ⁊ scđm ea que ad epar ⁊ venas distributiones crudū generant chimum nō facile cōuertibilē in sanguinē. Deinde dixit. Uuarū ille nutriunt magis que succū paruū habent: ⁊ vue dulces calidiorē habent succum propter quod ⁊ sitibūde sunt postea cōcludit dicens. Omniū vuarū securissimus vsus est cū carnose sunt vue natura maturatisqꝫ ipsis si quis com mensurate comedit: siue igitur in vitibus ad plurimum maturentur: siue ⁊ quod deficit ex suspēsione assumant: cōsequenter humidas sine qualitate acetosa vel austera gratia subductionis ventris: licet copiose comedere. Et in libro de euchi. ca. v. sic etiā scripsit. Prope inocuos fructus sunt mature ficus: ⁊ preter has matura vua suspensa ex hoc ꝙ iā inflatiuū deposuit ⁊ fit perfecte inculpata. Usqꝫquo autem suspēsa sit laudabilis: expressit ipse in. ij. alimētorū. c. viij. cū dixit. Uue supense quando desiccate fuerit inutiles fiunt mox secundum ver: in estate ℣o omnino. Et sic pꝫ ꝙ ꝑ totā hyemē comedi possint. Eligant itaqꝫ meliores ⁊ cortices expuāt: vt dicūt ē.

¶ Capitulū.ccxj.ostendit naturā vue passe cū proprietatibus eius ⁊ iuuamentis.

VUa passa vtilis ē ad cibū ⁊ vtilior ad mdicinā: dicēte Principe in scdo canonis.c.d.ccxxxj. Uua passa est amica epati ⁊ stomacho: ⁊ est bona doloribus intestinoꝝ ⁊ cōfert renibus ⁊ vesice. Et in. xiiij. tertij.c.xxj.dixit. Passe ⁊ auellane nō plurimum calefaciunt: ⁊ sunt aperitiue oppilationū: ⁊ sunt boni nutrimenti Et in eadem ⁊.c.xx.supra dixerat ꝙ sunt amice epati ⁊ vltimi iuuamenti. Isaac aūt i particularib⁹ dietis inqt. Una passa dulcis calidior ē ⁊ hūidior acerba: ideo media ē iter ꝯstipatiuū ⁊ mollificatiuū: que si malos inuenerit humores: temperat: ⁊ mitigat morsionē stomachi ꝑsertim si carnosa et corticis tenuis ⁊ exiguorum ossium: ⁊ hec valet ad dolorē pectoris ⁊ pulmonis: ⁊ tussim mitigat: ⁊ renes mundificat ⁊ vesicaꝫ: incommoda epati ⁊ spleni duriciem ⁊ grossitudinē habentib⁹. Uua autē passa acerbitatē habēs minus nutrit: ⁊ dulcis frigidior est humida etiā minus: maxime si alba sit ideo stomachum cōfortat caloreꝫ extinguit ⁊ vētrē constipat. Et vua passa que sine ossibus accipit: commoda est tussientib⁹: ⁊ ad pectoris dolorem pulmonis renū ⁊ vesice: vētrem dissoluit. sed epati nocet ⁊ spleni si duriciē habeant. Cum ossibus vero accepta stomachum cōfortant splem ⁊ epar: maxime si acumē habeāt ⁊ carnē paruam ⁊ ossa magna. Sed Rasis in.iij. Almāsoris.c.xx.sic de eis ait. Uue autem passe in calore sunt temperate: q̄ bene nutrientes oppillationē vt dactyli nō faciunt: licet ipsi fortius ⁊ pl⁹ nutriāt. Et in libro diuisionū.c.lxiij.dixit. Si passule bene masticentur ipse confortant epar ⁊ impinguant ipsuꝫ. In libro quoqꝫ q̄rto suorū aphorismorum inquit. Uue passe habēt virtutē cognitam secundū doctores naturales quia prosunt egritudinib⁹ intestinorum cū comeste fuerint: ⁊ intestina impinguāt ⁊ epar debile. Similiter Haliabas i quinto Theorice.c.xix.sic de ipsa scripsit. Uua passa talem habet complexionem secundum ꝙ vua est ex qua fit eiusqꝫ nutrimentū illius sequitur in multitudine ⁊ paucitate. Cuius autem caro perfecti est dulcoris. calide est cōplexionis: plurimum nutrit. prodest pectori ⁊ pulmoni si humiditas sit in eis grossa. Que autē pōtica est ⁊ minime carnosa: paruꝫ habet calorem: stomachum confortat: ⁊ stringit naturam. Et propterea si voluerit homo naturam suam emollire vuam comedat passam. carnosam: et dulcem: ac ab acinis purgatam. Que fuit Galieni sententia in secundo alimentorum.c.ix.dicentis Uuarum passarum austere sunt frigidiores secundum complexionem: sicut dulces calidiores: ⁊ stomachum quidem confortant: ⁊ ventrē stringunt que austere. Et infra subdit. Uue passe meliores sunt stomacho sicub⁹ siccis: ⁊ ille laudabiliores existunt que sunt vnctuosiores ⁊ habentes corticēsubtilem. Ipsis ergo secure vti poterimus in tempore ieiunij simul cū amygdalis vt cōiter fit: ⁊ inde bonuꝫ ⁊ laudabile recipiemus nutrimentū.

¶ Cap.ccxij.docet cognoscere naturam. virtutes ⁊ ꝓprietates cōpositorum ciborum.

POstq̄ꝫ d simplicib⁹ cibis determinauim⁹: d cōpositis modo videret esse dicēdū: de quib⁹ tū nihil hoc in loco scribere decreuim⁹: queādmodū in.c.cxxxviij.etiā supra diximus: eo ꝙ

de ipsis platina diffusissime pertra-
ctauit. ⁊ etiã q2 cibi cõpositi infiniti fe
re inueniunt̃ scd̃m regionũ ciuitatum
⁊ domorum seu familiarũ diuersita
tem adeo ꝙ fatemur nedũ oẽs: sꝫ nec
quippe millesimam eorũ partẽ intel
ligere. Quos etiã si meliꝰ ꝙ̃ coci ipsi
cognosceremꝰ: ⁊ ipos scribere vellemꝰ
preter hoc ꝙ tediũ molestiãq; intol
lerabilẽ legẽtibꝰ afferreremꝰ: vitã no
strã prius ꝙ̃ illorum sigillationẽ pro-
culdubio finiremꝰ. Et ꝓpterea de ip-
sis ⁊ virtutibꝰ ipsorum omnium dice
mus vniuersaliter: ꝙ cum q̃s cibi cõ-
positi virtutẽ vel operatiõem intelli-
gere voluerit quodcũq; cõpositum id
fuerit. debet singula eius simplicia cõ
siderare: ⁊ vniuscuiusq; ipsorum qua-
litatem ⁊ quãtitatẽ: virtutẽ: operatio-
nem ⁊ gradum: iuuamẽtaq; atq; no-
cumẽta ipsorum: vt in suis capitulis
prediximus: exquisitissime prenotare
demum q̃ finaliter ex eorum admixtio
ne resultet cõplexio: diligẽter animad
uertere: quemadmodũ ex tyriaca ⁊ si
milibꝰ medicinalibꝰ fieri solet. Si eñ
cõpositus cibus cõstitueret̃ ex tribus
partibus rerum frigidarũ stomacho
nocẽtium: ⁊ vna calidarũ eidẽ cõferen
tium in eiusdẽ gradus existẽtium: si-
ne dubio totũ cõpositum frigidũ erit
⁊ stomacho nociuũ vt patet. Si autẽ
res calide intensioris essent in gradu
ꝙ̃ frigide: ⁊ plurimũ eas superarent:
certissime totũ cõpositum calidũ esset
pronunciandũ: vt dato ꝙ res frigide
forẽtales in primo: calide vero in ter
tio aut quarto: ⁊ si in minori mole et
quantitate existerent ꝙ̃ frigide: oĩno
totũ calidũ esset appellandũ. Et sicut
de calidis ⁊ frigidis expressimꝰ: ita de
hũidis ⁊ siccis itelligẽdũ est. Et simili
ter de ledentibus membrũ aliquod
aut ei conferentibꝰ est putandũ. Et
hac via taliq; modo quilibet: aliquid
etiã modicũ habens intelligẽtie: sciet
que sit vniuscuiusq; salatutij: ferculi:
saporis: mixture: condimenti: moretis
pastillis ⁊ huiuscemodi: cõplexio: natu
ra: ꝓprietas: ⁊ operatio. Que etiã sint
ipsius iuuamenta: ⁊ que nocumẽta si
omnia bene perpõderauit. Et sic co-
gnoscet qui cibi cõpositi sint ei sani: ⁊
qui egritudinem afferentes: ⁊ quomo
do rectificandi corrigendi ⁊ refrangẽ
di apponendo eis contraria que su-
perfluam eoꝝ qualitatẽ reprimere ha
beãt sicut antiqui sapiẽtes facere do
cuerunt: vt in .c.lxxij. libri huius ma-
nifestissime apparuit. Que autẽ sint
huiuscemodi corrigentia ⁊ refrangen
tia dicemus in sequentibus: ⁊ nõ de oĩ
bus: sed solummodo de magis vsita
tis ⁊ quotidie ad manus nostras per
uenientibus domesticis ⁊ familiari-
bus: cum quibus peritissimi coci solẽt
cibaria dñorum cõdire preparare ⁊ re
ctificare: ⁊ inde huiusmodi cõdimẽta
sunt a pluribus nũcupata. Quorũ q̃-
dam sunt sicca: quedã vero humida
siue liquida: quedã calida: alia frigi-
da. aliqua exiccantia: ⁊ nõ nulla aperi
tiua aut stiptica vel incisiua ⁊ hmõi.
Similiter alia sunt stomachalia: alia
epatica: ⁊ aliqua concordialia vt infra
videbit̃. Primo igitur de humidis vel
liquidis sermonẽ faciamus: deinde de
reliquis scribemus.

¶ Cap. ccxiij ostendit naturã adi
pis ⁊ pinguedinis dãdo modum
quo ipsis debeamꝰ vti.

Condimenta ciborũ di-
uersa existũt vt diximꝰ
quorum aliqua sunt li
quores: ⁊ q̃dã sunt spe-
cies ⁊ aromatica. Et q2
liquoribus oẽs fere ⁊ di
uites ⁊ pauperes magis ⁊ frequentiꝰ
vtuntur ꝙ̃ aromatibus: de ipsis pri-
mo dicere statuimus. Postea vero de
alijs sermocinabimur: obseruãtes in
his ⁊ illis proposse ordinẽ alphabe

ti. Incipiamus ergo ab adipe ꝛ pinguedine: cũ quibus fercula ꝛ plurima alia ↄdiri solent: dicentes cũ Isaac in dietis vniuersalibus. c. xl. sic scribente. Pinguedinis proprietas stomacho ꝛ digestioni est nociua. Primo qꝛ innatat cibis ꝛ facit eos inflantes ꝛ cito saturantes: ꝛ cũ alteri cibo admiscetur sua viscositate: ille alter ingrossatur: ꝛ digeri incipiẽs villos stomachi emollit ꝛ viscositatẽ ꝛ lubricitatẽ eis tribuit. vnde virtus contentiua deficit ꝛ expulsat vigoratur: vnde plurimũ lienteria generaẜ: ꝛ hoc proprie in stomacho frigido operantur. In calido vero in fumositatẽ ꝛ in choleram cõuertitur vt manifeste. in. iij. declarauimꝰ. ꝛ ideo impresentiarũ de ipsa perpauca dicemus: eo ꝙ omnino volumꝰ vt ad preallegatum capitulũ perueniaẜ in quo fere omnia per pulchra de pinguedine. Dicta sunt collecta hoc aũt in loco tantummodo dicamus ꝙ pinguedo proportionata sit carni animalis ex quo sumitur. Unde si ex calido accipiatur calida existit: ꝛ si ex humido humida ꝛc. Et quanto animal excesserit in aliqua qualitatuꝫ tanto et pinguedo temperamentũ excedit. Et ꝙ ita sit apparet per Isaac in vniuersalibus dietis. c. xxxix. dicẽteꝫ Pinguedo porcina magis ceteris humectat corpora calefactione nulla apparente: sicut pinguedo leonina calefacit plus ceteris ꝛ minus humectat. Pinguedo autem bouina mediocris est inter porcinam ꝛ leoninam: ꝛ bouina siccior est caprina. Caprina vero siccior porcina: ꝛ porcina siluastica calidior est ꝛ siccior domestica: ꝛ pinguedo lactentis aut vicina lactenti temperata erit in calore in humiditate vero multa: ꝛ pinguedo iunioris calidior ẽ ꝛ siccior ꝙ lactẽtis ꝛ recẽs est minꝰ calida ꝛ magis hũida. Uetꝰ ꝓo calidior ꝛ minus hũida. Et ista videtur fuisse sententia Gal. in quarto de simplici medicina distinctione. ij. c. iij. dicẽtis. Pinguedo feminarũ caprarũ ꝛ feminarũ vaccarũ est minoris acuitatis ꝙ pinguedo bouũ ꝛ hyrcorum ꝛ adeps anatis ꝛ gallorũ est vehemẽtioris siccitatis ꝛ vehementioris caliditatis ꝙ adeps porci: sed cũ hoc est subtilis nõ terrestris. Et similiter iterũ adeps volatiliuꝫ oim: qm̃ i substãtia corporũ eoꝝ est ex aere quantitas multa. Et in. v. lib. eiusdem distinctione. ij. c. v. dixit. Adeps gallorũ ꝛ anatis sunt subtilioris substantie. Adipes vero caprarũ ꝛ vaccarum sunt grossioris ꝛ propinquioris nature terre. Et adipes omniuꝫ aialiũ siluestriũ sunt acutioris ꝛ vehemẽtioris exiccationis ꝙ adipes domesticorũ. Sic ergo cõcludamus: ꝙ quale animal fuerit talis ꝛ pinguedo seu adeps eius erit: vnde masculina calidior est ꝛ siccior feminina sui generis: castratoruꝫ vero mediocris. vt Isaac inquit vbi supra. Ideo de laudabilibus animalibus laudabilis erit pinguedo: ꝛ huiuscemodi erit vtendum: ꝛ nõ via c[illegible]bi: sed tantũmodo via condimenti et preparationis alioꝝ: ꝛ proprie siccoꝝ ꝛ frigidorũ cũ oĩs pinguedo de se calida sit ꝛ humida: vt idẽ ait loco allegato. Et ꝙ cõdiẽdo tãtummodo ea vti debeamus: patet per eum in eo loco. c. xxviij. sic scribente. Pinguedo et vnctuositas simul paruꝫ nutriũt ꝛ illaudabiliter: vnde nõ ad cibũ: sed solũ ad cõdimentum sunt dãda: qꝛ vnũ quodqꝫ eorũ stomachi est inflatiuꝫ saturãs cito: ꝛ corrumpens ꝗcquid ciborũ in stomacho iuenerit. Similiter in particularibus ait. Pinguedo pro solo cõdimento donetur vt cibis laudabilẽ saporẽ faciat. nã carnosa ꝛ nõ carnosa pinguedo ꝓ nutrimẽto data pessima est. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxiiij. ostendit naturã ꝓprietates ꝛ iuuamẽta butyri: ꝛ olei oliuarum perfectarum.

De natura butyri ⁊ olei oliuarum.

Diximus supra in.cap. cxxiiij.nōnulla de butyro:q̄ si reuideant̄:nō erit pro presenti ꝓposito inutile:cū tāꝫ initia sint eoꝝ que i hoc capit.de butyro volumus cōplere:eo ꝙ loco olei in pluribꝰ regionibus vtat̄:⁊ non solū pro cōdimento:sed ab aliquibꝰ pro cibo cum pane comedit̄:nescientes ꝙ q꞉ butyrū calidum est ⁊ humidum.vt Princeps ait in.ij.canonis.c.cxiiij.mollificat: et lenificat:⁊ calefacit:⁊ in stomacho calido facile in cholerā conuertit̄ cū vnctuosum sit ⁊ subtile aereum ⁊ de facili inflammabile.Et ideo via cibi solū non est cōueniens:sed tātum via medicine cū amygdalis ⁊ zuccaro ad leniendum pectus:⁊ ad maturādum superfluitates in ipso ⁊c.Uia autē condimēti loco olei ⁊ pinguedinis pōt vti: ⁊ patiētibꝰ in pectore vtilius erit oleo. sicut sensit Rasis in.xxij.continētis.c. ccccccccxx.autoritate antiquoꝝ.Nocet tamē humidā habētibus naturam:vt idem dixit in.xxij.libro eiusdē.c.ccclxix.autoritate Bimmasui ⁊ ceterorū sapientū.Quare non oībus est vtile: vt quidā vulgariū ad pauca respiciētium:sanissimū vnicuiqꝫ fore butyrū predicāt. ¶ Oleum autē similiter via cōdimēti perutile habet̄: dicēte Auerroi in.v.colliget.c.de ouis. Res q̄ coquitur cū oleo est multū nutritiua:dū modo oleū nouū sit ⁊ dulce ⁊ oleū oliue:q꞉ natura illius est tēperata declinās parū ad calorē:⁊ impiguat epar: ⁊ auget ipsius substantiā : ⁊ gn̄aliter dico ꝙ est cōueniēs homini multū secundū totā sui substantiā : ⁊ ꝓpterea in terris nostris nō coquimꝰ carnes nisi cū eo.hec ipse.Auicē.vero in.ij.canonis.c.ccccxxix.dixit.Oleū sanis melius est oleū onfancinū.s.expressuz ex immaturis oliuis:qđ frigidū est ⁊ sic cū in primo:sicut oleū factū ex oliuis vltime maturis est calidū commēsurate:⁊ declinat ad humiditatē.Et ꝓpterea dixit in.xiij.tertij.c.vlti.primi tractatus.ꝙ oīa olea mollificant stomachū.Et in tractatu.ij.eiusdē.c.vij. ait.Scias ꝙ oīa olea:⁊ ꝓprie butyrū ⁊ vnctuosa prosternūt appetitum aut debilitant ipsum.Et ꝓpter hoc mollificant ⁊ corrūpunt orificia venarū : et illud qđ ex eis est cōueniētiꝰ:est illud in quo ē stipticitas aliqua sicut oleū onfancinū ⁊ fisticinū ⁊c.Quod etiam sensit Isaac in vniuersalibus dictis. c.viij.cū inquit.Oleū nō solū dissoluit verūetiaz viscositate sua ⁊ vnctuositate virtutē dissoluēdi debilitat. Idem quoqꝫ in particularibus voluit cū dixit.Oleum qđ recēs nouiter ab oliuis manatū nigris ⁊ maturis calidum et humidum est mediocriter stomachi mollificatiuū:ventrē humectās.Oleū vero antiquū fit nocibile citoqꝫ in malos humores cōuertibile ⁊c.De qualitate etiam olei prima similiter asserit Gal.in.ij.de simplici medicina distinctione.iij.c.j.dicēs. Oleum recēs ego inueni:⁊ vidi ꝙ ipsuz sit ex rebus que calefaciunt corpus calefactione equali calefactioni qua ipsum calefacit corpus:⁊ vidi ipsum iteruz in virtutibus suis:⁊ in suis operationibꝰ particularibus generare in corporibꝰ equalis caliditatis caliditatē tepidā:⁊ in corporibus in quibus caliditas feruet caliditatē fortem:⁊ ob hāc causam oleū fit sicut materia reliquis medicinis : quoniam si permisces cū eo medicinas calidas:fit medicina calida : et si frigidas:frigida.Et in.c.iij. distinctionis eiusdē inquit.Oleum est mediū inter res que humectant corpus : et res que exiccant ipsum:sicut est medium inter calefacientes ⁊ infrigidantes. Oleum enim suaue est permixtum et cōpositum ex substantia aerea:⁊ substātia terrea:⁊ substātia aquea simul dixit idē in lib.iiij.distinc.ij.c.iij.⁊ pro

pterea Rasis in.iij.Almãsoris.c.xxiij.
sic ait. Oleum pterea neqꝫ fastidiũ vt
alia vnctuositatẽ habentia facit: nec
coꝝ hꝫ grossitudinẽ.ꝛ i li.xxij.ꝯtinẽtis
c.ccclv.dixit autoritate Diascoridisqꝫ
oleum onfancinum qđ cõficitur ex oli
uis immaturis:melius est alijs specie
bus olei vcꝫ sanis.ꝛ valet ad stoma=
chum ex eo qđ in ipso est de stipticita
te.Et subdit.Omnes species olei sunt
calide leniẽtes ꝛ debilitãtes vim ner
uorum:ꝛ propterea in cõpetenti quã=
titate eo pro cõdimẽto vtamur: ꝛ nõ
quocunqꝫ sed optimo.Quod docet co
gnoscere Gal.in.vj.lib.de simplicib⁹
medicinis.c.cxx.dicens.Si tu gustas
oleum:ꝛ neqꝫ inuenis ipsum stipticũ.
sed inuenis ipsum vere boni saporis:
debes ipsum iudicare calidũ equali=
ter.ꝛ si inuenis ipsum cũ hoc subtile:ꝛ
est illud qđ est clarum transparẽs qui
dem:quãdo accipitur aliquid ex eo ꝛ
ponitur super aliqđ membrũ corpis:
expanditur multũ ꝛ penetrat ꝛ bibit
ipsum membrũ corporis:debes existi
mare de ipso ꝙ illud est valde perfe=
ctum.ꝛ ꝙ virtus que est necessaria in
oleo est in eo reperta.hec ipse. cũ tali
itaqꝫ vel cũ onfacino cibaria ꝯdiam⁹.

¶ Cap.ccxv.ostendit naturã ꝛ ꝓ
prietates aceti:declarãdo iuuamẽ
ta ipsius ꝛ nocumẽta.

ACetum diuersimo de vr̃:ab autorib⁹ graduari. dixit em̃ Auerrois de ipo in quinto colliget. ꝙ videt de aceto vt dñans sup ipsum sit substãtia frigi=
da ꝓpter acetositatẽ que est in eo: q̃s
uis:habeat partẽ vnã igneã:q̃ indica
tur ꝓpter ipsi⁹ acumẽ:ꝛ iam dictũ est
ꝙ acumẽ ꝓuenit ꝓpter fortẽ siccitatez
cũ modico calore:ꝛ multa ipsius mor
sio nõ significat super malã calidita=
tem:qꝛ hoc ꝓuenit a subtilitate:ꝛ etiã
acetositas in eo.qđ est qꝛ acetositas
incidit:ꝛ maxime qñ associatur calori
ꝛ ideo debem⁹ ponere ipm frigidũ in
secundo.ꝛ siccum in tertio:ꝛ maxime
vetustum.hec ipse.Auic.vero in scđo
cano.c.lxxviij.dixit.Acetũ est cõposi=
tum ex caliditate ꝛ frigiditate.ꝛ am=
be substantie sunt subtiles. ꝛ frigida
quidẽ est magis dñans ꝛ illud in quo
est acredo est calidius.Si vero nõ ha
beat acredinẽ est frigiduꝫ ꝛ decoctio
eius diminuit de ipsi⁹ frigiditate ali=
quid.Et subdit.Est fortis exiccatiõis
et subtiliat:ꝛ incidit.et adiuuat ad di
gestionẽ:ꝛ est conferens cholericis ꝛ
nocens melancholicis:est nociuũ ner
uis:ꝛ ideo nocet stoacho frigido ma
trici ꝛ similibus:cõueniens tamẽ sto=
macho calido ꝛ humido disrumpẽs
appetitũ:et adiuuãs ad digerẽdum.
et totũ illud:qꝛ preparat stomachum
eius tamẽ assiduatio quãdoqꝫ perdu
cit ad hydropisiꝫ:ꝛ quãdoqꝫ bibitur
calefactũ post medicinas mortiferas
ꝛ cõfert.Et in tertia pⁱmi.c. j. doctri=
na.v.sic etiã de eo ait.Aceto in cibo ꝛ
potu vti in pestilentia est nocumenti
ipsius securatio.Et in.ij.tertij.c.iiij.in
quit.Acetum est ex rebus que neruis
sunt nociuiliores.ꝛ in.vij.quarti trac.
c.vj.Qui habet debilitatẽ neruorũ:et
mulieres que habent nocumentũ in
matrice:deuitent acetũ.Que fuit sen
tentia hippocratis in tertio regimi=
nis acutoꝝ textu cõmẽti. xl. dicentis.
Uniuersaliter acredo aceti eos iu=
uat qui cholerã habent amarã: nõ
autem qui nigram:cholera enim eua
nescendo in naturã phlegmatis trãs=
fertur cum ab aceto trahitur:nigra
vero ebullit et crescendo multiplica
tur. quoniam acetum choleram ni=
gram adiuuat multiplicari. ꝛ postea
subiunxit.Acetuꝫ plus feminis q̃s ma
sculis inimicatur:qꝛ ledit matricẽ. et

Gal. in cōmento dixit. Acetum nocet oībus mēbris neruosis ꝑpter subtilitatē substātie: ꝑpter quā hʒ penetrationē in ꝑfundū mēbroꝝ: et penetrat in totū mēbrum: ita vt non remaneat in eo pars: cuius sit parua valde: cui nō noceat. scdm hoc ergo nocet membris neruosis. Alia quoqꝫ ratio ponit ab eo in primo de simplici medicina distinctione. iij. c. ij. dicēte. Acetū procul dubio est frigidū: verūtamē in eo caliditas parua. et nō calefacit corpꝰ nisi ꝑ accidēs. et in quarto eiusdē ait. Acetū ē subtile infrigidās et desiccēs. Et in. vj. eiusdē. c. dixit. Acetū infrigidat vehemēter. et penetrat ad mēbra oia velocit: et ꝑuenit facile: et ꝑpterea a calidū hñtibus stomachum acetuʒ familiare habeat. qm̄ vt etiā inqt Rasis in. iij. Almāsoris. c. xvij. acetū frigidum est et siccū: qd̄ et maciē efficit et virtutem destruit: sperma quoqꝫ minuit: cholerāqꝫ corroborat nigrā: rubeam vero cholerā ac sanguinē debilitat: ciboſqꝫ quibus admiscet subtiliat. Et in. xxj. continētis. c. cccciiij. autoritate Diascoridis inquit. Acetum est frigidum: siccū: et stipticū: cōfert stomacho ꝑuocat appetitū et c. Et dixit Ruffus. Acetum infrigidat et subtiliat humores grossos: et siccat corpꝰ: et amputat sitim: et extinguit cholerā: vt etiā ait filius Mesue. Cū ita sit igit quod acetuʒ infrigidat in prīo et desiccat in tertio: vt silr dixit Isaac in ꝑticularibꝰ dietis. idcirco dissolutiuū est et extenuatiuum: et ꝑpterea est de rebꝰ magis nocentibꝰ habētibꝰ naturas melācholicas teste Gal. vbi. s. sed. c. vij. est quoqꝫ de rebꝰ nocētibus epati: cū vsus eiꝰ abūdās fuerit: dicēte Auēzoar in suo theisir tractatu. xiij. c. j. Accidit debilitas virtutis epatis causa vsus aceti supflui: et ꝑpterea ab eis et ab his qui in stomacho vel matrice. aut in neruosis membris alijs patiuntur vsus eius fugiendus est.

¶ Cap. ccxvj. ostēdit naturā operatiōes et ꝑprietates acreste: et quibus conueniat naturis et c.

Acresta in plerisqꝫ saporibꝰ ponit: et precipue in estatis tēpore a calidā habētibus cōplexionē diligit: ideo de ipsa dicamꝰ cū Diascoride sic scribēte. Oportet quod exprimat succus ex vua nō matura anteqꝫ ascendat stella canis. et ponat in sole vase cooperto et c. et hec frigida est valde et sicca atqꝫ plurimū stiptica. hoc tñ a qꝫpluribus nō obseruat: immo tūc faciunt eā cum vua iam inceperit maturari: et hec non tantū frigida nec adeo stiptica existit: et pro debilibꝰ stomachis magis cōueniens erit: igit diuersorum operationū et effectuum scdm diuersitatē vue: tēporis: et alioꝝ. Illa tamen approbat magis: que est citrina declinās ad rubedinē vt medici dicunt. Que autē sit eius natura: et que sint ipsius operationes: ptʒ ex his q̄ scripsit Gal. in. iiij. de simplici medicina distinctione. ij. c. cum inquit. Aqua acreste infrigidat infrigidationi completa et integra: et ꝑpter illud confert inflationi et adustioni vltimo iuuamēto quando ponitur super os stomachi: et sup totū ventrē; aut sup oēm locū in quo est necessaria infrigidatio. Et distinctione. iij. c. ij. eiusdē quarti sic etiā ait. Differentia inter succuʒ acreste et acetū est: quod in aceto cuʒ acetositate sunt acuitas et acredo que generantur a caliditate generata a putredine. Sic igit caliditate accidētali est calidū aque vero acreste nō est accidentalis caliditas: neqꝫ est subtilis sicut acetum. Et post pauca subiūxit. Frigiditas aque acreste est debilior: et nō permiscet ei omnino aliquid ex caliditate extranea et propterea aqua acreste inuenitur magis iuuatiua qꝫ acetum illi qui habet mirach ventris

fui inflãmationẽ ⁊ adustionem. Quo
niã aque acreste nõ est frigiditas la
boriosa corrũpẽs: neq̃ caliditas mor
dicatiua accidẽtalis: ⁊ ille qui hꝫ hu=
iusmodi egritudinẽ: nõ indiget nisi vt
sedetur eius caliditas mordicatiua: ⁊
q: etiã aqua acreste nõ est acetosa tã
tum: immo in ipsa cum illa est pontici
tas. Et ideo cõcludit ipse in eo loco.
Omnes species acreste sunt cõuenien
tes ad extinguendũ inflammationẽ:
⁊ propterea cholerici ac sanguinei q̃
calidã habẽt cõplexionẽ: debẽt ea su
per cibos calidos vti: ⁊ p̃cipue in esta
tis constitutione iuxta sententiam prin
cipis. Auicẽ. in. ij. canonis capitulo de
columbis dicẽtis. Et oportet quidem
vt calefacti comedant eos cũ acresta
⁊c. Quod nõ solũ de colũbis. sed ⁊ de
reliquis valde calidis est intelligen=
dũ. Nõ sic autẽ super pisces reponen=
da est: vt cõmuniter fit a plerisq̃. ꝙ si
quis oĩno eam super pisces vel alia
huiuscemodi frigida proijcere volue
rit: ipsam prius decoqui faciat: ⁊ nõ in
eneo vase: sed in terreo vel lapideo: ⁊
cum aromatibus calidis ⁊ speciebus
⁊ sale refrangat ipsius frigiditatem
plus ⁊ minus scd̃m stomachi ⁊ susci=
pienti cõplexionem. Ex quibus appa
ret ꝙ acresta non ita sit vniuersaliter
periculosa sicut acetum pro mulieri=
bus phlegmaticis ⁊ huiusmodi.

¶ Cap. ccxvij. ostendit naturã et
operationes mellis apum: decla=
rando quib⁹ cõplexionibus cõue
niat: ⁊ quibus naturis sit nociuũ.

MElle in cõdimentis vti
quandoq̃ nõ est inu=
tile: cũ dicat Auerrois
in. v. colliget. Mel est
calidum ⁊ siccum in se
cũdo gradu: ⁊ est mul
te abstersiõis: ⁊ cibus
medicinalis: ⁊ ꝓprie in senibus: q: ci=
bus est in ipsis multũ iuuatiuus: cũ
eis cõuertatur in sanguinẽ bonũ. Sed
mel cãne qđ etiã ẽ mel: minoris ẽ calo
ris alio melle: ⁊ minoris abstersionis:
nec hꝫ illam mordicationẽ quã habet
mel: idcirco maioris est iuuamẽti alio
melle mẽbris que nocentur nimia ab
stersione sicut stomachus: pulmo: et
vesica ⁊c. Auicẽ. vero in. ij. canonis. c.
ccccxvij. sic de eo inquit. Mel est ros
occultus cadẽs super flores: ⁊ sup reli
qua: quẽ colligunt apes. quod acce=
pit a Gal. in. iij. de alimẽtis. c. xxxviij.
dicente. Fit quidem mel super folia
plantarum: est autẽ neq̃ succus ipsa=
rum: neq̃ fructus: neq̃ pars: sed eius=
dem generis: quidẽ cum rore: attamẽ
nec continue nec cõsimiliter illi fit co=
piosum. Deinde prosequit᷑ Auicen. in
loco preallegato ⁊ dixit. Melius mel
est qđ est vere dulcedinis: boni odo=
ris: declinans ad acredinẽ ⁊ ad rube=
dinem ⁊ qđ est vt palea in colore: qđ
nõ est subtile ⁊ viscosũ. qđ nõ abscin
ditur. ⁊ melius est venale: deinde esti
uum: hyemale autẽ est malũ. Et mel
apum est calidũ ⁊ siccũ in scd̃o: ⁊ virt⁹
eius est abstersiua: aperitiua orificio=
rum venarũ: resolutiua humiditatũ:
⁊ expellit humiditates ex profundo
corporis. ⁊ ꝓhibet putrefactionẽ ⁊ cor
ruptionẽ carnis. Et mel cuius spuma
nõ est eiecta inflat ⁊ soluit ventrẽ: ⁊ si
auferat᷑ spuma ipsius minorat᷑ illud:
decoctũ nõ mouet ventrẽ: immo q̃nq̃
stringit phlegmaticos. ⁊ nutrit pluri
mũ. Que fuit ẽt sentẽtia Isaac in pti=
cularibus dietis sic scribẽtis. Mel ca=
lidũ est ⁊ siccũ in scd̃o gradu: aliquã=
tulum habens acuminis ab apum na
tura acquisitũ: vnde cachochimia cor
pora incidit ⁊ mundificat: malorũq̃
copiam humorũ ab interioribus cor=
poris per poros excludit: venarumq̃
sordes optime digerit: ideoq̃ nature
frigide et humide ⁊ precipue senori=
bus confert: cito enim in eis in san=

guinem mutat̃:calidis ṽo incõueniẽs est maxime si cõplexio eorũ sit sicca acumẽ eis ⁊ incendiũ largit̃:⁊ in cholericum humorez ꝯuertit̃.Si vero in sanguinẽ vertat̃:facit reliquum calidiorem ⁊ nullũ corporib⁹ eoꝝ dat nutrimentum. Laudabilius mel est vernale:autũnale ṽo peius:hyemale autem pessimum.grossum eñ est: vnde ꝓpter sue substantie duritiẽ ṽtus in sua deficit actione ⁊ post multa dixit. Mel in sua permanens cruditate mã ducantibus inflationẽ ⁊ ventositatẽ generat:asperitatem pectoris augmẽtat propter sui acumen:vomitũ ⁊ egestionem ꝓuocat.Mel autem cũ aqua multa sufficienter coctũ tenuius est ⁊ humidius.Qua de re nihil acrius in eo reperitur:neqꝫ est inflatiuum:neqꝫ vomitus ꝓuocatiuũ sed edentiũ corpora cito perforat ac velociter nutrit. pectorisqꝫ lenit asperitatẽ ⁊ vrinã adducit.Mel aũt qḋ coctũ est sine aqua ⁊ dispumatũ multũ plus ceteris hꝫ acuminis ⁊c.Qḋ similiter voluit Rasis in.iij.Almansoris.c.xx.dicẽs. Mel calidum est:citoqꝫ in choleram vertit̃ rubeam:atqꝫ phlegma quasi lambẽdo destruit.Quod senibus frigidam habentibus naturã ⁊ ꝯplexionem cõfert.In estate aũt ⁊ his q̃ calidaz habent cõplexionem malum existit.Qḋ iterum replicauit in.xxij. continentis c.viij.⁊ idẽ sensit haliabas in.v.theorice.c.xxvij.dicens .Mel calidũ est et siccum in scḋo gradu frigidas habentibus cõplexiones opportunum:⁊ cui phlegma dñatur ac senibus: generat eñ in eoꝝ corporibus sanguinem bonum:⁊ caloris substantiã cõfortat naturalis maxime si tp̃s hiemale sit.Si aũt cuius calida est cõplexio seu cui⁹ corpori cholera dñatur:vel ẽt iuuentutis est etas illud acceperint: maluz est ⁊ in eoꝝ corporib⁹ cholerã rubeã morbosqꝫ illis generat acutos ac calidos:magis aũt si tp̃s fuerit estiuum hoc eñ tẽpore potius in cholerã mutatur q̃ꝫ sanguinem generet ⁊c. Que quoqꝫ fuit Gal̃.sentẽtia in scḋo de virtutibus naturalibus.c.viij.⁊ in.iij.de simplici medicina dist.iij.c.v.dicẽtis. Non est mirũ neqꝫ immanifestũ: qm̃ mel est dulcius omni re:⁊ generet in corpore humorez qui est amarior humoribus oĩbus.⁊ facit illud in iuuentute ꝓprie ⁊ in habentibus naturas calidas:⁊ in febricitantibus ꝓprie ꝑmutationem:⁊ in conuersionẽ suã ad choleram:⁊ cã in illo est intellecta: et res eius est manifesta:⁊ illud est:qm̃ sicut mel qñ approximatur extrinsecus igni tpe longo fit amari saporis. Similiter est ꝓprietas eius in corporibus hominũ:q: qñ inuenit caliditatem fortẽ generat humorẽ cholericũ. in corporibus aũt in quib⁹ superfluaz frigiditatẽ inuenit:aut ꝓpter etatem aut cã complexiõis naturalis:aut infirmitatis cõuertitur ⁊ ꝑmutatur ad sanguinez bonũ tẽperate ꝯplexionis: cum facilitate ⁊c.Ex quibus ptꝫ q̃bus conueniant mel ⁊ condimẽta facta cũ eo.⁊ in quo tempore anni: quibusqꝫ nociuuz existat.quare ⁊c.

¶ Capi.ccxvij.ostendit naturam proprietates ⁊ iuuamenta mellis cãne quod zuccarum dicitur.

MEl canne a quibusdaz: ⁊ ab aliĳs zuccaꝝ dicitur: qḋ nos cũ vulgaribus zuccaruz appellamus: de quo dicamus post sermonem mellis apũ:priscos patres imitãdo q̃ postq̃ꝫ de illo dixere: statim: ⁊ de hoc determinare consueuerũt. Incipiamus ergo cũ haliabate in.v.Theorice.c.xxvij.sic scribente.zaccara tẽperate est cõplexionis:sed ad calidũ in omnib⁹ suis habitudinib⁹ assimilat̃:nisi ꝙ sitim non mouet:eiusqꝫ nutrimentum

maius est quam mellis. zaccara autem tebarzeda: alba .s. et solida et plurimum excocta ceteris melior est speciebus et subtilior etc. A quo iuniores videntur accepisse .s. Auerrois .v. colliget cum dixit. Mel canne quod est mel: est minoris caloris alio melle et minoris abstersionis: nec habet illam mordicationem quam habet mel. idcirco est maioris iuuamenti alio melle membris que nocentur nimia abstersione: sicut stomachus: pulmo: et vesica. Auic. similiter in .ij. cano. c. ccccxcvij. sic ait. Et mel de cannis est calidum in primo: et potest esse vt sit humidum in primo: et non est vt mel apud siccum. Et hoc etiam significatur et diuersificatur secundum maiorem aut minorem eius purificationem et albedinem: vnde quanto magis rubeum tanto calidius existit: et album est. quod zuccarum tabarzet a medicis nuncupatur. de quo Princeps in .ij. canon. speciale fecit. c. d. cclj. dicens quod frigidius est. i. minus frigidum zuccarum tabarzet et est sublimius. vniuersaliter tamen zuccarum calidum est in fine primi: et antiquum declinat ad siccitatem in primo. et est humidum in ipso .s. antequam antiquetur: et quanto magis antiquatur tanto magis exiccatur: est lenificatiuum: abstersiuum: lauatiuum: et subtiliatiuum. Et zuccarum non est inferius melle in abstergendo: et mundificando: et quanto plus antiquatur fit subtilius: est bonum stomacho in quo non generatur cholera: ipsum enim ledit quoniam ad choleram conuertitur et est aperitiuum oppilationum: et in ipso est virtus faciens sitim minorem tamen sitim quam facit mel: et proprie antiquum quod generat sanguinem feculentum: et abstergit phlegma stomachi: et rubeum vehementioris est lenificationis etc. Isaac quoque in particularibus dietis sic scripsit de ipso. zuccara calida est in fine primi gradus: humida in medio: choleram dissoluit et extenuat: et ventrem absque vlla morsura sui humectat: et stomachum mundificat: quia passibilis substantia est nonnunquam tamen in choleram rubeam mutatur. Rasis similiter in .iij. Almansor. c. xx. in fine dixit. zuccarum guttur et ventrem lenit: neque calefacit nisi paruum .s. zuccarum tabarzet. et in .xxij. lib. continentis. c. cccxcv. dixit autoritate Galie. in .vij. Uires zuccari sunt vt vires mellis in abstersione: desiccatione: et dissolutione: sed cum tenuitate ipsius nocet stomacho ad modum nocumenti mellis: neque infert sitim, vt facit mel: quia ipsum in vtroque in huiusmodi remouetur a melle. Et dixit Bimmasui de cannis zuccari. quod sunt calide in primo: et humide in vltimo eius: et conferunt asperitati accidenti in pulmone et pectore: et gutture et vesica: et leniunt naturam: et conferunt stomacho ex abstersione illius quod in eis fuerit. Sed nocent habentibus in stomacho choleram rubeam excitando eam cum dulcedine ipsarum. Et infra dixit autoritate eiusdem. zuccarum nigrum. idest rubeum: calidum est et humidum: sed vetustum calidum est et siccum: et valet ad ventositates ventris: et dissoluit naturam: et si bibitur cum oleo amygdalarum dulcium confert colice: veteri etiam phlegmati quod est in stomacho: sed tamen sitim infert etc. Fugiant ergo iuuenes zuccarum rubeum et res conditas cum eo et albissimo potius vtantur: quod frigidius est: vt diximus: idest minus calidum: nisi phlegmatici essent: et velut femine. Et in hyeme regione que frigidissima. Tunc enim eis potest zuccarum rubeum conuenire: sicut et senibus nostris rubeum bonum erit longe vtilius albissimo. Quare idem de confectionibus iudicium fieri debet. Si enim ex zuccaro albo et bono facte fuerint: minus nociue sunt illis quarum libra vna pro solidis octo habetur. Quamplures enim ex bono foro decipiuntur: quemadmodum auarissimus quidam concivis noster ditissimus: cum nuptias fecisset venetias iuit: et capsam vnam dictis confectionibus impleuit: eo quod pa-

rum exposuerat: cūq; domū reuersus esset: ecce filij inquit q̄d bene mercari cōferat: et loquēdo capsam aperit: et ex cōfectionib⁹ farinā sine mola cōtritā intuent. Unde senex erubuit: simulq; indoluit auariciā cognoscendo.

¶ Capi. ccxix. ostendit naturam et proprietates sepe seu vini cocti simul cum nocumentis ex vsu eius prouenientibus.

Desapa siue de vino cocto dicem⁹ cū Michaele nostro sic in sua practica scribente. Reperit rob: vinū: et carenū. Rob vini dicit q̄n decoctio fit vsq; ad consumptionē medietatis: et dicitur vinū coctū. Carenū vero q: tertia parte carēs: et etiā dicitur vinum coctū: aliq̄n itaq; decoquitur intantū vt ad spissitudinē mellis veniat: et tūc scd̄m quosdā proprie dicit rob vini: et vt existimo calidū est et siccū in secūdo. nā etsi caliditatē per decoctionē recipiat: etiā de eius calore naturali resoluit: dure est digestionis inflatiuū multum nutrit: et est congruū patientib⁹ in pectore: et pulmone: et vulneratus in renib⁹ et vesica: est enim mūdificatiuū et cōsolidatiuū: et est doloris mitigatiuū in emplastris positū cum furfure frumēti sale et huiusmodi. Et ista mihi vr̄ fuisse Isaac sentētia in dietis particularib⁹ circa finē dicentis. Sapa grossior est et durior inflatiua: q̄ si digerat multū dat nutrimentū: et est cōgrua patientibus in pectore: et pulmone: et vulneratis in renibus et vesica: est eñ mūdificatiua et solidatiua. Et ideo pro cōdimēto et in dulcorādis saporib⁹ quibusdā possumus ea in modica vti q̄titate pmiscētes ipsam cum agresta vel aceto: et huiuscemodi frigidis ad remittendā eorū frigiditatē et acredinem. Et sicut de melle apum supra diximus: q̄ iuuenibus et calidis et precipue in estate non cōueniebat: sed senibus magis et phlegmaticā habentibus cōplexionē in hyeme cōstitutis et talibus: sic et de sapa mihi videt esse dicēdū. Et quia grossa est: vt Isaac inquit vbi supra: ideo timētes oppilatiōes in epate aut splene ipsi non assuescāt: q: oppilatiua est et ratione dulcedinis et ratione grossiciei: vt manifestū est. Et hec sententia colligi potest ex dictis Galieni in plerisq; locis: sed maxime in cōmēto. ij. iij. lib. regiminis acutorū dicentis. Dico ergo q̄ cum omne vinū dulce calefaciat et sit grossum in substantia sua: oportet vt virtutes particulares que apparēt ab eo q̄n bibitur nō sint nisi ab istis duabus qualitatib⁹: scilicet dulcedine et grossicie: quod est quia colori in se nō est virtus in nocumento aut iuuamēto: ergo quātitas grossitudinis vini huius est illa: et tarditas penetrationis eius. Op; ergo vt non solū nō aperiat oppilationes alicuius mēbrorū: sed faciat in eis oppilationes: et propter hanc causam fit nocumentū eius epati quādo in ipso est infirmitas nocumentū magnum: et proprie quando in eo est apostema aut duricies: et nocet etiam huic mēbro nocumēto non pauco quando oppilationes que sunt in eo accidūt ab humoribus grossis. Et subdit infra. Deinde mēbrū scd̄m cui aduenit nocumentū post epar de vino dulci est splem etc. Cum autem sapa sit hmōi: imo dulcius vinum: et grossius longe magis q̄ vinum illud de quo intellexit Gal. in loco preallegato: maxime debet esse a predictis suspectū: et propterea tutissima res erit: aut ipsa; totaliter dimittere: aut in modica in cōdimentis accipere quātitate: ne in incōmoda ex grossicie prouenientia incurramus incidamusue. de quib⁹ in c. xlvj. libri huius abundantissime pertractauimus.

¶ Cap.

¶Cap.ccxx. ostendit naturã et proprietates salis simul cuȝ ei⁹ iuuamentis et nocumentis.

SAl quid est? Gen⁹ terre est: que terra incensa inquit Gal. in libr. de iuuamẽto anhelitus. c. vltimo autoritate Aristo. vbi autẽ Aristo. hoc dixerit ipse nõ expressit. Nos aũt dicim⁹ ꝙ ex libello de sensu ꝛ sensato. Et ex secũdo Metheororum id facile elici põt. Sal ergo adeo in oẽs fere cibos cõdiendos ingredit̃: ꝙ a vulgarib⁹ existimet̃: vt inter oẽs sapores ipse principatũ obtineat. Nõ est aũt ita cũ amarus sic ꝛ stipticus. vt Princeps ait in scđo canonis. cap. cccccccxix. ꝛ sit calidus ꝛ siccus in scđo: ꝛ quanto plus est amarior: tãto plus est calidior. Et abstersiuus: resolutiu⁹: cõstrictiu⁹: exiccatiuus: ꝛ cõfert hũorum grossiciei: ꝛ sal ois facilẽ efficit superfluitatũ egressionẽ ꝛ descẽsionem cibi. Isaac autẽ in particularibus dietis sic inquit de ipso. Sal calefacit moderate: multũ tñ desiccat: qꝛ cõpositũ est ex duabus qualitatibus. Una est colatiua ꝛ incisiua. Altera vero est coadunatiua et cõstipatiua: que vtreqꝫ desiccatiue sũt: ideoqꝫ sal desiccat in tertio gradu: ꝛ calefacit in scđo. Qđ duobus modis est: metallinũ scȝ ꝛ marinũ. maxime aũt fit in lacubus qui saline a vulgo vocantur: vt fit de aqua maris estiuo tẽpore cocta. Metallinũ laudabilius est maxime qđ caret lapidibus: ꝛ sit clarũ obtusuȝ ꝛ equale. Marinũ vero bonũ est si sit candidũ: nõ tñ quale metallinum. vnde dixit Diascorides. Sal metallinũ forti⁹ est marino. qđ Gal. negauit. dixit eñi actionẽ illoruȝ fore equaleȝ ambo initio dissoluunt: et mũdificant grossorũ humorꝫ superfluitatẽ ꝛ putredinẽ: deinde que ex eis remanẽt desiccãt ꝛ consumunt. Quibus finitis naturalẽ corporis coadiuant humiditatẽ ꝛ cõstrictã cõseruãt: ꝛ poros cutis claudũt: vt illa hũiditas putredini nõ appareat: ꝛ dat cibis ꝯdimentũ saporitatẽ atqꝫ acceptabilẽ humiditatem adiuuantẽ ꝛc. Rasis etiã in .iij. Almãsoris. ca. xvij. sic ait de ipso. Sal calidus est ꝛ siccus: qui cibis auferẽs fastidiendi nocumentũ subtiliatqꝫ appetitũ excitat ꝛ acuit. eoꝝ. ꝑterea sanguinẽ qui multam ex eo sumunt quãtitatẽ adurit: visuȝ ꝗqꝫ debilitat atqꝫ sperma minuit: ꝛ pruritũ ꝯgñat: ꝛ scabiẽ. et in .xxiij. libro cõtinẽtis cap. cccccccclj. dixit autoritate Diascoridis. Sal hȝ virtutes stipticas abstersiuas ꝛ mũdificantes ꝛ dissoluentes ꝛc. et Gal. in .vj. dixit de sale fodito ꝛ marino: vires habẽt similes: tñ diuersi sunt. quia sal foditus vehementioris est strictionis: ꝛ grossitudo et stipticitas exinde fiunt in eo maiores. dixit etiã Oribasius. Uires salis cõpostte sunt abstersiue et stiptice: sed he due qualitates cõstringũt: ideo sal desiccat humiditatẽ ꝗ est in corpore: ꝛ etiã cõsumit et colligit mẽbra solida cũ stipticitate ipsi⁹: ideo desiccat corpora ꝛ cõseruat ea a putrefactione ꝙ nõ putrefiant. Idẽ quoqꝫ dixit Paulus. ꝛ Bimmasui sic de eo scripsit. Sal calidus est in secundo: et siccus in fine tertij: dissoluit valde habẽs in se põticitatẽ modicam cõprimentẽ: humiditates que fiũt in corporibus desiccat eas: liꝗ facit humores cõgelatos in corpore: ꝛ cõseruat corpora cũ siccitate ipsius: lenit naturã: ꝛ cõfert in corpore phlegmatico ꝛc. et dixit Bugeris. Sal calidus est ꝛ siccus: ꝛ mixtus cuȝ nutrimentis frigidis mu-

tat de natura ipsoꝝ:ita ꝙ vertunt in calida ⁊ sicca:⁊ ꝓpterea bonum est vti sale in cibarijs frigidis:⁊ humidis que calefieri ⁊ desiccari opz sicuti diximꝰ supra.ca.lxxviij.libri huiꝰ.vbi Isaac adduximꝰ dicentē. Studuerunt antiqui artificialiter adaptare carnē pinguissimā cum multo sale ⁊c.⁊ infra. Iterum caro pinguis nō dz comedi:nisi assata cū multo sale ⁊c.Ecce igitur ꝙ pinguissima cibarioꝝ ⁊ insipida multa,salis quātitate ꝓ suo idigēt condimēto:⁊ p̄cipue cū a phlegmaticis accipiunt.Cholerici vo et macri ab eiꝰ vsu supfluo tāq̄ ab inimico caueāt:pariterq̧ a rebꝰ salitis:⁊ per maxime in estatis tempore.

¶Cap.ccxxj.ostendit naturam proprietates ⁊ iuuamenta seminū anisi ⁊ aneti in via ꝯdimēti.

Dicamus mō de cōdimentis ciboꝝ factis cū seminibus et speciebus magis vsitatis: postq̄ cōpleuimꝰ sermonē de his q̄ sunt liquores aut eis similes:⁊ obseruādo premissuz ordinē alphabeti:dicemus in primis de aniso cū Auerroi in quinto colliget sic scribēte. Anisum calidū ⁊ siccū in tertio gradu:ideo q: substātia ignea super ip̄m dn̄atur.⁊ significat sup hoc acuitas sui saporis cū aliquātula dulcedine:cuius opatiões sunt:q: vz ad carminādū ventositatē:⁊ ꝓuocat vrinā:⁊ aperit oppilationes.que fuit sentētia Gal.in.vj.de simplicibus medicinis.ca.xlvj.dicētis. Anisum in sua acuitate est ꝓpe medicinas cōburentes:⁊ est in tertio gradu siccitatis .⁊ similiter est in caliditate:⁊ ꝓpter hanc causam ꝓuocat vrinam. Auicēna vero in.ij. canonis.cap.si scd̄i tractatꝰ aliter de caliditate eiꝰ sentire vr̄ cū ait. Anisum est semen feniculi romani:⁊ est minoris acuitatis q̄ nabathi:⁊ meliꝰ est ⁊ ponderosius:calidū est in scd̄o:⁊ siccuz in tertio:ē aperitiuū cū stipticitate pauca:⁊ est sedatiuū doloꝝ ⁊ resolutiuū vētositatum:ꝓuocat lac:abscindit sitim factā ex humiditatibus baurachijs:⁊ cōfert oppilationi epatis ⁊ splenis generate ex humiditatibꝰ:ꝓuocat vrinā:et mundat matricē a fluxu humiditatū albarū:mouet coitū:⁊ expellit nocumētum venenoꝝ ⁊ venenosoꝝ.hec ipse. Que fuit etiā sn̄ia Rasis l.xxj. cōtinētis.c.cxxx.dicētis autoritate Diascoridis. Anisum hz virtutem calefaciēdi ⁊ desiccādi: mitigat dolorē:⁊,dissoluit inflationē : costringit ventrē:⁊ ꝓuocat vrinā ⁊ sudorē dissoluit superfluitates:⁊ extiguit sitim.⁊ ꝯfert oībus venenosis morsibus reptiliū:⁊ ꝓhibet fluxū hūiditatū.albarū ad matricē:⁊ excitat coitum. Idē quoq̧ dixit autoritate Gal.Oribasij.Pauli:⁊ filij Mesue que dimittamꝰ breuitatis gratia. De aneto vero dicimus ꝙ licet magis sit medicinale q̄ cibale:tū ⁊ ipso ꝓ cōdimētis a quibusdā vtitur: ideo dicemꝰ cū Auerroi in.v.colliget de ipso ꝙ calidum est in primo gradu:⁊ attingit parū ex scd̄o:⁊ est siccū in principio scd̄i ⁊ in fine primi:⁊ idcirco est dissolutiuū ⁊ mitigat dolorē ⁊ inducit somnū. Quod etiā sensit Auicē.in.ij.canonis.ca.lxxij.dicēs. Calefactio aneti est inter scd̄m ⁊ tertiū:et eiꝰ exicatio inter primū ⁊ scd̄m:est maturatiuum frigidorū humoꝝ:⁊ sedatiuū dolorū ⁊ carminatiuū vētositatuz. facit somniū:⁊ eiꝰ comestionis assiduatio debilitat visum:⁊ facit abundare lac in sorbitiōibꝰ.⁊ vt dixit Gal.

nocet stomacho: ⁊ vomitũ inducit: ⁊ cõfert dolori ventris pungitiuo. Qđ etiã dixit Isaac in dietis particularibꝰ. ⁊ Gal. in. vj. de simplicibꝰ pharmacijs. ⁊ Serapio autoritate Abẽmesui: Pauli: ⁊ ceterorum antiqͦrũ. ⁊ ideo nobis vr̃ cõcludẽdũ esse: ꝙ q᷑ anetũ calidũ est ⁊ stomacho incõueniẽs ⁊ nauseã faciẽs: q̃uis lac augmẽtet: ⁊ vẽtrẽ leniat: ꝙ vsus est ꝓ medicinis tm̃ ⁊ nõ pro cibis neqꝫ ꝓ cõdimẽto sit habẽdus. cum nullũ habeat ad cõdiẽdũ laudabilẽ operationẽ quã ⁊ alia simplicia tot nocumẽta nõ habẽtia nõ cõtineãt. Q̃re nr̃o cõsilio potiꝰ alijs q̃ ipso ꝓ cõdimẽto erit vtendũ. Isaac tñ in particularibꝰ dietis sup multa rectificãda eũ vr̃ administrare: sicut etiã ⁊ cuminũ: ⁊ multa alia qui in italia nec placerẽt nec equidẽ videri: vt ita dicã: nedũ possunt mãducari: eo ꝙ horridi sint odoris abominabilisqꝫ saporis. Nos aũt delectabilia ⁊ suauia debemꝰ assumere si sanitatẽ volumꝰ cõseruare: vt in. c. lvj. libri huiꝰ declarauimus.

¶ Cap. ccxxij. ostẽdit naturã et ꝓprietates coriãdri simul cũ iuuamẽtis ⁊ nocumẽtis eius.

Coriandrũ frigidũ est in fine primi vsqꝫ ad scđm: ⁊ siccum in scđo: ⁊ apud quosdaꝫ in tertio: apud me ṽo siccũ est declinãs ad caliditatẽ paruã: vt inquit Auicẽ. in. ij. canonis. c. cxliiij. ⁊ subdit. Sed Gal. in toto facit declinationẽ ad caliditatẽ: ⁊ forsitã illud est ꝓpter substãtiã in ipso subtilẽ que resoluitur. Et deinde subiunxit. in ip̃o est stipticitas stupor: ⁊ eiꝰ proprietas est ꝓhibere vaporẽ a capite: ⁊ ꝓpter hoc ponit̃ in cibo patiẽtis epilepsiã ex vapore stomachi. ⁊ cõfert etiã vertigini facte a vapore cholerico ⁊ phlegmatico: multa tñ eius comestio generat tenebrositatẽ visus: ꝯfert tremori cordis calido: est tarde digestionis: ⁊ ꝯfortat stomachũ calefactũ: ⁊ sedat eructuationẽ acidã post cibũ: ⁊ semẽ eius siccũ frãgit virtutẽ coitus ⁊ erectionẽ virge desiccãdo sperma. Auerrois autẽ in. v. colliget dixit. Coriãdrũ calidũ est in primo gradu: ⁊ est cõpositũ ex substãtijs cõtrarijs hoc est ex substãtia amara ⁊ substãtia aquea: ⁊ stiptica: ⁊ scđm hoc facit diuersas operatiões ⁊c. Et ista fuit snĩa Isaac in ꝑticularibꝰ dietis. c. ꝓprio dicẽtis. Coriandrũ diuerse virtutis est: ꝙ testat̃ varietas sui saporis: hꝫ em̃ amaritudinem ⁊ põticitatem: ideoqꝫ Hippocrates dixit ip̃m habere calorẽ ꝓ sua amaritudine ⁊ põticitate: ⁊ dixit ipsum esse stipticũ: ⁊ ꝙ post cibũ acceptũ somnũ p̃stet: sꝫ Diascorides intendit ip̃m frigidum esse: dixitqꝫ illud scrophulas dissoluere: qđ Gal. dixit esse ipossibile scrophulas frigiditate curare q̄ grossi sunt et duri humoris: intentionem aũt hũc intelligere nõ valeo scrophulas frigiditate curare: ⁊ coriandrum frigidũ esse dicẽtis: saporẽ eius amarũ esse: amaritudo em̃ significat calorẽ extenuãtẽ. Scđo ṽo cibũ durũ est coriãdrũ digestiõiqꝫ inobediẽs ⁊c. Hãc aũt ꝯdictionẽ Diascoridis ⁊ Gal. ꝑnceps Aui. vbi. s. sic vr̃ remouere tenẽdo cũ Diascoride dicẽs. Gal. remouet frigꝰ a coriãdro ꝯdicẽdo Diascoridi Ego aũt dico ꝙ iã testificati sũt frigꝰ eiꝰ Russus ⁊ Archigenes: ⁊ alij ab eis. Et infra dixit. Inquit Gal. cũ coriandrũ resoluat scrophulas quomodo ergo est frigidum. ⁊ soluẽs dixit. Et possibile quidẽ est: ⁊ dicatur ei ꝓpter ipsius proprietatem: et quoniam in ipso est substãtia subtilis ꝓfun-

dans penetrās:nō aūt profundat
substātia frigida.Et vr̄ etiā fuisse
snia Rasis in.iij.Almansoris. cap.
xix.dicētis.Coriandrū recēs frigi-
dum est:de quo nō multo sumēda
est quātitas:forsitā eīm mors seque
ret:cui⁹ parua quātitas eadē que
ꝛ lactuca operat:verū tñ ipsum nō
humectat.et in lib.xxij.cōtinentis
cap.cccccclvj.idem dixit autoritate
Pauli.Bimmastij.Bugeris:Cuzi:
ꝛ alioꝝ plurium sapientū.Qui oēs
in hoc cōuenerūt ꝙ coriādrū sit fri
gidū ꝛ siccū.Galieno excepto:cui⁹
cōtradictionē ꝛ ipse ibidē posuit.
Qui soluit pōt vt diximus de men
te principis.Et ad id qđ Isaac cū
Gal.videtur ꝯcludere Diascoridē
scꝫ:ꝙ si coriandrū est amarum:quō
est frigidū.Dicere possumus ꝙ et
cicorea est amara:ꝛ tñ est frigida.ꝛ
similiter rosa ꝛ opiū ꝛ multa talia
sunt amara cū ab oibus frigida ꝓ
nūcient:ratione tñ quarūdam par
tium calidarū cū frigoris tali cum
modo substātie permixtarū qđ to-
tū inde resultās reddit amarū:ꝛ sic
possunt saluari Diascorides ꝛ reli-
qui coriādrū frigidū esse asserētes.
Quicquid tamen sit conueniunt
ipsi oēs:vt parua quantitas ex eo
māducet ꝓpter nocumēta que ipō
possunt induci.quale ꝛc.

¶Cap.ccxxiij.ostēdit naturam
ꝓprietates ꝛ iuuamēta cinamo
mi:vt eo ꝓ cōdimēto vtimur.

CAnella a vulgaribus
dr:qđ nos cinamomū
appellam⁹:calidū set
siccū in scđo gradu et
in siccitate plus extē
ditur:ꝛ hoc qꝛ cōposi
tū est ex substātia terrestri cū sub-
stantia aerea equaliter:ꝛ hoc testi-
ficatur Gal.ꝛ cū hoc hꝫ substantiā
subtilē igneā:a qua hꝫ suā aroma-
ticitatē:ꝛ stipticitas suo cū modico
acumine significat terrestrē substā
tiā:ꝛ anelositas sua significat sub-
stantiā aereā super ipsam dominā
tē.ꝛ hoc scit ꝓpter naturā canarū:
cui⁹ iuuamēta manifesta sūt in sto
macho ꝛ epate:qꝛ ex medicinis:ī q-
bus ineniūt aromaticitas ꝛ stipti
citas ꝛacumē:ꝛ ꝙ hꝫ tā nobilē ꝯple
xionē roborat oīa mēbra ꝛc. Hec in
quit Auerrois in.v.colliget. Prin-
ceps vero in.ij.canonis. ca.cxxviij.
inter alia de eo ꝙ meli⁹ est illud qđ
est boni odoris ꝛ acutū:qđ hꝫ sapo
rē sine mordicatione:ꝛ calor ei⁹ est
purus nō cōmixtus ꝛc. Calidū est
ꝛ siccum in tertio:ꝛ vltimum est in
subtiliatione. attactiuū aperitiuū
et recti ficans putrefactionē oēm
virtutē corruptā:ꝛ oēm saniositatē
humoꝝ corruptorū.cōfert tenebro
sitati oculi comestū ꝛ collyrizatum
cōfert tussi ꝛ mūdificat qđ est in pe
ctore.aperit oppilationes epatis:
cōfortat ipm:ꝛ cōfortat stomachū.
et desiccat humiditatem eius . et
cōfert morsui vermiū venenosorū
ꝛc.Hoc etiā voluit Isaac in parti-
cularibus dietis cū inquit. Cina-
momū calidum est in tertio gradu:
stomachū confortat:qꝛ aromaticū
est oppilationē epatis aperit:ꝛ ꝓ-
uocat vrinā.similiter Rasis in.iij.
Almāsoris.c.xvij.dicens. Cinamo
mū calidū est ꝛ siccū:qđ stomachū
ꝛ epar roborādo digestiuam adiu
uat atꝗ ventositatē expellit. Et in
iiij.libro suoꝝ aphorismoꝝ sic etiā
ait.Cinamomū virtutē habet bo-
num faciendi odorē ꝛ bonū saporē
ꝛ cōfortat cor.ꝛ addit in sperma.Et
in libro.xxij.cōtinentis. ca.cccxxij.
dixit autoritate Gal.in. vij.tracta-
tu simplicis medicine.Cinamomū
est in vltimate tenuitatis:nō tñ in
vltimate caliditatis:sed est in ea in
gradu tertio:ꝛ nō est in aliqua me-

dicina calefactiua que deſiccet ad= modū deſiccationis ipſiꝰ ex cauſa tenuitatis ſubſtãtie eius. Qđ etiaȝ dixit autoritate Diaſcoridis: ⁊ de= mū autoritate Pauli ſic inquit. Di xit Paulus in .vij. tractatu. ꝙ cina= momū eſt in vltimitate ſubtilitatis partiū: ⁊ nõ eſt ĩ vltimitate calidita tis ſed in tertio gradu eius: ⁊ nulla medicina cõparat̃ ei in calefactio= ne ⁊ deſiccatione ex tenuitate par= tium eius. ⁊ poſtea ſubdit. Et dicit̃ in libro cibarioꝝ: ꝙ cinamomū eſt calidū ⁊ ſiccū: iõ bñficiū p̄ſtat ſtoma cho cõferẽs frigiditati q̄ eſt in eo ⁊ in epate: ꝓuocat vrinã: aperit oppi lationes: abſtergit caliginẽ viſus: et deſiccat humiditatẽ que erit in capite ⁊ in ſtomacho: ⁊ ꝓprietatem hȝ ſi comedit̃ ꝙ ꝓdeſt caligini vi= ſus accidenti ex ꝑte hũiditatis: et ꝓpterea ꝑ cõdimẽtis eo vti poteri mus: ⁊ p̄cipue puluere eiꝰ ſuper ci bos ſuꝑflue hũidos ⁊ frigidos ſto macho nocẽtes ⁊ capiti: qm̄ bonū: immo optimum erit correctiuum pro malitia ipſorum.

Cap. ccxxiiij. oſtẽdit naturaȝ ꝓprietates ⁊ iuuamẽta croci qđ a q̄buſdã zafaran dicitur.

CRocus teſte Auer roi in. v. colliget. calidꝰ eſt in ſcđo gradu: ⁊ ſiccus in primo: eſtq; digeſti= uus ⁊ cõfortatiuꝰ cordis: ⁊ hȝ ſubſtã tiã calidã ſtipticã et ſtipticitas ſua eſt ex ͥ rebꝰ q̄ adiu uant ad digeſtionẽ quam facit ⁊c. Auicen. vero in .ij. canonis. c. cxxx. dixit ſimiliter ꝙ calidus eſt in ſcđo gradu: ⁊ ſiccus in primo: etiã ſtipti cus reſolutiuus ⁊ aperitiuus: ⁊ eiꝰ caliditas eſt tẽperata. Gal. vero di= xit ꝙ eius caliditas eſt fortior ſti= pticitate ipſius. ⁊ Alchanzi dixit ꝙ nunq̄ alterat humorẽ: immo ꝯſer= uat eū ſecūdū qualitatem ⁊ rectifi= cat putrefactū ⁊ cõſeruat viſcera: ⁊ potus ipſius colorẽ efficit bonum verūtñ facit ſoda ⁊ ipſe nocet capi ti: ⁊ facit ſomnū: ⁊ tenebrat ſenſus: cõfortat cor: ⁊ ipſe eſt lenificatiuꝰ: facit nauſeã ⁊ deijcit appetitū: pro pterea ꝙ oppoſitꝰ eſt acetoſitati q̄ eſt in ſtomacho ex qua eſt appeti= tus: ſed tamen ipſe confortat ſto= machū: ꝓpter illud qđ in ipſo ẽ ex caliditate ⁊ preparatiõe ⁊ ſtiptici= tate: ⁊ eſt bonꝰ ſpleni: vt quidã di= xerūt: excitat coitū ⁊ ꝓuocat vrinã: ⁊ bibitꝰ accelerat partū mulieꝝ ⁊c. ⁊ hec fuit ſnĩa Raſis in tertio Al= mãſoris. cap. xxij. dicẽtis. zafaran calidū eſt ⁊ ſiccū: qđ ſtomacho con= gruū exiſtẽs: tñ nauſeã capitiſq; do lorẽ ⁊ granedinẽ facit: ſomnūq; ꝓ= uocat ⁊c. ⁊ in libro. xxij. cõtinẽtis. c. cccliiij. autoritate. Diaſcoridis ſic ait. Crocꝰ hȝ vires digerẽtes: leniẽ tes: ⁊ reſtringẽtes: ꝓuocat vrinam: p̄ſtat bñficiū colori: tollit ebrietatẽ bibitꝰ cū vino cocto incitat appe= titum ad coitum: ꝓuocat ſomnum ⁊c. et dixit Gal. In croco eſt res ſti= ptica modica: ⁊ iam manifeſtaui= mus ꝙ pars ſtiptica eſt terreſtris: tñ preualentior eſt ei qualitas cali da: vñ erunt vires eiꝰ in calefactio ne in gradu ſecūdo ⁊ in ſiccitate in primo gradu: ideo in eo eſt pars aliqua digeſtiua: ⁊ ſubuenit ei ſuꝑ hoc ſtipticas modica que eſt ĩ ip̄o ⁊c. ⁊ dixit Paulꝰ. Crocus eſt calidꝰ in ſcđo ⁊ ſiccus in primo reſtringit ⁊ digerit: ⁊ ſimiliter dixit Bimma= ſui: ⁊ ꝓſequit̃. Digerit cibariū: ap= petat ſtomachū ex ꝑte põticitatis ipſius modice q̄ eſt in eo: corrobo= rat epar: tollit difficultatẽ anheli= tus: ⁊ appetitum cibi ꝓuocat ⁊ vri= nã: ⁊ bonū colorẽ facit: tñ malꝰ eſt

cerebro.et sup abundantia assum-
ptionis eius nō laudatur:qr tollit
appetitū cibi.ꝛ post multa subiun-
xit.excitat actus venereos inferēs
dolorē capiti:ꝛ dixit Costa.Cor le-
tificat.demū propria autoritate sic
inqt Dico ꝙ erat quedā parturiēs
ꝛ sumēdo de eo drachmas duas pe
perit statim ipsa hora:ꝛ expertus
sū hoc pluries ꝛ ita semp inueni:
ꝛ qr stomachi delet appetitū ꝛ capi
ti nocet ꝛ visui:nō vtamur eo in cō
dimentis nostris in multa quāti-
tate.ꝛ pcipue estatis tēpore:ꝛ mul-
to magis.si cōplexio recipiētis cho
lerica fuerit ꝛ regio calida ꝛ exerci
tiū laboriosum ꝛ hmōi que phibēt
quātitatē calefacientiū posse salu-
briter exhibere:vt vnusquisqz sani
capitis facile pōt intelligere.qua-
re ꝛ cetera.

¶Cap.ccxxv.ostēdit naturā p-
prietates ꝛ iuuamēta gariofilo
rum ꝛ galange.

De feniculo nihil hoc
i loco dicere debemꝰ
cū supra in.c.ccxlvij.
de eo locuti fuerimꝰ.
nec etiam de cimino
cum horribilis sit sa
poris et odoris quo
nobiles pmarie minime solēt vti.
Sed de gariofilis:quorum species
sunt plurimū vsitate rōne delecta-
bilissimi odoris potius ꝙ̄ saporis.
Dicamꝰ cū Auerroi in quinto col-
liget capitulo de rebꝰ marinis.sic
dicente.Gariofili calidi sunt ꝛ sicci
in secūdo gradu ꝛ attingūt ad ter-
tiū.Et ipsi cōfortāt oīa mēbra prin
cipalia:valentqz etiā cōtra passiōes
frigidas:ꝛ cōstipant vētrē.Et di-
xit Galienꝰ ꝙ eoꝝ pprietas est cō-
fortare virtutē digestiuā.Auicēna
quoqz i secūdo canonis.c.cccxviij.
sic de eis scripsit.Gariofilꝰ calidus
est ꝛ siccꝰ in tertio:corpis odorē bo
nū efficit:ꝯfortat stomachū ꝛ epar:
ꝛ cōfert vomitui ꝛ nausc.Que fuit
snia Rasis in tertio Almansoris.c.
xvij.dicētis.Gariofili calidi sunt ꝛ
sicci:stomachū cōfortāt atqz corro-
busta faciūt:ꝛ ppterea in cōdimē-
tis frigidis ꝛ humidis cōuenientis
simi existūt bonū eis pstātes odo-
rē:sed nō in multa quātitate pona
tur de eis ꝙ amaricare faciūt:ꝛ su-
perfluā inducūt caliditatē:ꝛ potiꝰ
in hyeme ꝙ̄ in alijs tēporibus vtā
tur:ꝛ a phlegmaticis ꝛc.¶De ga
langa similiter dicemꝰ cū principe
in secūdo canonis.c.cccxxi.sic scri
bēte.Galanga calida est ꝛ sicca in
secūdo:cuius operatiōes ꝛ pprieta
tes he sunt:qr est subtilis resoluti-
ua vētositatū:odorē oris efficit bo-
nū:cōfert colice ꝛ dolori renū:ꝛ ad-
iuuat ad coitū:est bona stomacho
ꝛ est digestiua cibi.Serapio quoqz
in capitulo Kulungē idest galan-
ga:dixit autoritate Isaac abenam
raz.Est vena in grossitudine casu
lingue ꝛ cortex eius est rubeꝰ:ꝛ in-
terius eiꝰ est puluerulentē:defert
ex scithia est calida ꝛ sicca in tertio
gradu:ꝛ cōfert phlegmaticis ꝛ hu-
miditatibus stomachi:facit dige-
rere cibū ppter suā caliditatē ꝛ re-
solutionē quam infert stomacho:ꝛ
ppter dissolutionē suā i phlegma
te cōfert colice:et facit bonum oris
odorē:calefacit renes:ꝛ commouet
sperma:ꝛ qn̄ tenet ex ea in ore fru-
strū:facit magnā virge erectionē.
Et dixit Abēmesui.cōfert substan-
tie stomachi:ꝛ facit oris odorē bo-
nū:ꝛ digerit cibum:ꝛ est medicina
antiqua q̄ auget in spermate mul-
tum:et confert frigiditati renum:
et conuenit habentibus eructua-
tiones acetosas:Que fuit etiā Ra-
sis sententia in.iiij.li.suorū apho
rismorum dicentis.Galanga sto-

machũ cõfortat: ꝛ frigiditati ꝛ retẽtioni vrine cõfert. Possumꝰ itaqꝫ ꝛ puluere eiꝰ in cõdimẽtis frigidis vti: vt supra diximꝰ de gariofilis: nisi veneris stimulũ timuerimus: tũc enim oino ꝑtermittẽda foret: sicut ꝛ alia q̃ nos i. c. xxxviij. libri huius expressimus. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxxvj. ostẽdit naturam ꝓprietates ꝛ iuuamenta nucis muschate.

Nux muschata sepenumero in condimẽtis nobiliũ ponit̃: cũ bonũ odorẽ ꝛ bonũ saporẽ habeat: ideo de ipa hoc in loco dicamus cu principe nr̃o Auicẽ. in secũdo canonis. c. cccccij. sic scribẽte. Nux muschata est calida ꝛ sicca in fine secũdi: in q̃ ẽ stipticitas: ꝛ odorẽ oris bonũ efficit: cõfortat visum: epar: splenẽ. ꝛ stomachũ: ꝛ ꝓprietas eiꝰ ꝯstrigit: ꝛ ꝓuocat ꝛ ꝯfert difficultati vrine. ꝛ ꝓhibet vomitũ. Qđ ẽt sẽsit Serapio i. c. ieuzane vł iusbaue dicẽs autoritate Isaac abenarã. Meliores ex eis sunt rubee: pingues: graues ꝛ deteriores sunt nigre leues ꝛ sicce: ꝛ stringũt ventrẽ: ꝛ aromatizãt stomachũ ꝛ epar: ꝛ extenuãt splenẽ: ꝛ molliũt apostemata dura epatis: ꝛ odorem oris efficiunt bonũ: auferũt fumositates a stomacho: digerũt cibũ: ꝛ expellũt vẽtositates: ꝛ corroborãt stomachũ ꝛ epar ꝛc. Et dixit Abẽmesui. Natura eiꝰ est sicut natura gariofiloꝝ: ꝛ est calida ꝛ sicca in tertio gradu. ꝛ est bona stomacho ꝛ epati frigidis. Ipsa igit̃ vtant̃ q̃ talẽ habent cõplexionẽ in suisqꝫ cibarijs: securissime ponãt phlegmatici melancholici ꝛ hmõi. Qui aũt calidi sunt cholerici vel sanguinei: ab ea caueãt ꝛ ꝑcipue in estatis tp̃e: ne ex ea inflammet̃. qđ sepiꝰ replicamꝰ nõ sine cã: qm̃ pleriqꝫ decipi solent audiẽtes qñqꝫ rẽ aliquã a medicis cõmendare: putãt eã oibꝰ hoibꝰ cõplexionibus etatibus ꝛ tẽporibus cõuenire: sicut fecit qđã amicus noster venetus: q̃ cũ stomachi debilitatẽ a frigida cã pateret̃ ꝛ humida: intelligens a medicis ꝙ zinziber cõditũ ei multũ cõferret voluit experiri: ꝛ cũ expertꝰ esset: vidit sic esse: ꝛ vt fortior stomachꝰ eius post cõualescẽtiã fieret: etiã sanus ꝛ eo ampliꝰ nõ indigens ipso quotidie vtebat̃: ꝛ inde ad inflammationez epatis ꝛ ad iteriã citrinã fortissimã ꝑuenit: ex qua magna cũ difficultate: ꝛ nõ nisi post plures mẽses oino potuit subleuari. Hoc igit̃ volui annotare vt legẽtibꝰ hũc librũ aliqđ tale nõ cõtingeret. Et iõ itelligãt ꝙ cũ rẽ aliquã cõmẽdamꝰ: cõsideramꝰ eã i se: qꝛ taliũ opationũ ꝑ se in corpore tẽperato est ꝓductiua. Per accidẽs aũt põt oppositum facere: vt qñ oblata fuerit naturis hoim ea nõ indigẽtibꝰ: aut i tp̃ibꝰ vel in quãtitate nõ cõpetẽtibꝰ. Et iõ vnusquisqꝫ in rebꝰ istis dꝫ ꝯsilio sapiẽtis medici regi dirigi vel gubernari vt in. ca. xv. libri huius diximus.

¶ Cap. ccxxvij. ostẽdit naturaz ꝓprietates ꝛ iuuamẽta piperis ꝛ species nm eius.

Dixit Auerrois in. v. colliget. ꝙ aliquod est piper non maturum ꝛ est albũ: ꝛ quando est maturuz est nigrum: et ambe species sunt calide et sicce in tertio gradu. et quidam dicunt in quarto. Auicenna autem in secundo canonis. cap. cccccliij. dixit autoritate Gal. ꝙ in primis cum eleuatur fructus est longum piper: deinde separat̃

in grana piperis:⁊ ꝓpter hoc ē lon gū piper hūidꝰ ⁊ iō corrodit ⁊ mor dicat paꝝ post principiū sui gustꝰ. ⁊ albū est debilioris caliditatis et hūiditatis. Quidā ꝟo dixerūtꝙ ni grū iā exiccatū est:⁊ cecidit virtus acuitatis eiꝰ.⁊ remāsit in albo:qđ nō ꝑuenit ad vehemētiā exiccatio nis. Natura tñ piperis est:qꝛ cali dū est:⁊ siccū tendens ad quartum. In ipso est attractio:resolutio:⁊ ab stersio:⁊ calefacit neruos:⁊ est cōue niens sanis:⁊ in calefaciēdo ner uos:⁊ lacertos nō est ei par:est di gestiuū faciēs appetitū:⁊ cōfert do lori vētris ⁊ inflationi:⁊ albū ma gis cōueniens est stomacho:et ve hementiꝰ cōfortat ipsum:⁊ longū piper facit cibū descendere:facile est desiccatiuū: consumit sperma. Longū vero piper ⁊ albū augmē tū efficit in coitu ꝓpter humidita tē suā superfluā. Isaac etiā in ꝑti cularibus dietis sic de eo scripsit. Piper calidū ⁊ siccū in quarto gra du:valet frigidos ⁊ humidos ha bētibus stomachos:adiuuat dige stiuā virtutē:⁊ scđm medicinā va let cōtra diuturnam tussim qñ de grossis humoribus est:⁊ pectus:⁊ pulmonem:⁊ stomachū de viscoso phlegmate mūdificat:vētris infla tionē ⁊ vētositatē aufert:⁊ vrinam ꝓuocat ⁊c. Que fuit etiā Rasis snia in libro.iiij.snoꝝ aphorismoꝝ dicē tis. Piper vrinā preparat sicut zin ziber vētrē humectat. Et in.xxij.cō tinentis.c.cccccclxxvij.dixit autori tate Diascoridis. Albū piper debi lius est nigro:⁊ summarie vires pi peris calefaciūt:⁊ digerūt nutrimē tū:ꝓuocāt vrinā:attrahūt:⁊ dissol uunt:⁊ abstergūt. Deinde dixit au toritate Gal.⁊ Oribasij ea ꝟba pre cise q̄ supra posuit Auicen. Postea vero autoritate Bimmasui sic in quit. Piper calidū est ⁊ siccū in me dio quarti gradꝰ:⁊ ꝓuocat vrinā: ⁊ cōfert torsioni ⁊ vētositatibꝰ gros sis accidētibꝰ in stomacho ⁊ in inte stinis:⁊ incidit phlegma viscosum in pectore:⁊ pulmone:⁊ stomacho: ⁊ intestinis:⁊ digerit cibū. Et dixit etiā ꝙ piper longū est calidū ⁊ hu midū digerēs cibū:disperdēs vē tositates de stomacho:sed nociuū est ꝑsonis calidis. Et dixit Gal. in regimine sanoꝝ.ꝙ piper albū me liꝰ est ad stomachū ⁊ magis confe rens stomacho frigido. Et in libro qōnū dixit. Si abundans sumptio fiat de pipere:ꝓuocat vrinā si mi nus soluit ventrē:sicut scamonea ecōtra facit.⁊ de li. Mabal dixit ꝙ piper extenuat corpus.et desiccat sperma.idē etiā pluries replicauit de mente Ioannitij:Bimmasui:et reliquoꝝ veterū sapientū:quorū di cta breuitatis grã ꝑtermittemus. Cōcludētes ꝙ in hyeme ⁊ a frigi dis ꝑsonis ⁊ in frigidis ꝑcipue et humidis cibarijs ⁊ cōdimētis con ueniēs sit vsus specieꝝ eiꝰ:⁊ ꝑma xime cōpetēs pinguibꝰ.⁊ quietis hoibus q̄ grossos viscosos ⁊ frigi dos humores habēt ꝑ viā indige stionis coaceruatos.

¶Cap. ccxxviij. ostendit natu ram zinziberis cum iuuamen tis ꝓprietatibꝰ eius in via cibi.

Zinziber:vt inq̄t Auer ro.in.v.colliget.est ca lidū in tertio gradu cū multa stipticitate ⁊ humiditate:iō tar dat in calefaciēdo cor pus qđ nō facit piper:qꝛ calefactio zinziberis est a calore corporis:et permutatio piperis ab eodē: sicut ꝑmutatio lignoꝝ viridiū ⁊ siccorū ab igne. Et piper longū est simile zinziberi:⁊ ꝓpterea dꝫ poni zinzi ber in ꝑrio gradu hūiditatis. Aui

cē. Ro i.ij. canonis.c.d.ccxl.sic inqt zinziber est simile piperi in naturis suis: sed nō inest ei in naturis suis ipsiꝰ subtilitas: ⁊ accidit ei vt corrodat ꝑpter humiditatē suā superfluā. ⁊ ꝑpter illud calefactio eius durabilior est calefactiōe piperis: ⁊ illud est ꝑpter spissitudinē suaz: calidū est ī fine tertij ⁊ siccū ī scdo: ⁊ in ipso est humiditas superflua. Et nutrimētū eiꝰ calidū est ⁊ siccū: ⁊ nō est in ipso multitudo humiditatis superflue eiꝰ caliditas est fortis: sȝ nō calefacit nisi post tp̄s propter illud qđ in ipso est de hūiditate superflua: ⁊ eius calefactio est fortis est lenitiuū resolutiuū inflationis. Cū ergo nutrit cū melle accipit quiddā humiditatis eiꝰ superflue: ⁊ exiccat plꝰ digerit: ⁊ cōuenit frigidati epatis ⁊ stomachi: ⁊ exiccat humorositatē stomachi: ⁊ qđ accidit in eo ex humiditatibus ⁊ comestiōe fructuū: excitat coitū nutritū ⁊ nō nutritū: ⁊ lenit ventrē leuiter. lȝ Aleanzi dixerit immo retinet. Ego aūt dico ꝙ cū fuerit a malicia digestionis ⁊ lubricitate humoris viscosi retinet ⁊c. Isaac etiā in ꝑticularibꝰ dietis ait. zinziber calidū est ⁊ siccuȝ in tertio gradu. humiditatē hȝ: lȝ sensui nō appareat. qđ testificat: q: putredini apparatū est. vtile est frigidis: vētrē soluit: humiditatē desiccat: digestiuā virtutē adiuuat: ⁊ ventrē humectat ⁊c. Hec quoqȝ fuit Rasis sn̄ia. in.xxij. cōtinētis. c.ccclviij. dicētis autoritate Diascoridis. zinziber hȝ vires calefactiuas subueniētes ad digerendū cibū: sed lenit naturā: leuiter: ⁊ valet ad stomachuȝ et ad obscuritatē oculoꝝ: ⁊ vires eius sunt vt vires piperis. Deinde dixit; autoritate Gal. in.vj. tractatu q̄cūqȝ supra diximꝰ de mēte Auicē. Deinde subiūxit. Et dixit Bimma sui. zinziber calidum est in vltima ꝑte gradꝰ tertij. ⁊ hūidū in vltima parte primi. Et significat suꝑ hūiditatē eiꝰ corrosio ipsiꝰ, ⁊ putrefactio eiꝰ: cōfert oppilationibus accidentibꝰ in epate ex frigore ⁊ humiditate subuenit suꝑ coitū: ⁊ digerit cibū: dissoluit vētositates grossas accidētes in intestinis ⁊ stomacho ⁊ lenit naturā ⁊ cōfert caligini oculoꝝ gn̄at ex humiditate si eis imponit. zinziber etiā cōditū est calidū ⁊ siccū: q: mel tollit humiditatē eiꝰ: excitat coitū: auget caliditatē stomachi ⁊ corꝑis: cōsumit phlegma. Et cōfert senio et phlegmati corpori cōdominātī. Idē similiter dixit autoritate Persi. Sarac: ⁊ aliorū. Ex q̄bꝰ apparet: qđ qūocūqȝ administret corporibꝰ frigidis plurimū iuuet. Cōditū enim: vt inquit Mesue in quarta distinctiōe. ꝯfert ad frigiditatē. Et mollificationeȝ stomachi: ⁊ ad maliciā digestiōis ⁊ corruptionē ipsiꝰ: ⁊ ad eructuationē acetosam. Et lenitatē viscerū: ⁊ multitudinē vētositatū faciens cibū cito penetrare ad epar ⁊ corpꝰ. Et apparet etiā ꝙ puluis eiꝰ ī cōdimētis frigidis sit cōueniēs. Et sic est finis de ciboꝝ ⁊ eoꝝ ꝯdiētiū magis vsitatoꝝ ꝑtractiōe ad laudē oipotētis dei p̄ris ⁊ filij ⁊ spūssancti. Amen.

¶ Cap.ccxxix. ostēdit q̄d sit potus: ⁊ quare hoibus bibere sit necessarium.

Postq̄ȝ in superioribꝰ declaratū est q̄: quot: ⁊ quāta sint necessario a sanis ī comestione obseruāda: q̄ etiaȝ cibi faciāt ad sanitatem: ⁊ q̄ minime: et demū qūo ⁊ cū quibus cōdiendi si cōditura indigeāt. Nunc consequenter de potu

et obseruãdis circa ipz loquemur: qm̃ nõ solũ nobis ẽ necessariũ mãducare. vt in. c. xlij. declarauimꝰ: sz bibere etiã nõ minꝰ opz: vt satis patere põt ex diffinitiõe potꝰ a Cõciliatore posita in differẽtia. cxviij. sic dicẽte. Potꝰ est res nõ naturalis actu humida ciborũ in ventre ꝯmixtiua: ꝛ eorũdẽ in ꝑtes corpis delatiua. Et qꝛ potꝰ multipliciter capi põt: vt idẽ dixit vbi supra: nõ de medicinali potu: sz de hoc tãtũ qui nutritione deseruit intendimꝰ: q̃ necessariꝰ est ad cibi solidi permixtionẽ: et ad ipsiꝰ penetrationẽ. vt sensit Haliabas in. v. Theorice. c. xxix. dicẽs. Dico ꝙ potꝰ duarꝫ cã vtilitatũ necessariꝰ fuit. Altera est vt corpꝰ humectaret repleretq3 locũ earꝫ q̃ dissoluunt̃ humidarꝫ substãtiarꝫ. Altera ꝟo vt cibũ trãsmittat: ꝛ ad oĩa perferat mẽbra corpis: ꝛ illi prestet tenuitatẽ qua eius faciliter trãsmissio ꝑ meatus ꝛ vias ꝛc. A quo videt̃ Isaac accepisse in ꝑticularibꝰ dietis. c. de aqua cũ inquit. Potꝰ ꝛ aque necessitas est: qꝛ portat cibũ ꝑ totũ corpꝰ cũ sui subtilitate ꝛ liquore dissoluẽdo ꝛ attenuãdo ipm̃ vt possit venas penetrare: ꝛ ceteras vias corpis: ꝛ possit bene digeri: qđ equidẽ nõ fieret nisi liquor potabilis solido cibo comesto admisceret̃: vt noster etiã ꝓbat Padubanensis loco allegato dicẽs. Permixtio ꝛ vnitio ad digestionẽ ordinat̃: ꝛ hec ad nutritionẽ ꝛ tandẽ ea in salutis cõseruationẽ. Permixtio aũt elegantior fit cũ simul comedit̃ ꝛ bibit̃: eo ꝙ cibum grossioris substantie opz ad bonã commixtionem substantie liquide admisceri: vt mixtio indicat elemẽtorꝫ diuersarꝫ naturarꝫ existẽtiũ. Et etiã qꝛ digestio est perfectio a proprio et naturali calido ecõtra iacẽtibus passionibus. vt dixit Aristoteles in. iiij. Metheororꝫ. Ubi ergo magis saluabit̃ digestiõis rõ: ꝑfectior nutritio subsequet̃. Hoc aũt ẽ in simultanea ꝯmixtiõe cibi cũ potu: cũ ampliꝰ ꝯtraiacẽtes adueniãt passiões qualitatũ primarꝫ scʒ adinuicẽ cõtẽperãtes. Qđ etiã firmat̃. qm̃ opz qđ digerit̃ reddi simile in substantia masse ptisanarie. Unde. j. canonis fen prima. Nutriens cum digeritur fit sua essentia in multis animalium auxilio eiꝰ qđ ei admiscetur de eo quod bibitur plerũq3 chilus: ꝛ est substantia liquida ptisane in spissitudine silis. Cũ aũt cibꝰ sit grossus: vt plurimũ et penetrationis tarde: admisceri ei opus est quod eum liquidum reddat et penetrare faciat: hoc tamen est potus: ideo bibere fuit necessariũ semper cuz comeditur: nisi cibus ita liquidus esset vt substantiam fere potus habeat: cum quo aut nõ potare aut nõ ita necesse est cũ sua substantia iam permixta sit ꝛ subtiliata: vt sufficiens sit penetrare: hoc tamen raro cõtingit. Et ꝓpterea cõcludamus ꝙ potus aq̃ vel vini sit non modo ad sanitatis sed etiaz ad vite conseruationem necessarius pluribꝰ. etiam aliјs de causis: sed que dicte sunt breuitatis gratia sufficiant. Uerum qꝛ licet bibere necessarium sit ꝛ vtile: vt diximꝰ multotiens: tamen est causa egritudinis atq3 mortis per accidens cũ indebitũ fuerit: ideo dicendũ. est deinceps que ꝛ quot circa potũ: si salubris dici meret̃: debeant obseruari: vt vnusq̃sq3 etiã sine medico astante suã ꝑ se possit sanitatem conseruare.

¶ Capitulum. cxxx. ostendit ꝙ stomacho ieiuno nequaq̃ꝫ sit bibendum propter nocumenta inde sequuntur.

Licet per se aliquid sit iuuatiuū ad salutē: p accidens tñ pōt esse nociuū pernecans ⁊ mortiferū: vt in plerisq; est videre de numero quorū est potus qui in hora non cōpetenti propinat⁹: plurima facit nocumenta cū tamē de se iuuatiuus sit vtilis ⁊ necessari⁹: ⁊ ob hanc causam precipitur a sapientibus vt cū stomachus vacu⁹ fuerit ⁊ ieiunus nō bibatur potus aliquis siue vinū siue aqua fuerit nisi forsitan gratia medicine: sed nos hoc in loco intelligimus de potu assumpto gratia nutrimenti. Et ꝙ ita fit apparet per Auicen. in tertia primi do. ij. c. viij. sic dicentē. Scias ꝙ bibere aquā cū aliquis est ieiunus ⁊ post exercitum ⁊ balneationem ⁊ proprie vētre vacuo vehementer est inpediēs ⁊c. Et post aliqua subdit Multā quoq; aquā frigidam bibere est malū qđ si vehemēter necessariū fuerit: sit post sufficientē comestionē. ⁊ iterū i pcessu magis ait. Ampli⁹ sapiēs sibi phibere debet ne ieiunus vinum bibat aut anteq̄ mēbra in hūectatis aq̄ reficient: aut post motū fortem quoniam hec duo magnū cerebro faciunt nocumentum et neruis: et ad spasmū pducunt. et ad amentiā aut in egritudine aut in tempore calido Quod etiam voluit. xj. tertij tractatu secundo. c. viij. cū inquit. Cū vacuitas et fames adest: nō approximetur ei vinum purum: quia fortasse accidet ex eo commixtio rationis ⁊ spasmus. Et ī parte secunda canticorum textu cōmēti. xxxiiij similiter dixit. Non est bibendum in ieiuno ⁊c. Cuius rationē posuit Auerrois i cōmento dicens. Quoniam potus vini est nociuus in ieiuno. eo ꝙ vinum habet potentiā percutiendi neruos et nocendi eis Que fuit snia Rasis in q̄rto Almāsoris. c. v. cū ait. In potationis regimine obseruāda est regl'a: ne aquā ieiuni vel sup mēsam nisi postq̄ comederit ⁊ vētris supiora alleuiata fuerint sumere p̄sumant ⁊c. Et infra subiunxit. Nullus etiā ieiunus aquā bibere dʒ: nisi qui magnū hʒ ardorē ⁊c. Et postea subdit. Homo aūt famelicus ⁊ vacu⁹ vinū bibere nō dʒ neq; post cibū acutū: neq; post balneū: neq; post motū fortē ⁊c. Et ideo dicebat Gal. in. ij. aphorismorū cōmento. xxj. Si q̄s famelicus vinū ante cibū acceperit: cito in spasmū ⁊ mētis alienationē incidit. Nō est igit' stomacho vacuo bibendū gr̄a. s. nutritiōis vt diximus. Gratia v'o medicine: vt etiā inq̄t. Cōciliator i differētia. cxviij. ante cibū lʒ q̄nq; parū vini absorbere: cū. s. humores fuerint in vētre frigidi: ⁊ tūc potus ceu vinū parue q̄ntitatis optimū ⁊ vetus vt doricū cōpetit: qđ stomachū mirabiliter ⁊ calefacit ⁊ confortat eos humores alterando: vt sirupus faceret. Sil'r aquā. s. potare medicine gratia cū stomachi fortē ardorē extinguere intēdimus. vt. s. de mēte Rasis in Almā. diximus. Que oīa vera sunt in nō assuetis: q̄m in cōsuetis nō videmus p̄dicta accidētia cōtingere q̄uis inanito stamacho multum etiā bibāt vini q̄ntitatē. Et ppterea dicebat Padubanensis noster vbi supra: ꝙ vt dixit Princeps i. iij. j. Usus sunt res extra rōnē existentes ceu ostendunt bibuli pataui: q̄ cōsuetudine deprauata fere illesi tabernas ante luciferū expostulāt Multotiēs tñ ⁊ ipsi cū sua cōsuetudine repente moriunt': vt Antoni⁹ Guarnerius Papiensis testat' se vidisse cū Jacobo forliuiensi ei⁹ p̄ceptore summo quodā mane bibulū vnū statim mortuū esse: quare ⁊c.

¶ Cap.ccxxxi.ostēdit ꝙ post ci
bū nō sit bibēdū anteꝗ̄ ipē de-
scēdat de stomacho nisi paruz.
Post autem descensum cibi cō-
cessum sit bibere copiose.

Posset quispiam dicere:
vos ꝓhibetis potū in ie
iuno:sz post prandiū vel
cenā si sitis mihi accide-
ret:post vnam duas vel
tres horas possuz ne bibere:cui di
cemꝰ de mēte sapientū minime:et
precipue magnā vini vl' aque quā
titatē:sed modicū q̄d:paulatim ab
sorbēdo:velvt Terētius inqnit.Pi
tissando:si fortissima sitis ei intole
rabilis affuerit cōcludemꝰ.et ꝙ ita
sit patet ex verbis Auicē.in tertia
primi doc.scda.c.vij.dicētis. Post
comestionem multa nō est bibēda
aqua:q̄ iter cibū ⁊ corpꝰ stomachi
separationē faciat:⁊ ipm faciat na
tare.Sz expectandū est:⁊ nō bibē
dum donec de stomacho descēdat.
qđ quidē declarat superioris ven-
tri leuitas.ꝙ si sitis ei necessitatez
fecerit modicū aq̄ frigide sugēdo
sumat:⁊ quāto plus fuerit frigida
tāto minꝰ ex ea sufficit. ⁊ hec q̄dez
quātitas stomachū alleuiat ⁊ colli
git.Et i.c.viij.eiusdē ait. Scias ꝙ
siti mēdose nocturne obedire:quē-
admodū crapulatꝭ accidit ⁊ ebrijs
⁊ cū natura in digerēdo studet sa-
cietate aq̄ iam sufficiēter precedē-
te vehemēter est impediens. Et si
multa q̄dē fuerit necessitas: opor-
tet vt aere frigido tēperetur: ⁊ col-
lutiōe oris ex aqua frigida. Dein-
de si hoc nō suffecerit:cū vase bibat
stricti orificij.⁊ postea subdit. Et si
ti quidē mēdosa impeditꝰ scire de
bet ꝙ dormire ⁊ sitiz tolerare ipam
sedat:natura em̄ tūc materiā sitis
resoluet ⁊c.Et adiūxit ⁊ opz prete
rea ne sitiz habēs mendosaz aquā
in gurgitando sumat imo sugēdo
qđ etiam de vino pariter est intel-
ligendū:cū dicat idem in.c.vij.su-
perius allegato.Vinū quoqz post
cibum est ex rebus magis impe-
diētibus qm̄ digerit velociter ⁊ pe
netrat ⁊ facit penetrare cibū cū nō
dū sit digestus ⁊ facit hereditare
oppilationes ⁊ putrefactionē.Qđ
similiter voluit Rasis i quarto Al-
mansoris. cap. v.dicens.Si quis
aqua causa reprimendi sitim vti
voluerit non ad satietatē sed parū
ex ea sumant.Postꝗ̄ vero ventris
superiora alleuiata fuerint:cibusqꝫ
ab eo descēderit satiari ex ea vel vi
no debent:⁊ infra dixit.homo non
dz bibere vinū post ciborū saturi-
tatē nisi postꝗ̄ descenderint cibi
neqꝫ post crapulam.et in lib.xxv.
continentis.c.j.causam dictorū ex
pressit cū inquit.Quotiens sequit̃
cibū potus abundans prohibebit
ꝙ nō circunferat sup ipsum stoma
chū ⁊ nō digeratur:vnde sup cibū
sumat̃ in potu aqua in quātitate
mitiganti aliquā partē sitis nō in
toto:abstinētia fiat sitis dū digere
tur cibus:⁊ deinde bibat ad suum
velle:qm̄ tūc subtiliabit:⁊ illū sup-
portabit Que fuit snia Gal'.in li-
bro de dissolutione cōtinua sic scri
bentis.Nō opz vnꝗ̄ꝙ q̇s accipiat
ex vino multū in principio acce-
ptionis cibi: ne descendat cibus
cū vino ⁊ prohibent digestionē ꝓ-
pterea ꝙ separet inter substātiam
stomachi ⁊ inter cibum:⁊ qn̄ nō tā
git stomachus cibum nō mutat in
similitudinē corporis cōnenientē
sed remanet in ipso indigestus.et
debent isti qui accipiunt cibū cum
ipso sumere de vino qđ solū sedet
sitim ⁊ abstineāt se cū q̄ꝫtitate qua
possint:⁊ q̄escāt donec digestio fiat
postea sumā de vino ꝓut optaue-
rint.nā ipm adiuuat ad descensuz

cibi & subtiliat vt penetret & vt ingrediat venas subtiles. hec ipse ibi. Quod etiã sensit in primo Terapentice.c.vj.cũ di. Nõ opz bibere in cena statim anteq̃ digestus sit cibus: innatãt em̃ cibaria bibẽtibus eis vt nõ tãgant ea ventris corpus media stante humiditate. Si vero siticulosi fuerint: abstinere eos penitus triste & inutile pancũ aũt dandũ: vt mitiget tristitia & humiliet sitis. Cũ aũt bene digesserint cibũ: cocede eis copiose bibere: vt.s. cibus indigestus deferat & melius penetret: & nõ vt permixtio fiat melior qm̃ illa prius sufficienter facta fuit. Unde sciendũ vt etiã notat. Conciliator in differentia. cxviij. q̃ duplex est potus vt ꝓposito ptinet. Quidã dr ꝑmixtiuus: vt ille q̃ vna sumit cũ alimẽtis. Alter vero delatiuus: sicut ille q̃ exhibet facta digestione in ventre dimidiata in epate: vt cibũ faciat vt diximus penetrare. Quod in cõsuetis: & in his qui volunt impinguari cõuenientissimũ est. Qui aũt nõ sunt asueti: & sufficienter in mẽsa bibe rũt: id eis necessariũ nõ opinamur

¶ Cap.cclxxxij. ostendit q̃ super quasdã opationes & q̃dã cibaria nõ sit bibendũ & p̃cipue vinũ: licet nec aqua.

Vidimus supra q̃ post cibũ assumptum nõ erat bibẽdũ: nũc aũt videamus si post aliquã rẽ vel aliã operationẽ sit nobis bibere interdictũ. Et breuiter dicamus q̃ post exercitiũ coitũ: & balneum a potu ſm illustriũ antiquorũ sniam oporteat abstinere. & q̃ ita sit apparet p Auicẽ. in. iij. p. d. ij. c. vij sic dicẽtẽ. Bibere aquã post exercitiũ & balneationẽ & ꝓprie vẽtre vacuo est multũ impediẽs &c. Qd etiã sensit Rasis in. iij. lib Almãsoris. c. v. dicẽs. Dz p̃terea q̃sq̃ ieiunus: vel post balneũ: vel post coitũ: vel post fortẽ motũ q̃ hois anhelitũ frequẽtẽ facit: cauere ne multũ aq̃ frigide subito bibat &c. Et infra subiũxit. Homo aũt famelius & vacuus vinũ bibere nõ dz: neq̃ post cibũ acutũ: nec post balneũ nec post fortez motũ &c. Cõcludamus igit hãc primã capituli partẽ. s. q̃ post quoscũq̃ motus fortes vinũ nec aquã bibere debeamus qd quidẽ elici põt ex snia Aristo. in. v. ꝓblematũ problemate. xxx. dicentis. Queadmodũ em̃ post laboriosum exercitium ilico nõ est comedendũ: vt i. c. xxxi. li. hui⁹ declarauimus. pariter nec bibendũ ob assignatas ibidẽ causas p Padubanẽsem nostrũ: quas q̃ videre voluerit allegatũ caplm percurrat &c. Obseruandũ est p̃terea q̃ vinũ precipue sup mala cibaria non accipiat: nisi forsitan gratia medicine & corrigende illorum malitie in pauc̃ sumptorũ q̃titate vt superius diximus cũ de fructibus loqueremur gratia em̃ nutrimenti tunc medici nõ cõcedunt vinũ accipere fundati sup snia pn cipis in. iij. p. doc. ij. c. viij. dicẽtis. Uinũ quidẽ post quodlibet cibariorũ bibere est malum. Et subdit causam assignando dicẽs. Qm̃ supra cibũ malichimi bibere vinum dũ comedit: aut ante aut postq̃; digerit est malũ: qm̃ facit malũ chimũ in extrema corporis penetrare & silr sup fructus & ꝓprie melones &c. Et in parte. ij. canticorũ textu cõmenti. xxxiiij. sic etã dixit. Nõ est cõtinuãd⁹ oi die potu vini: nec est bibẽdũ i ieiunio: nec etiã post assumptionẽ cibi subtilis vel acuti. Cui⁹ quidẽ dicti ratio est in promptu: qm̃ acuta cibaria vt allium: cepe:

bulbus ꝛ huiuscemodi sunt calida valde: vinū etiā siīr calidū est saltē in scđo vt in subseqnētib⁹ apparebit. Ideo duob⁹ modis nocet. Uno quidā qm̄ cū acuta malū chimū generāt vt supra appuit in ꝑrijs capitulis: vinū facit humore illū illaudabilē in extrema corporis penetrare. Altero quidē mō nocet qꝛ calidū vinū existēs sup calida mittitur cibaria ꝛ inde corporis sequitur īflamatio: in humoribusq; grādis alteratio: et in toto periculosa discrasia: ad quā febris putrida sepenumero cōsequitur: aut saltē preuia ad ipā3 dispositio. Quare post hec ꝛ sup alia huiuscemodi calida vinū nequaq; accipiatur: s3 poti⁹ aqua aut vinū aquosum albū par uissime potētie qđ nature aq̄ vicinū existit: vt in posteriorib⁹ declarabitur: tale nāq; vinū aut aqua super acuta cibaria bibita supfluā3 caliditatē ipsoꝝ remittit vbi vinū potēs eam intenderet. Et ꝑpterea iussit Aristo. in. xxij. ꝑblematū problemate. viij. ꝙ sup fruct⁹ calidos aqua biberet: sup frigidos vero vinū bonū ꝛ parū: rectificatiōis grā.

¶ Cap. ccxxxiiij. ostēdit nocumēta ꝯsequētia ad multitudinē potus vini supflui ꝛ ad ebrietatē.

Non solū sufficit volenti sanitatē cōseruare scire ꝙ ante cibū aut post ip3 nō sit bibēdū: s3 oportet etiā vt intelligat quantū cū cibo dū comedit. bibere debeat: qđ qui nescierit: multis equidē nocumentis ꝑtimendisq; periculis se exponit: ꝛ precipue si in nimia pot⁹ quātitate peccauerit. quēadmodū sensit princeps in tertia primi doc. ij. c. vij. cū ait. Uehemēs repletio in qualibet dispositiōe est pernecabilis: siue ex comestiōe sit: siue ex potu. Quot nanq; hoīes se superflue repleuerūt ꝛ suffocati interierunt. Et infra subdit. Deterior pot⁹ est q̄ tēperamētū egredit ꝛ in stomacho natat. Et ꝑptereane mo d3 supflue bibere: tū ꝑpter causam assignatā: tū etiā ne ebrietatē incurreret: qꝛ nihil inimicabilius saluti: dicente Haliabate in quinto Theorice. c. xxx. Ebrietas nāq; si frequētet plurimas affert corpori lesiones: quarū alique he sunt: mētis corruptio animi: attenuatio ꝟtutū aialiū enervatio: repletionē: sc3 venarū ꝛ ventriculorū: naturalē submergit calorē: eūq; refrigerat qua ex apoplexia fit paralypsis: eneruatio: obstupefactio: epilepsia tremor ꝛ spasmus. Et q̄ videt prin ceps accepisse cū dixit i. c. viij. Fen et doctrina preallegatarum. Frequēs ebrietas est mala: q̄ epatis: ꝛ cerebri cōplexionē corrūpit: ꝛ neruos debilitat: ꝛ ad neruoꝝ egritudinē perducit: ꝛ ad apoplexiā: ꝛ ad mortē subitaneā. Uinū nāq; multū in quorūdā stomachis in malā cholerā rubeā cōuertitur: ꝛ i alioꝝ stomachis in acetū purū: ꝛ eorum amboꝝ nocumentū est magnū. Et in prima terij trac. iiij. c. xiiij. dixit. Repletio ex vino facta nocet valde sensib⁹ interiorib⁹. Qđ etia3 in tractatu. vt eiusdē. c. v. replicauit. Et in. ij. tertij. c. j. sic etiam ait. Uinum plurimum et ebrietas multa propter vehementiam mordicationis: et resolutionem et acetositatem infrigidantem nocet neruis. Quod etiam dicens sensit Auerro. in. ij. parte cāticorū. cōmēto. xxxiiij. dicens. Uinū habet potentiam ꝑcutiendi neruos ꝛ nocēdi eisdem. Quod l3 teste Gal. sit ex magis cō uenientibus calori naturali: ꝛ sit respectu eius in gradu in quo oleū est ad lumen: vnde sicut multū et

superfluū oleū extinguit lumē: sic etiā multū vinū extinguit calorē naturalē. Et iō pulchre dicebat Isaac in particularib⁹ dietis. Quādo vinū purū oportet bibitur: plurima in corp⁹ facit iuuamēta. Sz si vsq; ad ebrietatez bibitū fuerit: generabit predictis cōtraria: quia ebrietas rationalis aīe lumē extinguit: ꝛ ex ipsa bestialis vis cōfortatur: vnde ꝑmanet corp⁹ velut nauis stās in mari absq; gubernatorib⁹: ꝛ militia indigēs ductore: propter hoc fauet rei nō annuende: ꝛ laudat qd̄ illaudādū est: immo qd̄ diximus sapiētib⁹ facit. Sz cū i stultis ꝛ malignis ebrietas generatur in primordio facit irrationabilia loq̄ cū furore: ira: atq; superbia: et mouet eos de loco ad locū vbi solēt esse: ꝛ tandē incidūt in adulteria in furiā homicidia ꝛ cetera vitia. Ideoq; volētes familiā custodire: opz vt se a vino custodiāt: nisi qd̄ expedit nature ꝛc. Rasis quoq; in.iiij.li. Almāsoris.c.v. dixit. Frequēti quoq; ebrietate nullo mō est vtēdū: malas em̄ generat egritudines. Que fuit Gal. sentētia in.ij. de accidēti ꝛ morbo.c.iij. dicētis. Causa frigidi morbi plenitudo potus erit. Naz plurimū fit: causa epilepsie ꝛ percussionis sensus ꝛ mot⁹ aliorꝫ morborū frigidorū. Et in li. v. eiusdē.c.ij. dixit. In bibēdo vinū purissimū q̄ modū excedūt: tremorē incurrūt: maxie si neglectis exercitijs nimia se assuefaciāt crapulositate. Et i scdo de febrib⁹ ad glauconē ait. Plurima vini potatio qb⁹ multus abūdat sanguis inimica est. Et in tertio de cōplexionibus c.ij. inq̄t. Cū multa vini quātitas bibitur: ita ꝙ corp⁹ illud moderari nō possit ꝛ vincere: elongatur ab hoc vt animalis calefaciat corpus: sed ex eo generātur egritudines q̄ sunt in vltimo frigiditatis. Potione em̄ vini sup̄flui fiunt apoplexie ꝛ paraleses: ꝛ epilepsie: ꝛ spasmi: ꝛ tetani: ꝛ multe alie egritudines. et hoc est qd̄ dixerat Aristo. in.xxx. ꝓblematū. problemate p̄io. s. ꝙ extinguit caliditas vini sup̄flui naturalē caliditatē: ꝛ hec ē causa omniū predictorꝫ malorū. quo etiā in loco ipse subdit Uinū occupās infrigidatos facit eos sobrios ꝛ taciturnos poulo aūt plus potatū loquaciores facit adhuc aūt pl⁹ phetoricos ꝛ audiētes ꝓcedentes ad operandū timidos: amplius vero magis bibitū iniuriosos: deinde maniacos: valde aūt multū dissoluit: ꝛ facit stupidos sicut epilenticos ꝛc. Et iō caueāt oēs ꝛ ebrietatē ꝛ multam vini quātitatē: et permaxime q̄ debile caput habēt: ꝛ similiter religiosi: ꝛ q̄cūq; caste viuere desiderāt ꝛ oipotēti deo placere. Non em̄ dicet: vt inq̄t Beda: vino in q̄ est luxuria: inebriari eum quī musto spiritussancti desiderat impleri: quare et cetera.

¶ Capitulū.ccxxxiiij. ostēdit q̄ sit vnicuiq; cōpetēs potus quātitas: declarando etiā quomodo curanda sit eius malitia: si quandoq; superfluxerit.

In superiori.c. declarauim⁹ superfluā potus quātitatē simul cū ebrietate fugiēdas esse propter nocumēta que possent inde cōtingere. Nūc aūt dicam⁹ ꝙ si q̄s omnino ob aliquā causā vt ꝓpter plurimā ex itinere exiccationē vel aliā huiuscemodi: multū vellet p̄ter cōsuetudinē bibere: hoc saltē debet obseruare: vt tunc parū māducet iuxta principis sententiā in.iij. primi doc.ij.c.viij. dicētis. Amplius q̄ multū vinū bibere

voluerit comestiōe nō repleatur: et diuretica i suo epulo nō ponat ⁊c. Et postea subiunxit. Qui aūt vino repleri voluerit: cibo nō repleatur: neqꝫ rez tūc dulcē comedat: sed bibat tafeam vnctuosaz ⁊ micas vnctuosas comedat et carnē pingue dine mixtā ⁊ inungatur ⁊ nō laboret ⁊c. Tutius tamē videtur ad sanitatis cōseruationē scire appetitui sensuali imperare: ⁊ debitā potus quātitatē assumere. Que autē sit hmōi quantitas: nō videtur possibile assignari: cū adeo diuersificētur homines in cōplexione: etate: regiōe: exercitio: cōsuetudine: ⁊ huiuscemodi a quib⁹ sumitur indicatio in potus quātitate. attamē princeps in. xiij. tertij tractatu p̄io. c. xxix. vniuersalē dedit de hoc regulā vnicuiqꝫ cōuenientē dicēs. Sūma vini in stomacho tāta sit ne natet sup stomachum: ⁊ ne rugitū faciat. Qđ etiā sensit Rasis in quarto Almāsoris. c. v. cū inquit. Neqꝫ vini tāta sumēda est quātitas: vt ex ea grauet̄ stomachus: nisi aliq̄s post eius potū sibi medicari velit. Que q̄dē fuit sentētia Gal. i. j. terapētice. c. vj. dicētis. Intētio quātitatis in potu quidē est: vt nūq̄ natigēt in vētre cibi: ⁊ vt fluctuationes nō operent̄ aliquē sensum sicut in cibarijs: maxime quidem si possibile est vt neqꝫ grauēt vnquā in vētre. Hec igitur est debita potus mensura: q̄ ab vnoquoqꝫ diligentissime est obseruāda. Si tñ ipsaz quis neglexerit: ⁊ supfluitate peccauerit: biberitqꝫ vltra q̄ ei fuerat opportunū: vel plus q̄ oportebat comederit: necesse fiat vt hanc euacuet repletionē: ne forsitā putrescens ad putridā febrē vel alterā grauiorē egritudinē ip̄m pducat. Et hoc ē qđ preceperat Auicē. in loco ⁊. c. superius annotatis cū inquit. Si ex cibo aut vino repletio acciderit ip̄m euomat: ⁊ hydromel bibat: ⁊ postea ip̄m etiā euomat: deinde os suū aceto ⁊ melle abluat: ⁊ faciē aqua frigida ⁊c. Et post aliqua subiūxit. Scias q̄ maius nocumētoꝝ vini nō est nisi in cerebro: ex ipso igitur nemo debile cerebrū habēs bibat: nisi parū et mixtū: ⁊ ei q̄dē q̄ vino impletur melius est vt ad vomēdū festinēt si facile fuerit: q̄ si nō aquā solā sup ipsuz bibat: aut cū melle: ⁊ post vomitū in tina balneetur: deīde ex oleo multū inūgatur ⁊ dormiat. Et iterū ait. Si alicui⁹ vinū caput impedierit: minuat ex ip̄o: ⁊ tēperet ip̄z ⁊ clarificet: ⁊ post comestionē vtatur talib⁹ qualia sunt citonia qđ in stomacho nocumētū fecerit: ⁊ ip̄m calefecerit: comedat semina myrti torrefacti: aut aliq̄d in quo sit stipticitas ⁊ acredo ⁊c. Multa alia p̄ter hec ponit ip̄e ⁊ Rasis in. iiij. Almāsoris. c. xij. q̄ remouēt nocumēta vini: q̄ nos impresentiaꝝ nō scribem⁹: ne ꝓpositū nostrū egrediamur: cū hec ad partē medicine curatiuā magis spectare videantur. Sufficit aūt hoc in loco cōcludere: q̄ q̄ vult nocumēta vini nō percipere: ab eius superflua quātitate caueat moderate bibendo plus vt nature satisfiat necessitati q̄ gule dannose voluptati: ⁊ sic nō indigebit alijs medicinis maliciam vini corrigentibus. quare ⁊c.

¶ Capitulum. ccxxxv. ostēdit q̄ vinū ⁊ quilibet alter potus nō debeat esse valde infrigidatus.

Quāplures fridissimo potu adeo delectāt̄: q̄ guttā vini vl' aq̄ bibere non possint: nisi preīfrigidat⁹ fuisset. q̄ nō cognoscētes quātū errēt: in ꝓcessu tpis ī diuersas ac

uersas ac malignas cadũt ĩfirmita
tes. Et ꝓpterea hoc i.c.decreuim⁹
ꝑ virib⁹ hũc errorẽ ĩpis manifesta
re vt a nocumẽtꝭ ex potu frigidoꝝ
accidẽtib⁹ valeant se cauere. Et ꝙ
infrigidati potus adeo sint suspe
cti:⁊ ad salutẽ corporis periculosi:
apparet ꝑ oẽs antiquos excellẽtẽ
frigiditatem vnanimiter detestan
tes. Dixit eñ princeps Auicẽ.i.iij.
f.c.viij.doc.ij. Cõplexionibus tẽpe
ratis aqua cõueniẽtior est q̃ frigi-
ditatis fortitudine tẽperata existit
⁊ cuius infrigidatio cũ niue defo-
ris non fit:qm̃ in niue mala hmõi
existit dispositio:ꝙ id qđ ex ea resol
uit nervis ⁊ mẽbris anhelit⁹ nocu
mẽtũ facit:⁊ oĩb⁹ interiorib⁹:neq̃
tolerat eã:nisi vehemẽter sangui-
neus:ꝙ tñ si nõ alicui nocumentũ
ilico fecerit:scđm longitudinẽ die-
rũ faciet:⁊ cũ in annis ꝓcesserit. Et
in.ij.primi.summa de pulsibus.c.
xj.sic etiã dixit. Cũ vinũ in corp⁹
penetrauerit ⁊ fuerit calidum:non
elongabit multũ a natura:⁊ acci-
dit velox resolutio. Qđ si cũ est fri-
gidũ penetrauerit:fiet ex nocumẽ-
to qđ nõ fit ex alijs frigidis rebus:
qm̃ ille tardantur donec calefiant:
neq̃ eaꝝ penetratio est ita velox si-
cut isti⁹:⁊ ꝓcipue in corporibus q̃
horripilationi sunt apta. Qđ simi-
liter sensit Isaac in ꝑticularib⁹ die
tis cũ inquit. Porro aqua frigidis-
sima plurimũ est neruorum pecto-
ris ⁊ intestinorũ percussiua:gene-
ratq̃ dolorẽ in vẽtre:⁊ stricturã in
pectore:⁊ oĩbus instrumẽtis spiri-
tus:⁊ creaturarum in suis venis:
quã q̇ assuete biberit:incidet spas-
mũ:⁊ mẽbroꝝ dormitationẽ patiet
⁊ thetanũ atq̃ epilepsiam ⁊c. Idez
quoq̃ voluit Rasis ĩ quarto Almã
soris.c.v. cũ ait. Summopere aũt
cauendũ est ne aquã niuis bibant
neq̃ aquã in mẽsa accipiãt nisi fri
gidã:frigida enim cũ fuerit:parua
ex ea sufficit quãtitas. Ab aq̃ ꝓter-
ea niuis neruos habẽtes debiles
quoꝝ stomach⁹ ⁊ epar frigida sunt
atq̃ q̇ in digestiõe sua ĩuenit diuer
sitatẽ:⁊ cui⁹ aĩa debilis ac quasi cõ
sumpta cernit:sibi cauere debent.
Qui aũt carnosus fuerit:⁊ sangui-
nẽ multũ atq̃ colorẽ rubeũ habue-
rit:⁊ illi etiã quorũ appetitiua for-
tis extiterit:nihil ab aqua timere
debẽt.s.ab aq̃ frigida:ab ea aũt q̃
frigidissima sine dubio. Que sñia
colligi potest ex Hippocratis.xvij.
aphorismo.ꝑticule q̇nte sic dicẽtꝭ.
Frigidũ spasmos ⁊ thetanos facit
⁊ nigriores:⁊ febriũ rigores ⁊c. Et
ex aphorismo sequemti sic sonãte.
Frigidũ est inimicum neruis.ossi
bus:dentibus:cerebro:spinali:me
dulle ⁊c. Ex.xxiiij.quoq̃ eiusdez di
cẽte. Frigida velut nix:aut crystal
lus pectori sunt inimica tusses cõ-
mouentia ⁊c. Similiter Gal.in.ij.
regiminis acutorum cõmento.xl.
hoc voluisse videtur cũ ait. Nocu-
mentum aduenit neruis ex oĩbus
rebus frigidis in naturis suis ⁊c.
Plurma quoq̃ alia ꝓ pñtis nego-
cij cõfirmatiõe possent adduci:que
breuitatis grã relinquam⁹. Id igi
tur cõcludemus:ꝙ qui ꝓceptũ hoc
nõ obseruauerint: immo aquã vel
vinũ valde frigida biberint: moni
tus medicorũ spernẽte:sine dubio
expectẽt qđ eis ꝓmittit. Isaac in.c.
xj.dietarũ vniuersaliũ cũ ait. Et si
frigida vt nix:bibita in corporib⁹
iuuenũ ledere non appareant:no-
cumẽtũ tñ eoꝝ paulatiz se adunat:
licet ipsi nõ sentiãt:sed exeuntes a
iuuentute ⁊ subeuntes senectutem
multos⁊ diuersos morbos incidũt
q̇ icurabiles sũt:⁊ diu in viscerib⁹
ꝑmanẽt:⁊ articulis ⁊ neruis:q: fri
giditassemꝑ mẽbra ꝑcutit debilia.
et multũ sensibilia.quare ⁊c.

De vino et que de ipso sint cōsiderāda.

¶Cap. ccxxxvj. ostēdit qd sit vinū: ⁊ q̄ de ipo cōsideranda sint: demū qb⁹ hoibus eius potus secūdum priscos sapientes interdicatur.

Volētes modo ad specialiora descendere: etiā de potu vini sermonē facere: rōnabile est vt qd ipsum sit pri⁹ exponam⁹ cū dicat Aristot. in. j. posteriorꝝ. Añ oēm demōstrationē opz precognoscere qd ⁊c. Dicamus ergo cū Petro Padubanensi nostro in. iij. ꝓblematū cōmēto. j. sic scribente. Uinū ē substātia liquida ex vuis expressa: ex cui⁹ susceptiōe corp⁹ nutrit: ⁊ nutrimētū p ptes corpis illo portat. Et i sui Cōciliatoris differētia. lxx. Uinū est succ⁹ ex vuis maturis expressus: ⁊ liquor ceteris nature humane ampli⁹ accōmodat⁹: gaudet enim ipso ꝙ maxime cū ꝓportione tur eidē magne: cui⁹ cōplexio calida est ⁊ hūida: nisi antiquum sit ⁊ quatuor annorꝝ ⁊ supra: tūc em̄ calidū est ⁊ siccū: vt ibidē dixit Cōciliator: ⁊ colligi pōt ex snia Arist. in xj. ꝓblematū. ꝓplemate. xxxvj. Ipz aūt vinū plurimū diuersificat: et primo quātū ad ea q̄ sibi inherēt: ⁊ hoc mō in eo q̄nqz cōsiderabim⁹: liquorē seu substātiā: ꝟtutē: odorē: saporē: ⁊ calorez: ⁊ eius species: de qb⁹ oīb⁹ infra dicendū erit: ⁊ hec sunt q̄ prima pars rubrice capituli hui⁹ ꝓmittebat. ¶Quātū vero ad scđaz: dicim⁹ ꝙ lz vinū in se laudabile sit ⁊ iuuatiuū: p accidēs tñ pōt esse nociuū: ⁊ p̄cipue rōne quātitatis suprflue (vt supra declarauimus) vel rōne suscipiētis indispositi vt hoc in loco ostēdem⁹. Multi em̄ sunt: vt sapiētibus visum est: a vino ꝓhibiti: iter quos pueri sunt ⁊ nutrices infantiū: q̄ nō debēt vino approximare: sicut ꝓbat noster Padubanēsis in differētia. lxx. nisi forsitā gr̃a medicine: sed alimēti gr̃a nequaꝙ ⁊ vinū p̄cipue potēs: de quo intēdim⁹: oīno debēt euitare: qm̄ vt Princeps inq̄t in. iij. primi. doctrina. j. c. iiij. Uinū pueris nō est dādū: ⁊ ꝓprie eis q̄ calide cōplexiōis fuerit ⁊ humide: qm̄ nocumētū qđ ex vino timet: est qr ipz est cholere rubee i potatorib⁹ gñatio eis cito adueniet: ⁊ vtilitas q̄ ex vini potatiōe gñat: est vrine ꝓuocatio: ⁊ humectatio iūcturarꝝ quorū nullo indiget ipse. ⁊ i. c. viij. ij. doc. eiusdē inq̄t. Pueris q̄dē vinum ad bibēdū dare est sicut ignē igni addere in lignis debilib⁹. Qđ accepisse videt a Rasi in lib. xxv. ꝯtinētis. c. j. dicente. Infantes ⁊ pueri q̄ nō sunt etatis. xviij. annorꝝ: nō debent gustare vinū: qr nō debent addere ignē sup aliū ignē: sz iuuenes pñt ipso vti cū tēperie ⁊c. Hoc idē sensit Haliabas in prio practice cū dixit. Nō cōuenit pueris vinū ꝓpinari: neqz assuescere ipsi. et Auerrois in. vj. colliget ait. Scias ꝙ vinū ⁊ ceruisia mala sunt pueris: eo ꝙ eorꝝ capita replēt malo calore: calefaciūt em̄ eos: ⁊ mētē eorū ꝑturbāt. Que fuit Gal. snia in prio de regimine sanitatis dicētis. Eucratus puer vsqz ad plurimū nō dz gustare vinū: qr bibitū sufficiēter humectat ⁊ calefacit corp⁹: et implet caput vaporibus: ⁊ cū oīs immoderātia absit eis: hec q̄ circa calidū ⁊ hūidū maxie est eis nociua: ⁊ cām assignās infra sic ait. Pueri bonis q̄ fiūt ex vino nō indigēt: ⁊ solū ei⁹ nocumētū ꝑcipiūt: null⁹ igit prudens id dabit cū nullā inferat vtilitatē: nocumētū ꝟo habēs immensum. Et in libro de virtutib⁹ aīalibus. c. x. autoritate Platonis sic ēt

inquit. Legē statuim⁹ pꝛio q̄dē ꝙ infantes vsq̄ ad .xviij. annos penitus vinū nō gustare docentes: q̄m nō opꝫ ignē sup ignē deriuare offendēdo coꝛp⁹ ꝛ aīam anteq̄ȝ ad laboꝛes incipiāt pergere maniacum vitando habitū iuuenū. Post hoc aūt de vino q̄dē gustare moderate vsq̄ȝad .xxx. annos: ab ebꝛietate aūt ꝛ multo vino penit⁹ iuuenes abstinere. Et post aliqua subiūxit. Nullus sit dux exercit⁹ cū hoc potu: sꝫ cū potu aque opꝫ esse hoc tp̄e toto: ꝛ in ciuitatib⁹ nunq̄ȝ fieri: neq̄ȝ illi q̄ pꝛincipanẗ illo anno quo pꝛincipanẗ: neq̄ȝ gubernatoꝛes: neq̄ȝ iudices vinū gustent penit⁹: neq̄ȝ quicūq̄ȝ vult in cōsiliū dignū verba facere: neq̄ȝ de die neq̄ȝ de nocte: neq̄ȝ hoc excogitet facere ifans vel mulier neq̄ȝ aliq̄s q̄ intellectū ꝛ mētez rectā vult habere hec ipse. Aristot. quoq̄ȝ fuit hui⁹ s̄nie dicēs in libꝛo de somno ꝛ vigilia. Pueris nō cōferunt vina neq̄ȝ nutricibus. ꝛ. in .iij. ꝓblematū ꝓblema .vij. cū ait. Pueri nō desiderāt vinū: neq̄ȝ eo indigēt sicut viri: ꝛ hoc ꝑpter eoꝝ hūiditatē ꝛc. Similiter debiles aut infirmos neruos habētib⁹ vinū nocet gr̄a alimēti potatū q̄d iquā q̄m gr̄a medicine in vniuersali declinatione pōt cōuenire: vt etiam refert Cōciliatoꝛ in differētia .clxxxv. Et ꝙ ita sit ptꝫ ꝑ Auicē. in .ij. tertij dicētē. Uinū materias i neruis penetrare facit ꝛ plurimū quidē ipsius q̄n̄q̄ȝ acescit in coꝛpib⁹ eoꝝ ꝛ fit acetū; acetū aūt est ex reb⁹ nocibilioꝛibus eis: vt idē dixit. ꝛ in .c. xij. eiusdē inq̄t. Uinū nocet tremoꝛi ꝛ omni egritudini neruose. cui⁹ cām adduxit Gal. in cōmento .v. libꝛi quinti aphoꝛismoꝝ dicēs vinū vniuersaliter implet neruos calidū: ꝛ omne aūt calidū cito perfoꝛat coꝛp⁹ maxime si vinū fuerit nō grossum. vñ q: vinū multū ebibitū ꝛ calidūꝫ cito coꝛp⁹ ꝑfoꝛās ꝛ neruos implēs cito facit spasmū: sed tñ̄ aliq̄n̄ i bonitate sua q̄d infirmū est restaurat. Abstineāt ergo q̄ dicti sunt: ꝛ pariter q debile caput habet: a vini soꝛbitione: q̄m eis plurimū nocet: teste Auicē. in .iij. pꝛimi .c. viij. dicēte. Mai⁹ nocumētoꝝ vini nō est nisi in cerebꝛo: ex ipso igiẗ nemo debile cerebꝛū habēs bibat nisi parū ꝛ mixtū. ꝛ in pꝛima tertij .c. xxix. Oīs q̄ cōqueriẗ de egritudine frigida in capite noceẗ a vino ꝛc. Qui aūt debile caput habēt vt plurimū aliqua tali laboꝛāt passiōe. ꝛ in tra .v. eiusdē .c. x. Uinū purū nocumentū facit i cerebꝛo: q: vehemeter replet ipm i .c. seq̄nti idē dixit. Que fuit etiā Gal. s̄nia in lib. de subtiliante dieta .c. vltimo dicētis. Quecūq̄ȝ vero vinoꝝ sunt odoꝛifera ꝛ calidioꝛa alijs vinis merito tangunt caput: et hec vitare opoꝛtet eos qui laboꝛant cephalea vel hemicraneas et alios cephalargicos: epilepticos: ꝛ maniacas: ꝛ in summa dicēdo oēs q̄b⁹ patiẗ caput. Cōcludentes ergo dicam⁹ cū Hippocrate in tertio regiminis acutoꝝ sic dicēte. Si doloꝛē capitis timeas: mentisq̄ȝ ꝑcussionē: ab vsu vini tibi summopere cauēdū est: dādū ergo ꝑ eo tātū aquā: aut vinū palmarū coloꝛi simile sine odoꝛe aquosūꝫ ꝛ pl⁹ mixtū: post q̄d ēt adq̄ȝ ꝑpinādū ē parꝫ q̄d ei⁹ ꝟtutē minuat i capite ꝛ i mēte. hec ipē. Idē q̄q̄ȝ de alijs ꝓhibitꝭ a vino supꝛadictꝭ itelligēdū eē arbitramur. s. ꝙ aut aq̄ aut vino albo planēsi aq̄so naturaliꝛ ꝛ artificialiter: ꝛ vt vulgares dicunt paruissimo vtantur. quare ꝛc.

¶ Ca. cccxxxvij. oñdit q̄d vinū ꝑfectū sit ꝛ optimū: ꝛ q̄b⁹ ꝑsonis vtile sit cū nō sufluū accipiẗ.

In superiori capitulo visum est qd sit vinū: ⁊ qb⁹ nō cōueniat hoibus. In hoc aūt cōsequēter ostēdam⁹ qle vinū iter oia sit laudatū ab antiqs: qbusqꝫ personis tale cōueniēs sit cū inmoderata sumit̄ quātitate. Sꝫ iā primū aggrediētes dicamus cū Auicē. in. iij. primi. doc. ij. c. viij. sic scribēte. Scias ꝙ ex vinis illud est meli⁹ qd inter vetustatē ⁊ nouitatē est equale ⁊ est clarum qd ad rubedinē trahit: bonū habens odorē: equalis saporis: ⁊ qd neqꝫ ē acre neqꝫ dulce ⁊c. Auerrois aūt in vij. colliget inqt. Uinū qd meli⁹ reperit̄, est aromaticū: cuius caliditas penetrare pōt p̄ totū corp⁹: qd sit sine amaritudine ⁊ stipticitate: ⁊ est illud vinū qd est vinosum pungitiuum in principio: ⁊ post delectabile sine aliqua amaritudine et ponticitate. Que fuit snīa Gal. in tertio Techni textu cōmēti. ccv. dicētis. Potus aptus est vinū etate qdē mediū forma vo purū: lucidū: in colore albū aut subrubeū: odore vero suaue: in gustu vo neqꝫ aquosuꝫ oīno: neqꝫ aliquā vehemētē qlitatē ostēdēs: nec stipticā: nec amarā: neqꝫ dulcē. Tale igit̄ vinū optimū inter cetera ab autorib⁹ comēdat̄: qd cōueniēs est vnicuiqꝫ vinū ⁊ ei⁹ potū requirēti: ⁊ p̄maxime senib⁹ si in debita sumat̄ quātitate: rōne laudabiliū suaꝝ opationū: sicut in sequēti capitulo apparebit. Uerū tn̄ si supfluā ex ipo quātitatē senes acceperint: nō modo eis fiet inutile: verū etiā p̄maxime incōueniēs: cū dicat Isaac in p̄ticularib⁹ dietis. Uinū est cōueniēs oib⁹ etatib⁹ tēporib⁹ ⁊ regionib⁹ ⁊c. Et post pauca subiunxit. Decrepitis aūt lꝫ optimū videatur ad cōfortanda corpa eoꝝ: ⁊ ad cōfortādū eorū naturalē calorē: ⁊ ad excludēdā suoꝝ humoꝝ supfluitatē: multo minus tamē ꝙ̄ iuuenes tolerant vini quātitatē p̄pter defectionē capitis ipsoꝝ ⁊ suoꝝ neruorum molliciem. Actio ergo vini nō eodē mō opat̄ i senib⁹ ⁊ i iuuenib⁹ et adolescētib⁹. In senib⁹ eīn scōm medicinā: qr calor vini repugnat eoꝝ frigiditati. In iuuenib⁹ vo scōm cibū qr natura iuuenū naturis similis est. Adolescētibus vero ⁊ pueris est scōꝫ cibū ⁊ medicinā: qr calor eoꝝ naturalis lꝫ substātialiter sit fortis: nōdū tn̄ est in p̄fectiōe p̄pter abūdantiā eoꝝ humiditatis: ꝓinde vinū naturali calori dat augmētū ⁊ nutrimētū: ⁊ eoꝝ desiccat humiditatem ⁊c. Que fuit etiā Gal. snīa in. v. lib. de regimine sanitatis dicētis. Senes ad multū op⁹ habēt vretico vino: qr supabūdat in eis aquosa superfluitas. Et infra dixit. Uinū amplius morans in vētre nullū familiare: neqꝫ vtile senibus affert: siue fuerit albū: siue nigrū. Nigruꝫ eīn vinū senib⁹ nō est vtile: neqꝫ aň cibum: neqꝫ multomagis alio tpe: qr nullū grossum vtile est senib⁹: qm̄ oppilāt ex eis renes ⁊ epar: ⁊ splen ⁊c. Rōnē quoqꝫ aliā adduxit in. vij. aphorismorū cōmēto. vij. cū dixit. Calor naturalis senū cōgelat⁹ ⁊ extinct⁹ a vino nimio superat̄: sicut flamma a lignis multis solet extingui: ⁊ lucerna multo oleo sibi apposito. Caueant itaqꝫ senes a multa vini etiam laudatissimi quantitate: licet ipsorum nonnulli lactorū esse huiusmodi vinum predicent. Quibus hac in re non est fides adhibenda: cū (vt prediximus) vinuꝫ sit eis magis pro medicina ꝙ̄ pro cibo propinandum: ⁊ propterea cōtenti sint de temperata vini ⁊ reli-

quorũ oim quãtitate. Chrysostomũ audiẽtes dicẽtẽ in homelia. Nihil ita virtutẽ designat sicut nõ superfluis vti. Quod si monitus nostros spreuerint: ꝛ ad libitum bibere voluerint: nõ erit cũ eis cõtẽdẽdũ: cũ se pl⁹ sapere in oib⁹ ꝙ̃ iuniores existiment. Sed illud tãtũ diui Augustini ipsis ostẽdẽdũ est dicẽtis. Ille se interimit q̃ pcepta medici seruare nõ vult: aut cõtẽnit ꝛc. Qui si adhuc in sua permãserint duricie: extinctioni ꝓpinque cõmẽdati relinquantur.

¶ Cap. ccxxxviij. ostendit iuuamẽta ꝛ vtilitatẽs vini laudabilis in spũs aiam ꝛ corpus puenientis.

Iuuamẽta ꝛ vtilitates vini iam dicti in superiori. c. si in sufficienti ac moderata bibat quãtitate: nemo eqdẽ sine verboꝝ longitudine posset demonstrare: ꝛ si minimã etiã illoꝝ partẽ vellet enarrare: qd ꝛ mihi nõ aliter possibile videt esse: vñ veniã a legẽtib⁹ exposco si pñs: pl⁹ ꝙ̃ alia: capitulũ prolongauero: cũ intẽdã declarare ꝙ vtilitates vini nõ solũ in spũs ꝛ corpus: sꝫ vsqꝫ in aiam ipsam se extẽdant ad eamqꝫ perueniãt. Et ꝙ ita sit apparet per Auicẽnã in tertia primi. doctrina ij. c. viij. sic dicẽtẽ. Ex potu vini moderato tãtũ clarificat ingeniũ: ꝙtũ ab alijs vicib⁹ nõ clarificaret. Et in primo tertij. tract. iij. cap. xiiij. Sicut repletio ex vino facta nocet sensibus interiorib⁹ valde sic parum ipsi⁹: id est moderat⁹ pot⁹ dilatat aiam ꝛ cõfortat spiritũ: ꝛ facit ipm bonũ. Et in tract. iiij. capit. xix. eiusdẽ ait. Cõplexio vini est cõueniẽs spiritui ipꝫ cõfortans. ꝛ in tract. v. capit. xi. iterũ dixit. Repletio vini valde nocet: sꝫ paꝝ ex ipso sumptũ dilatat aiam: ꝛ cõfortat spiritũ: et acuit ipm: ꝛ excusat a multitudine aque cũ multiplicatio eius sit nocibilior res. Et in. x. tertij trac. ij. cap. vj. inquit. Vinũ est magis oib⁹ nutritiuũ spũs. In libro quoqꝫ de virib⁹ cordis. cap. v. sic ait. In bibentibus laudabile vinũ leticia multiplicat intãtũ aliqñ ꝙ putant sine cã ridere cũ tñ nõ sit ita: sꝫ cã est: qꝛ vinũ qñ bibit moderate copiosum gñat spiritũ moderate cõplexiõis ꝛ substãtie ꝛ vehemẽtis luminis ꝛ splendoris: vñ ad leticiã valde disponitur: ꝛ idcirco valde letificat. Et hoc nõ solũ Auicẽ. sꝫ Isaac etiã voluit in pticularib⁹ dietis cũ inquit. Non solũ bonitas vini in corpore ostẽdit: sꝫ etiã in aia operat: facit em̃ illã obliuisci tristitiã ꝛ angustiã: datqꝫ sibi letitiã ꝛ cõfortat cã ad inuestigandã subtilitatẽ ac difficilem rem: eiqꝫ tribuit sollicitudinẽ ꝛ audaciã ꝛc. Que fuit sententia Gal. in libro de sequela potentiarũ aie ad cõplexionẽ corporis. c. iij. dicentis. A tristitia omni ꝛ angustia alleuiat euidenter vinũ bibitum: quotidie enim hoc experimur. ꝛ zeno vt aiunt dicebat. Quoniã sicut amari lupini infusi in aq̃ fiunt dulces: ita ꝛ ipse a vino dispo nebatur. Et post pauca subiunxit. Theogius enim dicebat, Vinũ cũ bibitur multũ malũ est. si vero id aliquis bibat sapienter non malũ est: sed bonũ. Vere enim si moderate bibatur digestioni ꝛ distributioni et sanguificationi et nutritioni multum confert: et cum hoc animam nostram mansuetiorem et audaciorem efficit per mediam videlicet complexionem corporis: quã rursus ipsam operatur per mediũ

humoꝝ ꝛc. A quib⁹ sumpsit Rasis cū dixit in .iiij. Almāsoris. cap̄. xiiij. Uinū stomachū et epar calefacit: inflationē q̄ȝ dissoluit: cibūq̄ȝ digerit atq̄ȝ vrinā ꝓuocat ⁊ vētrē soluit: ⁊ p̄ter hoc animā letificat ⁊ gaudere facit: hūc aūt postremū bonitatis vini modū nōdum inuenimus aliq̄d ꝙ vicē vini cōpleat: in aliȷs autē modis q̄n̄q̄ȝ reperiri possunt quedā vicē vini supplētia: licet in his operationibus vino debiliora existāt. Uinū itaq̄ȝ aīam letificat. ⁊ ideo dicebat Aristote. in. xxx. ꝓblematum ꝓblemate primo. Oēs vinuȝ multū bn̄ sperātes facit. Quātum vero vinuȝ faciat ad corporis cōfortationem pȝ ꝑ Rasim in libro xxij. cōtinētis. c. ccccxlj. dicētē autoritate Ruffi. Uinū auget caliditatem innatā ⁊ eā suscitat: vn̄ exinde digestio erit melior ꝛc. ⁊ infra subdit. Dico ꝙ si in modico quātitate bibit̄ impinguat cōualescētes ⁊ lessos: ⁊ inducit appetitū cibi: digerit phlegma: deponit aliquā ꝑtē cholere rubee: ⁊ cōtēperat qđ nō deponitur: de eo tollit malitiā ipsius: solicitat aīam: ⁊ inducit eā ad motuȝ auget prudentiā: ꝓuocat vrinam ⁊ sudorē: infert aūt relinquētib⁹ illđ tristiciā ⁊ malum aīm ⁊ maciē: ⁊ infrigidat corp⁹ ipsoꝝ: tn̄ oēs vtilitates hm̄ōi sunt in moderato potu ipsius ꝛc. Et in fine capituli autoritate Alexādri dixit. Uinū bibitū eq̄le: bonum dabit iuuamētum ⁊ magnum in digerēdo inducēdo nutrimēto: in generādo sanguinē ⁊ nutricationē: leuē facit animū ⁊ robustum. Patet similiter iuuamēta vini per Haliabatē in. v. theorice. ca. xxix. dicētē. vtilitas vini est vt cibū deferat: ⁊ ad oīa trāsmittat mēbra: et vt corp⁹ pascat ac calefaciat sanguinēq̄ȝ augeat: ⁊ sp̄m ⁊ calorē ꝯfortet naturalē ⁊ i corp⁹: dispꝑgat digestionemq̄ȝ adiuuet ꝛc. Et in. c. xxx. eiusdem ait. Uinū est inter opportuniores ⁊ meliores q̄ sanitatē tueātur causas: si tēperato sumat̄ mō: et cū opus fuerit. naturalē nāq̄ȝ confortat calorē ⁊ auget: explicatq̄ȝ in oīa mēbra: animā cōfortāt: ⁊ ei leticiā affert ⁊ gaudiū ⁊ insegnitiem: audaciā virtutibusq̄ȝ addit: humores tēperat cholericos: ⁊ ꝑ vrinam purgat ac sudoreȝ. Tēperat etiam cholerā nigraȝ sua calefactione et hūectatione. naturā mollit: mēbra humectat principalia: corporaq̄ȝ quib⁹ siccitas accidit ex immoderato calore: ⁊ ab infirmitate surgentiū corpora sustollit ⁊ corpulentat: auget nāq̄ȝ ciboꝝ appetituȝ: digestionē adiuuat eorundē: ⁊ ad membra trāsmissionē hūiditatēq̄ȝ ad ea perfert: aque ventositateȝ dissoluit ⁊ inflationē. Hec oīa facit si immoderata sumat̄ quantitate. hec ipse. Ab his aūt princeps vr̄ accepisse cum dixit in scđo primi summa de pulsibus capitulo. xj. Uinū sua essentia fortes efficit sanos: ꝓpterea ꝙ velociter ꝓbet augmentū in substātia spirit⁹ ꝛc. Et in. iij. p̄mi doct. ij. cap. viij. Uinū est cibo bonus penetrat in toto corpore īcidit phlegma ⁊ resoluit ip̄m: ⁊ cholerā rubeā in vrinā ⁊ aliȷs extrahit. ⁊ choleraȝ nigrū labere facit ⁊ facile exire ⁊ ei⁹ flectit nocumētum ꝓpter cōtrarietatē ꝛc. Et in. iiij. primi cap. ij. inq̄t. Uinū tēperate bibitū in humectādo est forte. ⁊ rectificat colorē plumbeum: teste eodē in prima. iiij. trac. iiij. cap. xij. Similiter Isaac in vniuersalibus dietis. ca. viij. sic ait de ipso. Uinum augmentat calorem naturalem et confortat: cibus vero fatigat ꝛc. Et in particularibus inquit. Uinum bonum dat nutrimētum corpori: sanitatem reddit ⁊ custodit si sic accipiatur secundum ꝙ

opoztet:τ quantum natura valebit
sufferre:confortat em̃ virtutē nō so
lum in stomacho: verūetiā secūdā
que est in epate. Quare pculdubio
phisici cōcoꝛdati sunt:ꝙ impossibi
le sit actionē virtutis digestiue cō
fortari absq̃ caloris naturalis for
titudine:neq̃ vllus cibus inueni
tur aut potus qui adeo sit natura
lis caloris cōfortatiuus τ augmen
tatiuus prout vinū propter fami
liaritatis cōsortiū qđ cū natura ha
bet:τ q2 humanis est conueniens
corporibus:ei⁹ calor similis est ca
lori naturali:atq̃ cito conuertit in
naturalē τ mundissimū sanguinē.
vnde Ruffus ait. Uinum nō solum
cōfortat calorē naturale:verū τ͛ tur
bidū clarificat sanguinē:et addit⁹
totius corporis:τ maxime venarū
aperit tenebrosam fumositatē tri
sticie generatiuam a corde expellit
totiusq̃ corporis membra corrobo
rat. Et circa finē sic ait. Uinum vni
uersaliter τ tēperate bibitū secūdū
etatē tēpus regionē cōsuetudinem
atq̃ naturā. τ quantū natura ferre
valebit. sanguinē laudabilē aug
mentabit:ꝓpter sui naturā liquo
rē calorē sanguini assimilantē:bo
num saporē cibis τ potibus ꝑstat:
cibiq̃ desideriū excitat:libidinem
τ coitū irritat:q2 vitalis et anima
lis virtus ꝑ illud cōfortatur:τ na
turalis que est in tēpore toto tēpe
ratur:vigorem et fortitudinem su
scipit:stomachū adiuuat ad cibūre
tinēdum τ ad feces excludēdas. cō
positiōes etiā τ cōplexiōes anime
τ corporis cū sui odore τ mundifi
catiōe regit τ corroborat. qđ testat
ei⁹ actio:q2 palā ē:nā ꝯspicim⁹ illō
tollere tristiciā et aīe ꝓuocare leti
ciā:τ mutat vitiū nature aīe in vir
tutē:vertit em̃ ab impietate ad pie
tatē:ab auaricia in largitatē:a sup
bia in hūilitatē:a pigricia i solici
tudinē:de timore ad audaciā:mē
tis etiā desidiā τ taciturnitatem
ignauiā in astutiā:facūdiā τ in
geniū mutat. Rursus testat persos
τ elenos semp vino vti volētes di
sputare:vel cū alio ratiocinari:seu
cōsiliū dare ad regendā rempubli
cā:τ cognoscebāt q2 vinū est mētis
cōfortatiuū τ rectitudinis τ verita
tis demonstratiuū. Eleni quoq̃ eo
vtebant cū volebāt versus cōpone
re seu ludere cū instrumētis musi
cis arti ꝑtinentib⁹. ꝙ experimento
inueniebāt mētē corꝫ acui vino et
rōnē augmētari:τ eā in esse de ꝑtā
te i actū ꝓuehi:hoc ꝓ fit cū prout
opꝫ bibit τc. Et per hoc postremū
nulla pōt inter hec τ dicta Plato
nis superius oriri cōtradictio:ille
em̃ timebat quātitatē supfluā:hic
vero moderatā ītelligit. Ecce igit
quot τ quāta sint laudabilis vini
iuuamenta. quare τc.

¶ Cap. ccxxxix. ostendit ꝙ ma
gnū siue ꝙ plurimū esse vini nu
trimentum cum quibusdā aliis
eius vtilitatibus.

Licet ex supiori capi.
sufficienter intelligi
possit quātū sit in cor
pus nrꝫ vini laudabi
lis nutrimētū:ad ple
niorē tn̄ itelligētiā:et
ad grādiorē vini cōmēdationē:su
periorūq̃ dictoꝝ ꝑfectionē dicem⁹
in presenti:ꝙ inter oia nutrientia
et cito restaurantia vinum bonum
obtineat principatum:quēadmo
dum ex dictis antiquorum colli
git. Dixit em̃ Auerrois i septimo
colliget capitulo de cibatiōe τ fri
catiōe τ balneatiōe febricitātiū. Ui
nuꝫ τ carnes porcine sunt plurimi
nutrimēti. τ ifra i capitulo de sinco
pi τ suis ꝑiculis:τ de oib⁹ accidē
tib⁹ impedientibus curationem se

bris inquit. Uinū digestioni citi⁹ ꝓparat oibus aliis cibis ꝛ medicinis: ita ꝙ dicitur ꝙ in stomacho nō morat ad digerendū: nisi i epate solū. qd sensisse vr Gal. in secundo aphorismoꝝ cōmento decimooctauo dicens in fine. Oīm velociter ꝛ subito nutrientiū est vinū. et in tertio libro de alimentis capitulo antepenultimo sic ait. ꝙ ex nutriētib⁹ sit vinū oēs ꝯfitent. ꝛ si nutriēs oē alimētū esse dicēdū ē: dicēdū esse ꝛ alimētoꝝ vinū. ꝛ in tertio libro de cōplexionib⁹. capitulo secūdo dixit. Hec qdē res oī cibo cōmunis est: vino aūt ꝓpriū existit et corpore permutari velociter: quēadmodū ꝓprium est pingui ligno tede pini ꝛ coto ꝛ stupe ꝛ pici velociter ab igne resolui. ꝛ in cap. sequēti inqt. Uinū nō est calidū potētia nisi qꝛ in sanguinē cito permutat ꝛ facile. Et ꝙ ita sit scꝫ ꝙ vinū plurimū nutriat: dedit nobis signū Aristoteles in. xxvii. ꝓblematum ꝓblemate q̄rto dicēs. Amici vini vt frequētes fortes fiūt. ꝛ i tertio eorūdē particula problemate primo dixit. Uinū venereos facit: et recte dicit Bacchū ꝛ venerē simul esse: qd ꝓfecto nō esset si plurimū ex vino nutrimētū nō reciperem⁹. Habemus ergo inter ceteras hāc potissimam ꝛ nobis necessariā ipsi⁹ vini vtilitatē: ꝛ p̄ter hāc alias quoqꝫ q̄pplures: tēperat em̄ nostri corporis humores: quēadmodū voluit Gal. in vii. aphorismorū cōmēto. lvi. dicēs. Uinum tēperatū totū corpus calefacit mēbra perforās: humores tēperans: ꝛ calorē naturalē excitās. ꝛ in. iiii. de regimine sanitatis. c. i. dixit. Uinū sup oē illud digerit semicrudos hūores ꝛ sudores: ꝛ vrinā ꝓuocat ꝛ sumno cōfert. ꝛ in lib. ii. de accidēti ꝛ morbo. c. iii. inquit. Si vinū sumat tēperate calorē naturalē augmētat qm̄ cōsimile ꝛ cōueniēs est ei. Et propterea scripsit Isaac in ꝑticularib⁹ dietis. Antiq̄ assimilauerūt vinū tyriace magne qꝛ inuenerūt ipm̄ duarū cōtrariaꝝ rerū esse iuuatiuū: calefacit em̄ frigida ꝛ infrigidat calida: humectat sicca: ꝛ extenuat humida: ei⁹ tamē calefactio ꝛ desiccatio est naturaliter: humectatio aūt ꝛ infrigidatio accidētaliter: qꝛ cū sui subtilitate ꝛ perforatione portat aquā ad membra que necesse est refrigerari ꝛ humectari ꝛc. Habet p̄terea vinū nō solū humores tēperare: sꝫ etiā malos expellere: ꝛ bonos cōsequenter puricaficare. Qm̄, vt dixit Auicē. in iii. p̄mi doctri. ii. c. viii. Uinū cholera abūdātib⁹ rubea ꝯfert: ꝓpterea ꝙ cholerā rubeā vrinā ꝓuocando expellit: ꝛ humidis etiā cōfert: propterea qꝛ humiditates maturat: ꝛ quātomagis ei⁹ odor fuerit meli⁹ ꝛ bonus ꝛ ipm̄ fuerit malus saporis melioris: erit magis cōferēs. Que fuit Gal. snia in p̄mo de regimine sanitatis dicētis. Uinū iuuenib⁹ qdē aptū est ad euacuationē cholericarū superfluitatū ꝛc. A quo similiter sumpsit Auer. i. vi. colliget. c. de regimine corporis tēperati dicēs. Uinū ꝛ cernisia duab⁹ resistūt choleris: ꝛ eas a corpore expellūt: melācholie vero a tota specie resistūt: sed cholerā rubeā per vrinam educūt: ꝛ mēbra humectāt: in qb⁹ siccitas superuenit ꝛc. Ex quibus ergo ꝯcludere possum⁹ vini bonitates ꝛ iuuamēta: dicētes cū Isaac particularib⁹ dietis sic scribente. Patet ergo iuuamētū vini animā ꝛ corp⁹ vna cōprehēdere: qd cū ita sit: necesse est vt sit cōueniens oib⁹ etatib⁹: tēporibus: ꝛ regionib⁹: cuꝫ sumptū fuerit scd̄m vim ꝛ cōsuetudinē bibētis ꝛc. Et post aliqua subiunxit. Palam est ergo vinum esse

bonū omnibus si scdm q opz accipiatur: qd nullus physicus aliquibus hominibus seu tēporib⁹ laudat: nec vituperat nisi scdz quātitatez quā bibūt vel cōmixtionē aque cū eo: quia si multū ꝛ purum fuerit conuenit hyemali tempore ꝛ in frigida regione. In estate vero calidaqꝫ regione vini paucitas multumqꝫ cōmixti necessario cōgruit.

¶ Cap. ccxl. ostendit nocumēta vini aquati: ꝛ proprie per cōmixtionē aque in mensa cum vino puro: vt veneti pluresqꝫ alij facere consueuerunt.

Quia in calce superioris capituli mētionē fecimus de vino cū aqua cōmixto: qd in estate precipue videtur cōuenire eo q refrigerat ꝛ humectat ꝑpter aquā cum eo ꝑmixtā: tū etiā quia repugnat aereo calori ne pre nimia cōtinētis caliditate siccentur corpora: ꝛ hoc qz vinū portat aquā cū sui subtilitate ad toti⁹ corporis mēbra ꝛ valde velocit: vt Isaac inquit in libro particulariū. Sup quo dicto se fundatus q̄spiā facile posset opinari q q̄libet semꝑ ꝛ vniqꝫ secure hoc facere posset: quēadmodū quosdā viros fortissimos multe carnis ꝛ magni laboris robustorūqꝫ interioꝝ id in estate sine aliquo penitus nocumento facere videm⁹. Qui sic existimans plurimū deciperet: cū ita nō sit quemadmodū crederet: nec id Isaac voluisse putādū est: imo plerisqꝫ tale permixtū vinū exhibitū ꝑmaxime noceret. Et propterea in hoc capitulo decreuimi⁹ duo precipua declarare: quoꝝ primum est: qui sint ad hmōi potu ꝓhibiti: ꝛ scdm que nocumēta proueniāt ex ipso si oīno bibere voluerint. Dicam⁹ ergo q qui imbecillis stomachi fuerit vel cerebri talē vini commixtionē pre ceteris dz cauere: qm̄ vt dixit Auicē. in. iij. j. doc. ij. c. vinū mixtū velocius inebriat propterea q aqueitas penetrat: ꝛ facit ipm vinū veloci⁹ penetrare: atqꝫ forti⁹. que fuit etiā snīa Aristo. in. iij. problematū particula ꝓblemate. iij. dicētis. Uinū cum aqua tēperatū ꝑpter ei⁹ subtilitatē magis inebriat: ꝛ ꝑpterea q̄ debile caput habēt in primis debent hmōi ꝑtermittere. Similiter q̄ debiliū viscerū extiterint: qm̄ intestinis, ꝛ stomacho talis potus q̄ꝫ plurimū nocet: vt pz ꝑ Auic. in. xvj. iij. trac. ij. c. vj. dicentē. Uinū plurime commixtionis ꝑparat intestina ad colicā vētosaz ꝓprie. Apparet etiā per Gal. in. ij. regiminis acutorum cōmēto. xxviij. dicentē. Uinū aqruz ꝯmixtū debilitat stomachū: ver bibere quantitatē paruā ex eo est cōueniens stomacho q̄ exiccatus est. Et in cōmēto. xxxiij. eiusdē inquit. Uinū aquatum cōmixtū mollificat stomachū: humectat enim: debilitat ipm: ꝛ generat in intestinis ventositatē. Sicut vinū purū facit saltuz in tēporib⁹: ꝛ grauitatē in capite: ꝛ sitim ꝑpter sui caliditatē: sic aquatū facit cōtrariū earū ꝑpter humiditatē suā ꝛ frigiditate. Et ꝑpterea cōcludēdū est q qui debile stomachū aut frigiduz habuerit oino: sicut ꝛ debilia habētes viscera: dz vinū cōmixtū nō accipere: sed illis fortioribus medicine grā derelinquere qui secure ipo qnqꝫ dicta ratiōe possunt vti: ꝛ ꝑcipue in estate et regione calida: teste Isaac vbi supra. Ipsis enim has facit operationes. Primo naqꝫ facit eos melius dormire: dicēte Auice. in. j. iij. trac. iij. c. xviij. Uinū plurimū cōmixtū hu-

mectat: et dormire facit. Et in .xiij. tertij tracta. j. c. xvj. inquit. Uinum mixtũ scd̃m mediũ mũdificat: abluit ⁊ cõfortat: facit ꝓterea sudare vehemẽter ꝓsertim si fuerit album subtile multa cõmixtiõe ꝯmixtuz: vt idẽ etiã dixit in ꝓma q̃rti trac. ij. c. xxxix. Cõfert etiã ad sedandũ sitim plus q̃ꝫ vinũ aut aqua simplex vt voluit Gal. in primo de simplici medicina distinctiõe. iij. c. vj. cum ait. Si bibat aqua cũ vino sedabit sitim plus q̃ꝫ si bibat sola: qm̃ vinũ adiuuat aquã ad penetrãdũ: ⁊ facit ipsam ꝯuenire ad loca ad q̃ sola non ꝯuenit. His itaqꝫ de causis vino ꝯmixto possũt vti q̃ stomachũ vel interiora imbecilla nõ habuerint: ⁊ qui colicã pati vel aliã hmõi passionẽ ex facili cã nõ cõsueuerint hr̃e. Quare cõcludam⁹ ꝙ qui cum ꝓdictis conditionib⁹ iuuenis fuerit: carnosus. in media estate cõstitut⁹ arte laboriosus ⁊ potui ꝯmixto cõsuet⁹: vt ꝓhabita cõsequatur iuuamẽta: securissime vinũ cuz aq̃ ꝯmixtũ poterit accipere: q̃ vero diuersus fuerit minime. Queadmodũ ex ꝓma quarti ⁊ ex plurib⁹ Gal. voluminib⁹ colligi põt. Ideo ⁊c.

¶ Cap. ccxlj. ostñdit vtilitates et iuuamẽta vini aquosi et subtilis naturaliter: ⁊ ꝙ ipm̃ quibusdã sanis ⁊ febricitãtibus plus conueniat q̃ꝫ aqua sola.

QUia in superiori. c. de vino aquoso artificialiter ⁊ ex tp̃e facto diximus: nũc de naturaliter aquoso ⁊ subtili verba facere intendimus: ⁊ declarare ꝙ ipm̃ plus q̃ꝫ aq̃ calidis corporib⁹ ⁊ febricitãtibus cõueniat: ⁊ ꝓpterea q̃dã ignari medici pecunijs tantũmodo intẽti: et nũq̃ꝫ bonũ aliquẽ librorꝫ aperientes: loco aque hmõi vino vti deberẽt: cũ tñ oppositũ faciant plerũqꝫ ꝓducẽtes infirmos nõ solũ ad stomachi: sꝫ ad toti⁹ corporis debilitatẽ ⁊ ꝟtutis ei⁹ ꝓstrationẽ. Qui si vnq̃ꝫ ꝓsens legerint capitulũ: facile poterũt simul ⁊ errorẽ suũ ⁊ damnum egrotãtiũ intelligere. Uerum ne ⁊ ipsi nos reprehẽdãt: dicamus aperte ꝙ sit vinũ illud qđ plus q̃ꝫ aquã cõmẽdam⁹ febriẽtib⁹: nõ em̃ quodlibet vinũ sic absolute ad id approbam⁹: sed id tm̃ de quo loquitur Gal. in lib. de vicinis cũ ait. Uinũ aquosum nominãt hoies id qđ assimilãt scd̃m colorẽ ⁊ cõsistẽtiam aq̃: diaphanũ em̃ est ⁊ lucidũ ⁊ purũ ⁊ ꝯsistẽtia subtile: ⁊ gustãti videbit nullũ fortẽ saporẽ hr̃e: ⁊ cũ commiscet cũ aqua nõ tolerat aq̃ multe mixtionẽ: vñ ab antiq̃s pauciferũ vocatũ ẽ. Et istud etiã ẽ de numero illorꝫ de q̃b⁹ infra dixit. Aquosa vina inueterascũt: qm̃ faciliter acescũt. Cui⁹ vini ꝓprietates ⁊ operatiões ipse in. ij. aphorismorꝫ cõmento. xj. manifestauit cũ inq̃t. Uinum aquosum ⁊ subtile atqꝫ albũ naturaliter est aq̃ vicinũ: ⁊ illi⁹ ꝟtuti vicinat ad nutrimẽtum: vñ vrinã ꝓuocat: nec corp⁹ ide nutrit nisi ꝑuissimũ. Et in. v. Terapẽtice. c. ix. dixit. Uinũ aq̃sum bibitũ vniuersas mouet execratiões. Et i libro de euchimia. c. viij. silr̃ tetigit iuuamẽtũ ei⁹ de vrine ꝓuocatiõe cũ ait. Quecũqꝫ vinorꝫ sũt aquosa ⁊ subtilia scd̃z cõsistentiã vrinã mouentia paucissimũ nutrimentũ dãt corpori. Et infra subiunxit. Meliora vina ad vrinationẽ sunt q̃ subtilia existũt: ⁊ caput minime tãgũt ⁊c. Et ꝓpter oẽs hac causas calefactis corporib⁹ et febriẽtib⁹ sunt ꝯueniẽtia. ⁊ eo magis ꝙ vt Princeps scripsit i. x. tertij trac. v. c. j. Uinũ aq̃sum ẽ ꝯfortans ꝟtutẽ plus q̃ꝫ aq̃: ⁊ in potu ei⁹ sunt

incisio ⁊ subtiliatio. Et in.xiij.ter-
tij trac.j.c.xxix. Uinū subtile decli-
nans ad stipticitatē parū tolerans
cōmixtionē ꝑpter aquositatē suam
facit penetrare cibū:⁊ viuificat vir
tutē:⁊ excusat a potu aque frigide
faciētis tristari ⁊ irasci suo frigore.
Et in prima quarti tract.j.c.xxxix.
expressius sic dixit. Uinū albū sub
tile cōmixtū est melius febricitan-
tibus ꝙ̄ aqua ꝑpter illud qđ est in
eo de sudatione ⁊ ꝓuocatione. Et
infra ait. Uinū fractū ꝑcōmixtionē
cōfert febricitātib⁹ cholerice in de
clinatione presertim: qm̄ infrigi-
dat ⁊ humectat vehementer. Hoc
quoqꝫ sensit Isaac in particularib⁹
dictis dicēs. Uinū albū ⁊ aquosuz
securius datur febricitātib⁹ cū fa-
cile fumo ⁊ sudore egrediatur. Et
post aliqua subdit. Uinum subtile
aquosum semꝑ inuenitur cuz albe
dine ⁊ claritate: vnde facile est sto
macho: cito em̄ digerit ⁊ venas ꝑ-
forat vrinā qꝫ ꝓuocat: ideoqꝫ vtile
est febricitantibus: q̄ non fortiter
calefacit: neqꝫ mētē ꝑcutit: nullum
etiā cerebro vel neruis infert nocu
mentum. Si vero fuerit mixtū: erit
melius maxime ad extinguēdū si-
tim. Et iterum infra subiunxit. Ui
num qđ est subtile debile insipidū
⁊ nullā sustinēs cōmixtionē: min⁹
ceteris calidum est faciliorisqꝫ dige
stionis: ⁊ cito venas omnesqꝫ corpo
ris penetrat poros ⁊ velociter ex-
pellit: ꝓinde minus est ceteris nu
tribile: ⁊ plus alijs infrigidat: ⁊ ca
lorē ⁊ sitim extinguit: ⁊ vrinā ꝓuo
cat ⁊c. Istud etiā voluit Auerrois
i.vij.colliget.c.de febre ephimera i
speciali dicens. Uina aquosa alba
oibus istis.s. febricitantib⁹ vtilia
sunt si bibere assueti fuerint: ita ꝙ
post digestionē bibant. nā plura
habēt iuuamēta ꝙ̄ aqua: nā vinuz
natationē cibi in stomacho vetat:
ventositatē resoluit vrinā ꝓuocat
⁊ sudorē aīam letificat: ⁊ adiuuat
naturā ad expellēdū sup̄fluitates
⁊c. Et fuit sn̄ia Gal.i.iij.regiminis
acutorū cōmento.x.dicētis. Cōue-
nienti⁹ ex vinis oibus ei q̄ hꝫ egri
tudinē acutā est vinum aquosum:
⁊ hoc vinū est cui⁹ color est albus ⁊
eius substātia est subtilis: ⁊ nō ostē
dit in eo stipticitas: neqꝫ pōticitas
neqꝫ asperitas: neqꝫ dulcedo: neqꝫ
amaritudo: neqꝫ vētositas est ei: qđ
est q̄ hoc vinū solū inuenit priua-
tū nocumētis q̄ ꝓueniunt ex potu
aque ⁊ omni malitia. qđ reperi in
multis locis italie ⁊ asie. hec ipse.
Et in.ij. Terapētice.c.iij.dixit. Ui
nū qđ aquosum est visu ⁊ ꝟtute me
lius em̄ est ꝙ̄ aqua ꝑ oia digestio-
ni auxilians ⁊ sudores ꝓuocās. Et
in quarto de regimine sanitatis.
Uinū sup omne aliud digerit semi
crudos humores ⁊ sudores: ⁊ vrinā
ꝓuocat: ⁊ somno cōfert. Et in libro
de euchimia.c.vbi supra in q̄t. Ui-
nū aquosum est bonū ad eductio-
nē q̄ est ex pulmone virtutē robo-
rās: ⁊ humores humectās ⁊ inci-
dēs moderate: ⁊ febricitantib⁹ im
periculosius dat alijs vinis: et em̄
malicias aque ⁊ vini effugit: mul-
totiēs capitis dolores sedat ꝑpter
fientes in vētrē humores. Pertrāse
eo ꝙ vinū purū subtile nedū aquo
sum quartanarijs sit cōueniēs. te-
stib⁹ Auicē.in.j.iiij.tract.iiij.c.xij. ⁊
Rasi in.x. Almāsoris. ⁊ Auerr.i.vij.
colliget. Et igit ꝙ̄tū febrientib⁹ sit
vinum cōueniens ⁊ p̄cipue corpo-
re purgato ⁊ febre iam declinante:
qm̄ in principio nequaqꝫ. Cōside-
rata tamen consuetudine bibendi
vinum. ⁊ hac nostra frigida regio-
ne viniqꝫ aquosi: superius etiā in
acutis laudati multitudine: debe-
rent hi nostri medici equiuoce pa-
tientibus nō acute: vinum tale po

tius q̄ aquā coctā vt faciūt cōcede re: ꝛ tāto magis q̄ veteres prealle gati in calidis regionib⁹ existētes et vinū bibere nō assueti id poti⁹ q̄ aquam calidarum hominibus complexionum et acute laboranti bus condonauerint. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxlij. ostēdit naturā et operationes vini albi planensis clari ꝛ subtilis in cōsistētia.

Ut narrationē de vino subtili cōpleam⁹ de albo ꝛ planēsi vino sermonē faciam⁹: ꝛ naturā eius ꝛ virtutes ostēdam⁹: vt eo libēter vtentes: ꝛ ipm preceteris sanius existimātes: intelligāt quantū a via deuiēt veritatis: cū ipz nō solū bibāt. sed oib⁹ alijs tanq̄ melius preciosiusq̄ cōmendet. q̄ pfecto nō cognoscūt q̄ hmōi minime faciat ad sanitatꝫ cōseruationē: cū parū admodū ab aqua differat: vt sensit Haliabas in. v. Theorice. c. xxx. cū ait. Uinū albū est aq̄ simile. qd̄ minus reliquis oib⁹ calidū est ꝛ fuit Gal. sentētia in scdo aphorismoꝝ cū cōmento. xj. dicētis. Uinuz aquosuz ꝛ subtile atq̄ albū naturaliter est aq̄ vicinū ꝛ illius virtuti vicinatur ad nutrimētū: vnde vrina puocat: nec corp⁹ inde nutritur nisi paruissimū. Et in tertio regiminis acutoꝝ cōmento. viij. Uinū albū est minoris calefactionis oibus vinis. Quod etiaz ipse voluit in tertio alimētoꝝ. c. antepenultimo di. Omnib⁹ vinis minime nutriūt q̄ alba q̄dē colore: subtilia autē: cōsistētia cōsimilia aliq̄liter entia aq̄s. Et pp̄terea dicebat princeps in tertia primi doctrina. ij. c. viij. Uinum album ꝛ subtile calefactis est melius: non em̄ capitis efficit dolorē: sꝫ fortassis humectabit: et dolorez capitis alleuiabit q̄ ex stomachi ardore puenit. Et in doct. iij. eiusdē. c. iij. sic etiam inq̄t. Uinū albū ꝛ subtilie est pauci nutrimenti: et datur loco aque. Similiter Auerrois in parte secūda canticorū cōmenti. xxxv. dixit. Uinum album est melius cui accidit ex potu vini dolor capitis necnō supcalefactio: est em̄ propinquius ex ei⁹ nature aque. Et ideo priceps Auicen. in textu cōmenti. xxxvij. eiusdē concludit. Tempore estiuo sumendū est vinū albuz ꝛ aquosum: eo q̄ sit subtilitati ꝛ simplicitati ppinquius ꝛc. Huius quoq̄ snīe fuit Isaac in particularibus dietis cū scripsit. Palam ergo intelligimus vinū albū ꝛ nigrum esse minus ceteris calidū: sed album magis q̄ nigrū humiditati ptinet p sui subtilitate et aquositate sibi domināte: ꝛ grossitate atq̄ terrestreitate nigro dn̄antibus ꝛc. Et post aliqua subiūxit. Nō inuenimus vinū subtile ꝛ aq̄sum: nisi albū ꝛ albedini vicinū: pp̄ter hoc albū est subtili⁹ minusq̄ comixtionē suscipit: est et sensu facile cito digestiuū: ꝛ vrinaliter venarū pforatiuū: ꝛ vrine puocatiuū. parū tn̄ nutrit pp̄ter suam leuitatē: vn̄ cito in caput ascendit ꝛ facit ebrietatē cito dissoluendā. Nigrū vero ꝯriū facit. Et infra sic etiā inquit. Albo vino pertinet defectio odoris ꝛ saporis: nullā infert cōmixtionē: ꝛ raro īuenire possumus: vt sit dulce vel ponticū ꝛc. Et q: subtile est debile ꝛ insipidū ꝛ nullā sustinens commixtionē: minus ceteris calidū est faciliorisq̄ digestionis: ꝛ cito venas oēsq̄ corporis poros penetrat ꝛ velociter expellit: pinde minus est ceteris nutribile: ꝛ plus alijs infrigidat: ꝛ calorem ꝛ sitim extinguit: ꝛ vrinā puocat. Ex quibus patet q̄ tale vinū sit magis febricitantibus: aut

valde supcalefactis vtile q̄z sanis nutrimento indigentibus ⁊ nō caliditatis extinctione. Et ideo concludere possumus ꝙ vinū album planēse ⁊ subtile ꝓprius via medicine q̄z via nutrimenti vel roboris sit propinandū: licet oppositū sentiant aliqui delirantes. vt diximꝰ quare ⁊c.

¶ Cap. ccxliij. ostēdit naturā ⁊ proprietates vini citrini ⁊ potentis: quibusq̄ personis ipsuz conueniat.

Vulgares vinū citrinum cōi quodā noie albū appellant: vinū ab altero nō distinguētes: nisi in potētia. ⁊ de noibus parum curare videnť. Nos antē proprius vinū albū esse dicimus qđ superius descriptum est scz subtile pallidū ⁊ nature aq̄ vicinū: nullā aut modicissimā sustinēs cōmixtiotione: qualia sunt vina planensia facta ex vuis albis apud nos patauos q̄ nullius sunt potētie: sed vt plurimū sunt velut aqua. Citrinū vero dicimus vinū lōge predicto potentius. qđ in rei veritate citrinū existit in calore odoriferuz atq̄ potēs sicuti est vinū montaneū ex vuarū albarū bene maturarū expressione factū cuius naturā ⁊ proprietates hoc in capitulo intēdimꝰ declarare: vt q̄ eo delectanť intelligant ꝙ nō ita ad sanitatis ꝯseruationē faciat sicut ad gule voracis voluptate. Dicā ergo de ipso inprimis cū Haliabate in. v. theorice. c. xxx. sic scribēte. Vinū qđ est croceū: fortioris est caloris ⁊ robustioris acuminis: citiusq̄ ad mēbra transmittiť: ⁊ rubeam parit cholerā et cephaleā. qđ in sanis etiā est verū ⁊ nō in febricitātibꝰ solū. De q̄bus locutꝰ est Gal. in. j. regiminis acutorū dicēs. Vinū citrinū est malū in eo quo indiget ille q̄ hz febrem q̄m est calidū vehementis caliditatis. Et Galie. etiā in. iij. eiusdem cōmēto. ix. cū dixit vinū citrinū vehemētiꝰ ledit caput ⁊ mentē: q̄m est calidiꝰ nigro: ⁊ ꝓpter hāc cām fit addēs in febribus: qđ est q̄m cōuenientiora in febribus sunt vina aquosa tm̄. A quo sumpsit Isaac i particularibꝰ dietis cū inq̄t. Citrinū ergo ⁊ glaucū vinū: q2 sunt ab extremitatibꝰ. s. albo q̄ nigro: q̄ztū op3 remota: ceteris sunt calidiora ⁊ leuiora faciliusq̄ caput ascendētia: ⁊ magis ipsa ꝑcutientia. Implent em̄ caput pungitiuo fumo: sacitateq̄ cōmouēt ad ebrietatē: s3 tn̄ leuissime dissoluiť: ⁊ talia, vina subtilia dicunť ꝓpter sue actionis velocitatē ⁊ fortitudinē sue penetrationis: sicut piper: cinamomū: zinziber: ⁊ similia q̄ in suis actionibꝰ sunt fortissima: nā subtiliāt humores eorūq̄ feces mūdificāt ⁊c. Et ꝙ vinū citrinū sit iā dictis siƚe pz ꝑ Gal. in lib. iij. de simplici medicina' distin. iiij. c. ij. dicentē. Vinū cuius substātia est minuta subtilis luminosa: cuius color ꝑtinet citrinitati ⁊ rubedini clarū: cuiꝰ odor est bonus: tolerat ea aqua q̄ntitatē multā. ⁊ in etate sua antiquū ⁊ purum est: ⁊ tunc ipsum sanat corpora q̄ infrigidata sunt etiā ꝑter naturā: ⁊ ab opio ⁊ hmōi: ⁊ cōfert vltimo iuuamento. Ex q̄bus apparet ꝙ cōplexio ⁊ virtus talis vini sit calida multum. ⁊ ideo de ipso dicere possumꝰ cū Isaac vbi supra sic scribēte. Vinū qđ fortissimū est: ceteris est calidius ⁊ fortioris actionis: citoq̄ caput ascēdit ac bullire ac feruere facit corporis humores: vnde fumus caput ascendēs nocet cerebro mētēq̄ ꝑcutit. Necesse est ergo vt caueāt illud q̄bꝰ dn̄ať cōplexio

calida:nisi multuz fuerit cōmixtuz q: si cōmixtuz fuerit quātuz opz:⁊ vt decet accipiatur:⁊ scd̄z qd̄ cōuenit etatib⁹ tēpori:regionib⁹:⁊ consuetudini est laudabile.q: grossos dissoluit humores:vias venarū de putredine mūdificat:atq₃ putredinē ⁊ sanguinē clarificat. Senibus autē ⁊ q̄ eoꝝ etati vicinātur ꝑpter coadunationē supfluitatis in eoꝝ corporib⁹ fit hmōi optimū vinuz: maxime si puritati fuerit vicinū:q: eoꝝ calorē cōfortat:crudorūq₃ abūdātiā dissoluit humoꝝ ꝑinde cōuenit quib⁹ collecti fuerint grossi et crudi humores ⁊c. hec ipe.Ex q̄b⁹ manifestum redditur ꝙ maluaticū:vinū grecū:⁊ omne vinuz mōtanuz magne potentie ⁊ caliditatis quomodocūq₃ dicatur calidas habētib⁹ cōplexiōes bibere nō liceat: nisi forsitā grā medicine : vt grossos dissolnat humores i stomacho existētes ⁊c. Et ꝑpterea in principio cibi ⁊ precipue i hyeme eo possunt in modica vti quātitate:i estate vero minime:quoniā calido calidu₃ nō est addēduz:vt vnusq̄sq₃ satis intelligit.quare ⁊c.

¶Cap.ccxliiij. ostēdit naturaz ꝓprietates ⁊ iuuamēta vini rubei et nigri simul declarando nocumenta vinorum grossoruz et turbidorum.

Compleam⁹ vinorū cōsiderationē ex ꝑte substātie et coloris ipsoꝝ acceptā dicētes pri⁹ de vino rubeo cū Haliabate l.v. theorice.c.xxx.sic scribēte. Uinū qd̄ est rubeū ⁊ clarum: fortis ē caloris ⁊ siccitatis: cito trāsiens ex stomacho: ⁊ in corpe sanguinē generat q̄ ad acumē declinat naturalē cōfortat calorē si cōueniēs de eo mēsura porrigatur.Est quoq₃ vinū subrubeū:qd̄ etiā fortis est caloris ⁊ plurimi nutrimēti bonū generās sanguinē si in moderata sumat̄ q̄titate.Et post pauca subiūxit.Est etiā aliud vinū:cui⁹ color est niger:qd̄ amplius nutrit eiusq₃ calor est sub croceo:⁊ in corpus transmissio tardior.Que videt̄ fuisse Gal.snia in ij.aphorismorū cōmento.xi.dicentis.Grossum vero vinū ⁊ rubeum nutribilius est ceteris:implens cito corpora obnoxia inanitioni.Et in cōmento.xviij.eiusdē inq̄t.Uina grossa ⁊ rubea nutribiliora sunt q̄ȝ aquosa:s₃ tn̄ minus q̄ȝ vina nigra sunt nutrientia. Et in lib.iij.de alimētis capl̄o antepenultio sil'r ait. Oīm vinorū q̄ rubea sunt sil'r ⁊ grossa ad gn̄ationē sanguinis idoneissima.In libro quoq₃ de vinis dixit Uina rubea ad nutricationē sunt cōuenientia:⁊ maxime si dulcia:q̄ q̄bus nutricatiōe indigēt:cōueniētia sunt si aliqd̄ aliud nō impediat Et ideo in libro de dissolutione cōtinua talē de eis ordinē posuit cūz scripsit.Et nutribilius est vinū rubeū:grossū dulce:⁊ post hoc nigrū grossuz dulce:⁊ post hoc albū grossum dulce.⁊ post hoc grossū rubeū asperū:⁊ postea nigrū grossum asperū:⁊ post hoc vinū subtile ⁊c.A quo Isaac accepit cū in particularibus dietis inq̄t.Uinū rufum qd̄ est de vuis nigris.⁊ aureū qd̄ est de albis sunt calidiora q: calor eoꝝ est in.iij.gradu:atq₃ sunt ab vtrisq₃ extremitatib⁹ sat₃ remota stātq₃ i mediа mediocritate.Rubeū vero est.i grossitie ⁊ grossitie ⁊ vicinū: idcirco nutribili⁹ ē oīb⁹ excepto nigro parū tn̄ ꝓuocat vrinā.⁊ tarde caput ascēdit.⁊ durā fac̄ ebrietatē dissolutionē difficillimā ⁊c.De nigro vo ⁊ grosso ⁊ turbido dicamus cū Auer.l.iiij.metheoroꝝ ꝯmēto.xlviij dicēte.Oē vinū i quo ē nigredo spissa ⁊ turbiditas vincit in eo terre=

streitas ꝛ aqueitas aut alterū eoꝝ. Et ppterea nō modo nō laudatur verū etiā plurimū detestatur ab oībus. Dixit eñ de ipso Jsaac in loco preallegato. Uinum terrestre et grossuz oppositū est subtili ꝛ aquoso: vñ qꝛ grossum ē plꝰ ceteris granat stomachū: durū ē ad digestionē faciendā: ꝛ difficile ad pforandas venas: vrinā nō pvocat tarde ꝙ ad caput ascēdit ppter sui fumi grauitatem atqꝫ grossitiē. Jdcirco nō facit ebrietatē: qꝺ tñ si fecerit nō cito dissolnetur. Silr Auicē. in prima tertij trac. qnto. c. x. inqt ꝺ ipso. Uinū feculētū ꝛ antiquū ꝛ nonnū etiā qꝺ nō est clarificatū gñat sanguinē vaporosum feculētuz ꝛ tenebrosuz. Et in. iij. tertij trac. qrto. ca. iiij. ait. Uinū grossum turbatū nocet visui: ꝛ ppterea est oīno fugiēdū. Uinū aūt nigrū grossuz ꝛ non turbidū nō est vituperandū: immo ad nutricationē pmaxie extollēdū De quo princeps in tertia primi doctrina scda. c. viij. dixit. Uinum grossum qꝺ est dulce est melius illi q̄ pinguis vult esse ꝛ fortis: ab oppilationibꝰ tñ eius sibi caueat: vetus aūt rubeū est meliꝰ oppilationē habēti frigidā ꝛc. Et in. xj. tertij trac. scdo. c. viij. Uinū nigrū grossū ē nutribilius ꝛ magis faciēs declinare humores ad cōtrariū eiꝰ quo fit resolutio. ꝛ reducēs spiritū essentia sua ꝛc. est tamē ex medicinis inflatiuis vinū grossum ꝛ dulce propter grossitiē: vt idē ait. i. xiij. tertij trac. v. c. j. Jsaac quoqꝫ vbi supra sic de eo scripsit. Uinū nigrū grossius est ꝛ durius ad digerēdū: ꝛ difficile ad penetrandū viā venarū. ꝛ ad vrinā pvocādū: grossumqꝫ dat nutrimētū: pinde tarde caput ascēdit ꝛ cū ascendit facit forte ebrietatez ad dissoluēdū tardū. Et post multa subiūxit. vino nigro ptinet grossities liquoris. grauitas odoris vnde difficile est ad digerendū: tarde ad caput ascēdit: multū nutrit: ꝛ venas de grosso sanguine implet: ad dissoluēdū tardū. vnde Gal. Uidi homines palestribꝰ ludis vtētes hoc vinū frequēter ꝛ cōsuete bibere: vt ingrossarētꝰ ꝛ fortitudinē acciperēt. qꝺ eos ingrossauit: ꝛ magnā vim eis tribuit ꝛ dedit eis nutrimētū carni vicinū porcine: proide bonū est si iuuenibꝰ añ cibū datū fuerit. Seniorībꝰ vero ē incōueniēs ꝛ hoc añ cibū: ꝛ post cibum qꝛ ppter defectionē caloꝛꝫ naturalis eoꝝ generat oppilationē ꝛ in renibꝰ lapides si illo assuescāt. ꝛ postea subdit Uinū nigrū solā habēs dulcedinē calidiꝰ ꝛ nutribiliꝰ ꝛ plꝰ ceteris vētrē humectat: ꝛ vrinā nō pvocat: vētositatē ꝛ inflationē creat: et ex eo nō sit adeo nocumētū capiti ꝛ neruis ppter sue fumositatꝫ grossitiē ꝛ grauitatē: vnde tardiꝰ ad caput ascēdit: ꝛ ppter hoc ab eo tardissime inebriatꝫ ꝛc. vnde Gal. Uinū inqt nigredini ptinēs nō hꝫ tātū caloris quātū glaucū ꝛ citrinū: neqꝫ tātā facit ebrietatē. Uinū vero qꝺ dulce est ꝛ pōticum grossius duriusqꝫ digestiōi existit: ꝛ magis vētositatē ꝛ inflationē generat: lapidē etiā in renibꝰ et oppilationē in splene ꝛ epate magis ꝙ ceteris ꝛ vomitū pvocat: ꝛ dolorē i capite ꝛ neruis facit. ꝛ post aliq̄ iterū ait. Uinū nigrū dulcē hñs saporē cōuertitꝫ i sanguinē. sꝫ tñ sāguis quē generat turbidꝰ est ꝛ grossus melācholico ptinēs hūori. ꝛ ppterea pclꝫdere possumꝰ cū Gal. i. iiij. ꝺ regimine sanitatꝫ dicēte fugiēda sūt grossa ꝛ nigra vina vt cachochimia ꝛ tarde icedētia ꝛ i quito eiusdē vinū nigrū grossū nō ē vtile senibꝰ neqꝫ añ cibū neqꝫ mltomagꝫ alio tpe: qꝛ nullū grossū vtile ē senibꝰ: qm oppilā-

tur ex eis epar renes ꝛ splen. Et in tertio alimētorū.c.superius adducto. Grossa vina sunt magis nutritiua subtilibꝰ vt natura ipsoꝝ insinuat ꝛ experiētia testatur. Et ifra. Grossa vina digerūtur qdē tardiꝰ ꝛ distribuūt. Et postea. Amplius nutrimentū dāt corpori: ꝛ sicut ad nutrire sunt meliora subtilioribus sic ad vrinationē deteriora: ꝛ in lib. de euchimia.c.viij. sic ipe cōclusit. Fugere oportet a grossis simul ꝛ fetidis vinis ꝛ indelectabilibꝰ ꝛ austeris. Que aūt delectabilia fuerit grossa ꝛ nigra ꝛ non turbida: non ita fugiēda sunt: nisi a senibus ꝛ a timētibꝰ oppilatiōes: vt dictū est.

¶ Cap.ccxlv. ostendit naturā ꝛ ꝓprietates vini dulcis simul cū nocumentis eius ꝛ iuuamētis.

Uantū est ex pte substātie ꝛ coloris de vino superius determinatū est. Nūc aūt de ipo q̄ntū est ex pte sapoꝝ dicēdū est. ꝛ prio de dulci: quo maior ps hominū delectatur q̄ sensualē gustꝰ appetitū insequūtur nō tamē intelligentes ꝙ licet res dulces hūanis corporibꝰ cōueniētissime ex se ꝛ ꝓportionatissime sint vt i.c.xlix. libri huiꝰ declarauimꝰ: ꝑ accidēs tamē nociuissime existāt ꝛ ꝑmaxime vinū dulce. Qḋ nō tantū ratione dulcedinis: sed ratione dulcis ꝛ grossi liquoris simul. quēadmodū innuit Gal. in tertio regiminis acutoꝝ cōmēto scḋo cū inq̄t. Dico ergo ꝙ cū omne vinum dulce calefaciat: ꝛ sit grossū in substātia sua: oportet vt virtutes particulares q̄ apparent ab eo q̄n bibit nō sint nisi ab istis duabꝰ qualitatibꝰ. s. dulcedine et grossitie: qḋ est q: colori in se nō est. virtꝰ in nocumēto aut iuuamēto: ergo quātitas grossitudinis vini huiꝰ est illa ꝛ tarditas penetrationis eiꝰ. Oportet ergo vt nō solū nō aperiat oppilationes alicuiꝰ mēbroꝝ: sed faciat i eis oppilatiōes. Et ꝑpter hāc causaꝫ fit nocumētū eius epati q̄n in ipo est infirmitas nocumentū magnū: ꝛ ꝓprie cū in eo est apostema aut duricies: ꝛ nocet etiā huic mēbro nocumēto non pauca q̄ndo oppilationes q̄ sunt in eo accidūt ab hūorībꝰ grossis. ꝛ subdit. Deinde mēbrū scḋꝫ cui aduenit nocumētū post epar de vino dulci est splē. Qḋ etiā voluit ipe in li. de vinis cū ait. Dulce vinū neq̄ subtile certitudinaliter neq̄ lucidū inuenies. ꝛ ꝓpterea si dulce est ꝛ grossū est cōsistētia ꝛ tardi trāsitus: vnde nō solū obstruit aliquaꝫ obstructarū particularū: sed etiaꝫ alliciet obstructionē: ꝛ ꝓpterea nociuum fit epati patienti ꝛ maxime phlegmatizanti ꝛ nō solum epar: sed etiā splē nocetur a dulcibꝰ vinis: nō tamē pulmo quādo grossuꝫ aggregauit humoreꝫ. Cuiꝰ interpres Auicē. sentētiā magistri secutus inq̄t in.x. tertij tractatu prio.c.vj. Uinū dulce vehementer aperit oppilationē pulmonis: sicut ipsuꝫ vehemēter generat oppilationem epatis. Et in tractatu quito eiusdē c.j. dixit. Uinū dulce est meliꝰ vinū habentibꝰ in pectore egritudinē ꝛ proprie illud qḋ est albū. nam illud est magis adiuuans ad expuēdū: verū non oportet vt bibatur in pleuresi: ꝛ i periplemonia nisi post maturationē: neq̄ sumat in potu ab illo cuiꝰ epar aut splē est infirmū: ꝛ in.xiiij. tertij.c.xix. silr ait. Uinū dulce facit accidere i epate oppilationē: ꝛ ipꝫ abstergit illā q̄ est i pectore: ꝛ causa i illo est ꝙ vinuꝫ dulce attrahit ad epar nō gradatī ꝓpterea ꝙ epar diligit ipꝫ ex hoc ꝙ dulce: ꝛ ꝓpter suā penetrationē ex

hoc ꝙ est

hoc q̃ est potus. In pulmone ꝯo nõ sic: qm̃ superuenit ei vinũ dulce cũ iã colatũ est. Isaac vero de eo in particularibus dietis sic scripsit. Uinũ dulce calidum est in scđo gradu. ⁊ siccuꝫ in primo: aliquãtulum tñ humiditati pertinet ꝑpterea est grossum. ⁊ illaudabile in sua actione: nisi q: ventrẽ soluit: q: in omni' re dulci vis laxatiua ⁊ colatiua inuenit̃: qđ vinum si aliquid inuenerit in corpore qđ ipsius ꝯtrium sit actioni ⁊ cohibet̃ ad exeundũ calefacit ⁊ bullit ascenditq; ad superiorẽ partem stomachi ⁊ conuertit̃ in cholericos humores: sitimq; generat et ventositatẽ in superiori parte ⁊ lateri nociuam: oppilationẽ in epate ⁊ splene generat: lapidẽ in renib⁹ creat maxime si inuenerit hec mẽbra talibus passionibus ꝑparata: aut digestiuaꝫ virtutem debilẽ ꝑpter hoc caueat illud q̃bus grossa ⁊ humida donat̃ dieta: q: si assuescerint eo ꝑfecto hydropicam incidẽt passionẽ ⁊c. Et postea dixit autoritate Gal. q̃ oppilat epar: q: peruenit ad ipsuꝫ per largas vias pulmonẽ aũt minime q: ꝑ angustas. Illud tñ caueãt. q̃bus generatur sitis eorum em̃ calorẽ augmentat ⁊ humiditatem saliue desiccat ⁊ ingrossat: fit q; quasi creata ⁊ annectit̃ canalibus pulmonis: ⁊ q: ẽt cõuertitur ad choleram: cauendũ est dicente Ga. in. iij. regiminis acutorũ cõmẽto. iij. Post mel vinum dulce inter ceteras res dulces est facili⁹ i cholerã ꝯuertibile. Et li. de vinis. Dulce vinũ in acutis egritudinibus ad expuitionẽ est vtile: inq̃ꝫtuꝫ aũt deficiunt a vehementi caliditate vina dulcia intim̃ minus capitis grauedinem faciũt ⁊ nocumentũ pruden tie. Non aũt sunt idonea cholericis: materia em̃ sunt oia dulcia rãte cholere: neq; fabrientib⁹ conferũt eo qđ sunt grossa. Bona tñ sunt dulcia vina ad nutriendum si sana fuerint: epar: splen. renes: ⁊ hmõi mẽbra: vt idẽ refert in. c. viij. Hec igitur sunt iuuamenta ⁊ nocumenta vini dulcis. a cui⁹ potu tutius esse credimus abstinendũ. Et si gustui delectabilissimũ sit iuxta illud Solonis philosophi dicẽtis. Cõsule q̃ suauissima: sed que optima animũ ac rõnem ducẽ sequere. quare ⁊c.

¶ Cap. ccxlvj. ostendit naturaꝫ et operationes vini acrestini austeri stiptici ⁊ pontici ⁊ similium.

In vnõ. c. de his oĩbus breuitatis gratia determinabimus ⁊ ẽt q: vnã sapiunt ⁊ eandẽ naturã lꝫ ſm plus ⁊ minus de illa participẽt. Dicam⁹ ergo cũ Gal. in tertio regiminis acutorum ꝯmento. v. sic scribente. vinum stipticũ est pauce caliditatis qñ ꝯparatur aliis vinis ⁊ ꝑpter hoc fit q̃ potus eius confert diarie: verũtñ nõ prouocat vrinã: ⁊ tale est ꝯueniens calidas habentibus complexiões ⁊ epar inflammatũ vt placuit Auic. in. iij. primi doc. ij. c. viij. dicenti. Quib⁹ vinum calefacit ⁊ inflãmat epar: vtãtur tali quale est succus vue acerbe: hmõi autem est vinũ acrestinuꝫ: nõ conuenit. Simil̃r stomacho ꝯpetit inflãmato: ⁊ exiccato: q: sitim remouet ipm̃q; refrigerat ⁊c. dicente eodẽ. in. xiij. tertij trac. primo. c. xxiij. vinũ subtile declinans ad stipticitatẽ paꝝ tolerans cõmixtionem ꝑpter aquositatẽ suã facit penetrare cibũ: ⁊ viuificat virtuteꝫ ⁊ excusat a potu aque frigide facientis tristari ⁊ irasci suo frigore Isaac vero de ipso in particularibus dietis inq̃t. Ponticum vinum ⁊ acerbum durius est ⁊ grauius: tardiusq; digerit̃: venasq; difficilius dulci perforat quia dulce calidius est ⁊ acceptabiliorẽ saporem hꝫ. Ponticum cutẽ videtur esse terrestre aut paꝝ habens saporem vñ difficile est ad perforandũ venas:

neq vrinā neq egestionē aut sudorē prouocat: nō ergo bonū sanguinē generat: ventrē tamen ꝛ intestina cōfortat: stringit ergo egestionē de stomacho defectiōe maxime si solutio cā caloris fiat: cuius signa sunt rasura intestinorū ꝛc. vnde Diascorides. vinū inquit acerbū diureticū est: sed nescim⁹ qua intentione hoc dixerit ꝛc.

¶ De pontico etiā dicamus cū eodē vbi supra sic scribēte. Si vinum fuerit ponticū: necesse est vt sit grossum impossibile est equidē vt vini pontici liquor sit subtilis: imo vinū taliter existens illaudabile dat nutrimētū durū ad digerendū: vrinā nō prouocat: vētrē constipat: tarde ad caput ascēdit: stomachū ꝛ cerebrū cōfortat: ꝛ ꝓdest malas habētib⁹ aquas figurā corporis disturbātes: eos etiā iuuat qui frigidissimā potauerunt aquam vel niuem: qꝛ si corruptibilis aqua bibatur in malos conuertitur humores ꝛc.

¶ De vino aūt austero dicam⁹ postremo cū Gal. in li. de euchimia. ꝛ cachochimia. c. viij. sic cōsulēte. Fugere autem opꝫ a grossis simul ꝛ fetidis vinis ꝛ ab indelectabilib⁹ ꝛ austeris. Et infra: vinum austerum non similiter euchimū: sed robur imprimit debili stomacho ꝛ ventri. ꝛ maxime secundū discrasiam calidā patientib⁹. Et in lib. de vinis sic quoq de eo scripsit. Austerum vinū neq ipsum est diureticū: sed sicut grossum tardat circa hypocūdriū ꝛc. Et postea dixit. Austeris vinis gratia roborandi stomachū vtimur: album aūt ꝛ austerū est inutile: quia infrigidat sensibiliter. Ex quib⁹ patet ꝙ talia vina non faciāt ad sanitatis conseruationē: sed potius quandoq ad medelam vt visum est quare pretermittantur.

¶ Cap. ccxlvij. ostēdit naturā laudes virtutes ꝛ iuuamēta vini odoriferi. ꝛ simul nocumēta oppositi.

Onsiderauim⁹ in superiorib⁹ vinū ex pte substātie ꝛ coloris ꝛ saporis: nūc aūt de ipo q̄tū est ex parte odoris nō inutilis fiat a nobis cōsideratio: qm̄ vt medici sentiūt sapiētes: vna potiorū reqsitarū in vino cōditionū est odor: dicēte Aui. i. iij. p. d. ij. c. vij. Sanitatis cōseruator dꝫ vinū bonū odorē bonū habēs bibere. ꝛ i. c. viij. eiusdē. q̄to magis odor vini fuerit bon⁹: ꝛ ipm fuerit meli⁹ ꝛ saporis melioris erit magis ꝯferēs. ꝛ. xiiij. iij. tra. j. c. xx. sic etiā ait de eo. vinū odoriferū velocis est penetrationis: ꝛ pluribus epatib⁹ conueniēs in quib⁹ nō est caliditas vehemēs. Similiter Isaac in particularib⁹ dietis ipm plurimuꝫ cōmendauit cū dixit. vinū odoriferuꝫ suū liquorē significat esse subtilē tēperatum: ꝛ ex omni sorditie mūdificatū penitusq digestū: vnde clarū sanguinem generat ꝛ laudabilē ꝛ mūdū: cordis ergo est cōfortatiuū: animāq letificat: ꝛ angustiā expellit: qm̄ mūdificat sanguinē a sorditie in corpore existente: qua expulsa sanguinis fumus grossus turbid⁹ ꝛ obscurus solit⁹ naturalis caloris lumē offuscare: expellitur: vnde fit cā letitie: ꝓpter hoc ergo hmōi vinū oibus etatibus ꝛ cōplexionibus cōueniēs est si accipiatᷓ vt opꝫ ꝛ qđ a natura sustineᷓ. vnde hippo. Uinū inqt odoriferū subtilius leuius digestibilius ceteris est ac nutribili⁹: qꝛ significat naturā suā cōpleuisse actionē: ꝛ omne cōtrariū ab eo esse ablatū: proinde vrinā prouocat citoq ad caput ascēdit: ꝛ facillime ab eo inebriaᷓ: sed tñ cito ab ea liberaᷓ. Uinum vero qđ nulli⁹ est odoris: innuit sue fumositatis grossitiē: grauitatē: ꝛ indigestibilitatē: idcirco illaudabilis est nutrimenti: propter hoc nec mūdificat: nec sanguinē clarificat: neq cōfortat cor: nec creat letitiā: grossos etiā augmen

tat humores: ⁊ fumū turbidū generat ⁊ obscurū: quare sit cā tristicie: sed tñ ꝓpter suā grauitatē ⁊ grossitatē nō cito in caput ascēdit vt ebrietatē generet: qđ si fecerit dure tardeqꝫ dissoluitur. Et subdit. Uinū iter subtile ⁊ grossum est mediocre: cuiꝰ odoris mediocris fit actio et passio eius scđm ꝙ est ꝓpinquū vel remotū ab eoꝝ extremitatibꝰ. Si em̄ remotū fuerit a bonitate: malū erit. Si vero a malignitate bonū erit: qđ si steterit in medio eoꝝ erit mediocre. Uinū vero qđ grauē ⁊ horribilē hꝫ odorem: est pessimū scđꝫ sui odoris horribilitatē ⁊ grauitatē nocet cerebro: ⁊ grauat ⁊ ꝑcutit mentē pelliculisqꝫ cerebri infert lesionē: ⁊ pessimū generat sanguinē maxime si est pōticū. vnde Gal. Oportet inquit caueri a vino horribilē naturā ⁊ grauitatē habente maxime si pōticū sit: qꝛ durū est digestioni: ⁊ digestū etiā generat sanguinē malū. Gal. aūt in lib. de euchimia ⁊ cachochimia. ca. viij. sic dicit. vt in nr̄a habemus trāslatione. Meliora ad euchimiā sunt odorifera: sꝫ caput percutiūt. Meliora vero ad vrinationē sunt q̄ subtilia: caput vero minime tangūt. Fugere aūt oportet a grossis simul ⁊ fetidis ⁊ indelectabilibꝰ ⁊ austeris. Et in libro de vinis cōcludit: et nos cum eo presens capitulum dicentes. Melius vinum ad euchimiam est quod est odoriferum: ⁊ in ceteris laudabile magis. hoc igitur pro nostre sanitatis conseruatione debemus eligere: sicut oppositum ob eius nocumenta que dicta sunt pretermittere: quare ⁊c.

¶ Capitulum. ccxlviij. ostendit naturam ⁊ operationes vini noui quod mustum dicitur: ⁊ ipsius nocumenta cum purificatum bullitū ⁊ sufficienter clarum non fuerit.

Cum vinuꝫ ex parte etatis nō minꝰ recipiat diuersitatē q̄ꝫ ex parte suprascriptorū: rōnabile mihi vr̄ de ipso vt sic cōsideratur aliqua non inutilia consequēter perscrutari. Et qꝛ istud duobꝰ modis principaliter cōtingit: cum aliquod nouū sit ⁊ aliqđ vetus. Ideo de primo scꝫ de vino nouo qđ mustū appellatur: primitus dicemꝰ cū Aui. in. j. iij. trac. v. c. x. sic scribēte. Uinū feculētum ⁊ antiquū ⁊ nouū etiā qđ nō est clarificatū generat sanguinē vaporosum feculentū ⁊ tenebrosum. Si tamē clarificatū esset secus cōtingeret: dicēte eodē in. xj. iij. tract. ij. c. viij. In vino qđ recēs est: fortis existit virtꝰ ad aggregandū spiritū ⁊ cōfortandū ipm̄: ⁊ propterea vinū nouū cōmouet coitū: vt idē inq̄t. in. xx. iij. trac. j. c. xviij. et in. ca. xxxvij. eiusdē ait. Illud cui inest proprietas generādi sperma est vinū nouū ⁊c. Cū tñ putrificatū non fuerit quale est id de quo hoc ī loco pricipaliter intēdimus ad plura ꝓducit nocumēta cū dicat ꝑriceps ipse in. xiiij. iij. trac. iiij. c. j. Scias ꝙ potꝰ plurimi vini passi recētis facit cadere in solutionē vētris epaticā: cuiꝰ quidē rō est: qꝛ vt Isaac refert in ꝑticularibꝰ dietis. Uino recēti inest calor in primo gradu: vñ ꝑtinet frigiditati ⁊ humiditati: idcirco ceteris ē nutribiliꝰ: malos gñat hūores ⁊ iordiata somnia ⁊ vētositatē stomachi ⁊ intestinorū. vñ Gal. Uinū qđcūqꝫ recēs fuerit: nō hꝫ vim ducēdi cibū per corpꝰ: neqꝫ vrinā ꝓuocādi: iđ opꝫ frigidas ⁊ hūidas habētes naturas illud cauere: vētositatē em̄ ⁊ inflationē fastidiūqꝫ generat. ideoqꝫ si necessitas fuerit vinum eligatur clarissimum: aquosum: subtile diu a torculari expssum. ⁊ post aliqua subiūxit. Uinū similiter qđ vicine a tortulari exies

rit:qr adhuc est indigestum ⁊ a bulli
tione non quieuit :neqꝫ terrestria ad
suum locū descenderunt naturalem:
neqꝫ etiā aereum ad suū locū saliuit:
scilicet ad superiora:neqꝫ liquor eius
clarissimus:mediocriter aūt stās mū
dificatur ⁊ lucidissimus apparet.De
inde subdit.Recens vinū pro sue hu
miditatis abundantia ⁊ caloris par
uitate:ꝓpter ebullitionē suiqꝫ turbi
ditatem malos generat humores ter
ribilia somnia inducit ventositatē ⁊
inflationē stomacho nociuā ⁊ oppila
tionem in vrinalibus creat vijs . Uñ
Gal. Decet inquit vini diuersitates
intelligere qr recens qđ vicinū est tor
culari calidū est in primo gradu. Ue
tus vero septem annos transiens in
tertio calidum existit. Mediocre aūt
quod est a duob⁹ annis vsqꝫ ad qua
tuor calidū est in secūdo. Quāto eñ
vinum hꝫ caloris paucitatē:tanto hu
midius approbat.Et q̄to calidius tā
to siccius ⁊c.Quātū quoqꝫ vinū noui
ter factum vituperat a Gal.patet per
ea que ipse scripsit in li.de euchimia
⁊ cachochimia.c.viij.cum ait. Uētris
dulcis vina ⁊ grossa sunt lenitiua:vt
nullus ignorat sicut est mustū qđ est
inflatiuum ⁊ indigestibile ⁊ pachichi
mum.⁊ vnā solā bonitatē hꝫ subdu
cere ventrē.Et si de hoc infortunetur
nociuissimum fit. Et post aliqua sub
dit.Fugere oportet ab antiquorꝫ vi
norum potu sicut a valde iuuenū sor
bitiōe.Illa eñ superflue calefaciunt.
Ista vo oino nō calefaciūt. Maxime
aūt a grossis natura vinis abstinere
cōgruit q̄diu fuerint in iuuenescētia
tanto eñ deficiūt cōferre digestioni
bus ciborꝫ: qꝫ ⁊ ipsa vix digerunt ⁊c.
Ex quibus apparet qꝫ nisi mustū bñ
purgatum sit ⁊ clarissimum sufficien
terqꝫ bullitū:multorꝫ nocumentorum
pōt esse ꝓductū:⁊ ꝓpterea non est bi
bendum:⁊ maxime si dulce fuerit pro
pter maiorē que exinde sequeret o p
pillationem:lꝫ q̄plures hoc minime
credāt bestiales:qui postq̄ illo se ad
libitum repleuerint:paucos post ad
modum dies egrotāt multiqꝫ moriū
tur:⁊ bene profecto iacent extincti ne
suis cū voluptatibus malū ꝑximis ꝑ
bentes exemplum:illos corrumpant.
quare ⁊c.

¶ Cap.ccxlix.ostendit naturā ⁊
ꝓprietates vini veteris declaran
do iuuamenta ⁊ operationes eius
quibusqꝫ ⁊ qñ cōueniens sit ratio
ne medicine.

Quia posset quispiā
opinari:imo crede
re qꝫ vinū antiquū
sanis humorib⁹ es
set vtile sicuti vinū
nouū est ab eis fu
giendū: vt dixim⁹
qui nō parum ꝑfe
cto deciperet.Ideo mihi vr̄ impresen
tiarum dicendum esse de ipso ⁊ opera
tionibus ei⁹ magis ad medicinā q̄
ad cibū facientib⁹ ne q̄s eo vtens pro
meliori forsitan egrotet: qm̄ vt dixit
Princeps in.iij.primi doc.ij.c.viij.Ui
nū vetus est quasi medicina ⁊ pauci
existit nutrimenti: sicuti nouū vinum
impedit epar:⁊ ad epaticā perducit
dissinteriam ꝓpter inflāmationē suā
⁊c.⁊ in.ij.tertij.c.iiij.Uinum antiquū
parū valde cōfert egritudinibus ner
uorum omnib⁹ sicuti plurimum ex eo
sumptū est res nocibilior neruis.Cu
ius quidē rō ab eo assignat in .xij.ter
tij.trac.ij.c.ix.cū ait.Uinū vetus odo
riferum est ꝯfortatiuū virtutis expul
siue:⁊ resolutiuum materie male. Et
in.xx.tertij.trac.j.c.xviij.inqt. Uinum
antiquū subtiliat vaporem ⁊ resoluit
eum:⁊ nocet coitui ꝓpter illud ⁊c. Et
hoc iō:qr calefacit plurimū ⁊ desiccat
intm̄ qꝫ si multum bibat occidit:teste
eodē Principe in.xiij. tertij. tract.ij.c.

xx.dicente. Multotiēs moritur homo ex potu vini veteris inflāmatus ꝛ conturbatus:ꝛ sitiēs.ꝛ Ga.in.iij.interioꝝ. Seruus grāmatici bibēs vinū vetus inuigil deinceps factus a febre ac desipiētia captus expirauit.Et ratio quidē huius est:qꝛ vt Isaac inqͭ in particularib⁹ dietis.Uetus vinū quod trāsit vsqꝫ ad septē annos vel plus:calidū est ꝛ siccū in tertio gradu: ꝛ habet quiddā amaritudinis:ꝛ hmōi vinum parū nutrit:citoqꝫ caput ascēdit:ꝛ mētē percutit propter sue pūctionis acumen:maxime si multū ex eo bibatur: ꝛ parū aque ibi misceatur:ꝑpter hoc caueāt illud neruos debiles habētes: ꝛ q̄ sensus acutos habuerint:magnū nāqꝫ eis prestat nocumentū:nisi tantam in suis corporib⁹ habeant humiditatē que bene resistat vini acumini. vnde Gal.Multū inqͭ vinū vetus cōueniens est his in quorū vasis multitudo humorū crudorū est accumulata.Et postea subiunxit.Uetustissimū vero vinū quod propriū perdit saporem:ꝛ amaritudinē habet spernatur. Unde debemus intelligere ꝙ vinum vetustissimū augmētat calorē vltra tēperamentū:nocetqꝫ pelliculis cerebri ꝛ mentē percutit:ꝛ nōnunqꝫ extinguit naturalē calorē cū acumine suiqꝫ siccitate.Et ꝙ vina magis vetera calidiora sunt:ptꝫ ex serie haliabatis in.v. theorice sic scribētis.Et quāto ampli⁹ vinū vetustū fuerit:maioris erit caloris.Que fuit snīa Gali.in.iiij.de simplici medicina dist.iij.c.j.circa finem dicētis.Omnia vina quāto plus antiquātur calidiora sunt:ꝛ accidit vinis stipticis quādo antiquātur:vt acquirāt dulcedinē ꝛ acuitatē ꝛ acredinē.et recedat ab eis qđ est in eis de stipticitate.Unde cōcludere possum⁹ cū Ga. in lib.de euchimia ꝛ cachochimia.c. viij.dicēte.Fugere opꝫ ab antiquorū vinorū potu:sicut ꝛ a valde iuuenuꝫ. qm̄ superflue calefaciūt:ꝛ hoc intelligendū est via nutrimēti: qm̄ loco medicine qn̄qꝫ ꝛ in quibusdā couenientissima sunt:vt dictū est supra:ꝛ precipue his qui frigidi sunt ꝛ humidi supflue: dicente Gal.in lib.de vinis.Frigidis ꝛ aceruatis in venis humorib⁹ q̄ calida ꝛ antiqua vina sunt cōueniunt.Ex his igitur ꝛ ex oībus precedentib⁹ capitulis de vino pertractātib⁹:apparet ꝙ vinū inter oīa bonū ꝛ laudabile ad sanitatē dici mereat:ꝛest illud de quo scripsit Gal. in.iij.microtechni textu cōmēti.ccv.dicēs.Potus quidē aptus vinū est etate mediū:forma vero purum lucidū: in colore vero albuꝫ:aut subrubeū:odore vero suaue:in gustu vero nec aquosum oīno:nec aliquā vehementē qualitatē ostēdens:nec stipticā nec amarā:neqꝫ dulcē.Tale igitur vnusquisqꝫ potēs sibi vinū eligat si temperate vel quasi fuerit cōplexionis.Si vero distēperate valde qđ medico electo videbit bibat.Si vero nō adeo potens fuerit:vt hec omnia habere possit:ꝛ vinū sibi eligere omnem laudabilem habens conditionē:illud saltem quod plures de dictis habuerit assumat:quare ꝛc.

¶Cap.ccl.ostēdit q̄d sit aqua:ꝛ q̄ sit eius cōplexio:quomodoqꝫ non nutriat:neqꝫ nutrire possit.

Cum q̄plures hoīꝫ a natiuitate:ꝛ multi etiā ex tpe vinū bibere nō possint.sed tātū loco eius aquā: iuremerito possent de nobis ꝯqueri si in hoc nr̄o tractatu eligibilioris aque cōditiones nō ostēderem⁹ sicut de vino in superiorib⁹ fecimus.Et ꝑpterea de ipsa aqua ꝛ de spēbus eius quib⁹ ipsi vtunt ꝯhr dicēdū est:vt eā q̄ facit ad sanitatis cōseruationē:ab egritudinali distinguere valeāt.sed qꝛ dixit Ga.in.j.de igenio sanitatis. Qui vult

aliquid inuestigare oportet vt nomē eius diffiniat. Ideo primit⁹ describamus quid aqua sit dicentes cū Auicē. in .j. primi. Aqua est corpus simplex: cui⁹ naturalis locus vt sit circūdans terrā: ⁊ circundata ab aere: cuius natura frigida est ⁊ humida ⁊c. Aristo. autem in libello de sensu et sensato voluit ꝙ aqua sit subtilissimum omnium humorū: quib⁹ in locis auctores sic aquā purā qđ est vnū de quatuor elementis descripserūt. de aqua Auerrois in cōmēto .cxv.ij. libri de anima. dixit. Aqua pura nō calefit sicuti neqꝫ aer puri⁹ infrigidaṫ. Et nos hāc aquā nō habemus. sed aliā nō ita simplicē que alteratur ⁊ corrūpitur vnū quodꝫ ꝙ aūt simplicium nudorū nō putrefit sꝫ ad aliud cōuertiṫ simplex: vt dixit Auicē. in .ij. primi doc .ij. c. ix. Qualecūꝙ tñ habeamus aquā elementū esse dicimur cū potius mixtū ⁊ elementatū dici mereatur. Cuius cōplexio etiā frigida est ⁊ humida. vt nobis innuit Isaac in particularibus dietis cū ait. Physici cōcordati sunt: maxime hippocrates ⁊ Gal. ꝙ aqua sit ꝯposita ex duabus qualitatib⁹ simplicib⁹. s. frigiditate ⁊ hūiditate: proinde nullū dat nutrimentū corporibus humanis ⁊c. quia eis nō assimilatur cū simplex sit respectu saltē nostrorū corporum que cōpositiora valde sunt ipsa Simplex aūt cōpositio dissimile est Et ꝓpterea aqua nutrire nō potest: qm̄ nutrimentum nihil aliud est ꝙ̄ cibi ssimilatio in corporibus edentiū potestate quidem eis simile. Aqua aūt nō nutribilis est: cū nec ꝑtāte neqꝫ accidentaliter sit similis calori: nec siccitati nostri corpoꝛis ⁊c. Ratione igitur simplicitatis ⁊ suarū qualitatū non pōt nutrire. Et ꝙ in cōplexione sua aqua sit frigida ⁊ humida nō est dubitanduꝫ cū nō solū Isaac: sed etiā Gal. sic ipsa esse affirmauerit dicens in libro .j. de simplici medicina. Aqua que vere est aqua ꝓpria cui non admiscetur alia substantia est in virtute sua frigida necessario: ⁊ in dist .ij. eiusdē. c. j. Aqua in natura suaē frigida ⁊ humida: tñ si proieceris in ea sulfur aut alumen facies eā calidā. Et in dist .ij. c. vj. ait. Aqua cū hoc ꝙ infrigidat est magis humida ꝙ̄ omnis res: cū non sit aliquid humidi⁹ ea preter aerē. s. Et sic habemus que sit eius natura ⁊ cōplexio: ⁊ qm̄o non nutrit neqꝫ ad id essentialē aliquā potentiā habeat. Quod dicimus ꝓpterea ꝙ per accidens iuuat ad nutritionē subtiliādo cibū ⁊ faciendo ipsum penetrare. ⁊ qđ ita sit apparet ꝑ Gal. i tertio regiminis acutorū cōmento .xix. dicentē. Aqua non est nisi cōpositor cibi ⁊ nō cib⁹: quod nō tantū hippocrates: sed etiā reliqͥ medici dixerunt. ⁊ in libello quē de bonitate aque cōstruxit inquid. Nō nutrit aqua: sed solū est vehiculū cibi vt hippocrati ⁊ Chrisippo ⁊ erasistrato videtur. Et propterea dicebat Princeps in secunda primi. c. superius allegato. Aqua vnū existit elementorū que sola inter omnia elementa habet propriū: vt in eo ꝙ comedere ⁊ bibere ingrediatur nō ideo vt nutriat: sed qꝛ nutrimentū penetrare facit ⁊ ei⁹ rectificet substantiā. Nos aūt dicim⁹ ꝙ aqua non nutriat nisi quia nutriens in potētia est sanguis: ⁊ in alia potentia longiori est pars mēbri hominis. Corpus vero simplex nō cōuertitur nisi ad formā sanguineā recipiendā neqꝫ formā membri humani nisi cōpositi. Apparet ergo ex his que nos in rubrica presentis capituli promiseramus ad quas vero operationes vtilis sit: ⁊ ad quē finē bibenda ab hominibus ⁊ a brutis in sequentibus magis patefiet. quare ⁊c.

¶ Cap. cclj. ostēdit q̄ iuuamēta ⁊ vtilitates ꝑueniāt in corp⁹ ex laudabili aqua bibita.

Quia in superiori capitulo dictū est q̄ aqua simplex sit ꝛ frigida ꝛ humida nō nutriens: potuissent aliq̄ dubitare ꝛ nobis obijcere: vt Isaac refert in particularib⁹ dietis: hoc modo. Si aqua est sicut dixisti: q̄ necessitas fuerat vt aqua daretur nature humane: cū nos videamus animalia nullo modo posse regi nisi rarissime absq̧ aqua. Quibus sic obijcientib⁹ respondendū est. Aque necessitas duob⁹ modis fit. Uno quia portat cibū per totū corpus cū sui subtilitate ꝛ liquore: dissoluit autem ꝛ attenuat cibū vt possit venas penetrare ꝛ ceteras vias corporis. Alio modo q̄r cū frigiditate ꝛ humectatione refrigerat ꝛ extinguit caloris extranei ꝛ naturalis acumen: ꝛ sitim ab eo generatā mitigat propter cōtrarietatatē quā vtraq̧ habent: ꝛ dissoluit fumū circa cor accumulatū: quoniā cōfortat naturā in actione sua. Sz tamē si inuenerit fortē caloris quantitatē ad eo vt nequeat ei repugnare mutat̄ in ipsuz patiendo: sicut videmus in exterioribus aquā in ignē trāsire: mutat̄ em̄ in igneā naturā pro sui subtilitate: vnde ignis cōfortatur ꝛ augmentat̄. Uñ nos oportet vt ꝓuideamus: si hec infirmo tribuantur ingeniare illā admiscēdo eis videlicet rē grossam ꝛ eam grauantē que sit in sua cōplexione cōposita sicut psilinū: panis lot⁹: ꝛ similia vt fiat grossior ꝛ grauit̄: neq̧ calori obediat extraneo: sed ꝑ ea extinguat̄ sitis ab ea generata ꝛ calor mitiget̄. Hoc similiter voluit Auicen. loquens de aq̃ iuuamento in. ij. primi doc. ij. c. xvj. cū ait Aqua est substātia que ad iuuat ad liquefaciendū nutriens sub tiliandū ꝛ vt cito currat ꝛ penetret in venas ꝛ in foramina: necesse pōt absq̧ hoc auxilio eius: cōplementū rel; nutrimēti. Et ĩ summa de pulsibus. c. xj. Aqua nutrimētū penetrare facit. Et in canticis textu commnenti. ca. xxxv. sic etiaz inquid. Aque delectabiles coseruēt humiditatē radicalē: ꝛ causant egressuz fecū ꝛ superfluitatū: digerūt q̧ ꝛ deducunt cibū ꝑ venas Gal. quo q̧ iuuamenta laudabilis aque plurimū extollit: dicens in. j. de regimine sanitatis. Bona aqua oībus etatibus cōgruit. qđ non de vino cōtingit vel cibarijs: ꝛ licet ipsa nō sit cibus sicut non tantū dixit Hippocrates: sed etiā reliqui medici: est t̄n cōpositor cibi: teste eodē in tertio regiminis acutorum cōmento. xix. Similiter Rasis in. iij. almansoris. c. iiij. de vtilitatib⁹ eius inquit: aqua naturalis in corpore cōseruet humores: que cibū subtiliās penetrare facit: ipsa quoq̧ calorē reprimēdo calefactis calidāq̧ habentib⁹ complexionē plusq̧ vinum conueniēs est ꝛc. Et in. xxiij. cōtinentis capitulo. ccccccxlvj. dixit auctoritate Ruffi. aqua cōfert ei cui cōdominatur humor niger ifalminatus in quo generat̄ cholera nigra: vel in quo accidit ayda in principio morbi laborantibus cholera eruginosa in febre laboranti sudore raritate corporis ꝛc. Et infra subiunxit aqua confert ad faciendam bonam digestionem et penetrationem nutrimenti: ꝛ inductionem ipsius ad membra: ꝛ facit bonum augmentū: et bonū sensum totius corporis: ꝛ leues motus eius: prouocat mēstrua. cōfert visceribus: capiti: neruis: laboranti pleuresi periplemonie: dolori gutturis. saltui cordis: exituris magnis: detegit hec omnia vitia in potu data auit si balneatio fiat in ea calefactionē mitigat: ꝛ omnia accidentia que fiunt ex morsu cholere ꝛc. Idem quoq̧ dixit autoritate Ioānitij ꝛ multorum aliorum veterum. Sed quia non est presentis propositi adducere vtilitates aque facientes ad egritudinum curationem: sed t̄m ad sanitatis conseruationē: ideo pretermissis illoꝝ de

ctis: dicamus deinceps que aqua pro prie bona sit: et laudabilis pro potu his qui vinū bibere nō consuescūt: et in ea perfect a. cōstitere iuuamenta p maxime arbitrandū est. quare ꝛc.

Cap. cclij. ostendit que aqua laudabilis sit ꝛ melior alijs ad sanitatē quātū est ex parte sue essentie.

Cum oēs spēs aque eas quas diximus in superiori. c. nō habeant vtilitates: sed tātammodo illa que iculpabilis existit. Ideo que sit huius cemodi inuestigandū est cū ipsa sit oibus necessaria: ꝛ nō solum bibentibus aquā: sed etiā vinū bibere consuetis vt possint vinū limphare: ꝛ cū ea ipsum refrangere cū voluerint: valeant qꝫ in ipsa carnes decoqui facere ꝛ cetera que cū aqua solent preparari. Similiter etiā p infirmis ꝛ precipue febrientib⁹: quibus aquā iubent medici propinari. Et ppterea q̄ sit melior aquarū debemus perscrutari dicēte hippocrate in li. de aere ꝛ aqua. c. j. Oportet te esse attentū circa virtutes aquarū vt pote que diuerse in pōdere ꝛc. ꝛ in. ij. c. eiusdē Maximū studiū adhibendū est bonitati aquarū vel malignitati earꝫ. si paludestris sit an astagnea: an mollis an: grossa: an digeriduraneqꝫ i hoc negligētiā habeas qm̄ scia aq̄rū multa ē ad sanitates corporee igeniū: vt idē dixit i. c. iij. libri eiusdē. Qd etiā voluit Gal. ꝛ eius cōmētator in li. sectarū cū di. Rationabilis medicus dꝫ scire naturas hoīm ꝛ aquarū ꝛ locorū ꝛ causarū omniū. A q̄bus accepit haliabas in. v. theorice. c. xxix. cū inq̄t. Dico q cū aq̄ vsus necessarius sit ꝛ ad sanitatis custodiā. ꝛ ad mēbrorū medelā maior oib⁹ reliqs vtilitatib⁹ necessariū oīno ē medico aq̄rū cognoscere nās: ꝛ earū melioribus vti ꝛ vtilioribus potuit reliq̄s qꝫ cauere. Dicamus ergo q aq̄ laudabilis: vt ait Isaac. in particularibus. duo in se cōtinet. vnum est ex sui essentia: aliud ex sui cursus origine. ex sui essentia dꝫ esse clara mūda nullū hn̄s calorē aut saporē vl' odorē vl' fetorē qꝛ color: sapor ꝛ odor significāt q̄ttuor cōpositiōes q̄litatū ab actione nature cōpositas in corporibus in secunda cōpositione de hūiditate ꝛ frigiditate. Non ergo debet habere aliquod supradictorū q si habuerit significat aliā rē in ea esse adunatā. Si vero habuerit calorē: necesse est vt sit albus: clarissimus: ꝛ nitidus: hoc em̄ demonstrat aquā esse clarissimo ꝛ tenuissimo aere cōmixtā. Si vero habeat saporē necesse est vt sit acceptabilis cōmunis ꝛ facilis sensui. q si odorem habeat: necesse est vt sit odorifera omni carēs putredine ꝛ grauitate. Quecūqꝫ enim aqua talis est: bonū habet saporē: ꝛ venarū erit penetratiua: ꝛ ciborū portatiua: ꝛ nullā auget ventositatē rugitū ꝛ grauitatē. Quod sensit Gal. in libro. j. de simplici medicina distinctiōe. ij. c. j. dicens. aqua pura experitur ꝛ indicat de ea p tres sensus: qui sunt: visus: gustus: et odoratus. Per gustū quidē: vt nō sit ei sapor omnino: immo sit isipidi saporis in summo: ꝛ per visum quidē: vt sit in summo clara ꝛ mūda ꝛ luminosa: ꝛ similiter in odoratu oportet em̄ vt nō sit ei odor omnino. ꝛ subiunxit. aqua que denudata est ab his oibus ppietatibus est apud naturā: idest prope purā: nō munda in fine mundificationis: sicut nullū sensatorū quattuor elemētorū est parū cui nō pmixtū sit aliquid cū eo. Apud sensū ꝛ visū aqua lōginqua: ab illis ppietatib⁹ est pura mūda. Que fuit snia hippocratis in libro de aere ꝛ aqua. cap. dicentis. Aqua aliarū optima saporata que in hyeme calida: estate frigida: ꝛ melior est que ab ortu solis. ꝛ maxime estiuo

tempore decurrit: alba perspicua atqꝫ proculdubio odorifera est. Que aūt ē lenta grauis nō currēs minime est in natiua. Debet preterea aqua laudabilis in essentia sua leuis esse ⁊ subtilis: quoniam aqua que est leuior i pluribus dispositionū est melior: ⁊ ideo scire debes ꝙ pōdus est ex experimē tis adiuuantibꝰ ad cognoscedū aque dispositionem. Cognoscitur autē pondus per mensurā: cū in duabus aquis diuersis duo panni. aut duo cota vni us ponderis madefiant: ⁊ postea vehemēter exiccentur: deinde ponderaꝉ qꝛ aqua cuius cotuꝫ fuerit leuius erit melior inq̄t Auicē. in. ij. primi doctrina. ij. c. xvj. Qđ etiā voluit Rasis in. iij. Almansoris. c. iiij. dicēs. Aqua insup que pondere leuior est: caloreq̄ꝫ ⁊ frigid itatem; velocius: suscipit: sapo rem' retinet meliorē que. s. ad dulcedinem parūper declinatur melior iudicaꝉ: que similiter fuit Gal. sentētia in primo de simplici medicina distinctione. ij. c. iiij. dicentis. Aqua quāto subtilior est: tāto velocius suscipit impressionē: ⁊ subtilior quidē aqua est i qua fex terrea minor est. ⁊ ipse quoqꝫ ab hippocrate accepit in. v. aphorismorum. aphorismo. xxvj. sic scribēte. Aq̄ que cito calefit ⁊ cito infrigidatur leuissima est: eo quia subtilis est et rara: in qua multum de aere est admixtum. Et propterea hmōi est ex parte sue essentie laudabilior ⁊ eligibilior aqua. Et potest etiā probari: vt Isaac inquit: accipiendo lineos pannos tenues: ⁊ veteres eosqꝫ medios diuidēdo eq̄liter ⁊ malefaciēdo in duabꝰ aquis: ⁊ in vno loco suspendatur: ⁊ in vno tempore: ⁊ qui primus erit siccus aqua erit leuior: ⁊ in tali potu conctionibus huiusmodi: pro q̄buscūqꝫ oportuerit: vtendū est.

¶ Cap. cclvij. ostēdit que aqua et p̄cipue fontina laudabilior sit ex pte sue originis ⁊ loci ad quē tēdit necnō ex parte luti sup qđ trāsit.

Hoc capitulū erit p̄cedētis cōplemētū: cū per ipsuꝫ clarꝰ apparebit q̄ aqua laudabilior sit ⁊ magis faciens ad sanitatē quātū est ex parte sue originis ⁊ loci ad quē tendit et aliorū vt per processum patefiet. Dicamus ergo cū Isaac in particularibus sic scribēte. Origo cursus laudabilis aque necesse est vt sit contra orienteꝫ aliquātulū: septentrionali pertingēs plage: septētriōalis ⁊ orientalis ventꝰ eā perflet. Fluxus vero eiꝰ necesse est vt sit fixus ⁊ velox currens super lapidē paruū ⁊ arenas clarissimas: nullā habens immūdiciā: aut cursus super cretā sapidā nimisqꝫ mūdam. coloreqꝫ eius rubeus aut niger: huiusmodi eīn aqua subtilis est ⁊ leuis: que posita ad ignē seu solē citissime calefit: calefacta vero ad aerē ponaꝉ ⁊ velociter refrigeraꝉ. ⁊ citissima est eius mutatio de qualitate i qualitatē: ⁊ de vtero expulsio est significans leuitatē ⁊ ostendens illā quicq̄ꝫ terrestre nō habere. Qđ etiā sensit Rasis in. xxiij. cōtinentis. c. cccccccclvj. ⁊ Auicen. in. ij. primi c. xvj. dicētis. Aque vero q̄ sunt aliis meliores sūt aq̄ fontiū: neqꝫ tñ omniū fontiū nisi fontiū terre libere: i cuiꝰ territorio nulla dispositionū qualitatū extranearū superat: aut aq̄ q̄ sunt petrose: qꝛ sunt digniores ne terrestri putrefactiōi putrescāt. Illa tñ q̄ ē terre libere melior ē petrosa: neqꝫ omni fonte terre libere: sed tantū illa que preter hoc est currens: neqꝫ omnis currēs nisi currens que est soli ⁊ ventis discooperta: hoc namqꝫ est ex eo ꝙ currens nobilitatē aquirit: neqꝫ omnis currēs discooperta: nisi illa que super lutū incedit. Et debēs scire ꝙ illa que super lutum vadit melior est ea que sup pe

tras fluit lutũ enĩ mundificat aquã: ꝛ aufert ab ea res extraneas sibi admixtas q̃ sunt in ea:ꝛ colat ipsam:sed lapides nõ faciunt illud.opꝫ autẽ vt lutum sup qđ transit sit liberũ ꝛ nõ fetidum:neqꝫ lacunosum:neqꝫ aliud aliqđ tale. Quod si hec aqua fuerit multa ꝛ forti cucurrerit cursu:q̃ ꝑpter sui multitudinẽ illud qđ ei admiscetur in suã cõuertat naturã:ꝛ q̃ suo cursu ad solem tendat scꝫ ad orientẽ ꝛ proprie ad eius estiuũ erit melior aqs ꝛ quanto magis cum multũ a suo elongabit principio:ꝛ post hanc q̃ ad septentrionem vadit:illa nãqꝫ q̃ ad occidentem tendit ꝛ meridiẽ est mala:ꝛ ꝑprie cũ meridionales exufflauerint venti: et illa quidẽ que a locis descẽdit altis cũ aliis bonitatib⁹ est melior. Et illa q̃ est sic quasi dulcis esse imaginat:ꝛ est pondere leuis:ꝛ cito infrigidat:ꝛ cito calefit;ꝑpterea q est resoluta frigida in hyeme:ꝛ calida in estate:i qua nullo modo sapor superat aliqs neqꝫ aliquis odor.ꝛ cito descendit ab hypocũdriis ꝛc. Auerrois etiam in cõmento. xxxi.canticoꝝ sic de eis inquit. aque fontine secundũ opinionẽ hippocratis ꝛ Gal.sunt meliores.ꝛ ex eis maxime orietales:ꝛ sup arenã incedẽtes ꝛ in.v.colliget simil'r ait. Melior aquaꝝ secũdum hippocratẽ est aqua fontiũ orientaliũ:que scaturit ex terra q̃ non hꝫ nimis grossam substantiã nec nimis mollẽ vel luteã: sed sit mediocris inter has:ꝛ ꝑpterea hec aqua est suauior ꝛ leuior ꝛ citius permutat ꝛ calido ꝛ frigido. Gal.quoqꝫ in.i.de regimine sanitatis dixit. Quocũqꝫ fontes versus septẽtrionẽ quidẽ fluunt ex petris expressi duras habẽt aquas ꝛ tarde incedẽtes. Qui vero versus orientẽ:bonas si p terrã colant purã:ꝛ calefiunt ꝛ infrigidantur velociter. Et postea subiunxit. Fontis aqua recens est bibẽda:que nullã adiectã habeat perniciosam qualitatem. Et hec fuit hippocratis snĩa in libro de aere et aqua.c.i.dicẽtis.aque vero fontiũ secũdum ortũ solis existentiũ omnium sunt meliores scđo vero ille que inter estiualẽ ꝛ hyemalẽ ortũ habẽt. Quarum etiam meliores sunt oriẽtis ortu pertinẽtis:postea vero q̃ inter estiualem ꝛ hyemalẽ. Sed harum omnium peiores :meredionales. Que autẽ sunt inter hyemalẽ ortum:ꝛ hyemalẽ occasum existunt inter illas medie. Ille vero que in septẽtriõis pte sunt illis meliores existunt. Ex quib⁹ satis patent que in rubrica capituli huius declarari promittebãtur.quare ꝛc.

¶ Ca.ccliiii.ostẽdit malitiã aquarum fluminũ:ꝛ precipue per ciuitates transeuntiũ vel prope illas existentiũ paucis admodũ exceptis.

Si possemus fontiũ aquas habere cõtinue: ꝛ illas precipue quas in superiori capitulo cõmendauim⁹:aliis quippe sicut fluuialibus et huiusmodi nequaq̃ vtendũ esset. Verum q illas semp habere nõ valem⁹. cum a fontibus plerũqꝫ remote sint ciuitates ad quas flumina solent peruenire. Quoꝝ aqua illarũ hoies vtidiuersimode cõsueuerũt:nesciẽtes forsitan an bona vel mala ꝛ illaudabilis ad sanitatẽ existat. Ideo de aquis fluminum dicamus impresentiarũ quid senserint antiquiores:vt dictis eoꝝ p lectis:sciat vnusquisqꝫ bonas illarũ a malis secernere. Et primo referamus que scripserit Isaac in particularib⁹ dietis cũ ait. Post aquã pluuialẽ cõmendamus aquã fluminis magni a ciuitate remoti: cuius liquor est clarissimus sup arenas nitidas vel lapides currens:tñ melius est si fluat sup lapides q̃ super arenas: lapides enĩ illudunt aquaꝫ eiusqꝫ grossiciem attenuant:que vero super arenas fluit nõ

tidas melioꝛ eſt ꝙ̃ pluuialis in ciſter-
na longo moꝛãs tp̃e ⁊c. Auerro. autẽ
in.v.colliget ſic de eis inquit. Raſis
ſenſit ꝙ melioꝛ aqua ſit fluminũ ma-
gnoꝝ ductuũ. Et hippocrates dicit ꝙ
iſte aque ſunt diuerſaꝝ ſubſtãtiaꝝ eo
ꝙ tranſeunt per diuerſas terras: ⁊ ꝓ-
pterea qꝛ ingrediunt̃ eas multi riui.
Et mihi videtur ꝙ Raſis nõ laudauit
flumina magis groſſa: niſi ꝓpterea
qꝛ ſolo operat̃ in eis vnã operationẽ
propter quã ſeparãtur partes groſſe
a ſubtilibus: ⁊ propterea coquũt me-
dici aquã illis qui habent debilẽ ſto-
machum ⁊ epar. Ergo opus quod fit
in aqua eſt diuerſum ab aqua: ſed qđ
eſt inſpiciẽdum in aqua eſt diuerſitas
terrarũ: qꝛ nõ poteſt eſſe quin in eſta-
te non defluãt ad flumina aque mul-
titudo ex aqua pluuiali. Et ꝓpterea
quanto plus elongatur flumen a ſuo
oꝛtu eſt deterius: ⁊ ꝓpterea noſtrum
flumen melius eſt in coꝛduba ꝙ̃ in ſi
bilia: ⁊ eſt deterius in ſibilia propter
cremẽtum ⁊ decremẽtum: ⁊ ꝓpter ad
mixtionẽ: aque ſalſe in eo: quãuis illđ
non ſentiat̃ ⁊c. Et ſubdit. Impoſſibile
eſt vt aque magnoꝝ fluminum non
ſint turbide: ⁊ propterea inuenimus
in fundo pitarioꝝ qñ ponimus in eis
aquã fluminũ multũ de ſabulo ⁊ ter-
ra: ⁊ ſic accidit in terra noſtra qđ non
accidit de aquis fontiũ. hec ipſe. Aui
cen. quoqȝ in.ij.j.doc.ij.c.xvj. ſic de ip-
ſis ſcripſit. Sunt autẽ qui aquam nili
maxima laude extollũt: ⁊ eiꝰ bonita-
tes in quatuoꝛ cõpꝛehẽdũt: in longi-
tudine manationis eius ⁊ bonitate
locoꝝ p̱ que vadit: ⁊ qꝛ in curſu ſuo a
meridie tendit ad ſeptentrionẽ ſubti-
lians illud qđ in ipſo currit ex aquis:
in multitudine vero ſui: qꝛ alie cõmu-
nicãt ei: in aquis autẽ aliis ſi quoti-
die eas de vno vaſe in aliud mutares
quotidie manifeſtã videres deſcẽſio-
nem ⁊c. Ex quibꝰ nobis videt̃ ꝙ Prin
cepsaquas fluminũ nõ cõmẽdẽt: imo
implicite dicat ipſas terreſtres ⁊ tur-
bidas eſſe. Quod eſt ita in rei veritate
ꝓpter canales ⁊ ductus particulares
ꝙ̃ plurimos turbidas ⁊ infectas ma-
lis qualitatibꝰ aquas in ea flumina
perducẽtes. Et pꝛecipue aqua flumi-
nũ ciuitatibꝰ propinquoꝝ ſup̱fluita-
tes ⁊ immũdicias excolãtium in qui-
bus pãni lauant̃ ⁊ res multe moꝛtue
⁊ fetide proijciũtur: pelles aĩalium: li
nũ ⁊ hmõi macerãtur. Que oĩa boni
tatẽ aque fluminis peruertũt: ⁊ pro-
pterea turbide fiunt ad potũ indele-
ctabiles ⁊ ad coquinãdum ſuſpecte.
Et oĩa vt vno cõcludamꝰ verbo: aque
fluminũ inſalubꝛes ⁊ pernicioſe debẽt
ꝓnunciari: quare dimittẽde ſunt ⁊ pꝛe
cipue poſt multitudinẽ pluuiaꝝ cum
turbidiſſime ⁊ velut rubee fiãt. Aqua
igitur fluminũ illaudabilis exiſtimet̃:
niſi talia fuerint flumina qualia vbi
ſupꝛa Iſaac inq̃t foꝛe debere. Tũc enĩ
eoꝝ aqua rõne ſui motus ⁊ puritatis
laudabilis eſſet: nõ tñ magis ꝙ̃ fonti
na vel pluuialis: vt infra apparebit.
quã aquã in hac regione credo ꝙ ne
mo poſſit reperire: cũ flumina taliter
cõditionata nõ habemꝰ. quare ⁊c.

¶ Cap̃.cclv. oſtẽdit nocumenta et
maliciã aque turbide dicẽdo eam
clarificare multifariam.

Quia in ſuperioꝛi capitu
lo ſatȝ equidẽ repꝛoba
uimꝰ aquã fluminũ: eo
ꝙ vt plurimũ eã turbi-
dã eſſe reperiamus: no
bis videt̃ ad clarioꝛẽ hu
ius noticiã cõſequẽter perſcrutari de
bere ſi aqua turbida ſit ad ſanitatẽ
ſuſpecta: vt ipſam oĩno opoꝛteat eui-
tare. Et breuit̃ dicimꝰ ꝙ illaudabilis
⁊ egritudinalis exiſtit oĩno: vt pȝ per
haliabatẽ in.v. The. c.xxix. dicentẽ.
Turbida aq̃ eſt cui lutũ imixtũ eſt: ⁊
talis ſpẽs aq̃ oppillationẽ gñat i epa
te: lapides in renibꝰ: magiſqȝ i ſtoma

cho ꝙ̃ ſuis ⁊ pura moratur. Simili-
ter per Auicẽ.in.ij.primi.doc.ij.c.xvj.
ſic ſcribẽtem. Aqua vero turbida lapi
dem generat ⁊ oppillationes: ideoqꝫ
poſt ipſam res comedẽda eſt prouo-
catiua. Quod etiã ſenſit Raſis in ter
tio Almãſoris.c.iiij.cum inquit. Tur
bida autẽ aqua in epate oppillationẽ
⁊ in renibus lapidẽ generat. Que fuit
ſententia hippocratis in libro de ae-
re ⁊ aqua.c.ij.dicentis. Aqua que cuꝫ
in vaſe ſteterit: ⁊ fecem fecerit: ſi biba
tur morbos generat. ⁊ in.c.iij. eiuſdẽ.
Aque turbide ſtagnãtes: ſalinares: ⁊
paluſtres eſtate q̃dẽ calid᷑ ſunt ⁊ groſ
ſe ⁊ auſteri odoris: q꞉ nõ currunt ⁊ ce-
tera neceſſario fiunt male. Et propter
ea dicebat Gal.in.j.de regimine ſani
tatis. Fugiende ſunt aque ſtagnorũ:
⁊ turbide: ⁊ ſalſe: ⁊ fetide: ⁊ vniuerſali
ter quecunqꝫ aliquaꝫ qualitatẽ in gu
ſtu oſtendunt. Ea enim eſt optima
aqua que nullã apparentẽ habet qua
litatem: neqꝫ in guſtu: neqꝫ in odora-
tu: ⁊ erit hec aqua bibenti delectibi-
lis ⁊ certiſſime pura. Talis autem eſt
aqua fluminum: cũ dicat Auerrois in
quinto colliget. Impoſſibile eſt vt aq̃
magnoꝝ fluminum non ſint turbide
⁊c. Et propterea ſeruantes Gal. prece
ptum vbi ſupra: turbidas aquas fu-
giamus: ne in nocumẽta ex eis proue
nientia incidamus. Sed ſi quis dice-
ret. Si cõtingeret vt in longinquo iti
nere alias ꝙ̃ turbidas aquas per re-
giones aliquas non reperirẽ: quomo
do poſſem eas rectificare? Cui reſpõ-
debimus dicentes cum Iſaac in par-
ticularibus dietis ſic ſcribẽte. Si qui
volunt aquam clarificare ⁊ mundifi-
care propter cholericos ⁊ iuuenes ce
teroſqꝫ calidas naturas habẽtes: acci
piãt eam cũ puluere boli: ⁊ chimolee:
ſpodij: ⁊ ſimiliũ. ſic decet purificari.
Humidas vero naturas habentibus
donetur cũ amygdalis dulcib⁹ ⁊ tri-
tici farina. Quod ſi neceſſe ẽ vt aqua
potet̃ frigidiſſima aut turbida: opor-
tet eã miſceri vino albo: ſincero: clariſ
ſimo. Raſis vero in.vj.lib. Almãſoris
c.xij.dixit. Aqua groſſa ⁊ turbulenta
clarificãda eſt multotiẽs de vno vaſe
in aliud mutãdo: qđ ſi fieri nõ poterit
per colatorium qđ ex farina tortellaꝝ
madefacta ſit coopertum coletur. De
his etiã q̃ aquã colant eſt vt in ipſa
parũ aluminis iamenitrici proijciat̃:
hoc eñi eam cito clarificat atqꝫ colat.
A quo princeps noſter Auic. videt̃ ac
cepiſſe cum.in.iij.primi.c.penul.dixit.
Aquaruꝫ iter agentẽ malicia ad egri
tudines magis perducit ꝙ̃ nutriẽtiũ
diuerſitas: ⁊ ex hoc ſolicitudo eſt ha-
benda: ⁊ res aque corrigẽda: de eius
autẽ emendatione eſt vt vehementer
coletur: ⁊ fiat vt a reſudãte corpe mul
tum per reſudationẽ egrediat̃: ipſam
quoqꝫ coquere eã q̃nqꝫ colat: ⁊ inter
pure aque ſubſtantiã: ⁊ id qđ ei admi
ſcetur ſeparationẽ facit: ⁊ maius hoc
toto eſt ipſam ſublimãdo diſtillare: ⁊
etiã cum ex lana retorta fit lichiniũ:
cuius vna extremitas in vas plenum
ponit̃: ⁊ altera in vas vacuũ: ⁊ gutta-
tim aqua ad vacuum dilabitur: ⁊ eſt
clarificãdi modus idoneus: ⁊ proprie
cũ multotiẽs factus fuerit. Similiter
quoqꝫ cum aqua mala ponit̃ in vaſe:
⁊ coquit̃: ⁊ proijcit̃ in ea dũ ipſa ebul
lit lutũ liberum: ⁊ guttatim diſtillabi
tur cũ lana ad modum prime. Alios
quoqꝫ dat modos clarificãdi: qui q꞉
non placent nobis pretermittim⁹. Po
ſtremo in fine illi⁹ capi. inquit. Aqua
preterea pãno interpoſita bibẽda eſt
ne ſanguiſuga cũ errore ingrediat̃: et
ne qđ ex malis permixtionibus vehe
mẽter eſt minutũ trãſglutiat. Et hoc
optimũ eſt ⁊ obſeruandũ preceptum
ab iter agentibus. quare ⁊c.

¶ Cap.ccvj. oſtẽdit maliciã aqua
rum putealium ciſterne paludũ: ⁊
omniũ aliarum nõ currentium.

O Ex his oībus mihi videt̄ in vno. c. scribendū esse: cū ipe in quiete simul cōueniant: ꝛ in malicia: q̄uis puteali frequēter vtamur: ꝛ cisternali nōnunq̄ tāq̄ preciosiori ꝛ ad sanitatem cōuenientiori vulgarium sequētes imperitiā: qui eā saluberrimā existimāt: ꝛ ipsam sic esse sine dubio predicāt: cū tñ a sapiētibus sicut ꝛ puteali sit reprobata. Unde Princeps in. ij. p̄mi. doc. ij. c. xvj. sic ait. Puteoꝝ vero aque ꝛ aqueductuū sunt male cōparatione aquarū fontiū: sunt enī aque cōstricte terrestreitatis lōgo tēpore recipiētes. Ideoq̄ esse nō potest quin in eis aliqua sit putrefactio: q̄ñ extracte fuerūt ꝛ cōmote virtute cogente: ꝛ nō virtute q̄ sit in eis declināte ad hoc vt manifestent̄ ꝛ expellant̄: nisi ingenio ꝛ arte: q: via propinqua eis fuit adhibita p quā incesserūt. Et ex eis tamē ille sunt deteriores quib⁹ ex plūbo vie facte fuerunt: q̄ñ ex eius virtute aliquid assumūt: vnde frequēter ad dissinteriā ducunt. ¶ Similiter aqua cisterne nō approbat̄: ꝛ p̄cipue si in ea per longū tempus fuerit: dicēte Isaac in particularib⁹ dietis. Aqua pluuialis in cisterna longo morans tpe malā suscipit qualitatē a fumositate terre. Et q: etiā mouetur illaudabilis esse existimatur. cū dicat Auicē. in loco superius allegato. aque nō currentes quocūq̄ modo fuerint stomacho nō cōferunt ꝛc. Et quāuis huiuscemodi aqua pluuialis fuerit: ꝛ ex nubibus veniens que cōmendatur a sapiētibus. tñ suprascriptis rationibus illaudādi pronūciatur. Quare vulgares hec nō cōsiderantes imprudenter ꝛ immerito eam extollunt: ꝛ qđ deterius est quidā ignari medici: si medici vel potius carnifices debeant appellari: illud idem qđ rudes asserunt ꝛ cōsulunt: ne pauciora vulgarib⁹ scire videantur: vt astātes pro febriētib⁹ nullam preter cisternalē aquā eligāt: ꝛ hoc q: nunq̄ nisi receptas forsitan vel practicā alicuius boni viri perlegunt: si quidē operā darēt libris sapiētum: pfecto viderent Auic. sic vbi supra dicentē. Cum aqua nō currit procul dubio aliqua i ea existit grauitas: ꝛ fortasse in multis caꝫ existit stipticitas. ꝛ cōuertit̄ cito ad calefaciendūꝫ: ideoq̄ nō sunt vtiles febres habentibus: nec illis in quib⁹ cholera superat ꝛc. Qua de causa nec diarticis: vident̄ cōuenire. ¶ Paludalē quoq̄ quā eisdem rōnib⁹ ꝛ causis malā esse ꝛ insalubrē intelligim⁹ ꝛ predictis deteriorem. Et q̄ ita sit apparet p principē in c. prenotato sic scribētē: aqua aūt paludalis deterior aqua putei existit: q: manatio aque putei acuit̄ pp̄ter illud qđ de ipsa extrahit̄ vnde pdurat eius mot⁹: ꝛ nō multū morat̄ in cōstrictione: neq̄ manet in locis vñ manat longo tpe: aqua vo paludis pp̄terea q̄ longo tpe morat̄ in foraminib⁹ terre putrefaciētis: ꝛ eius mot⁹ in manādo ꝛ egrediēdo est mot⁹ tardus: qui non puenit ex fortitudine sue expulsionis pp̄ter largitatē materie ipsi⁹: neq̄ est nisi in terra corrupta ꝛ putrida. Rasis vero in tertio almāsoris. c. iiij. sic de ea inquit: aqua vero stās ꝛ putrida splenem augmētat ac cōplexionē corrumpit: ꝛ gñat febres. Et in. xxiij. cōtinentis. c. cccccccxlvj. dixit autoritate Gal'. Hec aqua scꝫ paludalis: est putrefacta: ideo gñat hūores corruptos sicut generat̄ de venenis putrefaciētib⁹: et gñat cholerā rubeā ꝛ similia de hūoribus putrefactis. ꝛ hoc totū fit ex priuatione cursus ꝛ visione ei⁹ de sole: vnde corrumpit̄ ꝛ lucrat̄ naturā malā ꝛ ideo mala erit bibenti eam. Et post pauca subiunxit. Et dixit Hippocrates q̄ bibentiū talē aquam splen magnificabitur. Gal'. inquit: intendit q̄ splen solidabit̄: ꝛ ego dico q̄ nō corrumpunt̄ splenes coꝝ tm̄: sꝫ etiā alia

membra: et proprie epar et stomachus: quia huiusmodi aqua infert oppillationes in mesaraica que est turbida. tamen splen de ea velociter patitur cum sibi attrahat sanguinem grossum. Et dixit etiam. Bibentes huiusmodi aquam habebunt ventrem calidum ex caliditate putrefacta et siccum et corpora macilenta inflata: immo in eis generabitur putrefactio et ventositates grosse. Extenuantur autem eorum corpora: quia non nutriuntur valde: deficit appetitus cibi ipsorum ex malicia ipsius aque unde ipsa aqua calida est in estate et putrefacta in hyeme gelata et turbida: vndeque cogitur ad bibendum ipsam in eo fiet vitium: vt diximus. hec ipse. Que fuit sententia Gal. in libello de bonitate aque dicentis. Paludose aque omnes sunt pessime: odorem enim habent inconuenientem sicut putrescentem: et estate quidem fiunt calide: hyeme vero frigide: quod est maximum signum malicie aquarum etc. Quod et ipse ab hippocrate in libro de aere et aqua sic scribente accepit. Aque igitur turbulente et stagnantes salinares et paludestres estate calide sunt et grosse: vasteri odores quia non currunt: sed permanent pluuia superueniente atque solis splendore eas perpetuo coburente: itaque necessario fiunt male et absque colore cholera rubeam generant: dolorem in oculis: siccitatem in corporibus dominantem senibus catarros ex defectione neruorum et consumptione: quedam vero ex ipsa moriuntur. Quare fugiende sunt huiusmodi quiescentes aque.

Cap. cclviij. ostendit bonitates aque pluuialis et quomodo subtilior sit alijs et melior ad sanitatem.

Dicamus modo de aqua pluuiali qua non vtimur: cum tamen vtendum foret ipsa potius quam puteali fluminali vel talibus: propterea quod laudabilis est: et plurimum ab autoribus commendata: vt patet per Auicen. i secunda primi doc. ij. c. xvj. dicentem. Ex aquis quidem laudabilioribus sunt aque pluuie: et precipue ille que in estate veniunt: et ex nubibus cum quibus accidunt tonitrua: turbidatio autem vaporis. vnde generantur venti maxime cum nubibus venientes turbidant nubes ex quibus venit pluuia: ideoque eius substantia est falsa et non pura: sed tamen aque pluuiali cito aduenit putredo: licet sit aqua melior propterea quod est valde subtilis: et quia ipsa corrumpens terreus et aereus vapor cito operatur: et fit eius putredo causa computrescendi humores et impedit pectus et vocem. Quidam autem dixerunt huius causam esse quia aque pluuie generantur ex vapore qui fuit ex humiditatibus diuersis subtiliatus. Sed si hoc esset cum pluuia aqua pluie vituperabilis esset et non laudabilis: sed non est ita: immo propter multam sue substantie subtilitatem quoniam omnis subtilis substantia plus recipit passionem: quapropter si aqua pluuie ebullierit: eius receptio putrefactionis minuetur: hec ipse. Et in canticis textu commenti. c. xxxiij. similiter ait. melior ex aquis est pluuialis munda: quoniam nihil admiscetur ei quod inferat nocumentum. Et in hoc conueniunt omnes inquit Auerrois in comento. Quod etiam sensit. Isaac in particularibus dietis cum scripsit. Omnibus autem aquis pluuialis est electior que vicina ab aeris summitate cecidit munda tamen si fuerit ab omni putredine: ponatur in cisterna optime lota talis et aqua minus ceteris est humida: et quedam stipticitatis habet: vnde non nocet stomacho: sed potius eum confortat. que fuit sententia Rasis in tertio Almansoris. c. iiij. dicentis. Pluuialis autem aqua his qui cito incurrunt febres est mala. Et maxime si longi est temporis que tamen in suis alijs dispositionibus est bona. Et in. xxiij. continentis. c. dccxlvj. dicit autoritate Galieni.

Aqua pluuialis leuis est dulcis ⁊ lu-
minosa valde: q: sol concipit tenuiorē
partez aque: ideo cito calefit ⁊ cito in
frigidatur ⁊ decoquit id qđ in ea coq-
tur cito sed mutatur ⁊ corrūpit ēt cito.
Ex hoc tñ noli estimare ꝙ aqua q̃ cor
rumpitur cito sit mala: q: velox corru
ptio ipsius est ex eo qđ colligit ex di-
uersis locis: ⁊ res collecte ex diuersis
locis sunt velocioris putrefactionis:
tñ non est cōditio pene metallis: sz ve
lox putrefactio ipsius est ex tenuita-
te eius: q: pars tenuis ipsius dissolui
tur cito: ⁊ putrefit pars residua. Et di
xit etiam. Aqua pluuialis est melior
omnibus aquis dū non concipiat ma
lum odorem: qm̃ si concipit infert bi-
benti ipsam rancedinē vocis tussiz ⁊
grauem vocē. Et hoc modo intelligē
da sunt verba principis vbi supra. Et
iterum inqt. Aqua pluuialis per se cō
ueniens est ⁊ bona: ⁊ oēs bonitates
aque in ea inueniunt: q: valet ad di-
gestionem: ad ꝓuocandū vrinam: ad
epar: splē: renes: ⁊ pulmonē: ⁊ neruos
⁊ tñ non hz in se vim infrigidatiuam
vehementer: magis humectat et pu-
trefit cito: ⁊ hoc significat super boni-
tatem ipsius: q: alterat cito ex tenui-
tate eius. Quod similiter voluit Ha-
liabas in .v. Theorice. c. xxix. cuz ait.
Aqua pluuialis melior omnibus est
aquis: ⁊ pōderis leuioris suauiorq; et
mundior. Que fuit sentētia diui Hyp
pocratis in li. de aere ⁊ aqua ⁊ regio-
nibus dicētis. Aque pluuiales leues
saporate ac lucidissime sunt. primo nā-
q; sol ab aquis qđ subtilius ⁊ leuius
est attrahendo assumit: qđ inde dep-
hendimus: q: id ꝙ graue ⁊ salsuz fue
rit in suo modo remanere videm⁹: sz
sol qđ leuius ⁊ subtilius est non solū
de fluminibus attrahit: sed ēt de ma
ribus ⁊ q̃buscūq; locis humidis: hu-
miditas nāq; in rebus humidis inue
nitur: necnō ⁊ in hoibus. Qđ humidi
tatis subtilius ac leuius est a sole dē
siccari: sic cōprobat. Si qs em̃ sedeat
ad solem opertus ēt vestimentis: su-
dat equaliter. Si vero in vmbra ine-
qualiter: q: est longinquus a sole ⁊ re
motus: vñ ⁊ aque pluuiales putrent:
malumq; odorē exhalant: q: ex mul
tis congregate sunt aquis ⁊ ideo le-
uiores alijs putrescere solent ac mu-
tari. Cum aūt sol accipit eas ⁊ in altū
suspendit frigescunt: ⁊ aeri cōmiscen
tur. Turbidū vero suū quod nigredi
nem reddit: seorsum in nube seiungi-
tur. Qđ vero leuius: est purgat atq;
dulcescit: q: quod a sole decoquit sa-
poritum ac dulce efficitur: ⁊ q: in aere
a ventis colligit: omnis grossities ab
ea remouetur: ⁊ ꝓpterea sanis ⁊ infir
mis optima existit. ⁊ nulla super eam
eligatur.

¶ Cap. cclviij. ostendit nocumen-
ta prouenientia ex potu aque val
de frigide.

POstq̃ considerauī
mus aquā q̃tū est
ex parte sue essen-
tie modi substātie
⁊ loci: consequēter
debemus eā q̃tuz
est ex parte quali-
tatum considerare
⁊ bene perscrutari si oīs aqua q̃tum
cunq; laudabilis quomodolibet bi-
benda sit vel ne. Et breuiter diximus
quod ⁊ si per fontina vel pluuialis:
aut queuis alia commēdabilis aqua
sit iuuatiua: per accidens tamen ra-
tione actualis qualitatis ei coniun-
cte potest esse plurimum nociua: vt
qñ frigida fuerit aut tepida. Qm̃ val
de frigida plurimū solet nocere: et si
ei⁹ effectus non ita appareat: dicente
Hallabate: in .v. Theorice. capi. xxix.
Omnino quecūq; aq̃ potū cū niue re
frigeratuz assiduus sumit: ab eius cer

te in subsequēti nō liberabit malo maximeqꝫ in senectutis tpe. Cui⁹ quidē rationē assignat princeps in.ij.iij.c.j. dicēs. Aqua frigida nocet neruis propterea qꝛ facit eos deficere a digestione humiditatū que sunt in eis: quare in humorē indigestū permutant. Qd etiā in parte scd̄a canticorū textu cōmenti.xxvij.exp̄ssit dicēs. Potus aque frigide neruis obest. Et Isaac in particularibus dietis cū ait. Porro aqua frigidissima plurimū est neruorū pectoris ꝛ intestinorū percussiua: generatqꝫ dolorē in vētre: ꝛ stricturā in pectore: et oībus instrumētis spiritus et crepaturā in suis venis: quā qui assuete biberit incidet in spasmū: ꝛ mēbrorū dormitationē patietur ꝛ thetanū ꝛ epilepsiā: ideoqꝫ oportet vt cū vino misceatur vt tēperetur. Necesse est ergo oībus naturaliter vel accidētaliter humidas naturas habētib⁹ cauere aquā: ꝙ si aliud nō possunt misceāt eam cū aliquāto mastice: ꝛ coquatur ea quousqꝫ ad tertiaꝫ vel ad dimidiā partem redierit. Et post aliqua subiūxit. Aqua frigidissima velut nix oībus corporis neruis nocet ꝛ dētibus: maxime senibus propter defectionē suorū neruorū: percutit enim stomachum eorū pectus ꝛ oīa viscera: generat in instrumētis spiritus angustiā: spasmum: paralysim: ꝛ hec oīa in senibus sunt cito apparētia: pueris vero ꝛ iuuenibus non cito talia eueniūt pro naturali eorū calore frigiditati repugnāte: sed tamen si ea assuescāt nocet eis. precipue nerui eorū in hanc incidūt passionē: de qua nullo modo possunt euadere ꝛc. Hoc idē etiā non minus sensit Rasis in.iij. Almāsoris.ca.iiij. dicens. Aqua cū niue infrigidata vel ex se vt hec frigida inuenit: stomachū percutit si a ieiunis bibatur: sed epar multū infrigidat: quā nulli ieiuni bibere p̄sumāt nisi calefacti: cōfert enim eis hoc modo si super cibo sit accepta stomachū corroborat ꝛ appetitum auget: ex ea tamē parua sufficit quantitas ꝛc. Gal. quoqꝫ in.iiij. libro de simplici medicina distinctione.j.c.ij. sic dixit de ipsa. Aqua frigida mordicat oculos et nares et quod est in homine de mēbris: et mordicat iterū mordicatione non minore illa partes intrinsecas stomachi et intestinoruꝫ. Que fuit Hippocratis sentētia in.v. aphorismorum aphorismo.xviij. dicētis. Frigidū est inimicū neruis: ossib⁹ dētibus: cerebro: spinali: medulle. Et in.xxiiij. eiusdem. Frigida velut nix vel crystallus pectori inimica: tusses cōmouentia: sanguinē fluere faciētia et catarros ꝛc. Frigida aūt aqua est hmōi. Ideo debet vnusquiqꝫ eā dimittere. Et propterea dixit Isaac in vniuersalibus dietis.c.xj. Frigida vt nix sunt fugiēda: qm̄ etsi in corporib⁹ iuuenū ledere nō appareat: tñ nocumētum niuis paulatim se adunat: lꝫ ipsi non sentiāt: ꝛ exeuntes a iuuētute et subeuntes senectutē multos ꝛ diuersos morbos incidunt: qui incurabiles sunt: ꝛ diu in viscerib⁹ permanēt ꝛ articulis ꝛ neruis: nix em̄ semper mēbra percutit debilia ꝛ multum sensibilia. Que fuit Gali. snīa in li. de euchimia. c. vltimo dicētis. Iuuenum frigida vt nix bibētiū corpa impceptibiliter apparēt ledere: latēs tñ nocumentū paulatim auctū in p̄cedenti tpe declināte eoꝝ iuuētute isanabiles egritudines gignit scd̄ꝫ articulos ꝛ neruos ꝛ viscera. Patit aūt citi⁹ illa pars corporisque cūqꝫ fuerit natura sensibilior. Et propterea bñ cōclusit Auic. in.ij.j.c.sept⁹ allegato cū inqt. Aq̄ tēperate frigida sanis melior est aq̄s oīb⁹: ipa em̄ appetitū excitat ꝛ stomachū forte efficit: vt ēt Isaac ꝛ Rasis vbi supra dixerāt. Qua de re frigidissima aqua in nulla dispōne vtendū est q̄tuncūqꝫ tp̄s anni: cōplexio corporis: ꝛ suscipiētis etas ceteraqꝫ alia calida fuerint ꝛc.

¶ Cap. cclix. ostendit q aqua tepida nec actu calida bibenda sit: sicut nec illa que virtualiter calida fuerit vt salsa sulfurea: aluminosa etc.

Quia diximus in superiori ca. q aqua valde frigida non sit bibenda: posset ex hoc q̄spiā opinari quod sicut aqua frigidissima multa facit in corp⁹ nocumenta sic per contrariū calida plurima facit iuuamenta: qd tñ nō est iuxta pverbium. Oia extrema sunt viciosa: neqʒ enī est necessariuʒ q si vnū contrarioꝝ sit malū: reliquū sit bonū: imo plerūqʒ ambo sunt mala non est aūt sic de ꝯdictorijs: vt recte sciunt logici: sed qꝛ non sufficit dicere q ita sit id per locū ab autoritate declarem⁹. Et primo de aqua actu calida. Scdo vero de calida in potentia. s. q neutra illarum sanis sit conueniēs. Prima quidem non solū nō cōuenit: verūetiam plurimū nocet dicente Auicē. in. ij. primi doctriñ. ij. c. xvj. Aqua calida digestionem corrūpit: ꝛ facit natare cibuꝫ: neqʒ ilico extinguit sitiꝫ: ꝛ q̄nqʒ ad hydropisim adducit ꝛ ad ethicā ꝛ cōsumit corpus. Et subdit. Aqua aūt calefacta cū fuerit tepida facit nauseam: ꝛ cum fuerit calidior q̄ꝫ hec: ꝛ in ieiuno bibita fuerit: multotiēs stomachū lauauit ꝛ ventrē soluet: eā tñ frequēter bibere est malum: qꝛ stomachi debilitat virtutem. Illa vo que multū est calida: q̄nqʒ colicā resoluit: ꝛ splenis vētositatē frangit. Cur aūt aqua tepida bibēda nō sit: est qꝛ resoluit ꝛ precipue stomachi virtutē: teste eodē principe in. xvj. tertij. tract. j. c. iiij. dicēte. Tepidum resoluit sicut frigidum constringit. ꝛ in. j. quarti. c. xxvj. Omne tepidum est mollificatiuū ꝛ resoluit ventrem etc. Que fuit Gal. sententia in secūdo Terapentie. ca. v. dicentis. Tepida omnia soluūt robur ventris. Et in libr. primo de febribus ad glauconem. c. vj. Robur ventris facile soluunt tepida. Et ꝓpterea concludēdū est q aqua tepida nec calida multum bibenda sit: sed moderate frigida: vt in precedenti capitulo dixim⁹.

¶ Quantū vero ad secundā hui⁹ capituli partem principaleꝫ dicamus q aquam virtute calidā in sanitatis cōseruatione nequaq̄ꝫ bibere oporteat: lꝫ aliqui vulgariū aliter sentiāt: q̄bus nec in his: nec in alijs que sue nō sunt artis aliquo modo fides est adhibenda: vt per singulas patet discurrēdo. Nō q̄dem salsa bibenda est: vt apparet manifeste: qm̄ macrescere facit et exiccat: lꝫ primitus fluere faciat ventrem propter vim radendi que est in ea: postea restringit ventrem in fine: propter siccitatem que est in ei⁹ natura: ꝛ corrūpit sanguinē: ꝛ generat pruritum ꝛ scabiem: vt dixit Princeps in ij. primi. c. superius allegato. vbi etiā subiunxit. Aluminose aque similiter nō sunt potande: qm̄ menstruoruꝫ superfluitatem currere nō permittunt: neqʒ spuere sanguinē ꝛ phibent illud qd de emoroidibus egredit: ꝛ corpora que febribus sunt apta fortiter ad eas perducūt. Ferreis quoqʒ: ꝛ hmōi non est vtendū: nisi gratia medicine. Quod ēt sensit Isaac in particularibus dietis cū inq̄t. Rursus decet omnes cauere aquā salsuginē vel nitrositatem habentē: qm̄ talis aqua corpora calefacit: ꝛ desiccat: ventrēqʒ accidentaliter constipat eius: enī actio in initio dissoluit humores grossos ꝛ pūgit intestina: vnde fit solutio ventriū: in fine vero ventris humectationem desiccat: vētremqʒ accidentaliter cōstipat: eius enī actio in initium dissoluit humores grossos: ꝛ pungit intestina: vnde fit solutio ventriū: in fine vē

ro humectationem ventris constipat: eiqz resistit ne per secessum exeat: fit ergo causa constipādi ventris accidē taliter. Quod similiter voluit Rasis in iij. Almansoris. ca. iiij. cum ait. Salsa enim aqua prius ventrē soluit: postea vero cōstringit si quis eam cōsuete biberit corpusqz desiccat &c. Et in libro xxiij. continentis. c. dccxlvj. autoritate Galieni: Ruffi: Joannitij: Bimmasui: & omniū antiquorū dixit. Aqua salsa mala est corrūpens: & est inflatiua et tarde digestionis: & ea nō possunt vti sani & fortes homines: & si vtātur ipsa non poterit eis nocere: & ideo est melius vt videlicet acuta & salsa & meridionalis &c. Paritqz ratione sulfuree: aluminose: enee: & ferree: & huiusmodi neqz eis vtendū est: nisi gratia medicine cum fortiter volumus calefacere: exiccare: abstergere: & inflammare. Et ppterea errant sani ad balnea naturalia accedentes vt per ea purgentur: nesciētes q post quandā ventris solutionē quam ipsa aqua facit: cōstipet & membra inflammet: vnde facile postmodū in febres incidūt & in ethicā. Et ideo a potu huiuscemodi aquarum debent abstinere: cum ipse calefaciant & desiccent valde: & pro medicina mollificatorū neruorum & talium vti debeant: queadmodū dixit Hali. in. v. theorice. c. xiij. Et similiter Gali. in plerisqz locis. Si quis tn̄ purgatione indigebit: melius erit ei vt cū bene dictis & cōsolatis pharmacis euacuetur: lz aliqua id fiat cū impēsa q̄ retinendo pecunias cū aquis naturalib⁹ ebibitis sanitatē corporis: vitāqz qua nihil charius periclitare. quare &c.

¶ Cap. cclx. ostēdit quid decoctio faciat vtilitatis in aquam necessaria pro infirmis & sanis pluribus.

PRo complemento sermonis in hoc libro faciēdi de aqua placuit mihi in hoc. c. declarare quid aqua bonitatis recipiat ex decoctione: quātūqz a cruda differat: cum medici quibusdā infirmis & precipue febrientib⁹ aquam solūmodo coctam iubeant propinare. Similiter et aliquibus sanis vinum bibere nō potentibus eam concedūt: quod de cruda minime presumerēt. Dicamus ergo cum principe nostro. Auicē. in. ij. j. doc. ij. c. xvj. sic scribente. Decoctio rectificat aque maliciam. Aqua em̄ cocta: sicut testificati sunt sapiētes: minoris est inflationis & velocioris descēsionis. Et torpidi quidē medicorū existimant q aque cocte subtile resoluatur: et ipsius remaneat spissum: vnde in coquendo ipsam non existat iuuamentum: quoniā spissitudinē in aquā augmētet. Scire autē debes q aqua in sue aqueitatis diffinitiōe existit ex partibus in subtilitate & spissitudine similibus q: est simplex: sed nō inspissatur nisi propterea q frigoris qualitas super eā preualuit: aut ppter fortem terrestriū partiū cōmixtionē: que ob hoc q sūt puissime ab ea nequeūt separari: neqz descēdere in ea: q: non sunt tāte q̄titatis vt cōtinuitatē aque scindere valeant: & in eā descēdere ob multā paruitatē. Oportet ergo vt eis accidat cōmixtio cū substantia aque: post hoc decoctio spissitudinem remouet q̄ propter frigus accidit primo: deinde partes aque vehemēter rarificat donec fiat subtiliores substātie vt possint ab ea separari partes graues terrestres in eius spissitudine retēte: & cōstringant eas descēdere: & propter descēsum ab ea separantur: et remanet aqua pura & simplici ppinqua: et erit illud quod ppter calefactionē fuit separatum homogenū ei quod remāsit & non longinquū ab eo: q: cum aqua a cōmixto separat̄: eius partes in subtilitate similant̄: neqz multū interest inter illud qđ subit: & inter illud quod remanet. Decoctio ergo non subtiliat

aquam nisi propterea qꝛ aufert spissitudinē frigoris: ⁊ qꝛ facit quod ei cōmixtū est descendere. Et huius quidē significatio existit: qm̄ cū aque grosse dimittūtur longo tempore non descēdit ex eis res de qua sit curandū: sed cum decoquūtur ilico descēdit ex eis res multa: ⁊ fit aqua que remanet in pondere leuis ⁊ clara. Et descēsionis quidē causa est subtilitas que ex decoctione acquiritur ⁊c. hec ipse. Quod etiam voluit Rasis in. iij. Almāsoris. c. iiij. cū inquit. Aqua preterea cocta quousqꝫ minor reddatur eius substantia: minus est inflatiua citiusqꝫ descendit. Et propter hāc cām infirmis ⁊ sanis omnib⁹ conueniētior existit qꝫ cruda. Et ꝓpter hoc medici iubent aquā decoqui debere: ⁊ non vt aliqui putāt vt frigiditatem amittant: sed vt inflationem ⁊ grossitiem ⁊ impuritatē deperdat. Neqꝫ omnis aqua pro infirmis coqui debet: sed tantum illa que fontis fuerit: aut pluuialis: aut cisterne mūde ⁊ nō diu in ea retente. Et in hoc iuuenes medici animaduertant: quoniā astantes aquā putei vt plurimum accipiūt que grossa est et terrestris et reprobata: vt supra diximus: que licet decoquatur nunqꝫ ad eam subtilitatē: puritatem: ⁊ perfectionē deueniet ad quam vna iam dictarum perueniret. Inde ꝓuenit magna ex parte ꝙ infirmorū stomachi ventositate replentur ipsos sepius eructuare cogente: ⁊ debilitātur simul cum omnibus visceribus ratione grossiciei ⁊ impuritatis facientiū eā diutius in corpore remanere. Et sic de sanis idem quod de infirmis diximus intelligatur: cum aquam eis bibere fuerit necessarium. quare ⁊c.

¶ Capitu. cclxi. ostendit quid facere oporteat post cibi ⁊ potus assumptionem: vt bona digestio celebretur et assumpta non corrumpantur.

Cum laude creatoris excelsi vsqꝫ modo descripsim⁹ que ⁊ qualia post exercitiū pro nostri corporis refectiōe erāt necessaria: q̄dqꝫ comedere ⁊ bibere ꝓ sanitatis cōseruatione oportebat. In sequentib⁹ aūt scribere ⁊ declarare intēdimus eodem fauente numine: que post comestionē ⁊ potum fieri debeāt ab his qui suam corporis salutem manutenere ⁊ conseruare desiderāt. Dicamus ergo ꝙ non sufficit ad hoc bona cibaria bonosqꝫ potus assumere: nisi ea bene ac sufficiētissime digerentur. Quoniam digestio in nutricationem: ⁊ nutricatio in vitam est ordinata: vt oēs philosophi ⁊ medici pariter confitētur. Nam dixit Gal. in. v. Terapētice. c. xiiij. Non ex his que trāsglutiuntur: sed ex his que digerūtur in stomacho ⁊ epate exhibitio cibi est toti corpori. Et ꝓpterea ipse cōclusit in. j. lib. memiri. c. viij. De bona digestione super omnia curandum est. Procurandum est igitur omni ingenio omniqꝫ cura ac diligētia vt assumpta reficientia perfecte digerātur: quod fit quādo infra scribēda obseruata fuerint. Quorū primū est: vt cū a mensa discesserimus nō scribamus aut aliquid tale faciamus in faciē proclines: imo erecti deambulabim⁹ suauiter: vt precepta ad fundum stomachi descendant. Et si mihi medicorꝫ minimo nō creditur: sapientib⁹ hoc idē precipiētibus fides adhibeatur. Et primo Rasi in xxv. cōtinētis. c. j. sic referēti. Dixit tabri post cibū debes ambulare per centū passus declinādo in tēpere comestionis super latus sinistrū: ⁊ euitādo post cibum lauationē: equitationem: et huiusmodi. Et post multa auto

ritate Ruffi hic subiūxit. Ambulatio
moderata laudabilior est q̄ fit post ci
bum: q2 cōfortat sup digestionē: ꝓuo
cat vrinā ⁊ egestionē ⁊ facit hoīes pe=
nes cenā in cer o fieri boni appetitus
cibi: ⁊ sumptiōis ipsius ēt bonā dige=
stionem cibi cene facit: sed mot⁹ post
cibū vituperabilior est: ecōuerso. hoc
quoq3 Auic. p̄cepit in. iij. primi. doc. ij.
c. vij. cū ait. Paru⁹ motus post come=
stionem cibuz in stomacho quiescere
facit: ⁊ ꝓprie cū dormiendi post ipsuz
voluntas affuerit. Et infra dixit. In=
quit Ruffus incessus hic mihi plz: et
proprie post prādium: qm̄ bonitatem
operationis cene p̄parat. Qđ etiā in=
nuit Almansor in libr. iij. c. ij. dicens.
Post comestionē vero a forti motu ac
longi tēporis oīno est cauendū: sicut
em̄ motus añ comestionē factus sani
tatis est cōseruatiuus: ita post come=
stionem egritudinis inuenit̄ generati
uus. Non est igit̄ laborandū: neq3 for
ti motu corporis aut aīe mouendum
vt inde corp⁹ nō habeat calefieri: qm̄
dixit Gal. in lib. vj. de accidenti ⁊ mor
bo. c. j. Nullus est cibus q̇ non putre=
scat si fortem patiat̄ calefactionem. ⁊
Auicē. in loco ⁊ c. preallegatis simili=
ter inquit. Accidentia aīe horribilia. ⁊
motus corporei fortes digestionē fie
ri ꝓhibent. Paulatim itaq3 incedēdū
est donec cibus descēderit: postea ve=
ro quiescendū omnino: vt calor natu
ralis in exterioribus mēbris nō occu
patus interiora ingrediatur: ⁊ cibum
potūq3 nō distractus decoquat. Et iō
scribebat Auerro. in. iiij. Metheoroꝝ
cōmento. xj. Effectus augent̄ ex ope=
rante in quiete: ⁊ iō ea que fiunt indi
gent quiete q̄3diu fuerint in locis pro
prijs: ⁊ iō vituperāt ⁊ redarguūt me=
dici motū post cibum. Similiter dixit
Rasis in. xxv. continentis. ca. j. Debes
sequi somnū ⁊ quietē cessantib⁹ omni
bus motibus post cibū: vt cōdomine
tur natura cū bonitate digestiōis. Et
Auic. in. xiij. tertij. tract. iij. c. j. inquit.
Cib⁹ indiget quiete ⁊ somno vsq3 quo
bona fiat digestio. Isaac quoq3 in vni
uersalibus dietis. c. iij. idē voluit cum
ait. Digerunt̄ cibi q̇escendo meli⁹ q̄3
si ambulauerit: ⁊ p̄sertim cibi dulces
aquosi sicut sunt persica: mora: vinuz
dulce. ⁊ similia. Rō aūt hui⁹ ponitur
a Rasi in lib. vj. suoꝝ aphorismoꝝ sic
scribēte. Queādmodū res crude abs=
q3 ignis caliditate ⁊ humiditate non
pñt decoq̇: sic nec digestio celebratur
absq3 humiditate innato calore. In
quiete aūt ⁊ somno calor nō occupa=
tus in viscerib⁹ fortior reddit̄. et ideo
quiescendū est post illam modicaz et
suauē deambulationē qm̄ ex forti mo
tu: vt diximus in. c. xxviij. libri huius:
corrumperent̄ cibi ⁊ potus in stoma=
cho. Corruptio v̄o digestiōis est ma
ter egritudinū ⁊ origo chornicaꝝ in=
firmitatum. teste Auicē. in. xiij. tertij.
tra. tertio. c. ij. Et ꝓpterea cōcludam⁹
pñs capitulū dicētes cū Gal. in. v. De
rapētice. c. xiiij. sic scribēte. Opz mul=
tam facere ꝓuidentiaz in oībus dige
stionibus cibariorum. ꝓpterea ꝙ siue
fm epar: siue fm ventrē infortunium
patiantur febres faciūt: ⁊ maiorē ope
rantur cachochimiā. Et in libr. de eu=
chimia. c. vlti. sic etiam dicente. Maxi
ma est ad cachochimiam ⁊ ad egritu
dines indigestio frequens: siue in eu=
chimis: siue in cachochi. cibis fiat ⁊c.
Quare quiete somno ⁊ omni quo pos
sumus ingenio: digestio semper pro=
curanda est.

¶ Capitu. cclxij. ostendit quid sit somnus aque: ⁊ que sit eius necessitas: ⁊ que ipsius cause: quomodoq3 faciat ad bonitatez digestionis.

CUm dictū sit in superio
ri capitulo ꝙ omni in=
genio de digestiōis re=
ficientium p̄acceptorū
bonitate sit ꝓcurandū
⁊ somn⁹ vna de causis

bene digerere facientib⁹ existat: teste Auer. i. ij. colliget dicēte. Operatio digestionis est fortior cū homo dormit: eo q̄ calor naturalis cū quo operatur natura in vigilādo in exteriorbus: vt det sensum et motū: reuertitur dormiēdo ad partes intrinsecas corporis &c. Consequēter inquā de somno dicēdū est: et primo declarādo q̄d ipse sit: que cause eius: et que vtilitas ipsius.

¶ Quantū vero ad primū: dicimus q̄ si ad poetas accesserim⁹ querētes quid somnus sit respōdebit Uerg. dicēs in. vj. Eneidos. Est cōsanguineus leti sopor. Similiter Ouidi⁹ scribens. Stulte q̄d est somnus gelide nisi mortis imago. Tullius quoq̄ in lib. de senectute idē sentiens dicet. Jam vero videtis nihil esse tam morti simile q̄ꝫ somnū &c. Sed si a sapientib⁹ nostris id petierimus: audiemus peripateticorū principē Arist. in libello de somnō et vigilia respōdentē. Somnus est conuētus et reciprocatio naturalis caloris ad interiora. s. ad cor: cū qua est vinculū siue in potentia sensitiui primi id est sensus cōis. Similiter Auic. in. j. iij. trac. iiij. c. j. dicens. Somn⁹ vniuersaliter est reditus spūs aīalis ab instrumētis sensuū et motuū ad principium cū quo priuant̄ ipsorū instrumēta ab exitu operatiōis in ipsis: nisi que necessaria sunt ad hoc vt vita p̄maneat: et illa sunt sicut instrumenta spūs. Et subdit. Sōnus quidē naturalis absolute est cuius reditus est cum ꝓfundatione spiritus vitalis ad interiora vt digeratur cibus &c. Et in cāticis textu cōmenti. xxxvij. dixit. Sōnus est quies virtutū animaliū motiuarū et sensitiuarū. Gal. vero ab Aristotele accipiens in. iij. lib. de accidenti et morbo. c. iiij. dicēs. Sōnus est passio primi sensus: qui cōis est ceteris sensib⁹. et in iiij. lib. eiusdē. c. viij. sic etiā inq̄t. Dicamus virtutē animatā in somno quiescere et naturalē cōfortari: q̄d sic possumus cognoscere. Uirtus em̄ animata si fuerit fatigata animali dormiēte cōfortatur: maxime si ante somnū cibuꝫ moderate accipiat. Ab his aūt oībus Auerrois in. ij. colliget videtur accepisse cum ait. Dormire est ligamentū et quies sensuū: et reuersio ipsorū ab instrumētis eorum ad partem intrinsecā corporis: et iste res per se note sunt: et propterea trāseunt res sensate super dormiētes et non sentiūt eas: et etiam videmus dormientē oculos habētem apertos et nō videbit: et si esset virtus visibilis in suo instrumēto tūc videret &c. ¶ Que aūt sit somni necessitas: ipse declarauit infra dicēs. Et somnus nō aduenit multus animalib⁹ post laborē nisi propterea q̄ animalia q̄n mouētur et laborāt spargitur calor suus naturalis: et diminuitur q̄ꝫtitas sua et refrigerat̄: ꝓpter quod reuertitur de necessitate ad locū sui principij &c. Et post aliqua subdit. Somnus est vna operatio nature que regit corpus animalis: et ꝓpterea fuit somnus necessarius in animalib⁹ p̄fectis: q̄ nisi esset somnus periret sensus propter nimiū exercitiū: et pereuntibus sensibus periret vita: et inde est q̄ citrinatur facies dormire non potētibus: et ledunt̄ eorū operationes &c. De necessitate etiā somni dicamus cū Aui. in. ij. j. doc. z. c. iij. sic scribente. Jn vita et sanitate nō est necessitas absoluta: imo propterea vt spiritus ab impediētibus separetur propter illud quod ei accidit ex lassitudine: aut propterea q̄ est ei necessarium incūbere propter digestionem cibi: et propterea q̄ non potest duas res. Somni igitur necessitas nō est nisi ex parte alicuius impotētie: et est exitus a necessitate naturali. Et in j. iij. c. vij. dixit. Somnus semp̄ sequitur maliciam cōplexionis humide laxe aut frigide congelātis motum virtutum sensibiliū: aut vehementē spiritus animalis resolutionem propter

superfluitatem motus: aut propter
impulsionem virtutum ad interiora
vt materia digeratur ꝛ impellatur cũ
eis spiritus animalis propter consecu
tionẽ queadmodũ sit post cibũ. Ne=
cessitas ergo sommi est virtutis reso=
lute restauratio: ꝛ cibi preassumpti
digestio: ꝛ defatigati corporis ꝛ sen=
suũ eius requies ꝛ refocillatio. Que
autẽ sint cause somni ex his que dici
mus apparent. Finalis enim est: que
iam pretacta fuit. Formalis aũt redi
tio spiritus ꝛc. Efficiens autem virt⁹
regitiua que ẽ in corde: vt inq̃t Auer=
rois vbi supra. Et causa materialis ẽ
vapor qui ascendit a membris infe=
riorib⁹ ad cerebrum propter aliquam
causam generatus. propter cibum sci
licet ꝛ humores in corpore existentes
qui quando erit in fine ascensus igros
sat a frigiditate cerebri: ꝛ recipit gra=
uitatem ab aliis humiditatibus ꝛc.
Hec ipse vbi supra. Et sic apparet q̃d
sit somnus: que eius necessitas: ꝛ que
sint cause ipsius: qualiterq́ꝫ faciat ad
digestionem vt rubrica capituli pro=
mittebat. Que autẽ sint alie ipsius vti
litates deinceps dicemus.

¶ Cap. cclxiij. ostẽdit que sint vti
litates ꝛ iuuamẽta somni tẽperati
prouenientia in virtutes aīales et
naturales corporis fatigati.

Quamuis i p̃cedẽti capi
tulo aliqualiter de vtili
tatib⁹ ꝛ iuuamẽtis som
ni locuti fuerim⁹: tamẽ
vt ea melius ac distin=
ctius intelligãtur: in p̃=
senti etiam de ipsis particulariorum
faciemus sermonem: dicẽtes primo cũ
Halisbate in. v. Theorice. capit. xxxv.
sic scribente. In sommo digestionis
sit bonitas ꝛ humorum decoctio calor
nãq́ꝫ naturalis somni tempore ad p=
funda secedit corporis quo cibũ dige
rat: humores bonos disponat: vnde ꝛ
digestio ciborum melior fit hyeme ex
noctiũ longitudine ꝛ somni copia. Et
post aliqua subiũxit. Moderata som=
ni quantitas cibos digerit: corp⁹ spis
sat: laborẽ soluit animam confortat
naturalem: calorq́ꝫ augetur natura=
lis. Humores boni fiunt: membra re=
creat extensa: mentẽ clarificat. cogita
tionem emendat ac visum: cui conue
nit ꝛc. Similiter Auicẽ. i scõa. j. do. ij. c.
xiij. dixit. Somnus naturales omnes
operationes fortes efficit propterea
ꝙ calorẽ cõtinet in natum ꝛ virtutem
laxat animalem. ideoq́ꝫ cordis vias
humectat ꝛ eas laxat: ꝛ quia spirit⁹
substantiam turbidam efficit: id est
spissam: ꝛ prohibet illud quod resol
uitur. Laxitudinis quoq́ꝫ modos om
nes remouet: ꝛ fortes retinet euacua=
tiones materie: tamen que ad partem
cutis existũt somnus quandoq́ꝫ ad
expellendum eas iuuat: propterea ꝙ
calorem interius continet ꝛ nutrimen
tum in corpore partit: ꝛ expellitur id
quod est iuxta cutẽ ꝛ sic apparet q̃d
sudorẽ nõ retinet. Et subdit. Cũq́ꝫ sõ=
nus materiam inuenit aptam ad di=
gerendũ ꝛ maturandum ad sanguis
naturã eã cõuertit: ꝛ calefacit ip̃am: ꝛ
trãsit calor p corpus ꝛ calefacit corp⁹
calore naturali ꝛc. Et in doct. iij. sum
ma. d pulsib⁹. c. xij. dixit. In hora som
ni calor naturalis cõstringitur: ꝛ sub=
mergitur: ꝛ totus hora illa tendit ad
occultũ propterea ꝙ ip̃m aīa mouet
ad nutriens digerendũ ꝛ maturãdũ
supfluitates. Et in. iij. primi doct. ij. c.
ix. similiter inquit. Sõnus tempera=
tus naturalẽ virtutẽ potentẽ efficit p=
ficiendi suas operationes: ꝛ aīalem
virtutẽ quiescere facit: ꝛ in eius substã
tia augmentũ p̃bet: ꝑterea ꝙ laxat
ad prohibendã spiritus: qualiscũq́ꝫ
fuerit resolutionẽ: ꝛ propter hoc dige
ri cibũ. Et infra subiunxit. Sõnus tẽ=
peratus est humectãs ꝛ calefaciẽs: et

est res magis proficiẽs senibus: qm̃ in eis humiditatẽ cõseruat. ꝛ propter hoc Gal. cum senex esset comedebat lactucas cũ aromatibus. ꝛc. Que fuit Gal. snia in. v. Terapẽtice. c. ij. sic scribentis. Digerit quidẽ somnus: resoluunt autẽ vigilie. Et in. iiij. de regimine sanitatis. c. j. dixit Bene scientes sumus ꝙ nihil ita digerit eorũque digeri possunt: neqꝫ malos resoluunt hũores: sicuti balneũ ꝛ somnus. Et i libro iiij. de accidenti ꝛ morbo cap. viij. inquit. In somno cibus digeritur meli⁹ ꝛ nõ solũ in stomacho verũ etiã in toto corpore: ꝑpter hoc mõstrat nobis qḋ mẽbrum in quo rationalis est anima quiescit in somno. In libro quoqꝫ de dissolutione cõtinua dixit. Et quãdo somnus sequitur cibũ: reuocat calor naturalis i ipso: ꝛ aggregat in interioribus corporis ꝛ digerit cibũ ꝛc. Rasis similiter. in. iiij. Almansoris. c. iij. scripsit. Somni aũt vtilitas anime aufert laborem eãqꝫ reddit subtiliorem atqꝫ cogitationem ꝛ rõnem q̃ ebetes erãt ꝛ quasi fesse subtiliat ꝛ acuit corporisqꝫ fatigationẽ mitigat: ꝛ digestiuã meliorẽ efficit ac corpus impinguat. Et in. xxv. continentis. capit. j. sic etiam ait. Somnus humectat in omnibus: nõ tamẽ in omnibus: dispositionibus calefacit neqꝫ infrigidat: veruꝫ tamẽ si sequitur in corpore hũores crudos poterit digerere ꝛ abundãs fiet sanguis augendo caliditatẽ inatã. Et subdit autoritatẽ Pauli. Sõmus prebet quietẽ virtuti spirituali: subuenit ad digerẽdũ ꝛ coquẽdũ humores semicrudos. mitigat dolorẽ q̃ accidit in mẽbris: emollit mẽbra que extenta sunt per siccitatem: sanat vitia spiritalia: restituit mentem deuiantem: ꝛ humectat corpus semper. et postea subiunxit. Uerũtamen somni noctis spacium cõpetens est ad cõplẽdam digestionem. ꝛ similiter obscuritas noctis inducit ad exequendum somnũ profundum ꝛ inducendũ caliditatem. Et hi duo modi conferunt in digestione: ꝛ habetur significatio ꝙ nox cõpetat in digestione ꝙ homines sequũtur superfluitates nutrimẽti semꝑ post somnũ noctis ꝛ summarie somnus dꝫ fieri ad modũ digestionis ꝛc. Recte igit dicebat Auerrois in ij. colliget. Oꝑatio digestiõis est fortior cũ homo dormit: eo ꝙ calor naturalis cũ quo operatur natura in vigilando in exterioribus vt det sensum ꝛ motũ reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corpis. Et ꝑpterea cõcludamus ꝙ dormiendũ est post cibi ꝛ potus assumptionẽ: ꝛ ipsorũ ad fundum stomachi descensum: vt melior ꝛ perfectior celebretur digestio: qua mediante spiritus ꝛ virtutes corporis aiales restaurantur: ꝛ naturales corroborent: vt cibi ꝛ potus passumpti in sanguinẽ cõuertant ꝛ minime corrumpantur in ipso: qḋ si cõseq̃mur nõ paruã quidẽ: verũetiam maximã pro nostre sanitatis conseruatione recipiemus vtilitatem. quare ꝛc.

¶ Capi. cclxiiij. ostendit nocumẽta somni superflui ꝑuenientia in totum corpus ꝛ eius mẽbra.

Posset quispiã ex his q̃ dicta sunt facile sibi ꝑsuadere: ꝙ cũ somnus tot ꝛ tantas afferat corpori vtilitates: ꝙ nõ modo foret vtile dormire: verũetiã optimũ ꝑlixius in somno requiescere: qui ꝑfecto non parum deciperetur: cũ defectus ꝛ abundantia ab easdem perducant differentias: vt dixit Gal. in. iij. techni. Immo sicut temparatus somnus iuuat vt scripsimus: sic superfluus valde nocet diuersa ac plurima corpori nocumenta inferẽdo: queadmodũ voluit Haliabas in. v. theorice. cxxxv. dicẽs. Sõn⁹ exce-

dẽs i tpis quãtitate multũ nocet: qm̃ virtutes plurimas eneruat aiales somnus ac debilitat: corpus refrigerat ⁊ hũectat: atq; in eo phlegma augmẽtat: ⁊ naturalẽ debilitat calorẽ ipsumq; resoluit. ⁊ precipue si super inanitionẽ fiat: dicente eodẽ vbi supra. Si sit autẽ omnino corpus vacuũ: nec in eo aliquid sit ciborũ naturalis conuertit̃ ad corporis humiditatẽ calor exuritq; ⁊ cõsumit illã: dehinc ipsẽ debilitatur deficiente materia ⁊ refrigeratur corpus ⁊c. Idẽ quoq; ⁊ clarius sensit Auicen. in. ij. primi doc. ij. ca. xij. cum inquit. Cũ somnus materiã inuenit aptam ad digerẽdũ: vertit eã ad naturã sanguis q̃ si humores inuenit calidos ⁊ cholericos: ⁊ perdurauerit eius tẽpus calefaciet eos ⁊ corpus calore extraneo. Et si inuenerit vacuitatẽ infrigidabit ꝓpter hoc q̃ resoluit: aut humorem qui virtuti digestiue sit inobediens infrigidabit ꝓpter illud quod expãditur de eo. ⁊ subdit. Et sicut vigilie multe cõplexionẽ corrũpunt cerebri aliquo siccitatis modo ⁊ debilitant ipsum: ⁊ cõmiscent rationẽ: ⁊ adurunt humores ⁊ egritudines faciunt acutas: sic somnus multus huius efficit cõtrariũ: operatur enim virtutũ aialiũ obtusionẽ ⁊ capitis grauedinẽ ⁊ egritudines frigidas. ⁊ illd̕ est propter hoc qd̕ ipse in resolutiõe prohibet ⁊c. Et i p̃mo tertij tracta. iiij. c. xiiij. sic etiã ait. Dormitio multa i meridie ⁊ vniuersaliter somn⁹ mult⁹ nocet multuz memorie. Et in. ij. tertij. c. v. dicit Spirit⁹ in lõgo somno fit grauior pigrior: ⁊ nõ fit assiduus in faciendo dilationẽ ꝓpter declinationẽ suaz ad interiorez ptẽ. ⁊ in. xiij. eiusdẽ trac. ij. ca. dixit. Nauseatiua satietas qñq; prouenit ꝓpter multitudinẽ somni et quietis: nã somn⁹ q̃uis ꝯferat inquã tũ digerit: tñ motus cõfert inquãtum expellit superfluitates expulsione. Et somus quidẽ nocet vbi egẽt supflui tates expulsione: sicut vigilie nocent vbi indiget materia digestione. Et in cantica textu commenti. cxxxix. iquit. Si somnus multũ prolongabitur replebitur caput humoribus. Et in seq̃nti textu subdit. Somnus humectat corpora ⁊ relaxat: extinguit calorẽ viuificantẽ ipsa. In cuius cõmento dixit Auerrois q̃ hoc intelligitur de multo somno: quoniã multus somnus extinguit calorẽ quo virtutes viuũt ⁊ existũt: ⁊ hoc q: de natura quietis ⁊ cooperatiõis est extinguere calorẽ. Ignis em̃ extinguit̃ ⁊ suffocatur cũ multũ et perfecte tegitur. Et in parte secundo canticorũ textu cõmenti. xxviij. sic quoq; p̃cepit Auicẽ. Non prolonget̃ somnus: quoniã hoc obest aie. nec etiã vigilie: quoniã inde debilitabit̃ sensus in cuius etiã commento Auerrois sic scripsit. Nõ prolõgetur somnus quoniã lentescit q̃dem, vita ⁊ tenebrosa efficitur: extinguiturq; inde calor ei⁹: sicut extinguitur ignis in cineribus multũ coopertus. Et in libro. vj. sui colliget ait. Quãdo supfluit somnus calorem extinguit naturalẽ: ⁊ corpus inducit ad tumidã dispositionẽ. Que fuit Ari. snia i. ij. ꝓblematũ: ꝓblemate. xxx. dicẽtis. Multo tpe dormiẽtes minus colerati sunt moderato tẽpore dormiẽtib⁹: suffocatur em̃ dormiens. Et i. xj. eorũdẽ problemate. xij. dixit. Ex somnis autem grauiores sumus. qd̕ ex superfluis debet intelligi. Et q̃ ita sit apparet p ipsuz in. xxvij. phlegmate eiusdẽ dicentẽ. Somnus superflu⁹ corpora tardiora facit. Rasis quoq; in. iiij. Almansoris. cap. iij. hoc idẽ voluit cũ scripsit. Multum autẽ dormire corpus desiccat ac tenerũ efficit: plegmatis quoq; multitudinem in eo creat ipsumq; infrigidat. q̃ in corporibus gossis ac pinguib⁹ precipue operatur. Et in libro. xxv. cõtinentis. capit iij. autoritate Gal. Somnus moderatus generat sãguinẽ laudabilẽ: sz ex

cedens modū debitum in equalitate corrumpit humores ꝛ postea subiunxit. Somnus abundans emollit corpus: ponderosum reddit caput: quia corpus replet de humiditate calida: ꝛ emollit virtutez vnde cōgregabuntur in corpore superfluitates vaporose. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxv. ostendit ꝙ nō sit dormiendū stomacho existēte vacuo: similiter nec illico post cibū assumptum sicut nec in meridie.

Satis ex precedenti capitulo intelligi potest ꝙ nō superflue sed moderate dormiendū sit: in qua aūt hora nōdū expressimus: sꝫ ipresentiarū ostendem⁹. Cū sufficit rē aliquaz bonā esse intelligere: sꝫ quādo cōcessa sit laudabilis scire oportet. Multa nāqꝫ inueniunt in vna hora fore optima que in altera maxime nociua existerent: vt supra diximus de exercitio ꝙ tempore cōplementi primarū digestionū laudabil: ꝛ tempore replerionis erat prohibitū. Sic ꝛ de somno q̄rere contingit qua scꝫ hora dormiendū sit cū dicat Auicēna i. iij. primi doctrina. ij. c. ix. Sani debēt obseruare vt somn⁹ eis tēperate exhibeat ꝛ in sua hora: ꝛ nō superflue: que aūt sit talis hora ipse nō expressit. Et propterea q̄rēti quenā hec hora sit: respondebim⁹ dicētes. Primo ꝙ nō hora inanitionis ꝛ ieiunij dormire debeamus: cū dicat princeps in. ij. c. xiij. Si somnus inuenit vacuitatē infrigidabit ꝑpter hoc ꝙ resoluit: aut humorē qui virtuti digestiue est inobediens infrigidabit propter illud qđ expandit de eo. ꝛ in iij. primi doc. ij. c. ix. inquit amplius super vacuitatē dormire est malū ꝛ virtutem deijciens. Quod similiter voluit Rasis in. c. iij. libri. xxv. cōtinentis dicens auctoritate Ruffi in questionibus epidimie. Somnus longus si sequitur cibum augebit in caliditatem innatā ꝛ impinguat corpus. Sed si sequitur exercitium aut balneum aut euacuationem ꝛ summarie in dispositione ne illa in qua corpus nō sequit nutrimentū: diminuet caliditatem innatā ꝛ macrefaciet corpus. Et dixit. Joannitius. Et quotiens sequitur somnus corpus carens nutrimento aut humore crudo aut caliditatem igneā tunc infrigidat corpus extinguendo caliditatem innatā. Cuius quidē ratio in promptu est. qꝛ cū calor naturalis cibū nō habeat quem digerat ꝛ cū sumat: vertit se super sanguinez ꝛ carnem ipsa resoluendo ꝛ propterea ieiunantes calidi stomachi nihil in vesperis accipientes macilenti ꝛ calidi fiunt Non sic autem qui frigide fuerint cōplexionis ꝛ phlegmatici ꝛc. Nec ꝙ est ilico post cibum assumptuz dormiendum anteqꝫ descenderit cibus ad fundum stomachi: huiusmodi eñi hora omnino est inconueniēs ad dormiendum: dicente Auicen. in. iij. primi doctri. ij. c. vij Nō ilico post cōestionē est dormiendū cibo natāte: ꝛ in. c. ix. eiusdē. Melior somnus est ille qui ꝑuenit postqꝫ cibus a superiori ventre descenderit ꝛ post quietez eius: ꝙ forsitan sequitur ipsum ex inflationibus ꝛ rugitibus: quoniā dormire sup hoc multis impedit modis ꝛc. Et subdit. Qua propter si descensus tradauerit parūper incedere debet ꝛ postea dormiat. Et iterum postea subiunxit. Super replerionem dormire est malum anteqꝫ a superiori vētre fiat descensio Et in. iij. tertij trac. primo. c. v. dixit Somnus super replerionē ꝛ cenā est res nocibilior oculo: immo oportet illum qui in visu habet debilitatem expectare donec digestio fiat. i. fieri incipiat deinde dormire. Que fuit Rasis sñia in. iiij almansoris. c. iij. dicētis.

Oportet vt tādiu post comestionem aliquis se a somno abstineat donec cibus ab ore stomachi descendisse: atq3 inflatio ꝛ grauedo minui atq3 inferi⁹ mergi sentiantur: q̄ si tardetur nō incongruum est vt parua iunetur deābulatione donec descendat. ante vero hos omnes Gal. hoc preceperat in libro de dissolutione continua dicens. aliquando est membrū debile vt stomachus ꝛ natat in ipso cibus: et non iniungas somnū donec descēderit cibus de stomacho aliquo descensu: nec donec deueniat in fundū stomachi: ꝛ antepreci pias eum moueri parū sicut memorauimus iam. hec ipse. Obseruandū est preterea q̄ in meridie: nisi consuetudo cōtradixerit: non dormiatur. Quoniam vt dixit Auicen. vbi supra. In die dormire malū est: generat enim egritudines humectātes ꝛ reumatismos: ꝛ corrumpit colorē: ꝛ generat splenem. ꝛ laxat neruos: ꝛ efficit pigritiam: ꝛ debilitat desideriū: ꝛ generat apostemata ꝛ febres frequenter. Et ex causis suorū nocumētorū est vt cito interrūpatur: ꝛ naturam ab eo in quo erat stupidā reddat. Et in prima tertij tra. iij. c. xiiij. ait. Dormitio multa in meridie: ꝛ vniuersaliter somnus multus nocet multū memorie: ꝛ proprie super repletionem plurimā. Rasis quoq3 in. xxv. cōtinentis. c. iij. dixit autoritate Pauli. Somnus diei non est tante vtilitatis: q2 nō pōt tantum spaciū sequi quo possit digestio cōpleri: ꝛ quotiēs inciditur somn⁹ ante perfectā digestionē: sequit̄ oxiremia cum repletione ventris de vnctuositatib⁹. Et saltē longa erit ꝛ pōderosa dispositio cōdominabilis ꝛc. hec ipse. Ex quibus colligi pōt que sit hora cōueniēs ad dormiēdū: sc3 post cenā: ꝛ nō post prandiū: ꝛ nō nisi postq̄3 cibus ad fundū stomachi descēderit: ꝛ post suauē deambulationē: vt in superiorib⁹ ad plenum diximus. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxvi. ostēdit quomodo accubandū vel dormiēdum sit: an supine: scilicet vel super latera et super quod ꝛc.

Cum plures decubitus forme in dormitione reperiantur: proclinis: supina: sup vno laterum: equalis ꝛ cū capite eleuato nō erit inutile ad sanitatis cōseruationē: ꝛ ad meliorē vero perficiendā digestionem intelligere que harū manerierum sit laudabilior: ꝛ q̄ corpori cōuenientior: ꝛ a medicis magis approbata. Et ꝓpterea dicamus cum nostro Conciliatore in differētia. cxxiij. sic ad hanc petitionē respondēte. Si q̄s habuerit lubricum ventrē: op3 eum super sinistru3 latus iacere ꝛ dormire: si autē cōstipatū: super dextrū est accubandum. Et si q̄s habuerit epar calidū debet cauere ne sup dextrū latus dormiat. Qui vero stomachu3 frigidum: super sinistrum Et demum concludit q̄ super dextrū parū est dormiendū: super sinistrū vero multū: vt inde perficiat̄ stomachi digestio: qua perfecta ite℞ sup dextrū est recumbendū. Que fuit sniā Auic. in. iij. j. doc. ij. c. ix. dicentis. Sed ex figuris somni melior est vt sup dextrū incipiat latus: ꝛ deinde ad sinistrum reuoluat̄: q8 si eius inceptio sup ventrem fiat. auxiliū fert sanis magnū in digerēdo ꝓptereaq̄ calorē retinet naturalem ꝛ ipsum cōprehendit. quare augetur ꝛc. Et in. c. regiminis eius q8 comedit̄ ꝛ bibitur dixit. Oportet preterea vt post comestionē primo sup dextrū latus dormiat pauco tpe: dein de super sinistrū reuoluatur: postea reuoluat se supra dextrū: ꝛ debes scire q̄ multis cooperiri pānis: ꝛ ceruical eleuare ex illis existunt que digerendo iuuant. Et ad vltimū quidē vt membro℞ situs ad inferiora sint de=

clinantes et nõ ad superiora.et in.xiiij. tertij trac.iij.c.v.similiter inquit. Dormire super latus sinistrum est maximi iuuamenti ad digestionē perficiendaz propter cõpressionē epatis supra stomachū.sed somnus supra dextruz est causa velocitatis descēsionis cibi. Est etiā obseruandū vt dixit Almansor in lib.iiij.c.iij.ne de vno latere ad aliud sepe voluatur: tardatur enim inde digestio atqz inflatio et rugitus sentitur.Oportet itidem vt puluinar sit altū:et precipue si cibus nondū ab ore stomachi descēderit:sufficit enim vt ter fiat reuolutio et nō pluries:vt dictum est.Quod etiā in.xxv. cõtinētis replicauit cum in.c.eius primo dixit. Post comestionē quilibet dormiat super latus dextrū modice:deinde complendo somnū super latus sinistrum. Et nulla fiat reuolutio abundans in lecto eo qꝫ excitat ventositates et occursum prebet super digestionem etc. Et postea subiūxit.Pars inferior corporis in somno debet esse declinātior: et nulla superabundās fiat reuolutio in lecto:ne reuoluat cibū in ventre de vno loco ad aliū corrūpendo digestionem.Que fuit snīa Aristo.ad Alexādrum sic scribētis. Dormi temperate primo sup dextrū latus vna hora:deinde sup sinistrū et illic pfice dormitionem.Uolunt itaqz oēs autores vt super latera dormiendū sit.et nō sup dorsum vel resupine:vt pleriqz faciūt nescientes qđ Princeps voluerit in.iij. primi doc.ij.c.ix.cū ait.Resupine aūt dormire est malū:et ad malas preparans egritudines:sicut apoplexiā frenesim et incubū: qm̄ supfluitates ad posteriora declinare facit et retinent: et per suos nō incedūt cānales naturales:qui sunt ab anterioribꝰ sicut nares et palatū:et talē somnū incurrere solent infirmi et debiles ppt illđ qđ musculis eorꝫ accidit ex debilitate etc.Qđ non minus voluit Gal.vt testatus est Rasis in.xxv.cõtinentis.c.iij.dicens. Dormitio facta supine dorsum suum cõseruat superfluitates cerebri in ventriculis eius ideo nō debēt somnum abundantē sequi dormiēdo supine super dorsum laborās apoplexia:aut si paratus fuerit eaz pati aut epilepsiā. Et dixit in alio loco.Non dꝫ dormire super dorsum laborās catarro descendente de capite:qr tunc leuē ingressuz eius facit induci ad cānale pulmonis. Et alibi etiā dixit.Dubitandū est super dormientē tota nocte supine sup dorsum ne cito inducatur ad apoplexiam et epilensiā qr superfluitates cerebri non manebūt tunc:sed ventriculi eius replebunt de eis.et subdit.Dico qꝫ est forma dormitionis mala valde penes repletionē cerebri etc.Ecce igitur qꝫ grande periculū sit dormire super dorsum:et causa multarū infirmitatum:et incubi precipue super numero ex tali decubitu prouenīētis vt certissima scio experiētia:qꝫ mihi puero ex tali causa sicut et adultis pluribꝰ accidit.

¶ Cap.cclxvij.ostendit quid sit vigilia et qꝫ temperata conueniat sicut superflua maxime noceat.

Quamquā ea que diximꝰ de somni vtilitate: sufficere deberent ad intelligendū quantū moderate dormire sit vtile. Tamen pro ampliori noticia ipsius volumus et de vigilijs que somno opponūtur:aliqua breuiter declarare:vt oppositum magis intelligatur per suuz oppositum:teste philosopho in.iij.de anima textu cõmenti.xxv.Dicamus ergo cum Auicen.in.j.tertij trac.et.c.iiij.sic scribente.Uigilia est dispositio cum affunditur spiritus animalis ad instrumēta sensus et motus vt eis vtatur. Serra autem superfluitas in

vigilia ⁊ egressus a re naturali . et in canticis textu cōmēti.cxlj . Temperata vigilia excitat valde sens⁹.⁊ disponit vires ad exercendum opationes suas:⁊ cū hoc mundificat corp⁹ a fecibus ⁊ superfluitatibus.Et sic tēperata ⁊ non superfluēs cōmendatur sicut superabundās minime .Et qđ ita sit apparet per Auicē.in.ij.primi doc . ij. c.xiij.dicētem Cum vigilie sunt multe cōplexionem corrūpūt cerebri aliquo siccitatis modo:⁊ debilitāt ipsum : et cōmiscent rationē:⁊ adurunt humores:⁊ egritudines faciunt acutas . Et infra subiunxit.Uigilie desideriū augent:⁊ famē efficiunt ꝓpter illud qđ de materia resoluunt si de digestiua minuunt:⁊ ꝓpter illud qđ de virtute resoluūt.Et in.j.tertij trac.v.c.xj.Superfluitas vigiliarū resoluit spiritū:⁊ debilitat eum:⁊ cū hoc replet cerebrū vaporibus ⁊ in.xj.dixit tertij trac. j.c. v.inquit.Uigilie ⁊ exercitiū scʒ superflua debilitant cor cum resolutione. ⁊ in.xiij.tertij trac.ij.c.xij.Uigilie superflue cōmouent famē ⁊ appetitum vehementē ⁊ in canticis textu cōmenti. cxlij.sic etiā ait.ex longa vigilia contingit expgefactio ⁊ insomnietas generans anxietatē ⁊ angustiā anime: ipsa enim dissoluit spiritus:⁊ corpora sedat:⁊ corrumpit splendorē ⁊ claritatem corporis ⁊ calorē eius: ⁊ profundat oculos:nocetqȝ digestioni: ⁊ mentem tollit: ⁊ infrigidat corpus. Que fuit snia Almansoris in lib.iiij.c.iij.dicentis.Uigilie vero multe calorē incēdunt:ac formā corrūpunt:corpusqȝ desiccant atqȝ cholerā rubeam in ipso augmētant.Quod precipue operant̄ cū corpora sunt macra.Oportet itaqȝ vt anima vigilare nō cogat̄ cum dissoluta ⁊ stupida fuerit:neqȝ ad dormiēdum incitetur cum excitata atqȝ subtilis.⁊ acuta fuerit motusqȝ leues ⁊ sensus fortes . A quo sumpsit Auerrois in sexto colliget cum ait.Quando vigilie exuberant:corpus desiccant:⁊ calorem dissoluunt naturalem: ⁊ calorē accidentalem incendunt.Que quoqȝ fuit Gal.snia in.j.Terapētice.c.dicentis.Siccant em̄ totius corporis habitū vigilie ⁊ ꝓpter hoc sunt nocissime his qui scđm siccitatē egrotāt . Et in cōmento.lvj.secūdo regiminis acutorum.sup illo hyppocratis v̄bo. Multe vigilie faciūt contra cibi potusqȝ digestionē ⁊c.Inquit de aptitudine vigiliarum est vt resoluāt corpus ⁊ exiccent ipsum.Et in.iij.Techni textu cōmenti.xlvj.dixit.Uigilia exiccat corp⁹ eius vero oppositū humectat.Ex quibus oibus clarissime patet quantum superflue humano corpi noceant vigilie.Et ꝓpterea concludamus in vno verbo cū hypocrate in.ij. aphorismorum.aphorismo.iij.dicēte.Somnus ⁊ vigilia vtraqȝ modo magis facta malum.Dormiam⁹ itaqȝ vigilemus temperate:plus tn̄ ⁊ minus vt etas cōplexio tempus anni:qualitas ⁊ quātitas cibi preaccepti ⁊ talia hmōi requirūt: qđ qui fecerit a nocumētis ex somni ⁊ vigiliaꝝ superfluitate prouenientib⁹ securus erit:vt satis ex dictis est manifestum.

¶Cap.cclxviij.ostēdit qđ sit somniū:q̄ cause eius:⁊ qđ de ipso hoc in loco cōsiderandū: lʒ somniatis minime sit credēdum.

Quia in somno plurima ⁊ extranea sepenumero somniam⁹ de quib⁹ nunqȝ etiam cogitauimus: quemadmoduʒ nobis euenit plerumqȝ ꝙ volare videmur super terram sicut hyrūdines faciūt. Quod quippe somnium nostre cōplexioni cōnaturalissimum existit : vt ex dicendis apparebit.Solent ex his in quam nonnulli pertimescere adeoqȝ

sibi aliquod malũ facientes auguriũ
dubitare vt firmiter credant infortu-
nium sibi parari: ꝛ inde q̃ñꝙ per mul
tos dies tristantur. Propterea mihi
videtur aliquid de hac materia som-
niorum dicendũ esse: tum vt ipsi suis
huiusmodi phantasijs fidẽ deinceps
non adhibeant: tum etiam vt intelli-
gant quomodo somnij qualitatem ꝛ
non rem ipsam somniatã debeant cõ
siderare: vt sciant ex hoc qualiter cor
pus eoꝝ dispositum sit: ꝛ quibus egri
tudinibus preparatum: vt se valeant
ab illis precauere. Sed anteꝙ̃ ad hec
descendamus: declaramus quid sit
somnium: ꝛ que cause ipsius: vt dicen
da clarius patefiant. Dicimus ergo
cum Petro padubanensi in. xxx. pro-
blematum. cõmẽto vltimo sic scriben
te. Somniũ est passio causata ex mo-
tu in phantasia facto. vel melius. Est
phantasma factũ a motu simulacro-
rum dormientis in eo quod a multis
fit causis: ꝛ scd̃z hoc diuersa sortiũtur
nomina. Fit em̃ quandoꝙ a supabũ-
dantia aliquorum humorũ in corpo-
pore existentium per quod quidẽ me
dici coniecturant multa sicut infra di
cemus. Causatur etiam somniuz pro
pter motus ꝛ operationes: de quibus
multũ fuit anima solicita in vigilia ꝛ
vehementer eis intenta: ita ꝙ nocet
dum dormit quiescentibus motibus
exterioribus non adhuc motus quie-
scit interior factus in phãtasia. in qua
forme apprehense retinentur a virtu-
te imaginatiua eas diuersimode cõ-
ponendo modo quidem sentitur mi-
nus: tunc autem magis eo ꝙ maior
motus obscuret ꝛ dissoluat minorem
sicut dicitur in libello de sensu ꝛ sensa
to. ꝛ in. v. de generatione animaliũ. et
in de somno ꝛ vigilia tertio. Unde in
eodem dicitur. Phantasmata quedã
esse causas propriorum vniuscuiusꝙ
actuum non est irrationabile: et tale
siquidem somnium potest animale
nominari: cum causetur a motu in vir
tute anime a prioribus actibus rela-
to. Causatur etiã quãdoꝙ ab impres-
sione facta ab animalibus celorũ vel
intelligentijs ipsoꝝ: que etiã motores
dicũtur orbium operantes quandoꝙ
formã in imagine scd̃z comparationẽ
ipsarum ꝛ cõparationẽ animarũ no-
strarũ ꝛ aptitudinem: quia anime no
stre habent maiorẽ cõparationem si-
militudinem cũ substantijs angelicis
ꝙ̃ cum corporibus sensibilibus. vt di
xit Auicen. in libro. iiij. de anima. vn-
de. j. regiminis acutoꝝ dicitur ꝙ que
dam somnia sunt a deo benedicto et
sublimi: ꝛ id siquidem potest somniũ
celeste appellare cũ ab animabꝰ cau
setur celoꝝ ꝛ si quod somniũ verum
est: dicendũ ꝙ somniũ verius est cele
ste. Aliud autẽ nullius aut pauce vir
tutis existit: sunt enim magis delusio
nes quedaz eoꝝ circa que anima fuit
solicita in vigilia ꝛ occupata: sicut fa
mescenti representatur alimentũ: ꝛ cu
pienti coitum femella. Somniũ autẽ
naturale ꝛ si verificetur: vt plurimum
non tamen aliquam mirabilẽ osten-
sionem importat. Cui autem somnia
videat celestia seu a celo reuelata: il-
le est qui cõsueuit dicere verũ. Usus
enim prauarũ cognitionũ ꝛ considera
tionum inducit imaginationẽ malo-
rum morum ꝛ inobedientiũ virtuti ra
tionali: vnde dictũ est meliores som-
nia videre meliora. Quare somnia
mendacis: derisoris. loquacis: tristis:
ebriosi: ac illius in quo preualet cõple
xio aliqua vel solicitudo nõ sunt vera.
Uade. iij. de somno ꝛ vigilia quorum
loquax est natura ꝛ melãcholico mul
timodas visiones vidẽt: eo ꝙ existũt
im multo motu: propter q̃d non sunt
vero somnia plerumꝙ nisi videantur
circa mane. tunc em̃ motus humoruz
quiescunt magis ꝛc. Similiter inquit
in differentia. clvij. plures de somnio
adducens distinctiões: inter quas p̃n

cipalissima est illa quā supra tetigi=
mus scȝ ꝙ aliquod est naturale .aliō
animale:⁊ nonnullū celeste seu diui=
num:⁊ vocat illud naturale qḋ ex do
minio cōplexionis cōtingit ⁊ humoꝝ
sicut dicit Auic.in lib.suo de anima ꝙ
naturalia somnia sunt que veniūt ex
temperantia virtutum humoꝝ cū spi
ritu gerente virtutē formalem ⁊ ima=
ginatiuam ⁊c. Animale vero qḋ cau=
satur a multa solicitudine anime cir=
ca aliqḋ in vigilia. Diuinū vero som=
nium qḋ a diuinis siue celoꝝ causatꝛ
animabus de quo ipse post multa sic
ait. Somniū verꝰ est celeste seu diui
num.⁊ maxime cuȝ anima fuerit libe
ra superiorībꝰ substantijs applicata
eorū representationes suscipiēs. Ani=
male ṽo nullius aut pauce veritatis
existit:est eñ magis illusio q̄daȝ eo=
rum circa que anima fuit solicita ⁊ oc
cupata in vigilia:seu famescēti repre=
sentantꝛ cibi:appetētiq; mingere cloa
ca ⁊ strepitus agonizanti. De somnio
similiter naturali dixit vbi supra.⁊ tā
dem de eo sic cōcludit:ꝙ si accidit: et
maxime ꝯtra repletionē ꝓprieq; va=
porabilium ventosorū verificatur q̄ꝫ
minime. Et ꝓpterea q̄ timere solēt ex
suis somnijs:deinceps nō expauescāt
nec eis aliquā penitus fidē adhibeāt
cū vt plurimū delusiones sint vt p̄di=
ctum est:q̄bus nō est ꝯcredendū medi
ci philosophi:⁊ theologi vnanimiter
precipiant. Et ꝗlȝ Ualerius maximus
pluria narret de somnijs Artorij me=
dici. Cesaris Augusti. P. Decij. ⁊. M.
Torquati. M. Ciceronis. C. Gracchi.
Cassij Parmensij. Atterij. Ruffi. Ale=
xandri regis macedonie:aliorūq; in li
bro.j.que quideȝ celestia dici p̄nt: ra
rissime ⁊ non nisi magnis viris cōtin=
gentia. Non debet tamē ex hoc vnus=
quisq; tā facile de numero illorū esse
sibi persuadere: vt somnijs proprijs
naturalibus vel etiam animalibus fi
dem adhibeat.

¶ Ca.cclxix. ostendit quomodo
qualitas somniorum ⁊ nō ip̄a som
nia consideranda sit:vt sani domi
nium humorū sui corporis intelli=
gant.

IN superiori capitulo vi
sum est q̄d sit somniuȝ:
que cause eiꝰ:⁊ quomō
rebꝰ somniatis nequa=
q̄ꝫ credendum esset. In
hoc antē loco ostenda=
mus ꝙ in p̄ncipio illius ꝓmiseramꝰ:
scȝ vtilitatem que ex qualitatibus in
somnijs apparentibꝰ est eligenda:vt
per eas somnioꝝ qualitates qualiter
dispositi simus in humorū superabū=
dantia facillime percipiamus. In pri
mis ergo dicamus cū Auicē.in.ij.pri=
mi.doc.iij.c.vij.sic scribente. Somnia
significātia dn̄ium sanguinis sunt:si=
cut cum homo in somnis res videt ru
beas:aut sanguinē multū ex suo cor=
pore exire:aut se in sanguine natare:
⁊ similia. Demoniū vero phlegmatis
significant somnia in q̄bus videntur
aque ⁊ flumina ⁊ niues ⁊ pluuie ⁊ fri
gus. Dn̄ium vero cholere rubee mon
strant somnia:in q̄bus viderꝛ ignes:
⁊ vexilla citrina:⁊ videre res que non
sunt citrine citrinas.⁊ videre incēsio=
nem aut caloreȝ balnei:aut solis:aut
his similia. Et dn̄ium cholere nigre:
scilicet melancholie ostendūt somnia
terrorem facientia ex tenebris ⁊ cru=
ciatu ⁊ rebus nigris ⁊ terroribus. Et
in.j.tertij.c.vj.in fine sic ēt inq̄t. Plu=
rimū eñ visionis rerum citrinarū ca=
lidarū significant dn̄ium cholere. Et
similiter plurimū visionis reꝝ cuiq;
cōplexioni ꝓportionalium: quas nu=
merare non est necesse. Et somnia q̄=
dem permutata significāt caliditatē
⁊ siccitates:⁊ illa quorū nō recordatꝛ
significat frigiditatē ⁊ humiditatē se
cundū plurimū. Qḋ ēt sensit Rasis in
tertio Almanso.c.xxiij.dicēs.cū eniȝ

aliq̄s in ſomno pluuias multotiēs vi-
det ⁊ mare ⁊ fluuios: multa in ei⁹ cor-
pore humiditas adeſſe ſignificatur.
Ignes vͦo ac fulgura ⁊ lites cū aliq̄s
in ſomnis frequenter aſpicit cholera
rubea in ipſo abundare mōſtrat̄. Co-
lores aūt rubeos ⁊ tictos ac nuptias
⁊ cibaria dulcia ⁊ vētoſas atq̄ꝫ fluxuꝫ
ſanguinis ac phlebotomiam ſi aliq̄s
ſomniauerit: ꝙ ſanguinis multitudo
ſit declarat̄. Cūq̄ꝫ multa fuſco colore
tincta atq̄ꝫ nigredinē ⁊ timores ac pa-
uores in ſomno aliq̄s aſpicit: cholere
nigre operatio ſignificat̄. Et cū aliq̄s
in ſomno videt ſe manere q̄ſi in loco
niuis vel frigido a quo ledit̄ frigoris
ſignificat̄ victoria. His aūt ꝯria ſi vi-
ſa fuerint: ꝯrie erunt ſignificatiōes. et
ſi aliq̄s videt ſe q̄ſi in balneo vl' in ſo-
le vel quaſi canicularib⁹ exponat̄ die-
bus: vel in igne exceſſus ſignificat̄ ca-
liditatis. Et cuꝫ aliq̄s ſomniauerit ſe
quaſi volare ⁊ inuadere ſicut accipi-
ter ⁊ capere: ſiccitatis monſtrabit̄ ex-
ceſſus: atq̄ꝫ humoꝝ leuitas ⁊ ſubtili-
tas Si q̄s ēt ſe quaſi ab aliq̄ aggra-
uari ſomnia: repletione laborare oſtē-
ditur. Quicūq̄ꝫ ēt ſe ꝑ loca q̄ſi cenoſa
incedere videt fetidū habentia odo-
rem: putridos in corpore demonſtrat̄
habere humores. his vͦo ꝯria contra-
riam hn̄t ſignificationē. Qui autez in
ſomnis videt ꝙ quaſi incedat ꝑ hor-
tos bonū habentes odorē ſuoꝝ ſigni-
ficatur equalitas humorum: ⁊ ꝙ a pu-
tredie valde ſunt remoti. Per loca ve-
ro quaſi anguſta ⁊ ꝑ foramina ſi q̄s
ſe ambulare cōſpicit: inſtrumenta an-
helitus grauē pati egritudinē demō-
ſtrantur: que ip̄m tantā aeris q̄ꝫtita-
tem attrahere vetat: q̄ꝫta ei eſt neceſ-
ſaria. Gal'. quoq̄ꝫ in. v. de interioribus
c. vj. inq̄t. Multi ꝓpter malos humo-
res in ſtomacho coadunatos viderūt
peſſima ſomnia: quoꝝ ſomni diſtur-
bati ſunt ⁊c. Et in lib. de ſomnijs ait.
Somniū nobis indicat diſpoſitiones
corporis. Ignē enī accēſum q̄s videt
in ſomno a xanta moleſtat̄ cholera.
ſi vero fumū vel caliginē vel profun-
das tenebras: a nigra cholera. Plu-
uia vero humiditatē abundare indi-
cat. Nix aūt ⁊ glacies: paꝝ phlegma
frigidum. ⁊ poſt aliqua ſubiunxit. Sō-
niamus plerūq̄ꝫ ea q̄bus egemus: vt
bibere: coire: ⁊ ſimilia ⁊ poſtremo di-
xit. Que vident q̄ egrotāt in ſomnijs
coindicabūt plerūq̄ꝫ nobis indigen-
tias ⁊ abūdātias ⁊ qualitates humo-
rum. Et ꝓpterea debent ēt ſani ſi fre-
quenter viderint aliq̄d ſupradictoruꝫ
cum medicis cōſulere: ⁊ ꝯſideratis ēt
alijs indicantib⁹: poterūt poſtea pur-
gari: ⁊ a futuris infirmitatib⁹ ꝓſerua-
ri. Et hec ſunt q̄ in ſomnijs attendere
debemus. qm̄ natura plerūq̄ꝫ demon-
ſtrat q̄bus indigeat: vt clariſſime ptꝫ
de his q̄ in cena carnes ſalitas mādu-
carunt: ⁊ nō multū biberūt in nocte ſi-
tientes dū dormiūt ſe bibere ſomniāt
vinū aut aquam ſitim eoꝝ minime
remouentē. ſicq̄ꝫ de alijs ſomnijs na-
turalibus. quare ⁊c.

¶ Cap. cclxx. oſtēdit ꝙ ab accidē-
tibus anime ſit abſtinendū ⁊ ma-
xime poſt cibū ⁊ refectionem: dige-
ſtionē quā corrūpūt fieri ꝓhibeāt.

Diximus ſupra i. c. ſcꝫ. cclxj.
ꝙ poſt cibi aſſumptionem
quieſcendū erat: aut modi-
cum deambulandū donec
cibus ad fundum ſtoma-
chi deſcēdiſſet: deinde dormienduꝫ ⁊
hoc vt melior celebraretur digeſtio.
cū ſomnus fortificādo virtutes natu-
rales digerere faciebat. Ex q̄b⁹ omni-
bus tota intentio nr̄a erat: vt preacce-
pta reficientia oīno coquerent̄ in ſto-
macho: ⁊ in eo nō putreſcerent q̄d ite-
rum procuramus dicentes q̄d omne
illud quod digeſtionē corrūpit aut eā
impedit: ſit fugiendum pro viribus:

⁊ q̄ꝛ dixit princeps in.iij.j.doctrina.ij.c.vij. Accidentia anime horribilia: et mot⁹ corporei fortes digestionē fieri prohibēt. Cuius dicti secundā partē dū loq̄remur de exercitio ⁊ coitu post cibū: sufficiēter declarauimus. Primā vero scilicet ꝙ anime accidētia digestionē prohibeāt: hoc in loco intendimus manifestare: vt ab eis caueant q̄ sani desiderāt permanere. Dicam⁹ ergo cum Gal.in.j.de regimine sanitatis sic scribēte. Oportet medicū qui debet custodire sanitatē. studere ne motus animi corrūpantur: non vt philosophus: vt cōseruet ipsius anime sanitatē: ⁊ faciat hoiem virtuosum: sed vt non facile in egritudinē deueniat corpus etenim furor: ⁊ fletus ⁊ ira ⁊ tristitia ⁊ solicitudo amplior q̄ꝫ opꝫ ⁊ vigilie q̄ sup his fiunt febriū ⁊ aliarū egritudinū sunt principia. Sicut econtrario pigritia mentis amētia ⁊ aīa oīfariā deses decolorationē ⁊ denutritionē operatur infirmitate naturalis caloris: quē omnibus custodite opꝫ infra terminos sanitatis ⁊c. Ex qua sententia manifestū est ꝙ medicus cōseruator debeat de accidētib⁹ anime curam habere. de illisq́ꝫ non modicū cōsiderare: atq́ꝫ illa in regimine conseruatino prohibere. ⁊ precipue post cibi ⁊ pot⁹ assumptionē: ne digestionē impediant vel corrūpant simul: cuꝫ ipsa de sui natura non solū quod dictū est faciāt: sed totū etiam corpus a sua tēperie: ⁊ naturali cōplexione permutēt: ⁊ humiditates sicut ⁊ corpus totū exiccent: dicēte Gal.in.iij.techni textu cōmenti.xxxv. Abstinere manifestū: quoniā ab intēperantia oportet anime passionū: scilicet ire: tristitie: gaudij: furoris: timoris: inuidie: ⁊ solicitudinis: extermināt enim hec ⁊ permutāt corpora ab ea que est secundū naturam cōsistētia. in cuius cōmento dixit Halia. Ira ⁊ furor faciūt accidere caliditatē superfluā. Gaudiū vero et letitia caliditatē equalē. Timor autē ⁊ pauor faciunt accidere frigus: ⁊ totum quod faciūt ista accidētia: nō faciunt: nisi meditatione motus spūs: vnde corpus exiccat: teste eodē Gali. vbi supra et textu cōmētt.xlvj. dicēte. Omnes anime passiones exiccant corpus. Et ꝙ etiam fiāt ex diuerso spirituum motu anime accidētia: vt dixit Hali. apparet per Aui.in.ij.j.doc.ij.c.xiiij. sic scribentē. Omnia anime accidētia sequūtur: aut eis associant motiones spūs interius aut exterius. et istud aut erit subito aut paulatim: et eius motionē ad exteriora sequit̄ frigiditas eius qđ interi⁹ existit. Et forsasse superfluit illud qđ resoluitur subito: ergo infrigidatur exterius ⁊ interius: ⁊ sequitur eā sincopis aut mors: ⁊ motum quidē eius ad interiora sequitur frigiditas eius qđ est exterius ⁊ caliditas interior: ⁊ cū multa coangustatione constringitur ⁊ infrigidat̄ interius ⁊ exterius: ⁊ sincopis magna aut mors sequit̄ ipsum ⁊c. Ex quibus apparet ꝙ oīno vitāda sint anime accidētia propter tale magnū periculū sequens ad subitū ⁊ fortem motū spiritus interius aut exterius. Et precipue illa fugiēda sunt accidētia que tristari faciunt sicut inq̄t Almansoris in lib.iiij.c.ix. Q̄m omnibus sanis nocumentū inferunt exceptis his qui carnis indigent minoratione. Abstinendum est ergo ab ira: tristitia: inuidia: solicitudine: ⁊ huiusmodi: ⁊ licet semper permaxime tamen post cibi ⁊ potus assumptionē: quoniam digestionem fieri perhibent: ⁊ quandoq́ꝫ corrumpunt diuertendo spiritum ⁊ naturalem calorem a stomacho ad cor vel ad membra exteriora secundū ipsorū accidentium diuersitatē: vt diximus. quare ⁊c.

¶ Capitulum.cclxxj. ostendit que nocumenta in corpus proueniant ex ira:

ex ira:iracūdia:odio furore. ꝛ similibus postq̄ declarauerit q̄d ipsa sint ꝛc.

Visum est in superiori capitulo generali quoddammodo qualiter aīe accidētia digestionē fieri ꝓhibebāt ꝛ plurimū corpori nocebant rōne subiti mot⁹ spūs ad interiora vel exteriora. Nūc aūt in speciali videamus quantū ira odiū ꝛ similia sint sanitati corporis inimica declarantes prius q̄d horū sit vnūquodq̄: vt scribēda de ipsis manifesti⁹ intelligantur. Dicam⁹ ergo cum Haliabate in quinto Theorice.capit. xxxviij. sic referente. Ira est sanguinis cordis ebullitio naturalisq̄ motus caloris ꝛ ei⁹ ad exteriora exit⁹ semel subito ad vlciscēda q̄ nocent. Qđ ab Aristot. ipse videt̄ accepisse dicēte in scđa ꝓblematū ꝓblemate xxvj. Ira est accēsio sanguinis circa cor. Et in octauo eorundē ꝓblemate. xx. Ira timiditati cōtrariū est ꝛ iracundia. Est aūt ira quidam ab igne: multū em̄ ignē ꝯtinentis interius tepefiūt: maxime aūtē est in pueris discere: viri autē ledunt̄ ꝛc. In cui⁹ cōmento Padubanēsis nr̄ sic ait. Iracūdia est velox iclinatio ad irā in quib⁹ nō opꝫ ꝛ magis q̄ꝫ oportet ꝛ vbi nō oportet. Gal. autē in primo de differentijs febrium.c. iij. sic eā diffinivit. Ira est ebullitio q̄dā ꝛ mot⁹ vehemēs irascibilis virtutis q̄ in ipo corpe cordis insidet cū calefit ipa substātia. Et i secūdo de regimine sanitatis inq̄t. Ira nō ē audacia: sꝫ velut feruor q̄dā ei⁹ q̄ scđm cor sanguinis. ꝛ in secūdo de accidēti ꝛ morbo.c.ij. Ira est feruor caloris i corde existētis ꝓpter motū aīe. Et in.v. de accidēti.c.vj. Ira est magn⁹ ac fortissim⁹ mot⁹ in loca diuersus: ꝛ ꝓpterea valde corp⁹ ꝑturbat ꝛ ꝑmutat a naturali cōsistētia. Quid aūt sit odiū nō a multis expressum inuenit̄: attñ dicere possum⁹ q̄ sit ira cōfirmata: vt colligit̄ ex dicto Ualerij maximi in lib. ix.c.iij. sic scribente. Ira quoq̄ aut odiū in pectorib⁹ hūanis magnos fluct⁹ excitant ꝓ cursu celerior illa nocēdi cupedine: hoc aūt ꝑtinaci⁹ ac nūq̄ꝫ sine tormēto sui violētius ꝛc. Sic em̄ odiū ab ira differt sicut mai⁹ a minori: quēadmodū clarissime beat⁹ inq̄t Hieronym⁹ his verbis. Quātū aūt iter festucā ꝛ trabē: tantū inter irā distat ꝛ odiū Odiū em̄ ira inueterata est ꝛc. Qđ q̄ his viris sapiētissimis credere voluerit Auicē. saltē philosopho ac medico ꝑcipuo credat: hoc idē volēti in libro de viribus cordis.c.viij. cū ait. Sicut ira est mot⁹ ad vindictā nō valde fortis: sic odiū est ꝑseuerātia forme nociui in imaginatiōe seu phantasia: et perseuerentia simul imaginationis effect⁹ ad vindictam sumendam ex eo. Furor autem est maniaca confidentia: vt ex dictis Gal. in secūdo techni elicit̄ Que oīa: vt ꝑdixim⁹: diuersimode nocēt sanitati ad malas et q̄ꝫ plures ꝑducētia lesiones. Dixit nāq̄ Princeps in scđa primi doc. secunda. ca. xiiij. Ex motu q̄dē ad exteriora subito facto fit ira: q̄ si cōtinuata fuerit: facit cadere in melancholiā. Qđ similiter asserit Gal. in commento illius aphorismi. Timor et pusillanimitas ꝛc. vbi sic inq̄t Multos in has passiones cecidisse vidi ꝓpter iram odiū ꝛ tristiciā. q̄m ira ꝛ furor faciūt accidere caliditatem superfluā: vt dixit Hali in cōmēto. xxxv. tertij techni. A quo vr̄ Princeps accepisse in primo canonis.

Fen doctrina ꝛ summa secūdis.c.
vero p̄mo dicēs.Jra scd̄m omnem
dispositionem calefacit.ꝛ in tertia
primi.c.iiij.Jra vehemēter calefa=
cit.Et in.xiij.tertij tract.iij.c.xxxiij.
scripsit.Jra tristitia ꝛ hmōi multo
tiēs sunt cā̄ effasiōis materieꝝ ad
stomachū:in cā̄ticis quoqꝫ sic ait.
Jra aie incitat frigiditatē.s.ꝑpter
resolutionē:q̄ qn̄qꝫ magnificat in
tātū donec ledat in vltimo.qđ simi
liter sensit Gal.in.vj. Terapētice.
c.iiij.dicēs.Jre solicitudines i quo
libet modo ꝛ vigilie nocēt dissoluē
tes virtutē.Ex ira tn̄ nullus vnq̄ꝫ
motus est inq̄t ipse in.v.de accidē
ti ꝛ morbo.c.vj.in prio etiā de regi
mine sanitatis sic ait.Jmmodera=
ti motꝰ q̄ sunt i ꝯcupiscētia ira:ꝛ co
gitatiōe magis cholericū reddunt
hoiem:vn̄ febres ꝛ oēs calide egri=
tudines ꝯsequūt.q̄liter aūt decla=
ranit Haliabas in.v.Theorice.ca.
p̄allegato cū inq̄t. Que em̄ oibus
irascunt ex causis solliciti fiunt et
tristes:ꝛ ad q̄̄uis modicā timēt et
exterrentur occasionē:opinatiōes
opinant falsas:his sepe de causis
in morbos incidūt pessimos ꝛ pas=
siōes i tātū vt hmōi nōnulli moriā
tur si i eis hoꝝ aliq̄ accidētiū robo=
rent.Et post aliq̄ subiūxit.Jra ca=
lefacit corpꝰ ꝛ desiccat cholerā cō=
fortat rubeā in tātū vt febrē qn̄qꝫ
dici pariat.Et si q̄dē in corpe hu=
morē ad putrescēdū paratꝰ:febrē
gn̄at putridā.Si aūt immoderata
fuerit ira:ꝟtutē dissoluit naturalē
eo ꝙ illū plurimū emittat ꝛ i ꝑtes
dissipet:vnde ꝛ virtꝰ debilitat tre=
mor qn̄qꝫ accidit:ꝛ si adhuc augeat
defectus sequit maxime si hō debi
lis sit virtutis:nisi ꝙ ira minime
mortē asciscit.hec ipse.Ex q̄bꝰ faci
le cōprehēdi pōt quātū ira noceat
vnicuiqꝫ:ꝛ p̄cipue macilētis; mul=
toqꝫ magis odiū:ꝛ furor ꝛ talia:et
ideo abstinēdū est ꝑposse oi ab hu
iuscemodi ne corpꝰ inflammet:et
spūs resoluant ꝛ ꝑmaxime post ci=
borū ꝛ potuū assumptionē.Que
q̄dē preassumpta adeo:supuenieti
bus his passionibꝰ alterant:q̄ꝫ fre
quēter.Et si nō semꝑ corrūpunt in
stomacho:ꝛ in malos humores cō=
uertunt:ex q̄bꝰ febres ꝛ alie cōsimi
les gn̄ant infirmitates.Sꝫ fortas=
sis dicet cholericissimorū quispiā.
Si ex naturali cōplexiōe adeo sum
ꝑnus ad irā:vt ex leuissima etiā cā̄
irascar:q̄d ego possum:nō em̄ hoc
in mea cōsistit facultate:ꝛ si doleā
ex hoc minime tn̄ ab huiuscemodi
passiōe me valeo abstinere.Cui di
cemus ꝙ ip̄e Diogenis cōsilio dꝫ
vti qui cū interrogatꝰ esset q̄d agē
dū hoi foret vt irasceret.Rn̄dit re=
cordet ꝙ nō semꝑ necesse est vt ser=
uiat illi:immo viceuersa est alteri
aliq̄n seruiēdū:nec opꝫ vt iugiter
obediat illi:sꝫ ꝛ interdū ꝛ ip̄e obe=
diat alteri:nec necesse est vt semꝑ
ab aliis colat:sꝫ qn̄qꝫ patiat:ꝛ ipse
cū hec fecerit:ꝛ cū hoc eiꝰ debilita=
bitur ira.quare ꝛ cetera.

¶Cap.cclxxij.ostēdit nocumen
ta ꝓueniētia ex timore tristitie
et solicitudine.

Ostēdamꝰ i hoc.c.q̄t ꝛ
quanta nocumēta ex
frequētato timore so=
leāt ꝓuenire:vt ab eo
ꝛ a tristitia pariter ca
ueamꝰ dicētes cū Ha
lia.i.v.Theo.c.vl.sic ip̄z describēte
Timor ē naturalꝭ igressꝰ calorꝭ ad
iteriora corpis ꝑꝑ aīe ab aliq̄ nocē
ti fugam ꝛ exasperāti:cū sit nature
aīaꝫ a nocētibꝰ ꝛ subito terrētibꝰ q̄
nō ꝯsueuit timere ꝛ fugere.qđ sen=
sit Arist.i.x.ꝑblematū ꝑblemate.
lxj.dicēs.Timor ē ifrigidatio exte
rioꝝ ꝛ calorꝭ ꝯctio ad ꝑtes iteriores
sub corde.Et.xxx.ꝑticu.eorūdē iq̄t.

Timor īfrigidat: manifestant aūt terrefacti: tremūt em̄ ait ipse. Cuiꝰ simile voluit Gal. i. v. de accidēti ⁊ morbo. c. vj. cū sic scripsit. Timor sanguinē calorē atq̄ spiritū reportat ad interiora. s. ad suā originē: ⁊ ad cor: atq̄ exteriora corpis refrigerat. Et postea subiūxit. In timore virtꝰ aīe nō cōfortat: neq̄ ad exteriora reuertit: ⁊ idcirco calor extinguit intantū vt totū refrigeret corpꝰ. Et subdit Illa accidētia q̄ subito fiūt in timore in tristicia paulatim cōstringūt: ⁊ nō differūt nisi ī magnitudine ⁊ fortitudīe: nō aūt gn̄e. Et in li. de ꝓnosticatiōe ꝑpulsum sic quoq̄ ait. Corpꝰ ꝓpter aīe passiones multotiēs pati assueuit: fortassis aūt nō existimabit quisq̄ agonie ⁊ timores repēte aīaȝ exagitātes pulsus vertūt: cū tn̄ plurimū ꝑmutēt. Et in libro de tipo. c. iij. dixit. Timor ⁊ terror turbāt virtutē ⁊ debilitāt ipsaȝ nō minus aliȷs causis. Qđ etiā sensit in tertio Techni ꝑte illa. Abstinere aūt manifestū ē ⁊c. cū dixit. Timoris inuidie ⁊ solicitudinis extermināt em̄ ⁊ ꝑmutāt corꝑa ab ea q̄ secūdū naturā cōsistētia. in cuiꝰ cōmento scripsit Hali. Timor aūt ⁊ pauor faciūt accidere frigꝰ suꝑfluū. Et iō dicebat Hippocrates in. vj. aphorismoꝝ. aphorismo. xxiij. Si timor ⁊ pusillanimitas multū habeāt tp̄s habētē melancholicū ꝑficiūt. Et Princeps in. ij. primi. c. iij. Cū multꝰ timor adest ⁊ ꝑniciosus: vētriculi cordis sanguine euacuāt: q̄uis ī timore moueatur sp̄ūs ad interiora subito: sicut ip̄e dixit ī eadē doctrīa. ij. c. xiiij. Et in cāticis textu ꝯmēti. clviij. sic q̄q̄ ait. Timor īcitat frigiditatē: q̄ quādoq̄ magnificat itm̄ donec ledat ī vltio: ⁊ ꝓpterea a rebꝰ timere faciētibꝰ dȝ ꝓ viribꝰ vnusq̄sq̄ sanꝰ abstinere: vn̄ q̄ hac passiōe ꝯsueuit molestari Catonis stoici ꝓceptū obseruet dicēs. Desines timere si sperare didiceris. A tristicia ꝯsilr ē abstinēdū: cū ex ea pauciora nō eueniāt nocumēta: sȝ q̄d ip̄a sit prio exponamꝰ dicētes cū Haliabate ī. v. Theorice. c. vlt. sic eā diffiniēte. Tristicia naturalꝭ ē calorꝭ īgressꝰ ad corpis īteriora paulati ītm̄ q̄n̄q̄ q̄ corpi febre vniꝰ diei afferat: cuiꝰ si diuturnꝰ tēpus fiat: corpꝰ fortiter calefacit: oīaq̄ calefiunt mēbra: solidaturq̄ calor naturalꝭ ī ꝑ̄ncipalibꝰ mēbrꝭ: fitq̄ abīde ethica febris. Si ŝ imoderata fuerit tristicia īfrigidaꝝ cōplexionū corꝑibꝰ: corpꝰ refrigerat: calorq̄ extinguit naturalis sua in corpis īteriora ꝯuersiōe q̄ ex re īminutꝰ coagulat: ⁊ ꝓpterea tristicia oībꝰ ē nocēs corꝑibꝰ: ⁊ illa subuertēs maxieq̄ frigida ⁊ sicca. hec ip̄e. Cuiꝰ silr̄ voluit Princeps ī. iij. primi. c. iiij. cū inq̄t. Tristicia multū exiccat: ⁊ pigritia ꝟtutes laxat aīales: ⁊ cōplexionē ad plegmatis ꝓprietatē inclinat. Et in. xiij. tertij. tractatu ⁊. c. tertijs ait. Tristicia ē cā corruptiōis ⁊ destructiōis digestiōis. Et ī li. de viribꝰ cordis. c. v. In melācholicis habētibꝰ sp̄ūs tenebrosos ꝑdurat tristitia. ⁊ ī. c. vj. einsdē iteꝝ dixit. Sicut letādi frequētia disponit spirituū ad leticiā sic ⁊ tristādi ad tristitiā. ⁊ ī. c. viij. Tristitia disponit ad irā In textu q̄q̄ ꝯmēti. clix. cāticoꝝ ait. In lamēto q̄dē ⁊ tristitia fert indicia nocumēti suꝑ macrū: ⁊ solū ꝯfert īdigētī dissolutiōe. Que fuit sn̄ia Gal. ī. vj. terapē. c. iiij. dicēs. Tristitia ⁊ agonia ⁊ ire ⁊ solicitudīes ī q̄libȝ modꝰ nocēt dissoluētes ꝟtutē. ⁊ ī. v. đ accidēti ⁊ morbo. c. vj. sic scripsit de ip̄a. Quibus accidit tristitia frequenter mortui sunt: et hec pusilanimibus solet euenire: nā eoꝝ aīa debilis atq̄ defecta extīguit atq̄ suffoca

tur. Extinguit aūt pp̄ter frigoris dominationē. Suffocat aūt: qꝛ sanguis ad suā reuertitur originē ac coadunat: ꝛ pp̄ter hac causas desiccat corpora. Quod sensit Salomon in Prouerbijs capitulo. xvij. dicēs. Spūs tristis desiccat ossa. ꝛ in. c. xxv. eorūdē. Sicut tinea vestimento: ꝛ vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi. Et pp̄terea cōcludamus cū eodē in. c. xxx. Ecclesiastici dicēte. Tristitiā nō des anime tue: ꝛ nō affligas temetipm̄ in cōsilio tuo: tristitiā longe expelle a te: multos eñ occidit tristitia ꝛ nō est vtilitas in ea. hec ipse. Fugiamus igit p posse res oēs tristari facientes: ꝙ si id fieri nō potest: cū accide rint patienti aīo sunt tolerande: et q̄citius possibile fuerit expellende rc.

¶ Cap. cclxxiij. ostēdit nocumēta puenientia ex inuidia ꝛ imaginatione postꝙ̄ declarauerit quid ipsa sit inuidia.

Quid sit inuidia ostēdam⁹ prior: ꝛ postea q̄ nocumēta ex ipsa puenict: quātūꝙ corpi nocere habeat: ꝛ dicam⁹ cū Aristotele i. ij. rhetoricorū sic eā describētē. Inuidia ē tristitia q̄dā sup bona actiōe apparēte bonorū circa similes zel⁹ aūt ē tristitia que dā sup apparēti pn̄tia bonoꝝ honorabiliū ꝛ cōtingētiū sibi accipere p̄ter similes natura. nō qꝛ alij: sꝫ qꝛ nō ꝛ sibi sunt. zelatiu⁹ seipꝫ preparat pp̄ter emulationem vt obtineat bona. Inuid⁹ aūt vt primus nō habeat pp̄ter inuidiā. ꝛ i. ij. topi. Inuidia ē tristitia i apparēti vtilitate alicui⁹. A q̄ Tulli⁹ in tusculanis li. iij. accepit cū ait. Inuidētia egritudo ē ex alteri⁹ reb⁹ secūdis. ꝛ i. ij. de oratori. Laudi atꝙ glorie maxime iuideri solet: iuidēt hoīes maxie parib⁹ aut īferiorib⁹ inidet sepe vehemēter: ꝛ eo magis si intolerāti⁹ se iactāt rc. Hoc aūt vitiū sic pinxit Ou. i. ij. li. metamorp̄hoseos dicēs. Cōcusse patuere fores videt int⁹ edētē Vipereas carnes vitioꝝ alimēta suoꝝ. Inuidiā visasꝙ oculos auertit: at illa surgit hūo pigre semesarūꝙ relīqt. Corpa serpentū passusꝙ icedit lenti. Utꝙ deā vidit formaꝙ armisꝙ decorā Ingemuit: vultūꝙ dee ad suspiria duxit. Deinde tetigit nocumēta ei⁹ cū inquit. Pallor in ore sedet: macies i corpe toto. Nulꝙ̄ recta acies: liuēt rubegine dētes: Pectora felle virēt: lingua ē suffusa veneno: Risus abest: nisi quem visi fecere dolores: Nec fruit somno vigilantib⁹ excita curis: Sꝫ videt ingratos itabescitꝙ vidēdo Successus hoim: carpitꝙ et carpit vna: Suppliciūꝙ suum: q̄uis tñ oderit illā rc. Et i de ponto libro et epistola terrijs. Liuor iners vitiū mores nō erit in altos: Utꝙ latet ima vipera serpit humo. De ipa ṽo dixit Hali i ꝯmēto. xxxv. tertij libri techni. Tristicia ṽo ꝛ inuidia faciūt accidere frig⁹. In cuius cōmētī textu Gal. iter cās corp⁹ exterminātes inuidiā ꝛ sollicitudinē enumerauit. Que quoꝙ inter cās aīaꝫ dānātes pōt imo dꝫ a fidelib⁹ collocari: cū sit capitale pctm̄: vt a canonistis tradit i. xxv. distictiōe. c. vnū. §. alꝯ. nec hoc vitiū curari pōt nisi p suū ꝯriū: vcꝫ p hūilitatē exercitiū inferiorib⁹ se seruiēdo: vt ab eisdē accipim⁹ de pnia distinctiōe. ij. c. j. Qua de re huiuscemodi passio oīꝙ fugiēda ē: sicut pariter a vehemēti imaginatiōe ꝛ diuturna ē abstinēdū: cū ꝛ ipa plurimū corp⁹ ꝯterat: dicēte Gal. i. j. de regimine

sanitatis. Immoderati mot⁹ q̄ sūt i cōcupiscētia ira ꝛ cogitatiōe magis cholericū reddāt hoiez: vñ febres ꝛ oēs calide egritudines cōsequunt. Defectiui ꝟo mot⁹ magis phlegmaticū ꝛ frigidiorē: vñ oppilationes epatis: ꝛ splenis: ꝛ epilepsie: ꝛ apoplexie: ꝛ oēs reumatice egritudies fiūt. Ex qb⁹ ipe dat itelligere ꝙ oēs aie passiones nociue existāt: siue calefaciāt: siue infrigidēt: i nūero q̄rū vehemēs imaginatio ꝛ cogitatio reponēda ē: cū sit fortis cā nō solū ꝑmutādi ꝓpriū corpus i q̄ ē: sꝫ ēt exteriora: queadmodū colligit a Pricipe i.ij. ꝑmi. doc. ij. c. xiiij. vbi voluit: ꝙ possibile sit vt puer sirek ei cui⁹ forma coit⁹ tpe fuit imaginata. Et in. xxj. tertij. c. ij. idē similiter voluit. Petr⁹ quoqꝫ de abano in cōmēto. xxxij. septime ꝓblematū ꝑticule mlta scripsit de fortis imaginatiōis potentia ꝑuenīēte vsqꝫ ad exteriora ꝛ illa ꝑmutāte: quāto igit magis credēdū est vt ꝓprio corpi nocere valeat ꝛ ipm ꝑmutare: iō ab hauꝫ excellētia passionū sani sibi cauere debēt sicut ꝛ ab alijs: qm̄ ꝑmutāt corp⁹ ab ea q̄ scōm naturā cōsistētia: vt dictū est.

¶ Cap. cclxxiiij. ostēdit iuuamēta gaudij tēperati: ꝛ nocumēta superflui complendo sermonē de accidentibus anime.

Quantū tristiciā supi⁹ vituperauim⁹: tm̄ ꝛ adhuc magis ipñtiaꝝ gaudiū tēperatū ꝯmēdam⁹: ꝛ superfluū execramur: ꝓpterea ꝙ Princeps inq̄t i.ij. primi. c. iij. Cū multū gaudiū ꝑniciosuꝫ ē: aut mult⁹ timor: vētriculi cordis sanguie euacuat. ꝛ i doctria summa ꝛ c. ij. eiusdē. Gaudiū nimiū ꝛ delitie supflue sicut tristicia ꝛ timor nimi⁹ frigidāt. Et i cāticis textu ꝯmēti, clviij. dixit. Magnū ꝛ multū gaudiū ipinguat corpus: ꝛ iō multū ledit pinguē ꝛ crassuꝫ. ꝛ Auerrois in ei⁹ ꝯmēto ait. Magnū gaudiū ē ex reb⁹ corp⁹ ipinguātib⁹ ꝙ si magnificet valde ꝛ ꝯtingat: subito necat ꝛ iterficit: ꝛ maxie valde pinguē: ꝛ hoc qꝛ i corpib⁹ magnā pinguedinē habētib⁹ ē ꝑu⁹ calor rōne ꝑuitatis: ꝛ angustie venaꝝ ipoꝝ ꝛc. Qd etiā voluit Haliabas i.v. theorice. c. vltio dicēs. Gaudiū naturalis ē exit⁹ caloris ad corporis exteriora eiusqꝫ diffusio: q̄ si paulati facta fuerit aiam hꝫ ꝯfortare: calorēqꝫ naturalē i oī corpe ꝛ hūores tēperare: ꝛ sanguinē caloris tēperātia naturalis augere: corpulētiā corpi facere: itaqꝫ oib⁹ cōuenit corpib⁹ tēperatis: nisi ꝙ qñ semel subitūqꝫ fit aliqñ interficit naturalis dissolutiōe caloris ꝛ dispersiōe. Fert em̄ Hamellus nimietate gaudij: quod illi subitū superuenit: iterijsse. hec ipse. Que fuit Gal. snia. i. v. de accidēti ꝛ morbo dicētis. Ex ira null⁹ vnqꝫ mortu⁹ ē: ex gaudio aūt q̄plures pusillanimes: et ꝓpterea tēperate gaudēdū ē: qm̄ vt moderata oia cōseruāt: sic cūcta supflua solēt extinguere. Vñ Auicē. i. iij. primi. c. iiij. sic inq̄t, In tēperamēto moꝝ custodia sanitatis ale ꝛ corpis simul cōsistit. Gaudiū nāqꝫ tēpamētū multas corpi affert vtilitates: est em̄ ex causis bonitatis digestionis sicut tristicia est cā corruptiōis ꝛ destructiōis digestionis: vt idē ait i. xij. tertij tract. ꝛ. c. tertijs. et iō dicebat Salomō i eccl'iastici. c. xxx. Nō est oblectamētū sup cordis gaudium. Iocūditas cordis ē vita hoīs ꝛ exultatio viri ē longeuitas ibidē. vnde Stati⁹ i. j. achilleidos ait. Dāt gaudia vires. Et allibi. O quātū gaudia forme addunt ꝛc. Que aūt sint cause gaudij extrinsece: nō est op⁹

dicere cū fere īfinite existāt. Cause
vo eiꝰ intrinsece sūt multitudo spi
rituū in corde existentiū ⁊ claritas
eorꝫ:vt placuit Auicē.in libello de
viribꝰ cordis.c.iiij.dicēti.Qñ spūs
q̄ est in corde est multꝰ ⁊ est tēpera
tus in cōplexiōe ⁊ in substantia lu
minosus ⁊ splēdēs:tūc est ad gau=
diū dispositio fortis:⁊:iō nō solum
gaudiū est cā impinguatiōis:robo
ris:pulchritudinis ⁊ lōgitudinis
vite:sꝫ etiā signū bonitatis cōple=
xionis ⁊ bone dispositiōis cordis ⁊
spiritnū:⁊ ob has causas nō imme
rito moderatū gaudiū est ad aīe ⁊
corporis sanitatē cōmendandum.
Et ꝓpter hoc in.c.iij. Ecclesiastes
scribit.Cognoui q: nō esset melius
nisi letari ⁊ facere bona ī vita sua.
⁊ in.c.v.eiusdē.Hoc itaqꝫ mihi vi=
sum est bonū vt comedat q̄s et bi=
bat et fruatur letitia ex labore suo
quo laborauit.Cōcludamꝰ igit cū
Seneca in tragedijs dicēte.Dū fa
ta sinunt viuite leti.ab oībus alijs
passionibꝰ aīe virtutē ꝓsternētibꝰ
abstinēdo:⁊ q̄buscūqꝫ alijs superiꝰ
approbatis vtēdo cōtinue. Qd dici
mus nō sine causa:qm̄ nō inchoā=
tibus:sed ꝑseuerātibꝰ:vt Remigiꝰ
inquit:premiū salutis tribuitur.

¶Cap̄.cclxxv.ostēdit q ꝑsuppo
sita digestiōis ꝑfectione adhuc
ꝑquirendū sit ꝓ sanitate si que
repletio in corpore facta sit:et ꝑ
q̄ signa id ꝯprehēdere valeamꝰ.

DEclaratū fuit in supio=
ribꝰ capitulis q̄liter ab
accidentibꝰ aīe oporte
bat abstinere:nisi q tā=
tūmodo tēperate letan
dū erat ⁊ gaudēdū moderate:⁊ hoc
ne digestio preassumptorꝫ reficien
tiū corrūperet:imo ꝓut necesse est
ad sanitatis ꝯseruationē cōpleret:
⁊ meliori mō quo possumꝰ somno ⁊
quiete ꝑficeret in stomacho ⁊ ī epa=
te:deinde vo in venis ⁊ mēbris la
bore ⁊ exercitio ꝓut vltime requi=
rūt digestiōes.Deinceps aūt vidē
dū est ꝑsuppositis bonorꝫ ⁊ lauda
biliū ciborꝫ ⁊ potuū assumptiōe:et
eorūdem ꝑfecta digestiōe:q̄d sit
ꝓ cōseruāda salute vlteriꝰ faciēdū:
⁊ breuiter dicamꝰ q medicꝰ iā ele=
ctus:si q̄s erit:etsi non vnusquisqꝫ:
dꝫ ꝑ semetipm̄ sepenumero cōside
rare ⁊ animaduertere ne in corpore
suo aut in aliqua mēbrorꝫ suorꝫ ꝑti
cula repletio fiat:⁊ non dico de re=
pletione cibi neqꝫ potus:q: hoc iā
diximus:cū de q̄ntitate refectio=
nis:⁊ cū de ebrietate loqueremur:
sꝫ hic de humorꝫ naturaliū aut nō
naturaliū repletione:et paulatina
eorꝫ cōgestiōe intelligimꝰ:q̄ ꝑsepe
cōtingit ex mala mēbrorꝫ digeren=
tiū cōplexiōe:quātūqꝫ reficiētia ī se
laudabilia existāt:⁊ oē vite regimē
diligētissime ⁊ ad vnguē obserua=
tū:vt facile est videre de cholericis=
simo hoīe tēperata dieta enutritio:
in quo ꝑua cholere q̄ntitas multi
plicatur:⁊ silr de phlegmatico suo
mō:⁊ sic de sanguineo in q̄ supflua
sanguinis q̄ntitas gn̄atur. Mul=
toqꝫ magis ad horꝫ humorꝫ augmē
tū accedere vr̄ dieta q̄ in q̄litate vl
q̄ntitate tēperamētū excedit sepe
numero.Qui hūores sic insensibili
ter aggregati ad q̄mplures egritu=
dinū spēs disponūt:⁊ inde necessa
ria fuit ꝓuisio ne in toto vel in aliq̄
mēbrorꝫ.s.stomacho:epate:⁊ splene
pectore:⁊ hmōi plectoria aut cacho
chimia multiplicet ex defectu di=
gestiue aut expulsiue:vel ex fortitu
dine attractiue ⁊ retētiue:siue pro=
pter viarū ⁊ ductuū corporis oppi=
latiōes:ꝑ quas nō possunt supflui
tates vt oporteret expelli:nec corpꝰ
vt cōsuenit mundificari. Et q hec
oīa sint a medico astante cōsiderā=

da & volenti cõseruare corporis salutẽ necessaria: colligit ex sniã Gal. in libro de dissolutione cõtinua. c. j. sic scribẽtis. Et qm̃ nõ totũ qd cõmedit & bibit assimilat corpori: ideo nõ est dubiũ quin remaneat ex cibis & potib⁹ superfluitas in corpore quã de corpore mũdificare opz & ab eo ejicere. Nã sicut ciboꝝ et potuũ cũ intrauerit stomachũ & operatus fuerit in eis stomach⁹ suas opationes coꝝ pars trã sit ad epar & residuũ sit egestio mũdificãda de corpore. Similiter faciunt organa corporis & loca ad q̃ puenit nutrimẽtũ ad hoc facta. Ideo opz penitus eũ qui vult custodire sanitatẽ ad duas res intentionẽ suã dirigere: quaꝝ vna est ad corpus cũ cibo conueniente loco ei⁹ qd dissolutuz est de ipso: alia est mũdificatio ab ipso ei⁹ qd generatum est de superfluitatib⁹ ciboꝝ &c. hec ipse. Quõ aũt replexio & harũ superfluitatuz aggregatio cognoscat cũ in corpore affuerit: sapiens medicus ex sua sciẽtia q̃ facile intelligit. Sz q̃ medicũ semp nõ habẽt: cognoscant et ipsi q̃cuz duplex sit repletio. s. vna que ex quãtitate sit laudabi. iũ humoꝝ: & est qñ ex bonis & multis cibis & potib⁹ plurimũ nutrienlib⁹ sanguis copiosus & laudabilis rõne q̃litatis fuit gñatus: quã repletionẽ vt dicit Princeps in. ij. primi do. tertia. c. vj. hec signa declarãt. s. Mẽbroꝝ grauitas: & in motib⁹ pigritia: faciei rubedo: & venarũ īflatio: & cutis extensio: & plenitudo in pulsu: & tinctura in vrina & spissitudo: & paucitas desiderij. s. comedendi: visus debilitas: & somnia q̃ grauitatẽ portẽdũt sicut ei⁹ q̃ videt se q̃si mouere nõ posse: aut on⁹ graue deferre: aut loq nõ posse. Sicut videre se volare & motuum velocitas humores significat subtiles et in quãtitate tẽperata. Repletionẽ aũt scdm virtutẽ: & est alia q̃ facta ẽ ex quantitate humoꝝ sola qualitate peccantiũ calida vel frigida &c. Intelligat p hoc q̃ vene eius nõ sunt adeo inflate: neq̧ cutis vehemẽtis extẽsionis: neq̧ pulsus adeo plen⁹ & magn⁹: neq̧ vrina multũ grossa: neq̧ color valde rubeus. Cõcussio quoq̧ & lassitudo nõ pueniunt in eo nisi post motũ & incessum et videt ĩ sõnijs res citrinas: si cholera fuerit: aut pluuias & niues & hmõi si phlegma vel res nigras terrorez īducẽtes: si cholera nigra vel melãcholia supabũdauerit: queadmodũ supra de sõnijs dicebam⁹. Silr p alias hmõi significatiões demõstrãtes dominiũ alicui⁹: humoris peccãtis: intelligere poterit si in toto siue in aliq̃ pte tm̃ repletio illa extiterit: vt si in stomacho cholera fuerit p sitim: amaritudinem oris: lingue citrinitatẽ: mordicationez: sup calefactionẽ: & nocumẽtũ a calidis illatũ: & p iuuamentũ a frigidis rebus administratis puenies & per hmõi cognoscet si cholera: vt dictũ est in suo stomacho fuerit. & p pportionalia si phlegma vel alter humor. Cũ vo cognitũ fuerit vniuersalẽ siue particularẽ in suo corpore repletionẽ adesse: q̃citissime puidendũ erit de illi⁹ euacuatiõe vt corp⁹ ab imminentib⁹ morbis pseruet: qm̃ vt Gal. ait in introductorio medicorũ. Melius em̃ est q̃ eripere ab egritudine hoc. s. neq̧ a pncipio dimittere egrotari: quemadmodũ & gubernatori eligibili⁹ est anteq̃ ī fluctuationes incidat trãsfretare: q̃ fructuationẽ & periclitationẽ effugere. quare &c.

¶ Capi. cclxxvj. ostẽdit q̃ picula imineãt corpi cũ repletio sãguinis mlta ĩ mẽbris oib⁹ affuerit.

De periculis repletionis sanguinis.

Visum est in p̄cedēti capitulo q̄uo repletio sit inuestigāda: et cognita: ꝙ̄citissime euacuāda: attamen qꝛ replet⁹ q̄spiā dicere possēt: recte quidē valeo: nec venaꝝ repletionē: aut cutis extensionē ceteraꝗ̄ talia per te dicta aliqua in parte mihi obesse sentio: q̄d ergo de euacuatione mihi persuades? nōne meli⁹ est et vtili⁹ plurimas ꝙ̄ paucas h̄re pecunias: sic etiā nōne eligibili⁹ est ꝓ vita ⁊ sanitate corporisꝗ̄ nutritione ꝑ grandē sanguinis laudabilis copiā habere ꝙ̄ moderatā cum ipse filius nature sit: ⁊ adeo ab ea dilect⁹ ꝙ neq̄ꝙ̄ sine ip̄o stare possit vita: vt ex ipsius exitu ꝙ̄ facile sit intelligere. Et ꝓpterea in p̄n̄ti. ca. mihi dicēdum esse v̄r ⁊ ostēdendū quātum periculi ex sanguinis etiā laudissimi repletione immineat: vt quilibet sic replet⁹ intelligat oīno euacuatiōe ꝑ phlebothomiā indigere: nisi in breui voluerit vitā cū morte cōmutare: qm̄ valde repleti subitanee morti ex suffocatiōe sūt expositi: vt ex dictis sapientiū colligim⁹. Dixit em̄ Hippocrates in primo aphorismoꝝ. aphorismo. iij. In exercitātibus ad summū bone habitudines sunt fallaces si in vltimo fuerint: nō em̄ possunt manere in eodē neꝗ̄ quiescere: q̄ vero nō q̄escūt nequaꝙ̄ possūt in meli⁹ addere: relinquit̄ igit̄ ad peius: horū igit̄ cā bonā habitudinez soluere ꝯfert ⁊ nō tarde vt rursus p̄ncipiū nutrimēti: accipiat corp⁹ ⁊c. In cui⁹ cōmēto Gal. inq̄t. Vn̄ multi morte subitanea sūt extincti corporibus ꝑtingētib⁹ in vltimitatē plenitudinis. Q̄d senserat Hippo. vbi. s. ⁊ in sc̄do aphorismoꝝ. aphorismo. iiij. cū ait. Nō plenitudo neꝗ̄ idigētia sūt bōa q̄cūꝗ̄ plenitudo fuerit illa vn̄ Gal. in. ij. Terapētice distictiōe ij. c. vltimo dixit. Cū equaliter sibi inuicē aucti fuerint hūores multitudo hec plectoria nōiatur. Cū aūt iā rāta cholera vel nigra. vł phlegmate: vel serosis hūiditatib⁹ plenū factū fuerit corp⁹: cachochimiam ⁊ nō plectoriā vocāt talē dispositionē. Et i libro de euchimia c. j. dixit Qui nō sūt isensati: bn̄ ꝑpendunt ꝙ̄ magnum habeat cachochimia v̄tutē ad egritudinū ḡnationē. Sz iā magis in ꝓposito dicam⁹ de plectoria tm̄ de q̄ in hoc capitulo intēdim⁹: cū Auicē. in sc̄da primi. doc. ij. c. vj. sic scribēte. Ille in q̄ multitudo exuberat humoꝝ i hyeme ꝓpter ei⁹ gulositatē ⁊ exercicij ei⁹ ꝑuitatē fit in vere egritudinib⁹ apt⁹. In tertia quoꝗ̄ primi doc. ij. c. vij. inq̄t Vehemēs repletio in q̄libet dispositione est ꝑnecabilis: q̄t namꝗ̄ hoies sup̄flue se repleuerūt ⁊ suffocati interiere. Que etiā snīa colligi pōt ex v̄bo illo Aristolis in pria ꝓblematū. ꝓblemate. xlvj. dicentis. Nutrimēti superabundātia cā fit egritudinis. Verū aūt corporis nutrimētū est sanguis: vt phi sentiūt ⁊ medici: ⁊ iō bn̄ diximus ꝙ sanguinis etiā boni plenitudo ꝙ̄ ꝑiculosissima sit ad sanitatem. Nec vz q̄d dicebat̄ sanguis ē fili⁹ nature sine quo vita stare non pōt: ergo quāto pl⁹ de ipso i corpore fuerit tāto melius: falsissima q̄dē est ꝯsequētia: vt minim⁹ ēt dialectic⁹ itelligit: qꝛ oppositū ꝯsequētis stat cū an̄cedēte: lz em̄ sanguis i moderata quātitate ꝓ vita faciat ⁊ sanitate ⁊ mēbrorū nutritiōe: sup̄flu⁹ tn̄ qꝛ a natura regi nec gubernari pōt ob ei⁹ multitudinē derelict⁹ ab ea diuersimode nocet: ⁊ iflāmādo ⁊ vias oppilādo: q̄b⁹ natural̄ calor euētabat̄: vn̄ cā fit extinctionis ei⁹ suffocādo: iō

bonã habitudinez soluere confert ⁊ nõ tarde vt rursus ꝑncipiũ nutrimẽti accipiat corp⁹: vt Hippocrates vbi supra. Et ꝓpterea Princeps in.vij.quarti.trac.iiij.c.j.loquẽs de carnositate sic inq̃t. Dũ perseuerat pinguedo ita ꝙ non facit accidere nocumẽtũ nõ abhoreas eã :·vitam nãq; in humiditate existit: verum opz vt caueas ⁊ abhorreas eam in via sup̃fluitatis: lz nõ appareat ei⁹ nocumẽtũ repẽte aduenit ⁊ subito scđm ꝙ dꝫ in loco suo: scꝫ.c.v.sequẽti. vbi ait. Pinguedo superflua est cõpos corpis a motu ⁊ deambulatiõe ⁊ ꝯuersiõe coartãs venas coartatione ꝯstringẽte eas q̃re oppilat spiritui vias suas : quãobrẽ extinguit multotiẽs: ⁊ similiter nõ peruenit ad eos spiraculũ aeris: quare corrũpit ꝓpter illud cõplexio spiritus eorꝫ: ⁊ sunt in timore ꝙ expellatur sanguis eorꝫ iterꝫ ad locũ constrictũ quare fortasse scindet vena subito scissione ꝑniciosa. Et postea subiũxit. Ad summũ mors sup̃ vltimatos in pinguedine festinat: ⁊ ꝓprie illos qui impinguant in prima etate: ipsi em̃ minutas habent venas ⁊ cõfrictas: et sunt expositi apoplexie: ⁊ parilysi: et pulsui cordis: ⁊ diarie: ⁊ malicie anhelit⁹: et sincopi: ⁊ febrib⁹ malis ⁊c. Ecce igitur q̃ȝ periculosum sit repletuꝫ esse ex sanguine etiam laudabili ⁊ carne. quare ⁊c.

¶ Cap.cclxxviij. ostẽdit quõ repletus ex sanguine sup̃fluo: vt i capitulo superiori dictũ est: possit a dictis nocumẽtis p̃seruari: ⁊ q̃ euacuationũ spẽ debeat saniri.

Quantis ⁊ quib⁹ periculis repleta corpora sint exposita satis in superioribus declarauim⁹: quõ aũt ea repletus pericula possit euadere impresentiarꝫ ostẽdamus. Dicentes et cum aliquis sanorum hoim per anteposita signa cognouerit ad aliquã prefatarꝫ repletionum corp⁹ suum deuenisse: dꝫ ilico medico sapiẽte cõsulere qui sua cũ scientia: ꝓpensatis oibus diligenter cõsiderãdis distinguet: an ita re plexio fuerit vniuersalis: an particularis: et an humorꝫ peccantium quantitate: an qualitate. Qui si cognouerit eã esse vniuersalem. ⁊ humorꝫ peccantiũ augmẽto et superfluitate ⁊ cetera oia cõsenserint faciet: q: sic dꝫ: ipm phlebotomare cũ dicat Auicẽna in prima tertij.cap. xxix. Cũ sanguis aut cũ humore q̃ vincit: sanguis dñatur a phlebotomia incipimus: qm̃ ipsa est potissimum remediũ ad euacuandũ sanguinẽ ⁊ reliquos humores cum superflue fuerint augmẽtati. dicente eodẽ in.iiij.primi cap.iij. Minutio est euacuatio humorib⁹ equaliter augmẽtatis. et in capitulo quarto eiusdẽ ait. Cũ humores fuerint eq̃les ꝑmitte minutionẽ: ꝙ si equales non fuerint superabundantẽ euacua. ⁊ similiter in . cap.xx. eiusdem inq̃t. Phlebotomia est euacuatio vniuersalis q̃ m̃ltitudinẽ euacuat humorꝫ. q̃ fuit Gal. snia in secundo aphorismorꝫ cõmẽto decimoseptimo dicẽtis. Humorũ minoratio fit et est equaliter cũ phlebotomia et vẽtosis. Et in. vj. aphorismorꝫ ꝯmẽto. xxij. Est cõis toti⁹ corporis purgatio. Et in cõmẽto. xlviij. eiusdem dixit Phlebotomia vniuersalis est medicina oĩ passiõi de plenitudine. in libro quoq; de ꝓnosticatione p̃ pulsum. cap. vltimo. Si quatuor similiter augeant humores p̃ phlebotomiã est ꝑncipalissima ⁊ maxima euacuatio ⁊c. Que aũt debeat esse ipsi⁹ quãtitas innuit nobis in v. Terapẽtice. cap. xiij. cum ait. In

omni crassi corporis: ꝛ in omni re-
gione ꝛ hora ꝛ cõstitutiõe tãtũ hu-
morum auferre est congruum: quã
tum super id qđ secundum naturã
auctũ est. ꝛ i. vij. libro eiusdẽ distin
ctiõe. iij. ca. iiij. dixit. Quãtitas eua
cuatiõis ex quãtitate q̃ scđm multi
tudinẽ sit: scđm igit̃ maiorẽ aut mi
norẽ sanguinis ꝛ aliorꝫ hũorꝫ mul
titudinẽ ꝛ repletionẽ fiat phlebo-
tomia. Que quãtũ i hoc casu corpi
cõueniat: declarat̃ i fine cuiusdã li-
bri de phlebotomia Gal. inscripti
cũ dicit̃. Phlebotomia vẽtrẽ desic-
cat: memoriã pbet: vesicã purgat:
cerebrũ tẽperat: medullas calefacit
auditũ aperit: lachrymas stringit:
stomachũ purgat digestionẽ inui-
tat: ventrẽ coercet: somnũ iducit: an
xietatẽ tollit: sanguinez ppriũ nu-
trit: alienũ phibet: ꝛ longioris vite
sanitatẽ ministrat. Si aũt neglecta
fuerit phlebotomia aut nõ pmissa
fieri put necesse ẽ a plectorico: hec
inde nocumẽta pueniẽt: vt placuit
Rasis in quarto Almãsoris capitu
lo decimoquarto dicẽti. Ex negli-
gẽtia aũt extractiõis sanguinis cũ
aliqs phlebotomia idiget: accidũt
apostemata ꝛ exiture ꝛ febres cõclu
se ac frenesis ꝛ pluresis ꝛ variole ꝛ
morbillꝰ ꝛ passio emoptoica ꝛ mors
subitanea ꝛ pestilẽtia atqꝫ apople-
xia sanguinea de q̃ facies viridis
appet vel nigra ꝛ sinãchia ꝛ lepra.
Et ppterea ita cõcludit. Phleboto
mia magna existit medicina in sa-
nitate cõseruanda valde pficiẽs ꝛ
ad egritudinũ curationẽ cõgruẽs
si vt opz fiat. Et in libro septimo
eiusdẽ capitulo vigesimo primo di
xit. Iterũ Phlebotomia quoqꝫ in
sanitatis cõseruatiõe ac egritudinũ
curatiõe maxia opatiõis medicine
pars existit si qualis opz fieri fiat.
Ecce igit̃ quãtũ ipsa necessaria ad
pseruãdũ repletũ corpꝰ ne in tam
graues icidat passiões. Et iõ nulla
rõne vel cã ptermittẽda ẽ: qñ tũta
fuerit i corpe plectoria ꝛ cõplexio:
etas: tps anni: cõsuetudo ꝛ huiusce
modi: a qbꝰ de ipa sumit̃ idicatio:
cõsenserint. Nec cõfidat qspiã re-
pletꝰ: ex hoc q nullũ sentiat nocu-
mẽtũ i corpe: qm̃ multi fuerũt hac
de cã decepti. ꝛ ppter magnã corꝫ
plectoriã facili supueniente errore
apoplexiam incurabilem cecide-
re ex qua miserabilr̃ mortui sunt:
vt in tribus doctissimis viris eam
in adolescentia cognoui. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxxviij. ostẽdit in quo
tpe ãni maxie fieri debeat phle
botomia p taliũ corporꝫ repleto
rũ pseruatione sicut etiã aliorũ.

Phlebotomia ma-
gna existit medi-
cina in sanitate cõ
seruanda: vt dixi-
mus supra de mẽ
te Rasis si vt opz
fiat: et qñ scz opz:
qđ est in quocũqꝫ
anni tpe stãte repletiõe magna hu
morũ ꝛ periculosa: vt diximꝰ. verũ-
tamẽ si tãta nõ esset in corpore ple
ctoria: nec adeo suspecta: securius
anni tẽpus ad talem phlebotomã
dũ est ver scđm illustriũ antiquorꝫ
sniam: ꝛ maxime in principio eius:
qm̃ si vllo vnqꝫ tpe repletio et ple-
ctoria corporis excrescat: hoc i hye-
me potissimũ cõtingit eo qđ hoies
tũc plus comedant ꝛ melius dige-
rãt: ꝛ nutribiliora cibaria mandu-
cent minusqꝫ resoluantur ꝛc. vt col-
ligitꝰ ab Hippocrate in illo apho-
rismo. Uẽtres hyeme ꝛ vere calidis
simi sũt natura ꝛ sõni lõgissimi ꝛc.
Et iõ phlebotomia rõne pdicta ma
xime in veris pncipio vr̃ cõuenire:
ne minꝰ rõne ꝛ cã eiꝰ tẽperiei: cum
respectu omnium aliorũ temporꝫ
anni ipsum sit in suis qualitatibꝫ

tēperatū: vt philosophi ⁊ ōes medici vnanimit̄ cōcedūt. ꝓpterea tēpus ē euacuationis corpis oportunū cū virtus etiā ī eo fortior reperiat̄ ⁊ robustior. omneꝗ ꝗ̄ faciliter tolerās sanitionē vñ Auerrois. l. vij. colliget iq̄t Tp̄s autē conueniens phlebotomie ē ver: ⁊ tēpus estatis ꝓhibet phlebotomiā ꝓpter debilitatē virtutis in illo tēpore: ⁊ ꝓpter resolutionē spiritnū verū si reqrat natura egritudinis facias euacuationē: sed in parua quātitate Tempus vero hyemis phlebotomiā prohibet ꝓpter coagulationē sanguinis ⁊ ꝓpter grossitiē quā hȝ isto tp̄e. Tēpus autē autūni: qꝛ est ꝓpinquū est ati ī sua tēperātia siccitatis: ⁊ caliditatꝭ nō est cōueniēs ad phlebotomiā ꝓpter siccitatē ipsi⁹: ⁊ ꝓpter turbationē vētoꝝ ⁊ ꝓpter debilitatē opationū: ⁊ ꝓpt tp̄s calidum qð p̄cessit ⁊c. Qð etiā sensit Rasis in. iiij. Almansoris. c. xiiij. dicēs. Est etiā summopere in phlebotomia cauendum ne in tp̄e calidissimo multa sanguinis fiat extractio: neqꝫ ī tp̄e frigidissimo. Et ideo cōcludamus cum Hippocrate in. vj. aphorismorū aphorismo. xlviij. si dicēte. Quibuscūqꝫ phlebotomia aut pharmacia ꝯfert hos vere phlebotomare aut pharmaciā dare cōuenit. ⁊ in septimo eorū dē aphorismo. liiij. Quibuscūqꝫ cōuenit sanguinē auferre ex venis: hos opꝫ phlebotomare in vere qð Gal. in. j. aphorismorū cōmēto. xv. sic affirmauit cum inq̄t Vulgus in rei veritaie expertum est purgans sanguinē in fine veris ⁊ ante initium estatis: sic em̄ in estate superueniente calidissima maximū periculum se subire existimat si nō se purgauerit: cū calor estatis sanguinē dissoluat: ⁊ chimos semp sparsim ebullire faciat: ⁊ siľr in commento. xlvij. aphorismorū dixit sup aphorismo supius allegato. Quibuscūqꝫ phlebotomiā ⁊c. Palā est intelligi qð hic dicit attinere sanis: qui nisi corpora purgauerint non diu erunt sani. Oportet ergo in veris initio purgari hoc cum phlebotomia si de plenitudine timeat̄: aut cum solutione ⁊ vomitu si de corruptis humoribus. Diu em̄ multos custodiui cum singulis egrotarent annis. multis quoqꝫ podagricis ⁊ altericis. nō tn̄ ideo fortiter vt putrescerent digiti: hoc modo subuenimus: ⁊ venturas passiones distulimus. siľr ꝓtelauimus q̄busdā empima: epilepsiam: apoplexiam ⁊c. hoc mō purgationis. A quo Rasis videt̄ accepisse cū dixit in quarto Almansoris. c. xxv. Opꝫ vt in vere phlebotomia ⁊ ventris solutione ꝓueniendo succurratur anteꝗ̄ careret: minus quoqꝫ ipso vinum est bibendū: ⁊ caro comedenda: oīaqꝫ dulcia minus sumenda: ⁊ p̄cipue hoc obseruare debēt q̄b⁹ egritudines ex repletione accidere cōsueuerunt. siľr Auicen. in. ij. j. doc. ij. c. vj. idē sensisse vr̄ cū ait. Nulla res est q̄ ita tueat̄ ab egritudinib⁹ veris: quēadmodū phlebotomia ⁊ inanitio ⁊ diminutio comedendi. Et in doct. c. j. eiusdē inq̄t. In veris principio q̄dē succurrēdū est ad minuēdū ⁊ bibendū catatica scd̄m qð necesse est: ⁊ scd̄ꝫ cōsuetudinē. Et ois res calefaciens ⁊ humectās est dimittēda ex carnibus ⁊ potibus: et nutriens subtiliādū. ⁊ cibo nō repleat̄ q̄s imo ip̄m parciatur: ⁊ ī potu sumat sirupos ⁊ rob extinguentes. Et in canticis etiā ait. Corp⁹ indiget vniuersali euacuatione p phlebotomiam et pharmaciam: ex qua quidem est perfectum iuuamentum in vere ex q̄bus manifestum est ꝙ repletio corporis q̄cūqꝫ

fuerit illa siue plectoria siue cacho chimia: maxie in vere sit purgāda: verūtamē (vt diximus) si excessiua fuerit ꝛ ꝑiculosa semꝑ dꝫ euacuari. ꝛ nō tarde dixit Hippocrates: neq ad temp⁹ anni respiciendū est: sꝫ ad fortiora iā predicta. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxxix. ostendit quomō replet⁹ ex aliq̄ aliorꝝ humorꝝ siue cachochim⁹ debeat euacuari et ab egritudinib⁹ preseruari.

In superiori capitulo declaratū est q̄d faciendūz sit ꝯ stāte oīm humorꝝ: et ꝑ cipue sanguinis laudabilis plenitudine. Nūc autē ostēdam⁹ q̄d agere debeat replet⁹ ex aliquo tātū vel plurib⁹ humorib⁹ .s. ex cholera solummō: vel ex cholera simul ꝛ melancolia: aut ex melācholia ꝛ phlegmate ꝛ hmōi. Et precipue cū hi hūores sanguini nō fuerint admixti. Et breuiter dicam⁹ ꝙ cū solutiuis ꝛ purgatiuis medicinis talis humorꝝ erit supabundātia minuēda. vt sanguis in venis existēs ex vaporib⁹ ꝛ qualitatib⁹ illorꝝ humorꝝ nō alteretur: ꝛ ꝑmaxie in tpe veris cū dicat Gal. in. vi. aphorismorꝝ. ꝙ sani si corpa sua nō purgauerint nō diu erūt sani. vbi dicit ꝙ multos egrotare solitos custodiuit ꝛc. vt in superiori scripsim⁹. c. Purgatio nāq duo facit iuuamēta: q: corpa a malis humorib⁹ mūdificat: ꝛ ab acuminib⁹ ad annū veniētib⁹; vt idē scripsit eo in loco: vbi post multa exēpla q̄ adduxerat subiūxit. Noui aūt quedā cui ꝑ singulas estates tertiana veniebat data est huic pharmacia cholere rubee purgatiua; ꝛ sic per multos ānos cessauit tertiana; medicabatur aūt i fine veris sicut cōueniebat huic hūori: sicut in apoplexia arteria ꝛ melancholia alijs quoq de humorib⁹ grossis ł initio veris pharmacia cōuenit ꝛc. Et ꝑpterea dixit Almāsor in li. iiij. c. xv. Solone vētris vti: ꝑut opꝫ: summa est medicina ad sanitatis cōseruationē magnū ꝑbēs adiutoriū: est ei possibile vt hui⁹ opationis cā corpus ab humore q̄ ꝑpter ciborū errorē vel ex diete negligētia: vel q̄ ex corpis intēperātia solet gn̄ari mūdificet. Ob hoc igit̄ eē pōt vt corpus semꝑ mūdū existat: ꝛ neq i eo supfluitates ad egritudinū gn̄ationē ante remaneāt quapropter medicina vētris salutiua q̄sq vti dꝫ: q̄ humorē q̄ ei nocere solet: vel q̄ i eo ex sui corpis dispōne gn̄ari ꝯsueuit vt cā erroris sui regiminis expellere ꝯsueuit. Et infra subdit. Qui āt vētris solone plus indiget: est q̄ corpus hꝫ magnū ꝛ pingue: ꝛ q̄ est gulosus atq q̄ multos est comedens cibos ꝛ fructus; ꝛ qui parum mouet̄ ꝛ exercitat̄ ꝛc. Erit igit̄ cōsiderādū q̄ sit ꝛ q̄lis cachochimia: et q̄ sit illa malorꝝ euacuādorꝝ humorū repletio: q̄m si ex vno tm̄ fuerit hūore q̄cūq fuerit ille: aut cholera aut phegma vel melācholia: tūc dādū erit illi⁹ ꝛ n̄ alteri⁹ hūoris solutiuū. Si vo ex plib⁹: erit vlteri⁹ ꝑq̄rēdū q̄ sint ꝛ quot sint hūores illi: ꝛ i qua mēsura se habeāt adiuicē ad equales sint an inequales. Et si ineq̄les in aq̄ ꝑportione tales. Que oīa cū diligēter ꝑscrutata fuerint ꝛ inuestidiata ꝑ ꝑportionē signorū in superiorib⁹ annotatorū: tūc talis erit pharmachia erigēda: qualis fuerit ꝛ indicauerit illorꝝ humorꝝ ꝑportio. Un̄ si cholera ꝛ phlegma equaliter peccauerint: medicina vtrūq respiciēs simplex vel cōposita erit ei ꝑpināda. Si vo duplex foret cholera phlegma: ꝛ medicīa talis accipiat̄ simplex. Si vo simplex nō inueniat̄ cōposita tali cōpositiōe: vt sim

plicia cholera respicientia sint i vigore dupla ad ea q̃ phlegma soluere debẽt:⁊ sic de alijs hoc modo. Similiter erit obseruandũ an humores hi permixti fuerint simul annõ Et an in vno mẽbro vel pluribꝰ:⁊ q̃ eorũ periculosior sit ⁊ maiori obseruãtia velociori ⁊ citiori euacuatione indiguerit. Per quã corporis etiã regionẽ faciliꝰ possint educi.s. an p vomitũ:an p ventrẽ vel vrinã sudorẽ ⁊ hmõi scdm q̃ ipsa natura demõstrauerit:dicẽte Hippocrate. Undecũq; natura reperit inde ducere p cõueniẽs regiones ⁊c. Si vero humores cũ sanguine p̃mixti fuerint aiaduertẽdũ erit vt p̃cipit Auicẽ.in.iiij.j.c.iiij. Si humores fuerint equales:⁊ tũc p̃mittẽda est minutio. Si aũt inequales:sugabundãs dꝫ euacuari donec equent q̃ sua cũ appropriata fiet medicina: p partẽ quã natura tẽtauerit:qm̃ ars dꝫ ipsaꝫ imitari:dicẽte Gal.in libro de cholera nigra.c.iij. Mũdificare nãq; sanguinẽ semp natura tẽtat excernẽs qd̃ prauũ est ex ipso ⁊ ad patiẽtibꝰ expellẽs periculis: aliqñ q̃dẽ in vẽtrẽ ⁊ intestina:⁊ aliqñ vero i eã q̃ foris supficiẽ ⁊c. Quare re cõcludamꝰ q̃ qualiscũq; fuerit illa humoꝝ maloꝝ repletio:dꝫ si magna necessitas institerit i quocunq; anni tp̃e euacuari. Si autez nullũ notabile periculuꝫ portẽderit:in vere p̃fici dꝫ rõnibus ⁊ causis in p̃cedẽti.c.assignatis. Et sic p̃seruabit a morbis ei euenire potentibus ex tali humorum malorũ repletione.

¶ Capitulum. cclxxx. ostendit purgationẽ p tali preseruatione non esse cuꝫ fortibus medicinis faciendam propter grandia et plurima eorum nocumenta.

Quamplures sanoꝝ hoim vidimus q̃ cognoscẽtes se repletos esse in stomacho capite vel alio huiusce modi suoꝝ mẽbrorum sine aliquo medicorũ cõsilio:sed ex sola sua sciẽtia:q̃ potius imprudentia dici meret:fortissima acceperũt solutiua volentes semel expellere: qd̃ pluribꝰ vicibꝰ erat euacuãduꝫ: quoꝝ aliq̃ ad febres.alij vero eorum ad dissinteriã inde p̃uenerũt:⁊ hoc q: nesciebãt q̃ñtũ laboriosa pharmaca corpi humano inimicarent. Qd̃ ne alijs ↄtingat:hoc in loco decreuimꝰ oñdere q̃ñtuꝫ hmõi forte medicine soleãt nocere sanitati et vite periodo:quãtũq; afferãt nocumẽtu principalibus mẽbris ⁊ toti corpori ↄuetatis nature ⁊ sueuenenositatis:rõne. Sed ne q̃s hec dicere nos gratis existimet: audiat Principem in.iij.j.doc.ij.c.j.sic dicentẽ. Nobis necesse est p̃culdubio supfluitates euacuare. Quarũ euacuatio scdm plurimũ nõ cõpletur:neq; est cõueniẽs nisi cũ medicinis fiat venosis.q̃ p̃culdubio naturam frangunt:q̃ etiã si venenose non essent:nõ posset esse quin eas bibere nature laboriosum esset: quẽadmodũ dicit Hippocrates q̃ medicia purgat ⁊ ineterat. Et post aliqua causam huiꝰ adducit cum ait. Medicine solutiue cũ humore supfluo euacuat ex humiditatibꝰ naturalibꝰ ⁊ spũ q̃ est substãtia vite:partẽ magnã:⁊ cũ hoc virtutem mẽbrorũ principaliũ debilitãt. Et in.iiij.primi.c.ix.dixit. In pluribꝰ violentiarũ medicinarũ existit aliqua venenositas ⁊ solutionẽ vẽtris efficiunt scdm modum quo nature violẽtia infert. qd̃ etiã sensit Auerris in.v.colliget dicens. Nulla medecinarũ purgatiuarũ est sine veneno aliquo in aliqua parte sui ⁊c.

Et Rasis in q̃rto Almãsoris.c.xv. inq̃t. Medicinas quo ꝙ vẽtris solutiuas sepe sumere corpꝰ debilitat: ⁊ ad ethicã atq; ptysim adducit: et precipue si fuerit hñs corpꝰ siccuz. Auicẽ. iteruz in.xi.tertij.tracta.i.c. vi. sic ait. Plures medicine euacuatiue sunt cõtrarie corpi: quare opz vt i eis associẽtur medicine cordiales. q̃ fuit sentẽtia ⁊ fere ꝟba Gal. in scd̃o regiminis acutoꝝ. cõmẽto xij. dicẽtis. Natura medicinaꝝ solutiuarũ est cõtraria nature corporuz q̃ ipe soluunt: ⁊ sunt vniuersaliter pnecãtes ⁊ interimẽtes ea. Et i q̃rto aphorismoꝝ cõmẽto. xli. Purgatio augmẽtat defectionẽ virtutis. Et in prio de regimine sanitatis silr̃ inq̃t. Pharmacie calide sũt ⁊ sicce ⁊ ex q̃bꝰ exiccãtur carnes et attenuãtur corpa. Et i li. iij. de simplici medicina distictiõe. iiij. c. iiij. Inter vnãquãq; medicinaꝝ solutiuaꝝ ⁊ vnũquẽq; humoꝝ ꝓculdubio ẽ assimilatio: sz nõ ꝯsequit̃ eã necessario vt nõ fit ei pmixtũ aliq̃d ď virtute iterficiẽte ⁊ ꝓpterea illď fit qď nõ ẽ ꝯsequẽs ei: vt noceat ꝓculdubio. Nocẽt p̃terea exoluẽtes medicine stomacho ⁊ cordi nõ modicũ: cũ dicat Princeps in. xiij. tertij. tracta. i. c. vltimo. Scias ꝙ oẽs medicine solutiue ⁊ oia q̃ abominationẽ faciũt sũt mala stomacho. Et in lib. de viribꝰ cordis trac. scd̃o. c. ij. Silr̃ medicina laxatiua nocet cordi: qm̃ ois euacuatio naturã duobꝰ modis cõprimit. Prio q̃dẽ cũ eo qď nociuũ ẽ euacuat̃ aliq̃d de cõueniẽte nature. Scd̃o qm̃ affert supra naturã ad mẽbra qď trahit ⁊c. Et infra subiunxit autoritatẽ Ruffi. Laxatio diminuit materiã spiritꝰ ⁊ debilitat cordis cõplexionẽ. Et ꝓpterea cõcludamꝰ cũ rasi i li. vi. suoruz aphorismoꝝ sic dicẽte. Ois medicina laxatiua oĩno purgat colerã id est humorẽ cũ caliditas innata ⁊ hũiditas expellunt̃: ⁊ cuz Auenzoar i. sui teisir li. i. tra. vij. c. i. si: scribẽte. Oia laxatiua q̃ habẽt violẽter et ĩpetuose laxare trahũt humores a toto corpore ad stomachuz ⁊ purgãt corpꝰ totum stomacho repleto manẽte: ⁊ cuz hoc etiã talis medicina hz totũ corpꝰ desiccare: q̃re humor malꝰ i substãtia stõmachi imbibitꝰ hz remanere. Et in trac. ix. c. viij. Cauere debes oĩno ne medicinã laxatiuã exhibeas eo ꝙ laxatiuũ q̃uis fuerit rectificatũ ⁊ tẽperatũ q̃tũ plus possibile fuerit: impossibile tñ est quin ꝓpter acuitatẽ et motum ipsiꝰ nõ cõmoueat: ⁊ generat grossiciẽ ⁊ duriciẽ similẽ apostemati ⁊c. Ecce igit̃ q̃ male sunt huiuscemõi fortes medicine. Et ꝓpterea sani q̃tũcunq; fortissimi debẽt illas euitare: cuz se purgare voluerit: ⁊ bñ aiaduertãt ꝙ sciẽtificꝰ sit earũ ordinator peritusq; in correctione cõpositor ⁊c.

Cap. cclxxxi. oñdit cum q̃bꝰ ⁊ q̃libꝰ purgatiuis medicinis sint corpa i vere ꝑmaxie euacuãda.

NOn possumꝰ ꝑfecto ꝑticulariter dicere cuz q̃bꝰ medicinis purgãda sint hoim corpa cũ tãta sit in cõplexionibꝰ: etatibꝰ: regionibꝰ: tpibꝰ: ⁊ cõsuetudinibꝰ diuersitas: tãta ex ꝑte materiei disparitas rõne q̃litatis: q̃titatis: p̃parationis: loci: ⁊ hmõi: que oia habent medicinas diuersificare ꝓut sapiens et electus medicus: quẽ p̃supponimus: satis equidẽ intelligit. Propterea nõ intendimꝰ i p̃sentiarum velle de purgatiuis medicinis lõgum: vt earum materia expeteret: sermonẽ facere: sed tm̃ in hoc loco decreuimꝰ purgari volentes

admonere ꝙ ꝑ eoꝝ posse laboriosa pharmaca superiꝰ dicta non assumāt:sed cū leuibꝰ ⁊ bñdictis medicinis sup̄fluitates sui corpis: cū oportunū fuerit :euacuēt q̄, nō habe āt virtutē et mēbra principalia debilitare:sed potiꝰ eis cōferre qualis ē aloes:q̄ scd̄z qd̄ inq̄t Mesue:ē de melioribꝰ ⁊ sublimioribꝰ medicinis:hñs p̄rogatiuaz supra alias medicinas. Et quāq̄ intētio solutiui scd̄z plurimū sit debilitare virtutes ⁊ mēbra q̄ sunt minere virtutū: ⁊ afferre eis nocumentū sicuti nos in superiori ca. declarauimꝰ: cadit tñ hec intētio ab aloe: nō solū eñ nō nocet:s3 inuenitur ad cōfortationē mēbroꝝ debiliū addere ⁊ ad redditionē eoꝝ in ꝓprias virtutes cōferre:neq3 ad aliud nisi ad vnū videtur esse nociuū :q2 aperit orificia venaꝝ apertione sanguinē emanare facientē:nisi cū dragagāto aut mastice vel aliquo simili rectificeť qd̄ quātū ꝓsanoꝝ ⁊ infirmorū ⁊ mūdificatiōe cōueniat ip̄e postea expressit cū inq̄t. Solutiōe eñ educit cholerā ⁊ plhegma: ⁊ mūdificat caput ab eis ⁊ stomachū:⁊ cōfert iuuamētū magnū doloribꝰ eorū. et post aliqua subiūxit. Et q̄ assiduat acceptionē eiꝰ diebꝰ ꝯtinuis: nō videbit ĩ corpe suo : neq3 in instrumētis sensuū suoꝝ egritudinē q̄ nō sit habilis sanari: ⁊ p̄seruat a putrefactiōe: ita ꝙ etiā cadauera. Qd̄ silr̄ voluerūt Gal. Diascorides Serapio: Rasis: Auicē. ⁊ reliq̄ oēs. Ipso itaq3 vtēdū est cū ĩ stomacho vel capite aliq̄ repletio a sanis pcepta fuerit. ¶ Silr̄ valēt ad mūdificādū repletiōes humoꝝ spēs oēs myrobalanoꝝ:⁊ valde conueniūt: cū(vt colligit ex dictis p̄allegatoꝝ sapiētū) nō debilitēt cū solutione sua:imo ꝯfortāt stomachū ⁊ ꝓprie viscera:⁊ p̄parēt ⁊ coadunēt ptes eoꝝ:⁊ cōfortāt cor ⁊ epar ⁊ ꝯcorpꝰ totū:neq3 eñ nisi ad vnū videñť nociui:qm̄ faciūt cadere p̄paratos ĩ oppilatiōes:nisi rectificeť cū diureticis absinthio spica ⁊ silibꝰ : sūt eñ vt dixit Mesue:ex rebꝰ q̄ faciūt vtētes se iuuenescere:⁊ acq̄rūt eis calorē bonū:⁊ bonitatē odoꝝ oris ⁊ sudoꝝ ⁊ gñrāt gaudiū ⁊ hilaritatē:⁊ ꝯfortāt stomachū cor ⁊ epar: ⁊ ꝯferunt tremori cordis: et confortant ⁊ preparant ⁊ mundificant stomachum:conferūt emoroidibus ⁊ extigūt cholere rubee iflamationē:⁊ citrinoꝝ p̄cipue opatiōĩ hoc ē p̄excellēs:cū ip̄i solutiōe educāt eā: ⁊ ꝯferūt ꝯplexiōes hñtibꝰ calidas. Chebuli aūt q̄ sūt spēs eoꝝ scd̄a:educūt phlegma:⁊ addūt ĩ rōne ⁊ clarificāt visū:⁊ mūdificāt stomachū:⁊ ꝯfortāt ip̄m. ¶ Nigri aūt ⁊ sūt. iij. spēs ip̄oꝝ:dissolutiōe educūt melāncholiā ⁊ cholerā adustā:⁊ clarificāt colorē:⁊ remonēt tristiciā ꝯferēdo q̄rtanarijs lep̄sis ⁊ huiuscemōi. ēblici q3 spēs. q̄rta ip̄oꝝ ñ minꝰ alijs vtiles existūt:eo ꝙ (teste eodē Mesue) sūt ex medicinis ꝯfortātibꝰ stōachū cor ⁊ epar ⁊ viscera solutiōe educētes phlegma:⁊ sūt ex rebꝰ valdē ꝯfortātibꝰ cerebrū ⁊ neruos:⁊ augēt intellectū:⁊ ꝯfortāt cor:mūdificāt stomachū a phlegmate:⁊ putrefactiōe ⁊ ꝯfortāt ip̄z:⁊ p̄parāt ⁊ sedāt feruorē ĩ eo:⁊ cauferūt siti:⁊ addūt ĩ appetitū:⁊ sedāt vomitū. ¶ Gelirici q3 postrema myrobalanoꝝ spēs sūt ex medicinis bñdictꝭ:⁊ easdē cū emblicis hñt ꝓprietates:iō sani sicut ĩfirmi non debēt alias his medicinis fortiores eligeť:cū poterūt huiuscemōi iā dictꝭ sua corpa a sup̄fluitatibꝰ sufficiēter mūdificare. qd̄ si aliq̄ rōne vł cā q̄s p̄fata accipe nō posset euacuātia ea saltē q̄ ĩ sequēti .c. reponētur assumat:q̄ delectabilia sūt ⁊ prehabitis nō minꝰ vtilia:adeoq3

sicut r hec(q̄ diximus)secura: q̄ in quocūq; tēpore anni sine aliqua re cipi possunt hesitatione:attamē rō ne euacuādorū humorū:in vere ma gis videtur cōuenire:cū dicat Auē zoari.ij.lib.sui Thesir tractatu.iij. c.ij.hec verba. Dico q̄ medici non laudāt purgationē vel phleboto= miā:nisi in tpe tēperato:eo q̄ quā= do temp⁹ elōgatur multū a tempe rie versus frigiditatez:hūores ge= neraliter sunt coagulati r cōpacti r difficulter purgantur r monētur rc.Si vero aer ad caliditatē super= fluā declinauerit:hūores tūc velo= cissime euacuāt r monētur q: hūo= res sūt dissoluti ꝓpter caliditatē.et iō ad talē euacuationē subseq̄t de= bilitas magna inq̄t ipse. Propte= rea nō eligatur tēpus supra temp⁹ veris magis cōueniens ꝓ purga= tionibus faciēdis etiā cum lauda bilissimis euacuatiuis: qualia sūt que dicta et que iam sequuntur.

¶Cap.cclxxxij.ponit quasdam alias medicinas euacuatiuas sanis vtiles r corpus absq; no= cumento purgantes.

Onsueuerunt vulgares existimare q̄ reubabarū sit fortissima medicinarū omniuz infirmis nequa q̄ ꝓpināda: nisi in eorū vite parte postrema cū nulla spes amplius vel fiducia de ipsorū salu te habeat. Nō intelligētes q̄ si me dici tunc medicina reubarbari vtā tur:nō id faciūt: q: ipm fortissima sit medicinarū: sz q: securissima et optima nullā ingerēs molestiā pa tienti sicut alie medicinarū q̄plu= res facere cōsueuerūt. Et q̄ ita sit apparet p Mesue dicentē.Reubar barū ex medicinis bn̄dictis r solē= nib⁹:in q̄ aggregātur multe ex in= tētionib⁹ q̄ querūtur in re faciēte mūdificationē rc.Et īfra dixit.Nō est in eo nocumētū apparēs:r da= tur in omni tpe:r in oī etate: ita q̄ etiā pueris r pregnātib⁹. et de ele gantiorib⁹ r meliorib⁹ q̄ iūcta cū eo magnificāt operationē eius est aqua lactis sūpta ex capris rc. Et eius declarās vtilitates ait. Solu tione educit cholerā r phlegma:r maiors eius ꝓprietas est mūdifi= care r cōfortare epar r stomachuz: r cōferre dolorib⁹ pungitiuis eorū r viscerū:r clarificare sanguinē:et auferre oppilatiōes r morbos quo rū mater est oppilatio sicut hydro pisiz icteritiā r grossitiē splenis r febres oppilationū r silia. ¶Casia quoq; fistula gustui satis delecta= bilis est p tali corpis mūdificatio= ne multū vtilis r secura: cū dicant autores de ipa q̄ sit de medicinis in quib⁹ est fiducia iuuamētorū: r est sine nocumēto carēs acuitate r mordicatione r oī excessu ledente sup cui⁹exhibitione presumitur oī etate. Ita q̄ pueris r pregnātib⁹: eo q̄d est equalis cōplexiōis hūida in prio:lenitiua:resolutiua:clarifi= catiua sanguinis:sedatiua acuita= tis ei⁹ r cholere rubee:r non est in ea nocumētū apparēs p̄ter q̄ no= cet debilia habētib⁹viscera r lubri ca:q̄ ab ea remouet nocumētū ī p= mixtiōe myrobalanorū r reubarba ri cū ea rc.Cui⁹ posse est: q: mūdi= ficat sāguinē:r cōpescit omnē acui tatē sedat siti r ꝓprie cū succo endi uie aut solatri depurati r clarifica ti ſz artē.Et ipa q̄dē mūdificat sto macū r educit cholerā r phlegma r operatur illud sine nocumēto et excessu: caret enim mordicatione. Et ipsa quidem lenit pectus r gut tur: et resoluit apostemata acuta in eis:et cōfert calefactioni renum sumpta cum diureticis et infusio= ne liquiricie r prohibet generatio= nem lapidis in eis r confert febri= bus calidis.

bus calidis. hec Mesue. q̄d et aliȷ̄ medicine doctores voluere: quoꝝ ꝟba breuitatis grā relinquamus.

¶ Mānā siīr ꝛ thamarindi medicine faciles nō minusq̧ delectabiles existūt ꝑ tali purgatiōe hūoꝝ ꝛ p̄cipue cholericoꝛuȝ: valde vtiles esse appꝛobant: cū easdē ferme ꝟtutes habeāt ꝛ opationes cū casia ꝛ reliquis antescriptis. Et iō sanis non min⁹ q̄ȝ egris q̄busdā vident cōuenire: ꝛ si thamarindi ledāt stomachū frigidū ꝛ debilitēt: cū vt iquit Mesue: tn̄ ꝛ illud facile pōt remoueri ꝑmiscēdo eos cū spica succo feniculi ꝛ hmōi stomachū cōfoꝛtantibus. His igit̄ ꝛ similibus benedictis euacuātib⁹ est vtēdū: cū coꝛporis aut mēbꝛoꝝ repletionē ex malis humoꝛib⁹ cōgregatā voluerimus euacuare: postponēdo scamoneā turbith: coloquintidā: hermodactylos: ꝛ talia laboꝛiose soluētia in q̄b⁹ venenositas existit: ex qua stomachus ꝛ mēbꝛa principalia in eoꝝ operationibus plurimū: vt supra visum est: impediuntur ꝛ debilitantur. Et sicut de simplicibus actum est: pariter et de compositis intelligatur. Naȝ composita pharmaca quecunq̧ sint illa: siue pilule: siue electuaria: aut confectiones ꝛc. Benedicta et secura dicetur si ex simplicibus laudatis et facilibus fuerint constituta. Si vero cōficiantur ex venenosis: erunt proculdubio laboꝛiosa. Et ideo sani bene debent aduertere cum se purgare voluerint: ne aliquod illoꝛuȝ venenosoꝛum accipiant: cum pro eadeȝ intentione suffecerint benedicta. quare ꝛc.

¶ Capitulum. cclxxxiij. ostendit quando quomodo: et que laboꝛiose sint accipiende medicine.

Satis q̄deȝ appuit ex dictis i.c.cclxxx. libri huius quārū ex soluētes ꝛ laboꝛiose medicine fugiende sint ex numerositate ꝛ suoꝝ magnitudine nocumētoꝝ: q̄re id mihi videt̄ minime replicādū: sed poti⁹ declarādū. q̄ꝛ si noceāt: q̄nq̧ tn̄ eis vti necesse est: vt cū oportuerit materias grossas ꝛ difficiles in mēbꝛis longinq̄s existētes purgare: easq̧ ab illis eradicare: quod nequaq̄ bn̄dictis cū medicinis fieri posset: eo q̄ ipse ad loca tā remota sua cū ꝟtute minime possent puenire: vt de podagricis: scabiosis et hmōi est videre: q̄b⁹ aut nihil aut paꝝ ꝑfecto reubarbaꝝ: casia manna ꝛ his similia cōferēt: sȝ hermodactylis: turbit: ꝛ talib⁹ foꝛtioꝛib⁹ indigēt: q̄ suis cū iuuamētis nō habent modicum nocere vt declarauimus: iō in p̄ntiaꝝ dicamus q̄ si ab eis excusari nō possum⁹: q̄ꝛ nō solū in stomacho epate ꝛ similib⁹ sit repletio. Uerūetiā in capite: aut iuncturis ꝛc. hmōi mali chimi fuerint eradicatiōe indigētes: tūc eas accipiam⁹ ꝛ nō nisi postq̄ȝ sufficienter fuerint cōsolate: rectificate ꝛ coꝛrecte qm̄ Johānes Mesue in.c.j. ꝛ canone sic ait. Cōmunis medicinarū scd̄m plurimū malitia est facere senescere coꝛp⁹: ꝛ frequētib⁹ illas lesionē afferre p̄ncipalib⁹ mēbꝛis: et q̄ sunt minere ꝟtutū ꝛ eaꝝ motoꝛes debilitare q̄ sunt spūs ꝛ caloꝛ naturalis. Indicit ergo nobis necessitas admiscere medicis solutionem facientibus res: quarū ꝓꝓrietas ē cōfoꝛtare coꝛ ꝛ mēbꝛa principalia ꝛ afferre eis dispositiones laudabiles. ꝛ cū hoc auxilio acquiritur coꝛpori reiuuenescētia ꝛ incolumitas. Res aūt quaꝝ auxilio facim⁹ hoc sunt medicine coꝛdiales ꝛ stomati-

che ꝛ cerebrales.ꝛ alie aliorū principiorꝝ cōfortatiue note. Verū super oibꝰ his canō est:vt cōfortet cor in oi euacuatiōe:ꝛ hec dꝫ esse intētio prima. Primꝰ em̄ occursus oim accidētiū occurrētiū corpori ē ad cor tanq̄ ad basim vite. Secūda intētio dꝫ esse cōfortare stomachū tanq̄ susceptorē: aliorꝝ aūt cōfortationē prosequi debere nō est principalis intētiōis:nisi ꝓprie qn̄ opꝫ ex aliquo eorꝝ materias euacuare.q̄ fuit etiā principis snia in quarto primi pluribꝰ in locis. Et Galienꝰ in secūdo regiminis acutorꝝ cōmēto vndecimo dicentis. Oēs medicine solutiue sunt nociue stomachoꝛ ꝓprie ori eiꝰ cū sit pluris sensus propter neruos q̄ oriunt̄ in eo:ꝛ ideo opꝫ vt ꝑmisceant̄ cū medicina q̄dā medicine odorifere:vt nō occurrat virtꝰ medicinarꝝ solutiuarū ori stomachi nuda simplex ꝛc. Et in li. de experimētis. cap. vltimo similiter inq̄t. Medici ingeniati sunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua q̄ stomachū cōfortant. Et ꝓpterea q̄ purgari voluerint cuꝫ pilulis aut aliis medicinis:quarū receptas et descriptiones habēt etiā a famosis medicātibus traditas:debēt si medicinalē itelligāt scientiam oia eas ingredientia cōsiderare:et doses ꝛ quātitas solutiuorū ꝛ corrigētium bene perpendere ꝛ videre si soluentia illa correcta sint sufficiēter ꝛ cōsolata ꝓ corde stomacho et ceteris cū cordialibꝰ stomatichis ꝛ similibꝰ. Et si oia bn̄ ꝑponderata cognouerit:studeat deinceps perscrutari si sue cōplexioni:ꝛ repletioni:ꝛ materie qualitati ꝛ quātitati atq̄ loco sint cōueniētia ꝛ sufficienter directa:sic poterit ea solutiua sumere:in debita tn̄ dosi ꝛ nō superflua:q̄ si aliqd̄ p̄dictorꝝ eis defuerit nō accipiat aliqua ratione vel cā. Sꝫ si hec oia equilibrare nesciērit:meliꝰ est ei ne aliquid tale accipere p̄sumat:immo cū sapiēti medico cōsulat:ꝛ ab eius cōsilio nō dīscedat:q̄ si aliter fecerit sciat sua cū presumptiōe seipm̄ interimere: vel saltē imprudēter egritudinibꝰ exponere quare ꝛc.

¶ Cap. cclxxxiiij. ostēdit q̄ repletio sit euacuanda ꝑ vomitū:declarando q̄ inde ꝓueniāt vtilitates ꝛ corpori iuuamēta:ꝛ qn̄ fieri debet.

Quia nō semꝑ natura nobis demonstrat repletionem vniuscuiusq̄ humoris per se cessum esse euacuandā. Similiter etiā q̄ nō semper substātia qualitas locꝰ humoris ꝛ huiusmodi id nobis indicant cum semper nō appareant in ventre rugitꝰ:pūctio. grauitas: ꝛ talia vētris fluxū denotātia:imo in stomacho qn̄q̄ nausea cōturbatio ꝛ huiusmodi humoris leuitatē ꝑ vomitū expellendi significantia percipiuntur. Ideo dicamus q̄ qn̄ in stomacho cholerā adesse cognoscemꝰ ex suis signis ꝛ tp̄s estatis fuerit: pectoris quoq̄ amplitudo cū ꝯsuetudine ꝛ reliquis huiusmodi cōsentientibꝰ:vomitū debemus tūc per superiꝰ ꝛ nōꝑ ventrē euacuare.q̄ q̄dē euacuatio a medicis solet vomitꝰ appellari.ꝛ ab Auicē. i. xiiij. tertij tracta. v. cap. viij. sic diffiniri. Vomitꝰ ꝛ subuersio sunt motꝰ stomachi ad expellēdū ex eo aliq̄d qd̄ est in ip̄o ꝑ viā oris. q̄ fuit Gal. snia libro. vj. de accidenti ꝛ morbo. cap. j. dicentis. Vomitus est motus per quem res in cōcauitate stomachi manēs expellitur. Qui aūt humor per ipsum sit aptꝰ euacuari ex

pressit Princeps in.iiii. primi.ca. iiii.cū ait. Ex humorib⁹ q̄ velocioris sunt obedientie vomitui scd̄m plurimū est cholera:rebellis vero melancholia:mediū aūt phlegma. In quo aūt tpe cōueniat ipse etiā nobis indicauit i.iiii.primi doctri. v.dicēs. Uomitus in hyeme est abhorrendus. In estate vero bonus: qm̄ humores in estate sunt natantes. In hyeme vero ad sustinendū declinātes. Et in.iiii.primi.c.xi.inquit. Estas est tempus in quo magis est dignū:vt in ipso fiat vomitus. Que fuit Hippocratis sententia in.iiii.aphorismoꝝ aphorismo. iiii.dicentis. Purgare quidē estate superiora. Hyeme vero inferiora opꝫ:ꝛ precipue cuꝫ carnositas stomachi:amplitudo pectoris colli et similium vnanimiter cōsenserint. Qm̄ vomit⁹ cū macredine ventris est difficilis ꝛ laboriosus ꝛ timorosus quēadmodū dixit princeps in iiii.primi. ca.iiii. ꝛ.xi.sic em̄ in horū postremo scripsit. Hoies q̄ remotiores sunt ab hoc vt medicus eos vomere faciat:sunt q̄ pect⁹ habent strictuꝫ:ꝛ q̄ ptysi sunt parati ꝛc. In his em̄ oim scd̄ꝫ medicātiū sniam vomitus maxime suspect⁹ habet. Sed si iam p̄dicta nō obstiterit grādis quippe erit ꝛ cōuenientissima euacuatio ad sanitatis cōseruationē:dūmodo nō superfuerit:vt colligitur ab Auicē.in.iiii. primi.c.xiii. sic dicēte. Hippocrates p̄cepit vomitū fieri debere in vnoquoq̄ mēse duobus dieb⁹ cōtinuis ꝑpterea ꝙ cū eo cōseruatur sanitas:hoc autem plus est malū. Et hui⁹ causaꝫ assignans inq̄t. Uomit⁹ mūdificat stomachū:ꝛ remouet grauitatem q̄ accidit capiti ꝛ clarificat visum et aufert fastidiū ꝛ ꝯfert ꝛ cui⁹ ad stomachū descendit cholera q̄ ipsius corrūpit cibū ꝛ remouet abominationē que fit ꝑpter vnctuositatē et casum desiderii:ꝛ confert pluribus infirmitatib⁹. sicut ipse ibidē scripsit dicēs. Postremo ille cui quidē maius iuuamentū affert vomitus est cuius cōplexio prima est cholerica ꝛc. Et in.xiii.tertii tracta.i.ca. xxxv.dixit. Nō opꝫ vt i mēse plusq̄ bis sani euomant.qm̄ cōsuescit natura eiicere superfluitates ad stomachum.deinde subiunxit. Scias ꝙ vomit⁹ facilis leuis sine labore ꝛ nō freq̄ns in hora necessitatis ē maximi iuuamenti. Et per hoc facilem vomitum commendauit:difficilem consequenter ꝛ laboriosum ꝓhibuit:vt postmodum in capitulo vltimo eiusdeꝫ tractatus expressit cū ait. Ex rebus magis nociuis stomacho est vomitus laboriosus quamuis sit iuuatiuus ex parte purgationis: nocet tamen plurimum cū debilitatiōe. Et propterea dixit in tractatu.v.eiusdem capitulo.viii. In administratione quidem vomitus cū equalitate est iuuamentū maximū: verum assiduatio eius maxime debilitat virtuteꝫ stomachi ꝛ facit ipsum lacunā superfluitatū. Qd̄ similiter sensit Rasis in.iiii. Almāsoris capt.xvi.dicens. Uomitus si vt debet tēperate fiat: stomachū purgat.ꝛ digestiuā efficit meliorē:corpusq̄ renouat ꝛ mūdat:caput quoq̄ ꝛ sensum alleuiat visumq̄ acuit.ꝙ si mult⁹ fuerit corpus desiccabit et epati ac pectori: necnō oculis ꝛ pulmoni nocebit ꝛc. Et ideo ipse post aliqua sic conclusit. Uomitus preterea non frequenter fieri debet: corrumpitur enim stomachus:et ipsi⁹ virtus destruitur:quare non nisi cum oportuerit fiat. Et sic apparet ꝙ sani secūdum complexionis et repletionis eorum diuersitatem: diuersimode purgari debeant.

¶ Cap.cclxxxv.ostēdit quāta sit vtilitas ⁊ necessitas purgatiōis corporū in vere quōqꝫ ex ea sani fiāt ab egritudinibus putridis securi ⁊ cetera.

Etsi ex his q̄ in superiorib⁹ dicta sunt: facile cōprehēdi possit quāta sit purgationis vtilitas: quantaqꝫ ei⁹ necessitas i sanitatis ꝯseruatione: attn̄ pro ampliori hui⁹ materie noticia decreuim⁹ hoc i.c. declarare quō seu ꝑpter qd sit ꝙ purgati adeo fiāt ab egritudinib⁹ ⁊ p̄cipue putridis securi: nō euacuati ꝟo minime: vt ex hoc ad corp⁹ mūdificādū i tp̄e veris hoies magis accedātur. Dicam⁹ ergo ꝙ necessitatis cā purgationis p phlebotomiā: secessum: vomitū: vrinā. ⁊ hmōi hec est scꝫ vt corpis sup̄fluitates p viā idigestiōis vel ex malis nutrientib⁹ gn̄ate tp̄e magni est⁹ futuri in estate nō inueniant: eo qꝛ tales hūorū sup̄fluitates a regimine nature derelicte: ⁊ a calore naturali irregulate ab extranea tūc caliditate alterētur ⁊ i ebullitiōe reponant. ex qua mali ⁊ putridi vapores eleuent naturales corpis humiditates extraneātes: ⁊ extraneate sicut ⁊ ille nō naturales putrefiāt: corpusqꝫ inde i suis opationib⁹ impediat ⁊ egrotet. Sic nāqꝫ fieri solēt ifirmitates: ⁊ p maxie putride: qm̄ vbi sunt putredinis cause sufficiētes: ibidē et putredo de necessitate reperiet cū cā ⁊ effecc⁹ seinuicē inferant cū vniuersalr ⁊ adequate sumunt: vt Aristo. ait in. ij. posterior ꝶ tractatu. iiij. c. ij. In corpe aūt nō purgato cause putredinis inueniunt: scꝫ calor extrane⁹ ⁊ accidentalis hūiditas: ex qb⁹ ois cōseqnit putrefactio: teste philosopho in quarto Metheoror ꝶ et in secūda ꝓblematū ꝓblemate. xxxiij. sic scribente. Putrefit oē qd putrefit ab extranea caliditate: sicut a ꝓpria digerit: in estate quidē extraneū dn̄at ꝓpter qd putrescūt magis oīa in ipsa ⁊c. Auicē. quoqꝫ in scda primi doctrina secunda. c. xv. ait. Putredo nō accidit nisi propter calorē extraneū. ⁊ i libro de virib⁹ cordis. c. j. secūdi tract. inquit. Dispositio hūiditatis in quā agit calor innaturalis putrefactio nominat: hec aūt dispositio in corporibus immūdis ⁊ repletis inuenit qꝛ ibi extranee existūt hūiditates ab extrinseco estatis calore alterate nō par ꝶ etiā a naturali cōmote ⁊ inflāmate eo ꝙ vias obturēt ⁊ repleāt plerūqꝫ per quas naturalis ipa caliditas flabellari solet ⁊ refrigerari: ⁊ ꝓpterea fit ꝙ inde putrefactio in naturalib⁹ ⁊ vtilib⁹ cōtingat hūorib⁹: ex qua diuerse egritudinū species gn̄ant: vt sensit Galien⁹ in quinto Terapētice cū ait. Monstratū est in libro causar ꝶ egritudinū ꝙ illa sola putrent corpora q̄cūqꝫ materiā habēt calidā ⁊ humidā intranspirabilia ⁊ inflāmabilia manētia i calido ⁊ hūido loco. Si ꝟo in motu fuerint ⁊ flabellent ⁊ trāspirēt possent vtiqꝫ imputribilia custodiri ⁊c. Et ob hanc causam necesse est vt corpora mūdificentur in ꝟe ab extraneis ⁊ inutilib⁹ hūiditatib⁹ sine cū phlebotomia: sine cū aliīs p̄fatis igenīs vt sanguis ⁊ hūores naturales puriores redda nt: ⁊ mēbra ipsa mūdiora sicut cōseruāda sanitas requirit: aliter em̄ impossibile videt qn mors aut saltē aliqua ⁊ in breui qdē cōsequatur egritudo. quemadmodū sensit Gal. in libro de cōstitutione artis medicatiue capitulo nono cum de precustodia corporū loqueretur di

cẽs: preseruatiua vtiq; pars artis erit quã & ꝓprie vocãt ꝑcustodinã in primo gñe cõsistẽtiã habẽs: qñ enim vel multitudo humorũ vel prauitas: vel obstructio: vel corruptiua virt⁹ innascit corpi periculũ est nõ tarde egrotare hoiem: aliqñ autem & periclitari summe: difficile autem cognoscibiles sunt huius modi cause tanq̃ non contristantis hominẽ: sicut venenũ canis rabiosi cuius nullum signum proprium inuenit cõtineri in corpore anteq̃ perueniet ꝓpe rabiem qui est morsus: itaq; & interrogare propter has causas necessariũ est medicum eos qui patiunt de omnibus que contingunt eis: quando enim multitudo aliqua vel cachochimia subnutrit in mole corpis: aut obstruit aliquod viscus: adest nobis dinoscere ipa ꝑ q̃dã sinthomata: que media aliqualiter sunt eoꝝ que sunt in sanis et eorũ que accidũt egris &c. hec ipse. Ex quibus apparet ꝙ qui mundificatus non fuerit etsi nullũ precipiat aut saltem sensibile nocumentum: ex hoc minime ꝯfidere debet quoniã ei simile continget subito qḋ morsu a cane rabido accidere ꝯsueuit: scilicet aliqua grauis & ꝑniciosissima egritudo. Et ideo recte quidẽ dictum est ꝙ vtile sit ad sanitatis conseruationẽ quinimmo necessariũ in tempore veris corpora & precipue repleta mundificare plectoriam siue cachochimiam eorum euacuando: que causa est omnium fere corporis infirmitatum. quare &c.

¶ Capi.cclxxxvj. ostendit ꝙ sani preter omnia que dicta sunt debeãt se custodire a causis fortiter ex trinsecus alterantib⁹: & que sint ille &c.

Iam visum est in superiorib⁹ qualiter sani se debeãt mũdos a sup̃fluitatib⁹ ꝯseruare: vt hũores eoꝝ naturales nitidi & purificati nõ putrescãt: & cõsequẽter egritudines faciãt. Nũc aũt ostendere volum⁹ ꝙ ꝑter id etiã necesse sit sanitatẽ cõseruãti vt nõ min⁹ caueat ea oĩa q̃ sanguinẽ & reliquas vtiles & laudabiles corpis humiditates habẽt plurime alterare: ꝯsumere: vel aliter quomodolibet a sua cõsistẽtia ꝑmutare: q̃ illa q̃ solẽt eas inficere: & vt supra dixim⁹ cõturbare. Nõ minus equidẽ & humorib⁹ et mẽbris ipsis nociua sunt extrinseca desiccantia calefaciẽtia & hmõi fortiter eis occurẽtia: q̃ superfluitates in illis aggregate. Et iõ dixi mus ꝙ qui sanus fuerit & mũdus nulla prorsus indigens euacuatione: dẽ summa cũ diligentia procurare ne aliqui valde intẽse de primis occurrat qualitati: nã si fortis illa fuerit caliditas siue solis siue ignis extiterit: multũ corp⁹ & hũores habebit desiccare: vt colligitur ex illo ỽbo principis in.j. primi doctrina tertia ca.j. dicẽte. Caliditas maior q̃ dẽ: reddit corp⁹ siccius q̃ opẽ. & licet ipse de interiori intelligat: tñ & de extrinseca verificat dicente Aristo. in.xj. ꝓblematũ ꝓblemate.lvj. Calidũ & estus dissoluũt corpora. Et Gallienus in secundo de simplici medicina distinctiõe.ij. cap.x. De ꝓprietate caliditatis nõ est nisi vt resoluat et subtiliet & seperet ꝑtes adinuicẽ. Pariq; ratiõe excellẽti nõ obuiabit frigiditati siue aq̃ siue rei alterius fuerit qm̃ frigiditati inest essentialiter vt oĩbus ỽtutibus sit cõtraria: vt Auicẽ. dixit in prima primi doctrina. vj. ca. iij. vbi subiũxit. Frigiditas est pa-

ralyticũ faciens ꝛ mortificãs ꝛ ab oibus prohibẽs operationibꝰ. Et in.iiij.primi.c.ij.ait. Superflua frigiditas est ipsa mors innati caloris aut ei ꝓpinqua. Qđ etiã sensit Gal.in.j.de febribus ad Glauconẽ.c.xiiij.cũ iquit. Pari rõne nimiꝰ frigor vt nimiꝰ ignis occidit: ꝛ ita siccitas multa vt multꝰ humor necat. Similiter ergo ꝛ q̃litates passiuas fugere opꝫ: ꝛ permaxime siccitatẽ ꝛ res illã inducẽtes: que satis admodũ incessanter ꝓcedit donec nos interimat: vt Pńceps ait et Gal.cũ eo in primo de regimine sanitatis dicẽs. Semper magis ac magis desiccamur. ꝛ in libro quinto de simplici medicina distinctione.vj.cap.ij. Oẽs res que exiccant finiũt humiditatẽ sanguinis: quare ingrossant eũ ꝓpter hãc causam ꝛ minorant ipm ꝛc. Et ideo sani debent se ab hmõi valde alterantibꝰ custodire: q̃ freq̃ẽter illis occurrẽtia quantũuis sanissimis: possunt eos egrotare facere ꝛ (vt diximus) etiã interire. Ab alijs quoqꝫ his similibus qualitatibꝰ nocumentuꝫ aliqđ inducentibus in sanguinem vel spm̃ cauere debent: qui suã voluerint ꝯseruare sanitateꝫ: sicut ab excessiuis odoribus. qui ex longa eoꝝ sensatione seu receptione solẽt caput grauare: ꝛ ipm dolere facere: vt colligit̃ ex quinto aphorismorũ aphorismo.xxviij. Similit̃ ab Auicen.in primo tertij trac.scđo.c. prio sic scribente. Oia alefaniati: idest aromatica sunt faciẽtia sodã ꝛ proprie cassia lignea ꝛ costus et zafarã ꝛ cinamomũ ꝛ amomũ: ꝛ aromatica oia sunt facientia sodã siue sint calida siue sint frigida ꝛc. que fuit Aristo. snia in tertia ꝓblematũ problemate.xiij. dicẽtis. Odor omnis grauat caput. Et ꝓpterea decipiũtur ꝛ egrotãt multi qui tẽpore estatis pomum ꝛ laudano musco ꝛ huiusmodi cõtinue in manibus portãt. ipsumqꝫ sepenumero olefaciũt. Multoqꝫ magis a fetoribus est fugiendũ: qui sua mala cũ qualitate habẽt plurimum spũs resoluere: ꝛ virtutẽ debilitare: vt voluit Auicẽ. in pmo canonis.fen.doc. ꝛ summa secũdis.c.aũt.c.xxix.di. Ex his que spm̃ euacuẽt nulla res est fetori similis: et precipue fetori aque ꝛ venenosarum virtutũ expẽsio in aere aut in corpore ꝛc. Et i cãticis textu cõmẽti.cccxvij.dixit. Omne illđ qđ est vltimati fetoris est vltimate corruptionis ꝛc. Qđ etiã sensit Gal.in quarto de simplici medicina distinctione.v.c.j.cũ dixit. ꝙ nostra natura id abhorret id qđ est parui odoris: sicut etiã fugit oẽ illud qđ praui existit saporis. Ex quibus apparet vt oia vno concludamus verbo: ꝙ q̃cunqꝫ extrinseca cuiussuis nature humano corpori nociua sunt ab oibus sanis fugiẽda: ꝛ sicuti de predictis expressimus: sic etiã ꝛ de reliquis intelligat̃: nõ eñ intendimꝰ hũc ad locũ causas oẽs extrisecas adducere: q̃ diuersimode nostram possunt alterare: corrũpere: ꝛ ꝑmutare sanitatẽ: tũ qꝛ quasi existũt infinite: tũ etiã qꝛ medicus de eis nõ habeat ꝑtractare artificialiter: dicẽte Gal.in tertio Techni textu cõmẽti.ix. Alterat̃ igit̃ corpus a quibusdã ex necessitate: a q̇busdã vero nõ ex necessitate. Dico aũt ex necessitate q̇dẽ q̇bus impossibile est ipꝫ nõ approximare non ex necessitate vero vt sunt reliq̃. Nãqꝫ semꝑ in cõtinenti immorari: ꝛ comedere: ꝛ bibere: ꝛ vigilare necessarium est ei. Gladijs vero ꝛ bestijs non necessarium est vti: vnde in priori quideꝫ genere causarum circa corpus ars cõficitur. Circa scđm vero nequaq̃꜄ Nos igitur de his non necessarijs

extrinsecis. Gal. imitātes plura nō scribem⁹. De alijs vero que nobis de necessitate occurrūt: iam sufficiēter in ꝑcedētibus arbitramur dixisse. Que si a sanis obseruata fuerint ꝓut iussimus: proculdubio suā poterūt ꝯseruare sanitatē ꝛ vitā diuino ꝯcedēte numine vsq ad vltimū senectutē ꝓlongare. quare ꝛc.

¶ Capi. cclxxxviij. ostendit ꝙ sanitatis restaurator scientificus esse debeat: ꝛ ante curationē cognoscere patiētis naturā infirmitatem causas eius tempora: postq̄ dicta dicendis continuauerit.

Declaraim⁹ vsq mō q̄liō sani suā dbeāt sanitatē cōseruare. Nūc aūt ostendem⁹ qualiter egri prehabiti regiminis transgressores valeāt sanitatē amissam recuperare: tradēdo modū in vniuersalissolūmodo quo possint ab eorum egritudinib⁹ curari: sicut in. iij. c. libri hui⁹ ꝓmisimus. Queres nō modicū affert vtilitatis: q̄m si de vita vnq̄ ꝛ nostra salute solicitudo habenda sit per maxime q̄dē in egritudinis tp̄e de ipsa vr̄ esse procurādū: cū in grādi periculo tunc sit vt q̄libet intelligit cōstituta. Et propterea dicam⁹ ad hui⁹ opis cōplementū: ꝙ ad egritudinē expellendā: ꝛ ad suā pristinā sanitatē resumendā vnica tm̄ incedendū ē via: que scz hec est vt peritū ꝛ canonicū seu regularē ꝛ sciētifice ꝓcedētē in cura medicū infirmoꝝ astantes inueniant. Qui p̄ter traditas in primis opis hui⁹ capitulis: hac etiam dicēdas habeat ꝯditiōes: vt scz oīū diligētia medicinales obseruet intentiones ꝛ astronomicas medicine deseruiētes i eligēdo pri⁹ ꝛ in propinādo: deinde optima patienti medicamina in bonis et electis tēporibus: dicente Haliabate in. j. theorice. ca. iij. Astronomia q̄z eget medic⁹ qua medicaminib⁹ electis tēporibus q̄bus est luna beatis et felicib⁹ cōtēperata planetis et sub cōpetētib⁹ figuris vtatur. Cōuenerūt nāq sapiētes medicoꝝ: vt Rasis etiā ait. in libro. ij. suoꝝ aphorismoꝝ. Qd res oēs tēporū ꝛ aeris ꝛ aquarū ꝛ cōplexionū ꝛ egritudinū ex motu planetarū mutant. Et ideo quicq̄d circa infirmū operat: grādi cū aduertētia ꝛ benigno faciat charitatis affectu: ꝛ nō tm̄ lucri cā: vt oēs fere medici consueuerunt. Esse nāq nō dz vt Haliabas inquit vbi supra: sed. c. ij. medici ad querendū in medēdo intentio pecuniā: sed adeo retributionē ꝛ meritū ꝛc. Ut igit scientifici a nugatorib⁹ secernant ꝛ ab egris ꝛ ab oib⁹ alijs cognoscant: dicemus ꝙ si medicus sapiēs fuerit: ꝛ ad remouendam egritudinem ꝛ inducendam amissam sanitatem idoneus: talem postq̄ aduocatus fuerit ordinem scientificum obseruabit: scilicet ꝙ anteq̄ ad curam perueniat studiosissime consideret que naturalis sit patientis complexio: ꝛ hoc tramite declarato in. xiij. libri huius ca. Similiter precognoscere debet etatem: consuetudinem artem: regionem: et huiusmodi naturalia ꝛ ipsis annexa: vt in noticiam egritudinis valeat peruenire. quib⁹ prenotatis debet deinde egritudinē et naturam eius indagare: quoniā non est possibile curare ipsam: nisi medicus eā cognouerit: vt princeps inquit in. iiij. primi tractatu. ij. c. vij. Que fuit Gal. sentētia. in. j. regiminis acutorum commēto. iij. dicētis. Oportet vt in primis cognoscam⁹ egritudinē q̄ sit. deinde

intendamus post illud ad medicā
dum ipsam: ⁊ in libro.iiij.de inge=
nio sanitatis.c.iij.inqt.Uniuersali
ter verū est ꝙ nullā curādi signifi=
cationē possum⁹ hr̄e ab eis q̄ igno
ta sunt.Et in libro.v.eiusdē cap.v.
Semꝑ ante mētis aciem passionis
cognitionē habeas:nec tibi facile
leueq̄ hoc videatur:cognita itaq̄
ergitudine dꝫ deinde sapiēs ⁊ ca=
nonicus medic⁹ causam ei⁹ vena=
ri:qm̄ nō sufficit scire naturā egri=
tudinis:sꝫ etiā causam ei⁹ cogno=
scere opꝫ.Cū dicat Gal.in.ij.de fe=
bribus ad glauconē.c.j.Istud mo=
neo ante oīa vt noueris discere cau
sas egritudinum.⁊ in libro de tipo
tremore ⁊ iectigatiōe.cap̄.v. Mani
festū est ꝙ volēti curare laudabili=
ter necessariū est cognoscere causaꝫ
vnde procedit eius egritudo . Et
iterū in primo de feb.ad glauc.di=
xit.Attēde istud vt cōsideres semꝑ
in oib⁹ egritudinib⁹ regionū qua=
litatē:locorū positionē:aeris tēpe=
rantiā:tēporū rōnē:etatē:consuetu
dinē egrotātis:naturā corporis:et
an vitio corporis egritudo nata sit
an extrinsecus venerit ex cibo : an
ex corruptela aeris. Cum ergo hec
oia bn̄ ꝑpēsata cognoueris : optie
scies q̄d ad ip̄am egritudinē face=
re cōueniat:nā si causam ignoras
quō curas:si em̄ nescis an periculo
sa sit:an sine periculo egritudo:q̄d
nisi temere facis q̄cq̄d feceris:si sa
nes an poti⁹ accidas ignoraueris
hec ipse.Debet ꝑterea medicus de
necessitate intelligere in quo tēpo=
re sit egritudo postq̄ ipsam ⁊ cau=
sas ei⁹ cognouerit:vt patet ꝑ Gal.
dicentē vbi supra.Debet medicus
scire quatuor esse tēpora oiꝫ causa=
rū:maxime febriū:initiū:seꝫ augmē
tū:statū:⁊ declinationē.qui nisi ea
optime intellexerit:grauiter ledet
nesciendo :q̄d in initio: q̄d in aug=
mento.statu:⁊ declinatione febriū
debeat egrotāti adhibere:⁊ quo tē
pore curet:et qn̄ ab his abstineat:
vel qn̄ eger dormire debeat vel vi=
gilare ⁊c.Et in libro de tēporibus
morbi.c.vltimo dixit. Impossibile
est inuenire qualiter quis dietabit
neq̄ qn̄ citabit absq̄ quo determi=
net certitudinaliter morbi tēpora.
Ex q̄bus apparet ꝙ medicus qui
anteq̄ ad curationē descendat:hec
oia nō obseruauerit:minime ad re
staurandū sanitatem sit idoneus:
quimmo expellendus ne sua cum
ignorātia patientē interimat.Qua
de re aiaduertat ad hoc vnusquisq̄
qm̄ plerīq̄ lenissime etiā egrotan=
tes ex imperitia medici interiere.
ideo.⁊c.

¶Cap̄.cclxxxviij.docet cogno=
scere medicū sciētificū:ex hoc ꝙ
an̄ curationeꝫ egritudinis sciat
⁊ ꝓcuret virtutē fortē ꝯseruare:
et debilem fortificare.

Inter reliquas scienti
fico ad recuperandaꝫ
infirmi sanitatē medi
co necessarias ꝯditio
nes hec ꝑ maxime ob
seruāda est:scilicet/ vt
postq̄ egritudinē causas ⁊ ei an=
nexa cognouerit:etiā ex ꝑte altera
intelligat corporis virtutē ⁊ ei⁹ ro=
bur seu fortitudinē:⁊ an virt⁹ que
natura dr̄:sufficiēs sit ad superan=
dā infirmitatē:vel econtra imbecil
lis ⁊ minime valēs ei resistere. Qm̄
si fortis ad bellandū cū egritudine
fuerit:dꝫ sic eā cōseruare:⁊ causam
egritudinis abscindere.Si aūt de=
bilis extiterit: neq̄q̄ potēs passio=
nis ip̄etū tolerare:dꝫ ipsaꝫ postpo
sita cā sufficiētissime vigorare:⁊ cū
nutriētib⁹ fortificare:queadmodū
voluit Auicē.in.j.q̄rti tract.ij.c.vij.
dicēs.Cū iuuenis virtutē resistētē

tolerãtes abscinde causam ⁊ expel
le humorẽ ⁊ abscinde cibũ. ꝙ si in=
uenis virtutẽ deficientẽ: sis occu=
pat⁹ in equãdo cõplexionẽ cõtra=
riã.ei:quare infrigida eã ⁊ viuifica
cũ cibo:cũqȝ fortis fuerit ꝑ viuifica
tionẽ ei⁹:⁊ vincit cõtrariũ suũ.redi
ad causam. Que fuit Gal.snia i.iij.
terapẽtice.c.x.dicentis. Si disposi=
tio quã curare eligim⁹ indiget eua
cuatione. Imbecillis aũt virt⁹ vlti
me fuerit eorũ que dispositionẽ sa=
nãt nihil laborãti offerre in illo tẽ=
pore oi scđm qđ renutriem⁹ virtu=
tẽ. Cũ aũt tm̃ fortitudinis venisse
eã extimauerim⁹:vt aut nihil aut
parũ ab euacuatiõe ledat᷑:tunc ad
dispositionis sanationẽ incedam⁹
igitur prima quidẽ intẽtio oim est
que ꝟtutis.⁊ in.vj.eiusdẽ.c.j.sic ẽt
ait. Cũ dissoluit᷑ quidẽ virtus non
tñ fortiter dissoluta est:sȝ repugnat
adhuc ad sinthoma solũ respicim⁹
ꝙcitissime studentes destruere id.
Dissoluta ꝟo ꝟtute nõ solũ sintho
ma cessare facere:sed ⁊ illã robora=
re studemus. Et propterea dicebat
idẽ in.j.regiminis acutoꝝ cõmẽto
xliiij. Sublimior intentionum oim
est intentio sumpta ex virtute:qm̃
curãs est virtus ⁊ nõ medic⁹ q̃ cuȝ
fortis non fuerit nõ ꝓdest curatio
q̃modocũqȝ fiat:vt pnceps innuit i
j.quarti. Propterea solicitudo medi
ci esse dȝ circa corporis virtutẽ in=
tegratã ex vitali ⁊ aiali ⁊ naturali:
de quarũ custodia dȝ semꝑ procu=
rare:⁊ per maxime de vitalis cõser
uatione:cũ dicat Gal.in.j.terapeu
tice capitulo vltimo. Opȝ dignita=
tibus vniuscuiusqȝ particule ꝓui=
dere. Robori igit᷑ maxima quidem
dignitas cordis est ⁊ oim necessa=
rissima egrotib⁹. Cerebri vero op⁹
ad vitã equale:nõ tamẽ pari robo=
re ⁊c. Et in tertio libro eiusdẽ.ca.x.
huius qđ dictũ est causam expres=
sit ⁊ necessitatez dicens. Has corpo
ris virtutes quidẽ custodire nihil
aliud est ꝙ custodire vitã:mõstra=
tum em̃ est ꝙ qualitercũqȝ perẽpta
qualiqȝ ex eis vna necessariũ est re
liquas simul cũ eis perire. Et pro=
pterea scđm sanatiuũ opusculum
intẽtio nobis hec erit. In curatiuo
vero intẽtio ꝓportionalis ei ẽ egri
tudinis destructio. Et infra dixit.
Maxima quidẽ dignitas est virtu
tum:qm̃ ipsum viuere nobis ex ea=
rũ custodia existit qȝ ⁊ vita. Nihil
aũt vtiqȝ vita est aliud in anima=
liũ corporib⁹:qm̃ neqȝ sani esse pos
sumus sine viuere ⁊c. Et iõ postea
cõclusit. Uirtus igitur oim primuȝ
custodienda oibus est:si fortis scȝ
fuerit. Si vero nõ fortificari dȝ cũ
cibo viuificãte:vt diximus: Donec
valida fuerit:⁊ facta potẽs ad resi
stendũ egritudini ⁊c. Qui aũt me=
dicus ad hec que dicta sunt:nõ ani
maduertit: multotiẽs q̃dẽ errabit
subtilissimã ordinãdo dietã:egrum
penitus interimẽtẽ:vt nõnulli car
nificũ facere cõsueuerũt:omnibus
aquã loca pot⁹ ⁊ panatã subtilissi=
mã ꝓ cibo exhibẽtes. Cõtra quos
clamat Hippocrates in prio apho
rismoꝝ aphorismo quinto cuȝ ait.
In tenuibus dietis peccant egro=
tantes:et ideo magis leduntur:oẽ
em̃ quodcũqȝ sit magnũ:fit magis
in tenuib⁹ dietis ꝙ grossioribus:
ꝓpter hoc ⁊ sanis fallaces sũt val=
de certe.⁊ cõstitute diete:qm̃ peccã
tia difficilius ferunt:ꝓpter hoc igi
tur tenues ⁊ certe diete fallaces sũt
amplius paruȝ solidiorib⁹. Et ideo
in primo de febribus ad glauconẽ
necesse est vt respicias:ad egri vir=
tutem:⁊ ad impetum cause: et ad
quantitatem virium eius qui egro
tat:⁊ ad qualitatẽ morbi vt ne for=
te non reficiendo ciborum refectio
ne vires egroti cõsumas:⁊ fortiter

abstinendo ad periculū ducas.⁊c.
Qui em̄ subtiliter ⁊ incōuenienter
dietant infirmos q̄ a difficillimis
occupant̄ febribꝰ: in nullo a carni=
ficibꝰ differre vident̄. sicut idē scri=
psit in.ij. Terapētice.c.ij. Et ꝓpter
ea medicꝰ sapiēs id minime face=
re p̄sumet: nisi peracutissima foret
egritudo: ⁊ virtꝰ valde robusta ⁊c.
In reliq̄s vero casibꝰ semꝑ de ꝯser
uatiōe virtutis ꝓcurabit: vt cū eiꝰ
robore cōseruato citius liberet ab
infirmitate patiētē. Et suā ei desi=
deratam tribuat sanitatē.

¶ Capi.cclxxxix. ostendit quo=
modo sapiens medicus virtu=
tem corporis patientis conser=
uabit ⁊c.

VT meliꝰ ab vnoq̄q3
intelligat̄ si medicꝰ
sit sufficiēs reddere
patiēti sanitatem: ⁊
an recto calle ī egri
curatione procedat:
ostēdamꝰ quonam
modo virtutē corporis ipse habeat
cōseruare postq̄3 in superiori.c. de=
clarauimus id tantū ei necessariū
esse. Et breuiter dicamus ꝙ si egri
tudinē naturā eius ⁊ tēpora ipsiꝰ
cognouerit: vere q̄dē sciet qualiter
habeat virtutē corporis ⁊ naturā3
cōseruare: q2 secūdū ꝓpinquitate3
aut remotionē et distantiā status
morbi subtiliꝰ aut grossius dieta=
bit scd̄m Hippocratis sniam ī pri=
mo aphorismorū: aphorismo.vij. di
centis. Ubi scd̄m acumen egritu=
do cōtinuos ⁊ vltimos labores h3:
vltima ⁊ tenuissima dieta necessa=
riu3 est vti. Ubi autē nō: nō. Uel cō
uenit grossius reficere ⁊ tantū sub=
cōdescendere quātū egritudo mol
lior fuerit vltimis: ⁊ in aphorismo.
ix. eiusde3 inq̄t. Contemplari op3
egrotantē si sufficiat dieta ad sta=
tū egritudinis. ⁊ vtrū ille deficiat
priꝰ ⁊ nō sufficiat dieta aut egritu=
do deficiat ⁊c. et in.x. eiusdē. Qui=
bus cōtinuus status: cōtinuo ⁊ te=
nuerit reijcere op3: q̄bꝰ vero poste=
rior statꝰ ad id ⁊ ante id parū aufe
rendū est: priꝰ vero vberius reficiē
dū vt sufficiat egrotans. Si igit̄ lō
ga fuerit infirmitas: vt quartana:
quotidiana: paralisis: podagra: et
hmōi: remotus valde erit earū sta=
tus: ⁊ ꝓpterea non est a principio
subtilianda dieta: q2 patiēs anteq̄3
ad statū ꝑueniret: in medio vie de=
ficeret: eo ꝙ virtꝰ anni hilaret̄. In
acutis aūt ecōuerso facere ꝯuenit:
quia cum status sit valde propin=
quus casum virtutis nō timemus:
iō subtiliter reficimus etiā in prin
cipio ip̄arū: vt in sinocha: squinan
tia: pleuresi: ⁊ hmōi. Et propterea
dicebat Gal. in libro de temporibꝰ
morbi.c. vltimo. Qualiter aūt quis
dietabit impossibile est inuenire:
neq3 quādo cibabit absq3 quod de
terminet certitudinaliter tempora
morbi. et post aliqua ibidem sub=
iunxit. Quantum magna est labo=
rantis virtus considerandū est. nā
si suffert in status tēpore absq3 q̄d
cibum afferat melius est incibari:
donec declinatio incipiat. Si vero
non est possibile incibantem suffi=
cere: nutriendum ipsum a princi=
pio mox in omni tēpore potentē ac
cipere cibum Et in.c.xiij. primi tra
cta. de crisi sic etiam inquit. Tu nō
euacuaris in aliqua horaꝝ a mali
tia regiminis: cū nō prescis quādo
erit status egritudinis: et illud iō
q̄m si tu nō p̄cesseris ei ī regimine
a p̄ncipio egritudinis scd̄m ꝓpin=
quitatē status eiꝰ aut elongationē
ipsius: tunc nō euacuaberis qui le
das egrū nocumēto magno. A quo
rasis in.x. Almansoris.c.xxiij. acce=
pisse videtur cum ait. Nutricatio

non mensuratur nisi scđm status propinquitatē ꝛ longitudinē. Sil'r etiā Princeps in.iiij.primi.c.j.di. Quanto egritudo plus principio propinqua fuerit ꝛ accidentia magis quieta: nutriemus virtutē confortantes. ꝛ q̄ntum egritudo scđm augmētum ꝓcesserit et accidentia etiā ibi augmētata fuerint: minuemus dietam proprer fiduciā ꝙ virtus non resoluet: imo vt allenietur in hora luctaminis. Et in.j.iiij.tracta.ij.c.viij.de cibatione febricitātiuꝫ. Dignior horarū ad ingrossandum est principium in quo virtus nō est multū occupata. dignior horarum ad subtiliandū est status in quo est vehementia occupationis nature in pugna materiei ꝛc. Medicus igitur scientificus virtutem hoc modo conseruabit cibādo vberius in principio: minus autē in augmēto. minime autē aut ꝙ parcissime in statu vt natura patientes etas: consuetudo tēpus: anni: morbus. causa eius accidens ꝛ hora ipsi⁹ requisiuerint. Non vt aliq̄ faciunt bestialesꝗ̄ adeo in principio subtiliant vt in augmēto vl' statu ob casum virtutis superueniētē dietā postmodū in patientis interitū cogunt ingrossare. ꝛ hoc ideo q: librū aliquē vtilem nunꝗ̄ aperiunt. cōtra quos Haliabas in primo Theorice.c.ij.dixit. Opꝫ medicum lectione occupari studioꝗ̄ cōsiderationis librorum: nec negligat aut fastidiat eos. Die quoqꝫ ac nocte cogat seipsum ad eorū custodiam: memoriaꝫ in eundo que oīa cōseruet necessaria: ꝛ de sciētia ꝛ de opatione reuoluat ꝛ exerceat i eis suā mētē: vt nō oī tpe egeat librorꝫ cōsideratione: ꝛ hec ipse. ex q̄b⁹ ptꝫ medicū sapiētē esse opꝫ vt sciat infirmorū virtutē custodire. Qui aūt nō fuerit hmōi nō erit idoneus ad sanitatis restaurationem.

¶ Cap.ccxc. ostendit ꝙ medic⁹ sapiens ex hoc etiā cognoscat ꝙ in primis causam egritudinis studeat remouere ꝛ eā omnino abscindere.

Peritia studiosi medici preterea q̄ dicta sunt: ex hoc etiā facile cognoscet: si stante virtutis cōstantia et eius robore ad amouendā infirmitatis causaꝫ studuerit: an ipsam neglexerit: ꝛ alterānō impeditus viā tētauerit: qm̄ irrationabilis existimabit si causam potens nō amouerit cum principalissimū sit curationis instrumentū quinimo vera infirmitatis curatio dicēte Auicen.in.xvij. tertij tract. iiij.c.ij. Curatio vera est incisio eau se. ꝛ in.iiij.j.c.vlti. Impossibile est vt febris remoueat causa ipsi⁹ remanēte. Quod quidē dictū de vno quoqꝫ morbo intelligi pōt: ꝛ ꝓpter ea ipse in.j.iiij.tract.ij.c.vij. sic precepit. Cum iuuenis virtutē resistētem: tolerantem abscinde causaꝫ ꝛ expelle humorem ꝛc. Et in parte secunda canticorū inq̄t. In oīb⁹ sunt pri⁹ auferēde cause efficiētes si fiat recta curatio. In cui⁹ cōmēto dixit Auerrois. Cura egritudinis formaliter est inutilis nisi pri⁹ cause ei⁹ auferant. Que fuit Gal. sn̄ia in.iij. techni textu cōmēti.xciiij. dicētis. Unū cōe opꝫ habere p̄ceptū efficiētē vnāq̄namqꝫ causaꝝ abscindere pri⁹: deinde sic deuenire ad eā q̄ facta est discrasiā ꝛ in lib.iiij. de ingenio sanitatis.c.iiij. oēs antiq̄ qui p̄cesserūt causam auferendū eē: et prohibendā non solū vulnerum sꝫ aliorum morborum demonstrarūt et in primo Terapentice. cap.xj.

similiter inq̄t. Ad causā semꝑ ibi-
m⁹ cognoscētes ꝙ nō est possibile
finaliter vllā dispositionē sanare
adhuc manente causa faciēte eā.⁊
in li.iiij.eiusdē.ca.p̄io. Causam
sanare opꝫ primū: nō negligentes
extinguere febrem q̄ ex ea accendi
anticipauit.⁊ i.v.eiusdē.c.iij.dixit.
Febrem sanari impossibile est nisi
cesset putredo.Cessare vero eā im-
possibile est manēte causa. Abscin
dere igitur opꝫ causā ei⁹ si dꝫ prior
q̄dē putredo:postea vero febris sa
nari ⁊c. Et ꝓpterea inq̄t Rasis i.x.
Almāsoris.c.ij. Febris eīn ilico se-
dabitur cū causa ei⁹ remota fuerit.
Et Auerrois in septimo colliget.
Cū accidēs non timetur: tunc stu-
deas causā totaliter remouere: q̄m
taliter ipꝫ infirmū curabis cōple-
te. Ecce igitur ꝙ oēs antiq̄ sapien
tes cōcordarunt ꝙ causa egritudi-
nis p̄io sit remouēda:⁊ postea ipa
discrasia abijcienda cōtra emperi-
cos ⁊ irrationales ilico ad localiū
applicationē ꝓcedētes: vt in dolo-
re capitis cōsueuerūt q̄ primū ad-
uocati vt plurima scire videantur
emplastra: vnctiōes: epithimata: ⁊
huiuscemōi frigida iubēt apponi.
Et cōsimiliter in febrib⁹ infrigidā
tia: vt vnguentū galieni: cerotū sā-
dalinū ⁊ talia absq̄ hoc ꝙ aliqua
precesserit necessaria purgatio. Un
de fit ꝙ egrotantes deterius semꝑ
se habeāt multiq̄ moriātur nō pre
existētis morbi fortitudine: sed ex
superueniētis erroris grauitate. Et
iō sapiens medicus: cū necesse fue
rit anteq̄ ad talia ꝑueniat: cū eua
cuationib⁹ ꝓcedit obediens prin-
cipi in prima quarti trac. scdo. c.
xlvj. dicēti. Scias ꝙ esse cōtentus
infrigidatiōe ⁊ dimittere phlebo-
tomiā ⁊ ventris solutionem addit
in oppilatiōe ⁊ coactatione: quare
additur putredo ⁊ caliditas in fe-
bribus.⁊ Rasis in libro de egritudi
nibus iuncturarū.c.xviij. sic scribē
ti. Unguenta ⁊ emplastra: q̄n corp⁹
fuerit plenū multis humorib⁹: at-
trahunt humores ad loca magis
q̄ dissoluāt q̄d sensit Gal. in.v.lib.
Terapētice.c.xv.dicens. Neq̄ bal
nearem vtiq̄ aliquē eorū q̄ in pu-
tredine febrium neq̄ frigidis vte-
rer cathaplasmatibus anteq̄ eua
cuarē superfluitates. Euacuatis ꝟo
iā cōfidenter ⁊ cathaplasmarē et
balnearē. Ex q̄b⁹ satis apparet ꝙ
rōnabilis medicus dꝫ prius in oī
curatione causam egritudinis ab-
scindere: ⁊ eā totaliter ammouere:
nisi fuerit ob aliq̄d ꝑtinendū acci-
dens impeditus. Postq̄ vero suffi
cienter euacuauerit secure localib⁹
ex hmōi extinguentib⁹ vel calefa-
cientib⁹ vti poterit: vt qualitas di
scrasie ex cā ⁊ morbo ḡnate expostu
lauerit. Qui aūt hoc tramite nō in
cesserit: ipsemet suā abstantib⁹ im
peritiā indicabit: vt eum tanq̄ in
utilē: imo maxime ꝑiculosum: ꝑut
sua merex insciētia expellāt: q: lon
ge facili⁹ mortē patiēti q̄ sanitatē
amissam reddere valeat quare ⁊c.

¶Cap.ccxci. ostendit medicū
scientē infirmo reddere sanita-
tē debere causam egritudinis
abscindere per ꝯ̄ria ⁊ ꝑ eadem
quecunq̄ alia curare.

Diximus in superiori
capitulo ꝙ medic⁹
semꝑ debeat nō im
peditus causaꝫ egri
tudinis remouere:
nūc ostēdam⁹ quali
ter eā: si sapiēs fue-
rit: abscidere debeat: vt ex hoc sua
magis sufficientia innotescat. Et
breuiter dicam⁹ ꝙ si canonicus et
recipiēdus extiterit: cū ꝯ̄trijs id ha

debit perficere. Unde si egritudo ex repletione humorum côtigerit: cum euacuatione curanda erit per phlebotomiam .s. aut per pharmaciam scdm quod significantia demôstrabunt: vt in precedentibus sufficienter ad modum per sapientum dicta fuit declaratum. et quod ita sit manifeste patet ex illo Hippocratis dicto in secûdo aphorismorum aphorismo .xxij. sic sonante. Ex plenitudine quecûque egritudines fiunt euacuatio sanat: et quecunque ab euacuatione plenitudo et aliorum côtrarietas. In cuius cômento Gal. inquit. Neque diutius in his immorandum est: cum omne côtrarium suo côtrario sit medicandum: quod ostendit ipsa natura morborum et accidentis morbos comitâtia. Et in cômento .xviij. primi regiminis acutorum. Medici intentio non est nisi opponere contrarium contrario: vnde curatio febrium est per infrigidationem et humectationem. Et in lib. ij. eiusdem cômento .ij. dixit. Oportet vt facias trâsire per mentem tuam in oibus horis quod medicatio fit per oppositionem contrarij cum contrario. Et in .iij. Techni textu cômenti .lxxxij. sic etiam ait. Curatio quidem vnum habet modum et maxime côem intentionem .s. ei quod soluendum est côtrarium. Et in libro de ingenio sanitatis .c. iij. Naturale custodiendum est et côfirmandum vnde similia semper sibi sunt necessaria. Quod autem est côtra naturam expellendum est et eijciendum. Unicuique enim tali contraria sibi côueniunt: quoniam quicquid destruitur: necessario per id quod contrarium sibi est mutatur: non enim hoc fieri potest nisi cum suo côtrario. Et in tertio Terapêtice .c. xij. dixit. Una sola generalissima est intêtio sanationum côtrarietas. Et in quinto eiusdem .c. xij. Non est dicêdum quod quandoque verum sit côtraria contrariorum existere sanationes: quandoque vero falsum: sed semper quidem verum est. Et infra post aliqua subiunxit. Hoc paruum quidem dictum est .s. contrariorum existere sanationes maximum autem inueniuntur virtute. Quod etiam voluit Auicen. in .iiij. .i. c. .i. cum scripsit. Cum egritudinis qualitas scita fuerit: erit medicina eligenda que ei in sua qualitate sit contraria: quoniam egritudo suo medicatur contrario sicut conseruatur sanitas suo simili. Et .i. .xiij. .iij. trac. .ij. c. .xxij. sic et inquit. Omnis cura facta ex causis côplexionalibus curatur cum suo côtrario. Que non solum medicorum: verum etiam Aristo. fuit sententia in prima problematum. problemate vltimo dicêtis. Sunt autem egritudines he quidem ab igne he vero ab humiditate Curantur autem egritudines que quidem ab igne humiditate: que vero ab humiditate ab igne humiditatem ei ignis exiccat. Sic igitur patet scdm oim illustrium antiquorum sententiam: quod curatio fieri debeat per côtraria: vnde si causa egritudinis sit repletio: debet corpus euacuari. Si vero causa infirmitatis fuerit inanitio vt in ethica contingit: debet per côtrarium .s. per appositionem nutrimenti curari. Et si morbus ex caliditate prouenerit per frigida sanetur: et si per frigiditatem cum calidis medicetur et hoc stante solummodo mala et preter naturali sine materia qualitate: vt sensit Hippocrates in quinto aphorismorum. aphorismo xix. dicens. Quecunque infrigidata sunt recalefacere oportet: et supple quecunque supercalefacta infrigidare necesse est. Cum curatio quelibet per contraria fieri debeat: vt dictum est supra. Ideo concludamus quod quecunque causa fuerit egritudinis: scilicet primitiua, antecedens etc. siue per se: siue per accidêns morbum faciês aut ad id coadiuuans: vnaquaque talis debeat remoueri: et cum suo contrario per inanitionem: repletionem

vel simplicē alteratione vt natura expetit infirmitatis. Quod qui medicus non obseruauerit: carnifex potius ꝛ homicida ꝙ̃ medicãs appellandus est vt illi ꝓmaxime q̃ ex sola vrine inspectione pharmaca infirmis mittũt exoluentia: cũ potius restaurãtia quandoq; sint eis necessaria: eo ꝙ ex nimio coitu vel sup̄flua defatigatiõe laborēt: ꝛ solutiua sumētes fortia simul cũ humoribꝰ vitã emittũt. Et ꝓpterea cõtra hmõi macellatores clamat Rasis in lib. sexto suoꝝ aphorismorũ dicēs. Nõ sunt pauciores egritudines q̃ cũ defectu accidũt: ꝙ̃ q̃ ex superfluitate ꝓcedũt: ꝛ in hoc magistroꝝ error existit q̃ statim ad purgandũ sunt prõpti. Silr Damascenus ait. Morbi ex penuria quãtitatis nõ minꝰ ꝙ̃ de plenitudine nimia nascuntur: vnde medici multi in temeraria purgatiõe delinquũt plerũq; ꝛc. Qua de re sapiens medicus talia non eligit contraria nisi ea corpori necessaria cognosceret. Bestialis autem et imperitus illico currens ad purgantia omniquaq; expellatur ne ꝓ sanitate insalubri morbo necē iferat patiēti.

¶ Cap. ccxcij. ostendit salutiferum medicũ in morbi curatiõe contrarium subito ꝛ vehemens non debere applicare: sed paulatim semper ꝛ ordinate.

ET si necesse sit medicum cum contrario semper in curatione procedere: vt in superiori capitulo diximꝰ nõ quomodolibet tñ id facere lz. Imprudēs eñ ꝛ ignarus ꝛ oĩno ꝙ̃citissime expellēdꝰ medicꝰ. cũ potiꝰ ꝑ fenestras domꝰ eijciendꝰ foret: si diuinũ id ꝑmitteret preceptũ fortissimũ subito cõtrariũ inducet: sic citius existimãs sanare patientē. Scientificus aũt ꝛ honorãdus medicꝰ id minime facere presumet: ꝗnimmo paulatim ꝛ securissimo cũ quodã ordine ꝓcedet memorãs ꝙ nõ alia incedendũ est via dicēte hippocrate I. ij. aphorismo. aphorismo. lj. Sz mltũ ꝛ repēte euacuare aut replere aut calefacere aut ifrigidare aut aliter quõlibet corpori mouere fallax est: ꝛ oĩno nature inimicũ: paulatim ꝟo certũ: ꝛ ex alio ad aliud trãsire nõ aliter decet. Et Gal. in. iij. techni textu commēti. lij. Medici q̃dē dispositiones corrigere debent ex multo studio paulatim trãsferētes in meliꝰ: qm̃ nõ sustinet natura repētinas imutatiões. Et in. v. de ingenio sanitatis ca. vltimo. Opz nos incipere a paruis ꝛ minimis medicinis: q̃bꝰ nõ preualētibus fiant fortiores et magne: qđ cõgruit passionibꝰ in q̃bꝰ patiētes securi sũt de vita: sz his in q̃bꝰ infirmus moritur minime immo fortioribꝰ indigemꝰ. Et I. vj. terapētice. c. vj. Alteratio q̃ paulatim fit nũq̃ petit dolorē facere: sed necessariũ ē repentinã silr ꝛ violētã fieri trãsmutationē si dz aliq̃s dolor fieri. Qđ etiam sensit princeps in. iiij. primi ca. j. cum dixit. A debilioribꝰ ad fortiora est procedendum quando debiliora non sufficiũt. et in. j. tertij. c. xxix. Oportet (inquit) vt incipiamus a debiliore: et gradatim procedamus donec sciamus ex dispositiõe egritudinis ꝙ ipsa iam sit abscissa. Et in tractatu. v. ca. xiiij. eiusdem ait. Oportet quidem vt incipias a debiliore vnctionem. et videre si conferat: et si non: adde et permuta ad aliud qđ illo sit fortius. et in. ij. tertij. cap. j. Opz vt a faciliori incipias: et gradatim ꝑuenias ad illud in quo si.

virtus equalis.ꝛ in.c.iiij.eiuſdē in quit. Nō ꝓperes in vſu medicinarū fortiꝰ in pͥcipio rei:immo tarda. Idē;quoqꝫ voluit in.xviij.tertij. trac.ij.c.iij.dicēs. Cū potes curare cū eo qđ eſt minoris acuitatis:non intendas ad aliud qđ ſit acutius. Cuius q̄dē rō eſt ab eodē aſſignata in.xiij.fen.eiuſdē trac.iiij.c.xiij. ſic ſcribēte. Opꝫ vt nō ſit ſubito:qđ ſ.facis:immo ſcđm vices: nā illud qđ ſubito eſt mortale:eſt. Que fuit Ariſto.ſentētia in.j.ꝓblematū.ꝓblemate.viij.dicētis. Mutatio vehemēs corpa corrumpit:ꝛ ꝓpterea nō;eſt ſubito alterandū:neqꝫ repēte euacuandū:cū euacuatiōis ſupfluitas innati caloris naturā deſtruat: vt;dixit Princeps i.j.canonis.fen: doctrina:ſumma ꝛ.c.ſecūdis.ꝛ.iiij.pͥmi.c.iij. Oīs euacuatio q̄ eſt ſupflua ſcđꝫ plurimuꝫ febres generat.ꝛ iō cōcluſit in quarta tertij.c.v.circa finē. In euacuatione cōuenietius eſt vt multiplicet numerus ei9:ꝛ minoretur quātitas eius oī vice: quaten9 cōſeruetur virt9.cui9;ſimile voluit in.xiij. tertij.trac.q̄rto.c.xiij.cum ait. Rectius q̄dē eſt vt euacuatio nō fiat in vice vna ſubito ꝛ cadat virtus: immo paulatim ne ipſa ꝑueniat ad multā debilitatē. Et iō cōcludam9 cū Gal.in.vj.Terapētice.c.iij. ſic ſcribēte. Si euacuatio ꝛ alteratio fiat paulatiꝫ: op9 erit ſanatiue artis. Si vero repēte ꝛ ſcđꝫ multū: minime. Quamobrē ſi rationabilis fuerit medic9:ex hoc dignoſcetur ꝙ cū alterabit a facilioriб9 inchoabit. Si vero euacuabit ꝑ phlebothomiā:pharmaciā:vel aliā huiuſcemodi ſecundum vices multiplicatas ꝛ nō ſemel materiam eradicabit. Qui aūt hoc nō obſeruauerit pro quo tantum laborauimus et nō ſine cauſa:minime; dꝫ ꝓ ſanitatꝫ reſtauratiōe retineri:quare ꝛc.

Cap.cexciij. oſtēdit rōnabilē medicū nō debere ad ꝓpinādū ſolutiua feſtinare:ſed prius corpus lenire: cānales aperire: et humores digerere.

Si igitur paulatim:vt iā diximꝰ:in curatione ꝓcedendū eſt:cōſequēter ad fortez aliquā euacuationē nō ita repēte ꝓcedendū erit vt q̄dā emperici cōſueuerūt ad multa et grauiſſima ꝑducētes corpus nocumēta: eo ꝙ etiā i principio morbi oī altera poſtpoſita cōſideratione materiaꝫ infirmitatis intēdant euacuare: per quod quidem eorum imperitiam vnicuiqꝫ facile declarant. Sapientes vero nequaqꝫ id preſumunt: eo ꝙ ex librorum ſtudio recte quidem intelligunt ꝙ prius leniēda ſint corpora:et pori aperiendi:ꝛ cannales dilatandi:humoreſqꝫ digerēdi:;et ad euacuationem preparandi:et precipue cū materia:non extiterit furioſa. In principijs ergo infirmitatum cum clyſteribus procedunt: ſcientes ꝙ enema eſt medicamen nobile in expellendo ſuperfluitates que ſunt in inteſtinis.vt Princeps ait in.xiij.pͥmi.ca.xvij. Similiter in.j.quarti.tractatu.ij.cap. vij.cum inquit. Quod magis dilectum eſt,apud me:eſt adminiſtratio clyſteriorum ſecundum vltimitatem qua indigetur in virtute: id eſt ſecundum vltimam vtilitatem. Et in cap.quarto eiuſdem tractatus. Clyſteria ſūt magis dilecta in principio egritudinis q̄ ſolutiua alia. Qđ ſenſit Hippocrates in libro de pharmacijs. circa finē.cum ait. Si quē oportet clyſterizare congruit quotienſcunqꝫ volueris: mi-

nus eni periculosuz est quam pharmacias purgatiuas tradere. Cuz ipsis ergo et similib⁹ medicus vtilis et scientific⁹ añ purgationē leniet corpora: vt obediat Hippocrati in secundo aphorismorum. aphorismo. ix. dicenti. Corpa vbi qs vult purgare opz fluxa facere. In cui⁹ cōmēto Gal. inqt. Subtiliādi sunt humores grossi ⁊ viscosi: ⁊ etiā sunt aperiendi pori: id est cannales qb⁹ valeāt currere: ⁊ medicaminib⁹ extrahi ⁊ expelli facile tēperata medicina qua nō cōturbetur natura: qd q̄ neglexerit ⁊ ad medicinā tātuz intenderit: humores grossos ⁊ angustiosos reddit: ⁊ cum nimijs torturis defectionib⁹ quoqz ⁊ vertiginib⁹ multis: ⁊ pulsib⁹ inordinatis: ⁊ his similib⁹. Digeret ergo medic⁹ sapiens humores: memorās qd dixit Gal. in tertio Techni textu cōmenti. lxxxix. Digestio facit cessare putredinez manente substātia. Et in li. prio de crisi. c. ix. cuz inqt. Nō expedit tibi vt administres medicinā solutiuam: nisi postqz digesta est egritudo: ⁊ nō in principio vbi cruda est materia opz vt administres illud. qd nō min⁹ sensit Auicē. in. iiij. pmi. c. iij. dicens. In chronicis egritudinib⁹ maturatio tm̄ ⁊ nihil plus expectāduz est: ⁊ i acutis etiā egritudinib⁹ maturationez expectare meli⁹ est: ⁊ precipue cū quiete fuerint: qz si mobiles extiterit: tūc ad euacuādū materiam festinare erit meli⁹: qm̄ impedimētuz mot⁹ ei⁹ est maius quam sue euacuatiōis nocumētū anteqz ipsa sit matura: ⁊ pprie cū hūores fuerint subtiles ⁊ in cōcauitatib⁹ venarū. Et infra su biunxit. Cū hūor fuerit in vno mēbro cōprehēsus: nullo mō moueat donec maturetur: ⁊ essentiā habeat tēperatā. Et iterum post aliqua subdit. Illd qd magis custodire debem⁹ in euacuatiōe: ē cānaliū habitudo ne ipi sint clausi: qd tibi possibile erit si añ maturationē vētrē soluas. i. materiā cuz leuib⁹ minuas. Et in q̄rto eiusdez. Anteqz vētris fiat solutio aut vomitus: pmittēda ē hūoris subtiliatio q̄ euacuādus est: ⁊ amplificatio cannaliuz ⁊ ipsorum apertio: qm̄ hoc est ex eo qd corp⁹a pena securū reddit. ⁊ in. c. sequēti. Ex causa timorosa est vt medicina ventris solutiua sumatur fece i intestinis existēte sica: immo expellenda est saltē cum clysteri aut iure mollificatiuo. Et sic innuit nobis p hec q̄ dixit: quātū lenitio añ vētris solutionē sit necessaria. Quātuz aūt digestio hūoris euacuāda sit opportuna: satis eādē patefecit cū i pma q̄rti. tract. ij. c. vij. scripsit. Nō euacues materiā indigestā in calido: neqz i frigido: nisi pter necessitatē. Et infra. Si nō ē digest⁹ humor nō moueas nisi in pricipio: apud statū vero nō moueas aliqd donec vincat natura ⁊ digerat. Que fuit Hippocratis sentētia i prio aphorismorum. aphorismo. xxij. dicētis. Digesta medicari ⁊ mouere nō cruda: nisi in pncipio fuerint furiosa ⁊c. Ex qb⁹ satis apparet qz nō sit festinādū ad medicinas exhibenduz solutiuas: immo paulati ⁊ ordinate pcedendū. s. prius leniēdo: aperiendo mollificādo: subtiliādo: ⁊ hūores crudos digerendo. Quez q̄ medic⁹ ordinez nō obseruauerit: irregularis ⁊ penitus inutilis dicetur: ⁊ minime ad restaurandaz sanitatē amissam idoneus. quare ⁊c.

¶ Cap. ccxciiij. ostēdit bonū medicū debere etiā i pcessu nō semel causam morbi eradicare: et declarat quas i egritudine materiali curatiuas intentiones oportet ipsum obseruare.

Cut medicus

Ut medicus sapiēs melius dignosceretur nobis visum est ꝛ hãc inter alias ei necessarias conditiones annotare debere. s. vt postq̄ cognouerit morbi materiã digestã esse ꝛ carnales apertos foꝛe: ꝛ cetera oīa: que superius diximus: pꝛeparata ad huc egritudinis materiã: nec totã nec multaꝫ semel educere pꝛesumat: imo paulatim a leuioꝛib⁹ ꝛ facilioꝛib⁹ incipiens ad foꝛtioꝛa ꝛ vberioꝛa procedat. Unde si per phlebotomiã: pharmacuꝫ vel per vomitũ: aut aliter quo modo libet euacuare voluerit: debet semper aīaduertere ꝛ grandi cũ diligentia attendere ne virtutē ꝓsternat vel mēbꝛa debilitet: multã semel: aut bis ēt euacuatiōnē operando: sed potius sit solicitus de eductionis materiei partitiōe vt scientificũ decet operatoꝛem. dicente Auicē. in. iiij. tertij. c. v. circa finem. In euacuatiōe cōueniētius est vt multiplicet̄ numerus eius: ꝛ minoꝛetur q̄titas ipsius omni vice: quatenus conseruet̄ virtus. ꝛ in. xiij. eiusdem trac. iiij. c. xiij. Opoꝛtet vt solutio ventris non sit subito: imo ꝑꝫ vices: nã illđ qđ subitũ est: moꝛtale est. Et post aliqua. Recti⁹ q̄dē est vt euacuatio nō fiat vice vna subito ꝛ cadat ꝟtus imo paulatiꝫ ne ipsa pueniat ad multã debilitatē: qđ ēt sensit Rasis i libro de egritudinibus iuncturarum. c. vij. cũ dicit. Et caue in purgando melancholiam ꝛ quēlibet aliũ. s. humoꝛē ꝛ pꝛecipue grossum: q: non debes semel purgare: sed sepe. Isti em̄ humores non ducentur in multa q̄titate in vna purgatione. Que fuit Gal. sentētia in pꝛimo Terapentice. c. vi. dicentis. Opoꝛtet q̄dem non repente neq̄ semel foꝛtib⁹ tentare sanare pharmacijs. sꝫ tpe magis caute. i. paulatine. ꝛ similiter hyppocrates in pꝛimo aphoꝛismoꝛuꝫ: aphoꝛismo tertio. cũ inquit. Compꝛessiones. i. euacuatiōes ad vltimum ducere fallax est: sꝫ qualis natura fuerit substinentis ad hoc ducere similiter ꝛ ianitiones ad vltimũ ducentes fallaces. Ex quib⁹ euidentissime apparet q̄ nō tm̄ ab euacuatione multa per pharmaciã semel facta debeat verus sanitatis restauratoꝛ abstinere: verũetiã ab alijs oībus subitis euacuatiōibus: ꝛ pmaxime a multa ꝛ superabũdãti: phlebotomia: materia non existēte furiosa: vt in chimocha. ꝛ q̄ ita sit satis ex doctrina pꝛincipis patet dicentis in. iiij. pꝛimi. c. xx. Ad summũ melius est vt phlebothomie vices sint multe q̄ vt ipsius q̄titas sit multa. ꝛ infra ex iuuamētis secundationis est q̄ phlebotomi virtutem cum perfectione sue euacuatiōis que est necessaria conseruat. Et in pꝛima tertij. c. vij. Non extrahas totum qđ est necessariũ ex sanguine propter egritudinem aliquã significantē eius extractionem: imo retine ex eo aliq̄d vt resistat illi egritudini ꝛ i pꝛia quarti tracta. secundo. c. vij. similiter ait. ꝛ consilium q̄deꝫ meũ in phlebotomia est vt dimittatur q̄tum possibile est. Si autem nō est possibile: tũc multiplicatio numeri est melioꝛ multiplicatione q̄titatis: opoꝛtet em̄ vt euacuetur sanguis multus subito: qm̄ euacuatur: multũ de eo cuius non est necessaria euacuatio: ꝛ q: debilitat̄ virtus ꝛc. Partietur itaq̄ sapiens medicus phlobotomiã cuꝫ ipsa necessaria fuerit: ꝛ similiter pharmaciã sicut et quãlibet aliã euacuationem totiens replicabit vsq̄ quo totam materialis egritudinis causam absciderit: quoniam melius esse sic interpolando pꝛecedere cognoscet: q̄ velle totã simul: ꝙ semel moꝛbi materiã euacuare. Imperitus autem de quo minime confidendum erit: hac non vtetur diligentia: ꝛ ideo perducit infirmum si debilis fuerit ad moꝛtem: ꝛ si foꝛtis ad

maximā sui corporis debilitatem ob virtutis resolute pstrationē.ad aliqđ euacuationis genus subito factum: consecutam. Rōnabilis vero hunc in errorem nequaꝗ̄ incidet:eo ꝙ canones medicinales obseruando paulatim ꝛ ordinatissime in egritudinis remotione:ꝛ sanitatis inductione procedet curatiuas huiuscemodi intentiones obseruās in morbo materiali:nā post couenictis in qualitate ꝛ quantitate diete ordinationem.primo leniet ventrē cum clysterijs ꝛ huiusmodi.secūdo si expediet phlebotomare faciet infirmum.tertio loco digeret causam antecedentē morbi factiuā cum lenibus.quarto minorabit illam cum facilibus solutis.quinto cum fortiorib⁹ procedet digestiuis ꝛ aperiētib⁹ magis si oppilationum apertio oportuerit.Sexto cum potētioribus:nō tamē venenosis:materiā egritudinis eradicabit pharmacijs.Septimo diuertet si quid a loco patiēte diuerti fuerit necessariū.Octauo autem reliquias materiei per sudorem vrinam ꝛ huiuscemodi vias resoluere cōminabit.Nono corriget accidētia que curam non peruerterunt.Decimo ꝛ vltimo qualitatem malā a morbo ꝛ causa eius impressam remouebit mēbra confortando debilitata:ꝛ totum paulatine resumendo donec patiens ad pristinam redierit sanitatem.Sic ergo sapientes medici procedunt ordinate:sicut ignari confusissime modo vnum modo aliud irrationabiliter administrātes.quare ꝛc.

¶ Capitulū.cccxv. ostendit cognoscere medicum rationalem ex hoc ꝙ cum predictis intētionib⁹ procedat:et nō ilico currat ad narcotica:vt emperici:sed tantummodo eis in extrema vtatur necessitate.

Rationalis et honorandus medicus pretactas in precedenti.c.curatiuas obseruabit intentiones in materialibus curādis egritudinibus acutis et chronicis salubrib⁹ si aliquod fortissimorū accidentiū ei curā peruertere nō cogerit:ꝛ suū ordinē non impediuerit:ꝛ felicē semper egritudinis successuꝫ inueniet:quēadmodum per cōtrariū emperici:ꝛ a tali veritatis tramite ꝛ vere curationis modo deuiātes in saluberrimis etiā passionibus:ꝛ in fortissimis corporib⁹ sepius:ꝛ(vt verius dicā)semper vident mortem aduenire.Et hoc q: nullū ordinem habētes in curationibus suis cām negligunt:ꝛ tantūmodo ad accidentiū remotionē intēdunt vt sapientiores esse videant:ꝛ ꝗ̄primū ad narcotica adueniūt ꝛsomnū patientibus inducūt:vt eos ilico liberasse ꝛ quiescere fecisse ab astantib⁹ inducent ab illisq̄ immerito cōmendētur.Inde tamen postea nocuisse magis:ꝛ qn̄q̄ interemisse cōpertum est:sicuti in dolore colico:ꝛ in alijs huiuscemodi vidimus sepius cōtigisse.Unde tales medici postmodū vilipensi fuerūt ab oībus ꝛ maledicti:q: verū curandi modum scilicet cause abscissionē nō intellexere:nec quantū periculi somnifera concipiāt prout decet ꝛ opꝫ cōsiderarūt.Nec viderūt Auic.in.iij.f.c.xix. dicentē.In dolore colico et exhibitione narcoticorū magnificatur malus finis:qm̄ materiā augmētat:ꝛ frigus ꝛ congelationē ꝛ clausulam.ꝛ in.f.iij.c. xxix.Alienatio a medicinis vehementer frigidis factis ex eis que sunt sicut papauer ꝛ opiū ꝛ reliqua huiusmodi: nō est tibi necessaria:nisi apud vehementē necessitatē ꝛ fortem dolorē.et in trac.ij.c.x.eiusdē.Tibi quidē conuenit ne declines ad narcotica ꝗ̄tū potes.ꝛ in.c.xxix.eiusdē.Si narcotica et somnifera tibi necessaria sunt ꝑpter

doloris vehemētiā: vtere eis cautela ⁊ timore. ⁊ in.iij.iij.trac.j.c.ix. Qñ doloris vehemētia facit necessariā stupefacientiū adhibitionē illa tamen quātū potes expelle: q̄ si aliquod eoꝝ administras propter necessitatē administra illud scd̄m cautelā. ⁊ in.c.xiij.eiusdem sic etiā retulit. In egritudinib⁹ ⁊ dolorib⁹ vētosis nō est narcoticis vtēdū: sicut quidā presumptuosi qñq̧ audēt administrare apud doloris vehementiā vt inde sedetur dolor in hora. Sed ipse post horā vehemētius excitatur q̄̄ prius fuit ꝑpterea qd̄ prohibet resolui ventositatē. Et in.xiiij.fen eiusdē sic etiam scripsit in trac.j.c.xxj. Qñq̧ est necessariū sumere ī potu stupefaciētia ⁊ cōfectiones opiatas recipientes iusquiamū ⁊ philoniū: et ego abhorreo illud cū inuenit̄ ab eo iter. ⁊ in.xvj.iij.cap.iiij. In narcoticis est timor: licet qñq̧ accidat vt sint necessaria. Et quomodocūq̧ sit nō opꝫ vt administrent̄ q̄̄diu ab eis excusatio esse potest: q̄ si necessaria fuerit eorū administratio: nō exhibeant̄ ei cuius infrigidatur corpus ⁊ debilitat̄ virtus: ⁊ apparet illud in pulsu. Si vero necessarium fuerit: misceātur cum eis que sunt sicut castoreū ⁊ crocus: ⁊ similia. Et iam testificati sumus nos vidisse qui supposuit sibi collyriū ex opio et mortuus fuerit. Et cuꝫ possibile est vt administrētur in collyrio non administrētur in potu: ⁊ quando possibile est vt administrētur in emplastris nō administretur suppositoriū factum collyrium. Et in tracta.iiij.c.ij.eiusdē sic etiam ait. Incipiētes sedare dolorem cum narcoticis cōponunt rem maximi erroris. Administratio enim narcoticorum non est curatio vera in aliquo: ⁊ illud ideo quoniā curatio vera est incisio cause. Et stupefactio est cōfortatio cause: ⁊ destruitur sensus per eam. hec ip̄e. Ecce igitur quotiēs hac de re princeps Aui. medicos hos bestiales admonuerit: vt non nisi in extrema necessitate talia administrent̄ periculosa: quem si quādoq̧ legissent quod faciunt non auderēt. Sed quia opera eius nedū Gal. ⁊ aliorū nunq̄̄ inspiciunt: volui hoc in.c. loca omnia in quibus hec prohibeat annotare: vt si fortassis: quod nō credo: hoc nostrū opus ad eorū manus peruenerit: videre possint ⁊ cognoscere suum errorē seipsosq̧ ab eo corrigere: qd̄ nisi fecerint ab astātibus hunc librū habentibus cognoscētur: ⁊ vt eorum merebitur ignorantia: magno cum dedecore ex domibus expellētur. Periti autē et sapientes hoc non timebunt: quoniā causam prius abscindere conabūtur predictis cum intētionibus: nec vnq̄̄ ad huiusmodi somnifera peruenient: nisi cum vehemētia accidentis virtutem sua fortitudine prosternentis id exposceri: et tunc pronostico cautela ⁊ timore ea administrabit: et nō quomodocunq̧: sed vt supra Auicen. preceperat. quare ⁊c.

¶ Cap. ccxcvj. ostēdit qñ postpositis dictis intētionibus curatiuis: possit etiaꝫ rationabilis medicus ad narcotica cum cautela tamen transire ne astantes ⁊c.

Decreuimus hoc in ca. declarare quādo etiam rationabilis et studiosus medicus possit secūdum regulas medicine narcoticis vti vt p̄ hoc astātes intelligāt eū nō nisi canonice ⁊ sciētifice procedere ⁊ ip̄m ab emperico secernere valeāt. Dicamus ergo cū Auerroi i.vij. colliget. c. de sincopi accidente causa doloris. q̄ non sit narcoticis vtendum: nisi cum infirmus in articulo mortis esse reperitur causa doloris. Tunc enim sedationi inten=

dere oportet cuz q̄buscunqꝫ remediis mitigantibus a leuioribus tamen incipiendo quibus non conferentibus ad narcotica somnifera tandez deueniendum est: ꝛ non ad omnia: sed solummodo ad correcta ꝛ consolata cū suis bezarticis licet peruenire: dicente Auicenna in quarta primi. capitulo trigesimo. Stupefacientis complexionē considerare debes ꝛ ipsius qualitatem: ꝛ vt qđ ex eo est facilius dones: ꝛ vt tribuas id quod est cū suis tyriacis compositū: nisi res fuerit maxime que forti indigeat stupefactiōe: ꝛ prius exterius erunt applicanda. et sic etiam non conferentibus: interius postremo in pauca q̄titate ꝛ cū maximo timore ꝛ premissa pronosticatione ꝓpinētur vt dolor aut huiusmodi aliquod aliud fortissimum accidēt sopiatur: ꝛ virtus totaliter non resoluatur: cum dolor permaxime virtutem prosternat. dicente Auicenna in primo canonis fen: doctrina ꝛ summa secundis. ꝛ capitulo vigesimosecundo. Dolor virtutem dissoluit: et membra a suis propriis operationibus prohibet adeo vt mēbra spiritualia ab aeris prohibeat attractione aut eius destruat operationem: ꝛ facit eum intersectum ꝛ frequentem ꝛ omnino nō secundum naturalem cursum. Et in primis calefacit membra: ꝛ postea infrigidat: ꝓpter illud quod resoluit ꝛ vincit de spiritu ꝛ vita. Et in quarta primi. c. xxx. Omnis q̄dem dolor q̄ fit fortior interficit: q̄m ex eo in primis accidit frigiditas corporis: ꝛ tremor postea fit pulsus paruus: deinde destruitur: postea moritur. Et propterea dixit Rasis in diuisionibus. ca. cxl. Tu non dimittere debes vt eger tolleret dolorem: q꞉ facit incurrere apostema ꝛ putrefactionem ꝛ corruptionē membri ꝛc. Et ideo debēt medici omni suo ingenio sedare dolorez primo cuz rebus vere curantibus ipsum si eis possibile est: que res: vt dixit Gal. in. vi. aphorismo. cōmento. xxxi. sunt mediocriter calide: q̄m calefactionis cōsuetudo est dolorem mitigare aliquandiu. Et in sexto de ingenio sanitatis. cap̄. secundo dixit. Aqua calida mitigat dolorem omnis apostematis. Et in li. v. de simplici medicina. dist. quinta. c. i. sic etiaz scripsit. Medicine que sunt vere sedantes dolorem: oportet vt sint subtiles: ꝛ caliditatis earū sit maior q̄titate que intenditur: sꝫ euacuent: ꝛ resoluant ꝛ ratificent ꝛ subtilient ꝛ maturent ꝛ faciant procedere omne quod est coarctatum ꝛ retentum in membro cum quo est dolor siue humor calid⁹ sit siue viscosus. In secundo vero de febribus ad glauconem ait. mediocrē dolorē sepe adhibita extrinsecus calefactio: vel euaporatio sola per seipsam totū curauit: vel minuit causam ꝛc. Un̄ princeps in secunda primi. doct. ii. c. xxi. sic cōclusit. Causa quietis doloris est: aut ꝙ cause ex qua prouenit existit contrarium ꝛ ipsam euacuat sicut anetū ꝛ lini semen cum super locū dolentē ex eis fit emplastrum: aut cū quo mollificant: ꝛ fit somnus: ꝛ sensibilis ꝟtus ad suā redit operationem sicut inebriantia: aut quo infrigidat ꝛ stupidum efficit sicut narcotica: sedans: tamen certum est primum. Et ideo medicus cum ipso aut aliquo sibi simili tentet pri⁹ sedare dolorem: que si non contulerint ꝛ dolor magis atqꝫ magis infestauerit: adeo quod virtutem deiicere incipiat: tunc ad narcotica cum cautela transire debet eligendo ex eis q̄ magis correcta sunt ꝛ ab autoribus commendata: ꝛ primo exterius apponat: ꝛ postremo per os exhibeat ꝛ in modica quantitate: ꝛ grandi cum timore: vt diximus postquam aliud ei contulisse non perceperit. Sic ergo rationabilis medicus poterit somniferis vti ne virtus omnino prosternatur de

qua tātū solicitus esse debet: vt supra
declarauimus. In simplicib⁹ itaq; et
materialibus morbis tali cum ordine
predictisq; cum intētionib⁹ sanitatis
restaurator procedet ⁊ in hoc eius suf
ficientiā demōstrabit: quemadmodū
confusa ⁊ inordinata curatio irregu=
larem ⁊ minime pro inductiōe salutis
egri retinendū ostendit. quare ⁊c.

¶Cap. cccxvij. ostēdit qualiter co
gnoscēdus sit regularis ⁊ sapiens
medicus ex curatiōe complicata=
rum infirmitatum.

Quia non modicū fa
cere ad sanitatis et
vite conseruationē
existimam⁹ scire me
dicū sufficiētē: ⁊ ad
curationē idoneū
cognoscere i cuius
manibus eger cū fi
ducia reponat per multa in hoc ope=
re capitula conati sumus id ostēdere:
ne quis in huiuscemodi electione ne=
cessaria deciperetur: permaxime autē
per immediate precedētia: in quibus
declarauimus qualiter medici peritia
ex processu ⁊ ordine curationis sue in
simplicibus morbis dignosci possit: in
hoc autē pro huius materiei comple=
mento dicemus quomodo etiā per cō
plicatarū egritudinum curationē do=
ctum ⁊ honorandū ab indocto ⁊ equi
uoce medico astantes discernere va=
leant. Presupponam⁹ ergo ꝙ plerūq;
cōtingit scilicet ꝙ in patiēte non solū
vna: sed due vel tres aut plures sunt
egritudines coniuncte: vt putrida cū
ethica: tertiana cum colica: ⁊ renū ex=
coriatione: vel soda cum stomachi de
bilitate ⁊ dolore matricis ⁊ huiusmo=
di sicut persepius accidit. Stāte ergo
vna istarum complicationū dicamus
ꝙ sapiens medicus debet canonice ⁊
regulariter procedēdo vnicuiq; harū
passionum attendere: inequaliter ta=
men: nam fortiori magis ⁊ minus de=
biliori: dicente Auicē. in. iij. ſ. doc. ij. c.
xij. In primis oportet maiorem habe
re solicitudinem de re que maiorē in=
currit terrorem regendo illud etiam
quod est sub ea. Et in. iiij. ſ. c. vltimo.
Cum multe cōiungūtur egritudines:
ab ea incipere debem⁹ in qua vna ha
rum trium proprietas existit. Una ea
rum est ꝙ alia sanari non pōt anteq;
ipsa sanetur: sicut apostema et vlcus
cum coniunguntur: medicamur enim
apostema donec cōplexionis malicia
que cum eo venit remoueatur: absq;
cuius sanatione vlcus sanari non po=
test: postea vero medicamur vlc⁹. Et
secūda earum est cum vna egritudo
causa fuerit alterius: sicut cū accidit
oppilatio ⁊ febris: medicamur em̄ op
pilationem primo deinde febrem: ⁊ si
nobis necessariū fuerit oppilationem
aperire cū eo in quo aliqua existit ca=
liditas non curabimus de febre: quo=
niā impossibile est vt febris remouea
tur causa ipsius remanēte. Tertia ve
ro cum fuerit vna earū de qua maior
solicitudo sit habenda: sicut si coniun
gatur sinochus et paralysis: medica=
mur enim sinochū extinguēdo ⁊ phle
botomādo: ⁊ paralysi nō curabimus.
Cum autem egritudo ⁊ accidēs con=
iunguntur a sanatione egritudinis in
cipiemus. Et si accidens superauerit:
tunc accidentis curam habebimus et
egritudinem non considerabimus si=
cut in colica damus stupefaciētia: p=
pterea vt doloris fortitudo remouea=
tur: ipsi colice impedimentū faciat ⁊c.
In tertio quoq; tertij canonis tracta.
iiij. c. xxiiij. sic ait. Cum due coniungū=
tur egritudines: oportet vt vehemen
tiorem earum diligenter attendas.
Quod etiam voluit Rasis in libro de
egritudinibus iuncturarum. c. iij. cum
inquit. Primum medicandū est rei pe
riculosiori. Et Auerrois. l. vj. colliget

capitulo de conseruatione corporis cuius membrum est distemperatum: sic etiã scripsit. Stãte egritudinuz cõtrarietate vt stomacho frigido ꝛ epate calido: in talibus indigemus regimine mixto: ꝛ plus instare distemperantie periculosiori. Et in semptimo libro eiusdem capitulo de cura febris ephimere cum fluxu ventris inquit. Medicus in hoc prouisor eẽ debet: vt resistat ei quos plus est timendum. que fuit Gal. sententia in primo aphorismorum cõmento decimoseptimo dicentis. Duorum morborum fortior medicandum est prius: altero tamen non neglecto. Sic igitur sapiens medicus sua cum prudentia sincero qꝫ iudicio in curatione complicatarũ infirmitatum de ea magis erit solicitus passiõe: q̃ maiorẽ: iducit timorẽ: q̃ grãdiorẽ solet virtuti lesionez afferre: quecunqꝫ res illa fuerit siue dolor. aut sincopis: aut accidẽs anime: aut vigilie superflue: aut fluxus immoderatus: vel alia huiusmodi virtutis prostratiua: quam rẽ cum medicus sedauerit: ꝛ virt⁹ deinde restaurata fuerit febri vel alteri secũ coniuncte passioni principaliꝰ poterit attendere prehabitas obseruando curatiuas intentiones: ꝛ sic domino concedente vnamquãqꝫ salubrem infirmitatem scientifice curabit ꝛc. Qui autem compositas egritudines altero tramite q̃z dictum sit: curare tentauerit: ꝛ preaddu ctis auctoribus nõ obedire presumpserit: pro bestiali aut fatuo periculosissimoqꝫ habeatur. Bene igitur aduertant egrorũz astantes ad hec que scripsimus: vt valeant peritos ab imperitis discernere: quoniã hinc tota salus totaqꝫ vite conseruatio cõsistit. Nec homo reperitur qui semel saltez si non semper: hanc non indigeat obseruãtia: quia medicorũ nõnulli reperiuntur qui diuersis eorꝫ astutijs: ꝛ si nihil aut parum quippe intelligant: in famam tamen deueniunt. Ut in libri huius capitulo sexto declarauimus. a quibus permaxime cauendũ est: qm̃ ꝛ si medici dicantur: equiuoce tamen nomen illud intelligendũ. sicut in ꝓlogo physicorũ inquit Auerrois. q̃ hõ pdicaꝶ de hoĩe vivo ꝛ ð hoĩe lapideo: sic etiã scdm̃ diuersas rationes ꝛ hy medicus predicari solet quod sensit. hippocrates in libr. de lege dicens. Medici numero quidem multi. opere vero pauci. Et ideo replicamus iterum ad vocãdũ medicũ bene cõsiderent astãtes: ꝛ postq̃ȝ aduenerit ad omnia que cunqꝫ faciet ꝛ ordinabit q̃ȝ diligenter animaduertẽte: qm̃ pauci medicorũ regũt infirmos regimine recto: vt Galie. ait in primo de creticis. c. septimo. quare ꝛc.

¶ Capit. cccxviij. in quo autor se primo de q̃busdam excusat: deinde presens opus exponit omnium maiorum patrum sensuere.

Taz soluimus qualiter hominũ vnusquisqꝫ dũ sanus fuerit: in sua valeat sanitate cõseruari ꝛ pariter qũo cũ iã egrotauerit: suã possit salutem amissam recuperare: queadmodum ab huius operis initio velle discere ꝓmiseram⁹. Que satisfacere ꝓ p̃senti negotio: de salutis scꝫ conseruatione arbitramur. Uñ plura scribi hac de re superflua ꝛ minime necessaria videreꝶ: q̃ȝobrẽ hec q̃ iam dicta sunt sufficere volumus ꝛ p̃termittere longas admodum ꝛ tediosas: q̃ dici possent: philaterias: eo q̃ sua cũ ꝓlixitate ꝑmoleste quidẽ narrate ꝛ inutiles penitus efficerenꝶ: dicente Auicen. in xv. tertij. c. vj. Nõ est in prolongatione sermonis vtilitas. Et per hoc intẽdimus. j. de ãpliori huius libri quãtitate nos excusare per itidem etiaz de

hoc q͏̄ dubitationes que circa auctorum dicta oriri poterant nequaq͏̄ mouerimus: q͏̄ non aliā ob causam fecimus. nisi vt legētiū mentem a re iam incepta minime diuerteremus: ꝛ ne nimium tractatus noster prolongaret. Impossibile nāq͏̄ videtur vt questionum solutionibus intellectus humanus acquiescat. nisi ante illas distinctiones ꝛ presupposita pro conclusionibus necessaria predisponantur: et sup illa deinde respōsiue cōclusiones fundentur: ꝛ demum ad arguta: vt fieri solet: respōdeatur. Hoc autem paucis: vt quilibet intelligit: minime possunt expediri. Nec etiā meipsum a proposito deuiarem: ꝛ ad artes alias trāsire: eas q͏̄ libētissime postergaui questiones: quoniā plurimū solent medicū impedire: ꝛ ipsum a medicina diuertere: vt voluit Princeps in. j. quarti. c. j. cum inquit Occupatio in cōtradictionibus est illud quod non confert in sciētia medicine aliquid. ꝛ facit medicum procedere ex arte sua ad inquisitiones que fortasse impediūt ipsum ab arte sua. Et ꝓpterea dicebat Gal. in libro primo de simplici medicina distintiōe. iij. c. v. Caue vt nō ponas teipsum loco eius qui facit hesitare: ꝛ aptus est implicari in questionibus plenis dubitationibus ꝛc. Volumus etiam hac in parte excusatos esse: q͏̄ in aliquibus dissentientes: vt in gradibus medicinarum simpliciū ꝛ in aliijs q̄busdā discordes antiquos non cōsiliauimus: quoniā id difficillimum onus ꝛ lōge nostris humeris impar esse cognouimus: ex eo quod voluit Rasis in. vj. suorū aphorismo. dicens. Cum doctores antiqui in re aliqua nō concordarunt: graue est eorum rationē concordare. Et vt omnia simul comprehendamus: veniā a legētibus humiliter petimus: rogantes vt pro sua benignitate nos in cunctis habeant excusatos. Quia vere scimus. ꝛ ita fore sine dubio fatemur: q͏̄ singula que ad presens negotium fuerāt necessaria: nō adduximus: nec credimus in aliquo ex addductis ob imperitiam ꝛ iuuenile iudicium non errasse: cum ita sit equidem. vt Rasis voluit in sexto suorum aphorismorū allegato: cum ait. Hominis enim natura non euadit errorē maxime in rebus difficilib⁹. Qđ clari⁹ nobis innuit Gal. in libro. ij. memiri. c. de dolore capitis sine febre. cum inquit. Difficile est enim hominem existētem non peccare in multis: alia quidem vt ignorantem: alia autem vt male iudicantem: alia vero vt negligenter scribentem. Et ideo ex tota mente: totali corde: ac ex omnibus anime viribus rogamus: exoramus: ꝛ deprecamur medicos omnes ꝛ maiores precipue: vt si quid hoc in opere male intellectū vel fuisse a nobis interpretatū: ad aliquod impertinens de dictis autorum adductum inuenerint: id pro sua corrigant humanitate. Multoq͏̄ magis omni mentis affectu precamur reuerendissimos catholice fidei nostre professores: Pontifices. Cardinales: Episcopos: ceterosq͏̄ omnes ad quorum manus vt spero. licet indignus sit: noster hic tractatus perueniet: vt si in eo minimū aliquod tota dei vel eius filij redemptoris nostri mandatis contrarium vel dissonū reperient: quod inauertentia nostra aut insciētia scripsissemus: emendēt. corrigant. quinimo eradicent ꝛ abrandant: vt omnino non remaneant: ꝛ vt pro nihilo reputetur: ꝛ tanq͏̄ non dictum habeatur. Si vero aliq̄d boni ꝛ vtilis hoc ī opere inuenerint volum⁹: ꝛ (si dicere licet) mādamus: vt id nobis minime ascribāt sꝫ totū creatori omniū atribuant: quoniā vt Auenzoar inquit in sui Theisir libro ꝛ tracta. tertijs. omnis res procedit ab illo qui est summe et vltime scientie: scilicet a deo viuo ꝛ ve

ro ⁊ benedicto. Quod etiam voluit Auicenna.in libro de viribus cordis c.ij.dicens.Quecunq̧ perfectio:⁊ omne bonum non nisi a pima veritate sunt:que omnium bonorū prima est vniformis manatio.quare ⁊c.

¶Cap.ccxcix.in quo auctor altissimū ⁊ omnipotētē deū deprecatꝛ vt p sua pietate legētib⁹ hūc librū sanitatē cōcedere dignetꝛ.

In hoc penultimo capitulo nihil aliud intendimus nisi cōuertere nos ex toto corde ad altissium omnipotē-tem ac sempiternum deuȝ: de quo vt Gal.refert.in libro de virtutibus animalibus:sic scripsit Plato. Ingenitum ⁊ primum ac maximum deū dicimus bonumq̧ nominamus: ⁊ nos omnes diligimus eum natura existentem talem ab eterno ⁊ non factum bonum a seipso: penitus enim nunq̄ fuit factus:cum semper fuerit ingenitus ⁊ sempiternus.Ipse quidē vt Hali dixit Abenragel in sui operis initio.est primus sine principio:⁊ postremus sine fine terminato:qui creauit celos circunferentiales : ⁊ stellas mouentes:⁊ celum cooperiens:⁊ terram sufferētem.Et est ille cuius omnes res quas visus attingunt ⁊ recipiunt cogitatus ⁊ sensus in omnibus signalibus ⁊ significationibus demonstrant dominum ⁊ virtutem suam:cuius saluationes sint super eos qui fideliter euȝ credunt.Ipse etiā:vt Princeps inquit in.vij.tertij.c.j.creator est sublimis ⁊ excelsus:in cuius manib⁹ omnia existunt.vt dixit Auenzoar in sui Theisir primo.Et qui munduȝ regit ⁊ gubernat suo precepto ⁊ voluntate.vt idem ait in secundo eiusdeȝ. Et qui curā habet circa omnia entia. vt scripsit Auer.in.xij.Metaphysice cōmento.xxxvij.Nunc igitur deū vnū tantummodo in substantia:licet in psonis trinū:vt canoniste tradunt de consecratione distinctiōe.iij.c.vltimo ⁊ nos ipsum sic firmiter credimus:cōfitemur:⁊ adoramus:⁊ impresentiaꝝ omni cuȝ humilitate deuotione:⁊ mētis affectu deprecamur:vt pro sua immensa pietate infinitaq̧ misericordia nobis hec concedere dignetꝛ:ꝙ quicūq̧ presentem habuerint tractatū:legerint ⁊ intellecta obseruauerit:thesaurum sanitatis cōsequi valeant:cōsecutumq̧ prudentissime sua inenarrabili fauente gratia conseruare.Non enī sufficit humanum propositum absq̧ diuino subsidio:vt,recte Theophilus inquit.Cū ipse quidem solus sit fons vite:vt Origenes ait.Et ab eo non solum vita ⁊ quecūq̧ perfectio:sed omne bonū:vt in de viribus cordis scripsit Auicen.procedat ⁊ ideo ab eo tātūmodo tale ac tam preciosum salutis sensum rationabiliter exposcimus tum quia plena semper ⁊ redundātia sunt diuina beneficia nō exiguo constricta munere sed vberi bonoruȝ cocernata cōgestu:vt Ambrosi⁹ inqt. tum etiā quia ipse solus largitur sanitatem corporū ⁊ vitam animarū:vt dixit Auerrois in prologo canticorum. Eya ergo pro sua clementia concedat nobis quod petiuimus: omnipotens ⁊ miserator dominus:qui nō reliquit querentes eum:vt ait Propheta.Qui nimo dat petitiōes cordis eoꝝ:⁊ ipos confirmat:cū ipse sit protector omnibus exquirentibus eum inveritate.vt in secundo Ecclesiastici dicitur. Confirmetq̧ ergo:⁊ coutinue seruos suos protegat admirabilis dominus noster:qui nobis dixit:vt Joānes refert Sine me nihil potestis facere:quoniā ⁊ si minuerit hominem paulominus ab angelis:gloria ⁊ honore coronauerit euȝ.⁊ constituerit ipsum super opera manuum suarum:⁊ omnia subiecerit sub pedibus eius:oues et boues

vniuersas:insuper ꝛ pecora campi: volucres celi ꝛ pisces maris. vt Dauid inquit. Et similiter Galienus in quarto de iuuamentis membrum. capitulo primo cuȝ dixit. Homo est princeps ꝛ rex omnium animalium. Et ideo fuerūt omnia animalia demissorū capitum apud ipsuȝ: ꝛ ipse solus eleuat capitis ꝛc. Attamen fecit illū ex limo terre. aptante ecclesia. Memēto queso ꝙ sicut lutum feceris me: ꝛ in pulueres reduces me? nōne sicut lac mulsisti me: ꝛ sicut caseum me coagulasti ꝛc. Et alibi. Memento homo quia cinis es: ꝛ in cinerē reuerteris. Quod sensit Augustinus in capitulo. lxxxvij. Enchiridion. Multoqȝ clarius Auerrois in octauo commento canticorum cuȝ ait Deus cuius nomē exaltetur: creauit hominem ex luto sicut testam figuli. Et ideo fecit illum facile alterabilem ꝛ corruptibilem: seipsum ꝓprio consilio conseruare non potentem: ꝛ ꝑ consequens diuina protectione maxime indi'gentem. Sine qua profecto nullum regimē sanitatis: sicut nec aliquod aliorū entiū: hominibus iuuare posset. Cū ita sit equidem: vt in secundo theisir tractatu tertio voluit Auēzoar cum inquit. Scimus certissime ꝙ sphere: ꝛ stelle: ꝛ materia: ꝛ forma: et tempus: ꝛ locus sunt res generate et create quare nullum profectū vel nocumētū possunt agere vel imprimere nisi precepto ꝛ voluntate diuine prouidentie. Quid igitur ꝓderit legentibus hoc nostrū opusculum in preciosissime sanitatis conseruatione sublato infinite bonitatis presidio nihil ꝑfecto. Denuo itaqȝ atqȝ iterū: sicut ab initio: ex tota anima fontem bonoruȝ omnium deprecamur: vt nos pro sui infinita pietate exaudire dignetur: et concedere corporis ꝛ anime salutez: opera libri huius ꝛ consilio vtētibus amicisqȝ ꝛ pariter inimicis nostris sit propitius. Et per viscera sue profundissime charitatis omnibus vitā eternam viuis fidelibus ꝛ defunctis clementissime largiatur ad laudem et gloriā sue excelse maiestatis. Amē.

¶ Capitulū. ccc. ꝛ vltimū causam reddit huius tercētenarij: ꝛ gratias agit altissimo ꝛ sanctis eius ob operis perfectionē.

Quia omnia in trinitate perfecta cōsistūt: vt voluit Aristoteles in. xxvj. problematū. probleme mate. ix. dicēs. Finiūt autē in trib⁹ omnia ꝛ minima in prima trinitate. ꝛ in. j. de celo ꝛ mūdo textu ꝯmēti scđi autoritate pythagoricoꝝ inqt. Cum omnia ex principio medio ꝛ fine constituta videantur: propter qđ a natura accipientes tanqȝ leges illius ꝛ ad sanctificationes deorum trinario vtimus numero ꝛc. In cuius commēto dixit Auerrois. Secundum istum numerum tenemur magnificare creatorē remotum a modis creaturarū in orationibus ꝛ sacrificijs. ꝛ vt ait Albertus super eo. Prisci partes in lege antiqua vtebantur trinitati in sacrificio deorum: scilicet thuris oblatione: cātur ꝛ oratione. Numerus igitur trinitatis est perfectus: vt vbi supra probatur. Et nos ipsum in lege noua et verissima ponimus ipsum in magestate diuina tres in ea credentes: ꝛ ita cōfitentes personas esse in vnitate substantie ꝛc. hec ipse. Cum ita sit ergo: rationaliter in trinitate centenarij ad laudem diuine trinitatis nos presens opus sigillabimus: gratias quas possumus: ꝛ non quas deberemus agentes patri ꝛ filio ꝛ spiritussancto. vnico infinito ꝛ glorioso deo: dicentesqȝ cū Auicē. in prologo sui canonis. In primis deo grās agam⁹ sicut sui ordinis

celsitudo: et beneficij ipsi⁹ multitudo meret: cuius misericordie super oēs prophetas existunt. Et cū eodem in xj. tertij tractatu primo. c. ij. dicente. Sit ergo deus exultatus q̄ verax est laudabilis et benedict⁹: et melior omnium sanctorum etc. Similiter dicamus cum Hali abenragel in initio operis sui de iudicijs sit scribente. Gratias agamus vni deo victorioso: honorato: potenti creatori: noctis et diei detectori occultorum scientiarū et puritatum: ipsi qui creauit: equauit: iudicauit: dixit: interfecit: viuificauit domino libertatis: mercedis: honoris: et regni qui est primus sine principio: et postremus sine fine etc. Et in quarte partis eiusdem principio sic etiam cum eo taliter scribēte dicamus. Laudatus sit deus dominus virtutis regni et luminis: ipse quidem apparens et veridicus per manifesta experimenta creauit terras: montes: maria: et celos circundantes omnia: et posuit stellas in eis mouentes se in similitudinē lucētium candelarum: et posuit in eis signalia pro temporibus diuidendis et rebus alijs ex quib⁹ sit in sempiterna secula benedictus. Et in sexto eiusdem. Laudatus sit deus et regratiat⁹ qui est dominus boni: largitatis: sapientiarum et scientiarum: ipse factor est et creator omnium rerum et per voluntatem et gubernationem eius manutenentur: ipse est principium omnium rerum et temporū permutator: per sui potētiam texit celos et firmauit eos: depressit terraz et situauit eā: creauit omnes creaturas et omnia nouit secreta: creauit res et dedit illis finem: et postea iterum creauit eas. ipse sit laudatus et benedictus sicut cōuenit magne nobilitati et altitudini sue. Et iterum in octauo libri eiusdē parte. Laudatus sit deus qui est domin⁹ subtilitatum: nobilitatū: mercedum: pietatum: creator omniū creaturarū: cognitor occultorum. rationū intellector: et puritatum: recompensator dānorum et occasionum: gubernator totius mundi et omniū rerum per gratiam et virtutē suam: dator pluuiaruz per pietatem eius: defensor eoruz qui habent in eo fiduciam: et custoditor eorum qui se dant sibi. Rex cui obediunt omnes reges: et eius potentie et glorie non est finis. Ipse potentiam dedit humiliantibus se sibi: et potentes humiliauit. Nihil est contrariuz iudicijs. Nec est qui suis factis cōtradicat. Completus est omnis bonitatis et pietatis: ipse sit igitur laudatus vt conuenit. Dicamus quoqz cum Rasi in sui continentis rubrica. Laus sit vni deo glorioso: sublimi: victorioso et indultori: qui tantam nobis gratiam pro sua inenarrabili clementia concedere dignatus est: vt librum hunc inextimabilis quidē laboris hac in iuuenili etate: et sine vllo corporis nocumēto et omnino feliciter perficere potuimus. Nō me cepisse sed pfecisse virtutis est: vt super Mattheū hieronym⁹ inquit. Benedictū sit igitur nomē domini ex hoc nunc et vsqz in secula. Cuius in ore nostro laus semper existat pro infinita beneficiorū eius multitudine. Que nos inducit ad concedendum cum Gal. in libro octauo de iuuamentis membrorum. capi. tertio sic dicente. Nostra possibilitas est parua secundum quam debeamus laudare creatorem: bonam tamen ipse mentem nostram suscipiat. Beatissime preterea dei genitrici Marie semper virginis: et beatis apostolis Petro et Paulo: ac omnibus sanctis et continuis eorum precibus pro nobis exorant: gratias non cōdignas: sed quas possumus habemus: agemusqz ex toto corde dum spirabimus. Et sic finientes quod inchoauimus: dicemus cuz

Gal. in tertio de creticis sic in fine scribentis. Et iam peruenimus ad finem libri: auxilio dei ꝛ eius adiutorio: cui sit honor ꝛ gloria per infinita secula. Amen.

Diuino fauente numine: Ego Antonius Gazius patauus medicorum omnium minimus: die .xij. Augusti de anno domini. M. ccccxc. presens opus absolui: ad laudem redemptoris nostri ꝛ ad tuam ꝛ amicorum tuorum vtilitatem. D. M. obseruandi. cui iterum atq; iterum me cōmendo.

Exhortatio

Antonij Gazij omniū medicorꝫ minimus: procurans virtutē fortē cōseruare: ꝛ debilem fortificare: vt rationabilis ꝛ studiosus medicus possit secundū regulas medicine narcoticis vti: et per hoc astantes ꝛ legentes intelligant eum non nisi canonice ꝛ scientifice procedere: ꝛ ab Emperico secernere valeant.

Et si minime obseruandissime. D. me lateat ꝙ de numero hoc nostro libello indigentium neq̄q; existas: tum quia moderatissimus sis omnemq; damnosum abstinentia diceris superare appetitum: tum quia altioribus detentus curis: vt Socrates predicare solebat: solum vt viuas comedis: nō autem viuis vt comedas. Quod non pauci asperantes in maximas labūtur egritudines vitamq; sepius cum morte commutant. Sed proptera librum hunc tibi tradimus vt non ciborum aut potuū quantitatē te fugere doceamus. Sed que a veteribus laudata: que ve vituperata sunt euitare valeas: ciborūq; ꝛ potuum qualitatem ac ipsorum nō solum in comedendo ordinem adipiscaris. Sed qua id hora exequendum sit: q̄tum exercitandum: quādo quiescendum: qua hora ꝛ q̄tum dormiendum: reliquaq; his similia. Que non minus sunt homini vtilia quam necessaria facillime perscrutari possis

Ad lectorem.

Jta enim doctissimorū veterū in hoc libro dicta de regimine sanitatis cōspicies ac si oēs de re hac in cubiculo tuo differentes corā haberes: audies Aristo. peripatheticorꝫ principem qui in natura regula fuit ⁊ exēplar qđ natura inuenit ad demōstrandū vltimā perfectionē humanā in materijs: vt de eo scribitur in cōmento. xiiij. tertij de anima. Senem etiam illū necnon medicorꝫ patrē hyppocratem intueberis qui primus omniū rectam viā ostendentiū vt solis iubar effulsit: a quo omne lumē ⁊ recta artificialis semita: vt de ea in huius libri cap. ix. dicitur in medicinis est inuenta. Sapiētissimum preterea Gal'. artis huius complectorē haud parua cū voluptate cū eo ꝗ hali: Rasim: haliabatem: Diascoridē: Serapionem: Auicennā: Auenzoar: Damascenū: ceterosq; omnes hac in sciētia approbatos videbis. Quorum sapiētia tu qui semper virtutes ac doctos benigno fauore amplexus es: ita obiectaueris ꝙ nullum huic letitie genus compar esse affirmabis. Quotienscunq; etenim librum hunc aperies scireq; aliquid ad sanitatem oportunum desiderabis ad predictorꝫ vnoquoq; ac si viuus adesset ilico optato poteris. Nā ipsorꝫ non solum sententias: sed ⁊ verba: quibus ipsi vsi fuerunt nostro inserere voluimus libello: vt vltra ex eorum verbis: leporem ac suauitatem: si quis in nos liuidus obtrectare voluerit tanq̄ minerue clipeum contra Medusam: sic etiam eorꝫ latratibus ⁊ iaculis opponere valeam. Grandem igitur vtilitatem ex hoc nostro opere immensamq; letitiā accipies cum prefati tibi sapientes ostendant qualem medicū pro huiusmodi sanitatis conseruatione eligere debeas: in quo aere habitare: quem locum incolere: qualiter ⁊ quantū exercitari: quid comedere ⁊ bibere: qualiter dormire et vigilare. A quibus anime accidentibus abstinere: quomodo purgari ⁊ a futuris egritudinib⁹ preseruari oporteat: qualiter si in egritudinē labi cōtingeret: ꝙ deus auertat curari: pluraq; alia non min⁹ hominis vsui vtilia verū etiam q̄ maxime necessaria. Que oīa tibi gratissima fore speram⁹ ac te tantū ex hoc opere vtilitatis consecuturū. quantū si oīa prefatorꝫ: que quasi infinita sunt volumina perlegisses: vt nos ipsi magno cū labore multisq; vigilijs fecim⁹. Et qm̄ legenti sepe tediū prolixitas afferre solet hinc solū: ex eis tantum meliora ⁊ q̄ magis huic nostro pertinere videbant negocio excerpim⁹: diuersisq; ex locis hinc inde q̄ dispersa erāt hoc in libello congessimus quē ad finem deductū tibi tradimus pro virib⁹ deprecātes vt sic ipsum leta facie ac hilari vultu ꝓ tua erga oēs incredibili humanitate accipere digneris: sicuti ⁊ nosmetipsos omni tue volūtati semper deditissimos offerimus. Vale.

Impressum rursus est hoc egregiū et sane q̄ vtile opus: large auctū ac emēdatum. Lugduni per Magistrū Jacobum myt. Impēsis vero honestorꝫ virorum Scipionis de Gabiano: ⁊ fratrum Astensium.

Registrun.

A a b c d e f g h i k l m n
o p q r s t v x y z ⁊ ꝯ

Omnes sunt quaterniones.

Crozius
Med: Indiad